Fransız Teğmenin Kadını

JOHN FOWLES

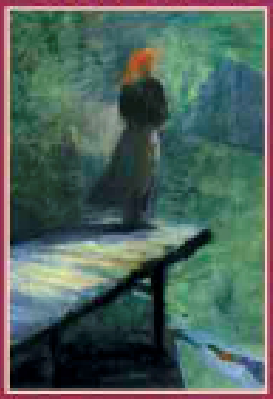

İngilizce'den Çeviren:
Aslı Biçen

AYRINTI

10. BASIM

JOHN (ROBERT) FOWLES

(1926-2005) İngiliz romancı, hikâyeci, şair ve denemeci. Fowles, mit ve gizemi gerçekçilik ve varoluşçu düşünceyle birleştiren romanlarıyla yüzyılın önemli yazarları arasına girmiştir. Gerilim romanı, Victoria dönemi romanı, ortaçağ öyküsü ve otobiyografi gibi geleneksel düzyazı biçimleriyle deneyler yapmış, bu biçimler aracılığıyla yirminci yüzyıl sanatını ve toplumunu yorumlamıştır. Fowles karmaşık durumlar ve efsane, sanat ve tarihten alınma unsurlarla dolu sahneler yaratan, anıştırma ve betimleme tekniklerini sık kullanan bir yazardır. Romanların anlatı yapısı güçlü, karakterleri canlı, inandırıcıdır. Bu karakterlerin çoğu toplumun genelgeçer kurallarının dışında yaşar; romanların dramatik gerilimi bu karakterlerin kendilerini yeniden değerlendirmelerini gerektiren can alıcı dönüm noktalarına ulaşmalarıyla sağlanır. Fowles'un kadın kahramanları zeki ve bağımsızdır; erkek kahramanlar ise hayatlarındaki bulmacalara yanıt arayan, genellikle kararsız ve yalıtılmış durumdadırlar. Çoğu durumda aradıkları basit çözümleri bulamadıkları gibi, arayışları esrarın daha da artmasıyla sonuçlanır. Fowles her şeyi bilen Tanrı-yazar rolünü reddeder; bu tavrı, romanlarını okuru tatmin edecek finallerle bitirmeyi reddetmeyi de içerdiği için bazı okurlarını kızdırmıştır. Oysa Fowles yarattığı karakterlere kendi sınırları içinde seçme ve davranma özgürlüğü tanımanın yazar sorumluluğunun gereği olduğuna inanır. Bu uygulama, Fowles'un, iradesini ve bağımsız düşüncelerini kullanarak topluma uyum göstermeye direnen ve böylece şansın hayat üzerindeki etkisini sınırlayan "sahici" insan anlayışına koşuttur.

İlk romanı *The Collector* (1963; *Koleksiyoncu,* Çev. Münir Göle, Ayrıntı Yayınları, 2001) büyük bir ticari başarı kazanmış, kitap hakkında yapılan değerlendirmelerde hikâyenin Herakleitos'tan alınan, Az yani seçkinler ile Çok yani kitleler arasındaki mücadele temasını işlediği vurgulanmıştır. Fowles bir düşünce metni olan ikinci kitabı *The Aristos*'ta (1964; *Aristos- Yaşam Üzerine Notlar,* Çev. Serdar Rifat Kırkoğlu, Ayrıntı Yayınları, 2001) sanat, din, siyaset ve toplum hakkındaki düşüncelerine yer vermiştir. *The Magus* (1965; *Büyücü,* Çev. Meram Arvas, Ayrıntı Yayınları, 2006) labirentimsi yapısıyla Fowles'un anlatı ustalığını gözler önüne serer. Yazımına 1952'de başladığı bu roman ilk kez 1965'te yayımlanmış, 1977'de yazarın yaptığı birçok üslup ve yapı değişikliğiyle tekrar yayımlanmıştır. 1969'da yayımlanan *Fransız Teğmenin Kadını* Fowles'un en başarılı ve yenilikçi romanı olarak değerlendirilmiştir. *The Ebony Tower* (1974; *Abanoz Kule,* Çev. Aysun Babacan, Ayrıntı Yayınları, 2008) her biri bir sanat biçimiyle bağlantılı ve yaratım sürecinin bir yönüyle ilgili öykülerden oluşur. *Daniel Martin* (1977; *Daniel Martin*, Çev. Nuray Yılmaz, Ayrıntı Yayınları, 2012) bir adamın kendini arayışını konu alan, Fowles'un deyişiyle "duygusal anlamda otobiyografik" bir romandır. *Mantissa* (1982; *Mantissa*, Çev. Aysun Babacan, Ayrıntı Yayınları, 2001) cinsellikten edebiyat kuramına bir dizi konuyu ele alır ve modern edebiyatta yazarın rolü üzerinde odaklanır. Akıl ile boş inanç, delilik ve doğaüstü, özgürlük ve rastlantı, bilim ve büyü gibi kavramların tartışıldığı, çarpıcı bir gerilim romanının ötesine uzanıp metafizik boyutlara da erişen son romanı *A Maggot* (1985; *Yaratık*, Çev. Serdar Rifat Kırkoğlu, Ayrıntı Yayınları, 2000) ise on sekizinci yüzyılda Shaker mezhebinin ortaya çıkışını konu edinir. Kendi yapıtlarının yazılış serüveninden toplumsal analizlere kadar çeşitli yazılar içeren en son yapıtı *Wormholes* (1998; *Zaman Tüneli,* Çev. Süha Sertabiboğlu, Ayrıntı Yayınları, 2004) ise makale ve söyleşilerinden oluşuyor.

1968 yılından itibaren Fowles İngiltere'nin güneyinde, küçük bir liman kasabası olan Lyme Regis'te yaşamıştır. Yaşadığı yerin yerel tarihine duyduğu ilgiden dolayı 1979'da Lyme Regis Müzesi'nin kuratörlüğüne atanan Fowles, 7 Kasım 2005'te yaşama veda etti.

Ayrıntı: *120*
Edebiyat Dizisi: *40*

Fransız Teğmenin Kadını
John Fowles

Kitabın Özgün Adı
The French Lieutenant's Woman

İngilizce'den Çeviren
Aslı Biçen

Yayıma Hazırlayan
Tuncay Birkan

Son Okuma
Mehmet Celep

© J. R. Fowles Ltd, 1969, 2005

Bu kitabın Türkçe yayım hakları
Ayrıntı Yayınları'na aittir.

Türkçe yayım hakları AnatoliaLit Agency aracılığıyla alınmıştır.

Kapak Tasarımı
Arslan Kahraman

Kapak İllüstrasyonu
Sevinç Altan

Kapak Düzeni
Gökçe Alper

Dizgi
Esin Tapan Yetiş

Baskı ve Cilt
Kayhan Matbaacılık San. ve Tic. Ltd. Şti
Merkez Efendi Mah. Fazılpaşa Cad. No: 8/2
Topkapı/İst. Tel.: (0212) 612 31 85 - 576 00 66
Sertifika No: 12156

Birinci Basım *1995*
Onuncu Basım *2014*
Baskı Adedi *2000*

ISBN 978-975-539-075-8
Sertifika No: 10704

AYRINTI YAYINLARI
Basım Dağıtım San. ve Tic. A.Ş.
Hobyar Mah. Cemal Nadir Sok. No: 3 Cağaloğlu – İstanbul
Tel.: (0212) 512 15 00 Fax: (0212) 512 15 11
www.ayrintiyayinlari.com.tr & info@ayrintiyayinlari.com.tr

John Fowles

Fransız Teğmenin Kadını

Her türlü özgürleşme, insan dünyasının ve insanın insanla ilişkilerinin onarılmasıdır.

Marx, *Zur Judenfrage* (1844)

TEŞEKKÜRLER

Thomas Hardy'nin *The Collected Poems*'inden yapılan alıntılar için Hardy Vakfı'na ve Macmillan & Co. Ltd.'e; *The Death of President Kennedy*'den yaptığım alıntı için Bay William Manchester'a ve Michael Joseph Ltd.'e; *The Ambidextrous Universe*'den biraz değiştirerek yaptığım alıntı için Sayın Martin Gardner ve The Penguin Press'e; son olarak *Human Documents of the Victorian Golden Age* aldı kitabından üç uzun bölümü olduğu gibi aktarmama ve sayısız ayrıntı "çalmama" izin verdikleri için Sayın E. Royston Pike'a ve Allen & Unwin Ltd.'e teşekkür etmek isterim. Sayın Pike'ın bu olağanüstü antolojisini, kitabımın ardındaki gerçekliği daha fazla öğrenmek isteyen her okura hararetle tavsiye ederim.

J.F.

Yazar ve yayımcı, bu hikâyenin son bölümünde sayfa karışıklığı olmadığını önemle belirtir.

1

Dikip batıya gözlerini
Denizde bir noktaya
Sert olsun olmasın rüzgâr
Hep dururdu orada
Büyülenmiş gibi;
Sadece oraya
Mıhlanırdı gözleri
Başka yerde yoktu asla
O noktanın sihri.
HARDY, "Bilmece"

Lyme Körfezi'nde –Lyme Körfezi İngiltere'nin güney batıya uzanan bacağının altındaki en büyük gediktir– en sert rüzgâr, doğu rüzgârıdır; 1867 Mart'ının sonlarında, havanın böyle sert olduğu bir sabah, körfeze adını veren küçük ama tarihi Lyme Regis rıhtımında yürüyüşe çıkan çifti gören meraklı biri, onlar hakkında bir sürü isabetli tahminde bulunabilirdi.

Cobb mendireği en az yedi yüz yıllık bir alışkanlığın ceremesini çeker; çünkü, Lyme yerlileri ona bakınca pençe şeklinde denize uzanan eski, gri bir duvardan başka bir şey görmezler. Daha doğrusu, Atina'daki Pire limanının küçücük bir kopyası gibi kasabanın epeyce dışında olduğu için kasabalı ona sırt çevirmiştir sanki. Gerçi, yüzyıllardır onu onarmak için bir sürü para döktükleri düşünülürse, ona neden içerledikleri anlaşılır. Ama işin maliyetiyle ilgilenmeyenler ya da daha seçici gözler için Cobb, Güney İngiltere kıyılarının kesinlikle en güzel rıhtımıdır. Hem de sadece, turistik kılavuzlarda yazdığı gibi, İngiltere tarihinin yedi yüz yılının kokusunu üzerinde taşıdığından, İspanya Armada'sıyla savaşmaya giden gemiler buradan yola çıktığından, Monmouth buraya demir attığından değil... esas olarak halk sanatının eşsiz bir örneği olduğundan.

Hem ilkel hem karmaşık, hem hantal hem zarif; bir Henry Moore ya da Michelangelo heykeli gibi ustalıklı kıvrım ve oylumlarla dolu; saf, pürüzsüz, mükemmel, bir yontu şaheseri. Abartıyor muyum? Belki ama söylediklerimin doğruluğunu ölçebilirsiniz; çünkü anlattığım tarihten bu yana Cobb pek az değişti; oysa Lyme kasabasındaki değişiklikler pek de az değil, bu yüzden karadan tarafa bakarsanız bana haksızlık etmiş olursunuz.

Eğer 1867'de o adamın da yaptığı gibi, kuzeye yani karaya dönseydiniz, gördüğünüz manzara uyumlu olacaktı. Bir düzine kadar evden oluşan pitoresk bir yığın ve küçük bir kayıkhane –kızağında bir balıkçı teknesinin sandığa benzer kaburgası– Cobb'un karayla birleştiği yerde üst üste yığılmış. Yarım mil doğuda, meyilli otlakların ötesinde, Lyme'ın kendisinin kamış ve arduvaz kaplı damları; en parlak günlerini ortaçağda yaşamış olan ve o zamandan beri gerilemekte olan bir kasaba. Halk arasında Ware Commons diye bilinen, kasvetli, kurşuni tepeler batıda, Monmouth'un bir gaflet anında girdiği çakıllı kumsaldan başlayarak dimdik yükseliyordu. Onların üzerinde ve gerisinde, karanın epeyce içlerinde yoğun ağaçlarla kaplı başka tepeler yükseliyordu. Bu açıdan bakıldığında Cobb, son istihkâm gibi duruyor; batının o vahşi, aşındırıcı sahil şeridinin önüne dikilmiş. Bu konuda da söylediklerimin doğruluğu ölçülebi-

lir. O zamanlar o tarafta hiç ev yoktu, şimdi de birkaç rüküş plaj kabini dışında durum aynı.

O meraklı kişi –ki, böyle biri vardı– bu ikisinin yabancı olduklarını, zevkli insanlar olduklarını ve sadece sert bir rüzgârın onları Cobb'un keyfini çıkarmaktan alıkoyamayacağını tahmin edebilirdi. Öte yandan, teleskobu daha iyi ayarlayınca, onları buraya deniz mimarisinden çok, ortak bir yalnızlığın çektiğini ve dış görünüşlerine bakarak da çok ince bir zevkleri olduğunu anlayabilirdi.

Genç hanım son modaya göre giyinmişti; çünkü 1867'de başka bir rüzgâr daha esmekteydi: Kadınlar kabarık etek ve geniş kenarlı şapkalara başkaldırmaya başlamıştı. Teleskopta göze çarpan erguvan rengi etek neredeyse cüretkâr denebilecek kadar dardı. Eteğin boyu için de cüretkâr denebilirdi; çünkü zengin yeşil palto ile yere nazlı nazlı basan siyah botların arasından iki beyaz bilek rahatça görünüyordu; fileli topuzun üzerine, kenarına bir tutam beyaz tüy iliştirilmiş o münasebetsiz küçücük, yassı şapkalardan oturtulmuş: Lyme'daki yerli hanımların en azından bir yıl daha giymeye cesaret edemeyecekleri bir şapka modeli; daha uzun boylu olan adam ise, kusursuz, açık gri bir kostüm giymiş, şapkası elinde, favorilerini İngiliz erkeği modası konusunda ahkâm kesenlerin bir iki yıl önce hafif kaba –yani gülünç– ilan ettiği tarzda fena halde kırpmış. Genç hanımın giysisinin renkleri bugün bize biraz fazlaca cafcaflı gelebilir; ama o zamanlar dünya, anilin boyalarının icadının ilk tatlı sancılarını çekmekteydi. Hem zaten kadın dünyası da, davranışlarında katlanması beklenen kısıtlamaları telafi edercesine, kullandığı renklerde ağırbaşlılık değil, parlaklık arıyordu.

Ama kara, kıvrımlı dalgakıranın üzerinde duran diğer kişi bizim teleskopçuyu bile şaşkına çevirirdi. Tam en uçta duruyor, iskele babası gibi kullanılan, tersyüz edilmiş bir topa yaslanıyordu. Karalara bürünmüştü. Rüzgâr giysilerini savuruyordu ama o hiç kıpırdamadan, denize bakıyor bakıyordu; taşrada sıradan bir günün olağan bir parçasından çok, efsanevi bir şeye, boğulanlar anısına dikilmiş canlı bir anıta benziyordu.

2

O sene (1851) İngiltere'de yapılan nüfus sayımına göre, on yaşını aşmış 8.155.000 kadın, buna karşılık 7.600.000 erkek vardı. Bu da açıkça göstermektedir ki; Viktorya çağında yaşayan bir kızın kaçınılmaz yazgısı bir eş ve anne olmaksa da erkeklerin sayısı buna elvermiyordu.

E. ROYSTON PIKE,
Viktorya Altın Çağından İnsan Belgeleri

Açacağım gümüş yelken kaçacağım buradan
Açacağım gümüş yelken kaçacağım buradan
Vefasız yârim ağlayacak, vefasız yârim ağlayacak
Vefasız yârim ağlayacak ardımdan.

BATI YÖRESİNDEN HALK ŞARKISI:
"Sylvie Yolda Giderken"

"Tina hayatım, Neptün'e sadakatimizi gösterdik. Artık ona sırtımızı dönsek bizi bağışlar herhalde."

"Sende de hiç *şövalye* ruhu yok."

"Bu da ne demek şimdi kuzum?"

"Hazır etrafta kimse yokken, kolumu biraz daha tutmak isteyeceğini sanırdım."

"Ne kadar da hassasız."

"Londra'da değiliz artık."

"Yanılmıyorsam Kuzey Kutbu'ndayız."

"Uca kadar yürümek *istiyorum*."

Bunun üzerine adam yüzünde yapmacık bir umutsuzluk ifadesiyle dönüp sanki son kez görüyormuş gibi karadan yana baktı; sonra çiftimiz Cobb üzerindeki yürüyüşlerini sürdürdü.

"Geçen perşembe babamla aranızda ne geçtiğini bilmek istiyorum."

"Teyzen o tatlı akşamın en ufak ayrıntılarını bile ağzımdan kerpetenle aldı zaten."

Kız durup adamın gözlerinin içine baktı.

"Charles! Bak Charles, benden başka herkese istediğin komikliği yapabilirsin. Ama bana o yapış yapış esprilerinden yapma."

"Ama hayatım, böyle yapmazsam kutsal evlilik bağı bizi birbirimize nasıl yapıştıracak?"

"Şu berbat espri anlayışını kulüpteki arkadaşlarına sakla." Soğuk bir tavırla yürümeyi sürdürüp Charles'ı da yürümeye zorladı. "Bir mektup aldım."

"Ben de bundan korkuyordum. Annenden mi?"

"Bir şeyler olduğunu biliyorum... tam şarap içerken."

Charles cevap verene kadar birkaç adım yürüdüler, bir an için ciddileşecek gibi oldu ama sonra vazgeçti.

"İtiraf etmeliyim ki saygıdeğer babanla aramızda ufak bir felsefi anlaşmazlık çıktı."

"Çok ayıp etmişsin."

"Ben sadece dürüst davranmaya çalışmıştım."

"Peki tartışmanın konusu neydi?"

"Baban Bay Darwin'in hayvanat bahçesinde bir kafes içinde sergilenmesi gerektiğini söyledi. Maymunlar bölümünde. Bense Darwin'in savunduğu görüşlerin arkasındaki bazı bilimsel tezleri açıklamaya çalıştım. Başaramadım. *Et voilà tout.*"*

"Bunu nasıl yaparsın, hem de babamın bu konudaki fikirlerini bildiğin halde!"

"En saygılı hallerimi takınmıştım."

"Yani en kötü hallerindeydin."

"Dedelerinin maymun olduğunu düşünen bir adamla kızının evlenmesine izin vermeyeceğini söyledi. Sanırım bir süre düşündükten sonra dedemin en azından soyluluk unvanı olan bir maymun olduğunu hatırlayacaktır."

Kız ona bakıp başını sitemle öte yana çevirdi; endişelendiğini göstermek isteyince hep böyle yapardı: Şimdi de izdivaçlarının önündeki en büyük engelin bu durum olduğunu düşündüğü için endişeleniyordu. Babası çok zengin bir adamdı ama dedesi manifaturacıydı, Charles'ın dedesiyse bir baronetti. Charles gülümsedi ve sol koluna hafifçe tutunan eldivenli eli sıktı.

"Bir tanem, meseleyi kendi aramızda hallettik ya, yeter. Babandan çekinmen çok yerinde bir davranış. Ama ben onunla evlenmiyorum. Hem benim bilim adamı olduğumu unutuyorsun. Bir monografi yazdığıma göre öyle olmalıyım. Eğer böyle gülersen ben de bütün zamanımı fosillere adar, seninle hiç ilgilenmem."

"Fosilleri kıskanmaya hiç niyetim yok." Hınzırca sustu. "Çünkü en azından bir dakikadır fosillerin üzerinde yürüdüğün halde bakmaya bile tenezzül etmedin."

Charles birden yere bakıp hemen çömeldi. Cobb'un bazı bölümleri, üzerinde fosil olan taşlarla döşelidir.

"Vay canına, şuna bak! *Certhidium portlandicum.* Bu taş Portland'daki kireçtaşı ocaklarından gelmiş olmalı."

"Seni ömrün boyunca o taş ocaklarında çalışmaya mahkûm edeceğim; eğer hemen ayağa kalkmazsan tabii." Charles gülümseyerek boyun eğdi. "Ne dersin, seni buraya getirmekle iyi etmemiş miyim? Şuraya bak!" Duvara yanlamasına sokulmuş yassı taşların aşağı inen

* (Fr.) Hepsi bu kadar. (ç.n.)

kaba saba bir merdiven oluşturduğu yere götürdü Charles'ı. "Jane Austen'in *İkna* romanında Louisa Musgrove'u düşürttüğü basamaklar bunlar işte..."

"Ne romantik."

"Erkekler de romantikmiş... o zamanlar."

"Şimdiki erkekler de bilimsel, öyle mi? Bu belalı yerden inecek miyiz?"

"Dönüşte."

Yeniden yürümeye başladılar. Ancak o zaman Charles yolun sonunda duran kişinin cinsiyetini anladı, daha doğrusu fark etti.

"Şu işe bak, ben de onu balıkçı sanmıştım ama kadınmış değil mi?"

Ernestina gözlerini kıstı; o pek güzel gri gözleri miyop olduğundan, gördüğü kara bir şekilden ibaretti.

"Genç mi?"

"Bu kadar uzaktan anlaşılmıyor."

"Ama ben kim olduğunu tahmin ettim. Zavallı Trajedi olmalı."

"Trajedi mi?"

"Takma isim. Ona takılan isimlerden biri."

"Diğerleri neler?"

"Balıkçılar ona çok kaba bir ad takmışlar."

"Tina hayatım, lütfen çekinme!"

"Ona, Fransız Teğmenin ... Kadını diyorlar."

"Anladım. Toplumdan dışlandığı için günlerini burada geçiriyor yani, hı?"

"Biraz... deli. Hadi dönelim. Yanına gitmek istemiyorum."

Durdular. Charles gözlerini karaltıya dikmişti.

"Ama meraklandım. Kimmiş bu Fransız Teğmen?"

"Deniyor ki o adama..."

"Âşık mı olmuş?"

"Daha kötüsü."

"Adam onu terk mi etmiş? Çocuk filan var mı?"

"Yok. Galiba çocuk yok. Hepsi dedikodu."

"Peki orada ne yapıyor?"

"Onun dönmesini bekliyormuş, öyle diyorlar."

"Ama... ona bakan kimse yok mu?"

"Yaşlı Bayan Poulteney'in yanında çalışıyor. Biz ziyarete gittiğimizde hiç görünmez. Ama orada oturuyor. Hadi dönelim. Onu görmedim."

Ama Charles gülümsüyordu.

"Eğer üstüne atlarsa seni savunarak ne kadar şövalye ruhlu olduğumu kanıtlarım. Gel!"

Toptan bozma iskele babasına yaslanmış duran kadına biraz daha yaklaştılar. Bonesini çıkarmış, elinde tutuyordu; saçlarını siyah mantosunun içine sımsıkı sokmuştu: mantosu son kırk yıl içinde moda olmuş olan herhangi bir kadın mantosundan çok bir binici ceketini andırıyordu. O da kasnaklı etek giymemişti; ama bunun, en son Londra modasını izlediğinden değil de, unutkanlıktan kaynaklandığı aşikârdı. Artık yalnız olmadığını anlasın diye Charles yüksek sesle, basmakalıp bir şeyler söyledi, ama kadın dönüp bakmadı bile. Charles'la Ernestina, profilden kadının yüzünü ve bakışlarının nasıl bir tüfek gibi ufka doğrultulduğunu görebilecekleri bir yerde durdular. Aniden rüzgâr sertleşince, Charles, Ernestina'yı tutmak için beline sarılmak, kadın da iskele babasına daha sıkı tutunmak zorunda kaldı. Neden olduğunu kendisi de bilmeden, belki de Ernestina'nın yüreğini ağzına getirmek için rüzgâr hafifler hafiflemez ileri atıldı Charles.

"Bakın bayan, sizi burada görüp de güvenliğiniz için endişelenmemek mümkün değil. Daha güçlü bir esinti..."

Kadın dönüp ona baktı; daha doğrusu bakışı onu delip geçmiş gibi geldi Charles'a. O ilk karşılaşmadan sonra o yüzden aklında kalan, gerçekten de o yüzde olanlar değil, onun o yüzde bulmayı ummadığı şeyler oldu; çünkü, o çağda bir kadından ağır başlı, uysal ve utangaç bir görüntü sergilemesi beklenirdi. Charles birden yasak bölgeye girmiş gibi hissetti kendini; sanki Cobb, Tarihi Lyme Kasabasına değil de o yüze aitti. Ernestina'nınki gibi güzel bir yüz değildi. Hiçbir devrin ölçülerine ya da zevklerine göre güzel sayılmazdı. Ama unutulmaz bir yüzdü, trajik bir yüz. Bir dağ kaynağından çıkan su gibi saf, doğal ve engel tanımazcasına fışkırıyordu hüzün bu yüzden. Hiçbir yapaylık, ikiyüzlülük, histeri, maske yoktu orada; hele

delilik hiç yoktu. Delilik uçsuz bucaksız denizde, uçsuz bucaksız ufuktaydı, böylesi bir hüzne yeterli sebep bulunamamasındaydı; kaynağın kendisi doğaldı da sırf bir çölden çıktığı için doğal gibi görünmüyordu sanki.

Sonraları, tekrar tekrar, Charles bu bakışın bir mızrak olduğunu düşündü: Tabii böyle düşünmek yalnızca nesneyi değil insanın üzerinde bıraktığı etkiyi de tarif ediyor. Kendini o an zalim bir düşman gibi hissetti; mızrak onu delip geçmişti, böylesi küçük düşmeyi hak etmişti o.

Kadın hiçbir şey söylemedi. Geriye bakışı en fazla iki üç saniye sürdü; sonra yine gözlerini güneye çevirdi. Ernestina, Charles'ın kolunu çekti, o da omuz silkip gülümseyerek döndü. Karaya yaklaştıklarında, "İşin içyüzünü anlatmasaydın keşke. Taşra hayatının kötü yanı da bu. Herkes herkesi tanıyınca ne gizem kalıyor ne de hayaller" dedi.

Bunun üzerine Ernestina onunla dalga geçti: Romanları aşağılayan bilim adamına ne olmuştu böyle?

3

Daha da önemlisi, yaşayan her yaratığın yapısının temeli kalıtıma bağlıdır; sonuçta her ne kadar bütün varlıklar doğadaki yerlerine tam olarak oturuyormuş gibi görünse de birçok yapının şimdiki hayat alışkanlıklarıyla doğrudan ilgisi yoktur.

DARWIN, *Türlerin Kökeni* (1859)

Akıllı bir adam bütün tarihimizi gözden geçirse, genç olmak için 1850'leri seçerdi.

G. M. YOUNG, *Bir Çağın Portresi*

Öğle yemeğinden sonra Beyaz Aslan Hanı'ndaki odasına çekildiğinde Charles aynada yüzüne baktı. Düşünceleri anlatılamayacak kadar belirsizdi. Ama esrarlı öğeler içeriyordu; Cobb'daki olaydan ziyade, Tranter Teyze'nin verdiği yemekte söylediği önemsiz şeyler yüzünden, paleontolojinin doğal yeteneklerine uygun olup

olmadığı, Ernestina'nın da onu, onun Ernestina'yı anladığı kadar iyi anlayıp anlayamayacağı yollu sorulara her zamanki gibi kaçamak cevaplar vermiş olması yüzünden ve –sonunda hükmettiği gibi– önünde geçirmesi gereken uzun ve yağışlı bir öğleden sonra olmasından kaynaklanan genel bir amaçsızlık hissi yüzünden, üstü kapalı bir yenilgi duygusu vardı içinde. Ne de olsa henüz yıl 1867'ydi. O da topu topu otuz iki yaşındaydı. Hayata haddinden fazla soru sormuştu hep.

Gerçi Charles kendine genç bir bilim adamı gözüyle bakardı, hatta ileride uçak, jet motoru, televizyon ve radar gibi icatlar yapılacağını öğrenecek olsa belki şaşırmazdı bile: Ama zamana yönelik tavırdaki değişiklik onu hayrete *düşürürdü*. Çağımızın sözde en büyük tasası zaman kıtlığıdır: Toplumlarımızdaki zekâ ve paranın son derece büyük bir bölümünü işleri daha hızlı yapmak için harcamamızın nedeni, bilime ve bilgeliğe karşı duyduğumuz çıkar tanımaz sevgi değil, budur; insanoğlunun nihai amacı mükemmel bir insanlığa değil de şimşek olup çakmaya, ışık hızına ulaşmaktır adeta. Ama Charles ve hemen hemen bütün çağdaşları ve sosyal eşitleri için varoluşun üzerindeki tempo işareti kesinlikle *adagio*'ydu. Mesele insanın yapmak istediği her şeyi sahip olduğu zamana sığdırması değil, önünde uzanan uçsuz bucaksız boş zaman revaklarını yaptığı işi uzatarak doldurmasıydı.

Günümüzde en sık rastlanan zenginlik belirtilerinden biri yıkıcılık nevrozudur; onun çağındaysa dinginliğin getirdiği sıkıntıydı. 1848'deki devrim dalgasının, artık tümüyle yok olmuş Chartistlerin* anısının heybetli bir gölge gibi o dönemin arkasında durduğu doğrudur; ama çoğu kişiye –ve Charles'a– göre o uzak gümbürtünün en kayda değer yanı bir patlamaya dönüşememesiydi. Altmışlar su götürmez bir biçimde bolluk dönemiydi; evrim olasılığını, en azından Büyük Britanya'da, neredeyse akıllardan silen bir bolluk gelmişti zanaatkâr ve işçi sınıfına. Tesadüf bu ya, aynı öğleden sonra British Museum Kütüphanesi'nde sessizce çalışıp duran ve bu loş duvarlar arasındaki çalışması kıpkırmızı bir meyve verecek olan sakallı Alman Yahudisi hakkında Charles'ın hiçbir şey bilmediğini söylemek

* 19. yüzyılda İngiltere'de siyasi reformcuların kurdukları partinin taraftarı. (ç.n.)

yersiz. Bu meyveyi ya da rastgele tüketilmesinin sonradan doğuracağı sonuçları anlatsaydınız Charles size kesinlikle inanmazdı; hem de 1867 Mart'ından sadece altı ay sonra *Kapital*'in ilk cildinin Hamburg'da çıkacak olmasına rağmen.

Charles'ın akla yatkın bir ruh hali olan karamsarlığa neden uygun olmadığını açıklayan sayısız kişisel sebep de vardı. Büyükbabası baronet İngiliz taşra asilzadelerinin iki büyük sınıfından ikincisine giriyordu: Şarap düşkünü tilki avcıları ve karşılarına çıkan her şeyi toplayan okumuş koleksiyoncular. Ekseriyetle kitap toplamıştı; ama yaşlandıkça parasının büyük bir bölümünü ve ondan da fazla ailesinin sabrını, üç bin dönümlük Wiltshire arazisini kaplayan zararsız toprak tümseklerini açmaya adamıştı. Dolmenler ve tek taş anıtlar, taştan yapılma gereçler ve neolitik mezarlar arayıp durdu kararlılıkla; büyük oğluysa, ev miras yoluyla kendi üzerine geçer geçmez bu ganimetlerden taşınabilir olanları aynı kararlılıkla sıpıtıp attı. Tanrı da hiç evlenmemesini sağlayarak bu oğlu cezalandırdı; yoksa ödüllendirdi mi demeli?.. Yaşlı adamın küçük oğluna, yani Charles'ın babasına bol bol para ve toprak kaldı.

Hayatında tek bir trajedi yaşadı; genç karısı ve o sıralarda bir yaşında olan Charles'ın yaşasaydı kız kardeşi olacak bebek aynı anda öldü. Ama acısını içine attı. Kendinden topu topu biraz daha az sevdiği oğluna şefkat değilse bile, en azından bir sürü hoca ve eğitmenler yağdırdı. Kendi payına düşen toprakları satıp, paranın bir kısmını akıllıca demiryolu hisselerine, bir kısmınıysa akılsızca kumar masalarına yatırdı (teselliyi Tanrı'da değil barlarda arayanlardandı). Kısacası, 1802'den çok 1702'de doğmuş gibi yaşadı ama daha ziyade zevki için yaşadı... büyük ölçüde de onun yüzünden 1856'da öldü. Bu sayede Charles babasının tek mirasçısı oldu; sadece babasının tükenmiş servetinin değil –bakara sonunda demiryolunun kazandırdığı paraları da alıp götürmüştü– amcasının hatırı sayılır servetinin de mirasçısıydı. 1867'de, amcanın şaraba aşırı düşkün olması dışında, bir ayağının çukurda olduğunu gösteren hiçbir belirti olmadığı da bir gerçekti.

Charles onu severdi, amcası da Charles'ı severdi; Ama bu, ilişkilerinden hiç belli olmazdı. Charles, davet edildiğinde, keklik ve sü-

lün avlamaya razı olsa da, tilki avlamayı kesinlikle reddediyordu. Avın etinin yenmemesi pek umrunda değildi; ama avcıların kabalığından iğreniyordu. Daha kötüsü yürümeyi ata binmekten daha fazla seviyordu; oysa yürüyüş yapmak İsviçre Alpleri dışında hiçbir yerde bir beyefendiye yakıştırılmazdı. Ata karşı değildi aslında; ama bütün doğacılar gibi o da her şeyi yakından ve uzun uzun inceleyememekten nefret ediyordu. Yine de şans yüzüne gülmüştü. Senelerce önce bir sonbahar günü, amcasının buğday tarlalarından havalanan çok ilginç bir kuşu vurmuştu. Vurduğu kuşun ne kadar nadide bir tür olduğunu anlayınca, kendine hafiften kızmıştı; çünkü bu, Salisbury Ovası'ndaki son büyük toy kuşlarındandı. Ama amcası buna bayıldı. Kuşun içi dolduruldu ve ondan sonra Winsyatt'daki çalışma odasındaki cam kutusundan dışarı, bir kara hindi gibi, donuk donuk bakıp durdu.

Amcası, ziyarete gelen kibar takımını, bu işin nasıl yapıldığını anlatarak ölesiye sıkardı: Ne zaman Charles'ı mirastan mahrum etmek istese –bu konu aklına gelince öfkeden morarırdı; çünkü mülkün sahipliği aileden gelenlerle sınırlanmıştı– Charles'ın ölümsüz toy kuşuna bakarak kalbindeki amca sevgisini canlandırırdı. Çünkü Charles'ın hataları vardı. Her zaman haftada bir yazdığı mektupları bazen ihmal ediyordu; öğleden sonralarını, amcasının hiç kullanmadığı Winsyatt kütüphanesinde geçirmek gibi uğursuz bir alışkanlığı vardı.

Bunlardan daha ciddi suçları da olmuştu Charles'ın. Cambridge'de kendisinden beklendiği gibi klasikleri hatmedip Otuz Dokuz Makale'ye abone olmanın yanı sıra (zamanın delikanlılarının aksine) gerçekten de bir şeyler öğrenmeye başlamıştı. Ama oradaki ikinci yılında kötü arkadaşlar edinmiş ve Londra'da sisli bir gece çıplak bir kıza şehvetle sahip olurken bulmuştu kendini. Kızın tombul, köylü kollarından fırlayıp kendini kilisenin kutsal kollarına bırakmış; birkaç gün sonra manastıra çekilmek istediğini söyleyerek babasını da dehşete düşürmüştü. Bu boyutlarda bir krizin tek çaresi vardı; günahkâr genç Paris'e postalandı. Zaten lekelenmiş olan bekâreti orada çok geçmeden tarihe karıştı; aynı zamanda, babasının umduğu gibi, kiliseye girme isteği de. Charles, Oxford Hareketi-

nin baştan çıkarıcılığının ardında neyin yattığını anlamıştı: Roman Katolikliği *propria terra.* Yarı ironi yarı gelenekten ibaret, olumsuz ama rahat İngiliz ruhunu, tütsü kokuları içinde papanın buyrukları uğruna paramparça etmeye yanaşmadı. Londra'ya döndüğünde zamanın dini kuramlarını şöyle bir gözden geçirdi; ama sonunda (*voyant trop pour nier, et trop peu pous s'assurer*)* sağlıklı bir agnostik** olarak paçayı yırttı. Varoluştan çıkarabildiği muğlak Tanrı'yı da İncil'de değil, doğada buldu; yüzyıl önce yaşamış olsa bir deist, hatta panteist olabilirdi. Yanında birileri olduğunda pazar sabahı ayine giderdi; ama yalnızken pek gitmezdi.

Günah şehrinde geçirdiği altı aydan sonra 1856'da geri döndü. Üç ay sonra babası öldü. Belgravia'daki büyük ev kiraya verilmişti; Charles, Kensington'da bir bekâr için daha elverişli olan küçük bir yere taşındı. Ona bir erkek uşak, bir aşçı ve iki hizmetçi bakıyordu; onun gibi mevkii ve parası olan biri için acayip sayılabilecek bir tevazuydu bu. Ama orada mutluydu; zaten zamanının çoğunu yolculuk yaparak geçiriyordu. Ücra yerlere yaptığı yolculuklar hakkında bazı popüler dergilere bir iki yazı yazmıştı; hatta girişimci bir yayımcı Portekiz'de geçirdiği dokuz ay üzerine bir kitap yazmasını istemişti; ama Charles'a göre yazarlık bir *infra dig****; sıkı çalışma ve yoğun ilgi gerektiren bir şeydi. Bu düşünceyle biraz oyalanıp bir kenara bıraktı. Aslında üçüncü on yılında en temel uğraşı düşüncelerle oynamaktı.

Yine de Viktorya çağının ağır akıntısına kapılmış olduğundan özünde uçarı bir adam değildi. Büyükbabasının saplantısını bilen biriyle rastlantıyla karşılaşması sonucu, yaşlı adamın tarihi eser çıkarmak için tutulmuş şaşkın adamların başında geçirdiği bitmez tükenmez günlerin sadece aile arasında bir şaka konusu olduğunu fark etti. Diğerleri Sir Charles Smithson'ı Romalılar öncesi Britanya arkeolojisi konusunda bir önder olarak hatırlıyorlardı; yok olan koleksiyonundaki bazı nesneler British Museum tarafından

* (Fr.) İnkâr edemeyecek kadar çok, ikna olamayacak kadar az şey gören. (ç.n.)

** Bununla birlikte kendini bir agnostik olarak tanıtamazdı; çünkü bu kelime (Huxley tarafından) ancak 1870'te uydurulmuştu; ki o zamanlar kelimeye fazlasıyla ihtiyaç duyulmaya başlanmıştı.

*** Tenezzül edilmez. (ç.n.)

minnettarlıkla alıkoyulmuştu. Charles yavaş yavaş, mizacının babasıyla amcasından çok büyükbabasına yakın olduğunu fark etti. Son üç yıldır paleontoloji gittikçe daha çok ilgisini çekmeye başlamıştı; bunun kendi konusu olduğuna karar verdi. Jeoloji Kurumu'nun toplantılarına sık sık gitmeye başladı. Charles'ın çekiçleri ve numune torbasıyla Winsyatt'dan yola koyuluşunu izlemek amcasına büyük hoşnutsuzluk veriyordu; ona göre bir beyefendinin arazide yanına alması münasip olan yegâne şeyler kırbaç ve tüfekti; ama bu bile o kahrolası kütüphanede o kahrolası kitaplarla geçirdiği zamana kıyasla bir ilerleme sayılırdı.

Charles'ın ilgilenmediği bir konu daha vardı ki amcasını iyice mutsuz ediyordu. Liberal Parti'nin simgesi olan sarı kurdele ve zerren çiçekleri Winsyatt'da aforoz edilmişti; yaşlı adam koyu bir Tory'ydi; üstelik bu konuda aşırı hassastı. Ama Charles kendisini parlamentoya sokmaya yönelik bütün teşebbüsleri kibarca reddetti. Politikayla ilgilenmediğini söylüyordu. Gizliden gizliye Gladstone'u takdir ediyordu; ama Winsyatt'da Gladstone baş düşmandı, sözü bile edilemezdi. Böylece aileye duyduğu saygı ve sosyal tembelliği, aslında mizacına çok uygun olan bu mesleğin kapılarını ona kapadı.

Korkarım tembellik Charles'ın en dikkat çekici özelliğiydi. Birçok çağdaşı gibi, sorumluluk duygusunun dış görünüş kaygısına dönüşmüş olduğunun farkındaydı: İyilik olsun diye iyilik yapma isteğinin yerini saygın görünme isteği almıştı Britanya'da. Biraz fazla titiz olduğunu biliyordu. Ama ensesinde Macaulay dururken insan nasıl tarih yazardı? İngiliz edebiyatının tarihindeki en büyük yeteneklerden oluşan galaksinin ortasında nasıl roman ya da şiir yazardı? Lyell ve Darwin henüz hayattayken insan nasıl yaratıcı bir bilim adamı olabilirdi? Disraeli ve Gladstone meydanı kapmışken nasıl devlet adamı olabilirdi?

Charles'ın gözünü hep en tepelere diktiğini görüyorsunuz. Zeki tembeller, tembelliklerini zekâları önünde haklı çıkarabilmek için hep bunu yaparlar. Kısacası Byron'ın bıkkınlığına sahipti; ama onun çıkışlarının ikisi de yoktu Charles'ta: deha ve zina.

Ölüm ne kadar geciktirilirse geciktirilsin, gelinlik kızı olan annelerin de sezdiği gibi, sonunda mutlaka gelir. Charles amcasının ölü-

müyle yüklü bir mirasa konacak olmasaydı bile, zaten ilginç bir delikanlıydı. Dışarıya yaptığı yolculuklar, o zamanlar tam bir İngiliz beyefendisinden beklenen o derin mizah yoksunluğunun (Viktorya zamanında buna ciddiyet, ahlaki doğruluk, dürüstlük ve başka binlerce yanıltıcı şey denirdi) pasını ne yazık ki silmişti. İç ahlaki çürümenin şaşmaz bir belirtisi sayılan bir alaycılık vardı üzerinde; ama ne zaman bir topluluğa girse kız anaları ona alıcı gözle bakar, kız babaları sırtını sıvazlar, kızlar da karşısında kırıtıp dururlardı. Charles güzel kızlardan pek hoşlanırdı, onları ve hırslı ailelerini de ümit vererek oyalamaktan çekinmiyordu. Böylelikle adı soğuğa, katı yürekliye çıktı, yemi kokladıktan sonra onu bekleyen evlilik tuzaklarının saklı dişlerinden kuyruğunu öyle bir kurtarışı vardı ki –otuz yaşına geldiğinde bu işi bir kokarca gibi ustalıkla yapıyordu– bu ödülü hak etmiyor değildi.

Amcası sık sık onu bir kenara çeker, bu konuda nutuk verirdi; ama Charles hemen, aynı şeyi onun da yaptığını hatırlatırdı. Yaşlı adam homurdanırdı:

"Ben doğru kadını hiç bulamadım."

"Saçma! Hiç aramadınız."

"Hem de ne aradım. Senin yaşındayken..."

"Av köpekleri ve keklik mevsimi için yaşadınız."

Yaşlı adam hüzünle şarap bardağına bakardı. Aslında karısı olmadığı için üzüldüğü yoktu; midilliler ve tüfekler hediye edebileceği çocukların yokluğundan mustaripti. Yaşam tarzının hiçbir iz bırakmadan yok olup gideceğini düşünüyordu.

"Kördüm. Kör..."

"Sevgili amcacığım, benim gözlerim çok keskin. İçin rahat olsun. Ben de doğru kızı arıyorum. Onu hâlâ bulamadım."

4

Ne yapılmışsa o kalır! Ne mutlu
Aşkını tamama erdirenlere, öyle bir aşk ki bu,
Kalıp sessizce yankılayacaktır onları, öldükleri halde,
Yaşamları bir şey uğrunaydı, Yaşam uçup gitse de.
BAYAN NORTON, *La Garaye'li Kadın* (1863)

Orta ve yüksek sınıftan birçok İngiliz ailesi kendi lağımlarının üzerinde yaşıyordu...
E. ROYSTON PIKE,
Viktorya Altın Çağından İnsan Belgeleri

Bayan Poulteney'in, sosyal statüsünün zarif ve açık teşbihi gibi, Lyme Regis'in ardındaki dik yamaçlardan birinde kasabaya hükmeder vaziyette duran büyük Rajans evinin bodrum katındaki mutfağı işlevsel yetersizlikleri yüzünden bugün kuşkusuz katlanılmaz gelirdi insana. Her ne kadar 1867'de orada oturanlar hayatların-

daki zorbanın kim olduğunu iyice bilseler bile, bizimki gibi bir çağda gerçek canavar, büyük ve kötü aydınlatılmış odanın bir duvarını boydan boya kaplayan devasa mutfağın fırını olurdu kuşkusuz. Bu fırının içinde günde iki kere beslenmesi ve iki kere karıştırılması gereken üç ateş yanardı; ev düzeninin pürüzsüz işlemesi buna bağlı olduğundan ateş asla sönmemeliydi. İster baygınlık verici bir yaz günü olsun, ister her güneybatı rüzgârında canavar, boğucu siyah bulutlar üflesin; amansız fırının beslenmesi gerekirdi. Ya o duvarların rengi! Biraz açık renk, biraz beyaz badana isteriz diye bağırıyorlardı. Oysa kurşuni safra yeşiliydiler; orada oturanların (adil davranmak gerekirse, yukarı kattaki zorbaların da) bilmedikleri bir şey vardı ki o da bu boyanın arsenik bakımından zengin olduğuydu. Belki de odanın nemli olması ve canavarın duman ve yağ püskürtmesi hayırlı bir şeydi. En azından ölümcül arsenik tozu bastırılmış oluyordu.

Bu cehennemi bölgenin başçavuşu Bayan Fairley'ydi, ince, ufak tefek bir kadındı, hep siyah giyerdi; ama dulluğundan çok mizacını yansıttığı için. Mutfağından akıp giden bitmez tükenmez aşağılık ölümlüler ırmağını izlemekten kaynaklanıyordu belki derin melankolisi. Uşaklar, ayak işlerine bakanlar, bahçıvanlar, seyisler, üst kat hizmetçileri, alt kat hizmetçileri; hepsi de Bayan Poulteney'in istek ve kurallarına bir süre katlanıyor, sonra çekip gidiyorlardı. Bu çok kaba ve ödlekçe bir davranıştı. Ama sizin de sabah altıda kalkmanız, altı buçuktan on bire kadar çalışmanız, sonra on bir buçuktan dört buçuğa kadar tekrar çalışmanız ve sonra yine beşten ona kadar çalışmanız ve bunu her gün, yani bir haftada yüz saat yapmanız gerekseydi, kibarlık ve cesaret stoklarınız pek dayanmayabilirdi.

Sondan dördüncü kâhyanın Bayan Poulteney'e söylediği şu sözler uşakların hislerini çok iyi ifade ettiği için efsane haline gelmişti: "Hanımefendi, bu çatının altında bir hafta daha yaşamaktansa bütün hayatımı düşkünler evinde geçiririm daha iyi." Bazıları, onun gibi etrafına dehşet salan bir hanıma bu lafların söylenebileceğinden ciddi olarak şüphe etmişti. Ama adam çantalarıyla aşağı inip de söylediğini iddia edince, kelimelerin ardında yatan duygu anlaşıldı.

Adı kötüye çıkmış Bayan Fairley'nin kendisinin hanımına nasıl bu kadar uzun süre katlanabildiği de yöre halkının merak konula-

rından biriydi. Büyük olasılıkla, şansı yaver gitseydi kendisi de kendi çapında bir Bayan Poulteney olacağı için katlanabiliyordu. Onu orada kıskançlığı tutuyordu; aynı zamanda evin üzerine ikide bir çöken felaketlerden aldığı karanlık haz. Kısacası iki kadın da içten içe sadistti; birbirlerine tahammül etmek de kendi yararlarınaydı.

Bayan Poulteney'in iki saplantısı vardı: Ya da aynı saplantının iki farklı yüzü. Birincisi Pislik –mutfak bir istisnaydı; çünkü, orada sadece uşaklar yaşıyordu– diğeri de Ahlaksızlıktı. Bu alanların herhangi birinde aksayan bir şey oldu mu, kartal gibi keskin gözünden kaçmazdı.

Bitmez tükenmez boş zamanında, durmadan halkalar çizen tombul bir akbaba gibiydi ve toz, parmak izi, yeterince kolalanmamış çamaşır, kokular, lekeler, kırıklar ve bir evin gebe olabileceği her türlü felaket konusunda mucizevi bir altıncı his ihsan edilmişti kendisine. Ellerindeki toprağı silmeden eve girdiği görülen bir bahçıvan; boyunbağında şarap lekesi olan bir kâhya; yatağının altında toz yumağı birikmiş bir hizmetçi hemen işten kovulurdu.

Ama en iğrenci evin dışında bile otoritesine sınır tanımamasıydı. Pazar günleri hem sabah hem de akşam ibadetlerinde kilisede bulunmakta kusur etmek en kötü ahlaki bozukluğun kanıtı sayılırdı. Pek ender olan izin günlerinde –ayda bir lütfen izin veriliyordu– genç bir adamla yürürken görülme gafletinde bulunan hizmetçi kızın vay haline! Randevusuna sadık kalarak gizlice Marlborough Malikânesi'ne yaklaşmaya çalışacak kadar âşık genç adamın da vay haline: Bahçe insancıl adam-tuzaklarıyla dolu bir ormandı adeta; "insancıl" kelimesi bu bağlamda, her ne kadar bir adamın bacağını kıracak kadar güçlü olsalar da kapanların dişsiz olduğuna işaret ediyor. Bu demir uşaklar Bayan Poulteney'in gözdeleriydi. *Onları* asla gözden çıkarmazdı.

Bu sayın bayan, Gestapo'da çok başarılı olurdu herhalde; öyle sorgulama yöntemleri vardı ki en dirençli kızı bile beş dakikada gözyaşlarına boğardı. Yükselen İngiliz imparatorluğunun en çiğ ve küstah yönleri bu kadının kişiliğinde toplanmıştı sanki. Adaletten anladığı yegâne şey, kendisinin haklı olduğuydu; yönetmekten de münasebetsiz uyruklarını öfkeyle topa tutmayı anlıyordu.

Yine de kendi sınıfında, çok sınırlı bir çevre içinde iyilikse-verliğiyle ün salmıştı. Eğer bu üne karşı çıkarsanız onu savunanlar size o inkâr edilemez kanıtı gösterirlerdi: Sevgili tatlı Bayan Poulteney, Fransız Teğmenin Kadınını yanına almamış mıydı? O sıralarda sevgili, tatlı hanımefendinin, yanına aldığı genç kadını, sadece Grekçe kökenli diğer takma adıyla tanıdığını eklememe hiç gerek yok sanırım.

Bu ilginç olay 1866 baharında meydana gelmişti, kitabın başında anlattığım tarihten tam bir yıl önce; Bayan Poulteney'in büyük sırrıyla da yakından ilintiliydi. Çok basit bir sırdı bu. Kadın cehenneme inanıyordu.

O zamanki Lyme papazı dini görüşleri açısından nispeten daha açık fikirli biriydi; ama aynı zamanda kaz gelecek yerden tavuğu esirgemezdi. Lyme gibi geleneksel Küçük Kilise cemaatlerine çok iyi uyum sağlamıştı. Vaazlarında ateşli hitabet sanatının ustalıklarını sergiliyor; kilisesini de Katoliklik kanserinin göstergesi olan haçlar, heykeller, süslemeler ve diğer nesnelerden uzak tutuyordu. Bayan Poulteney ona öbür dünya hakkındaki teorilerini anlattığında hiç sesini çıkarmadı; çünkü, pek de parlak geliri olmayan papazlar cemaatlerine mensup zenginlerle tartışmaz. Bayan Poulteney'in kesesinin ağzı yanında çalıştırdığı on üç kişiye karşı ne kadar kapalıysa, papazın isteklerine karşı o kadar açıktı. Bir önceki yılın kışında (Viktorya çağı Britanya'sında dördüncü kolera salgınının çıktığı kış) Bayan Poulteney biraz hastalanmıştı, doktorlar onu dehşetengiz şark illetinden değil de basit bir mide hastalığından mustarip olduğuna inandırmaya uğraşırken papaz da düzenli olarak onu ziyaret etmişti.

Bayan Poulteney aptal bir kadın değildi; hatta pratik konularda kafası çok iyi işlerdi ve öbür dünyadaki yeri de rahatıyla ilgili diğer bütün konular gibi, oldukça pratik bir kaygıydı. Tanrı'yı gözünde canlandırmaya kalktığında, yüzünü Wellington Dükü'nünkü gibi tasavvur ederdi; ama karakteri, kurt bir avukatın karakterine benzerdi; Bayan Poulteney avukatlara çok saygı duyardı çünkü. Yatak odasında yatarken onu gittikçe daha çok rahatsız eden o matematiksel sorun üzerine kafa yorardı: Acaba Tanrı iyiliği insanın vermiş

olduklarıyla mı yoksa verebilecek olduklarıyla mı ölçüyordu? Bu konuda papazdan daha fazla bilgiye sahipti. Kiliseye hatırı sayılır bağışlar yapmıştı; ama bunun, cennete gitmeye cidden aday olanlara şart koşulan onda birden az olduğunu biliyordu. Mirasını öyle ayarlamıştı ki ölümünden sonra hesap dengelenecekti; ama Tanrı o belgenin okunuşunda hazır bulunmayabilirdi. Dahası tesadüfen, o hastayken akşamları ona İncil okuyan Bayan Fairley "az veren candan, çok veren maldan" kıssasını seçti bir gün. Bu kıssa Bayan Poulteney'e hep çok adaletsiz gelmişti; artık kalbinde, bağırsaklarındaki enteritis basilinden daha da derinlere inmişti. Nekahet döneminde bir gün, endişeli papazın ziyaretlerinden birini fırsat bilip temkinle vicdanını gözden geçirdi. İlk başta papaz onun ruhani endişelerini hafife alma eğilimindeydi.

"Sevgili hanımcığım, sizin ayaklarınız sağlam basıyor. Yaradan her şeyi görür ve her şeyi bilir. Onun esirgeyiciliğinden şüphe etmek haddimize düşmez; ne de adaletinden."

"Ama ya bana vicdanımın rahat olup olmadığını sorarsa?"

Papaz gülümsedi: "Ona rahat olmadığını söylersiniz. O da sonsuz şefkatiyle..."

"Ama ya yapmazsa?"

"Sevgili Bayan Poulteney, böyle konuşursanız sizi azarlamak zorunda kalacağım. *Onun* hoşgörüsünden şüphe etmek bizim haddimize düşmez."

Bir sessizlik oldu. Papaz yanındayken Bayan Poulteney kendini iki kişiyle birlikteymiş gibi hissediyordu. Birisi sınıfça kendinden aşağı olan biri, öyle ki bu kişi sofrasını renklendirmek, kilisesinin masraflarının büyük bir bölümünü karşılayabilmek ve fakirler arasında dini olmayan vazifelerini mutlulukla yerine getirebilmek için ona muhtaçtı; diğeriyse önünde metaforik olarak diz çökmesi gereken Tanrı'nın temsilcisi. Bu yüzden ona karşı davranışları genellikle tuhaf ve tutarsızdı. Bir an *de haut en bas** oluyor, hemen sonra *de bas en haut*** oluyordu; hatta bazen iki tavrını da tek bir cümlede ortaya koymayı beceriyordu.

---

* (Fr.) Yukarıdan aşağıya. Burada, tepeden bakmak anlamında. (ç.n.)

** (Fr.) Aşağıdan yukarıya. Burada, alttan almak anlamında. (ç.n.)

"Keşke zavallı Frederick ölmemiş olsaydı. Bana akıl verirdi."

"Kuşkusuz. Onun nasihati de benimkine benzerdi. Bundan emin olabilirsiniz. Onun gerçek bir Hıristiyan olduğunu biliyorum. Benim söylediğim de katıksız Hıristiyan doktrini."

"Onun ölümü bana bir uyarıydı. Bir ceza."

Papaz ona vakarla baktı: "Dikkat edin sevgili hanımcığım, dikkat edin. Hüküm vermek Tanrı'nın imtiyazıdır. Yaradanın imtiyazlarını kullanmaya kalkan cezasız kalmaz."

Bayan Poulteney konuyu değiştirdi. Dünyadaki bütün papazlar bile gelse ona kocasının erken ölümünü açıklayamazdı. Bu onun ile Tanrı arasında bir şeydi; arada bir kara bir kehânet gibi parlayan, arada bir hâlâ ödemesi gereken kefaretin büyük bölümünü karşılayan yüklü bir bedel gibi duran, siyah opal benzeri bir gizem.

"Verdim. Ama iyi şeyler yapmadım."

"Vermek yapılabilecek en iyi şeydir."

"Lady Cotton gibi değilim."

Bayan Poulteney'in böyle birdenbire dünyevi alana dönmesi papazı şaşırtmadı. Daha önceki konuşmalardan, Bayan Poulteney'in kendisini dindarlık yarışında Lady Cotton'dan fersahlarca geride gördüğünü biliyordu. Lyme'ın birkaç kilometre ötesinde oturan Lady Cotton hayatını fanatikçe hayır işlerine adamış olmasıyla ün salmıştı. Yoksul evlerine ziyaretlerde bulunuyor, bir misyoner topluluğunu yönetiyordu, düşmüş kadınlar için bir ev kurmuştu; ama burada öyle yıldırıcı bir sertlik vardı ki Magdalen Kurumu'ndan faydalananların çoğu en kısa zamanda geldikleri günah çukuruna kendilerini geri atıyordu ve tabii ama Trajedi'nin daha kaba olan takma adı gibi bundan da habersizdi Bayan Poulteney.

Papaz öksürdü. "Lady Cotton hepimiz için örnek teşkil ediyor." Bu ateşe körükle gitmek gibiydi, gerçi papaz da bunun farkındaydı galiba.

"Ben de yoksulları ziyaret etmeliyim."

"Bu harika olur."

"Ama ziyarete hiç tahammülüm yok." Papaz ne diyeceğini bilemedi. "Biliyorum, bu çok kötü."

"Hadi yapmayın..."

"Yok, yok! Çok kötü biriyim ben."

Uzun bir sessizlik oldu, bu sırada papaz bir saat sonraki yemeği, Bayan Poulteney de kendi kötülüğü üzerinde kafa yordular. Sonra Bayan Poulteney, hiç âdeti olmayan bir ürkeklikle içinde bulunduğu açmazdan çıkmasını sağlayacak bir orta yol önerdi:

"Eğer bir hanım tanıyorsanız, kötü duruma düşmüş nezih biri..."

"Ne kastettiğinizi tam olarak anlayamadım."

"Bir arkadaş almak istiyorum yanıma. Artık yazmakta güçlük çekiyorum. Bayan Fairley de çok kötü okuyor. Böyle birine evimi açmaktan memnun olurum."

"Çok güzel. Madem istiyorsunuz. Araştırma yaparım."

Bayan Poulteney kendisini çılgınca Hıristiyanlığın kollarına atan bu teklifi yaptıktan sonra şöyle bir silkindi: "Ahlak yönünden kusursuz olmalı. Düşünmem gereken uşaklarım var."

"Sevgili hanımcığım, elbette, elbette..." Papaz ayağa kalktı.

"Akrabası olmamasını tercih ederim. İnsanın eline bakan kişilerin akrabaları hiç çekilmiyor."

"İçiniz rahat olsun, size uygun olmayan birini getirmem."

Bayan Poulteney'in elini sıktı ve kapıya doğru yürüdü.

"Bay Forsythe, pek o kadar genç de olmasın."

Papaz selam vererek odadan çıktı. Ama giriş katına inen merdivenlerin ortasında durdu. Aklına bir şey geldi. Düşündü. Yas timsali Bayan Poulteney'in yanında geçirdiği o uzun saatler boyu gösterdiği ikiyüzlülüğün –en azından tam dürüst olamamanın– ürünü, biraz hınzırca bir duygu ya da bir itki onu geri dönüp çalışma odasına gitmeye zorladı. Kapıda durdu.

"Aklıma bir aday geldi. Adı Sarah Woodruff."

5

Ne faydası var bana savunmanın
Beyhude bir davayı? Eğer ölüm
Ölümse en baştan, Aşk olmamışsa
Ya da kapatılmışsa içine dar bir alanın

Aylak ruhların basit bir ortaklığıysa
Ya da kaba bir Satir gibi
Ekinleri paralayıp üzümleri çiğnemişse
Güneşlenip semirmişse ormanlarda.
TENNYSON, *In Memoriam* (1850)

Gençlerin hepsi Lyme'ı görmek için
çıldırıyordu.
JANE AUSTEN, *İkna*

Ernestina'nın yüzü tam çağına göreydi; yani küçük çeneli, oval ve bir menekşe kadar narin. Bunu o zamanın büyük çizerlerinin resimlerinde hâlâ görebilirsiniz: Phiz'in, John Leech'in eserlerinde. Gri gözleri ve teninin solgunluğu, diğer hatlarının güzelliğini iyice ortaya çıkarırdı. İlk karşılaşmalarda, sanki bir beyefendi onunla konuşmaya cüret etse düşüp bayılacakmış gibi, tatlı tatlı gözlerini kaçırırdı. Ama gözkapaklarının ve bunu tamamlarcasına dudaklarının kenarındaki -benzetmeyi biraz uzatırsak, şubat menekşelerinin kokusu kadar hafif- kıvrım, yüce Erkek tanrısına gösterdiği sözde itaati, incelikle ama kesinlikle yalanlıyordu. Tutucu bir Viktoryen belki de bu belli belirsiz Becky Sharp* havasını şüpheyle karşılayabilirdi: Ama Charles gibi birinin onu karşı konmaz ölçüde çekici bulacağı kesindi. Her baloda sıkı gözetim altında bulundurulan gruplar halinde oturan, Georgina'lar, Viktorya'lar, Albertina'lar, Matilda'lar ve benzeri o pek ciddi küçük kızlardan biri gibiydi neredeyse; ama tam da değil.

Charles, Tranter Teyze'nin Broad Street'teki evinden ayrılıp ciddiyetle odasına çıkmak ve yakışıklı yüzünü aynada incelemek için -bütün namlı âşıklar aptal değil midir?- yüz adımlık mesafedeki otele gitmek üzere yola çıkarken Ernestina izin isteyip odasına çıktı. Sevgilisini dantel perdeler arasından son bir kez daha görmek istiyordu; teyzesinin evinde katlanabildiği tek oda da oydu zaten.

Ernestina, Charles'ın yürüyüşünü ve Tranter Teyze'nin hizmetçisine şapkasını çıkarışını hayran hayran izledi; *ve* bunu yaptığı için ondan nefret etti; çünkü kızın küçük, şuh Dorset köylüsü gözleri ve tahrik edici pembe bir yüzü vardı ve altmış yaşın altındaki herhangi bir kadına bakması Charles'a kesinlikle yasaklanmıştı: neyse ki Tranter Teyze bu yasaktan bir yılla kurtuluyordu. Odaya döndü. Oda onun için ve onun zevkine göre döşenmişti, anlayacağınız Fransız tarzına göre; İngiliz tarzı kadar ağır ama biraz daha parlak ve yaldızlıydı. Tranter Teyze'nin evinin geri kalanı amansızca, hantalca ve inatla çeyrek asır öncesinin tarzına göre döşenmişti: Hoş, ince ve zarif olan her şeyin reddedildiği bir dönemde yapılmış nesnelerden

* Thackeray'ın *Gurur Dünyası* adlı romanındaki uçarı, maceracı ve alaycı kadın kahraman. (ç.n.)

oluşan ve o iğrenç Prens IV. George'un anısına ve değerlerine göre tanzim edilmiş bir müze gibi yani.

Tranter Teyze'yi sevmemek mümkün değildi; o masum masum gülümseyen ve konuşan –özellikle de konuşan– yüze kızmayı düşünmek bile saçmaydı. Dünyaya küsmemiş kız kurularının o derin iyimserliği vardı onda; yalnızlık insanı ya huysuz yapar ya da kendi kendine yetmeyi öğretir. Tranter Teyze işe kendisi için her şeyin en iyisini yapmakla başlamış ve kendini dünyanın geri kalanı için de her şeyin en iyisini yaparken bulmuştu.

Yine de Ernestina ne yapar eder, ona kızmak için bahaneler bulurdu. Saat beşte akşam yemeği yemenin saçmalığına; diğer odaları dolduran kasvetli mobilyalara; teyzesinin onun adı çıkmasın diye aşırı titizlenmesine (Tranter Teyze müstakbel gelin ve damadın baş başa oturup gezmek isteyebileceklerine inanamıyordu); en çok da Lyme'da kalmak zorunda olmaya kızıyordu Ernestina.

Zavallı kız, bütün tek çocukların oldum olası çektikleri çileye, yani ailesinin ezici ve bunaltıcı ilgisine katlanarak büyümüştü. Doğumundan beri en ufak bir öksürüğü bile doktorları başına toplamaya yetmişti; ergenlik çağına girdikten sonra en ufak bir kaprisinde eve dekoratörler ve terziler dolmuştu, azıcık kaşını çatması ana babasına vicdan azabı çektirmeye yeterdi. İş sadece elbiseler ve duvar süsleriyle kalsa mesele yoktu; ama tek bir konu vardı ki *bouderie*'ler* ve şikâyetler sökmüyordu. Bu da Ernestina'nın sağlığıydı. Annesi ve babası onun vereme yakalanmaya müsait bir bünyesi olduğunu akıllarına koymuşlardı. Evin bodrumundan azıcık nem kokusu gelmesi taşınmalarına yetiyordu ya da tatile gittikleri yerde iki gün yağmur yağması. Harley Sokağı'ndaki doktorların yarısı onu muayene etmiş ve hiçbir şey bulamamıştı; hayatı boyunca hiçbir ağır hastalığa yakalanmamıştı; bu hastalığın belirtisi olan uyuşukluk ve aşırı yorgunluk onda yoktu. İzin verseler bütün gece dans edebilirdi ve ertesi gün bütün sabah, tek bir yorgunluk belirtisi bile göstermeden spor yapabilirdi. Ama nasıl bir bebek dağı deviremezse, o da saplantılı ailesinin bu sabit fikrini değiştiremiyordu. Geleceği bir görebilselerdi!

* (Fr.) Surat asma, somurtma. (ç.n.)

Çünkü Ernestina yaşıtlarından çok daha fazla yaşayacaktı. 1846'da doğmuştu, Hitler'in Polonya'yı işgal ettiği gün öldü.

Oldukça lüzumsuz olan perhizinin zaruri bir bölümü de annesinin Lyme'daki kız kardeşine her yıl yaptığı ziyaretlerdi. Genellikle kışın ardından güç toplaması için yollanırdı; bu sefer evlilik için güç toplasın diye daha erken yollamışlardı. Kuşkusuz Manş Denizi'nin rüzgârları ona iyi geliyordu; ama ne zaman arabayla Lyme'a girse, Sibirya'ya gelmiş bir mahkûm gibi kederlenirdi. Kasabanın sosyetesi de Tranter Teyze'nin hantal, maun mobilyaları zamanından kalmaydı; eğlenceye gelince, Londra'nın en iyi eğlencelerine alışık biri için hiç yoktan da beterdi. Bu yüzden teyzesiyle ilişkileri, bir teyze yeğen ilişkisinden çok, şımarık bir İngiliz Juliet'i ile onun düztaban dadısının ilişkisine benziyordu. Romeo o kış ortaya çıkıp onun mahkûm olduğu yalnızlığı paylaşma vaadinde bulunmasaydı, isyan edecekti. Ernestina çevresindekilerin ihtimal verdiğinden –ve yaşının izin verdiğinden– çok daha güçlü bir iradeye sahipti. Ama neyse ki geleneklere tam bir saygı duyuyordu ve Charles'la ortak bir noktaları vardı, –ki bunun ilk yakınlaşmalarını sağlamakta büyük rolü olmuştu– kendi kendileriyle dalga geçebiliyorlardı. Bu ve mizah duygusu olmasa çekilmez, şımarık bir çocuk olurdu; aslında onu kurtaran şey sık sık kendini azarlamasıydı ("Seni çekilmez şımarık çocuk!" derdi kendi kendine).

O akşamüzeri elbisesinin düğmelerini açıp kombinezonu ve iç çamaşırlarıyla aynanın karşısına geçti. Birkaç dakikalığına büyük bir narsistlikle kendi görüntüsüne daldı. Boynu ve omuzları yüzünü kara çıkarmıyordu; gerçekten çok güzeldi, tanıdığı en güzel kızlardan biri. Bunu kanıtlamak istercesine ellerini kaldırıp saçlarını açtı, bunun günah kokan bir şey olduğunu biliyordu, yine de kış gecesi yapılan sıcak bir banyo ya da ılık bir yatak kadar gerekliydi. Günah dolu bir an boyunca kendini ahlaksız biri olarak düşündü: bir dansçı, bir oyuncu. Sonra, eğer seyretseydiniz, çok ilginç bir şey görecektiniz. Çünkü yan dönüp kendini profilden seyretmeyi birden bıraktı; aniden tavana baktı. Dudakları kımıldadı. Telaşla dolaplarından birini açıp üzerine bir *peignoir** giydi.

* (Fr.) Sabahlık. (ç.n.)

Çünkü aynanın önünde dönüp dururken gözüne bir an yatağın bir köşesi ilişince cinsellikle ilgili bir düşünce geçivermişti aklından: Bir görüntü, iki yılan gibi iç içe geçmiş çıplak kol ve bacakların silik görüntüsü. Onu korkutan sadece çiftleşmenin gerçekte ne olduğu konusundaki derin cehaleti değil, edimin gerektirdiğini sandığı acı ve şiddet hissiydi de, bu da Charles'ın onu cezp eden özenli hareketlerini ve mesafeli dokunuşlarını yalanlıyor gibiydi. Bir iki kere hayvanların çiftleşmesini görmüştü; manzaranın vahşiliği aklından çıkmıyordu.

Bu yüzden kendi kendine bir emir geliştirmişti –bu duyulmaz emir bir kelimeden ibaretti: "yapmamalıyım"– ne zaman cinsellik, aybaşı, doğum gibi fiziksel dişiliğini simgeleyen şeyler bilincine girmeye çalışsa, bu emri tekrarlıyordu. Ama insan kurtları kapısından kovsa da onlar dışarıda karanlıkta ulumaya devam eder. Ernestina bir koca istiyordu, bu kocanın Charles olmasını istiyordu, çocuk istiyordu; ama bunun için ödemesi gerektiğini belli belirsiz sezdiği bedel ona çok fazla geliyordu.

Arada bir Tanrı'nın, böylesi masum bir özlemi neden böylesi hayvani bir görevle mahvettiğini merak ediyordu. Onun zamanında pek çok kadın böyle hissediyordu; pek çok erkek de; bu yüzden Viktorya çağını düşündüğümüzde aklımıza anahtar kavram olarak görev kelimesinin gelmesine şaşmamak lazım; çağımızda keyif kaçırıcı bir kelime haline gelmesine de.*

Kurtları kovaladıktan sonra Ernestina tuvalet masasına gitti, bir çekmecenin kilidini açıp içinden siyah maroken kaplı, altın kilitli günlüğünü çıkardı. Başka bir çekmecede gizlediği anahtarı çıkarıp defteri açtı. Hemen arka sayfayı çevirdi. Charles'la nişanlandıkları gün oraya, düğüne kadar geçmesi gereken gün ve ayları tek tek yazmıştı. Düzgün çizgiler iki ayın üstünü kaplamıştı bile; doksan rakam filan kalmıştı; Ernestina fildişi başlıklı kalemi günlüğün üzerinden alıp 26 Mart'ı çizdi. Daha günün bitmesine dokuz saat vardı; ama

* Bu bölümün başında alıntıladığım mısralar burada çok önemli. Öbür dünya kaygısı antolojisindeki tuhaf savların en tuhaflarından birine bu şiirde değinilmiş (XXXV). Ruh ölümsüz değilse aşkın ancak bir Satir olabileceği iddiası tam Freud'luk, panik dolu bir kaçış. Cenneti, çok büyük ölçüde, gövde İd'le birlikte geride bırakıldığı için cennet sayıyorlardı Viktoryenler.

genelde bu küçük hileye hep göz yumuyordu. Sonra defterin başına, daha doğrusu başlarına döndü; çünkü, yılbaşı armağanı olan defterin ilk sayfaları artık o kadar ilgilendirmiyordu onu. Sıkışık bir el yazısıyla yazılmış on beş sayfadan sonra gelen boşlukta bir yasemin dalı duruyordu. Bir süre ona baktı, sonra eğilip kokladı. Açık saçları sayfaya döküldü, gözlerini kapayıp o muhteşem günü tekrar yaşamaya çalıştı, mutluluktan öleceğini düşündüğü, durmadan ağladığı, fevkalade...

Ama Tranter Teyze'nin merdivendeki ayak seslerini duyunca defteri telaşla kaldırdı ve açık kestane saçlarını taramaya koyuldu.

6

Ah Maud, seni süt beyazı ceylan,
kimsenin karısı olamazsın sen.
TENNYSON, *Maud* (1855)

Öğleden sonra papaz geri dönüp adayı açıkladığında Bayan Poulteney'in yüzünde dikkate değer bir bilmezlik ifadesi belirdi. Onun gibi hanımlar için bilmemek çoğunlukla beğenmemek anlamına gelir. Bayan Poulteney'in yüzü bu beğenmeme duygusunu hayranlık uyandıracak biçimde yansıtıyordu; gözleri hiç de Tennyson'ın deyişiyle "sessiz dua evleri" gibi değildi ve neredeyse gıdığına kadar sarkmış olan yanakları, bağlı olduğu iki yaşam prensibini tehdit eden her şeyi münasip bir şekilde reddedercesine dudaklarını büzmüştü;

bu iki prensipten birincisi (Treitschke'nin alaycı formülünü ödünç alacağım) "Uygarlık Sabundur", diğeri ise "Saygınlık beni rahatsız etmeyen şeydir"di. Beyaz bir Pekin köpeğini andırıyordu: Daha doğrusu içi doldurulmuş bir Pekin köpeğini; çünkü, koleradan korunmak için göğsünde küçük bir kâfuru kesesi taşıyordu... bu yüzden nereye gitse ardında hafif bir naftalin kokusu bırakırdı.

"Onu tanımıyorum."

Papaz küçümsendiğini hissetti ve İncil'de anlatılan o iyi yürekli Samiriyeli, o yoksul yolcu yerine Bayan Poulteney'le karşılaşsaydı ne olurdu diye bir düşündü.

"Tanıdığınızı sanmıyordum zaten. Charmouthlu bir kız."

"Kız mı?"

"Yani yaşından emin değilim, bir kadın, otuz yaşlarında bir hanım. Belki de daha fazla. Yanlış bir tahminde bulunmak istemem." Papaz, ortada bulunmayan sanık adına kötü bir başlangıç yaptığının farkındaydı. "Ama çok kötü vaziyette. Sizin hayırseverliğinize fazlasıyla muhtaç."

"Okumuş mu?"

"Evet. Mürebbiyelik eğitimi görmüş. Mürebbiyeymiş."

"Şimdi ne yapıyor?"

"Sanırım işsiz."

"Neden?"

"Bu uzun bir hikâye."

"İşe girişmeden önce bu hikâyeyi kesinlikle dinlemek isterim."

Bunun üzerine papaz tekrar oturup ona Sarah Woodruff hakkında bildiklerini anlattı; daha doğrusu bildiklerinin bir kısmını (çünkü Bayan Poulteney'in ruhunu kurtarmak uğruna kendisininkini tehlikeye atmaya karar vermişti).

"Kızın babası Beaminster yakınlarındaki Lord Mariton'un kiracılarındanmış. Basit bir çiftçi; ama muazzam prensip sahibi ve etrafta çok sayılan bir adammış. Akıllıca davranarak kıza umulmayacak kadar iyi bir öğrenim sağlamış."

"Ölmüş mü?"

"Birkaç yıl önce. Kız Charmouth'ta Yüzbaşı John Talbot'ın ailesi yanında mürebbiyeliğe başlamış."

"Bir tavsiye mektubu verecek mi?"

"Sevgili Bayan Poulteney, eğer deminki konuşmamızı yanlış anlamadıysam, iş verecek değil, iyilik yapacak birini arıyordunuz." Yaşlı kadın başını hafifçe öne eğdi, yapabileceği özür dilemeye en yakın hareket buydu. "Kuşkusuz böyle bir mektup istenebilir. Kız evden kendi isteğiyle ayrılmış. Başına gelen şu. Geçen aralık çıkan korkunç fırtınada Stonebarrow civarında karaya vuran –sanırım St. Malo'dan demir almıştı– Fransız gemisini hatırlıyorsunuz değil mi? Mürettebattan üç kişinin kurtarılıp Charmouthluların evlerine yerleştirildiğini de hatırlıyorsunuzdur kuşkusuz. İkisi rütbesiz denizciydi. Birisi, anladığım kadarıyla geminin teğmeniymiş. İlk çarpmada bir bacağı kırılmış; ama bir tahtaya tutunup kıyıya vurmuş. Bunu mutlaka okumuş olmalısınız."

"Büyük olasılıkla. Fransızları sevmem."

"Yüzbaşı Talbot kendisi de bir deniz subayı olduğundan, büyük bir incelik göstererek ev halkını... yabancı subaya bakmakla görevlendirmiş. Adam hiç İngilizce bilmiyormuş. Bayan Woodruff da tercümanlık yapmak ve teğmenin ihtiyaçlarını karşılamakla görevlendirilmiş."

"Fransızca mı biliyor yani bu kız?" Bu korkunç ifşaat karşısında Bayan Poulteney'in duyduğu dehşet papazı neredeyse geriletecekti. Ama başını sallayıp uysalca gülümsemekle yetindi.

"Sevgili hanımcığım, mürebbiyelerin çoğu Fransızca bilir. Dünya onlardan böylesi bir beceri talep ediyorsa bu onların suçu değil ki! Biz yine şu Fransız beyefendisine dönelim. Esefle söylüyorum ki bu payeyi hiç hak etmiyormuş."

"Bay Forsythe!"

Bayan Poulteney şöyle bir doğruldu; ama zavallı adam büsbütün donakalmasın diye bu hareketi pek de öyle sertçe yapmadı.

"Hemen ilave etmeliyim ki Yüzbaşı Talbot'ın evinde hiçbir uygunsuz vaziyet cereyan etmemiş. Hiç değilse, Bayan Woodruff'ın söz konusu olduğu herhangi bir yer veya zamanda. Bu konuda Bay Fursey-Harris'in sözüne güveniyorum. O, olanları benden çok daha iyi biliyor." Sözünü ettiği kişi Charmouth papazıydı. "Ama Fransız, Bayan Woodruff'ın ilgisini çekmeyi başarmış. Adamın bacağı iyileş-

tiğinde Weymouth'a gitmek üzere bir araba tutmuş, herkes oraya bir gemiyle ülkesine dönmek üzere gittiğini tahmin ediyor. İki gün sonra da Bayan Woodruff, Bayan Talbot'tan en kısa zamanda işinden ayrılmasına izin vermesini istemiş. Bayan Talbot kadının bunu neden yapmak istediğini öğrenmeye çalışmış. Ama işe yaramamış."

"Mürebbiyesinin önceden haber vermeden ayrılmasına izin mi vermiş?"

Papaz bu fırsatı büyük bir ustalıkla değerlendirdi. "Katılıyorum, bu çok aptalca. Daha iyi düşünmesi gerekirdi. Bayan Woodruff daha akıllı bir işverenin emrinde olsaydı, hiç kuşkum yok bu üzücü mesele ortaya çıkmayacaktı." Bayan Poulteney bu imalı iltifatı anlasın diye bir süre sustu. "Hikâyeyi uzatmayacağım. Bayan Woodruff Fransız'la Weymouth'da buluşmuş. Bu hareketi ahlak kurallarına aykırı; ama anladığım kadarıyla yanında kuzeni olan bir hanım da varmış."

"Bu onu benim gözümde temize çıkarmaz."

"Tabii öyle! Ama unutmayın ki o bir hanımefendi olarak doğmamış. Alt-sınıflar görünüşe bizim kadar dikkat etmez. Dahası, size söylemeyi unuttuğum bir şey var, Fransız kıza söz vermiş. Bayan Woodruff, Weymouth'a evleneceği inancıyla gitmiş."

"Adam Katolik değil miymiş?"

Bayan Poulteney kendini papalık sisteminin çalkantılı deryasında saf bir Batnaz adası* olarak görüyordu.

"Korkarım adamın davranışı Hıristiyanlıkla uzaktan yakından hiçbir ilgisi olmadığını gösteriyor. Ama kuşkusuz kıza, o yoldan çıkmış ülkedeki zavallı dindaşlarımızdan biri olduğunu söylemiş. Bayan Woodruff'a ailesini görüp, yeni bir gemi ayarlar ayarlamaz –bir başka yalanı da dönüşte yüzbaşılığa terfi edeceğiymiş– buraya Lyme'a döneceğine, onunla evlenip yanında götüreceğine söz vererek birkaç gün sonra Fransa'ya dönmüş. Kız işte o zamandan beri bekliyor. Açıkça anlaşılıyor ki adam kalpsiz yalancının tekiymiş. Kuşkusuz Weymouth'da zavallı kızı kötü emellerine alet etmek istiyormuş. Kızın güçlü Hıristiyanlık prensipleri yüzünden bu emellerin ne kadar boş olduğunu anlayınca da bir gemiye binip gitmiş."

* Bu adaya sürgün edilen Aziz Yuhanna'nın Apokalips metnini burada yazdığı söylenir. (ç.n.)

"Peki kız o zamandan beri ne yapıyor? Bayan Talbot onu geri almadı herhalde."

"Hanımefendi, Bayan Talbot çok ilginç bir hanım. Ona geri dönmesini teklif etmiş. Ama şimdi hikâyenin acı sonuna geliyorum. Bayan Woodruff aklını yitirmemiş. Tam aksine. Ona verilen her görevi mükemmelen yapacak durumda. Ama güçlü melankoli nöbetlerinden mustarip. Sanırım bu biraz da pişmanlıktan kaynaklanıyor. Ama korkarım daha çok, teğmenin şerefli bir adam olduğu ve bir gün ona döneceği yolundaki sabit hezeyanından. Bu nedenle sık sık kasabamızın sahillerinde gezerken görülüyor. Bay Fursey-Harris kıza bütün bu davranışlarının boşuna ve yakışıksız olduğunu anlatmak için çabalamış. Uzun lafın kısası, hanımefendi, kız biraz kafayı bozmuş."

Sonra bir sessizlik oldu. Papaz bir pagan tanrısına yakarıyordu: şansa. Bayan Poulteney'in konuyu kafasında tarttığını hissetti. İçten içe, böylesi bir yaratığı Malborough Malikânesi'ne alma fikri karşısında dehşete düşmesi gerektiğini düşünüyordu Bayan Poulteney. Ama Tanrı da hesaba katılmalıydı.

"Akrabası var mı?"

"Bildiğim kadarıyla yok."

"Şu.... şeyden beri nasıl geçinmiş?"

"Acınası bir halde. Sanırım nakış işliyormuş. Galiba bu nakış işlerini Bayan Tranter yaptırıyormuş ona. Ama temelde önceki işinden biriktirdikleriyle geçinmiş."

"Demek para biriktirmiş."

Papaz derin bir nefes aldı.

"Eğer onu alırsanız hanımefendi, sanırım gerçekten kurtarılmış olacak." Son kozunu oynadı. "Belki –sizin vicdanınızı yargılamak bana düşmez tabii ama– o da karşılığında bir şeyler kurtarabilir."

Bayan Poulteney'in önünde birden göz kamaştırıcı, cennetten çıkma bir manzara belirdi. O burnu havadan inmeyen Lady Cotton ne biçim bozum olacaktı. Kaşlarını çatıp gözlerini uzun tüylü halısına dikti.

"Bay Fursey-Harris'i görmek isterdim."

Bay Fursey-Harris bir hafta sonra, Lyme papazı eşliğinde geldi, Madeira şarabını yudumlayarak, dini meslektaşının önerisine uygun bir biçimde söyleyenecekleri söyledi; kimini de es geçti. Bayan Talbot'ın yazdığı upuzun tavsiye mektubu faydadan çok zarar getirdi; çünkü, mürebbiyenin davranışını gerektiği gibi lanetlemiyordu. Özellikle bir cümle Bayan Poulteney'i sinirlendirdi. "Monsieur Varguennes epeyce çekici bir adamdı ve Yüzbaşı Talbot bir denizcinin hayatının en iyi ahlak okulu sayılamayacağını size söylememi rica etti." Bayan Sarah'nın "becerikli ve çalışkan bir öğretmen" olması ya da çocukların onu "çok özlüyor" olması da onu alakadar etmiyordu. Ama Bayan Talbot'ın ölçütlerindeki bariz gevşeklik ve aptalca duygusallığı sonuçta Bayan Poulteney karşısında Sarah'nın işine yaradı; kadın meydan okumaya karar verdi.

Bunun üzerine Sarah, papazla birlikte mülakat için geldi. Çok sıkıntılı, durumundan ötürü fazlasıyla ezik görünmekle, farkında olmadan ilk andan itibaren Bayan Poulteney'in gönlünü kazandı. Tam olarak gerçek yaşını göstermiyordu: "Otuz ya da üstü"nden çok yirmi beşe yakındı. Ama günahkâr olduğunu gösteren, neredeyse gözle görülebilir bir acı vardı yüzünde ve Bayan Poulteney'in de tam olarak bu kategoride görünmeyen biriyle hiç işi yoktu. Suskunluğunu Bayan Poulteney sessiz bir minnettarlık olarak yorumladı. İşten çıkan onca hizmetçiden kazandığı tecrübeyle yaşlı hanım münasebetsizlik ve ataklıktan tiksinirdi, bu iki terim onun deneyimlerine göre konuşulmadan konuşmak ve emirlerini önceden tahmin etmekle eşanlamlıydı ki bu da onu emir verme zevkinden mahrum ediyordu.

Sonra, papazın önerisi üzerine Sarah'ya bir mektup yazdırdı. El yazısı mükemmeldi, imla hatasız. Bayan Poulteney daha da kurnazca bir sınava tabi tuttu onu. Sarah'ya İncil'i uzatıp, okumasını istedi. Hangi bölümü seçeceğini önceden epeyce düşünmüştü; 119. İlahi ("Ne mutlu lekesiz olanlara") ve 140. İlahi ("Kurtar beni ey Tanrım, o şeytan adamdan") arasında üzüntü verici bir kararsızlık yaşamıştı. Sonunda birinciyi seçti; yalnızca okuyan sesi dinlemekle kalmadı, okuduklarının kızın yüreğine ulaşmadığını gösterecek ölümcül bir işaret arayıp durdu.

Sarah'nın sesi güçlü, oldukça derindi. Taşra aksanının izlerini taşıyordu; ama o zamanlar kibar konuşmak en önemli sosyal zaruret değildi, sonradan öyle oldu. Lordlar Kamarası'ndakiler, hatta dükler bile kendi yörelerinin aksanıyla konuşurlardı; kimse de bunun kötü bir şey olduğunu düşünmezdi. Başta, belki Bayan Fairley'nin ruhsuz gevelemesiyle alakası bile olmadığı için ses Bayan Poulteney'i tatmin etti. Ama kız "Keşke uydursaydım adımlarımı senin buyruklarına!" bölümünü okurken sesi ve tavrı onu büyüledi.

Küçük bir soru daha kalmıştı.

"Bay Forsythe bu yabancıyla bağlarınızı koparmadığınızı söyledi."

"Bu konuda konuşmak istemiyorum han'fendi."

Eğer hizmetçilerden biri Bayan Poulteney'e böyle bir şey söylemeye cüret etseydi, sonu *Dies Irae** olurdu. Ama Sarah açıklıkla, korkusuzca ama saygıyla konuşmuştu; Bayan Poulteney bir kereliğine bu altın zorbalık fırsatını değerlendirmedi.

"Evimde Fransızca kitap istemem."

"Fransızca kitabım yok. İngilizce de yok, han'fendi."

Hemen eklemeliyim: Şu meşum McLuhan'ın ilk öncülerinden biri olduğundan falan değil, hepsi satılmış olduğu için kitabı yoktu Sarah'nın.

"Herhalde bir İnciliniz vardır, değil mi?"

Kız kafasını "hayır" anlamında salladı. Papaz araya girdi. "Ben bu konuyla ilgilenirim sevgili Bayan Poulteney."

"Kiliseye gitmeyi hiç ihmal etmediğiniz söylendi bana."

"Evet han'fendi."

"Gitmeye de devam edin. Tanrı her derdin avuntusunu verir."

"Buna ben de inanmaya gayret ediyorum, han'fendi."

Bayan Poulteney en zor sorusunu sordu, papazın sormamasını rica ettiği soruyu:

"Peki bu ... bu kişi dönerse o zaman ne olacak?"

Ama Sarah yine yapabileceği en iyi şeyi yaptı; hiçbir şey söylemedi, sadece kafasını öne eğip iki yana salladı. Hoşnutluğu gittikçe artan Bayan Poulteney, bunu dile dökülmeyen bir pişmanlığın göstergesi olarak aldı.

* (Lat.) Mahşer Günü. Bu günü anlatan, cenaze törenlerinde okunan dörtlük. (ç.n.)

Böylece hayır işine koyulmuş oldu.

Kendisininkinden daha yumuşak Hıristiyan ruhları olanların yanında çalışmayı reddedip de neden kendi evine girdiğini Sarah'ya sormak aklının ucundan bile geçmedi elbette. Çok basit iki neden vardı. Birincisi Malborough Malikânesi'nin Lyme Körfezi'nin manzarasına tam olarak hâkim olmasıydı. Diğeri daha da basitti. Sarah'nın elinde avcunda topu topu yedi peni kalmıştı.

7

> Modern sanayinin olağanüstü üretkenliği... işçi sınıfının gittikçe daha büyük bir bölümünün üretken olmayan işlerde çalışmasına ve eskinin ev işlerine bakan kölelerinin de uşakları, hizmetçileri, kâhyaları vs kapsayan hizmetkâr sınıfı adı altında sürekli büyüyen bir ölçekte yeniden üretilmesine yol açmıştır.
>
> MARX, *Kapital* (1867)

Sam perdeleri açtığında sabah Charles'ın üzerine bir sel gibi boşandı; Bayan Poulteney de –o sırada hâlâ horlamaktaydı– cennetin aynı böyle bir sel gibi üzerine boşanmasını istediğini söylerdi ve manalı bir aradan sonra "öldüğümde" diye eklerdi. Dorset sahillerinin ılıman iklimi yılda on on beş kez böyle günler yaratır insana; sadece ılık, mevsim normallerinin üzerinde günler değil, Akdeniz sıcaklığı ve parlaklığı da taşıyan baş döndürücü günler. Böyle za-

manlarda doğa hafiften çıldırır. Kış uykusuna yatmış olması gereken örümcekler sıcaktan kavrulan Kasım kayaları üzerinde koşuşur; karatavuklar Aralık'ta şakır, yabangülleri Ocak'ta açar; Mart, Haziran'a öykünür.

Charles yatakta doğrulup gece takkesini çıkardı, Sam'e camları ardına kadar açtırdı ve ellerine yaslanarak odaya dolan güneş ışığını seyretmeye başladı. Bir önceki gün canını sıkan o hafif karamsarlık, bulutlarla birlikte uçup gitmişti. Ilık bahar havasının önü açık geceliğinden çıplak boynuna doğru onu okşayarak yol aldığını hissediyordu. Sam ayakta usturayı bilerken buhar Proustvari bir çağrışım zenginliğiyle davetkâr davetkâr yükseliyordu; Sam'in getirdiği bakır tastan öyle mutlu günler, öyle gelecek, düzen, huzur, uygarlık vaatleri çıkıyordu ki... Aşağıdaki parke taşlı yolda bir binici huzur içinde denize doğru at sürüyordu. Biraz daha kuvvetli bir esinti penceredeki rüküş, kırmızı kadife perdeleri kımıldattı; ama bu ışıkta onlar bile güzel görünüyordu. Her şey son derece güzel görünüyordu. Dünya hep böyle, hep bu anki gibi olacaktı sanki.

Küçük toynakların sesi geldi aşağıdan ve huzursuz melemeler. Charles ayağa kalkıp pencereden dışarı baktı. Kırmalı mintanlar giymiş iki yaşlı adam karşı karşıya durmuş konuşuyordu. Birisi sopasına yaslanan bir çobandı. On iki koyun, bir o kadar da kuzu ürkek ürkek sokağın ortasında duruyordu. Eski İngiltere'den kalma böylesi kıyafetler 1867'de pitoresk bir hale gelmelerine rağmen hâlâ sıkça giyiliyordu ve her köyde kırmalı gömlekli yaşlılar vardı. Charles keşke resim yapabilseydim diye düşündü. Gerçekten de taşra büyüleyiciydi. Uşağına döndü:

"İnan bana Sam, böyle havalarda Londra'yı bir daha asla görmesem de olurmuş gibime geliyor."

"Ceyranda durmaya devam ederseniz efendim, bunu zaten yapamayacaksınız."

Efendisi ona ters bir bakış fırlattı. O ve Sam dört yıldır birlikteydiler ve daha içlidışlı olduğu iddia edilen nice ailevi ilişkinin taraflarından çok daha iyi tanırlardı birbirlerini.

"Sam, sen yine içmişsin!"

" 'Ayır efendim."

"Yeni odan daha iyi değil mi?"

"Evet efendim."

"Ya yemekler nasıl?"

" 'İç fena değil efendim."

"*Quod est demonstrandum.*[*] Bir bedbahtın bile zil takıp oynayacağı böylesi bir günde surat asıyorsun. *Ergo*,[**] içmişsin."

Sam usturanın keskinliğini küçük parmağının arkasında denerken yüzünde öyle bir ifade vardı ki sanki her an fikrini değiştirip kendi gırtlağını kesebilirdi; hatta karşısında gülümseyen efendisinin gırtlağını.

"Bayan Tranter'ın mutfağında çalışan şu kız yüzünden 'ep efendim ama ben ona..."

"Rica ederim şu aleti elinden bırak. Derdin neyse doğru düzgün anlat."

"Onu gördümdü. Na şurda." Parmağını pencereye uzattı. "Karşı kaldırımdan bana laf attı!"

"Ne dedi, kuzum?"

Sam'in yüzünde yoğun bir öfke belirdi: " 'Bi torba satılık kurumun var mı?' dedi." Soğuk soğuk ekledi: "Efendim."

Charles sırıttı:

"Kızı biliyorum. Şu gri elbiseli değil mi? Hani şu yüzüne bakılmayacak kadar çirkin olan." Charles hınzırlık yapıyordu; çünkü sözünü ettiği kız, bir gün önce şapkasıyla selamladığı, Lyme'ın medarı iftiharı olacak denli mütenasip bir kızdı.

"O kadar da çirkin diyil. En azından yüzü."

"Yaa... Demek öyle! Aşk tanrısı sizin takıma pek de insaflı davranmıyor desene."

Sam'in gözlerinde bir öfke şimşeği çaktı: "Üzerine para verseler bile ona elimi sürmem! Kancık köy dilberi!"

"Meyhane *muhitinde* dünyaya gelmiş olabilirsin; ama böyle bir günde meyhane ağzıyla konuşmana izin veremem."

"Aşşağılamasına takıyom Bay Charles. Bütün 'erkes duydu." "Bütün 'erkes" biri duvar gibi sağır olan iki kişiden ibaret olduğu

---

* (Lat.) İspat edilmesi gereken şey. (ç.n.)

** (Lat.) O halde, demek ki. (ç.n.)

için Charles ona pek acımadı. Gülümsedi ve Sam'e sıcak suyu boşaltmasını işaret etti.

"Şimdi kahvaltımı getir bakayım, koçum. Bu sabah kendim tıraş olacağım. Ekmeği bolca getir..."

"Başüstüne efendim!"

Ama Charles homurdanan Sam'i kapıda durdurup, tıraş fırçasını suçlarcasına ona uzattı.

"Bu taşra kızları Londralı seçkin beyefendilere böylesi kaba şeyler söyleyemeyecek kadar ürkektirler; tabii tahrik edilmezlerse. Senin biraz fazla hızlı davrandığın konusunda ciddi şüphelerim var Sam." Sam'in ağzı açık kaldı. "Eğer kah*valtı*mı getirmek için voltanı aynı hızla almazsan o talihsiz anatominin *alt* kısmında botumun *alt*ının izi çıkacak."

Bunun üzerine kapı, pek kibarca sayılmayacak bir biçimde kapandı. Charles aynada kendine göz kırptı. Sonra yüzüne bir on yaş ekleyen, ağırbaşlı, genç bir aile babası tavrı takındı; sonra şımarık şımarık kendi maskaralığına ve rahatlığına güldü; eğilip kendi yüz hatlarını sevgiyle seyretmeye başladı. Gerçekten de çok düzgün hatları vardı: geniş bir alın, gece takkesinin çıkmasıyla dağılınca onu daha da genç gösteren saçları kadar kara bir bıyık. Londralı diğer beyefendilerden daha az olmakla birlikte münasip bir solgunluğu vardı; çünkü o zamanlar yanık ten, özenilesi bir sosyal-cinsel konum simgesi olmak şöyle dursun aşağı sınıftan gelmenin göstergesiydi. Evet, iyice incelendiğinde, hele böylesi bir anda azıcık aptal görünen bir yüzdü Charles'ınki. Bir gün önceki sıkıntı yeniden üzerine gelir gibi oldu. Resmi, umumi maskesi çıktığında fazlasıyla masumdu; pek bir şey başaramamış bir yüz. Dor burnu ve soğuk gri gözleri dışında pek bir şeyi yoktu. Tabii bir de en meşru hakkı olan aile terbiyesi ve kendini iyi tanımanın verdiği bilgiçlik.

Bu müphem yüzü köpükle örtmeye başladı.

Sam efendisinden on yaş kadar küçüktü; iyi bir uşak olamayacak kadar genç, dahası aklı havada, kavgacı, kibirli, kendini zeki zanneden biriydi; ağzında bir parça saman ya da maydanoz sapı bir yerler-

de uzanmaya; efendisi yukarı kattan avaz avaz onu çağırırken elekle serçe tutmaya ya da atları hayran hayran seyretmeye bayılırdı.

Tabii, kenar mahalleden gelme, Sam adında her uşak bize hemen ölümsüz Weller'ı hatırlatır; kuşkusuz bu Sam de aynı maziden fırlamıştı. Ama Charles Dickens'ın *Pickwick Dosyası* romanının parlamasının üzerinden otuz yıl geçmişti. Bizim Sam'in at sevgisi pek o kadar da derin değildi. Daha ziyade, arabalar hakkında çok fazla şey bilmenin bir sosyal ilerleme göstergesi olduğunu düşünen modern işçi sınıfından bir adama benziyordu. Sam Weller'ı bile biliyordu ama kitaptan değil de sahne uyarlamasından; zamanın değiştiğini de biliyordu. Kendi kuşağını Weller'ınkinden bir basamak üstte görüyordu; ahırlara dadanmışsa bunun tek nedeni taşralı seyislere bu üstünlüğü göstermekti.

Yüzyıl ortasında İngiliz sahnesine yepyeni bir dandy türü çıkmıştı; eski üst-sınıf şürekâsı, Beau Brummel'in solgun vârisleri "züppe" diye biliniyordu; ama yeni, genç, müreffeh zanaatkârlar ve Sam gibi sözümona bir basamak üstte olan hizmetkârlar giyim kuşamda onlarla yarışa girmişti. Bizzat züppeler onlara "snob" adını takmıştı; Sam, kelimenin dar anlamıyla snobların iyi bir örneğiydi. Giyim tarzı konusunda çok hassastı: 1960'larda dünya modasında çığır açan "mod"lar kadar hassas; maaşının çoğunu modayı takip etmek için harcıyordu. Bu yeni sınıfın bir başka özelliği de dilini düzeltme çabasıydı.

1870'lerde sıradan bir Londralının yüzlerce yıllık özelliği olan, Sam Weller'ın *v*'leri *w* şeklinde telaffuz etme şeklindeki meşhur beceriksizliğinden, "snob"lar kadar, bu beceriksizliği kenar mahalle karakterlerinin konuşmalarında kullanmaya daha uzun bir süre, hatalı biçimde devam eden burjuva romancıları da nefret ediyordu. Snobların mücadelesi daha ziyade "h" harfiyleydi; bizim Sam bu ateşli mücadeleden genellikle yenik çıkıyordu. Ama *a*'ları ve *h*'leri yanlış söylemesi aslında komik değildi; bunlar sosyal bir devrimin belirtileriydi ve Charles'ın gözden kaçırdığı da buydu.

Belki de bunun nedeni Sam'in Charles'ın hayatı için çok gerekli olan bir eksikliği gidermesiydi: Zorlama söz oyunlarına ve taşlamalara duyduğu karakteristik ve acınası düşkünlüğünü tatmin ettiği

gevezelikler yapıp okul çağına dönme fırsatı veriyordu ona; katıksız, mide bulandıracak kadar katıksız bir biçimde eğitim imtiyazından yararlanmaya dayanan bir mizah anlayışıydı bu. Her ne kadar, Charles'ın bu tutumu, zaten yeterince büyük olan ekonomik sömürü sillesine bir de aşağılanmayı ekler gibi görünse de, Sam'le ilişkisinde bir tür şefkat, insani bir bağ olduğunu belirtmem gerek; yeni zenginlere batmış bir çağda birçok yeni zenginin kendileri ile hizmetkârları arasına diktikleri aşılmaz engelden kat kat iyiydi bu.

Charles'ın ailesi nesillerdir uşak çalıştırmıştı, oysa zamanın yeni zenginleri böyle değildi; hatta çoğu uşak çocuklarıydı. O, uşaksız bir dünyayı hayal bile edemezdi. Yeni zenginler edebilirdi; bu da onları yeni edindikleri statüden çok daha sert bir biçimde yararlanmaya itiyordu. Onlar hizmetkârlarını makineye çevirmeye çalışıyorlardı, oysa Charles kendi uşağını bir can yoldaşı gibi görüyordu –onun Sancho Panza'sı, Ernestina– Dorothea'ya duyduğu ruhani hayranlığı pekiştiren bir komedi kişisi. Kısacası Sam'i, kendisini eğlendirdiği için yanında tutuyordu; ondan daha iyi bir "makine" bulamayacağından değil.

Ama Sam Weller ile Sam Farrow arasındaki (yani 1836 ile 1867 arasındaki) fark şuydu: Birincisi kendi rolünden memnundu, ikincisi bu rol yüzünden acı çekiyordu. Weller olsa, kızın kendisine attığı lafın altında kalmaz, cevabı yapıştırıverirdi. Sam kaskatı kesilmiş, kaşlarını kaldırmış ve sırtını dönmüştü.

8

Eskiden bittiği yerde ağacın, kükrüyor şimdi deniz
Ey dünya, ne değişimler gördün sen!
Uzun sokağın uğuldadığı yerde hemen
Bir okyanus vardı sakin sessiz.

Tepeler gölgedir, akar
Şekilden şekle, hiçbir şey değildir baki;
Dirençli toprak erir gider sis gibi,
Bulut misali silinip uçar.

TENNYSON, *In Memoriam* (1850)

Ama bugünlerde hem hiçbir şey yapmamak hem de saygın olmak istiyorsanız, en iyisi çok derin bir iş üzerinde çalışıyormuş gibi görünün...

LESLIE STEPHEN,
Cambridge'den Manzaralar (1865)

O sabah Lyme'da asık suratlı olan bir tek Sam değildi. Ernestina da berbat bir halde kalkmış, günün güzelliği bu durumunu daha da depreştirmişti. Rahatsızlığı hiç yabancı değildi ama bunun etkilerini Charles'a yansıtmak söz konusu bile edilemezdi. Bu yüzden Charles her zamanki gibi saat onda Tranter Teyze'nin evine gittiğinde onu sadece söz konusu yaşlı hanım karşıladı: Ernestina biraz kötü bir gece geçirmişti ve dinlenmek istiyordu. Acaba öğleden sonra çaya gelemez miydi? Ernestina da kuşkusuz o zamana kadar iyileşmiş olurdu.

Charles'ın endişeli soruları –doktor çağrılsa iyi olmaz mı?– kibarca olumsuz olarak yanıtlanınca o da oradan ayrıldı. Sam'e, çiçek bulursa alıp o tatlı hastanın evine götürmesini emrettikten, hatta kendisinin de bir iki dal çiçeği kurum torbalarına düşman olan o genç hanıma götürmesine izin verdikten ve önerdikten sonra –ki bu basit görev karşılığında bütün gün izinli olacaktı (bütün Viktoryen işverenlerin komünizmin gelişmesinden doğrudan doğruya sorumlu olmadığı görülüyor)– Charles kendi boş zamanında ne yapacağını düşünmeye koyuldu.

Karar vermekte zorlanmadı; elbette Ernestina'nın sağlığı nereye gitmesini gerektiriyorsa oraya giderdi; ama doğrusu buranın Lyme Regis oluşu, evlilik öncesi yükümlülüklerini memnuniyetle ve kolayca üstlenmesini sağlamıştı. Stonebarrow, Black Ven, Ware Commons; bu isimler sizin için çok az şey ifade edebilir. Ama Lyme, nadir bulunan mavi kireçtaşı madenlerinden birinin ortasında kurulmuştu. Sadece manzara delisi olanlar için bu taş pek öyle ilgi çekici değildir. Fazlasıyla kasvetli gri renkte, taşlaşmış çamur dokusundadır, bakması insana keyiften çok eziyet verir. Hem güvenli de değildir bunlar, katmanları kırılgan ve kaymaya meyillidir; bu yüzden tarih boyunca İngiltere'nin diğer yerlerinden çok daha fazla aşınma olmuştur bu yirmi kilometrelik mavi kireçtaşı sahilinde. Ama fosil oluşumuna müsait oluşu ve değişkenliği sayesinde İngiliz paleontolojistlerinin Mekke'si haline gelmiştir. Son birkaç yüzyıldır kumsallarında en sık rastlanan hayvan, elinde çekiciyle kayaları kıran insandır.

Charles, o zamanlar Lyme'ın belki de en ünlü yeri olan dükkâna gitmişti bile: Müstesna Mary Anning'in açtığı Eski Fosil Dükkânı; bu konuda öğrenim görmemiş olmasına rağmen iyi (ve genellikle de sınıflandırılmamış) örnekleri keşfetme konusunda bir dehaydı bu kadın. *Ichthyosaurus platyodon*'un kemiklerini gören ilk insandı; birçok bilim adamının onun bulgularıyla ün kazanmasına rağmen, tek bir yerel türün bile o özel *anningii* adını taşımaması İngiliz paleontolojisinin en büyük ayıplarından biridir. Charles bu mümtaz yerel anıya olan borcunu hem sadakatle hem de parayla ödedi, Londra'daki çalışma odasının duvarını kaplayan camlı dolaplara koymak üzere çeşit çeşit amonitler ve *Isorcina* aldı doymak bilmezcesine. Yine de hayal kırıklığına uğradı; çünkü Eski Fosil Dükkânı'nın o sırada üstünde çalıştığı dalda pek az örneği vardı.

Bu ekinodermdi, yani taşlaşmış denizkestanesi. Bunlara test de denir (Latince kiremit ya da toprak kap anlamına gelen *testa* kelimesinden türetilmiş); Amerikalılar onlara kum doları derdi. Testlerin biçimleri çeşit çeşittir; ama her zaman tam anlamıyla simetriktirler, ince tırtıklı yivleri vardır. Bilimsel değerleri bir yana (1860'ların başında Beachy Head'den alınan dikey bir seri evrim teorisinin ilk kanıtlarından sayılırdı) çok güzel, küçük şeylerdir; güç bulunur olmaları da çekiciliklerini biraz daha artırır. Günlerce arayıp bir tane bile bulamayabilirsiniz; iki üç tanesini birden bulduğunuz bir sabahı asla unutamazsınız. Belki de zamanı bol, anadan doğma bir amatör olan Charles'ın farkında olmadan onlara bağlanmasının nedeni buydu; kuşkusuz bilimsel sebepleri de vardı ve onun gibi bu hobiye gönül verenlerin yanında üzüntüyle *Echinodermia*'nın "utanç verici bir biçimde ihmal edildiğini" söylerdi; bu kadar küçük bir alanda böylesi fazla zaman harcamayı haklı göstermek için sık kullanılan bir bahanedir bu. Ama onu buna iten her ne olursa olsun, gönlü testlerdeydi.

Testler mavikireç taşından değil de araya sıkışmış çakmaktaşından çıkıyorlardı; fosil dükkânının sahibi ona en iyi araştırmayı kıyıda değil de kasabanın batısında yapabileceğini söylemişti. Tranter Teyze'ye gittikten yaklaşık yarım saat sonra Charles yine Cobb'daydı.

Büyük mendirek o gün ıssız olmaktan çok uzaktı. Kayıklarını katranlayan, ağlarını onaran, yengeç ve ıstakoz sepetlerini elden geçiren balıkçılar vardı. Daha yüksek sınıftan insanlar, ziyaretçiler, yöre halkı hâlâ kabarık ama sakin olan denizin kenarında tur atıyorlardı. Ufuklara bakan kadından hiç iz olmadığını gördü Charles. Ama onu –ve Cobb'u– hemen aklından çıkardı. Her zamanki ağır piyasa yürüyüşünden çok farklı olarak hızlı, çevik adımlarla Ware Cleeves'in altındaki kumsala yöneldi.

Görseniz, gülmeden edemezdiniz; çünkü, rolü için tepeden tırnağa kuşanmıştı. Altı çivili sağlam botlar ve kalın flanel pantolonun üzerine çekilmiş tozluklar giymişti. Üzerinde dar ve gereksiz yere uzun bir palto vardı; kafasında ne açık ne koyu bej renkli, geniş kenarlı bez bir şapka; elinde Cobb'a gelirken yolda satın aldığı kocaman, dişbudak ağacından yapılma bir baston; sırtındaki devasa çantada lüzumsuz yere ağırlık yapan çekiçler, paket kâğıdı, defterler, ilaç kutuları, keserler ve kim bilir daha neler vardı. Viktoryenlerin yönteme düşkünlüğünü aklımız almıyor; insan bu düşkünlüğün ne kadar komik boyutlara varabileceğini, Baedeker'in ilk baskılarında yolculara cömertçe sunulan önerileri okuyunca daha iyi anlıyor. Keyif denen bir şey kalmamış mı diye merak ediyor insan. Mesela Charles daha ince giysilerle daha rahat edebileceğini nasıl anlayamıyor? O şapka hiç de lazım değil. O çivili botlar da kayalık bir kumsalda buz pateni kadar gereksiz.

Evet, gülüyoruz. Ama en rahat olanla en çok tavsiye edilen arasındaki bu uçurumda övgüye değer bir şeyler vardır belki de. İki yüzyıl arasındaki bu çekişme konusu yine karşımıza çıkıyor: Bizi yönlendiren görev* mi olmalıdır, yoksa olmamalı mıdır? Eğer, gerektiği gibi giyinme, her olasılığa hazır olma saplantısını, sadece aptallık, ampirik olana gözlerini kapama olarak değerlendirirsek, sanırım ciddi –daha doğrusu havai– bir hata yapmış oluruz atalarımız hakkında; çünkü bütün modern bilimimizin temellerini atanlar,

* Viktorya çağının ortalarında (çağımızın aksine) agnostisizm ve ateizmin dini dogmayla yakından ilintili olduğunu hatırlatmak için burada George Eliot'ın ünlü epigramını alıntılamak istiyorum: "Tanrı akıl almaz bir şeydir, ölümsüzlük inanılmaz ama görev kesin ve mutlaktır." Hele böylesi korkunç, ikili bir inanç sapmasında daha da mutlaktır.

Charles'tan hiç de farkı olmayan, onun o gün yaptığı gibi aşırı giyinip kuşanan kişilerdi. Bu konudaki aptallıkları çok daha önemli bir konudaki ciddiyetlerinin belirtisinden başka bir şey değildi. Dünya hakkında, ellerindeki bilgilerin yetersiz olduğunu seziyorlardı; gerçeğe bakan pencerelerinin, âdetlerle, dinle, sosyal ataletle lekelendiğinin farkındaydılar; kısacası keşfetmeleri gereken şeyler olduğunu ve insanlığın geleceği için en önemli şeyin bu keşifler olduğunu biliyorlardı. Biz modernler ise bir araştırma laboratuvarında çalışmıyorsak, keşfedilecek hiçbir şey olmadığını düşünürüz ve bizi ilgilendiren tek şey insanlığın bugünüdür. Böylesi daha mı iyi? Belki. Ama son kararı vermek bize düşmez.

Bu yüzden, Charles eşinerek, eğilerek ve kumsal boyunca aranarak, belki onuncu kez kayalar arasındaki çok geniş bir boşluğun üzerinden sıçrarken yüz kızartıcı biçimde kıçüstü oturunca, ona gülmek pek içimden gelmedi. Kayıp düşmek Charles'ın da pek umrunda değildi zaten; çünkü hava güzeldi, fosiller boldu ve çok geçmeden yapayalnız kalmıştı.

Deniz parıldıyor, çulluklar ötüşüyordu. Beyazlı, siyahlı, kızıllı bir deniz saksağanı sürüsü önünden uçuyor, sanki onun gelişini müjdeliyordu. Sağda solda kayalar arasındaki baştan çıkarıcı havuzcukları görünce zavallı adamın beyninden korkunç sapkınlıklar geçti: deniz biyolojisiyle ilgilenmek daha eğlenceli, yo yo yo bilimsel açıdan daha faydalı olmaz mıydı acaba? Hatta Londra'dan ayrılıp Lyme'a yerleşmek... ama Ernestina buna asla izin vermezdi. Hatta, sevinçle belirteyim, öyle insani bir an geldi ki Charles dikkatle etrafına bakıp tümüyle yalnız olduğundan emin olduktan sonra çivili botlarını, tozluklarını ve çoraplarını çıkardı. Okul çocuğu gibiydi ve o anı klasikleştirebilmek için Homeros'tan bir mısra hatırlamaya çalıştı; ama ihtiyatlı, sinsi gözlerini sualtı gölgesine sokmak üzere yan yan koşan küçük bir yengeci yakalama telaşıyla bunu unuttu.

Charles'ı boşu boşuna yüklendiği alet edevat için nasıl gülünç buluyorsanız, hiçbir konuda uzman olmayışı konusunda da aynı şeyleri düşünüyor olabilirsiniz. Ama şunu aklınızdan çıkarmamalısınız ki doğa tarihi eskiden şimdiki gibi gerçekten kaçış –hatta duygusallığa kapılma– anlamına gelmiyordu. Charles'ın oldukça yetkin

bir ornitolojist ve botanikçi olması da cabası. Mesele sadece bilimsel ilerleme olsaydı, fosilleşmiş denizkestaneleri dışında her şeye gözlerini kapasa ya da bütün hayatını alglerin dağılımına adasa belki daha iyi olurdu; ama Darwin'i düşünün, *Beagle Yolculuğu*'nu. *Türlerin Kökeni* bir genelleme zaferidir, özel bir konu üzerinde uzmanlaşma zaferi değil; siz her ne kadar bana yeteneksiz bir bilim adamı olan Charles için ikincisinin daha iyi olduğunu kanıtlasanız da, bir insan olan Charles için birincisinin daha iyi olduğunu savunurum ben. Amatörler her şeye burunlarını sokabilirler demiyorum, sokmalılar diyorum; onları dar bir *oubliette*'e* kapatmak isteyen bilimsel ukalaların da canı cehenneme!

Charles, Darwinci olduğunu söylüyordu ama aslında Darwin'i anlamamıştı. Zaten Darwin de kendini anlamıyordu o zaman. Bu deha, Linnaeus'un *Scala Naturae*'sını; yani temel taşı *nulla species nova* (Dünya üzerine yeni bir tür gelemez) olan doğa merdivenini yerle bir etmişti ki İsa'nın kutsallığı teoloji için ne kadar büyük önem taşıyorsa bu temel taş da doğa merdiveni için o kadar büyük önem taşıyordu. Bu prensip Linnaeus'un sınıflandırma, adlandırma, varolanı fosilize etme saplantısını da açıklıyordu. Şimdi anlıyoruz ki bu, gerçekte sonu gelmez bir akıntı olan bir şeyi durdurma ve sabitleme çabasıydı ve Linnaeus'un sonunda çıldırması da bunun doğal bir sonucuydu; bir labirentte olduğunu biliyordu ama bu labirentin duvarları ve geçitlerinin durmadan değiştiğini bilmiyordu. Darwin bu İsveçlinin prangalarından tam olarak kurtulamadı, Charles da üzerindeki tepelerde bulunan kireçtaşı katmanlarına bakarken aklından geçen düşünceler yüzünden suçlanamaz.

Nulla species nova'nın beş para etmediğini biliyordu; yine de tepesindeki katmanlar onu varoluşun muazzam bir düzeni olduğuna ikna ediyordu. O ufalanan gri mavi resiflerde çok güncel bir sosyal sembolizm görebilirdi belki; ama o zamanın ıslah edilişini görüyordu adeta; amansız kanunların (amansız oldukları için mübarektiler de: Hem insanoğlu için en faydalı şeyin düzen olmadığını kim söyleyebilir ki?) gayet münasip bir biçimde, en uygun ve en iyinin hayatta kalabileceği şekilde düzenlendiği bir zaman ıslahı

* (Fr.) Kuyulu zindan. (ç.n.)

(*exempli gratia** Charles Smithson). Charles bu güzel bahar gününde, yalnız, istekli, araştırıyor, anlıyor, kabul ediyor, kaydediyor ve minnettar. Burada hesaba katılmayan şey, doğa merdiveninin çöküşünün sonuçları elbette; eğer yeni türler *oluşabiliyorsa*, eski türlerin çekilip onlara yer vermesi gerekiyor. Charles bir kişi olarak yok olacağının farkındaydı; bütün çağdaşları gibi. Ama o gün üstündeki gökyüzünde tek bir bulut bile olmadığı gibi, onun zihninde de toptan yok olma kavramından eser yoktu; hatta çoraplarını, botlarını ve tozluklarını giydikten sonra, bunun çok somut bir örneğini bulmasına rağmen.

Üzerinde amonit izleri ve son derece net, yirmi beş santimlik kayayı bir uçtan bir uca fişek gibi kateden burgaçlı galaksileri olan çok hoş bir kireçtaşı parçasıydı. Gerektiği gibi üzerine bulduğu tarihi ve yeri yazdıktan sonra yine bilimin dışına çıktı; bu sefer aşka atlamıştı. Geri döndüğünde bunu Ernestina'ya vermeye karar verdi. Onun sevebileceği kadar güzel bir şeydi; hem ne de olsa çok geçmeden kendisine geri dönecekti. Daha da iyisi, sırtındaki yükün fazlalaşması bunu bir hediye olduğu kadar bir fedakârlık timsali haline de getiriyordu. Çağının başlıca akımı olan görev aşkı burada bile başgöstermişti.

Düşündüğünden daha yavaş yol almış olduğunun farkına vardı. Ceketini açıp gümüş cep saatini çıkardı. İki! O zaman hızla geri baktı ve bir mil kadar ileride dalgaların dövdüğü burnu gördü. Yükselen suların yolunu kesmesi gibi bir tehlike yoktu; çünkü, hemen ilerisinde, tepenin üzerindeki sık ormana çıkan dik ama güvenli bir patika uzanıyordu. Ama kumsaldan dönemezdi. Aslında ulaşmak istediği yer bu patikaydı, oraya bir an önce çıkıp çakmaktaşı katmanlarını incelemeyi planlamıştı önceden. Aylaklığından ötürü kendini cezalandırmak için patikayı çok hızlı çıktı ve o lanet olası flaneli onu fazlaca terlettiği için bir süre oturup soluklanmak zorunda kaldı. Yakınlarda bir derenin şırıltısını duyunca da gidip susuzluğunu giderdi; mendilini ıslatıp yüzüne sürdü; sonra da çevresini incelemeye başladı.

* (Lat.) Örneğin. (ç.n.)

9

... şu kalp, bildim bileli
Nice sevilmiş de olmamıştır tutsak;
Ama bir şey yakar derinliklerini
Çok tuhaf, çok huzursuz, çok mutlak.
MATTHEW ARNOLD, "Veda" (1853)

Sarah Woodruff'ın kendini Bayan Poulteney'in incelemesine sunmasının en bariz iki nedenini belirtmiştim. Ama içgüdüsel olarak bile olsa, nedenler sıralayacak türden biri değildi Sarah ve başka nedenleri vardı –hatta olması da gerekirdi– çünkü Bayan Poulteney'in Lyme'ın alt-sınıfları arasında saldığı ünün farkındaydı. Bütün gün ne karar vereceğini bilemedi; sonra akıl danışmak için Bayan Talbot'a gitti. Doğrusu Bayan Talbot çok iyi yürekliydi; ama pek de ferasetli bir genç hanım sayılmazdı; her ne kadar Sarah'yı geri almak istese de –hatta bunu ciddi olarak teklif etmişti– onun artık

bir mürebbiyenin yapması gerektiği gibi gün boyunca sürekli tetikte olmayı başaramayacağının farkındaydı. Yine de ona yardım etmeyi çok istiyordu.

Sarah'nın yoksulluk çektiğini biliyordu; genç kızlığında okuduğu romantik kitaplardaki sahneler gözünün önüne gelince uykusu kaçıyordu, açlık çeken kadın kahramanların iki büklüm karlı kapı eşiklerinde yattığı ya da boş, tavanı akan bir çatı katında ateşler içinde kıvrandığı sahnelerdi bunlar. Ama bir imge vardı ki –Bayan Sherwood'un maneviyat yükseltici öykülerinden birinde yer alan bir resimdi bu– en kötü korkularını özetliyordu. Takip edilen kadın, bir uçurumdan atlıyordu. O anda çakan bir şimşek tepede duran infazcıların zalim kafalarını aydınlatıyordu; ama en kötüsü zavallı yaratığın solgun yüzünde avaz avaz haykıran dehşet ifadesi ve korkunç ölümü simgeleyen bir kuzgunun düşerken açılmış kanadı gibi, geniş, kapkara, yukarıda dalgalanan peleriniydi.

Bu yüzden Bayan Talbot, Bayan Poulteney hakkındaki kuşkularını gizleyerek Sarah'ya bu işi kabul etmesini önerdi. Eski mürebbiyeleri küçük Paul ve Virginia'ya bir veda öpücüğü vererek, cezasını çekecek bir mahkûm gibi Lyme'a döndü. Bayan Talbot'ın fikirlerine güveniyordu; iyi yürekli olsa da aptal olan bir kadına güvenen akıllı bir kadın bu cezayı hak eder.

Sarah *akıllıydı*, ama onun aklı çok nadir bulunan bir türdendi; bizim modern zekâ ölçüm testlerinde asla ortaya çıkmayacak bir zekâ. Analitik, problem çözmeye yatkın bir akıl değildi onunki kesinlikle, başını en çok ağrıtan konunun matematik oluşu da kuşkusuz bunun bir göstergesi. Ne de canlılık ve espri yeteneği olarak göstermişti kendini bu akıl; hatta daha mutlu olduğu günlerde bile. İnsanlara değer biçme konusunda pek tekin olmayan –hiç Londra'ya gitmemiş, dünya yüzü görmemiş biri için tekin olmayan– bir yeteneği vardı; insanları, kelimenin tam anlamıyla anlardı.

İlk bakışta iyi bir atı kötü bir attan ayıran deneyimli bir at bakıcısının yeteneğinin psikolojik eşdeğeriydi bu ya da eğer bir yüzyıl atlarsak, kalbinde bir bilgisayarla doğmuştu adeta. Kalp dedim; çünkü ölçtüğü değerler zihninden çok oraya aitti. İçi boş bir iddiayı, sahte bilgiçliği, önyargılı bir hükmü hemen sezerdi; ama insanların içini

daha incelikli yollardan da görürdü. Nasıl bir bilgisayar kendi işleyişini açıklamaktan acizse, o da nasıl olduğunu bilmeden insanları göründükleri gibi değil de oldukları gibi görürdü. Onun insanlar hakkında doğru ahlaki yargılar verdiğini söylemek yetmez. Algısı bundan da genişti, sadece ahlaktan yola çıkıyor olsaydı öyle davranmazdı; işin aslı şu ki Weymouth'a kuzeniyle değil, tek başına gitmişti.

Bu içgüdüsel sezgi derinliği hayatındaki birinci lanetti; bir diğeriyse eğitimi. Pek öyle ahım şahım bir eğitim değildi, Exeter'deki üçüncü sınıf bir kız okulundan ne kadar alınabilirse o kadar; gündüzleri okula gitmiş, akşamları –hatta bazen gece yarılarına kadar– çamaşır yıkayıp başka temizlik işleri yaparak okumak için gerekli parayı kazanmıştı. Diğer öğrencilerle arası pek iyi değildi. Onlar ona tepeden bakıyorlardı, o da onların içini görüyordu. Bu sayede kendi çevresindeki herkesten daha çok roman ve şiir (yalnızların o iki tapınağı) okumuştu. Bunlar deneyimin yerine geçti. Farkında olmadan insanları, kendi deneyimiyle kazandığı ölçüler yerine, Walter Scott ve Jane Austen'ın ölçüleriyle yargılıyordu; çevresindekileri kurgusal karakterler olarak görüyor, haklarında şiirsel yargılarda bulunuyordu. Ama ne yazık ki ona öğretilenler kendi kendine öğrendiklerini büyük ölçüde hasara uğrattı. Üzerine bir hanımefendi cilası çekip onu bir kast toplumunun kurbanı haline getirdi. Onu kendi sınıfından zorla çıkaran babası, bir üst-sınıfa itme gücünden yoksundu. İçinden çıktığı sınıfın erkekleri için evlenilemeyecek kadar seçkin görünür olmuş, içine girmeye niyetlendiği sınıfın erkekleri içinse çok basit kalmıştı.

Lyme papazının "muazzam prensipleri olan bir adam" diye tanımladığı bu baba hiç de öyle değildi; aksine, bütün yanlış prensipleri kendinde toplamıştı. Kızını yatılı bir okula göndermesinin nedeni onu düşünmesi değil, kendi geçmişi yüzünden kapıldığı saplantıydı. Baba tarafından dört kuşak geriye gidince soyunda mülk sahibi beyefendilere rastlanıyordu. Hatta Drake ailesiyle uzaktan bir akrabalık bile vardı; bu basit olgu senelerce söylene söylene dallanıp budaklanmış, büyük Sir Francis'in kanından oldukları gibi bir varsayıma yol açmıştı. Aslında aile, gerçekten de bir zamanlar, Dartmoor ile Exmoor arasındaki o kuş uçmaz kervan geçmez soğuk, yeşil

topraklarda bir malikâne edinmişti. Sarah'nın babası onu kendi gözleriyle üç kere görmüştü; sonra da uçsuz bucaksız Meriton topraklarında kiraladığı küçük çiftliğine dönüp planlar, hayaller kurmuştu.

Kızı on sekiz yaşında okulu bitirip eve döndüğünde –kim bilir ne mucizeler bekliyordu– hayal kırıklığına uğramıştı belki de, kız karaağaçtan yapılma masada, karşısında oturur, o atıp tutarken onu seyrederdi, tepesini attıran sessiz bir çekingenlikle seyrederdi babasını. Sarah işlemeyen pahalı bir makineymiş gibi, gördükçe tepesi atardı babasının, (çünkü baba Devon'da doğmuştu ve Devonlu bir erkek için para her şeydir) en sonunda adamın tepesi hepten attı; çıldırdı. Kiraladığı yeri bırakıp kendine bir çiftlik aldı; ama çok ucuza almıştı ve kurnazca iyi pazarlık yaptığını düşünürken bunun berbat bir pazarlık olduğu ortaya çıktı. Seneler senesi hem ipoteği ödemeye hem de gülünç kibarlık maskesine leke sürdürmemeye çalıştı; sonra gerçekten delirdi ve Dorchester Tımarhanesi'ne gönderildi. Bir yıl sonra orada öldü. O sırada Sarah bir yıldır kendi geçimini kendisi sağlıyordu; başta babasına yakın olabilmek için Dorchester'de bir ailenin yanına girmişti; babası ölünce de Talbot'ların yanına girdi.

Çeyizi olmamasına rağmen çok çekici bir kız olduğundan çok isteyeni çıktı. Ama her seferinde doğuştan gelen o lanet devreye giriyordu; kendilerine pek güvenen taliplerin içlerini okuyordu. Kendini beğenmişliklerini, buyurganlıklarını, sadaka verir hallerini, aptallıklarını görürdü. Bu yüzden, doğanın milyonlarca yıldır kadını evrimleştirerek engellemeye çalıştığı o kadere mahkûm görünüyordu: kız kuruluğuna.

Şimdi olanaksızı hayal edelim, Bayan Poulteney, Sarah konusunda olumlu ve olumsuz şeylerin bir listesini çıkarmış olsun, hem de tam Charles'ın nişanlılığının külfetli görevlerinden kaçıp kendini bilime verdiği gün. En azından bunu öğleüzeri yapması mümkün; çünkü Sarah, Malborough Malikânesi'ndeki Bayan Sarah, o gün izindeydi.

İşe tatlı yanından, olumlular listesinden başlayayım. Birinci madde bir yıl önce işe alındığında en son akla gelecek şeydi. Şöyle

denebilir: "Daha mutlu bir ev ortamı." Şaşılacak bir gerçekti ki Sarah geldiğinden beri hiçbir uşağa ya da hizmetçiye (ki istatistiklere göre şimdiye kadar kovulan hizmetçi sayısı uşaklardan daha fazlaydı) yol verilmemişti.

Bayan Sarah göreve başladıktan; yani Bayan Poulteney'in ruhunun sorumluluğunu üstlendikten sadece birkaç hafta sonra, bir sabah aniden oluvermişti bu acayip değişiklik. Yaşlı hanım her zamanki istidadıyla büyük bir görev ihmali saptamıştı: İkinci salondaki –bir salon Bayan Poulteney'in kendisi, diğeri misafirler içindi– eğreltileri istisnasız her salı sulamaktan sorumlu olan üst kat hizmetçisi bu görevi yapmamıştı. Eğreltilerin yeşil ve bağışlamaya yatkın bir hali vardı; ama Bayan Poulteney bembeyaz ve gazap içindeydi. Suçlu çağrıldı. Unuttuğunu itiraf etti; Bayan Poulteney büyük bir bağışlayıcılıkla bunu göz ardı edebilirdi; ama kızın kusur listesinde yenilerde yapılmış birkaç benzeri kabahat daha vardı. Defteri dürülmüştü yani; Bayan Poulteney, bir hırsızın bacağına dişlerini geçirmek üzere olan bir buldoğun derin görev duygusuyla defteri dürmeye başladı:

"Pek çok şeye katlanabilirim ama buna asla!"

"Bir daha yapmam bayan..."

"Benim evimde yapamayacağın kesin!"

"Yo, bayan... Lütfen bayan!"

Bayan Poulteney ciddi, öğretici birkaç dakika boyunca kızın gözyaşlarının tadını çıkardı.

"Bayan Fairley sana paranı verir."

Bayan Sarah bu konuşma sırasında oradaydı; çünkü Bayan Poulteney rahiplere, en azından insanın ancak rahiplerle konuştuğu bir ses tonuyla, mektup yazdırıyordu. O sırada Sarah bir soru sordu ve bu sorunun yarattığı etki ilginç oldu. Bir kere bu soru Bayan Poulteney'in huzurunda sorulmuştu ve kendi görevleriyle doğrudan ilgisi yoktu. İkincisi, yaşlı kadının yargısına üstü kapalı karşı çıkıyordu. Üçüncüsü Bayan Poulteney'e değil de kıza yöneltilmişti.

"Sen iyi misin Millie?"

Artık o odada şefkatli bir ses duymaktan mı, yoksa kızın durumundan mı ne, Millie birden dizlerinin üzerine çökerek Bayan

Poulteney'i yerinden sıçrattı, aynı zamanda kafasını sallayarak yüzünü kapamıştı. Bayan Sarah hemen yanına gitti; iki dakikada kızın aslında pek iyi olmadığını, önceki hafta iki kere bayıldığını, korkusundan kimseye anlatamadığını öğreniverdi...

Bir süre sonra Bayan Sarah hizmetçilerin uyuduğu odadan dönüp Millie'yi yatırdığını söylediğinde, şaşırtıcı soru sorma sırası Bayan Poulteney'e geldi:

"Ne yapmalıyım?"

Bayan Sarah kadının gözlerinin içine baktı; o bakışta öyle bir şey vardı ki sonradan söyledikleri beylik laflardan ibaret kaldı.

"Siz nasıl uygun bulursanız, han'fendi."

Böylece o nadide çiçek, bağışlayıcılık, Marlborough Malikânesi'ne cılız bir kök saldı; doktor gelip de hizmetçiye kansızlık teşhisi koyunca, Bayan Poulteney gerçekten iyi yürekli bir insan gibi görünmenin sapkın zevkini yaşadı. Bu kadar dramatik olmasalar bile, hemen hemen aynı şekilde vuku bulan bir iki olay daha meydana geldi ama sadece bir iki tane; çünkü Sarah önleyici denetleme turlarına çıkmayı görev edindi. Sarah, Bayan Poulteney'i çok iyi tanıyordu, çok geçmeden usta bir kardinalin zayıf bir papayı idare etmesi gibi parmağında oynatmaya başlamıştı onu; ama daha soylu amaçlar için.

Bayan Poulteney'in farazi listesindeki daha makul ikinci madde şu olurdu: "Sarah'nın sesi." Ev sahibesi emrindekileri ilgilendiren dünyevi konularda kusur etse de onların ruhlarının selametleriyle yakından ilgiliydi. Pazar günleri iki kere kiliseye gitmek zorunluydu, ayrıca her sabah yaşlı hanımın vakarla yönettiği ayinler vardı; bir ilahi, dualar ve bir ders. En korkunç bakışlarının bile hizmetkârlarını Tanrılarının (değil ki kendi Tanrısının) onlardan beklediği alçakgönüllülük ve pişmanlık durumuna sokmadığını görmek onu oldum olası sinirlendirmişti. Normalde emrindekilerinin yüzlerinden Bayan Poulteney'den duydukları korku ve alıklık okunurdu; tövbe eden günahkârlardan çok ürkek bir koyun sürüsüne benzerlerdi. Ama Sarah bütün bunları değiştirdi.

Sesi gerçekten çok güzeldi, kontrollü ve berrak ama hep hüzünle gölgelenmiş ve yoğun duygu yüklü olurdu; ama her şeyden önce samimi bir sesti. Bayan Poulteney, minnettarlığa yer olmayan küçü-

cük dünyasında ilk olarak hizmetkârlarının dikkat kesildiğini, hatta bazen yüzlerinin gerçekten dindarlıkla dolduğunu gördü.

Bu güzeldi; ama atlatılması gereken bir ayin daha vardı. Hizmetkârların akşam duasını mutfakta, Bayan Fairley'nin kayıtsız bakışları ve tiz, kuru sesi eşliğinde yapmasına izin verilirdi. Yukarıda, Bayan Poulteney'e tek başına dua okunuyordu; Sarah'nın sesinin en güzel ve en etkili çıktığı zamanlar da bu samimi törenlerdi. Bir iki kere inanılmazı başarmış, o torbalı, sert gözlerden yaş getirmişti. Böylesi bir etki hesaplanarak yaratılmış değildi, iki kadın arasındaki derin farklılıktan doğmuştu. Bayan Poulteney hiç var olmamış bir Tanrı'ya inanıyordu; Sarah'nın bildiği var olmuş bir Tanrı'ydı.

Birçok saygıdeğer rahip ve önemli kişinin istediği gibi kıssayı okurken Brecht tarzı bilinçdışı bir yabancılaştırma etkisi ("İncil'den bir bölüm okuyan belediye başkanınız") yaratmıyordu sesiyle, tam aksine; Nasıra'da doğmuş bir adam olan İsa'nın çektiği acıyı anlatıyordu doğrudan doğruya, sanki aradan zaman geçmemiş gibi, bazen karşısında çarmıha gerilmiş İsa'yı görüyormuşçasına unutuyordu Bayan Poulteney'in varlığını, hele oda karanlıksa. Bir gün *Lama, lama, sabachthane me* bölümüne geldi; kelimeleri okurken kekeleyip sustu. Bayan Poulteney dönüp ona baktı ve Sarah'nın yanaklarından yaşların aktığını gördü. O an sonradan gelecek birçok güçlüğü affettirdi; yaşlı hanım kalkıp kızın çökük omzuna dokunduğu için, belki o an Bayan Poulteney'in artık iyice kaşarlanmış ruhunu bile kurtaracaktı.

Sarah'yı bir yobaz gibi göstermek tehlikesini göze alıyorum. Ama Sarah teoloji nedir bilmezdi; insanların içini gördüğü gibi, Viktorya kilisesinin aptallıklarını, kaba vitraylarını, dar görüşlülüğünü de görürdü. Acıyı görürdü ve bitmesi için dua ederdi. Bizim çağımızda yaşasaydı ne olacağını bilemiyorum; daha eski bir çağda eminim ya bir azize ya da bir imparatorun metresi olurdu. Azizeliği dindarlığından, metresliği de şehvetinden değil, özünü yaratan ve nadir bulunan çifte güçten kaynaklanırdı; yani anlayış ve duyarlılıktan.

Başka maddeler de vardı: Bayan Poulteney'in sinirlerine dokunmamak gibi –muazzam ve neredeyse eşsiz– bir yetenek, birbiriyle alakalı olmayan birçok ev işini üstlenmesi, iğne işlerindeki ustalığı.

Bayan Poulteney'in doğum gününde Sarah ona bir koltuk örtüsü hediye etti –Bayan Poulteney'in koltuklarının böylesi bir korumaya ihtiyacı yoktu; ama o zamanlar örtü örtülmeyen bütün koltuklar nedense göze çıplak görünürdü–; çevresine eğrelti ve zambak işlemeleri yapılmıştı. Bu Bayan Poulteney'in çok hoşuna gitti; bu örtü bizim cadıya, ne zaman tahtına çıksa *protégée*'*sinin iyi yönlerini hatırlatır oldu: Belki de Sarah gerçekten kurnaz bir kardinaldi. Ölümsüz toy kuşu Charles'a ne kazandırmışsa, koltuk örtüsü de kendi çapında Sarah'ya onu kazandırdı.

Sonunda –kurbanın geçirdiği en zalim sınavdı bu– Sarah risale sınavını da geçti. Dünyadan tecrit olmuş birçok Viktoryen dul gibi Bayan Poulteney de risalelerin gücüne çok güvenirdi. Bu risaleleri dağıttıkları insanların onda biri bile okuyamazmış –zaten önemli bir kısmı okuma yazma bilmezmiş– ne fark eder, okuyan o on kişiden sadece biri saygıdeğer yazarların ne söylediğini anlayabiliyormuş ne çıkar... Sarah ne zaman eline tutuşturulan bir tomar risaleyi dağıtmaya gitse, Bayan Poulteney Cennet'teki hesabına bir o kadar kurtarılmış ruh yazıldığını hissederdi; Fransız Teğmenin Kadını'nın toplum içinde günahlarının kefaretini ödediğini görmek keyfini bir kat daha artırırdı. Lyme'ın geri kalanı da, daha doğrusu fakir olanları da bunu görüyor ve Bayan Poulteney'den çok daha fazla acıyorlardı Sarah'ya.

Sarah risaleleri verirken şu sözleri söylüyordu: "Bayan Poulteney'den. Lütfen içinize sindirerek okuyun." Aynı zamanda verdiği kişinin gözlerinin içine bakıyordu. İmalı imalı gülenler çok geçmeden bundan vazgeçtiler; çalçeneler laflarının boğazlarında düğümlendiğini fark ettiler. Sanırım, ellerine tutuşturulan bu sık yazılı broşürlerden çok o gözlerden ders alıyorlardı.

Ama şimdi ilişkinin olumsuz yönlerine geçmek zorundayız. Herhalde birincisi ve en önemlisi şu olurdu: "Tek başına dışarı çıkıyor." Başlangıçta Bayan Sarah'nın haftada bir gün öğleden sonra izinli olması kararlaştırılmıştı. Bu Bayan Poulteney için onun hizmetçiler karşısındaki üstün konumunu kabul ettiğini gösteren cömert bir hareketti ve risale dağıtma zorunluluğu yüzünden buna göz

* (Fr.) Koruyucusu ya da hamisi olan kimse. (ç.n.)

yumması gerekliydi de; ama bunu papaz tavsiye etmişti. İki ay boyunca her şey yolunda gitti. Sonra bir sabah Bayan Sarah, Marlborough Malikânesi'ndeki sabah ibadetine gelmedi; ona bakmak için bir hizmetçi gönderildiğinde henüz kalkmamış olduğu anlaşıldı. Bayan Poulteney onu görmeye gitti. Sarah yine gözyaşları içindeydi ama bu sefer Bayan Poulteney'in sinirleri kalktı. Yine de bir doktor çağırttı. Adam uzun süre Sarah'nın yanında kaldı. Sabırsızlıkla bekleyen Bayan Poulteney'in yanına indiğinde ona melankoli hakkında kısa bir nutuk attı –çağına ve bulunduğu yere göre ileri görüşlü bir adamdı– ve bu günahkâra daha fazla temiz hava ve özgürlük hakkı tanımasını buyurdu.

"Eğer bunun çok acil ve gerekli olduğunda ısrar ediyorsanız."

"Sevgili hanımefendi, kesinlikle ısrar ediyorum. Yoksa sorumluluk kabul etmem."

"Bu çok uygunsuz bir şey." Ama doktor amansızca susuyordu. "Öyleyse onu haftada iki gün öğleden sonra işten muaf tutarım."

Papazın aksine, Doktor Grogan, Bayan Poulteney'e maddi açıdan bağımlı değildi; açık söylemek gerekirse, Lyme'da üzülmeden imzalayabileceği bir ölüm raporu varsa, o da Bayan Poulteney'inkiydi. Ama kendi kesin buyruklarına uyarak kızın her öğleden sonra uyuması gerektiğini yaşlı kadına hatırlatmakla yetindi. Bu sayede Sarah günlük bir yarı-özgürlük kazanmış oldu.

İkinci olumsuz madde şuydu: "Her zaman misafirlerin yanına çıkmıyor." Bu noktada Bayan Poulteney kendini gerçekten de dayanılmaz bir ikilemin içinde bulmuştu. Yaptığı iyiliğin herkes tarafından görülmesini istiyordu ki bu Sarah'nın da görülmesi demekti. Ama o yüz konuklar üzerinde son derece zararlı bir etki bırakıyordu. Hüznü insanın içine dokunuyordu; ender de olsa lafa karıştığı zamanlar –ki sadece cevaplaması gereken bir soru sorulduğunda konuşuyordu (sık sık gelen misafirlerden daha zeki olanları çok geçmeden bu eşlikçi sekretere cevabını da içinde taşıyan sorular sormayı öğrendiler)– öyle kesin bir dil kullanıyordu ki soranların huzurunu kaçırıyordu; bunun nedeni Sarah'nın konuyu kapatmak istemesinden çok, sadelik ya da sağduyu ile uzaktan yakından alakası olmayan bazı konuşmalara bu iki niteliği getirmesiydi. Bayan

Poulteney'e, gençliğinden hayal meyal hatırladığı darağacına çekilmiş kişileri çağrıştırıyordu bu açıdan bakıldığında.

Sarah diplomatik hünerini bir kez daha gösterdi. Bazı köklü misafirlerin yanına çıkıyor; bir kısmının yanında birkaç dakika durup hemen çekiliyor, bir kısmının da daha geldiklerini duyar duymaz hemen odasına gidiyordu. Ernestina'nın Marlborough Malikânesi'nde onu hiç görmeyişinin nedeni buydu. Bu en azından Bayan Poulteney'e katlanması gereken eziyet konusunda uzun uzadıya konuşma hakkı veriyordu; ama eziyetin kaynağı olan kişi ortada görünmeyince Bayan Poulteney'in ne tür bir eziyete katlandığı, bunu ne ölçüde başardığı pek anlaşılmıyordu ki can sıkıcı bir şeydi bu. Ama Sarah'nın bunda bir suçu yoktu.

Ama en kötüsünü sona sakladım. O da şuydu: "Kendisini baştan çıkaran kişiye hâlâ bağlı olduğunu gösteren belirtiler var."

Bayan Poulteney hem günahın ayrıntılarını hem de onun için duyduğu pişmanlığın derecesini kızın ağzından alabilmek için pek çok girişimde bulunmuştu. Bir manastırın başrahibesi olsa sürüden ayrılan bir koyunun itiraflarını dinlemeye ancak bu kadar istekli olabilirdi! Ama Sarah bu konuda bir deniz şakayığı kadar hassastı; Bayan Poulteney konuya ne kadar kurnazca yaklaşırsa yaklaşsın, günahkâr lafın nereye geleceğini biliyordu; ilk sorgusunda kullandığı kelimeleri kullanmasa da kendisine doğrudan sorulan sorulara hep aynı minval üzere cevap veriyordu.

Artık Bayan Poulteney pek seyrek dışarı çıkıyor, hiç yaya dolaşmıyor, arabasıyla sadece kendi eşitlerinin evlerine gidiyordu, bu yüzden Sarah'nın malikâne dışındaki davranışlarını öğrenmek için başkalarının gözlemlerine güvenmek zorundaydı. Neyse ki onun adına böyle gözlem yapacak birisi vardı; daha da iyisi, bu kişinin kafası kötülük ve fesadın hükmü altında olduğundan, yerinden kıpırdayamayan yaşlı kadına sık sık rapor getirmek ona büyük keyif veriyordu. Bu casus, tabii ki Bayan Fairley'den başkası olamazdı. Okumak ona bir zevk vermese de bu işten uzaklaştırılmak onuruna dokunmuştu; her ne kadar Bayan Sarah ona karşı son derece kibar davranıyor ve kâhyanın görevlerini üstlenmiş gibi görünmemeye özen gösteriyorsa da, birtakım sürtüşmeler olması kaçınılmazdı. Ya-

pacak işlerin azalması Bayan Fairley'yi memnun etmiyordu; çünkü, bu nüfuzunun da azaldığını gösteriyordu. Sarah'nın Millie'yi kurtarması –ve başka daha ihtiyatlı müdahaleleri– alt kattakiler tarafından sevilmesine ve sayılmasına yol açmıştı; belki de Bayan Fairley'nin öfkesinin en büyük nedeni emrindekilere eşlikçi sekreteri çekiştirememesiydi. Haşin bir kadındı; yegâne zevki en kötüyü bilmek veya en kötüden korkmak olan bir kadın; bu yüzden Sarah'ya karşı kezzap gibi keskin bir kin bağlamıştı zamanla.

Bunu Bayan Poulteney'den saklayacak kadar kurnaz bir sansardı. Hatta "zavallı Bayan Woodruff" için çok üzülüyormuş numarası yapıyor, raporlarını "korkarım", "ne yazık ki" gibi sözlerle süslüyordu. Ama casusluk yapmak için muhteşem fırsatlar geçiyordu eline, görevleri icabı sık sık kasabaya inmekle kalmıyordu, emrinde geniş bir akraba ve tanıdık ağı da vardı aynı zamanda. Bu tanıdıklara Bayan Poulteney'in –elbette Hıristiyanlık adına– Bayan Woodruff'ın Marlborough Malikânesi'nin bahçesini çevreleyen yüksek taş duvarlarının dışında ne yaptığını öğrenmek istediğini çıtlattı. Bunun sonucunda ve Lyme Regis'in de o sıralar bir şarap fıçısındaki kurtçuklar gibi dedikoduyla dolup taştığı hesaba katılırsa Sarah'nın her hareketi ve ifadesi –kötü yönde abartılıp, iyice de cilalanarak– boş zamanlarında hemen Bayan Fairley'ye iletiliyordu.

Sarah dışarı çıktığında –eğer risale dağıtmıyorsa– rotası çok basitti; hep aynı yoldan yürürdü öğleden sonraları, dik Pound Sokağı'ndan dik Broad Sokağı'na, oradan da Cobb'la alakası bile olmayan, denize tepeden bakan kare şeklinde bir teras olan Cobb Kapısı'na. Orada duvarın üzerinde durup denize bakardı; ama o kadar uzun süreli değil –köprüye çıkan bir gemi kaptanının özenli değerlendirmesinden daha uzun değil– sonra ya Cockmoil'e döner ya da tam ters yönde batıya ilerler, Cobb'a giden koyun kenarındaki yarım millik patikayı yürürdü. Cockmoil'e giderse genellikle kiliseye uğrar, birkaç dakika dua ederdi; (Bayan Fairley bunu pek sözünü etmeye değer bulmazdı), sonra kilisenin arkasındaki ağaçlıklı yoldan Kilise Tepelerinin çimenliğine çıkardı. Black Ven'in yıkık duvarları arasından otlar fışkırırdı. Sık sık denize dönerek bu otluk arazide yürüdüğü görülürdü, artık iyice Ven'e karışmış olan eski

Charmouth yoluna sapar, oradan da Lyme'a dönerdi. Bu yolu Cobb kalabalık olduğu zamanlarda takip ederdi; ama tenhaysa genellikle o tarafa döner, Charles'ın onu ilk gördüğü yerde dikilirdi; orada kendini Fransa'ya yakın hissettiği sanılıyordu.

Bütün bunlar bir güzel saptırılıp, bulandırıldıktan sonra Bayan Poulteney'in kulağına geliyordu. Ama o zamanlar yeni bir oyuncağa sahip olmanın zevkiyle, huysuz, kuşkucu mizacının elverdiği ölçüde hoşgörülü davranıyordu. Yine de oyuncağını sınavdan geçirmekten geri durmuyordu.

"Bana dışarı çıktığınızda hep aynı yerlere gittiğiniz söylendi Bayan Woodruff." Sarah onu suçlayan gözler karşısında yere baktı. "Denize bakıyormuşsunuz." Sarah hâlâ susuyordu. "Pişmanlık içinde olduğunuza inanıyorum. Zaten konumunuz gereği bunun aksi düşünülemez sanırım."

Sarah söylemesi beklenen şeyi söyledi: "Size minnettarım han'fendi."

"Minnettarlığınız beni alakadar etmiyor. Benden önce Yukarıdaki var."

Kız mırıldandı: "Bilmez olur muyum?"

"Cahil kişiler sizin günahınızda sebat ettiğinizi düşünebilirler."

"Eğer başımdan geçenleri bilseler böyle düşünmezlerdi han'fendi."

"Ama öyle düşünüyorlar. Şeytan'ın yelkenlerini beklediğini söylüyorlarmış."

Bunun üzerine Sarah ayağa kalkıp pencereye gitti. Yaz başlarıydı ve yaseminlerle leylakların kokusu kuşların şakımalarına karışıyordu. Bir an için uzak durmasını istedikleri denize baktı, sonra koltuğunda tahtta oturan bir kraliçe gibi kurumla oturan yaşlı kadına döndü:

"Ayrılmamı ister miydiniz han'fendi?"

Bayan Poulteney içten içe sarsıldı. Sarah'nın sadeliği bir kez daha kabaran kinini söndürüyordu. Kızın öylesine alıştığı sesi, diğer tatlılıkları! Daha da kötüsü, ahiret defterlerinde hanesine yazılan onca kârı fırlatıp bir kenara atmak. Sesini yumuşattı:

"Bu... insanı kalbinizden sildiğinizi göstermenizi isterdim. Ben öyle olduğunu biliyorum. Ama bunu göstermelisiniz."

"Nasıl gösterebilirim ki?"

"Başka yerlerde yürüyerek. Utancınızı sergilemeyi bırakarak. Başka bir sebepten olmasa bile, ben istiyorum diye yapmalısınız bunu."

Sarah başı öne eğik durdu, sessizdi. Ama sonra Bayan Poulteney'in gözlerine baktı ve geldiğinden beri ilk defa hafif de olsa gülümsedi:

"İstediğinizi yapacağım han'fendi."

Satranç terimiyle, zekice bir fedaydı bu çünkü Bayan Poulteney büyük bir lütufkârlıkla onun deniz havasından tümüyle yoksun kalmasını istemediğini söyledi; arada sırada deniz kenarında yürüyebilirdi ama her zaman değil: "Bir de lütfen orada durup öyle ufka bakmayın!" Kısacası iki saplantı arasında yapılmış bir pazarlıktı. Sarah'nın ayrılma önerisi iki kadının da kendilerine göre gerçeği görmelerini sağlamıştı.

Sarah bu pazarlığa sadık kaldı ya da en azından yürüyüş rotasıyla ilgili bölümüne. Artık Cobb'a çok seyrek gidiyordu; ama gittiğinde hâlâ durup ufuklara bakmaktan kendini alamıyordu bazen, anlattığımız günde olduğu gibi. Ne de olsa Lyme'ın çevresi yürüyüş yapılabilecek yollarla doludur; bunların çoğu da denizi görür. Zaten tek isteği bu olsaydı, Sarah'nın Marlborough Malikânesi'nin bahçesinde yürümesi yeterdi.

Bundan sonra Bayan Fairley aylar boyu azap çekti. Kız nerede durup ufka dalsa hemen not ediyordu; ama bu pek sık olmuyordu, hem artık Sarah, Bayan Poulteney üzerinde acısının verdiği bir üstünlük kurmuştu ki bu da onu ciddi kınamalardan kurtarıyordu. Zaten casusun ve hanımın da birbirlerine sıkça hatırlattığı gibi, zavallı "Trajedi" deliydi.

Gerçeği sezmiş olmalısınız: Sanıldığı kadar deli değildi... en azından herkesin bildiği anlamda. Utancını sergilemesinin bir amacı vardı; bir amacı olan insanlar da onu ne zaman elde ettiklerini ve ne zaman bir kenarda bekleteceklerini gayet iyi bilirler.

Ama öykümün başlangıcından iki hafta kadar önce, bir gün, Bayan Fairley korse gıcırtıları ve yakın bir dostun öldüğünü haber vermeye hazırlanan birinin yüzüyle Bayan Poulteney'in karşısına çıktı.

"Size verecek kötü bir haberim var han'fendi."

Bir denizci fırtınaya nasıl alışıksa, Bayan Poulteney de bu cümleye öyle alışıktı; ama her zamanki sorusunu sordu:

"Bayan Woodruff'la ilgili değildir herhalde?"

"Keşke öyle olsaydı han'fendi." Kâhya ciddiyetle hanımına baktı, sanki onun tam bir dehşet duymasını istiyordu. "Ama korkarım bunu size anlatmak benim görevim."

"Görevimizi yapmaktan asla korkmamalıyız."

"Tabii, han'fendi."

Ağız hâlâ sımsıkı kapalı duruyordu; üçüncü biri olsa ne menem bir felaketin haber verileceğini merak ederdi. Kilise mihrabında çırılçıplak dans etmek dışında hiçbir şey böylesi bir felaket yaratmaya yeterli değildi.

"Ware Commons'da dolaşıyormuş han'fendi."

Ne hayal kırıklığı! Yine de Bayan Poulteney öyle düşünmüyor gibiydi. Hatta ağzı olağanüstü bir şey yaptı. Bir karış açık kaldı.

10

Bir kere, sadece bir kere kaldırdı gözlerini
Ne çabuk, ne güzel, ne tuhaf kızardı
Karşılaşınca gözlerimle...
TENNYSON, *Maud* (1855)

... tepenin bir bölümünün çöküp de böylesi bir ortama yer hazırlamasından önce birkaç nesil insanın öldüğünü gösteren dağınık orman ağaçları ve dalları sarkan meyve ağaçlarının romantik kayalar arasında uçurumları yemyeşil doldurarak oluşturduğu bu harika manzara belki meşhur Wight Adası'ndaki benzer görüntülerden bile daha güzeldir...
JANE AUSTEN, *İkna*

Lyme Regis'le sekiz dokuz kilometre batısındaki Axmouth arasında, Güney İngiltere'nin en ilginç kıyı coğrafyası gözlenir. Havadan bakıldığında o kadar çarpıcı değildir; başka sahil bölgelerinde yarların kenarına kadar gelen tarlaların, burada bir bir buçuk kilometre geride kaldığını fark eder insan sadece. Damalı bir resim gibi duran yeşil ve kızıl kahverengi tarlalar, neşeli bir başıboşlukla karanlık bir ağaç ve funda çağlayanına dökülür. Hiç çatı yoktur. Eğer yeterince alçaktan uçarsanız arazinin çok değişken olduğunu görürsünüz, derin çatlaklarla kesilmiştir ve yıkık şatoların duvarları gibi gür çalılığı çevreleyen, tuhaf tebeşir ve çakmaktaşı kabartıları ve kuleleri vardır. Havadan... ama eğer yürürseniz bu önemsiz gibi görünen doğa parçası tuhaf bir boyut kazanır. Buralarda saatler boyu mahsur kalmış insanlar, haritaya bakıp da nerede kaybolduklarını görünce, yalıtılmışlık –hatta hava kötüyse pişmanlık– duygusunu öylesi yoğun yaşadıklarına şaşarlar.

Yamaçaltı –çünkü bu arazi eskiden yumuşak bir eğimi olan tepenin aşınmasıyla oluşmuş bir mil uzunluğunda bir yamaçtır– çok diktir. Düz yerler, burayı görmeye gelenler kadar azdır. Ama bu sarplık onu ve üzerindeki bitkileri güneşe doğru yöneltmiştir; bu ve erozyonu yaratan sayısız kaynaktan çıkan su bölgeye botanik bir tuhaflık verir: vahşi kocayemiş ve pırnal meşesi ve İngiltere'nin başka yerlerinde bulamayacağınız pek çok nadir ağaç; heybetli dişbudaklar ve kayınlar; yabanasması ve vahşi akasma sarmaşığına boğulmuş, Brezilya'yı andıran, her yerden bir ay önce açan çiçekler. Yazın bu yamaç, ülkenin tropik bir ormana en çok benzeyen kesimidir. Aynı zamanda üzerinde hiç insan yaşamamış, hiç işlenmemiş bütün topraklar gibi gizemleri, gölgeleri, tehlikeleri vardır: Sadece bunlar metaforik değil gayet jeolojik tehlikelerdir; çünkü felaket getirebilecek çukurlar ve derin çatlaklar vardır ve böylesi bir yerde bacağı kırılan bir adam bir hafta bağırsa sesini duyan çıkmaz. Tuhaf gelebilir ama yüzyıl önce bu bölge şimdiki kadar tenha değildi. Şimdi Yamaçaltı'nda tek bir kulübe bile yok; 1867'de ise avcıların, ormancıların ve bir iki domuz çobanının yaşadığı bir sürü kulübe vardı. Mutlak yalnızlıktan hoşlanan karacalar o zaman pek huzurlu günler geçirmiyorlardı herhalde. Şimdi Yamaçaltı tam anlamıyla vahşileşmiş. Kulübe du-

varları sarmaşık kaplı tahta parçalarına dönüşmüş, eski patikalar kaybolmuş; yakınından hiç yol geçmiyor, onu boydan boya kateden tek yolsa çoğunlukla geçit vermiyor. Bir parlamento kararıyla milli koruma bölgesi ilan edildiği için böyle. Demek menfaatlerimiz uğruna henüz her şeyi harcamıyoruz.

29 Mart 1867 günü Pinhay Koyu'ndaki patikadan tırmandığında Charles'ın karşılaştığı o İngiliz Cennet Bahçesi burasıydı işte; yine bu aynı yerin doğusuna Ware Commons deniyordu.

Charles susuzluğunu giderip, ıslattığı mendiliyle alnını serinlettikten sonra ciddi ciddi etrafına bakınmaya başladı. En azından bunu yapmayı denedi; ama karşısındaki görüntü, sesler, kokular, bitkilerin o katıksız coşkunluğu ve sürgün veren bolluk onu bilimin dışına itti. Çevresi parlak, açık sarı kırlangıçotları, yabangülleri ve gelin duvağı gibi bembeyaz çiçek açan yabani eriklerle çevrilmişti; mürver ağaçlarının, su içtiği derenin kenarlarını gölgelendirdiği yerde İngiliz bahar çiçeklerinin en güzelleri olan sütleğenler ve ekşiyoncalar öbek öbek fışkırmıştı. Yokuşun yukarılarında numan çiçeklerinin beyaz kafalarını ve arkalarında da yabani sümbüllerin koyu yeşil yapraklarını görüyordu. Uzaklardaki yüksek bir ağacın dalları arasında bir ağaçkakan takırdıyor ve şakrak kuşları başının üzerinde ağır ağır dolanıyorlardı; bütün çalıların ve ağaçların üzerlerinde henüz gelmiş olan söğüt bülbülleri şakıyordu. Döndüğünde, şimdi çok aşağılarda kalmış olan mavi denizi gördü; bir uçtan bir uca Lyme Körfezi'ni, Chesil Sahili'nin o sonsuz sarı uzantısında yok olan tepeleri: Bu tepelerin uçları, maviler arasında ince gri bir gölge gibi görünen tuhaf İngiliz Cebelitarık'ı Portland Bill'e kadar uzanıyordu.

Tek bir çağın sanatı böylesi manzaralar yakalayabilmiştir: Rönesans; Botticelli'nin figürlerinin üzerinde yürüdüğü topraktı bu, Ronsard'ın şarkılarını barındıran havaydı. Bu kültürel devrimin bilinçli amaçlarının, zalimliklerinin ve başarısızlıklarının ne olduğu önemli değil; Rönesans özünde uygarlığın en sert kışlarından birinin yeşil bir bahara çıkmasıydı sadece. Zincirlerin, engellerin, sınırların sonuydu. Tek bir şey üzerine kurulmuştu: Var olan, güzeldir.

Kısacası Charles'ın çağının tam tersiydi; ama sanmayın ki orada öylece dururken o bunun farkında değildi. O belli belirsiz keyifsizlik, uygunsuzluk, sınırlanmışlık hissini açıklamak için kendine daha yakın olan kaynaklara başvurduğu doğruydu: Rousseau'ya, çocuksu Altın Çağ ve Soylu Vahşi mitlerine. Yani kendi çağının doğaya yaklaşımının yetersizliğini, insanın bir efsaneyi tekrar yaşayamayacağını söyleyerek saf dışı etmeye çalışıyordu. Kendi kendine, uygarlık tarafından fazlasıyla şımartılmış olduğu için bir daha asla doğaya dönemeyeceğini söylüyordu; bu da ona pek de fena olmayan tatlı bir burukluk veriyordu. Ne de olsa o Viktorya çağına aitti. Bizim ancak şimdi şimdi fark etmeye başladığımız bir şeyi –o da artık çok daha fazla bilgiye sahip olmamış ve varoluşçu felsefenin öğretileri sayesinde– onun daha o zamanlar görmesini bekleyemeyiz: Yani bir şeyi elde tutma ve bir şeyin tadını çıkarma arzularının birbirini karşılıklı yok ettiğini. Kendi kendine "Şimdi buna sahibim, bu yüzden de mutluyum" demesi gerekirken tam Viktorya çağına özgü bir şey söylüyordu: "Buna sonsuza kadar sahip olamam, bu yüzden de üzgünüm."

Bilim nihayet hegemonyasını yeniden kurdu ve Charles dere boyunca, çakmaktaşı yataklarında testleri aramaya koyuldu. Çok güzel bir deniztarağı fosili buldu; ama denizkestaneleri ondan uzak duruyordu. Eğilip gözleriyle toprağı tarayarak, sonra birkaç adım atıp aynı işlemi tekrarlayarak, ağaçlar arasından batıya doğru ağır ağır ilerliyordu. Ara sıra çakmaktaşına benzer bir şey görürse bastonuyla tersine çeviriyordu. Ama hiç şansı yoktu. Bir saat kadar sonra Ernestina'ya karşı duyduğu sorumluluk ekinoderm aşkını bastırmaya başlamıştı. Saatine bakınca küfretmemek için kendini zor tuttu ve çantasını bıraktığı yere doğru yöneldi. Yamacın üstlerinde bir yerlerde, sırtına batan güneşi alıp bir patikaya çıktı ve Lyme'a doğru yürümeye başladı. Patika yukarı çıkıyor, üzerine sarmaşık dolanmış taş bir duvarın yanından hafifçe içeri kıvrılıyor, sonra da –tam bir patika düşüncesizliğiyle– tek bir işaret olmayan bir yerde çatallanıyordu. Bir an durakladı, sonra daha şimdiden derin bir gölgeye batmış bir dere yatağından geçen alt patikaya saptı. Ama sonra bu sorunu –konumunu bilemiyordu– nasıl çözeceğini buldu, birden

sağa ayrılıp denize giden bir patika daha gördü, dik, kısa, çimenli bir tepeciğe tırmanıyordu, o tepeciğe çıkarsa rahatça nerede olduğunu anlayabilirdi. Böğürtlenlerin arasından –patika pek kullanılmıyordu– küçük, yeşil düzlüğe doğru ilerlemeye başladı.

Minyatür bir alp çayırına benzeyen hoş bir açıklıktı bu. Sağa sola kaçışan üç dört tavşan otların neden bu kadar kısa olduğunu açıklıyordu.

Charles gün ışığında durdu. Yıldızçiçekleri çimlerin üzerine dağılmıştı ve yeşil mercanköşk topakları daha şimdiden çiçeğe durmuştu. Sonra açıklığın kenarına yürüdü.

Orada, hemen aşağısında birini gördü.

Bir an için bunun bir ceset olduğunu düşünüp dehşete kapıldı. Ama uyuyan bir kadındı. Çok tuhaf bir yer seçmişti, düzlük seviyesinin birkaç metre altında, geniş, meyilli bir çimenlik, bu da onu Charles gibi en kenara gelenler dışında herkesin gözlerinden uzak tutuyordu. Bu küçük, doğal balkonun arkasındaki tebeşir duvarlar onu bir güneşlenme yeri yapmıştı; çünkü, en geniş ekseni güneybatıya dönüktü. Ama herkesin harcı değildi burada güneşlenmek. Hemen bitiminde dokuz on metrelik bir çukur vardı ve içi birbirine geçmiş böğürtlenlerle doluydu. Biraz aşağılarında yamacın kendisi dimdik denize iniyordu.

Charles ilk anda içgüdüsel olarak kadının görüş alanından çekildi. Kızın kim olduğunu görememişti. Ne yapacağını bilemeyip durduğu yerden çepeçevre görünen şahane manzaraya baktı ama bir şey görmüyordu. Tereddüt etti, tam dönüp gidecekti ki merakı baskın çıktı.

Kız derin uykuya dalmış sırtüstü yatıyordu. Açık duran paltosunun altından çivitrengi elbisesi görünüyordu, boynundaki beyaz yakalık dışında çok kasvetli bir giysiydi bu. Yüzü öte yana çevrilmişti, sağ kolu arkaya savrulmuş, bir çocuğunki gibi bükülmüştü. Bir avuç numan çiçeği etrafındaki çimlere dağılmıştı. Yatışında hem şefkat hem de şehvet uyandıran son derece yoğun bir şey vardı; Charles'a Paris'teki günlerinden belli belirsiz bir anı çağrıştırdı. Seine'e bakan bir yatak odasında şafak vakti uyurken görülmüş, adını hatırlayamadığı, belki de hiç bilmediği bir kızı.

Kadının yüzünü daha iyi görebilmek için düzlüğün kıvrık kenarını dolandı ve ancak o zaman kimi münasebetsizce dikizlediğini fark etti. Fransız Teğmenin Kadınıydı bu. Saçının bir kısmı açılmış yanağına dökülmüştü. Cobb'dayken bu saçlar ona koyu kahverengi gibi gelmişti; şimdi içinde kızıl tonları görünüyordu, zengin bir sıcaklık; o zamanlar kadınların vazgeçilmez bir şey diye gördükleri saç yağından da sürmemişti. Aşağıdaki yüz oldukça esmer, hatta kırmızımsı görünüyordu o ışıkta, sanki kız kendi sağlığını pek moda olan solgun bir beniz edinmeye yeğ tutuyordu. Güçlü bir burun, kalın kaşlar... ağzını göremiyordu. Arazi doğru açıdan bakmasına müsait olmadığı için, kızı baş aşağı görüyor olmak Charles'a tuhaf bir sıkıntı veriyordu.

Öylece durup ona bakmaktan başka bir şey gelmiyordu elinden, bu umulmadık karşılaşma onu büyülemişti ve aynı derecede acayip bir hisse yenik düşmüştü; ama cinsellikle alakası yoktu, kardeşçe, belki de babacan bir histi; bu kadının masumiyetinden ve haksız yere toplum dışına itildiğinden emindi, bu da onun yaşadığı korkunç yalnızlığı sezmesine yardımcı oluyordu. Kadınların pasif, çekingen ve sürekli fiziksel güç harcama becerisinden yoksun olduğu bir çağda, onu böylesi vahşi bir yere getiren şeyin umutsuzluktan başka bir şey olabileceğini Charles'ın aklı almıyordu.

Kızın yukarısındaki rampanın hemen ucuna geldi sonunda, tam yüzünün üzerindeydi ve daha önce orada gördüğü hüznün tümüyle silinmiş olduğunu gördü; uyuyan bu yüz çok yumuşaktı, hatta üzerinde hafif bir gülümseme bile vardı. Kafasını eğmiş bakıyordu ki, tam o anda kız uyandı.

Hemen yukarı baktı, öyle hızlı bakmıştı ki Charles'ın geri çekilmeye çalışması boşunaydı. Yakalanmıştı ve bunu inkâr edemeyecek kadar centilmendi. Bu yüzden, Sarah ayağa fırlayıp paltosunu düzelterek ona baktığında şapkasını çıkarıp selam verdi. Kız hiç sesini çıkarmadı ama utançla karışık büyük bir şaşkınlığın okunduğu gözleriyle onu oraya mıhladı. Güzel, siyah gözleri vardı.

Karşılıklı bir sersemlikle kilitlenip birkaç saniye öyle durdular. Kız Charles'a çok küçük göründü, aşağıda duruyor, belden aşağısı görünmüyordu, Charles ona doğru bir adım atsa kendini tepeden

aşağıya fırlatacakmış gibi yakasını sıkıca kavramıştı. Charles sonunda kendine gelip gerektiği gibi davrandı:

"Binlerce kez özür dilerim. Burada olduğunuzu bilmiyordum." Sonra dönüp yürümeye başladı. Arkasına bakmadı, ama geldiği patikayı izleyip yolun ikiye ayrıldığı yere döndü, oraya vardığında da aklını başına toplayıp hangi yoldan gideceğini sormadığına kızdı ve bir an durup kızın arkasından gelip gelmediğine baktı. Görünürlerde yoktu. Çok geçmeden kendinden emin bir havayla daha dik olan patikaya saptı.

Charles bilmeden de olsa, o durgun denizin üzerindeki birkaç kısa saniyede, sadece dalgaların hafif şıkırtısıyla bozulan o ışıltılı akşam sessizliğinde, Viktorya çağının çok uzağına gitmişti. Hiç de yanlış patikayı seçmiş sayılmazdı bence.

11

Yerli yerinde yol yordam
Arama bunda bir anlam
Git kiliseye; herkes bekler bunu senden
Baloyu da ihmal etme; bunu da hepsi bekler senden
Evlen; annen baban böyle ister
Okul arkadaşların ve kardeşler.
A. H. CLOUGH, "Görev" (1841)

Hemen hemen bu karşılaşmanın vuku bulduğu sıralarda, Ernestina huzursuzca yatağından kalkıp tuvalet masasının çekmecesinden siyah maroken günlüğünü çıkardı. İlk önce, somurtarak o sabah yazmış olduğu şeyleri okudu ki edebi açıdan hiç de parlak sayılmazdı yazdıkları: "Anneme mektup yazdım. Biricik Charles'ı göremedim. Hava güzeldi ama dışarı çıkmadım. Mutsuzdum."

Bu, keyifsizliğini gösterebileceği yegâne kişi Tranter Teyzesi olan zavallı kız için pek "medimli, madımlı" bir gün olmuştu. Charles'ın

gönderdiği nergislerle zerrenlerin kokusunu içine çekiyordu; ama ilk başta onlar bile sinirini kaldırmıştı. Tranter Teyze'nin evi küçük olduğu için Sam'in kapıyı çaldığını; o hınzır, saygısız Mary'nin kapıyı açtığını duymuştu: önce bir mırıltı, sonra hizmetçi kızın bastırmaya çalıştığı halde açık seçik duyulan kahkahası, sonra kapının çarpışı. Orada kızla flört edenin Charles olduğu yolunda berbat ve iğrenç bir kuşku takılmıştı aklına; bu da en büyük korkularından birini depreştirdi.

Onun Paris'te, Lizbon'da yaşadığını ve çok seyahat ettiğini biliyordu; kendisinden on bir yaş büyük olduğunu biliyordu; kadınların onu çekici bulduğunu biliyordu. Geçmişteki serüvenleriyle ilgili sorduğu üstü kapalı, şaka yollu sorulara Charles da hep şakayla, üstü kapalı cevaplar verirdi; onu çileden çıkaran da buydu. Onun bir şeyler gizlediğini hissediyordu: trajik bir Fransız kontesi, ateşli bir Portekiz markizi. Parisli bir *grisette** ya da Cintralı badem gözlü bir han yosması gelmiyordu hiç aklına, oysa bunlar gerçeğe daha yakın olurdu. Ama Charles'ın başka kadınlarla yatıp yatmadığı modern kadından daha az ilgilendiriyordu onu. Böylesi günahkârca bir düşünce aklından geçer geçmez hemen o zorba lafı söylüyordu kendine: "Yapmamalıyım"; ama esas kıskandığı Charles'ın kalbiydi. Onu ne geçmiştekilerle ne de şimdiliklerle paylaşmaya tahammülü yoktu. Occam'ın pek faydalı usturasından haberi yoktu. Böylece onun hiçbir zaman âşık olmayışı, tutkulu bir aşk yaşamış olduğunun kanıtı oldu Ernestina için karanlık günlerinde. Charles'ın sakin görünüşünü, kısa bir süre önce savaş görmüş bir meydana çöken korkunç sessizliğe benzetiyordu. Waterloo'nun bir ay sonraki hali; oysa aslında tarihsiz bir yerde duruyordu Charles.

Kapı kapandıktan sonra, Ernestina tam bir buçuk dakika boyunca gururuna boyun eğdi, ondan sonra küçük, narin eli uzanıp yatağının yanındaki yaldızlı püsküle sertçe asıldı. Bodrum katındaki mutfaktan tatlı bir ısrarla çalan çıngırağın sesi süzüldü yukarıya. Çok geçmeden ayak sesleri duyuldu, kapı çalındı, açılan kapının önünde içinden bahar çiçekleri fışkıran bir vazoyla Mary belirdi. Kız gelip yatağın kenarında durdu, yüzünün yarısı çiçeklere gömülmüştü, gü-

* (Fr.) Yosma. (ç.n.)

lümsüyordu, bir erkeğin ona kızması imkânsızdı; ama Ernestina için bunun tam tersi geçerliydi, bu çiçek perisi görüntüsüne huysuz huysuz somurttu.

Bu sayfalarda sözü geçen üç genç kadından en güzeli, bana sorarsanız Mary'ydi. Sonsuz hayat dolu ve bencillikten sonsuz uzaktı; fiziksel hoşlukları da cabası... son derece pürüzsüz, dupduru, pembe beyaz bir yüz, mısır püskülü saçlar ve dikkat çekici, kocaman grimavi gözler, erkekleri kışkırtan ve neşeyle karşılık veren gözler. En iyi şampanyaların içindeki kabarcıklar gibi durmadan fıkırdardı bu gözler, insanı rahatsız etmeyen bir baş dönmesi verirdi. Genellikle giymek zorunda olduğu zevksiz Viktorya çağı giysileri bile muntazam, dolgun hatlarını gizlemeye yetmiyordu; "dolgun" demek bile haksızlık olur. Demin Ronsard'ın adını anmıştım, kızın vücudunu tarif etmek için en uygun kelime onun kullandığı, dilimizde olmayan bir kelime, *rondelet*; yani inceliğin bütün hoş yanlarını taşımakla birlikte dolgunluğun baştan çıkarıcılığına da sahip olan. Bunları yazdığım sırada yirmi iki yaşında olan Mary'nin torununun torunu da ona çok benziyor; yüzünü bütün dünya tanıyor; çünkü o, genç İngiliz film aktrislerinin en ünlülerinden biri.

Ama korkarım 1867'ye göre bir yüz değildi bu. Mesela yaklaşık üç yıl önce gördüğünde Bayan Poulteney'e hiç de uygun gelmemişti. Mary, Bayan Fairley'nin bir kuzeninin yeğeniydi, Bayan Poulteney kızı o berbat mutfağa alsın diye az dil dökmemişti kadın. Bir saka mezarlığa ne kadar yakışırsa Mary de Marlborough Malikânesi'ne o kadar yakışıyordu; bir gün mülkünü olanca ciddiliğiyle denetlemekte olan Bayan Poulteney, üst kat penceresinden seyisin, öpücük alma girişiminde bulunduğunu, kızın da buna pek direnmediğini görünce saka kuşu hemen azat edildi; sonra da, Bayan Poulteney'in ahlaksızlığı kanıtlanmış birini yanına almanın hiç de akıllıca olmadığı konusundaki uyarılarına rağmen, Bayan Tranter'ın evine uçtu.

Broad Sokağı'nda mutluydu Mary. Bayan Tranter güzel kızlardan hoşlanıyordu, hele güzel ve neşeli kızlardan daha da hoşlanıyordu. Tabii Ernestina onun yeğeniydi ve onun için daha çok endişe ediyordu; ama Ernestina'yı yılda bir iki kere görüyorsa, Mary'yi her Allah'ın günü görüyordu. Hareketli, cilveli görüntüsünün altında

yumuşak ve şefkatli biri gizliydi; kendini ağırdan satmıyordu hem, ona gösterilen sıcaklığa karşılık veriyordu. Ernestina, Broad Sokağı'ndaki evin korkunç sırrını bilmiyordu; aşçı izinli olduğu zamanlarda, Bayan Tranter mutfakta Mary'yle baş başa yemek yerdi, bundan ikisinin de pek mutsuz olduğu söylenemezdi.

Mary kusursuz değildi ve kusurlarından birisi Ernestina'yı biraz kıskanmasıydı. Genç hanım Londra'dan geldiğinde Mary'nin evin adı konmamış gözdesi olmaktan çıkması bir yana, Londralı genç hanımın yanında valizler dolusu son moda giysiyle gelmesi de cabasıydı, topu topu üç kıyafeti olan bir hizmetçi için bu hiç de hoş değildi – hem giysilerinin hiçbirini sevmiyordu; bir tanesi fena değildi, ama onu da başkentten gelen genç prenses verdiği için sevmiyordu. Hem de Charles'ın yakışıklı bir adam olduğunu düşünüyordu; Ernestina gibi solgun benizli bir yaratık için fazlasıyla iyiydi. Ona kapıyı açtığında ya da sokakta yanından geçtiğinde, Charles'ın sık sık bu gri menevişli gözlerle ödüllendirilmesinin nedeni işte buydu. Daha doğrusu, hınzır yaratık, giriş çıkışlarını Charles'ınkilerle kesişecek şekilde ayarlıyordu; ne zaman adam ona sokakta şapkasını çıkarsa, zihninde Ernestina'ya nanik yapıyordu; çünkü, Bayan Tranter'ın yeğeninin Charles ayrılır ayrılmaz neden yukarı çıktığını gayet iyi biliyordu. Bütün *soubrette*'ler* gibi o da genç hanımın düşünmeye cesaret edemediği şeyler düşünüyordu; bunu da biliyordu.

Sağlığının ve güzelliğinin hastanın içine işlediğine gaddarca emin olduktan sonra Mary çiçekleri yatağın yanındaki komodinin üzerine koydu.

"Bay Charles'tan Bayan Tina. Sağlık dilekleriyle."

"Tuvalet masamın üzerine bırak. Bu kadar yakında durmaları hoşuma gitmiyor."

Mary Ernestina'nın dediğini yapıp çiçekleri tuvalet masasına koydu; ama sonra kendi kafasına göre onlara şöyle bir çekidüzen verip, içi içini yiyen Ernestina'ya gülümsemek üzere geri döndü.

"Kendisi mi getirdi?"

"Hayır hanımım."

* (Fr.) Hizmetçi. (ç.n.)

"Bay Charles nerede?"

"Bilmiyorum hanımım. Sormadım." Ama kıkırdamasını bastırmak istermiş gibi dudaklarını sıkı sıkı birbirine yapıştırmıştı.

"Ama senin adamla konuştuğunu duydum."

"Evet hanımım."

"Ne hakkında?"

"Saati sordu hanımım."

"Buna mı güldün?"

"Evet hanımım. Konuşmasına güldüm hanımım."

Kapıyı çalan Sam'in, o sabah ustura bileyen bedbaht ve küskün Sam'le hiç alakası yoktu cidden. Güzel çiçek buketini baştan çıkarıcı Mary'nin kollarına bırakmıştı. "Üst kattaki güzel 'anıma." Sonra kapanmak üzere olan kapının aralığına ustalıkla ayağını koymuş ve boş kalan eliyle neredeyse kenarsız *à la mode** şapkasını çıkarırken, yine aynı ustalıkla arkasında tuttuğu küçük bir zerren buketini kıza uzatıvermişti: "Bu da alt kattaki, ondan da güzel bağyana." Mary kıpkırmızı kesilmişti; Sam'in ayağı üzerine bastırılan kapının ağırlığı gizemli bir biçimde azalıvermişti. Sam kızın sarı çiçekleri koklayışını seyretmişti; kibarlıktan değil, gerçekten hoşuna gittiği için koklamıştı, öyle ki, o güzel, muzır burun üzerinde sarı çiçek tozları ince turuncu bir tabaka oluşturmuştu.

"Emrettiğiniz kurum torbası da en kısa zamanda gelicek." Kız dudaklarını ısırarak beklemişti. "Yalnız bir şartla. Veresiye yok. Para peşin."

"Fiyatı neymiş peki?"

İyi bir fiyat biçmeye çalışıyormuş gibi kurbanını süzdü çapkın adam; sonra parmağını dudaklarına götürüp ne anlama geldiği şüphe götürmeyecek şekilde göz kırptı. O bastırılmış kahkahaya neden olan buydu; kapının çarpılmasına da.

Ernestina kızın yüzüne Bayan Poulteney'i aratmayacak bir bakışla baktı: "Onun Londra'dan geldiğini unutmazsan iyi edersin."

"Başüstüne hanımım!"

"Bay Smithson bana ondan söz etti. Kendini Don Juan sanıyormuş."

* (Fr.) Son moda. (ç.n.)

"O ne demek öyle Bayan Tina?"

Mary'nin yüzünden biraz daha bilgi edinmeye can attığı anlaşılıyordu ki bu Ernestina'nın hiç hoşuna gitmedi.

"Önemli değil. Ama eğer bir girişimde bulunursa önce bana haber ver. Şimdi bana biraz arpa suyu getir. Hareketlerine de dikkat et!"

Mary'nin gözlerinde küçücük bir şimşek çaktı, bu bir meydan okumaydı. Ama gözlerini ve başındaki yassı dantel şapkayı indirip şöyle bir selam verdikten sonra dışarı çıktı. Tranter Teyze'nin şifalı ama tatsız arpa suyunu aslında hiç de canı çekmeyen Ernestina, onun üç kat inip çıkacağı fikriyle avuntu buldu.

Ama bir bakıma bu çatışmayı Mary kazandı; çünkü, mizacı bakımından bir zorbadan çok fazlasıyla şımartılmış bir çocuk olan Ernestina'ya çok yakında ev sahibesini oynamayı bırakıp gerçek bir ev sahibesi olacağını hatırlattı bu. Bu fikrin keyif verici yanları da vardı tabii; insanın kendi evinin olması, aile baskısından kurtulmak... ama herkesin dediği gibi hizmetkârlar tam bir baş belasıydı. O eski hizmetçilerin kalmadığını herkes söylüyordu. Tek kelimeyle insanı canından bezdiriyorlardı. Ernestina'nın kapıldığı sıkıntı ve huzursuzluk kan ter içinde sahilde yürüyen Charles'ınkinden o kadar da farklı değildi belki de. Yaşanı doğru düzenlenmiş bir cihazdı; bunun aksini düşünmek münafıklık sayılırdı; ama insan burada ve şimdi ıstıraba da katlanmasını bilmeliydi.

Öğleden sonra da yakasını bırakmayan bu karamsar düşünceleri başından savmak için Ernestina eline günlüğünü aldı, yatağın başucuna yaslandı ve yine içinde yasemin dalı olan sayfayı çevirdi.

Londra'da, toplumun plutokratik sınıflara ayrılması yüzyılın ortalarında başlamıştı. Soylu kanın yerini hiçbir şey tutamazdı tabii; ama paranın ve zekânın, yapay da olsa göz ardı edilemeyecek bir sosyal statü kazandırdığı herkes tarafından kabul ediliyordu. Disraeli kendi çağının tipik bir örneğiydi, istisnası değil. Ernestina'nın dedesi, gençliğinde Stoke Newingtonlu hali vakti yerinde bir manifaturacı olmaktan öte gidememiş olabilirdi ama öldüğünde çok zengin bir manifaturacıydı; dahası, işyerini Londra'nın merkezine

taşıyıp Batı Yakası'nın en büyük dükkânlarından birini kurduğu için işini genişletip manifaturacılık dışındaki alanlara da el atmıştı. Ernestina'nın babası da kendisine verileni kızına vermişti; paranın satın alabileceği en iyi eğitim. Kökeni dışında her açıdan tam bir beyefendiydi; göze batmadan kendi seviyesinin üzerinde biriyle evlenmişti, şehrin en başarılı avukatlarından birinin kızıyla, öyle ki dedeleri arasında bir adalet bakanı bile vardı. Ernestina'nın sosyal statüsü konusundaki kaygıları, Viktorya çağının standartlarına göre bile biraz abartılıydı; hele Charles bunu hiç sorun etmiyordu.

"Bir düşün" demişti bir keresinde kıza, "Smithson ne kadar da avam bir isim..."

"Hem de nasıl; keşke adın Lord Brabazon Vavasour Vere de Vere olsaydı; o zaman seni ne kadar çok severdim!"

Ama kendi kendisiyle dalga geçmesinin altında bir korku gizliydi.

Bir önceki kasım ayında, kendi nazlı kızlarından biri için ona göz koyan bir hanımın evinde görmüştü Charles onu ilk defa. Bu genç hanımların anneleri, ne yazık ki toplantıdan önce onlara derslerini belletmişti. Charles'a paleontolojiyle ilgilendiklerini söylemek gibi affedilmez bir hataya düştüler –ondan bu konudaki en ilginç kitapların isimlerini sıralamasını istediler– oysa Ernestina tatlı sert bir edayla onu pek ciddiye almamaya kararlı görünüyordu. Kömür kovasında ilginç bir tür bulursa ona yollayacağını söyledi mırıltıyla; sonra da onun çok tembel olduğunu düşündüğünü söyledi. Neden ki? Londra'da kimin oturma odasına girse ilgilendiği nesnelerden istemediği kadar bulurdu da ondan.

İki genç de bunun çok sıkıcı bir gece olacağını sanmışlardı, ama ikisi de evlerine döndüklerinde gecenin hiç de umdukları gibi olmadığını düşündüler.

İkisi de birbirinde bir zekâ üstünlüğü, bir incelik, hoşa giden bir alaycılık bulmuşlardı. "Şu Bay Smithson"u bütün yıl boyunca ona tanıtılan can sıkıcı gençler güruhundan farklı ve hoş bulduğunu söylemekten kaçınmamıştı Ernestina. Annesi sıkı araştırmalar yaptı ve konuyu kocasına açtı, o da biraz daha araştırma yaptı; çünkü modern bir istihbarat örgütünün bir atom fizikçisini işe al-

madan önce yaptığı soruşturmaya benzer bir soruşturmadan geçmemiş hiçbir erkek Hyde Park'a bakan evin misafir odasına adımını bile atamazdı. Charles farkında olmadan girdiği bu sınavı pekiyiyle geçti.

Artık Ernestina rakiplerinin hatasını anlamıştı; Charles'ın başına tebelleş edilen hiçbir kız onun kalbine giremezdi. Bu yüzden Charles, kızın annesinin günlerine ve suarelerine gidip gelmeye başladığında ortada annelerin kurduğu tuzaklardan hiçbir iz olmaması onun için çok değişik bir deneyim oldu; ne annesi sevgili kızının çocukları ne kadar çok sevdiğinden ya da "mevsimin bitmesini nasıl gizliden gizliye dört gözle beklediğinden" (amcası görevini yapıp da aradan çekilir çekilmez Charles'ın Winsyatt'a yerleşeceği düşünülüyordu) söz ediyor; ne de babası "bir tanecik kızının" o yüklü çeyizinden laf açıyordu. Bence bu zaten gereksizdi; Hyde Park'taki ev düklere yaraşır bir evdi ve ağabeyler ile kardeşlerin olmayışı binlerce banka hesabından daha fazla şey anlatıyordu.

Şımartılmış bir kız çocuğu gibi kararlılıkla Charles'ı elde etmeyi kafasına koymuş olmasına rağmen Ernestina da hiç bozuntuya vermiyordu. Her seferinde başka çekici genç adamları da davet ediyor, avının özel muamele görmemesi için elinden geleni yapıyordu. İlke olarak ona karşı asla ciddi davranmıyordu; kendisini eğlendirdiği için ondan hoşlanıyormuş izlenimi veriyordu: Sanki onun asla evlenmeyeceğinden eminmiş gibi. Derken ocak ayında bir akşam o ölümcül tohumu ekmeye karar verdi.

Charles'ın tek başına oturduğunu gördü; odanın öte yanında Bayan Poulteney'in Londralı olanı diyebileceğimiz yaşlı bir dul vardı, sağlıklı bir çocuk için hintyağı içmek neyse, bu kadınla konuşmanın da Charles için aynı şey olacağını biliyordu. Yanına gitti.

"Lady Fairwether'la görüşmeyecek misiniz?"

"Sizinle görüşmeyi tercih ederim."

"Sizi tanıştırayım. Böylece Erken Tebeşir Çağını kendi gözleriyle görmüş birinden bu konuda bilmek istediğiniz her şeyi öğrenebilirsiniz."

Charles gülümsedi. "Erken Tebeşir bir çağ değildir, bir evredir..."

"Ne fark eder... Eminim yeterince eskidir. Son doksan milyon yılda olup bitenlerin sizi ne kadar sıktığını gayet iyi biliyorum. Gelin!"

Bunun üzerine birlikte yürümeye başladılar; ama Erken Tebeşir hanımına az bir mesafe kalmıştı ki Ernestina durup Charles'ın koluna girdi ve gözlerinin içine baktı:

"Eğer ekşi suratlı bir müzmin bekâr olmakta kararlıysanız Bay Smithson, bu role şimdiden hazırlanmanız gerek."

Daha Charles cevap veremeden arkasını dönüp yürüdü; söyledikleri önceki şakalarının bir devamı gibiydi. Ama gözleri, kısacık bir an için bir teklif yaptığını açık etmişlerdi; o zamanlar Londra'da Samanpazarı'nın etrafındaki sokakları arşınlayan kadınların teklifleri kadar açık bir teklifti bu.

Bilmeden Charles'ın ruhunun derinliklerinde gittikçe daha hassaslaşan bir yere dokunmuştu; Winsyatt'daki amcasının durumuna düştüğü, hayatın akıp geçtiği, birçok konuda olduğu gibi evlilik konusunda da aşırı titiz, miskin, bencilce davrandığı hissine. İki yıldır dışarı yolculuk yapmamıştı; eskiden yolculuk yapmanın onun yaşamında bir kadının yerini doldurduğunu fark etmişti. Günlük işlere kafa yormasını engelliyordu; aynı zamanda yatağına ara sıra bir kadın alma fırsatı veriyordu, belki de bu alandaki ilk denemesinin ruhuna nasıl kara bir gece gibi çöktüğünü hatırladığından bu işi İngiltere'de yapmayı kesinlikle yasaklamıştı kendine.

Yolculuk artık ilgisini çekmiyordu; ama kadınlar çekiyordu ve ahlaki titizliği Ostend ya da Paris'e bir haftalık bir kaçamak yapmasını engellediğinden cinsel patlamanın eşiğindeydi. Böylesi bir sebep uğruna yolculuğa çıkmayı kendine yediremiyordu. Çok düşünceli bir hafta geçirdi. Sonra bir sabah uyandı.

Gözüne her şey çok basit görünmeye başlamıştı. Yerleri ince bir kar tabakasının kapladığı, soğuk, karanlık bir kış sabahı uyanıp o mahcup, şakacı, küçük yüzün yanında uyuduğunu görmenin ne kadar keyifli olacağını düşündü; hem de aman ya Rabbi (bu düşünce Charles'a tuhaf bir şaşkınlık verdi) bu iş hem Tanrı'nın hem de insanların gözünde meşru olacaktı. Bir iki dakika sonra, aceleyle çaldığı zilin sesiyle uyanıp uykulu uykulu yukarı çıkan Sam'e, "Sam! Ben

bu dünyadaki en su katılmamış salağım!" diyerek onu yerinden sıçrattı.

Bir iki gün sonra bu iflah olmaz ahmak, Ernestina'nın babasıyla konuşmaya gitti. Çok kısa ve tatmin edici bir konuşma oldu. Ernestina'nın annesinin dokunaklı bir heyecan içinde oturduğu salona girdi. Kadın kendinde, Charles'la konuşacak gücü bulamayarak eliyle limonluğu işaret etti. Charles limonluğun beyaz kapılarını açıp sıcak, mis gibi kokan odanın eşiğinde durdu. Ernestina'yı araması gerekti ama sonunda en uzak köşelerden birinde, bir stefanotis öbeğinin arkasında onu buldu. Kızın ona şöyle bir bakıp hemen gözlerini kaçırdığını gördü. Ernestina'nın elinde gümüş bir makas vardı ve ağır kokulu bitkinin kuru dallarını temizliyormuş gibi davranıyordu. Charles arkasından yaklaşıp öksürdü:

"Veda etmeye geldim..." Kızın kendisine fırlattığı acı dolu bakışı her zamanki yere bakma numarasıyla görmezlikten geldi. "İngiltere'den ayrılmaya karar verdim. Hayatımın geri kalanını yolculuk yaparak geçireceğim. Ekşi suratlı müzmin bir bekâr kendini başka nasıl oyalayabilir ki?"

Bu şekilde konuşmayı biraz daha sürdürme niyetindeydi. Ama Ernestina'nın başının öne eğik olduğunun ve makası sıkan ellerinin eklemlerinin bembeyaz kesildiğinin farkına vardı. Normalde bunun bir şaka olduğunu hemen anlayacağını biliyordu; kızın şu anki yavaşlığının hislerinin ona da sirayet eden derinliğinden kaynaklandığını anladı.

"Ama eminim, birisi benimle bu sıkıntımı paylaşacak kadar ilgilenseydi..."

Daha fazla devam edemedi; çünkü Ernestina ona dönmüştü ve gözlerinden yaşlar boşanıyordu. Elleri birleşti ve onu kendine doğru çekti. Öpüşmediler. Öpüşemezlerdi. Yirmi yıl boyunca doğal cinsel içgüdüyü acımasızca hapsederseniz kapılar açıldığında mahkûmun hıçkırıklara boğulması doğal değildir de nedir?

Birkaç dakika sonra, Charles kendini biraz toparlayan Tina'yı, sera bitkileri arasından salona açılan kapıya götürdü. Ama bir anlığına bir yaseminin önünde durup bir dal kopardı ve oyuncul bir edayla onu kızın kafasının üzerinde tuttu:

"Ökseotu değil ama iş görür, değil mi?"

Sonra çocuklarınki gibi cinsellik bilmeyen, iffetli dudaklarla öpüştüler. Ernestina yeniden ağlamaya başladı; sonra gözlerini silip Charles'la birlikte, annesinin ve babasının beklediği salona yürüdüler. Söylenecek söz yoktu. Ernestina annesinin kollarına atıldı ve öncekinin iki katı bir gözyaşı seli boşandı. Bu sırada iki adam gülerek birbirlerine bakıyorlardı; birisi çok iyi bir iş anlaşmasına henüz imza atmış gibiydi, diğeriyse yepyeni bir gezegene henüz ayak basmış gibi; ama buranın yerlilerinin dost canlısı olduğunu umuyordu.

12

Emeğin yabancılaşması neleri içerir? Birincisi, iş işçinin dışında olan bir şeydir, onun doğasının bir parçası değildir, işiyle kendini gerçekleştirmez, kendini inkâr eder, kendini iyi değil kötü hisseder... İşçi bu yüzden kendini sadece dinlenme saatlerinde yuvasında hisseder, oysa çalışırken evsizdir.

MARX,
1844 Elyazmaları-Ekonomi Politik ve Felsefe

Sonsuz sevinç duyduğum o gün
Saf ve kusursuz muydu söylediğim kadar?
TENNYSON, *In Memoriam* (1850)

Charles gizemli kadın hakkındaki düşüncelerini geride bırakarak Ware Commons koruluğunda ilerlemeye başladı. İki üç kilometre yürüdükten sonra ağaçlığın aniden sona erdiği bir yerde uygarlığın ilk karakoluyla yüz yüze geldi. Yolunun biraz aşağısında duran, saz damlı, ince uzun bir kulübeydi bu. Etrafında yarlara doğru inen çayırlıklar vardı; Charles tam ağaçlıktan çıkarken bir adamın alçak bir ahırdan bir inek sürüsünü çıkarmaya çalıştığını gördü. Kafasında bir görüntü canlandı: Bir maşrapa enfes soğuk süt. Sabahki kızarmış ekmeklerden beri ağzına lokma koymamıştı. Bayan Tranter'ın evindeki çay ve şefkat onu cezp ediyordu; ama bir maşrapa süt daha da cazipti... ve çok daha yakın. Çimenli, dik bir yokuştan inip kulübenin arka kapısını çaldı.

Ufak tefek tıknaz bir kadın açtı kapıyı, köpükler şişman kollarını parlatmıştı. Evet, istediği kadar süt içebilirdi. Yerin adı mı neydi? Mandıra, sadece bu isimle anılıyordu anlaşılan. Charles kadının arkasından, kulübenin arka tarafına bakan eğik çatılı odaya girdi. Loştu oda, gölgeli, çok soğuktu; yerler arduvaz kaplıydı; mayalanan peynirin kokusu havayı ağırlaştırmıştı. Yusyuvarlak bir bölük yedek ay gibi açık raflar üzerine oturtulmuş peynirlerin hemen altında, tahta sehpalar üzerine yerleştirilmiş, her birinin üzerinde altın bir kaymak tabakası olan büyük bakır tencereler vardı. Charles o zaman burayı duymuş olduğunu hatırladı. Kaymağı ve tereyağı o yörede ün salmıştı; Tranter Teyze burayı pek methetmişti. Onun adını söyleyince besleyici sütü kapının yanındaki bir testiden mavi-beyaz sade bir porselen çanağa boşaltmakta olan kadın gülümsedi. Artık daha az yabancı ve daha itibarlıydı.

Mandıranın dışındaki çimenlikte kadınla konuşurken, daha doğrusu kadın onunla konuşurken, inekleri güden kocası da geldi. Kel, gür sakallı, abus suratlı bir adamdı; bir Yeremya. Karısına sert sert baktı. Kadın hemen konuşmayı kesip bakır tencerelerinin başına döndü. Anlaşılan kocası pek dost canlısı bir adam değildi; ama Charles bu harika süt için borcunun ne kadar olduğunu sorunca, cevabı sükûnetle verdi. Bir peni, tek tük de olsa hâlâ bozuk paralarımız arasında karşımıza çıkan, yüzyıldır kullanılmaktan aşınmış genç Victoria'nın o güzel portrelerinden biri, el değiştirdi.

Charles tam geldiği patikaya yeniden tırmanmak üzereydi. Ama henüz ilk adımını atmıştı ki iki adamın yukarısındaki ağaçlar arasında siyahlara bürünmüş biri belirdi. Kızdı bu. Aşağıda duran iki adama şöyle bir bakıp Lyme'a doğru yoluna devam etti. Kıza peşin hükümlü bakışlar fırlatan mandıracıya döndü Charles. Resmiyet bile o adamın karanlık kehanetlerde bulunma isteğinin önüne geçememişti.

"Bu hanımı tanıyor musunuz?"

"Hee..."

"Buralara sık sık gelir mi?"

"Fazla sık." Mandıracı hâlâ bakıyordu. Sonra ekledi: "Hem öyle hanım manım değil o. Fransız Teymenin Horospusu."

Charles'ın son kelimeyi idrak edebilmesi biraz zaman aldı. Bir Methodist olduğu için her şeyi, hele bu şey bir başkasının günahıysa, adlı adınca söylemekten hoşlanan sakallı mandıracıya kızgın bir bakış fırlattı. Lyme'ın bütün o ikiyüzlü dedikodularının canlı bir timsali gibi göründü adam Charles'a. O uyuyan yüz hakkında söylenen pek çok şeye inanabilirdi; ama sahibinin bir orospu olduğuna asla!

Birkaç saniye sonra kendisi de Lyme'a giden araba yolundaydı. Karanın içine sokulan ağaçlarla denizi yarı yarıya gizleyen yüksek bir çit arasından iki beyaz kurdele gidiyordu. Önünde, şimdi bonesini takmış olan kız yürüyordu, kadınlara has o nazlı yürüyüş değildi bu, uzun yol yürümeye alışık birinin hızlı olmayan, tempolu yürüyüşüydü. Charles onu yakalamaya niyetlendi ve birkaç yüz metre sonra epeyce yaklaştı. Kireç tozunun arasından baş gösteren çakmaktaşı parçaları üzerinde çivili botunun çıkardığı sesleri duymuş olmalıydı kız ama dönüp bakmadı. Charles mantosunun onun için fazla büyük olduğunu gördü, ayakkabılarının topuklarında da çamur lekeleri vardı. O zaman bir an duraladı; ama kızı hor gören mandıracının yüzündeki o lanet bakışı hatırlayınca şövalyelik damarı kabardı; zavallı kadına bu dünyada herkesin barbar olmadığını göstermek istiyordu.

"Hanımefendi!"

Sarah geri dönüp baktığında Charles'ın şapkasının başında olmadığını ve gülümsediğini gördü; bu sefer yüzünde beliren şaşkınlık ifadesi her ne kadar sıradan da olsa Charles üzerinde yine olağanüs-

tü bir etki yarattı. Sanki bu yüzü her görüşünden sonra üzerinde yarattığı etkiye inanamıyor ve yeniden görmek zorunda hissediyordu kendini. Yüz, onu aynı anda hem sarmalıyor hem de dışlıyordu; düşte görülen birisi gibi hem kıpırdamadan duruyor hem de durmadan uzaklaşıyordu.

"Size iki kez özür borçluyum. Dün Bayan Poulteney'in sekreteri olduğunuzu bilmiyordum. Korkarım sizinle çok kaba konuştum."

Sarah yere baktı: "Zararı yok efendim."

"Demin belki de beni... sizin fenalaştığınızı sanmıştım."

Sarah ona bakmaksızın başını eğdi ve yürümek üzere arkasını döndü.

"Size eşlik edebilir miyim? Ne de olsa aynı yöne gidiyoruz."

Sarah durdu ama geri dönmedi: "Tek başıma yürümeyi tercih ederim."

"Hatamın farkına Bayan Tranter sayesinde varabildim. Adım..."

"Kim olduğunuzu biliyorum efendim."

Kızın sesindeki çekingenlikle karışık sertlik Charles'ı gülümsetti: "Öyleyse..."

Birden gözlerini kaldırdı, çekingenliğin altında umutsuzluk okunuyordu.

"Lütfen bırakın da kendi yoluma gideyim!" Charles'ın gülüşü dondu kaldı. Başını öne eğip geriye bir adım attı. Ama Sarah yoluna devam etmek yerine bir süre yere bakarak durdu. "Lütfen kimseye de beni burada gördüğünüzü söylemeyin!"

Sonra ona bakmadan arkasını dönüp yürüdü, sanki bu isteğinin boşuna olduğundan eminmiş ve söylediği anda pişman olmuş gibi. Charles yolun ortasında durup onun uzaklaşan sırtına bakakaldı. O gözlerin arkalarında bıraktıkları bir imgeydi elinde kalan; öyle büyüktüler ki sanki daha çok görme ve daha çok acı çekme yetisi vardı onlarda. Ya bakışlarındaki o dolaysızlık –risale dağıtım bakışıyla karşılaştığını bilmiyordu– ne kadar tuhaf bir reddiye içeriyordu. Yanıma gelme diyordu. *Noli me tangere.*

Bu masum ağaçlığa geldiğinin bilinmesini neden istemediğini tahmin edebilmek için etrafına bakındı. Bir adam mı vardı; biriyle mi buluşmuştu? Ama sonra hikâyesini hatırladı.

Charles sonunda Broad Sokağı'na ulaştığında White Lion'a gitmeden önce Bayan Tranter'a uğradı; banyo yapıp, doğru düzgün bir kıyafet giyer giymez geleceğini...

Kapıyı Mary açtı; ama tesadüf eseri Bayan Tranter o sırada holde bulunmaktaydı –gerçeği söylemek gerekirse oraya özellikle gelmişti– ve resmiyeti bir kenara bırakması konusunda çok ısrarlı davrandı, hem kıyafetleri de bahanelerinin en iyi kanıtı değil miydi? Bunun üzerine Mary gülümseyerek torbasını ve bastonunu aldı ve Charles batan güneşin ışıklarıyla aydınlanmış küçük oturma odasına alındı; hasta burada inceden inceye hesaplanmış bir zarafetle vişneçürüğü ve gri bir *déshabille** içinde uzanıyordu.

"Bir kraliçenin odasına yanlışlıkla buyur edilmiş İrlandalı bir denizci gibi hissediyorum kendimi" diye şikâyette bulundu Charles, gerçekten İrlandalı bir denizci olmadığını gösteren bir hareketle Ernestina'nın parmaklarını öperken.

Ernestina elini çekti: "Bugün neler yaptığını dakikası dakikasına anlatmazsan bir damla çay bile bulamazsın."

Bunun üzerine başından geçen her şeyi anlattı; daha doğrusu hemen hemen her şeyi; çünkü Ernestina şimdiye kadar iki kere Fransız Teğmenin Kadını konusundan hoşlanmadığını belli etmişti: Birincisi Cobb'da, ikincisi de aynı gün öğle yemeğinde, Lyme papazının on iki ay önce Bayan Poulteney'e verdiği bilgilerin aynısını Tranter Teyze, Charles'a aktarırken. O zaman Ernestina, Charles'ı bu sıkıcı lakırdılarla sıktığı için bakıcı-teyzesini azarlamış ve zavallı kadın –taşralılıkla suçlana suçlana bu konuda çok duyarlı hale gelmişti– alçakgönüllülükle boyun eğmişti.

Charles, Ernestina'ya getirdiği kaya parçasını çıkardı, elindeki ateş siperliğini bırakıp kayayı almaya yeltenen Ernestina onu kaldıramayınca Charles'ı böylesi Herkülvari bir emek sarf ettiği için tümüyle bağışladı ve sonra bu iş uğruna hayatını tehlikeye attığı için onu şakacıktan azarladı.

"Büyüleyici bir doğa parçası şu Yamaçaltı. İngiltere'de böyle yerler olduğunu hiç bilmezdim. Kuzey Portekiz'deki bazı kıyı kesimlerini hatırlattı bana."

* (Fr.) Rahat giysiler içinde. (ç.n.)

"Şuna bak, adam kendinden geçmiş" diye güldü Ernestina. "Şimdi itiraf et Charles, zavallı masum kayaları parçalamıyordun değil mi?.. orman perileriyle oynaşıyordun..."

Charles bu laf üzerine tuhaf bir mahcubiyet yaşadı ama gülerek bunu gizledi. Tam onlara kızdan söz etmek üzereydi; hatta ona nasıl rastladığını esprili bir biçimde anlatmanın bir yolu gelmişti aklına; ama bu hem kızın sahici acısına hem de kendine ihanet olurdu. O iki karşılaşmayı hafife aldığını söylese yalan söylemiş olacağını biliyordu, bu sıradan odada susmak daha doğru bir hareket gibi geldi ona.

Ware Commons lafının iki hafta önce Bayan Poulteney'in yüzüne neden Sodom ve Gomorra'yı izliyormuş gibi bir ifade verdiğini açıklamak lazım.

Aslında en basit açıklama, Lyme'da insanların gidip de gözlenemeyecekleri tek yerin orası olması. Bölgenin müphem, uzun ve çetrefilli bir hukuki hikâyesi var. Sınır belirleme işlerinden önce kamu arazisi sayılıyormuş; sonra bu araziden koparılan Mandıra topraklarına verilen ismin de kanıtladığı gibi bölge gasp edilmiş. Yamaçaltı'nın arkasındaki büyük evlerden birinde yaşayan bir beyefendi el altından bir *Anschluss** gerçekleştirmiş; tarihte sık sık rastlandığı gibi kendi ahbapları da ona alkış tutmuşlar. Bunun üzerine Lyme'ın daha cumhuriyetçi kesimi silahlara sarılmış: Tabii baltaya silah denebilirse. Çünkü bu beyefendinin gönlünde Yamaçaltı'nda bir botanik bahçesi kurmak yatıyormuş. İş mahkemeye gitmiş, sonra da uzlaşma sağlanmış, nadir ağaçlara dokunulması yasaklanmış. Ama bölge kamu arazisi olmaktan çıkmış.

Yine de Ware Commons'ın kamu malı olduğu yolundaki his hayatiyetini sürdürmüş. Kaçak avcılar gizliden gizliye keklik ve tavşan peşinde koşarken, bu arazide kendilerini hiç suçlu hissetmemişler ama bir gün kızılca kıyamet kopmuş, kim bilir kaç aydır bir Çingene çetesinin gizli bir mağarada kamp kurduğu anlaşılmış; ne korkunç şey. Kanun kaçakları anında kapı dışarı edilmiş; ama oradaki varlıkları belleklerde tazeliğini korumuş ve o sırada yakınlardaki bir köyden bir kız çocuğunun kaybolması da onlara atfedilmiş. Herkesin

* (Alm.) İlhak. (ç.n.)

bildiği gibi –lafın gelişi canım– Çingeneler onu kaçırmış, tavşan yahnisine katmış ve kemiklerini de gömmüşler. Çingeneler İngiliz olmadıkları için yamyam olmaları kaçınılmaz gibi bir şey.

Ama Ware Commons hakkındaki en büyük suçlamalardan biri çok daha kötü bir rezilliğe dayanıyordu; hiçbir zaman o alışılagelmiş taşra ismiyle anılmasa bile, Mandıra'ya ve ardındaki ağaçlığa giden araba yolu *de facto* olarak Âşıklar Yolu'ydu. Her yaz kur yapan çiftleri kendine çekerdi. Mandıra'dan bir testi süt alma bahanesi vardı; geri dönüşte de böğürtlen ve akdikenlerle çevrilmiş kuytulara çıkan küçük patikalar.

Bu kanayan yara yetmezmiş gibi koruluğun daha da karanlık bir ünü vardı. Bunun sebebi Nuh nebiden kalma bir gelenekti (Shakespeare'den bile daha eski). Yaz Ortası Gecesi yanlarına fenerler, bir kemancı, bir iki varil elma şırası alan gençler ormanın ortasındaki Donkey's Green mevkiine giderler ve gündönümünü dans ederek kutlarlardı. Bazıları, gece yarısından sonra herkesin dans etmekten çok yalpaladığını; daha acımasız olanlar da bunların her ikisinin de laf olduğunu, işlerin bambaşka türlü geliştiğini söylerlerdi.

Bilimsel tarım sayesinde Green'in elden çıkması bu yakınlarda gerçekleşti; ama bu geleneğin çöküşü cinsel özgürleşmeye dayanır. Senelerdir Donkey's Green'e tilki ve çakal yavrularından başka kimse adım atmadı Yaz Ortası Gecesi'nde. Ama 1867'de öyle değildi.

Hatta daha bir yıl önce, Bayan Poulteney başkanlığında bir grup hanım yolun önüne set çekilmesi ve kapatılması için yerel yönetime baskı yapmıştı. Ama daha demokratik düşünenler bunun önüne geçti. İnsanların yolu kullanma hakkına dokunulmamalıydı; hatta bazı iğrenç şehvet düşkünü Konsey üyeleri, Mandıra'ya yürümenin masum bir zevk olduğunu ve Donkey's Green Balosu'nun yıllık bir eğlentiden öte bir şey olmadığını bile iddia edebilmişti. Ama kasabanın daha saygın kesiminde bir delikanlı ya da kız hakkında "tam Ware Commons'lık" demek, onu ömrü boyunca karalamaya yetiyordu. Böyle adı çıkan bir oğlan satir; kızsa hendeklerde sevişen bir orospu sayılırdı.

Bu yüzden, Bayan Fairley'nin kendini büyük bir soylulukla görevini yapmaya zorladığı o akşam Sarah yürüyüşten dönünce, Bayan

Poulteney'i oturmuş onu bekler buldu. "Bekler" buldu diyeceğime, "havaya girmiş" buldu desem daha doğru olur. Sarah, her akşamki gibi İncil okumak için özel oturma odasına girince kendini adeta suratına doğrultulmuş bir topun namlusuyla yüz yüze buldu. Bayan Poulteney'in her an, büyük bir gümbürtüyle patlayabileceği her halinden anlaşılıyordu.

Sarah odanın köşesindeki rahleye doğru yürüdü, üzerinde büyük "aile" İncil'i duruyordu: Bu pek de düşündüğünüz türden bir aile İncil'i değildi; Kutsal Kitap'ta ne işi olduğu anlaşılmayan zevksizlikler (Süleyman'ın Şarkısı gibi) sofuca içinden çıkarılmıştı. Ama Sarah işlerin yolunda gitmediğini anlamıştı.

"Bir şey mi var Bayan Poulteney?"

"Hem de çok kötü bir şey" dedi başrahibe. "Öyle bir şey söylediler ki inanmakta güçlük çekiyorum."

"Benimle mi ilgili?"

"Doktoru hiç dinlememeliydim. Kendi sağduyumun gerektirdiklerini yapmalıydım."

"Ne yaptım ki?"

"Senin deli olduğuna hiç inanmıyorum. Sen çok kurnaz, kötü ruhlu bir yaratıksın. Ne yaptığını gayet iyi biliyorsun."

"İncil üzerine yemin ederim ki..."

Bayan Poulteney ona iğrenerek baktı: "Sakın böyle bir şeye kalkışma! Kitaba küfretmiş olursun."

Sarah öne çıkıp patronunun önünde durdu: "Neyle suçlandığımı öğrenmek konusunda ısrar ediyorum." Bayan Poulteney ona anlattı.

Sarah hiçbir utanma belirtisi göstermeyince Bayan Poulteney şaşkına döndü.

"Ama Ware Commons'da yürümenin nesi günah?"

"Nesi günahmış! Senin gibi genç bir kadın, tek başına, öyle bir yerde!"

"Ama han'fendi, orası büyük bir koruluktan başka bir şey değil ki!"

"Oranın ne olduğunu ben gayet iyi biliyorum. Orada neler olduğunu da... Oraya ne tür insanların gittiklerini de..."

"Hiç kimse gitmiyor. Ben de bu yüzden oraya gidiyorum; yalnız kalabilmek için."

"Bana karşı mı çıkıyorsunuz, küçük hanım! Ben ne dediğimi bilmiyor muyum?"

Birinci basit gerçek şuydu ki Bayan Poulteney, Ware Commons'ı uzaktan bile görmemişti; çünkü hiçbir araba yolu oradan geçmiyordu. İkinci basit gerçek de onun bir esrarkeş oluşuydu; ama sansasyon yaratmak için mantığı bir kenara attığımı düşünmeden önce hemen ekleyeyim ki bunun farkında değildi. Bizim esrar dediğimiz şeye o lavdanom diyordu. Zeki mi demeli zındık mı, o zamanların bir doktoru ona Yüce-Lordanom adını takmıştı; çünkü birçok on dokuzuncu yüzyıl hanımefendisi –ve daha düşük sınıftan olanlar çünkü ilaç (adı Godfrey's Cordial'di) çok ucuzdu; her sınıftan kadın kadınlığın o karanlık gecesini bu ilaç sayesinde atlatıyordu– bu ilacı ayin şarabından daha çok içiyordu. Kısacası şimdiki zamanın yatıştırıcı hapları gibi bir şeydi. Viktorya zamanının Bebekler Vadisi'nde Bayan Poulteney'in ne işi olduğu bizi ilgilendirmez; ama bir zamanlar Coleridge'in de keşfettiği gibi lavdanomun insana renkli düşler gördürdüğünü belirtmekte fayda var.

Seneler boyunca Bayan Poulteney'in aklında, Bosch'un resimlerine benzer nasıl bir Ware Commons çizdiğini tahmin edemiyorum; her ağacın ardında ne şeytani seks âlemleri tasarlamıştı kim bilir, her yaprağın altında ne Fransız iğrençlikleri. Ama bunların, kendi bilinçaltında olup bitenlerin nesnel dünyadaki karşılığı olduğunu rahatça söyleyebiliriz.

Onun bu feveranı hem kendisini hem de Sarah'yı sessiz bıraktı. İçindekileri böylelikle boşalttıktan sonra Bayan Poulteney taktik değiştirdi.

"Beni çok üzdün!"

"Ama nereden bilebilirdim ki? Deniz kıyısına gitmemem gerekiyordu. Tamam, gitmedim. Yalnız kalmak istiyordum. Hepsi bu. Bu bir günah değil, bu yüzden kimse bana günahkâr diyemez..."

"Kimse sana Ware Commons'dan söz etmedi mi?"

"Sizin söylediğiniz şekilde; hiç."

Bayan Poulteney kızın bu çıkışı karşısında biraz şaşaladı. Sarah'nın Lyme'a daha yenilerde geldiğini hatırladı; bu yüzden maruz kalacağı tenkitlerden habersiz olması akla yakın geliyordu.

"Pekâlâ. Ama bir şeyin açıkça anlaşılmasını istiyorum. Yanımda çalışan birinin oraya gitmesine ya da yakınlarında görülmesine asla izin veremem. Yürüyüşlerini yakışık alan yerlerde yapacaksın. Bilmem anlatabiliyor muyum?"

"Evet, doğru yoldan ayrılmayacağım." Bayan Poulteney tüyleri ürpererek bir an alay konusu olduğunu düşündü; ama Sarah'nın gözleri kendi kendini mahkûm edercesine yere bakıyordu; doğrulukla acı çekmek aynı şeylermişçesine.

"Öyleyse bir daha bu aptalca şeyin lafını etmeyelim. Bunu senin iyiliğin için yapıyorum."

Sarah mırıldandı: "Biliyorum." Sonra, "Teşekkür ederim, han' fendi."

Başka bir şey söylenmedi. İncil'i eline alıp Bayan Poulteney'in işaretlemiş olduğu bölümü okudu. Bu, mülakat için seçtiğinin aynısıydı: 119. İlahi: "Ne mutlu Tanrı'nın yolunda yürüyen iffetlilere." Sarah oldukça kontrollü, neredeyse duygusuz bir sesle okudu. Yaşlı kadın odanın bir ucundaki karanlık gölgelere dönmüş oturuyordu, bir pagan idolü gibi acımasız taş yüzü uğruna kurban edilenlerin akıttığı kanlardan habersizdi.

O gece geç vakitlerde Sarah ışığı yanmayan odasının açık penceresinde görülebilirdi: Oradan geçen bir baykuş dışında onu kim görebilirdi bilemiyorum gerçi. Ev sessizdi, kasaba da öyle; çünkü elektrik ve televizyonun olmadığı o günlerde insanlar dokuzda yatardı. Şimdi saat birdi. Sarah'nın üzerinde geceliği vardı, saçları açıktı; denize bakıyordu. Portland açıklarında, Bridport'a seyreden bir geminin feneri siyah sular üzerinde hafif hafif parlıyordu. Sarah küçücük ışık noktasını görmüş ve üstünde bile durmamıştı.

Daha yakına gitseydiniz yüzünün sessiz gözyaşlarıyla ıslanmış olduğunu görürdünüz. Şeytanın yelkenlerini beklediği için durmuyordu penceresinde; sanki aşağı atlamaya hazır bir hali vardı.

Onu pencere pervazında sendeletmek, şöyle bir ileri savurtmak ve sonra da odasının aşınmış halısı üzerine hıçkırıklar içinde fırlat-

mak değil niyetim. Bu olaydan on beş gün sonra hayatta olduğunu, bu yüzden de aşağı atlamamış olduğunu biliyoruz. Zaten onun hıçkırıkları kendini bilmez bir hareketi önceleyen histerik gözyaşları değildi; hislerinden çok durumunun neden olduğu derin bir acının yarattığı, sargıdan ağır ağır, dur durak bilmeden sızan kan gibi gözyaşlarıydı.

Sarah kim?

Hangi gölgelerden kopup geliyor?

13

Çünkü karanlıktır Yaradan'ın temayülü, peçelere bürünmüş bir İsis...
TENNYSON, *Maud* (1855)

Bilmiyorum. Bu anlattığım hikâye tamamen hayal ürünü. Şu yarattığım karakterler zihnim dışında hiçbir yerde var olmadı. Eğer şimdiye kadar karakterlerimin zihinlerini ve en gizli düşüncelerini biliyormuşum gibi davrandıysam, bunun sebebi hikâyemin geçtiği zamanlarda dünya çapında kabul gören (söz dağarcığını ve "sesini" de kısmen benimsediğim) bir tarzda yazıyor olmam; romancının Tanrı'nın hemen yanı başında görüldüğü bir tarz bu. Her şeyi bilmeyebilir, yine de biliyormuş gibi davranır. Ama ben Alain Robbe-Grillet ve Roland Barthes'ın çağında yaşıyorum; bu bir romansa bile, kelimenin modern anlamıyla bir roman sayılmaz.

Bu yüzden belki de üstü örtülü bir otobiyografi yazıyorum; belki kurguya geçirdiğim evlerden birinde yaşıyorum şimdi; belki Charles benim gizlenmiş halim. Belki de sadece bir oyun bu. Sarah gibi modern kadınlar var ve ben onları hiçbir zaman anlamadım. Ya da belki size gizli bir deneme kitabı yutturmaya çalışıyorum. Bölüm başlıkları yerine belki de "Varoluşun Yataylığı Üzerine", "İlerleme Yanılsamaları", "Roman Türünün Tarihçesi", "Özgürlüğün Etiyolojisi", "Viktorya Döneminin Bazı Unutulmuş Yanları" gibi şeyler yazmalıydım.

Belki romancının doğru ipi çekmesiyle kuklalarının gerçekmiş gibi hareket ettiğini ve istendiğinde bu kuklaların güdü ve niyetlerinin derinlemesine analizini yaptıklarını sanıyorsunuzdur. Aslında bu aşamada (*On üçüncü bölüm; Sarah'nın gerçek zihinsel vaziyeti*) her şeyi; daha doğrusu anlatmaya değer her şeyi anlatmak niyetindeyim. Ama birden kendimi, soğuk bir bahar gecesinde, aşağıdaki avludan Marlborough Malikânesi'nin o loş penceresini izlerken buluyorum; kitabımın gerçekliği bağlamında biliyorum ki Sarah asla gözlerini silip masanın başına oturarak şu açıklama bölümünü yazmazdı. Tam dolunay yükselirken beni orada görseydi hemen dönüp içerideki gölgeler arasında gözden kaybolurdu.

Ama ben romancıyım, bahçedeki sıradan bir adam değil; onu nerede istersem takip edebilirim, değil mi? Ama olası olan her şey mubah değildir. Kocalar karılarını –ya da tam tersi– öldürüp bu işten yakalarını sıyırabilirler aslında. Ama bunu yapmazlar.

Romancıların çalışırken hep sabit bir plana bağlı kaldıklarını sanıyor olabilirsiniz. Böylece birinci bölümün haber verdiği gelecek hep amansızca on üçüncü bölümün gerçekliği olur. Ama romancılar sayısız değişik sebepten yazar: Para için, şöhret için, eleştirmenler için, aileleri için, dostlar için, sevdikleri için; kendini beğenmişlikten, gururdan, meraktan, eğlenmek için: Usta marangozların mobilya yapmaktan, sarhoşların içki içmekten, yargıçların yargılamaktan, Sicilyalıların bir şarjörü düşmanlarının sırtına boşaltmaktan zevk almaları gibi. Sırf bu sebepleri sıralayan bir kitap yazabilirim, herkes için olmasa da hepsi doğru olur bu sebeplerin. Tek bir sebebi hepimiz paylaşırız: *Bu dünya kadar gerçek ama ondan farklı dünyalar yaratmak*. Bu yüzden plan yapamayız. Dünyanın bir makine değil,

bir organizma olduğunu biliriz. Akıllıca yaratılmış bir dünyanın onu yaratandan bağımsız olması gerektiğini de biliriz; planlanmış bir dünya (planlandığını iyice açık eden bir dünya) ölü bir dünyadır. Karakterlerimiz ve olaylarımız ancak bize karşı çıkmaya başladıklarında canlanır. Charles, Sarah'yı uçurumun kenarında bıraktığında ona dosdoğru Lyme'a dönmesini emrettim. Ama dönmedi; nedensiz yere dönüp Mandıra'ya gitti.

Hıı, hadi atma diyorsunuz; yani demek istediğim yazarken orada durup süt içmesinin daha akıllıca olacağı geldi aklıma... Sarah'yla da yeniden karşılaşacaktı. Tabii bu, olan bitenin bir açıklaması; ama şunu belirtmeden edemeyeceğim –ki en güvenilir tanık da benim– bu fikir benden değil de Charles'tan gelmiş gibiydi. Bu sadece onun özerklik kazanmaya başladığını göstermiyordu; onun gerçek olmasını istiyorsam kendi yarı-tanrısal planlarımdan vazgeçip onun özerkliğine saygı duymalıydım.

Başka bir deyişle, kendim özgür olabilmek için, ona, Tina'ya, Sarah'ya, hatta o iğrenç Bayan Poulteney'e bile kendi özgürlüklerini vermeliydim. Tanrı'nın bir tek güzel tanımı var: Başka özgürlüklerin de var olmasına izin veren özgürlük. Ben de bu tanıma sadık kalmalıyım.

Romancı hâlâ Tanrıdır; çünkü, yaratır (en rastlantısal, avangard, modern roman bile yazarını tümüyle saf dışı bırakmayı başaramamıştır); değişen bir şey varsa o da bizim artık Viktorya çağı imgeleminin her şeye kadir, buyurgan tanrısı olmayışımızdır; şimdiki teolojik imgeleme göre ilk prensibimiz otorite değil, özgürlüktür.

Yoksa yanılsamayı münasebetsizce bozdum mu? Yoo! Karakterlerim hâlâ varlıklarını sürdürüyorlar ve az önce yerle bir ettiğim gerçeklikten ne daha az ne de daha fazla gerçekler. Kurgu her şeyin içine işlemiştir, demiştir iki bin beş yüz yıl önce bir Yunanlı. Bu yeni gerçekliği (daha doğrusu gerçekdışılığı) ben daha değerli buluyorum; siz çocuklarınızı, meslektaşlarınızı, dostlarınızı, hatta kendinizi –ne kadar çabalasanız da, hatta belki günümüzde yaşayan bir Bayan Poulteney olsanız da– ne kadar kontrol edebiliyorsanız, benim de kendi zihnimin yarattığı bu yaratıkları o kadar kontrol edebildiğim hissini sizinle paylaşmak istiyorum.

Ama bu akıl almaz bir şey değil mi? Bir karakter ya "gerçek"tir ya da "hayal ürünü" değil mi? Eğer böyle düşünüyorsanız, *hypocrite lecteur,** gülmekle yetineceğim. Kendi geçmişinizin bile tam olarak gerçek olduğunu düşünmezsiniz; onu giydirirsiniz, yaldızlar ya da kara çalarsınız, kimi yerlerini kesip atarsınız, kusurlarını düzeltirsiniz... tek kelimeyle onu kurgularsınız ve rafa kaldırırsınız: sizin kitabınız, sizin romantik otobiyografiniz. Hepimiz gerçek gerçeklikten kaçarız. Bu *Homo sapiens*'in temel tanımıdır.

Eğer bunun (ama bu On Üçüncü Bölüm) talihsiz bir konu dışına çıkma örneği olduğunu; Zaman, İlerleme, Toplum, Evrim ve bu kitabın sahneleri ardında zincirlerini şakırdatan bütün öteki büyük harfli hayaletlerle hiç ilgisi olmadığını düşünüyorsanız... sizinle tartışmayacağım. Ama sizden şüphe edeceğim.

O zaman sadece görünen gerçekleri belirteceğim: Sarah karanlıkta ağladı ama kendini aşağıya atmadı; kesin yasaklamaya karşı Ware Commons'a gitmeyi sürdürdü. Yani bir bakıma aşağıya atlamış gibi oldu; bir tür uzun düşüş içinde yaşıyordu; çünkü günahkârın günahından vazgeçmediği yolundaki haberlerin er geç Bayan Poulteney'in kulağına gitmesi kaçınılmazdı. Sarah'nın ormanlara her zamankinden daha az gittiği doğruydu, bu kısıtlamaya katlanmasını birkaç hafta boyunca yağışlı giden havalar kolaylaştırmıştı. Bazı küçük, askeri güvenlik önlemleri aldığı da doğruydu. Araba yolu bir süre sonra biraz daha genişleyip düzgünleşerek Ware Vadisi denilen geniş bir boğazdan geçiyor ve sonra Lyme'ın dışında, Sidmouth ve Exeter'e giden ana araba yoluna kavuşuyordu. Ware Vadisi'nde oraya buraya serpiştirilmiş birkaç saygın ailenin evleri vardı ve bu yüzden de burası yürümesinin yakışık alabileceği bir yerdi. Neyse ki evlerin hiçbiri iki yolun birleştiği yere bakmıyordu. Bir kere oraya ulaştı mı Sarah'nın yalnız olup olmadığını anlamak için şöyle bir etrafına bakması yeterdi. Bir gün evden ormana yürümek niyetiyle çıkmıştı. Ama tam Mandıra'ya giden yola sapacaktı ki yukarı dönemeçten iki kişinin geldiğini gördü. Dosdoğru üzerlerine yürüdü ve dönemeci döner dönmez çiftin Mandıra yoluna sapıp

* (Fr.) İkiyüzlü okur. Baudelaire'in bir şiirinden. (ç.n.)

sapmadıklarından emin olmak için gözetlemeye başladı; sonra geldiği yoldan geri dönüp gözlerden uzak kendi sığınağına girdi.

Yolda gezintiye çıkmış başkalarıyla karşılaşma riskini göze alıyordu; zaten mandıracı ve ailesi başlı başına bir tehlikeydi. Ama bu ikinci tehlikeyi, yoldan ayrılıp böğürtlen çalılığına sapan davetkâr patikalardan birinin Mandıra'nın görüş alanı dışından ormana girdiğini keşfederek saf dışı etti. O akşamüzeri pervasızca –ki bunu ancak şimdi anlayabiliyoruz– iki adamın karşısına çıkana kadar hep bu yolu izlemişti.

Nedeni basitti. Uyuyakalmıştı ve okuma saatine geç kaldığını biliyordu. Bayan Poulteney o akşam Lady Cotton'a yemeğe gidecekti; görünüşte olmasa bile özde iki brontozorusun yeri göğü inleten çarpışmasından ibaret olan bu buluşmaya hazırlanabilmesi için okuma saati öne alınmıştı; demir kıkırdakların yerini siyah kadife, birbirine sürtünen dişlerin yerini de İncil'den alıntıların almasına rağmen amansızlık yönünden hiç de aşağı kalmazdı bu karşılaşmalar.

Charles'ın yere bakan yüzü de Sarah'yı sarsmıştı; düşüşünün hızlandığını hissetmişti; acımasız yer hızla yükselirken, insan böylesi derin bir uçuruma yuvarlanırken önlem almak neye yarar ki?

14

"Benim iyi bir cemiyetten anladığım Bay Elliot, konuşacak çok şeyi olan akıllı, bilgili insanların oluşturduğu bir cemiyet; işte ben buna iyi bir cemiyet derim."
"Yanılıyorsunuz" dedi adam nazikçe, "bu iyi bir cemiyet değil, en iyi cemiyet. İyi bir cemiyet asil, eğitimli, görgülü insanlardan oluşmalıdır, hatta eğitim o kadar da önemli değil."

JANE AUSTEN, *İkna*

On dokuzuncu yüzyılda Lyme'a gelen ziyaretçiler, her ne kadar eski Grek kolonilerini gezenlerin yaşadığı o çetin tecrübeden geçmeseler de –Charles tabii ki belediye sarayının basamaklarında durup Perikles gibi hem nutuk atmak hem de dünyada olup bitenleri kısaca özetlemek zorunda kalmamıştı– kasabalıların onları inceleyip haklarında konuşmalarına hazır olmalıydılar. Ernestina bu

konuda Charles'ı zaten uyarmıştı; kendini züccaciyedeki bir fil gibi düşünmeli, ters bakışları ve şemsiyesiyle onu gösterenleri mümkün olduğunca hoşgörüyle karşılamalıydı. Böylece haftada iki üç kere hanımlarla birlikte misafirliğe gidiyor ve saatler boyunca dayanılmaz bir sıkıntı çekiyordu, tek avuntusu da Tranter Teyze'nin evine döndüğünde hoş bir sıklıkla tezahür eden o sahneydi. Ernestina endişeyle onun o yavan, basit konuşmaları dinlemekten bulanmış gözlerine bakar ve "Çok mu berbattı? Beni bağışlayabilecek misin? Benden nefret ediyor musun?" derdi; sonra Charles gülümsediğinde, sanki bir ayaklanmadan ya da bir çığdan mucize eseri kurtulmuş gibi kendini onun kollarına atardı.

Tesadüf bu ya Charles'ın Yamaçaltı'nı keşfinin ertesi günü için planlanan çığ Marlborough Malikânesi'nde meydana gelecekti. Bu ziyaretlerde rastlantısal ya da içten gelen şeylere yer yoktu. Zaten olamazdı da: Misafirlerin ve ev sahiplerinin kimlikleri kasabada o kadar hızlı yayılıyordu ki iki taraf da katı bir protokole bağlı kalıyordu. Bayan Poulteney, Charles'la büyük olasılıkla Charles'ın onunla ilgilendiğinden daha fazla ilgilenmiyordu; ama Charles kadın o küçük tombul ayağıyla onu ezsin diye zincirlenip huzuruna çıkarılmasaydı gerçekten de feci halde rencide olurdu; hem de bir an önce çünkü yabancı konukevine ne kadar geç gelirse verdiği şeref de o kadar azalırdı.

Bu "yabancılar" aslında oyunun piyonlarıydı. Gelişleri önemsizdi; ama onları ağırlamak insana nefis fırsatlar veriyordu; "Sevgili Bayan Tranter, damadı ilk görenin ben olmamı..." ve "Ernestina'nın size gelmemesine çok şaşırdım –bizi şımarttı– daha şimdiden iki kere..." ve "Mutlaka dalgınlıktandır; Bayan Tranter çok tatlıdır ama bir o kadar da dalgındır..." Bu ve benzeri hınç alma fırsatları Charles gibi "önemli" misafirlerin ziyaretleri sayesinde doğuyordu. Aç bir kedinin –daha doğrusu bir sürü aç kedinin– pençesine düşen hımbıl bir fare nasıl hiçbir şey yapamazsa, yazgısını değiştirmek için de Charles hiçbir şey yapamıyordu.

Koruluktaki karşılaşmanın ertesi günü Bayan Tranter ve iki genç eşlikçisi takdim edildiğinde Sarah hemen odadan çıkmak üzere aya-

ğa kalktı. Ama gençlerin mutluluğunu ne zaman düşünse huysuzlaşan, hele Lady Cotton'la bir akşam geçirdikten sonra huysuz olmak için zaten epeyce nedeni olan Bayan Poulteney ondan kalmasını istedi. Ernestina'nın uçarı bir genç hanım olduğunu düşündüğü ve nişanlısının da bir o kadar uçarı olacağından emin olduğu için onların canını sıkmayı görev edinmişti. Dahası böylesi sosyal olayların günahkâr kadın için tam bir işkence olduğunun farkındaydı. Her şey ondan yanaydı.

Misafirler içeri alındı. Bayan Tranter coşkunluk ve neşeyle eteklerini hışırdatarak öne atıldı. Sarah oraya ait olmamanın acısıyla arkada utangaç utangaç duruyordu; birbirlerini göstermelik de olsa sarılıp öpüşmelerini gerektirecek kadar uzun bir süredir tanıyan yaşlı hanımların arkasında, halının üzerinde öylece duruyorlardı Charles ve Ernestina. Sonra Ernestina takdim edildi, kendisine uzanan bu soylu eli sıkarken belli belirsiz dizlerini büktü.

"Nasılsınız Bayan Poulteney? Son derece iyi görünüyorsunuz."

"Benim yaşımda, Bayan Freeman, önemli olan insanın ruhunun sağlam olmasıdır."

"O zaman hiç korkmayın!"

Bayan Poulteney bu ilginç konuda konuşmayı tercih ederdi, ama Ernestina dönüp Charles'ı takdim etti ve genç adam yaşlı kadının elini öpmek üzere eğildi.

"Benim için büyük zevk han'fendi. Eviniz çok güzel!"

"Benim için çok büyük. Sevgili kocamın hatırı için burada kalıyorum. O böyle isterdi; böyle ister..."

Charles'ın arkasında duran evin baş putuna baktı, Frederick'in 1851'deki ölümünden iki yıl önce yapılmış yağlıboya bir resimdi, onun akıllı, dindar, ağırbaşlı, yakışıklı –dahası pek çoğundan üstün– bir adam olduğu ilk bakışta anlaşılıyordu. Dindar ve ağırbaşlı olduğu doğruydu, ama diğer özellikleri için ressam kendi hayal gücünden yararlanmıştı. Epey zaman önce mevta olmuş Bay Poulteney çok zengin bir hiçti; yaşamının sahiden dikkate değer tek olayı ise ölümü olmuştu. Charles bu keyif kaçırıcı portreyi gereken saygıyla süzdü.

"Tabii... Anlıyorum. Çok doğal."

"*Onların* isteklerine uymalıyız."

"Ne güzel buyurdunuz!"

Sarah'yı gülümseyerek selamlamış olan Bayan Tranter bu mezar kokan *Introit*'yı* yarıda kesmek için onu fırsat bildi.

"Sevgili Bayan Woodruff, sizi görmek ne hoş." Gidip Sarah'nın elini sıktı ve ona çok içten bir bakışla bakıp alçak sesle sordu: "Beni görmeye gelir misin; sevgili Tina gittikten sonra?" Bir an Sarah'nın yüzünde çok nadir rastlanan bir ifade belirdi. Kalbindeki o bilgisayar Bayan Tranter'ı çok önceleri değerlendirmiş ve hafızasına kaydetmişti. O mesafe, Bayan Poulteney'in yanında taktığı bir maskeye dönüşen, o meydan okumayı andıran bağımsızlık, bir an düştü. Hatta güldü bile ama hüzünlüydü ve belli belirsiz başını salladı: Fırsat bulursa gelirdi tabii.

Sonra Sarah diğerleriyle tanıştırıldı. İki genç hanım soğuk soğuk birer baş selamı verdi, Charles eğilerek selamladı. Kızın bir gün önceki karşılaşmalarını açığa vuracak bir şey yapıp yapmayacağını görmek için onu sıkı takibe aldı ama kız gözlerini ısrarla onunkilerden kaçırıyordu. Vahşi hayvanın bu hapishanede nasıl davranacağını görmek için can atıyordu ama çok geçmeden hayal kırıklığına uğradı; çünkü kız son derece uysaldı. Bir şeyler getirmesini istemek ya da hanımlar sıcak çikolata içmeye karar verdiklerinde zili çaldırmak dışında, Bayan Poulteney, Sarah'nın varlığını tümüyle unutmuş görünüyordu. Ernestina da öyle ve bu Charles'ın hiç hoşuna gitmemişti. Tranter Teyze kızı konuşturmak için elinden geleni yapıyordu; ama o, yüzünde bir boşluk, aşağı statüsünün bir göstergesi olarak yorumlanabilecek bir içe kapanıklıkla onlardan biraz uzakta oturuyordu. Charles'ın kendisi de bir konuda fikrini sormak için birkaç kez kibarca onunla konuştu; ama boşuna. Mümkün olan en kısa cevabı veriyordu; gözlerine de hâlâ hiç bakmıyordu.

Ancak bu ziyaretin sonlarına doğru Charles bu durumu başka bir ışıkta görmeye başladı. Kızın sessiz uysallığının mizacına aykırı olduğu gözünde netlik kazanmıştı; bu yüzden rol yapıyordu; bu rol de patronundan kendini tamamen ayrı tuttuğunu ve onun davranışlarını onaylamadığını göstermesini gerektiriyordu. Bayan Poulteney ve Bayan Tranter kâh gülümseyip kâh tasalı tasalı baş sallayarak

* (Fr.) Ayine başlarken papazın okuduğu dua. (ç.n.)

gündelik konuşma konularını birer birer geçtiler; bunların sayısı azdı belki ama konuya girmek uzun zaman alıyordu... uşaklar, hava, yaklaşan doğumlar, ölümler, evlilikler; Bay Disraeli ve Bay Gladstone (bu konuyu Charles için açmışlardı gerçi ama Bayan Poulteney'in birincisinin kişisel prensiplerini, ikincisininse politik prensiplerini lanetlemesiyle son buldu);* sonra pazar ayini üzerine, kasaba esnafının kusurları üzerine ve sonra en son, doğal olarak tekrar uşaklar üzerine konuşmalar. Charles artık alıştığı bu cehennemden gülümseyerek, kaşlarını kaldırarak; başını sallayarak geçmeye çalışırken Bayan Woodruff'ın sessizliğinde bir haksızlığa uğramışlık duygusu olduğuna karar verdi ve bunu gizlemek için hiçbir şey yapmadığı zeki bir gözlemcinin gözünden kaçmazdı.

Bu Charles'ın sezgilerinin ne kadar güçlü olduğunu gösteriyordu; çünkü, Lyme'da kimsenin fark etmediği bir şeyin farkına varmıştı. Belki bu çıkarımı bir şüphe olmaktan öte gidemeyecekti, eğer ev sahibi o tipik konuşmalarından birine girmeseydi.

"İşten çıkardığım o kız; sizin başınıza da iş açtı mı?"

Bayan Tranter gülümsedi: "Mary mi? Onu dünyalara değişmem!"

"Bayan Fairley onu daha bu sabah biriyle konuşurken gördüğünü söyledi bana." Bayan Poulteney "biri" kelimesini işgal sırasında iki vatansever Fransızın "Nazi" diyeceği şekilde söylemişti. "Genç biri. Bayan Fairley onu tanımıyormuş."

Ernestina, Charles'a keskin ve sitemli bir bakış fırlattı; Charles bir an kendisinin suçlandığını düşündü; sonra işin farkına vardı.

---

* Belki de ona hak vermek lazım, 1867 baharında Bayan Poulteney'in hoşnutsuzluğu birçokları tarafından paylaşılıyordu. Bay Gladraeli ve Bay Dizzystone o yıl baş döndürücü bir oyun sergiledi; son büyük Reform Paketinin (bir sonraki ağustosta yasallaştı) Modern Muhafazakârlığın babası tarafından ortaya atılıp Yüce Liberal tarafından şiddetle reddedildiğini arada bir unutuyoruz. Bu yüzden Bayan Poulteney gibi Tory'ler, en büyük korkuları olan kendilerinden aşağı sınıfların iktidara bir adım daha yaklaşmasının, bu konu dışında bütün konularda tiksindikleri partinin lideri tarafından engellendiğini gördüler. *New York Daily Tribune* gazetesine yazdığı makalelerden birinde Marx, İngiliz Whig'lerinin savunduklarını iddia ettikleri liberalizm ve aydınlanma ilkelerinden çok farklı bir şeyi temsil ettiklerini söylüyordu. "Yani onlar da tıpkı, yargıç önüne çıkarıldığında aslında ölçülülük ilkesine inandığını, ama nedense pazarları hep sarhoş olduğunu beyan eden ayyaşa benziyorlar." Bu tür insanlar hâlâ tükenmedi.

Gülümsedi. "O zaman kesin Sam'dir. Benim uşağım, hanımefendi" diye ekledi Bayan Poulteney anlasın diye.

Ernestina gözlerine bakmamaya çalışıyordu. "Sana söylemeye çalıştım. Ben de dün onları konuşurken gördüm."

"Ama yani... herhalde karşılaştıklarında konuşmalarını yasaklayacak değiliz, değil mi?"

"Londra'da kabul gören davranışlar ile burada münasip olan davranışlar arasında dünya kadar fark var. Sanırım Sam'le konuşsan iyi olur. Kız biraz oynak zaten!"

Bayan Tranter incinmiş görünüyordu: "Ernestina hayatım... kız biraz neşeli o kadar. Ama şimdiye kadar hiç..."

"Sevgili, tatlı teyzeciğim, senin ona ne kadar düşkün olduğunun pekâlâ farkındayım."

Charles, Tina'nın sesindeki acımasızlığı duyunca incinen Bayan Tranter'ın yardımına koştu:

"Keşke bütün hanımlar böyle olsa! Kapısındaki mutlu hizmetçi mutlu bir evin en iyi göstergesidir."

Ernestina bunun üzerine aksi aksi dudaklarını büzdü. İyi yürekli Bayan Tranter bu iltifat karşısında kızararak başını eğdi. Bayan Poulteney bu atışmayı keyifle izlemişti ve Charles'tan haz etmediği için ona karşı kaba davranabileceğine karar verdi.

"Müstakbel eşiniz bu konularda sizden daha sağlam yargılarda bulunuyor Bay Smithson. Söz konusu kızı tanıyorum. Onu işten çıkarmak zorunda kaldım. Eğer daha yaşlı olsaydınız bu gibi konularda insanın son derece sert davranması gerektiğini anlardınız."

O da başını eğdi, kendisinin, hakkındaki son sözü söylediği bir konunun bir daha asla ağza alınmaması gerektiğini göstermenin bir yoluydu bu onun için.

"Sizin büyük tecrübeniz önünde eğiliyorum hanımefendi."

Ama ses tonu şüpheye yer bırakmayacak şekilde soğuk ve alaycıydı.

Üç hanımın da gözleri yere bakıyordu; Bayan Tranter'ın utangaçlığından, Ernestina'nın kendine duyduğu kızgınlıktan: Charles'ın böyle azar işitmesine sebep olmak istemezdi ve susmadığına pişmandı; Bayan Poulteney de kendisi olduğundan. Bu hanımlar gör-

meden Charles ve Sarah'nın bakışması da bu sayede gerçekleşti. Çok kısaydı ama dünyalar kadar şey söylüyordu; iki yabancı ortak bir düşmanları olduğunu keşfetmişti. İlk olarak bakışları onu delip geçmedi, ona baktı; Charles da Bayan Poulteney'den intikam almaya ve Ernestina'ya belli ki ihtiyaç duyduğu bir insanlık dersi vermeye karar verdi.

Charles, Darwin konusunda Ernestina'nın babasıyla yaptıkları tartışmayı da hatırladı. Ülkede yobazlık alıp yürümüştü; evleneceği kızda böyle bir şeyi hoş göremezdi. Sam'le konuşacaktı; evet, hem de ne konuşma!

Ne konuştuğunu biraz sonra göreceğiz. Ama konuşmanın değineceği temel konu çoktan vuku bulmaya başlamıştı bile; çünkü Bayan Poulteney'in bahsettiği "Biri" o anda Bayan Tranter'ın mutfağında oturmaktaydı.

Sam o sabah Mary'ye Combe Sokağı'nda rastlamış ve büyük bir masumiyetle kurum torbasını bir saate kadar teslim edip edemeyeceğini sormuştu. Tabii, iki hanımın Marlborough Malikânesi'nde olacağını biliyordu.

O mutfaktaki konuşma şaşırtıcı biçimde ciddiydi, hele Bayan Poulteney'in salonundaki konuşmadan çok daha ciddi. Mary, o güzel kollarını kavuşturmuş büyük dolaba dayanmıştı ve bonesinin altından bir tutam mısır püskülü saç fışkırmıştı. Kız ara sıra sorular soruyordu ama en çok Sam konuşuyordu, kıza değil de masanın iyice ovulmuş tahtalarına bakarak. Pek seyrek de olsa göz göze geldiklerinde ikisi de anlaşmış gibi gözlerini kaçırıyorlardı.

15

... işçi sınıfına gelince, bir önceki neslin yarı vahşi tavırları gitti, yerine bütün dünyada kendini gösteren bir kösnüllük geldi...
Maden Bölgesi Raporu (1850)

Derin gözlerin ışıltısında
Uçup giden bir gülüş vardır.
TENNYSON,
In Memoriam (1850)

Ertesi sabah olup da Charles, Sam'in kenar mahalleli kalbini zamansızca deşmeye başladığında, Ernestina'ya ihanet ediyor sayılmazdı aslında, hem de Bayan Poulteney'in evinde geçenlere rağmen. Yukarıda anlatılan konuşmadan hemen sonra kalkmışlardı, Ernestina Broad Sokağı'na inen yol boyunca çok sessizdi. Eve vardıklarında Charles'la baş başa kalana kadar beklemişti ve teyzesi ka-

pıyı arkasından kapatır kapatmaz hıçkırıklara boğulmuş (her zamanki gibi özürler sıralamadan), sonra da kendini Charles'ın kollarına atmıştı. Bu aşklarının üzerine kara bir gölge gibi çöken ilk anlaşmazlıklarıydı ve onu çok korkutmuştu; sırf kendi huysuzluğu yüzünden sevgili, tatlı Charles'ının o korkunç yaşlı kadın tarafından hor görülmesi olacak iş miydi? Charles üstüne düşeni yaparak sırtını okşayıp gözlerini kurulayınca bütün bunları ona da söyledi. Charles intikam almak için iki ıslak gözkapağına küçük birer öpücük kondurduktan sonra onu derhal bağışladı.

"Ah benim şirin, sersem Tina'm, bizim ikimizi böyle mutlu eden bir şeyi başkalarından niye esirgeyelim? Şu hınzır hizmetçi ile benim üçkâğıtçı Sam'im birbirlerine âşık olmuşlarsa ne olmuş? Onları taşlayacak mıyız?"

Ernestina oturduğu yerden ona gülümsedi: "İşte olgun biri gibi davranmaya çalışmanın sonu..."

Charles yanında diz çöküp elini avcuna aldı: "Tatlı çocuk. Benim için hep böyle kalacaksın." Ernestina eğilip eline bir öpücük kondurdu, o da karşılığında kızı alnından öptü.

Ernestina mırıldandı: "Seksen sekiz gün. Düşüncesine bile dayanamıyorum."

"Hadi kaçıp Paris'e gidelim."

"Charles... çok kötüsün!"

Tina kafasını kaldırdı, Charles onu dudaklarından öptü. Buğulu gözlerle koltuğun arkasına bıraktı kendini, kızarmıştı, kalbi o kadar hızlı çarpıyordu ki bayılmaktan korkuyordu; böylesi ani duygu değişikliklerine dayanamayacak kadar narindi. Charles elini tutup şakacıktan sıktı.

"Pek kıymetli Bayan Poulteney bizi böyle görseydi ne derdi?"

Tina yüzünü elleriyle kapatıp katıla katıla gülmeye başladı, kendisi de gülmek üzere olan Charles ağırbaşlılığını koruyabilmek için kalkıp pencerenin önüne gitti; ama dönüp bakmadan edemedi ve Tina'nın parmakları arasından baktığını gördü. O da kendini bırakıp katıla katıla gülmeye başladı. İkisi de aynı şeyi hissediyordu; çağlarının getirdiği yeni özgürlükler ne kadar harikaydı, tam anlamıyla modern iki genç insan olmak ne kadar muhteşemdi, hem de tam

anlamıyla modern bir espri duygusuyla, çevrelerinden yüzyıllarca ileride gibi...

"Charles... Charles... Erken Tebeşir Hanımını hatırlıyor musun?"

Yine makaraları koyverdiler; onların kavga edeceğini düşünerek dışarıda diken üstünde bekleyen Bayan Tranter'ı da epeyce şaşırttılar. En sonunda aralarını düzeltmek için içeri girme cesareti toplayabildi, Tina hâlâ gülüyordu, ona koşup iki yanağından birden öptü.

"Sevgili, sevgili teyzeciğim. Aslında sen yufka yürekli değilsin. Ben çekilmez, şımarık bir çocuğum da ondan oluyor bunlar. Yeşil elbisemi de artık istemiyorum. Onu Mary'ye verebilir miyim?"

Böylece günün ilerleyen vakitlerinde Ernestina gerçekten de Mary'nin hayır dualarını aldı. Ama bu duaların kabul olup olmadığını bilemeyeceğim; çünkü, bütün iyi duacıların yapması gerektiği gibi ayağa kalktıktan sonra hemen yatağa girmek yerine kendini tutamayıp yeşil elbiseyi bir kez daha giydi. Kendini yalnızca mum ışığında görebiliyordu; ama mum ışığı hangi kadını çirkin göstermiştir ki? Sarı bir bulut gibi dökülen o altın saçlar, o canlı yeşil, titreyen gölgeler, o utangaç, sevinçli, şaşkın yüz... Eğer Tanrısı onu izlemişse, bu Düşük Kadını arzu etmiştir herhalde.

"Sam, artık sana ihtiyacım olmadığına karar verdim." Charles, Sam'in yüz ifadesini göremezdi; çünkü gözleri kapalıydı. Tıraş oluyordu. Ama usturanın birden duralayışı bu haberin istediği şaşkınlığı yarattığını gösteriyordu. "Kensington'a dönebilirsin." Bu kadar sadist olmayan her efendinin yüreğini yumuşatacak bir sessizlik oldu. "Bir şey söylemeyecek misin?"

"Evet efendim. Ben bu, 'alimden memnunum."

"Senin hiçbir işe yaramadığına karar verdim. Mizacın gereği böyle olduğunun gayet iyi farkındayım. Ama senin Londra'da hiçbir işe yaramamanı tercih ederim. Ne de olsa orası hiçbir-işe-yaramayanlarla dolup taşıyor."

"Ben, 'içbir şey yapmadım Bay Charles!"

"Aynı zamanda seni Bayan Tranter'ın o münasebetsiz hizmetçisiyle karşılaşmak külfetinden de kurtarmak istiyorum." Sam rahat

bir nefes aldı. Charles bir gözünü sakınarak açtı: "Ne kadar düşünceliyim değil mi?"

Sam taş kesmiş gibi efendisinin kafasına bakıyordu. "Benden özür diledi. Ben de kabul ettim."

"Ne! Basit bir köylü kızının özrünü kabul mu ettin? İnanamıyorum."

Yüzüne gaddarca sürülen köpüklerden korunmak için gözlerini hemen kapatmak zorunda kaldı.

"Cayillikten Bay Charles. Sırf cayillikten."

"Anlıyorum. O zaman işler düşündüğümden de kötüymüş. Hemen eşyalarını toplamaya başla." Ama artık Sam'in canına tak etmişti. Köpükleri oldukları yerde bırakıp Charles'ın ne olduğunu anlamak için gözlerini açmasını bekledi. Olan şuydu, Sam bir karış suratla ona bakıyordu; en azından ona benzer bir ifadeyle.

"Ne oldu şimdi?"

"Şu kız efendim."

"Şimdi gerçeği bilmek istiyorum. Dün yüzüne bile bakmam diyordun değil mi? Bunu inkâr mı ediyorsun?"

"Beni tahrik etmişti."

"*Primum mobile** kim peki? İlkönce kim kışkırtmıştı?"

Ama Charles çok ileri gittiğini anladı. Sam'in usturayı tutan eli titriyordu; onu öldürmeye niyetlendiğinden değil de öfkesini zar zor bastırdığından. Charles uzanıp usturayı elinden aldı ve ona doğru uzattı.

"Yirmi dört saatte mi Sam? Yirmi dört saatte mi?"

Sam, Charles'ın yanaklarına koyması gereken havluyla lavaboyu silmeye başladı. Bir sessizlik oldu; sonra boğuk bir sesle konuştu:

"Biz 'ayvan değiliz efendim. İnsanız."

Bunun üzerine Charles gülümseyerek adamının yanına gitti ve omzundan tutup kendisine çevirdi:

"Özür dilerim, Sam! Ama kabul edersin ki cinsi latifle bundan önce kurduğun ilişkiler beni buna hazırlamamıştı." Sam küskün küskün yere bakıyordu; eski bir alay konusu yine karşısına çıkmıştı. "Bak şimdi bu kız... adı neydi? –Mary mi?– bu güzeller güzeli Bayan

* (Lat.) İlk hareketi yapan. (ç.n.)

Mary ile cilveleşmek sana çok hoş gelebilir –dur da bitireyim– ama bana onun iyi kalpli, insanlara kolay inanan biri olduğunu söylediler. Onun kalbinin kırılmasını da hiç istemem doğrusu..."

"İki gözüm kör olsun ki kırmam Bay Charles!"

"Çok güzel! Gözlerinin kör olmasına gerek yok, sana inanıyorum. Ama ben Bayan Tranter'la konuşup da senin onunla ilgilenmene izin verip vermediğini öğrenene kadar o eve gitmek ya da genç hanımla sokaklarda konuşmak yok, tamam mı?"

Yere bakmakta olan Sam bunu duyunca gözlerini kaldırdı; sonra bir savaş alanında komutanının ayakları dibinde son nefesini veren bir asker gibi huşu içinde gülümsedi:"Ben bir Derby ördeğiyim, efendim. Kahrolası bir Derby ördeği!"

Şunu eklemek lazım ki Derby ördeği bir yemeğin adıdır; yani bu ördeğin kurtulma umudu yoktur.

16

Maud gençliğinin ve zarafetinin ışığında
Ölümsüz Onur ve Ölüm şarkıları söyler,
Öyle ki ben de bir zaman ağlarım acı acı
Ne kadar miskin ve bayağıyım oysa.

TENNYSON, *Maud* (1855)

İnanın bana hiç bilmezdim karşılıklı duygularını kadınlarla erkeklerin,
Ta ki artık saçma gelmeye başlayan bir tatilde köy tarlalarında,
Bir gün "dur durak bilmeden" dolaşırken Tennyson'ın dediği gibi,
Dur durak bilmeden dolanırken hantal bir izci kılığında,
Rastlantıyla şapkasız, bonesiz bir kıza çarpana kadar gözlerim...

A. H. CLOUGH,
"Tober-na-Vuolich'in Kulübesi" (1848)

Anlattığım günden sonraki beş gün olaysız geçti. Charles, Yamaçaltı'ndaki keşif gezilerini sürdürebilmek için hiçbir fırsat yakalayamadı. Bir gün Sidmouth'a uzun bir gezinti yaptılar; diğer sabahlar ziyaretlerle ya da okçuluk gibi daha zevkli uğraşlarla geçmişti. Okçuluk o zamanlar genç İngiliz bayanları arasında pek yaygındı; koyu yeşil okçuluk kostümü o kadar güzeldi ve uysal beyefendilerin tahtalara saplanan okları toplamaya gidip (miyop gözleri yüzünden Ernestina pek isabet kaydedemiyordu ne yazık ki) döndüklerinde de Eros'la, kalplerle ilgili şakalar yapmaları o kadar hoştu ki...

Öğleden sonraları Ernestina genellikle onu Tranter Teyzelerde oturmaya ikna ediyordu; tartışmaları gereken çok ciddi konular vardı; Kensington'daki ev çok küçüktü ve yerleşmeyi düşündükleri Belgravia'daki evin kira kontratının bitmesine ve tekrar Charles'ın eline geçmesine daha iki yıl vardı. O küçük tartışma Ernestina'yı değiştirmiş gibi görünüyordu; Charles'a karşı o kadar müsamahalı, o kadar kocasına tapan bir kadın gibi davranıyordu ki Charles kendisini bir Türk paşası gibi hissettiğinden yakınıyordu; bazı konularda kendisine karşı çıkmasını rica ediyordu, yoksa bunun bir Hıristiyan evliliği olacağından şüphe etmeye başlayacaktı.

Charles her isteğinin birden büyük bir saygıyla karşılanır olmasına hoşnutlukla katlanıyordu. Ernestina'nın gafil avlandığını anlayabilecek kadar zekiydi; bu küçük anlaşmazlığa kadar belki de nişanlısından çok evlilik fikrine âşıktı Tina; ama şimdi evlilik kadar adamın kendisinin de üstünde duruyordu. Doğrusunu söylemek gerekirse o mesafeli tavırların böyle vıcık vıcık bir ilgiye dönüşmesi ara sıra Charles'ın biraz içini bayıltıyordu; pohpohlanmak, şımartılmak, fikir danışılmak, saygı görmek hoşuna gidiyordu. Hangi erkeğin gitmez ki? Ama Charles çok serbest bir bekârlık dönemi geçirmişti ve kendi çapında o da çekilmez, şımarık bir çocuktu. Sabahların kendine ait olmaması onu hâlâ şaşırtıyordu; öğleden sonra için yaptığı bazı planları Tina'nın bir kaprisi uğruna feda etmek. Bunun görevi olduğunu düşünmek ona güç veriyordu tabii; kocalardan böyle şeyler yapmaları bekleniyordu, bu yüzden kendisi de böyle davranmalıydı: yürüyüşe çıktığında o kalın yünlü pantolonu ve çivili botları giymesi gerektiği gibi.

Ya akşamlar! Gaz lambası ışığında doldurulması gereken, sinemasız ve televizyonsuz saatler! Ekmeğini taştan çıkaranlar için bu hiç de sorun olmuyordu; günde on iki saat çalışırsanız akşam yemeğinden sonra ne yapacağınızı fazla düşünmenize gerek kalmaz. Ama zavallı talihsiz zenginler; akşam saatlerinden önce kendi başlarına dilediklerini yapma hakkına sahip olmalarına rağmen, âdetler sonraki saatlerini topluluk içinde sıkılarak geçirmelerini emreder. Öyleyse şimdi Charles ve Ernestina'nın böyle bir çölü nasıl aştıklarını görelim. En azından Tranter Teyze'den kurtulmuşlardı; çünkü iyi yürekli hanım komşusu olan hasta bir kız kurusuna çaya davetliydi; bu kadın da görünüşü ve geçmişi dışında Tranter Teyze'nin tıpkısıydı.

Charles kibar bir biçimde divana yayılmış, iki parmağı yanağında diğer üç parmağı çenesinin altında, dirseği divanın koluna dayanmış, Axminster halısının üzerinden bezgin bezgin Tina'ya bakıyor; Tina'nın sol elinde kırmızı maroken ciltli küçük bir kitap, sağ elinde de okumakta olduğu anlatısal şiirin gayet düzenli ritmine rağmen biraz düzensizce salladığı bir ateşsiperliği var (uzun saplı bir pinpon raketini andıran, çevresine vişneçürüğü renginde nakış yapılmış saten saplı, kullanılma amacı çıtırdayan kömürlerden gelen sıcaklığın o el değmemiş solgun yüzü kızartmasını engellemek olan bir alet).

Okuduğu kitap 1860'ların en çok satan kitaplarından biri: Saygıdeğer Bayan Caroline Norton'ın *La Garaye'li Hanım*'ı, hem de *The Edinburgh Review*'un "arı, duygulu, dokunaklı bir acı, ıstırap, aşk, görev, dindarlık ve ölüm şiiri" diye tanıttığı şiir – Viktorya döneminin ortalarında kullanılan anahtar sıfat ve isimlerin topunu birden aktaran, güzel bir dizi (doğrusu ben bu kadar iyisini uyduramazdım). Bayan Norton'ın zamanın tatsız tuzsuz kadın şairlerinden biri olduğunu düşünebilirsiniz. Biraz sonra da göreceğiniz gibi şiirleri pek tatsız tuzsuzdu; ama kendisi hiç de tatsız bir insan sayılmazdı. Bir kere Sheridan'ın torunuydu; bir rivayete göre Melbourne'un metresi olmuştu –kocası bu söylentiye kuvvetle inanmış olmalı ki bu büyük devlet adamını mahkemeye vermiş ama davayı kaybetmişti– ve ateşli bir feministti; şimdiki ölçülere göre orta karar sayılabilir.

Şiirin başlığında sözü geçen hanım şen şakrak bir Fransız lordunun şen şakrak karısıdır. Avlanırken geçirdiği bir kaza sonucu sakat kalmış ve son derece mütevazı yaşamını hayır işlerine adamıştır; hem de Lady Cotton'ın yaptıklarından çok daha faydalı işlere; çünkü bir hastane kurmuştur. On yedinci yüzyılda geçmesine rağmen şiir açık bir Florence Nightingale methiyesidir. O zamanlar birçok hanımın gönlünde taht kurmasının nedeni de budur. Biz sonradan gelenler, büyük devrimcilerin, büyük bir muhalefeti ya da büyük bir ilgisizliği aşarak zafer kazandıklarını düşünürüz. Gerçek Fenerli Kadın gerçekten de engellemelere ve ilgisizliğe göğüs germek zorunda kalmıştır; ama başka bir yerde de belirttiğim gibi öyle bir tür destek vardır ki ilgisizlik kadar zararlı olabilir. Bu, Ernestina'nın şiiri ilk okuyuşu değildi; hatta bazı bölümlerini ezberlemişti bile. Her okuyuşunda (kitabı şimdi tekrar, herkese göstere göstere okumasının nedeni paskalyadan önceki perhiz dönemine girilmiş olmasıydı) rahatladığını, ruhunun arındığını ve daha iyi birisi olduğunu hissediyordu. O ana kadar ne bir kez olsun hastaneye adım attığını ne de hasta bir köylüye baktığını söylememe gerek yok herhalde. Ailesi elbette buna izin vermezdi; ama böyle bir şey yapmak onun da aklına bile gelmemişti zaten.

Ne dediğinizi duyar gibiyim; ama o zaman kadınlar rollerine sıkı sıkı bağlıydı diyorsunuz. Ama o akşamın tarihini hatırlayın: 6 Nisan 1867. Daha bir hafta önce Westminster'da, Reform Paketinin ilk tartışmaları sırasında, John Stuart Mill, kadınlara eşitlik ve oy hakkı verme zamanının geldiğini savunmuştu. Bu cesur girişime (öneri 196'ya karşı 73 oyla reddedildi, yaşlı tilki Disraeli çekimser kalmıştı) sokaktaki adam bıyık altından güldü, *Punch* alaylı kahkahalar attı (bir kadın başbakanın etrafını sarmış bayları gösteriyordu karikatürlerden biri, hah hah hah) ve ne yazık ki eğitimli kadınların büyük bir bölümü, kendi evlerinde sözlerinin daha çok geçtiğini söyleyerek kaşlarını çattı. Yine de, 30 Mart 1867'yi İngiltere'de kadın özgürleşmesinin başlangıcı olarak alabiliriz; Charles ona *Punch*'ın bir önceki sayısını gösterdiğinde kıkırdayan Ernestina da bunun tamamen dışında tutulamaz.

Ama biz Viktorya çağında evde geçirilen bir geceyi anlatıyorduk. Şimdi yine ona dönelim. Dinleyin. Charles'ın gerektiği gibi ciddi ba-

kan gözleri biraz donuklaşmış, Ernestina'nın ciddi yüzünü süzmektedir.

"Devam edeyim mi?"

"Çok güzel okuyorsun."

Ernestina kibarca boğazını temizleyip kitabı tekrar kaldırıyor. Av kazası henüz meydana gelmiştir; La Garaye Lordu düşen hanımının yanına koşar.

"Aralıyor yüzünden o altın saçlarını
Çaresiz, içi titreyerek, onu kaldırıyor,
Bakıyor yüzüne, gözleri acılı;
Ölüyor -ruhunun tek sevgilisi- ölüyor!"

Ernestina'nın gözleri hüzünle Charles'a kayıyor. Onun gözleri kapalı, sanki trajik sahneyi gözünün önüne getirmeye çalışıyor. Ciddi ciddi başını sallıyor; kulak kesilmiş.

Ernestina devam ediyor:

"Korkunç şoku yüzünden bu düşüncenin,
Duyabilirdiniz büyük bir saat gibi atışını kalbinin;
Sonra tekleyip duruşunu o güçlü nabzın,
Onu korkudan kurtarışını ani bir fısıltının,
O bembeyaz dudaklardan çıkmıştı, alçak, titrek:
'Oh! Claud!' dedi: hepsi bu; ama şimdiye dek
İlk karşılaştıkları günden beri
Böyle hızlı çarpmamıştı kalbi,
Anlamamıştı onu bu kadar çok sevdiğini."

Son satırı pek baygın bir tonla okumuştur Tina. Yine Charles'a bakıyor. Genç adamın gözleri hâlâ kapalı; ama belli ki başını bile sallayamayacak kadar duygulanmış. Tina gözlerini hâlâ uzanmakta olan nişanlısından ayırmadan hafifçe içini çekiyor ve devam ediyor:

" 'Oh! Claud! ... çok acıyor!' 'Oh! Gertrude, aşkım!'
Sonra ağır ağır örttü dudaklarını solgun bir gülümseme

Sesinin onu rahatlattığını gösteriyordu dilsizce ...
'Uyuyakalmışsın, benim küçük yaramazım!' "

Sessizlik. Charles'ın yüzü cenaze törenindeymiş gibidir. Okur tekrar içini çekip ona öfkeyle bakıyor.

" *'Ah! Ne mutlu bir hüzün ya da acı anında*
Hemen dost bir yüz bulana yanında ...'
CHARLES!"

Şiir kitabı birden gülle gibi Charles'ın omzuna sert bir darbe indiriyor ve divanın arkasına düşüyor.

"Efendim?" Ernestina'yı hiç alışık olmadığı bir pozda, elleri kalçasında karşısına dikilmiş buluyor. Doğrulup mırıldanıyor: "Ama hayatım!"

"Yakalandınız beyefendi. Hiçbir özrünüz yok..."

Ama Charles geçerli bir özür bulmuş ya da cezasını çekmiş olmalı ki ertesi gün öğle yemeği vaktinde, Ernestina yirminci kere, henüz bulunmamış evdeki çalışma odasını nasıl döşeyeceklerinden bahsetmeye başlayınca, kendinde şikâyet edecek cesareti buldu. Kensington'daki küçük, rahat evini bırakmak Charles'ın yapacağı fedakârlıklar arasında önemli bir yer tutuyor; bunun durmadan hatırlatılmasını da içi götürmüyordu. Tranter Teyze onun tarafını tuttu ve böylece öğleden sonra taşların arasında "rezilce eşelenmesine" izin verildi.

Nereye gitmek istediğini zaten biliyordu. O gün Fransız Teğmenin Kadınını yarın ucundaki çayırda gördükten sonra başka bir şey düşünmez olmuştu; ama onu görmeden hemen önce çayırlığın altındaki uçurumun hemen dibinde bir yığın dökülmüş çakmaktaşı parçası görmeye zaman bulabilmişti. O öğleden sonra bu bölgeye gitmesinin nedeni çakmaktaşlarıydı. Ernestina'yla arasındaki yeni sıcaklık ve aşklarının canlanması sayesinde, Bayan Poulteney'in sekreterini bilinçli olarak düşünmüyor ya da kız aklından şöyle bir gelip geçiyordu.

Böğürtlenlerin arasından tırmanması gereken yere geldiğinde kız aniden zihninde belirdi; o gün nasıl yattığını büyük bir canlılıkla

hatırladı. Ama çayırı geçip de onun yattığı yere vardığında boş olduğunu gördü ve çok geçmeden onu unuttu. Uçurumun aşağısına inen bir yol buldu ve testlerini aramaya koyuldu. Hava bir önceki gelişinden daha soğuktu. Güneşin ve bulutların hızla birbirini takip ettiği tam bir nisan havasıydı ama rüzgâr kuzeyden esiyordu. Bu yüzden yamacın güneye bakan kısmının sıcaklığı insanın hoşuna gidiyordu; bağlı olduğu kayadan kopalı pek fazla olmadığı anlaşılan mükemmel bir testi ayaklarının dibinde görünce Charles daha bir ısındı.

Kırk dakika sonra, en azından uçurumun altındaki taşlarda pek fazla şansı olmadığı gerçeğine boyun eğmek zorunda kaldı. Tekrar yukarıdaki çimenliğe dönüp ormana giden patikaya çıktı. Orada bir karaltı gördü!

Kız küçük yokuşun yarısına kadar çıkmıştı, paltosunu inatçı bir böğürtlen dikeninden kurtarmaya öylesine dalmıştı ki Charles'ın, çimlerin boğduğu ayak seslerini duymamıştı. Charles onu görür görmez durdu. Patika dardı ve kız sağ yanda duruyordu. Ama sonra Sarah da onu gördü. Aralarında iki üç metre mesafe vardı, ikisinin de canı sıkılmıştı ama yüzlerinde çok farklı ifadeler vardı. Charles gülümsüyordu; Sarah ise derin bir şüpheyle bakıyordu ona.

"Bayan Woodruff!"

Sarah belli belirsiz selam verdi, sanki elinden gelse dönüp gidecekmiş gibi duralamıştı. Ama sonra kendisi geçsin diye Charles'ın kenara çekilmiş olduğunu gördü ve yanından geçmek için aceleyle öne atıldı. Bu yüzden çamurlu patikanın kaygan bir yerine basıp kaydı ve dizlerinin üzerine düştü. Charles hemen koşup onu kaldırdı; artık tam anlamıyla vahşi bir hayvan gibiydi, Charles'a bakamıyordu, titriyordu, konuşamıyordu.

Charles onu dirseğinden usulca tutarak, denize bakan çimenliğe doğru çekti. Üzerinde aynı siyah palto, aynı beyaz yakalı çivitmavisi elbise vardı. Ama artık düştüğünden mi, yoksa Charles kolunu tutuyor diye mi, yoksa soğuktan mı ne, teninde bir canlılık, vahşi utangaç tavırlarına çok yakışan bir pembelik vardı. Rüzgâr saçlarını biraz dağıtmıştı; bir bahçeden elma çalarken yakalanmış bir oğlan çocuğuna benziyordu azıcık... kendini suçlu hissediyordu ama kafa tutar gibiydi de. Birden dönüp başını kaldırarak, neredeyse dışarı fırla-

mış, bembeyaz akları içinde parıldayan koyu kahverengi gözleriyle Charles'a baktı: Hem ürkek hem de tehditkâr bir bakıştı bu. Charles kızın kolunu bıraktı.

"Böyle bir yerde bileğinizi burksanız başınıza neler geleceğini düşünmek bile istemiyorum Bayan Woodruff."

"Önemi yok!"

"Ama olmalı, küçük hanım... Geçen haftaki ricanızdan Bayan Poulteney'in buraya geldiğinizi bilmesini istemediğinizi tahmin ettim. Bunun nedenini sormak aklımdan bile geçmez. Ama dikkatinizi çekerim, burada başınıza bir iş gelse size yardım gönderecek bir ben varım koskoca Lyme'da. Değil mi?"

"O da biliyor. Tahmin eder."

"Buraya; tam buraya geldiğinizi biliyor mu?"

Sarah sanki artık sorulara cevap vermeyecekmiş gibi gözlerini çimenliğe dikti; ondan gitmesini istiyordu. Ama Charles'ın yakından profilini incelediği bu yüzde öyle bir şey vardı ki gitmemeye karar verdi genç adam. Yüzündeki her şeyin gözler uğruna feda edildiğini fark etti. Gözleri zekâsını ve ruh bağımsızlığını gizleyemiyordu; ayrıca her türlü yakınlığı reddini ve kendisi olmaktaki kararlılığını da. O zamanlar ince, narin, kavisli kaşlar modaydı ama Sarah'ınkiler kalın, daha doğrusu fazlasıyla koyu renkliydiler, neredeyse saçlarının renginde; kaşlarını kalın gösteren ve zaman zaman ona oğlan çocuğu gibi bir hava veren de buydu. Edward çağında gözde olan o erkeksi, geniş çeneli güzel yüzlerden olduğunu söylemek istemiyorum; yani Gibson Kızı dedikleri türden. Yüz hatları düzgün ve tam anlamıyla kadınsıydı; gözlerinin bastırılmış yoğunluğunu dudaklarının bastırılmış kösnüllüğü tamamlıyordu; ağzı geniş ve bu da küçücük, neredeyse dudaksız ağızlarla, Eros'un yayı şeklinde dudaklar arasında gelip giden zamanın zevkine aykırıydı. Zamanının birçok erkeği gibi Charles da hâlâ biraz Lavater'ın Fizyonomi kitabının etkisi altındaydı. Ağzın genişliğini fark etti, dudakların sımsıkı birbirine kenetlenmiş olmasına aldanmadı.

O kara gözlerin alevli bakışı kuşkusuz Charles'ın zihninde yankılar uyandırdı; ama İngiltere'ye ait değildi bu yankılar. Böylesi yüzler

aklına yabancı kadınları getiriyordu; doğrusunu söylemek gerekirse (ki Charles bu kadarını aklından bile geçirmezdi) yabancı yatakları. Bu Sarah'ya bambaşka bir açıdan bakmasını sağladı. Onun göründüğünden daha zeki ve bağımsız olduğunu fark etti; artık daha karanlık nitelikleri de olduğunu tahmin ediyordu.

Zamanın birçok İngiliz erkeği, Sarah'nın gerçek mizacını sezince onu itici bulabilirdi: Charles'a da biraz itici geldi; en azından çok şaşırttı. Hangi kılığa girerse girsin kösnüllükten şüphe duyacak kadar paylaşıyordu çağdaşlarının önyargılarını; ama onlar gibi, süperego'nun buyruğuyla meydana gelen o korkunç denklemlerden birine sarılıp anadan doğma böyle olmakla suçlamıyordu Sarah'yı. Bunu bilimsel hobilerine borçluyuz. Daha zeki karşıtlarının da işaret ettiği gibi Darwinizm, İncil'in insanlığın kökenine dair yorumunu yerle bir etmekten çok daha ciddi bir iş başarmıştı; en derindeki içerimleri, belirlenimcilik ve davranışçılık yönünde, yani ahlakı bir riyakârlığa, görev duygusunu da hortuma kapılmış bir saman yığınına indirgeyen felsefeler yönündedir. Charles'ın Sarah'yı tamamen suçsuz bulduğunu söylemek istemiyorum; ama Sarah'nın tahmin ettiğinden çok daha az meyilliydi onu suçlamaya.

Bilimsel hobileri işin bir yönüydü... ama Charles'ın bir ayrıcalığı daha vardı –kitap açık saçık bulunduğu için yasaklandığından büyük gizlilik içinde– birkaç yıl önce Fransa'da çıkmış bir romanı okumuştu; son derece belirlenimci varsayımları olan bir roman, meşhur *Madame Bovary*. Yanındaki yüze bakarken birden, gaipten, Emma Bovary'nin ismi geldi aklına. Bu tür benzetmeler sağladıkları kavrayışla insanın aklını çeler. Sonunda selam verip yoluna gitmemesinin nedeni buydu.

Sarah nihayet konuştu:

"Burada olduğunuzu bilmiyordum."

"Nereden bilecektiniz ki?"

"Dönmeliyim..."

Gitmek için döndü. Ama Charles hemencecik konuştu:

"Önce size bir şey söylememe müsaade eder misiniz? Aslında size ve durumunuza yabancı olan birinin bunu söylemeye hakkı yok

ama..." Kız başı eğik, sırtı ona dönük duruyordu. "Devam edebilir miyim?"

Sarah sesini çıkarmadı. Charles bir an duralayıp sonra konuştu:

"Bayan Woodruff, başınızdan geçenler benim yanımda konuşulmamış gibi davranmak istemiyorum... Bayan Tranter anlattı. Şunu eklemek isterim ki sizden sevgi ve iyi niyetle bahsetti. Bana anlatıldığı kadarıyla kendi isteğinizle değil de durumunuzun zorlamasıyla düştüğünüzü çıkardığım şimdiki durumunuzdan mutlu olmadığınıza inanıyor. Bayan Tranter'ı çok kısa bir süredir tanıyorum. Ama böylesi iyi yürekli bir insanla tanışmamı sağlaması, yapmayı düşündüğüm evliliğin bana verdiği en güzel ayrıcalıklardan biri. Sadede geliyorum. Eminim..."

Sustu; çünkü, Sarah birden arkalarındaki ağaçlara doğru bakmıştı. Kızın daha keskin olan kulakları kırılan bir dalın sesini duymuştu. Ama ne olduğunu sormaya fırsat bulamadan kendisi de alçak erkek sesleri duydu. Ama Sarah çoktan harekete geçmişti bile; eteklerini toplayarak doğuya doğru otuz kırk adım atmış, sonra da çimenliğe uzanan bir karaçalı kümesinin ardında gözden kaybolmuştu. Charles afallayıp kalmıştı, kızın suçunun dilsiz bir tanığı.

Adamların sesleri daha yakından gelmeye başladı. Bir şeyler yapması gerekiyordu; böğürtlenlerin arasındaki patikaya doğru yürüdü. İyi ki de yürümüştü; çünkü aşağıdaki patikayı görmesiyle beraber yukarı bakan iki yüzü de gördü; ikisi de epeyce şaşırmıştı. Niyetlerinin onun durduğu patikaya sapmak olduğu açıktı. Charles onlara iyi günler dilemek için ağzını açtı ama yüzler büyük bir hızla yok oldu. Fısıltılı bir ses duydu –"Koş Jem!"– ve uzaklaşan adımlar. Birkaç dakika sonra sert bir ıslık sesi ve bir köpeğin heyecanlı havlaması duyuldu. Sonra sessizlik.

Onların gittiğinden emin olmak için bir an bekledi, sonra karaçalının arkasına dolandı. Sarah sivri dikenlerin arasında yanlamasına duruyordu, yüzü öte yana çevrilmişti.

"Gittiler. İki kaçak avcı sanırım."

Sarah evet dercesine başını salladı ama gözlerini kaçırmayı sürdürdü. Karaçalı çiçeğe durmuştu, sarı çiçekleri o kadar fazlaydı ki neredeyse hiç yeşili görünmüyordu. Havada ballı bir koku vardı.

"Buna gerek yoktu sanırım" dedi Charles.

"Adının kötüye çıkmasını istemeyen hiçbir erkek Lyme'ın yosmasıyla görünmek istemez."

Bu da bir adımdı; çünkü sesinde burukluk vardı. Charles onun öte tarafa bakan yüzüne gülümsedi:

"Sizde yosmalık bir taraf göremiyorum, yanaklarınızın kırmızısı dışında."

Sarah, kapana kısılmış bir hayvanın yanan gözleriyle ona döndü o zaman. Sonra tekrar kafasını çevirdi.

Charles tatlı bir sesle, "Beni yanlış anlamayın. Talihsiz durumunuz beni çok üzüyor. Benim adım kötüye çıkmasın diye yaptığınız incelik için de teşekkür ederim. Ama Bayan Poulteney gibilerin dedikoduları bana vız gelir."

Sarah kımıldamadı. Charles gülümsemeyi sürdürüyordu, yolculuklarının, okuduklarının, dünya görmüşlüğünün rahatlığıyla.

"Sevgili Bayan Woodruff, ben görmüş geçirmiş biriyim. Yobazların kokusunu da iyi alırım... istedikleri kadar etrafa karşı çok dini bütün geçinsinler. Şimdi lütfen saklandığınız yerden çıkar mısınız? Böyle rastlantıyla karşılaşmamızda hiçbir uygunsuzluk yok. Hem sözümü bitirmeme izin vermelisiniz."

Kenara çekildi ve Sarah tekrar çimenliğe çıktı. Kızın kirpiklerinin ıslak olduğunu gördü. Yanına yaklaşmak yerine birkaç adım arkasından konuşmayı tercih etti:

"Bayan Tranter size yardım etmek istiyor; bunun için can atıyor, eğer durumunuzu değiştirmek istiyorsanız tabii..."

Kızın tek cevabı başını iki yana sallamak oldu.

"Başkalarının sevgisini kazanabilen hiç kimse... çaresiz sayılmaz." Durdu. Sert rüzgâr kızın bir tutam saçını havalandırdı. Sinirli sinirli onu tekrar yerine sokuşturdu. "Bayan Tranter da burada olsa böyle konuşurdu, bunu bildiğim için söylüyorum."

Charles abartmıyordu; çünkü barışmalarının ardından yenen neşeli öğle yemeğinde Bayan Poulteney ve Sarah tartışılmıştı. Charles yaşlı kadının gücünün kısa süreli de olsa kurbanı olduğu için bu güce sürekli maruz kalan Sarah'dan söz etmeleri doğaldı. Charles

artık, ancak metropolitan bir meleğin yapabileceği kadar ileri gittiği için, Sarah'ya o gün vardıkları sonucu anlatmaya karar verdi.

"Lyme'dan... bu bölgeden ayrılmalısınız. Anladığım kadarıyla mükemmel nitelikleriniz var. Eminim başka bir yerde bunları sizi daha mutlu edecek bir şekilde kullanabilirsiniz." Sarah hiç karşılık vermedi. "Bayan Freeman ve annesi Londra'da sizin için iyi bir iş bulmayı seve seve kabul edeceklerdir."

Bunun üzerine Sarah ondan uzaklaştı, yamacın kenarına doğru yürüyüp uzun bir an denize baktı; sonra geri dönüp hâlâ çalının yanında duran Charles'a baktı; tuhaf, ışıl ışıl, insanın içine işleyen bir bakıştı bu, Charles da gülümsedi; insanın daha gülerken aptalca olduğunu bildiği ama engel olamadığı gülümsemelerden biriyle.

Sarah gözlerini indirdi. "Teşekkür ederim. Ama buradan ayrılamam."

Charles belli belirsiz omzunu silkti. Bozum olmuş, haksızlığa uğramış gibi hissediyordu kendini. "Öyleyse özel yaşantınıza müdahale ettiğim için sizden tekrar özür diliyorum. Bir daha yapmam."

Selam verip arkasını döndü ve yürümeye başladı. Ama daha iki adım gitmemişti ki Sarah konuştu:

"Ben... ben Bayan Tranter'ın benim iyiliğimi istediğini biliyorum."

"O zaman bırakın size yardım etsin!"

Sarah aralarındaki çimenliğe bakıyordu.

"Sanki... sanki ben ben değilmişim gibi... birinin benimle konuşması... size minnettarım. Ama böylesi bir kibarlık..."

"Evet?"

"Böylesi bir kibarlık benim için çok daha acımasız..."

Cümlesini bitirmeden denize döndü. Charles yanına gidip onu omuzlarından tutmak ve şöyle bir sarsmak için büyük bir istek duyuyordu; tiyatroda trajedi gayet hoştu hoş olmasına da normal yaşamda sapkınlık gibi görünebilirdi. Daha yumuşak kelimeler kullanarak bunu kıza söyledi.

"Benim tek kurtuluş umudum bu sizin inatçılık dediğiniz şeydir."

"Bayan Woodruff, bakın açık konuşacağım. Bana şey dendi... sizin aklınız pek yerinde değilmiş. Ben bunun gerçekle alakası olmadığını düşünüyorum. Bence geçmişte başınızdan geçen bir olay yüzünden kendinizi çok acımasızca yargılamışsınız. Allah aşkına neden hep yalnız yürümek zorunda olacakmışsınız? Kendinizi yeterince cezalandırmadınız mı? Gençsiniz. Kendi geçiminizi sağlayabilirsiniz. Sanırım sizi Dorset'e bağlayan bir aile bağı da yok."

"Bağlarım var."

"Şu Fransız beyefendisi mi?" Sarah sanki bu yasak bir konuymuş gibi arkasını döndü. "Bırakın da ısrar edeyim; böyle konular yaraya benzer. İnsan onlardan konuşmaya cesaret edemezse kangrene dönüşürler. Eğer dönmezse size layık değil demektir. Eğer dönerse ve sizi Lyme Regis'te bulamazsa, nerede olduğunuzu bulup peşinize düşmeden kolay kolay pes edeceğine inanmıyorum. Mantıklı değil mi?"

Uzun bir sessizlik oldu. Charles kızın yüzünü yandan görmek için ilerledi ama hâlâ ondan uzakta sayılırdı. Sarah'nın yüzündeki ifade tuhaf, neredeyse sakindi; sanki Charles'ın söyledikleri onun içten içe bildiği bir şeyi doğrulamıştı.

Denize, yedi sekiz kilometre kadar açıkta bir ışık huzmesi içinde görünen, burnunu batıya çevirmiş, pasrengi yelkenlerini açmış tekneye baktı. Uzaklardaki gemiyle konuşur gibi sakin sakin konuştu:

"Hiç dönmeyecek."

"Hiç dönmeyeceğinden mi *korkuyorsunuz*?"

"Hiç dönmeyeceğini biliyorum."

"Anlayamadım."

Dönüp Charles'ın şaşkın, ilgi dolu yüzüne baktı. Uzun bir an onun bu şaşkınlığından zevk alıyormuş gibi göründü. Sonra başını çevirdi.

"Uzun zaman önce bir mektup aldım. Bu beyefendi..." ve tekrar sustu, sanki keşke bu kadar çok şey söylemeseydim der gibiydi. Birden patikaya doğru koşarcasına ilerlemeye başladı.

"Bayan Woodruff!"

Kız bir iki adım daha attı, sonra döndü; o gözler yine onu hem kendinden uzaklaştırıyor hem de delip geçiyordu. Sesinde hapsedil-

miş bir sertlik vardı ama Charles'a yöneltildiği için bomba gibi patladı:

"O evli!"

"Bayan Woodruff!"

Ama onu dinlemedi bile. Charles orada öylece kalakaldı. Şaşkınlığı doğaldı. Doğal olmayan, artık açık seçik hissettiği suçluluk duygusuydu. Sanki elinden gelenin en iyisini yaptığını düşünürken aslında büyük bir acımasızlık yaptığını fark etmişti. O gözden kaybolduktan sonra bile ardından uzun süre baktı. Sonra dönüp uzaklardaki gemiye baktı, sanki bu muammanın çözümü ondaymış gibi. Ama onda değildi.

17

Sandallar, kumsal, sahil boyu,
Kalabalık keyifli;
Gürültülü, neşeli
Selamlaşmalar pek eğlenceli;

Gurupla kızıla dönen yamaçlar, konuşmalar,
El sallamalar, durmalar,
Denizin keskin tuzu
Bando Morganblätter valsini çalar.

Yine de, ne zaman geceleyin eve dönsem
Görürüm o kadını
Hüzünlü, ama aynı.

HARDY,
"Bir Kıyı Kasabasında 1869 Senesinde"

O akşam Charles kendini, Toplantı Salonu'nda, Bayan Tranter ile Ernestina'nın arasında oturur buldu. Bath ve Cheltenham'dakilerle kıyaslandığında Lyme'ın Toplantı Salonu pek öyle ahım şahım sayılmazdı, ama genişliği ve denize bakan pencereleri çok hoştu. Ne yazık ki o Büyük İngiliz Tanrısı, Faydalılık'a kurban edilmekten kendini kurtaramayacak kadar hoş, hatta mükemmel bir toplantı yeriydi; bu yüzden de, bundan uzun bir süre önce halkın sidik torbası konusunda çok duyarlı olan bir belediye meclisi tarafından yıkılıp, yerine bütün İngiltere adalarının en kötü planlanmış ve en çirkin umumi helası yapıldı.

Yine de Lyme'daki Poulteneygillerin sadece Toplantı Salonu'nun o uçarı mimarisine karşı çıktıklarını düşünmemelisiniz. Onları çileden çıkaran bu binanın içinde olup bitenlerdi. Burası vist oyununu, ağızlarında purolarla dolaşan beyleri, baloları ve konserleri teşvik ediyordu. Kısacası insanları zevke itiyordu; Bayan Poulteney ve avanesi de gayet iyi biliyorlardı ki nezih bir kasabada insanların toplanabilecekleri yegâne bina kiliseydi. Lyme'daki Toplantı Salonu yıkıldığında kasabanın kalbi sökülüp alınmış gibi oldu; şimdiye kadar da kimse bir yenisini yapmayı başaramadı.

Charles ve yanındaki hanımlar bu lanetli binaya bir konser için gitmişti. Büyük perhiz zamanı olduğundan dini bir konserdi kuşkusuz. Program baştan sona dini temalar üzerineydi. Bu bile Lyme'daki dar kafalıları şaşkına çevirmişti, en azından halk arasında Büyük Perhiz'e koyu Müslümanların Ramazan'a gösterdiği türden bir saygı gösterirlerdi oysa. Bu yüzden konserlerin yapıldığı salonun bir ucundaki eğreti çevrilmiş sahnenin önünde boş sandalyeler vardı.

Bizim üç açık görüşlümüz, izleyicilerin birçoğu gibi erkenden gelmişti; çünkü bu konserler –on sekizinci yüzyılın ruhuna uygun olarak– müzik dinlemenin yanı sıra bir araya gelme olanağı da sağlıyordu. Hanımlara komşularının kıyafetlerini değerlendirip eleştirme ve tabii kendilerininkileri de gösterme fırsatı veriyordu. Taşrayı onca küçümsemesine rağmen, Ernestina bile bu gösteriş merakına kurban düşmüştü. En azından burada, kendi kıyafetlerinin zevki ve şatafatıyla yarışabilecek pek fazla rakip bulamayacağını biliyordu; yeşil beyaz kurdeleli küçük yassı şapkasına (modası geçmiş o çirkin

boneleri giyecek değildi elbette), *vert espérance** elbisesine, leylak rengi ve siyah kürk mantosuna, Balmoral ayakkabılarına yöneltilen kaçamak bakışlar diğer zamanlarda çektiği onca sıkıntıyı telafi ediyordu.

O akşam insanlar içeri girerken Ernestina şımarık ve muzır bir ruh hali içindeydi; Charles bir kulağıyla Bayan Tranter'ın malikâneler, akrabalar, soy sop hakkındaki yorumlarını, diğer kulağıyla da Tina'nın *sotto voce*** hınzırlıklarını dinlemek zorunda kalıyordu. Teyzeden öğrendiğine göre şu ilerideki irikıyım hanımefendi "Bayan Tomkins, dünyanın en iyi kadını, ağır işitir, Elm Malikânesi'nin üzerindeki evde oturur, oğlu Hindistan'dadır"; öteki huysuz sese bakılırsa "Tam bir cadalozdur." Ernestina'ya bakılırsa dedikodu yaptıkları için konseri bu kadar sabırla beklemekte olanlar arasında cadalozların sayısı insanlardan daha fazlaydı. Her çağ kendine özgü bir lakap üretir; 1860'larda cadaloz "sıkıcı ve eski moda" anlamına geliyordu; şimdilerde yaşasa Ernestina o pek kıymetli konser müdavimlerine dinozor derdi... Aslında Bayan Tomkins, en azından arkadan bakıldığında gerçekten de öyle bir görüntü sergiliyordu.

Ama sonunda Bristol'den gelen seçkin soprano, ondan da seçkin eşlikçisi Signor Ritornello'yla (ya da buna benzer bir isim; çünkü, bir piyanist erkekse, ancak İtalyan olabilirdi) birlikte boy gösterdi ve Charles kendi vicdanıyla baş başa kaldı.

En azından vicdanını yoklama niyetiyle işe başladı; sanki bu göreviymiş gibi davranıyordu ki bu da o tatsız işten zevk aldığını gizlemeye yarıyordu. Aslına bakılırsa kafasını Sarah'ya takmıştı... hiç değilse onun gizemine. Hanımları Toplantı Salonu'na getirmek üzere Broad Sokağı'ndan almaya gittiğinde niyeti onlara bu karşılaşmadan söz etmekti; tabii Sarah'nın Ware Commons'da dolaştığını kimseye söylememeleri gerekiyordu. Ama nedense o an pek uygun değilmiş gibi görünmüştü. Bir kere hakemlik etmesi gereken maddi bir anlaşmazlık vardı: Hâlâ yünlü havası olmasına rağmen Ernestina ipekli giymek gibi bir çılgınlıkta bulunmuştu; çünkü var olan on em-

* (Fr.) Umudun rengi yeşil. (ç.n.)
** (İta.) Alçak sesle. (ç.n.)

rin üzerine ailesinin eklediği dokuz yüz doksan dokuz emirden biri "Mayıs gelmeden ipekli giyemezsin"di. Charles bu endişeyi iltifatlarla etkisiz hale getirdi; ama Sarah'nın sözü edilmediyse bunun sebebi kızla konuşurken biraz fazla derinlere inmesiydi: Yo, ölçüyü kaçırmıştı. Gereksiz bir şövalyelik duygusunun sağduyusunu köreltmesine izin vermekle aptallık etmişti; işin en kötü yanı da bunu Ernestina'ya açıklamanın artık son derece güç oluşuydu.

Genç hanımın, henüz ortaya çıkmamış olsa bile oldukça güçlü bir kıskançlık duygusu beslediğini biliyordu. En kötüsü, onun bu davranışını anlamayıp ona kızabilirdi; en iyi ihtimalle onunla dalga geçerdi; ama bu "en iyi ihtimal" pek zayıftı. Bu konuda dalga geçilmek istemiyordu. Charles belki de kendini Bayan Tranter'a daha büyük bir rahatlıkla açabilirdi. Onun da kendisi gibi kıza yardım etmek istediğini biliyordu; ama ikiyüzlülük nedir bilmezdi yaşlı hanım. Ondan bunları Ernestina'ya anlatmamasını rica edemezdi ve Tina bu karşılaşmayı teyzesinden duyarsa başı gerçekten belaya girerdi.

O akşam diğer duyguları, Ernestina'ya karşı hisleri üzerinde durmaya hiç cesaret edemedi. Tina'nın yaptığı espriler onu tam olarak çileden çıkarıyordu denemez ama her zamankinin aksine çok nahoş ve yapay geliyorlardı ona, sanki Fransız şapkası ya da yeni kürk mantosu gibi üzerine geçirmiş olduğu şeylerdi; istediği için değil de yakıştığı için. Bu mizah duygusu aynı zamanda ondan bir karşılık bekliyordu... Cevabi bir göz kırpma, kesintisiz bir gülümseme lütfunda bulunuyordu Tina'ya; ama bunlar da yapaydı ve bu yüzden iki kat yapmacıklı görünüyorlardı. Belki de bu kadar çok Händel ve Bach dinlemenin verdiği karamsarlıktandı ya da prima donna ve yardımcısı arasındaki uyumsuzluklardan; ama kendini sık sık yanındaki kıza kaçamak bakışlar fırlatırken buldu: Sanki onu ilk kez görüyormuş, sanki kız tam bir yabancıymış gibi bakıyordu. Çok hoş, çok güzeldi... ama tek çelişkisi ciddiyet ile alaycılık arasında olan bu yüz biraz monoton, biraz karaktersiz değil miydi? Bu iki niteliği çekip çıkarsan geriye ne kalırdı? Yavan bir bencillik. Ama bu acımasız düşünce Charles'ın kafasına girer girmez onu kışkışladı. Zengin bir ailenin tek kızı başka nasıl olabilirdi ki? Ona başka hangi sebepten

âşık olmuştu ki? Londra sosyetesindeki diğer koca avcıları düşünülürse Ernestina hiç de karaktersiz sayılmazdı doğrusu. Ama tek ölçüt bu muydu; tek gelin pazarı Londra sosyetesi miydi? Charles'ın baş inancı, aynı sınıfı ve çağı paylaştığı insanların çoğuna benzemediğiydi. Bu yüzden o kadar çok seyahat etmişti; İngiliz toplumunu çok geri kafalı, İngiliz ciddiyetini çok ciddi, İngiliz düşüncesini çok ahlakçı, İngiliz dinini çok yobaz buluyordu. Öyleyse? Bütün hayatını paylaşacağı bir kadın seçmek gibi hayati bir konuda çok geleneksel davranmamış mıydı? En akıllıca şeyi yapmak yerine ondan beklenen yapmamış mıydı?

Peki en akıllıca şey neydi? Beklemek.

Bu öfkeli soruların eşekarısına benzer uğultuları arasında kendi kendine acımaya başladı: Tuzağa düşürülmüş zeki bir adamdı o, evcilleştirilmiş bir Byron; aklı yine Sarah'ya gitti, görsel imgelere, o yüzü, o ağzı, o cömert ağzı hatırlamaya çalıştı. Kuşkusuz ona geçmişinde hiçbir yere oturtamadığı, çok zayıf, belki de çok genel bir anıyı hatırlatıyordu; ama onu huzursuz ediyor, varlığından bile haberdar olmadığı gizli bir benliğine hitap ederek onu allak bullak ediyordu. Kendi kendine: Bu çok aptalca ama bu kızda beni çeken bir şeyler var, diyordu. Ona çekici gelen şeyin Sarah'nın kendisi olmadığı aşikârdı –nasıl olabilirdi ki, Charles nişanlıydı–; bir duygu, Sarah'nın simgelediği bir olasılıktı ona çekici gelen. Onun bir yoksunluğun farkına varmasını sağlıyordu. Gelecek ona hep uçsuz bucaksız bir potansiyel gibi görünmüştü; ama şimdi birden bilinen bir yere yapılan kararlaştırılmış bir yolculuk halini almıştı. Sarah ona bunu hatırlatıyordu.

Ernestina'nın dirseği ona usulca şimdiyi hatırlattı. Şarkıcı alkış bekliyordu ve Charles da bezgin bezgin kendi payına düşeni yaptı. Tina ellerini yeniden manşonunun içine soktuktan sonra hem Charles'ın dalgınlığı hem de konserin berbatlığıyla dalga geçen imalı bir bakış fırlattı. Charles ona gülümsedi. O kadar gençti ki: tam bir çocuk. Ona kızamıyordu. Ne de olsa sadece bir kadındı. Anlayamayacağı o kadar çok şey vardı ki: erkek hayatının zenginliği, dünyası kıyafetler, ev ve çocuklardan ibaret olmayan biri olmanın müthiş zorluğu.

Ernestina tamamen kendisinin olduğunda her şey yoluna girecekti; onun yatağında, onun evinde... ve tabii onun kalbinde olduğu zaman.

Sam, o anda bunların tam tersini düşünüyordu; onun Havva'sı ne kadar çok şeyi *anlıyordu.* Bugün, Seven Dials'da doğmuş bir delikanlıyla, Devon Köyü'nden bir arabacının kızı arasındaki büyük farklılıkları tahmin etmek çok güç. Sam bir Eskimo, Mary de bir Zulu olsaydı bu kadar uzak olurlardı birbirlerinden. Ortak bir dilleri bile var sayılmazdı, bazen birbirlerinin dediklerini bile anlayamıyorlardı.

Yine de radyo, televizyon, ucuz turlar ve benzeri şeylerle iki ucu birbirine bağlanmamış bütün bu uçurumlar, bu uzaklık o kadar da kötü değildi. İnsanlar birbirlerini daha az tanıyorlardı belki; ama kendilerini diğer insanlardan şimdikine göre daha bağımsız bireyler olarak hissediyorlardı. Dünyayı ayaklarına getirmek için bir düğmeye basmaları yetmiyordu. Yabancılar yabancıydı ve bu heyecan verici, hoş bir yabancılıktı. İletişimin gitgide artması insanlık için iyi olmuş olabilir. Ama ben zındıklık yapıp buna inanmıyorum, atalarımızın yalıtılmışlığını, tıpkı daha fazla mekândan yararlanabilmeleri gibi, imrenilecek bir şey olarak görüyorum. Artık dünya hayatımıza çok fazla karışıyor.

Sam'i Londra'nın arka ara sokaklarındaki bir meyhanede görseniz şehir yaşamı hakkında her şeyi bildiği izlenimini edinirdiniz. Londra'nın batı yakasından çıkmayan, oraya ait olmayan her şeyi saldırganca küçümserdi. Ama işin aslı başkaydı. Ruhunun derinliklerinde çekingen ve güvensiz bir insandı – ne olmak istediğinden emindi (ki bu şu anda olduğu kişiden çok farklıydı) ama bunu başarıp başaramayacağından emin değildi.

Mary ise çok farklıydı. En başta Sam onun gözünü kamaştırmıştı; o çok üstün bir varlıktı ve ona sataşmasının nedeni böylesi açık bir kültürel üstünlük karşısında savunmaya geçmesiydi; boşlukları doldurma, kestirme yollar bulma, hızı artırma konusundaki o sonsuz şehir mahareti. Ama Mary'nin temelde güçlü bir karakteri vardı, kendine güveniyordu, günün birinde iyi bir eş ve anne olacağını biliyordu ve insanlarda neyin ne olduğunu anlıyordu... mesela hanımı

ile hanımın yeğeni arasındaki değer farkını anlıyordu. Ne de olsa köylüydü ve köylüler şehir kölelerinden daha yakındır gerçek değerlere.

Sam'in ondan ilk anda hoşlanmasının nedeni, geçmiş cinsel deneyimini oluşturan hafifmeşrep hizmetçiler ve fahişelerden sonra Mary'nin ona cennetten çıkma gibi gelmesiydi. Bu konuda Sam'in kendine güvenine diyecek yoktu doğrusu; kenar mahallelerden gelen erkeklerin hepsi öyleydi. Masmavi gözleri, parlak siyah saçları ve duru tenli bir yüzü vardı. İnce ve narin yapılıydı; bütün hareketleri özenli ve düzenliydi, Charles'ın özellikle beyefendilere has olduğunu düşündüğü bazı hareketlerini fazlaca abartılı olarak taklit etmesi dışında. Kadınlar gözlerini ondan kolay kolay alamazdı ama Londralı kızlarla yakın ilişkisi sonucunda kendi kinizminin yansımasından başka bir şey bulamamıştı. Onu şeytan çarpmış gibi çarpan şey Mary'nin masumiyeti olmuştu. Onun bunun gözüne ayna tutan bir oğlan çocuğu gibi hissediyordu kendini ve bir gün böylesi bir muameleyi hak etmeyen biriyle karşılaşmıştı. Birden onun yanında olmak ve onun içyüzünü keşfetmek istemişti.

Ev halkının Bayan Poulteney'e yaptıkları ziyaretin sabahı birden farkına varmışlardı birbirlerinin. İşlerini kıyaslamakla lafa başladılar; Bay Charles ve Bayan Tranter'ın iyi ve kötü yönlerini tartışmakla. Mary onun böyle tatlı bir beyefendinin hizmetinde olduğu için şanslı olduğunu düşünüyordu. Sam itiraz etti. Sonra bu basit köylü kızına şimdiye kadar kimseye anlatmadığı şeyleri anlatmaya başladığını görünce şaşırdı.

Amacı çok basitti: Erkek giyim eşyası satan bir dükkân sahibi olmak istiyordu. Bu dükkânların önünden geçerken durup vitrinlerine bakmadan edemezdi: Duruma göre ya beğenir ya eleştirirdi. Son modayı bilmek gibi bir yeteneği olduğuna inanıyordu. Charles'la birlikte dış ülkelere gitmişti, oralarda bu konuda bazı fikirler edinmişti...

Bütün bunları (ve kazara, Bay Freeman'a duyduğu derin hayranlığı) ağzından kaçırdı; büyük engelleri: Parası ve eğitimi yoktu. Mary alçakgönüllülükle dinledi; bu diğer Sam'i böylesi çabuk görebilmekle onurlandırıldığını seziyordu. Sam ne zaman sinirli sinirli kafasını

kaldırıp onu kıkırdarken, dudak bükerken ya da saçma planlarıyla alay ederken yakalamaya çalışsa, onu utangaç utangaç gözlerini açmış, devam etsin diye ağzının içine bakar buluyordu. Dinleyicisi kendine ihtiyaç duyulduğunu hissediyordu ve kendisine ihtiyaç duyulduğunu hisseden bir kız yarı yarıya âşık olmuş demektir.

Kalkma zamanı gelmişti. Sam'e daha henüz oturmuş gibi geliyordu. Ayağa kalktı, Mary ona yine hınzırca gülümsedi. Şimdiye kadar kendisi hakkında hiç kimseyle bu kadar rahat –ve ciddi– konuşmadığını söylemek istiyordu Sam. Ama kelime bulamadı.

"Şey... Yarın sabah görüşürüz öyleyse."

"Olur."

"Yavuklun mavuklun var mı?"

"Gönlümce biri yok."

"Kalıbımı basarım vardır. Ben öyle duydum."

"Hep dedikodu. Böyledir bu kasaba. Birine baksan hemen aşna fişne diye laf çıkarırlar."

Sam melon şapkasını düzeltti. " 'Er yerde öyle." Bir sessizlik. Mary'nin gözlerinin içine baktı. "Ben o kadar kötü diyilim, di mi?"

"Ben ö'le bi şey demedim sana."

Sessizlik. Şapkasının kenarını çepeçevre düzeltti.

"Çok kız tanıdım. 'Er türlüsünü. Senin gibisini görmedim."

"Benim gibisini bulmak hiç de zor değil."

"Ben 'iç rastlamadım. Şindilik." Yine sessizlik. Mary ona değil önlüğünün ucuna bakıyordu. "Londra'ya ne dersin? Londra'yı görmek ister misin?"

Kız o zaman sırıttı ve başını salladı; ateşli ateşli.

" 'Eralde istiyosun. Yukarıdakiler ele bi evlensin. Seni oraya götürecem."

"Eyle mi?"

Sam gözünü kırptı, bunun üzerine Mary ağzını kapadı. Gözleri pembe yanakları üzerinde ışıl ışıl yanıyordu.

"O şık Lon'ra kızları varken benle gezmek istemezsin."

"Elbisen olursa fark etmez. Çok 'oş olursun."

"Sana inanmıyom."

"Allah canımı alsın!"

Gözleri karşılaştı, uzun zaman bakıştılar. Sam şatafatlı bir selam vererek şapkasını kalbinin üzerine yerleştirdi.

"A demang, matmazel."

"O da ne demek?"

"Combe Sokağı'nda yarın sabah buluşalım'ın Fransızcası; sadık kulunuz sizi bekliyor olacak."

Mary bunun üzerine yüzünü çevirdi, ona bakamıyordu. Sam hemen arkasına geçti ve elini tutup dudaklarına götürdü. Elini çekip üzerinde kurum izi kalmış mı diye baktı. Yine kıvılcımlı bir bakışma cereyan etti. Mary güzel dudaklarını ısırdı. Sam yine göz kırpıp sonra da ayrıldı.

Charles'ın kesin yasağına rağmen ertesi gün buluştular mı bilmiyorum. Ama günün ilerleyen saatlerinde Charles, Bayan Tranter'ın evinden çıktığında, sözde tesadüf eseri Sam'i karşı kaldırımda bekler buldu. Bu tesadüfün bilerek hazırlandığı ayan beyan ortadaydı. Charles ona eski Romalıların af işaretini yaptı ve Sam şapkasını çıkarıp saygıyla kalbinin üzerine koydu yine; ağzı kulaklarına vararak sırıttığını görmeseniz yoldan geçen bir cenazeyi selamlıyor sanabilirdiniz.

Bu da beni bu olaydan yaklaşık bir hafta sonraki konser akşamına ve Sam'in karşı cins hakkında neden efendisinden bu kadar farklı bir sonuca vardığına getiriyor; çünkü, o akşam Sam yine mutfaktaydı. Maalesef bu kez başlarında bir bekçi vardı: Bayan Tranter'ın aşçısı. Ama bekçi ocağındaki ateşin başında, koltuğunda, horul horul uyumaktaydı. Sam'le Mary mutfağın en karanlık köşesine oturmuştu. Konuşmuyorlardı. Buna ihtiyaçları yoktu; çünkü el ele tutuşmuşlardı. Bu Mary açısından bir savunma hareketiydi; çünkü beline dolanmaya çalışan eli ancak bu yolla engelleyebildiğini anlamıştı. Buna ve sessizliğe rağmen Sam'in Mary'yi neden o kadar anlayışlı bulduğu hiçbir âşığın açıklamaya gerek duymayacağı bir sırdır.

18

Toplum gözünün âdet üzere tepeden baktığı ve toplum kalbinin ıskartaya çıkardığı kişilerin toplum kurallarını zaman zaman unutmaları şaşılacak şey midir?

DR. JOHN SIMON,
Belediye Tıp Raporu (1849)

Gidip çömeldim, açtım elimi
Su içecekmiş gibi, dere kenarında,
Belli belirsiz bir şekil durur gibiydi
Arkamda, yüzünde eski bir bakışla.

HARDY, "Bir Yaz Ortası Arifesinde"

İki gün boyunca Charles'ın çekiçleri çantasında tembel tembel durdu. Öylece keşfedilmeyi bekleyen testleri ve onlarla birlikte güneşli yamaçlarda uyuyan kadınları düşünmeyi kendi kendine yasaklamıştı. Ama Ernestina migrene tutulunca kendini apansız serbest bir öğleden sonrayla karşı karşıya buldu yine. Bir an duraksadı; ama odasındaki cumbada durup etrafı seyrederken gözlerinin önünden geçen şeyler o kadar az, o kadar sıkıcıydı ki... Hanın tabelası –gıdasız kalmış bir Pekin köpeğine ve Charles'ın çoktan beri farkında olduğu gibi Bayan Poulteney'e benzeyen beyaz bir aslan– aç aç ona bakıyordu. Ne doğru dürüst rüzgâr ne de güneş ışığı vardı... Yağmur getiremeyecek kadar yüksek gri bir bulut gökyüzünü örtmüştü. Mektup yazmaya niyetlenmişti ama hiç havasında değildi.

Aslında hiçbir şey yapacak havada değildi; son yıllarda alt etmeyi başardığını düşündüğü yolculuk tutkusu yine amansızca ve tuhaf bir biçimde üzerine çökmüştü. Pırıl pırıl bir Akdeniz baharında Cadiz'de, Napoli'de ya da Mora'da olmak istiyordu; sadece Akdeniz baharını yaşamak için değil, özgür olmak, haftalarca seyahat etmek, adalara yelken açmak, dağlara tırmanmak, bilinmeyenin mavi gölgelerine dalmak için gitmek istiyordu.

Yarım saat sonra Mandıra'yı geçip Ware Commons topraklarına girmişti bile. Başka bir yöne gidebilir miydi? Evet, tabii gidebilirdi. Ama uçurumun kenarındaki çayıra gitmeyi kendine kesinlikle yasaklamıştı; eğer Bayan Woodruff'la karşılaşırsa, kibarca ama kararlılıkla geçen sefer yapması gereken şeyi yapacaktı; yani onunla konuşmaya girmekten kaçınacaktı. Zaten kızın hep aynı yere gittiği belliydi. Oradan uzak durursa onunla karşılaşmayacağından emindi.

Bu yüzden de oraya gelmeden çok önce kuzeye dönüp, arazinin eğimini takip ederek üzerlerine sarmaşık tırmanmış büyük dişbudak ağaçlarından oluşmuş koruluğa saptı. Bu ağaçlar çok heybetliydi, bu türün İngiltere'deki en büyük örnekleri, Yamaçaltı'nda bir arboretum kurmaya şu beyefendiyi kışkırtan da bu ağaçların büyüklükleri olmuştu; Charles bunların arasında kendini hoş bir biçimde cüceleşmiş hissetti tepenin yukarısında gördüğü yatay kireçtaşı katmanlarına doğru çıkarken. Kendini daha iyi hissetmeye başlamıştı,

özellikle yeri kaplayan yılan yastıkları arasında ilk çakmaktaşı parçalarını gördükten sonra. Neredeyse bunları görür görmez bir tane *Enchinocorys scutata* testi buldu. Çok aşınmıştı... gerçek kabuğu süsleyen iç içe geçmiş beş eğri çizginin sadece izi kalmıştı. Ama hiç yoktan iyiydi ve bu sayede cesaretlenen Charles, eğile kalka araştırmaya başladı.

Ağır ağır çakmaktaşı parçalarının daha kalın ve muhtemelen testlerin daha az aşınmış olduğu uçurum eteklerine doğru tırmanmaya başladı. Batıya doğru ilerleyerek seviyesini korudu. Bazı yerlerde sarmaşıklar iyice iç içe geçmişti; hem yamacı kaplıyor hem de ağaçların alçak dallarından Charles'ın başının üzerine kocaman, lime lime bir perde gibi sarkıyordu. Öyle bir yere geldi ki böylesi yapraktan bir tüneli yarıp geçmek zorunda kaldı; tünelin öteki ucunda bir açıklık, orada da henüz kırılmış çakmaktaşı parçaları vardı. Bu tür bir yerde test bulma şansı çok yüksekti; Charles da etrafı sık böğürtlen çalılıklarıyla kaplı bu alanı, düzenli bir biçimde araştırmaya koyuldu. İşe başlayalı belki on dakika olmuştu, yukarıda karanın içlerinden gelen buzağı böğürtüleri; ağaç güvercinlerinin kanat sesleri ve ötüşleri, çok aşağılardaki sakin denizin ağaçlar arasından belli belirsiz duyulan şıpırtısı dışında çıt yoktu. Sonra bir taşın yuvarlamasına benzeyen bir ses duydu. Etrafına bakıp hiçbir şey göremeyince yukarıdaki kireçtaşı kayalarından bir çakmaktaşı parçasının koptuğunu düşündü. Birkaç dakika daha aranmaya devam etti; sonra, belki de paleolitik geçmişimizden kalma, o tarif edilemez içgüdülerden biriyle yalnız olmadığını anladı. Hemen dönerek sert sert etrafına bakındı.

Yaklaşık kırk metre ötesinde, sarmaşık tünelinin bittiği yerde, biraz yukarısında Sarah duruyordu. Ne zamandır orada durduğunu bilmiyordu; ama bir iki dakika önce duyduğu o sesi hatırladı. Bir an korkmaktan kendini alamadı; kızın böyle birden ortaya çıkması hiç tekin görünmüyordu. Çivili botlar giymiyordu. Ama yine de çok dikkatli yürümüş olmalıydı. Onu şaşırtmak için; yani özellikle onu takip etmişti.

"Bayan Woodruff!" Şapkasını çıkardı. "Nereden çıktınız?"

"Sizi geçerken gördüm."

Charles ona biraz daha yaklaştı. Kızın bonesi yine elindeydi. Saçları rüzgârda kalmış gibi dağılmıştı; ama hiç rüzgâr yoktu. Saçlarının dağınıklığı ona vahşi bir hava veriyor, sabit bakışları bu havayı daha da vurguluyordu. Şimdiye kadar neden onun birazcık da olsa aklını kaçırmış olduğunu düşünmediğine şaştı.

"Bana bir şey mi... söylemek istiyorsunuz?"

Yine o sabit bakış; ama onu delip geçmiyor, yukarıdan ona bakıyordu. Anlaşılmaz bir açı, ışık ve ruh hali kimyasıyla cazibesi bazen artıp bazen azalan ve daha çok kadınlara özgü olan o tuhaf yüzlerden birine sahipti Sarah. İngiltere'de akşamüstleri sık sık rastlandığı üzere bulutlar arasında küçük bir açıklık bulan solgun bir güneş huzmesi o anda yanlamasına yüzüne vurarak Sarah'ya çarpıcı bir güzellik vermişti. Yüzünü aydınlatıyordu, vücuduysa arkadaki yeşilliğe gömülmüş gibiydi; yüzü çok güzeldi, gerçekten güzel, son derece vakur, yine de dışından olduğu kadar içinden de gelen bir ışıkla aydınlanmış. Pireneler'de Gavarnie yakınlarında bir köylünün yolunun kenarında, bir *déboulis* üzerinde Meryem Ana'yı gördüğünü iddia ettiğini hatırladı... hem de Charles'ın oradan geçişinden sadece birkaç hafta önce. Oraya gitmiş, hiçbir şey görememişti. Ama karşısında böylesi biri dursaydı!

Ama bu kadının anlaşılan daha sıradan bir misyonu vardı. Ellerini ceplerine daldırıp avuçlarında harika birer *Micraster* testiyle ona uzattı. Charles onların ne olduğunu yakından görmek için tırmandı. Sonra da şaşkınlıkla kızın gülmeyen yüzüne baktı. Hatırladı: O sabah Bayan Poulteney'in evinde kısaca paleontolojiden, denizkestanelerinin öneminden falan söz etmişti. Tekrar kızın ellerindeki iki küçük nesneye baktı.

"Onları almayacak mısınız?"

Sarah eldiven giymemişti, parmakları birbirine dokundu. Charles testleri inceliyordu; ama tek düşündüğü o parmakların soğuk dokunuşuydu.

"Size minnettarım. Çok iyi vaziyetteler."

"Bunları mı arıyordunuz?"

"Evet."

"Eskiden denizkestanesi miymiş bunlar?"

Charles bir an duraladı, sonra daha iyi durumda olan testin çizgilerini gösterdi: Ağız, ambulakra, anüs. Konuşunca ve anlattıklarının ciddi bir ilgiyle dinlendiğini görünce bütün hoşnutsuzluğu uçup gitti. Kızın görünüşü tuhaftı; ama zihni –sorduğu birkaç sorudan anlaşıldığı üzere– bulanık olmaktan çok uzaktı. Sonunda Charles testleri özenle ceplerine yerleştirdi.

"Bunları aramanız büyük incelik."

"Yapacak başka işim yoktu ki..."

"Dönmek üzereydim. Size patikaya kadar eşlik edebilir miyim?"

Ama Sarah kımıldamadı. "Bay Smithson, aynı zamanda size teşekkür etmek istemiştim... yardım teklifiniz için."

"Kabul etmediğinize göre buna hiç gerek yok."

Kısa bir ara oldu. Kız yanından yürüyüp o geçebilsin diye bastonuyla kalın sarmaşık duvarını araladı. Ama o kımıldamadan duruyordu, yüzü hâlâ açıklığa dönüktü.

"Sizi takip etmemeliydim."

Charles yüzünü görmek istiyordu ama göremiyordu.

"Sanırım gitsem iyi olacak."

Sarah hiçbir şey söylemedi, o da sarmaşıklara döndü. Ama son kez ona bakmadan edemedi. Omzunun üzerinden ona bakıyordu, sanki gövdesi yüzünü kınayarak, böylesi bir utanmazlığa sırtını dönmüştü; çünkü bakışı her ne kadar o eski evrensel küskünlüğün izlerini taşısa da artık çok daha çekici olan bir yoğunluk vardı onda. Gözleri acılıydı... ve bakmak acı veriyordu; gözlerinde saldırıya uğramış bir şeyler vardı, iğrenç bir biçimde ırzına geçilmiş bir zayıflık. Charles'ı bu saldırı yüzünden değil de onun meydana gelmiş olduğunu görmediği için suçluyordu. Gözleri uzunca bir zaman kilitli kaldı, sonra Sarah yanakları kızararak, yere bakarak konuştu.

"Yardım isteyecek kimsem yok."

"Daha önce de söylediğim gibi Bayan Tranter..."

"Çok iyi yürekli bir kadındır. Ama benim iyiliğe ihtiyacım yok."

Sessizlik oldu. Charles hâlâ sarmaşıkları aralamış öylece duruyordu.

"Bana papazın çok hassas bir adam olduğunu söylediler."

"Beni Bayan Poulteney'in evine götüren oydu."

Charles sanki bir kapı ağzındaymış gibi sarmaşıkların yanında duruyordu. Onun gözlerine bakmıyordu; kaçacak bir yer arıyordu.

"Eğer Bayan Tranter'la sizin adınıza konuşabilseydim çok mutlu olurdum... ama bizzat benim sizin durumunuzla daha yakından ilgilenmem..."

"Uygunsuz kaçar."

"Bunu söylemek istemiştim, evet." Sarah'nın tepkisi başını çevirmek oldu; Charles ona kızmıştı. Genç adam ağır ağır sarmaşıkların sarkan dallarını bıraktı. "Benim önerimi tekrar düşünmediniz; yani burayı terk etmeyi, değil mi?"

"Eğer Londra'ya gidersem ne olacağımı biliyorum." Charles kaskatı kesildi. "Onurunu kaybeden birçok kadın büyük şehirlerde ne yapıyorsa ben de onu yapacağım." Bu sefer yüzünü tamamen Charles'a döndü. İyice kızarmıştı. "Lyme'da birçoklarının benim olduğumu düşündükleri şey olacağım."

Bu çok edepsizceydi, çok yakışıksız. Charles mırıldandı, "Sevgili Bayan Woodruff..." Şimdi onun yanakları da kıpkırmızıydı.

"Zayıfım. Nasıl bilmem bunu?" Buruk bir sesle ekledi: "Günah işledim."

Böylesi bir durumda bir yabancıya bu kadar açılması, fosiller ve denizkestaneleri hakkında yaptığı küçük konferansı dikkatle dinleyişinin Charles'ın gözünde ona getirdiği yeri yerle bir etmişti. Ama yine de Charles cebindeki iki testi hissediyordu; bu sayede Sarah onun üzerinde hâlâ etkiliydi; hem Charles kendisinden gizlese bile, ruhani bir sorun için danışılan bir rahip gibi kendini pohpohlanmış hissediyordu içten içe.

Bastonunun demir ucuna baktı.

"Sizi Lyme'da tutan şey bu korku mu?"

"Kısmen."

"Geçen gün gitmeden önce bana anlattığınız şu olay. Bunu başka kimse biliyor mu?"

"Eğer bilselerdi bana söyleme fırsatını hiç kaçırmazlardı."

Daha uzun bir sessizlik oldu. İnsan ilişkilerinde öyle bir an gelir ki frekans değişimine benzer bir şey olur: O zamana kadar zihnin kendi kendine yarı edebi terimlerle tarif ettiği, genel bir başlık altın-

da sınıflandırılması yeterli olan (alkolik bir adam, talihsiz bir kadın falan) nesnel bir durum öznelleşiverir; benzersizleşir; gözlemlenen bir şeyden kendiliğinden paylaşılan bir şeye dönüşür. Önündeki günahkârın eğik başına bakarken Charles'ın zihninde böyle bir dönüşüm gerçekleşti. Böyle bir an gelip çattığında çoğumuzun yaptığı gibi -kim bir sarhoş tarafından öpülmemiştir ki?- *status quo*'yu yeniden kurmanın hızlı ama diplomatik bir yolunu aradı.

"Sizin için üzülüyorum. Ama itiraf etmeliyim ki beni neden... kendinize sırdaş seçtiğinizi anlayamıyorum."

Sonra -sanki bu soruyu bekliyormuşçasına- hızlı hızlı konuşmaya başladı; adeta bir konuşmayı, iyice ezberlenmiş bir duayı tekrar ediyor gibiydi:

"Çünkü siz çok gezmişsiniz. Çünkü eğitim görmüşsünüz. Çünkü bir beyefendisiniz. Çünkü... çünkü, bilmiyorum, bana durmadan iyi yürekli, dindar insanlar arasında yaşadığım söyleniyor. Bana en amansız dinsizlerden daha acımasız, en aptal hayvanlardan daha aptal görünüyorlar. Gerçeğin bu olduğuna inanamıyorum. Yaşamda anlayış ve sevgi olmadığına. Nasıl acı çektiğimi ve neden acı çektiğimi anlayacak kadar yüce gönüllü kimse olmamasına... ve ne günah işlersem işleyeyim bu kadar acı çekmemin doğru olmadığını anlayacak kadar büyük ruhlu kişiler olmamasına inanamıyorum." Sessizlik oldu. Kızın hislerini böyle dile dökmesine; zaten umduğu ama henüz yüzleşmediği bu alışılmışın dışındaki zekânın kanıtlanmasına hazırlıksız yakalanan Charles, hiçbir şey söyleyemedi. Sarah arkasını dönüp daha sakin bir sesle konuşmayı sürdürdü: "Sadece uyurken mutlu oluyorum. Uyandığımda kâbus başlıyor. Kendimi ıssız bir adaya düşmüş, hapsedilmiş, lanetlenmiş gibi hissediyorum ve ne suç işlediğimi bilmiyorum."

Charles, bir bataklığın içine çekilen bir adam gibi çaresizce ona baktı; sanki koşmak istiyor da koşamıyor; konuşmak istiyor da konuşamıyor gibiydi.

Sarah'nın gözleri birden ona çevrildi: "Neden ben ben olarak dünyaya geldim? Neden Bayan Freeman olarak doğmadım?" Ama daha bu isim ağzından çıkar çıkmaz fazla ileri gittiğini anlayarak yüzünü döndü.

"Bu soru sorulmasa daha iyi olurdu."

"Ben öyle demek istememiştim..."

"Kıskançlık sizin durumunuzda doğal..."

"Kıskançlık değil. Aklım almıyor."

"Size yardım etmek benim gücümü aşıyor; bu benden daha bilge insanların bile çözemeyeceği bir şey."

"Buna inanmıyorum; *inanmayacağım*."

Charles kadınların –daha çok Ernestina'nın– ona şaka yollu karşı çıkmasına alışıktı. Ama bu şaka yollu bir konuşma esnasında olurdu. Bir erkek bir konuda ciddiyse bir kadın iyice ölçüp biçmeden onun fikrine karşı çıkmazdı. Sarah zekâsını onunla eşit görüyormuş gibiydi; hem de eğer geleceğini garantilemek istiyorsa çok saygılı davranması gereken böylesi bir durumda. Charles kendini hakarete uğramış hissediyordu, kendini... ne olduğunu bilemiyordu. Duygularının mantıklı sonucu şapkasını kaldırıp soğuk bir selam vererek çivili botlarını şakırdata şakırdata çekip gitmek olmalıydı. Ama kök salmış gibi olduğu yerde çakılıp kalmıştı. Belki de bir sirenin neye benzediği ve hangi koşullarda ortaya çıktığı konusunda sabit bir fikri vardı: uzun bukleler, iffetli bir çıplaklık, bir denizkızı kuyruğu, yanında da en iyi kulüplere tereddüt etmeden alınabilecek bir yüze sahip Odysseus. Yamaçaltı'nda hiç Yunan tapınağı yoktu; ama bir Kalipso vardı.

Sarah mırıldandı: "Şimdi de sizi kırdım!"

"Beni şaşkına çevirdiniz Bayan Woodruff. Size önerdiğim şey dışında benden ne yapmamı beklediğinizi bilemiyorum. Ama farkına varmış olmalısınız ki... her ne kadar masum da olsa.. şu anki durumumda aramızda daha büyük bir samimiyet olması mümkün değil."

Bir sessizlik oldu; yeşil boşlukta bir ağaçkakan aşağılardaki bu hareketsiz iki ayaklı hayvanlarla dalga geçercesine kıkırdadı.

"Eğer bu kadar ümitsiz olmasaydım.. sizin merhametinize sığınır mıydım böyle?"

"Ümitsizliğinizden şüphe etmiyorum. Ama en azından talebinizin olanaksızlığını anlamaya çalışın." Sonra ekledi: "Zaten daha bu talebin tam olarak ne olduğunu bile bilmiyorum."

"Size on sekiz ay önce neler olduğunu anlatmak isterdim."

Sessizlik. Sarah tepkisini görmek için ona baktı. Charles yine kaskatı kesilmişti. Görünmez zincirler kırılmış, gelenekçi tarafı zafer kazanmıştı. Kendini toparlayarak, onaylamayan gözlerle bakan kaskatı, kuşkucu bir şaşkınlık anıtına dönüştü; yine de gözleri Sarah'nınkilerde bir şeyler arıyordu... bir açıklama, bir güdü... onun bir şeyler daha söylemek üzere olduğundan korkup, neredeyse hiçbir şey demeden arkasını dönüp gidecekti. Ama Sarah, sanki niyetini anlamış gibi beklenmedik bir hızla en umulmadık şeyi yaptı. Dizlerinin üzerine çöktü.

Charles dehşete düşmüştü; gizlice izleyen birinin ne düşüneceğini kestirebiliyordu. Sanki gizlenmek ister gibi bir adım geri attı. Sarah tuhaf bir biçimde sakin görünüyordu. Bir histeriğin diz çöküşü değildi bu. Sadece gözleri daha derindi: Güneşsiz, sonsuz bir ay ışığına batmış gözler.

"Bayan Woodruff!"

"Size yalvarıyorum. Henüz delirmedim. Ama biri yardım etmezse delirebilirim."

"Kendinize hâkim olun. Eğer biri bizi görürse..."

"Siz benim son umudumsunuz. Siz acımasız değilsiniz, acımasız olmadığınızı biliyorum."

Charles ona baktı, sonra çaresizce etrafa göz attı, sonra yanına gidip onu ayağa kaldırdı ve kaskatı bir elle dirseğinden tutarak sarmaşıkların altına götürdü. Sarah, yüzü avuçlarının içinde karşısında duruyordu; Charles ona dokunmamak için kendini zor tutuyordu. İnsan yüreği insan beynini gaddarca bir süratle hükmü altına alır.

"Sizin dertlerinize karşı kayıtsız kalıyormuş gibi gözükmek istemem. Ama emin olun... elimden başka bir şey gelmez."

Sarah alçak sesle, hızlı hızlı konuştu: "Sizden tek istediğim benimle bir kere daha buluşmanız. Her öğleden sonra buraya geleceğim. Bizi kimse görmez." Karşı koymaya çalıştı, ama Sarah susmadı: "Siz iyi birisiniz, Lyme'da kimsenin anlayamadığı şeyleri anlayabiliyorsunuz. Bırakın bitireyim. İki gün önce neredeyse aklımı kaçıracaktım. Sizi görmem, sizinle konuşmam gerektiğini hissediyordum. Nerede

kaldığınızı biliyorum. Neredeyse gelip sizi görecektim, eğer... eğer geriye kalan son sağduyu kırıntısı beni kapıda durdurmasaydı."

"Ama bu bağışlanamaz bir şey. Yanlış anlamadıysam beni rezalet çıkarmakla tehdit ediyorsunuz."

Sarah kafasını hızla iki yana salladı: "Benim hakkımda böyle düşündüğünüzü görmektense ölmeyi tercih ederim. Ben... ben nasıl anlatacağımı bilemiyorum, bu korkunç şeyleri düşündüğüme göre ümitsizlik aklımı başımdan almış olmalı. Bu düşünceler yüzünden ben de dehşete kapılıyorum. Kimden yardım isteyeceğimi, ne yapacağımı bilmiyorum, hiç kimse... lütfen... anlayamıyor musunuz?"

Charles'ın tek düşüncesi içine düştüğü bu tatsız durumdan nasıl kurtulacağıydı; o utanmazca samimi, çırılçıplak gözlerden.

"Gitmem lazım. Beni Broad Sokağı'nda bekliyorlar."

"Yine geleceksiniz değil mi?"

"Gelemem..."

"Her pazartesi, çarşamba ve cuma buralarda yürüyorum. Başka işim olmadığı zaman."

"Ama siz bana; ben Bayan Tranter konusunda ısrar..."

"Gerçeği Bayan Tranter'a anlatamam."

"O zaman bunu size tümüyle yabancı olan birinin –hem de karşı cinsten– duyması hiç uygun değil."

"Yabancı biri... hem de karşı cinstense... genellikle en az önyargılı olan yargıçtır."

"Emin olun davranışınızı iyiye yormak isterim. Ama tekrar etmeliyim ki sizin böyle..."

Ama Sarah hâlâ ona bakıyordu ve kelimeleri sessizlikte kayboldu. Sizin fark edeceğiniz gibi Charles'ın üç farklı kelime dağarcığı var. Sabahleyin Sam'le, neşeli bir öğle yemeğinde Ernestina'yla ve burada Paniğe Kapılmış Hami rolünde... neredeyse üç değişik kişilik sergiledi; kitap bitene kadar da daha başka birçok kişiliğini göreceğiz. Bunu biyolojik olarak Darwin'in şu kavramıyla açıklayabiliriz: *Koruyucu renk değiştirme;* yani insanın çevresiyle uyum sağlamayı öğrenerek yaşamını sürdürmesi: yaşının ya da sosyal sınıfının gereklerini sorgulamaksızın. Ya da bu şekilde resmiyete sığınışı sosyolojik olarak açıklayabiliriz. İnsan böyle kılıç üstünde yürürken –her yerde

var olan ekonomik baskı, cinsellikten korku, mekanist bilim akımı– kendi saçma gerginliğine gözlerini kapayabilme becerisi çok gerekliydi. Viktorya zamanında yaşayanların pek azı koruyucu renk değiştirmenin erdemlerini sorgulamaya cesaret edebilirdi; ama Sarah'nın bakışları bunu yapıyordu. Dolaysız olmakla birlikte ürkek bir bakıştı bu. Yine de ardında çok modern bir deyim vardı: Kartları açık oyna! Charles, kartları açık oyna! Bu bakışların doğrultulduğu kişi dengesini şaşırıyordu. Ernestina gibiler her zaman bir sırça köşk içindeymiş gibi davranıyordu; şiir kitabı fırlatırken bile son derece narindiler. İnsanların maske takmalarını, aralarında güvenli bir mesafe bırakmalarını doğru buluyorlardı; ama görünürdeki alçakgönüllüğünün ardında bu kız buna kesinlikle karşıydı. Gözlerini yere indirme sırası Charles'a gelmişti artık.

"Sizden sadece bir saatinizi bana ayırmanızı rica ediyorum."

Ona testleri hediye etmesinin ikinci bir nedeni daha olduğunu gördü Charles; bunlar bir saatte bulunamazdı.

"Gelebilirsem, her ne kadar istemeye istemeye olsa da..."

Kız sezdiklerini alçak bir sesle yorumladı: "Bana böyle bir yardımda bulunacaksınız, şayet bana yapacağınız öneriyi yerine getirirsem."

"Zaten böyle olmalı, kendimizi tehlikeye atmayı..."

Charles gereken resmi sözcükleri bulmaya çalışırken, Sarah yine boşluğu doldurdu: "Bunu anlıyorum. Sizin çok daha önemli bağlarınız olduğunu da."

Güneş ışınları ortalığı azıcık aydınlattıktan sonra çekilmişti. Akşam çökerken hava serinlemişti. Sanki Charles'ın yürüdüğü yol düzlükten giderken birden bir uçurumun kenarına gelmişti. Sarah'nın eğik başına bakarken bunu biliyordu. Kendisini neyin baştan çıkardığını, haritada neyi yanlış okuduğunu bilmiyordu; ama kendini hem kaybolmuş hem de baştan çıkmış hissediyordu. İşte bir çılgınlık daha yapmıştı.

Sarah "Size nasıl teşekkür edeceğimi bilemiyorum. Söylediğim günlerde burada olacağım" dedi. Sonra bir korulukta değil oturma odasındaymış gibi ekledi: "Sizi daha fazla tutmayayım."

Charles başını eğdi, duraksadı, son bir kez daha baktı, sonra arkasını döndü. Birkaç dakika sonra sarmaşık tünelinin öte yanından çıkmış, yokuş aşağı tökezleye tökezleye iniyordu, görmüş geçirmiş bir İngiliz beyefendisinden çok, ürkmüş bir karacaya benziyordu.

Yamaçaltı'ndan ana patikaya çıktı ve Lyme'a yöneldi. Bir baykuş erkenden öttü; ama Charles'a bilgelikten çok uzak bir akşamüzeri gibi geliyordu bu. Daha kararlı davranabilirdi, daha erken ayrılabilirdi, testleri geri verebilirdi, onun ümitsizliğini yenmesi için başka çözümler önerebilir; yo, emredebilirdi. İçinde oyuna gelmiş gibi bir duygu vardı, durup onun yolunu bekleyeceği geliyordu. Ama ayakları daha da hızlandı.

Kendisine yasak olan bir şeye bulaştığını hissediyordu, daha doğrusu o şey ona bulaşıyordu. Ondan zaman ve mesafe olarak ne kadar uzaklaşsa yaptığı işin çılgınlığını o kadar iyi anlıyordu. Sanki o karşısındayken körleşmişti; onun ne olduğunu görememişti: açıkça tehlikeli bir kadın; kendisi bunun farkında değildi ama yoğun bir hüsrana ve kuşkusuz toplumsal kine maruz kaldığı ortadaydı.

Ama bu sefer Ernestina'ya söyleyip söylemeyeceğini düşünmedi bile; söylemeyeceğini biliyordu. Sanki ona haber vermeden Cobb'dan Çin'e yelken açmış gibi suçlu hissediyordu kendini.

19

> Her tür'den hayatta kalamayacak kadar çok sayıda birey doğduğuna ve bunun sonucu olarak sık sık ölüm kalım savaşları yapıldığına göre, ne kadar küçük de olsa, işine yarar bir farklılığı olan herhangi bir varlığın hayatın karmaşık ve değişken koşullarında yaşama şansının artacağı ve böylece doğal olarak seçileceği ortadadır.
>
> DARWIN, *Türlerin Kökeni* (1859)

Çin kaçkını kurbanımız aslında o akşam, Ernestina ve kendisi tarafından Tranter Teyze için planlanan bir sürprizin ev sahipliğini yapacaktı. İki hanım Beyaz Aslan Hanı'ndaki odasına gelip oturma odasında akşam yemeği yiyeceklerdi. Nefis bir ıstakoz ye-

meği hazırlanmış, daha yeni tutulmuş bir somon balığı haşlanmış, hanın mahzenleri altüst edilmişti; Bayan Poulteney'in evinde şöyle bir karşılaşmış olduğumuz doktor da cinsiyet dengesini sağlamak için davet edilmişti.

Lyme'daki önemli karakterlerden biri olduğundan, o akşam başına oturduğu somon balığı Axe Nehri'nde nasıl mükemmel bir av sayılıyorsa, doktor da Evlilik nehrinde öyle büyük bir av sayılıyordu. Ernestina teyzesiyle amansızca dalga geçip, bu fevkalade yumuşak huylu kadını, onunla evlenmek için yanıp tutuşan zavallı yalnız adama acımasızca davranmakla suçlardı. Ama bu trajik karakter o acınası yalnızlığıyla altmış yıldır pekâlâ baş edebildiğine göre, onun evlilik için yanıp tutuşması da teyzenin acımasız kalpsizliği kadar olanak dışıydı.

Aslına bakılırsa, Tranter Teyze nasıl müzmin bir kız kurusu ise, Dr. Grogan da öyle müzmin bir bekârdı. İrlandalı olduğu için, gönlünü kaptırmadan kadınları baştan çıkarmak, onlara kur yapmak ve pohpohlamak konusunda, hadımlara yaraşır tuhaf bir yeteneği vardı. Kuru, kerkenez gibi bir adamdı, sert, hatta zaman zaman katı biriydi; ama zevkine hitap eden insanların yanında kolayca neşelenirdi, Lyme sosyetesine hoş bir çekingenlik veriyordu; çünkü yanınızda olduğunda her yaptığınız aptallığın üzerine atlamaya hazır beklerdi: Eğer sizi sevmişse, bunu hoş bir oyunculukla, görmüş geçirmiş ve karşısındaki kişilerin de kendilerince yaşamasını hoş görmeyi öğrenmiş biri olmanın verdiği insaniyetle yapardı. Aynı zamanda bazı karanlık yönleri de vardı; çünkü bir Katolik olarak dünyaya gelmişti; bizim zamanımıza göre düşünürsek 1930'larda yaşayan bir komünist gibiydi: Kabul edilmişti ama üzerinde şeytanın damgasını taşıyordu. Şurası bir gerçekti ki artık (Disraeli gibi) İngiliz Kilisesi'nin saygın bir üyesiydi; yoksa Bayan Poulteney onu huzuruna kabul edebilir miydi hiç? Öyle olmalıydı; çünkü (Disraeli'nin aksine) her pazar titizlikle ayinlere katılıyordu. Bir adamın, temel ibadet yeri ister cami, ister sinagog olsun, tereddüt etmeden gidebilecek kadar dine kayıtsız olabileceği Lyme'lıların hayal gücünü aşıyordu. Bunun yanı sıra çok iyi bir doktordu, hem de tıbbın en önemli dalı olan hastaların ruh hali konusunda uzman sayılırdı. Zorbalık isteyenlere zorba-

lık yapıyordu; hastanın azarlanması gerekiyorsa azarlıyor, şımartılması gerekirse şımartıyor, bazen bir şeylere göz yumması gerekiyorsa yumuyordu.

Lyme'da kimse güzel yemekleri ve şarabı ondan daha fazla sevemezdi; Charles'ın Beyaz Aslan'da hazırladığı sofra pek hoşuna gitmiş olmalı ki ev sahipliği rolünü hemen genç adamın üzerinden aldı. Heidelberg'de okumuş ve Londra'da pratik yapmıştı, bu yüzden dünyayı ve onun saçmalığını ancak zeki bir İrlandalının bilebileceği kadar iyi biliyordu; yani bildikleri ya da hatırladıkları yetmediği zaman hayal gücü boşluğu doldurmaya her an hazırdı. Hiç kimse anlattığı hikâyelerin tümüne inanmazdı, ama yine de onları dinlemeye can atarlardı. Tranter Teyze bu hikâyeleri bütün Lyme'lılar gibi gayet iyi bilirdi; çünkü doktor ve o eski arkadaştı ve doktorun bir hikâyeyi her anlattığında bir sefer öncekinden ne kadar farklı olduğunu biliyor olmalıydı; yine de en çok o gülerdi: Arada bir ölçüyü öyle kaçırırdı ki yücelerdeki tahtlarında oturan toplumun direkleri onu duysa başına gelecekleri düşünmeye korkuyorum.

Charles'ın normalde çok zevk alacağı bir akşamdı; hele somon balığının sadece kalıntıları kalıp beyler şarap sürahisini yarıladıktan sonra, doktorun hikâyelerinde, Ernestina'nın şereflendirmek üzere yetiştirildiği sosyetede pek *comme il faut** karşılanmayan fazla özgür bir dil kullanıp her şeyi adlı adınca söylemesi akşama ayrı bir çeşni katmıştı. Charles, Ernestina'nın bir iki kere hafif de olsa şoka uğramasına rağmen Tranter Teyze'nin gayet rahat olduğunu gördü ve iki yaşlı konuğunun büyük bir mutlulukla dönüş yaptıkları gençliklerinin daha açık kültürüne karşı büyük bir özlem duydu. Ufak tefek doktorun muzır bakışlarını ve Tranter Teyze'nin neşesini seyrederken kendi çağından midesi bulandı: Bu çağın boğucu etiketleri, yalnızca ulaştırma ve imalatta kullanılan bildiğimiz anlamda makineye değil, aynı zamanda toplumsal uzlaşımlar içinde yer etmeye başlayan çok daha korkunç mekanizmaya da tapınması iğrençti.

Bu övgüye şayan nesnelliği, o günün erken saatlerindeki davranışıyla çok alakasızdı. Charles, bu nesnelliği pek kendine mal etmiyordu; ama kendi tutarsızlığına da gözlerini kapamış değildi. Şimdi

* (Fr.) Olması gerektiği gibi, münasip. (ç.n.)

başka bir taktiğe geçiş yapmış, kendini Bayan Woodruff'ı fazla ciddiye aldığına, pireyi deve yaptığına inandırmaya çalışıyordu. Özellikle Ernestina için endişe ediyordu, kız artık *souffrante** değildi fakat her zamanki canlılığı yoktu; ama bunun migrenden mi yoksa doktorun İrlandalılara özgü esprilerinden mi kaynaklandığı pek belli değildi. Konserde olduğu gibi yine onun sığ birisi olduğunu hissetti Charles; zeki görünüşü bir şirinlik çabasından ibaretti. O ağırbaşlı bilgiçliğinin altında, Hoffmann'ın masallarındaki becerikli makine-kızları hatırlatan otomatik bir şeyler yok muydu?

Ama sonra düşündü: Tina üç yetişkinin arasında tek çocuktu; masanın altından elini sıktı. Kızardığında çok tatlı oluyordu.

İki beyefendi, Kraliçe Victoria'nın merhum kocası Prens Albert'a hafiften benzeyen uzun boylu Charles ve ince, ufak tefek doktor hanımları evlerine bıraktılar. Saat on buçuktu, Londra'da sosyal hayatın henüz başladığı saatler; ama kasaba çoktan her zamanki uzun uykusuna dalmıştı bile. Kapı gülümseyen yüzlerin üzerine kapandığında kendilerini Broad Sokağı'nda yalnız buldular.

Doktor parmağını burnunun üzerine koydu: "Şimdi bayım, kendi becerikli ellerimden takdim edilecek bol miktarda viski yazıyorum reçetenize." Charles kibarca itiraz etmeye hazırlanıyordu ki, "Doktor tavsiyelerini bilirsiniz. *Dulce est desipere*, der şair. Yani, doğru yerde zıkkımlanmak çok tatlı gelir," dedi doktor.

Charles gülümsedi: "Eğer içkiniz Latincenizden daha iyiyse büyük bir zevkle gelirim."

On dakika sonra, Dr. Grogan'ın "kabinim" dediği, Cobb Kapısı ile Cobb'un kendisi arasındaki küçük bir koya bakan ikinci kattaki cumbalı çalışma odasına rahatça kurulmuş buldu kendini Charles; bu odanın, kıyıda deniz banyosu yapmaya gelen su perileri sayesinde, özellikle yazları çok hoş olduğunu iddia ediyordu doktor. Bir doktorun hanım hastalarına yaptığı tavsiyelerin kendi göz zevkini de okşamasından daha hoş ne olabilirdi ki? Cumba üzerindeki pencerenin kenarında küçük, pirinçten zarif bir teleskop vardı. Grogan dilini rezilce dışarı çıkarıp gözünü kırptı:

* (Fr.) Biraz hasta. (ç.n.)

"Sadece astronomi bilgimi geliştirmek için kullanıyorum tabii."

Charles pencereden uzanıp tuzlu havayı kokladı ve sağ tarafta biraz ileride içlerinden su perilerinin çıktığı plaj kulübelerinin siyah, köşeli siluetlerini gördü. Ama o gece denizden gelen tek şarkı gelgitin çakıllar üzerindeki mırıltısı ve çok daha uzaklardan gelen, ılık su üzerinde tünemiş martıların boğuk çığlıklarıydı. Arkasında, lamba ışığıyla aydınlanan odada doktorun "ilacını" harman ederken çıkardığı hafif şıngırtıları duyuyordu. Kendini iki dünya arasında kalmış gibi hissetti: arkasında ılık, düzenli uygarlık; dışarıda serin, karanlık gizem. Hepimiz şiir yazarız; ama şairler bunu kelimelere döker.

Sıcak şarap mükemmeldi, doktorun bunun yanına bir de Burma purosu ikram etmesi hoş bir sürpriz oldu; bu iki adam hâlâ, zeki iki yabancının ortak bir bilgi coğrafyası, bilinen kuralları ve belirlenmiş anlamları olan bir enformasyon bütünlüğünü paylaştığı bir dünyada yaşıyordu. Bugün hangi doktor klasikleri bilir? Hangi amatör, bilim adamlarıyla anlaşılır bir biçimde konuşabilir? Bu iki adamın dünyası uzmanlaşmanın despotluğundan uzak bir dünyaydı; hem ilerlemeyle mutluluğu birbirine karıştırmanızı istemem: Az sonra Dr. Grogan'ın da benim gibi düşündüğünü göreceksiniz.

Bir süre hiç konuşmadılar; hanımların ve durumun onları ayrılmak zorunda bıraktığı o daha ciddi erkek dünyasına minnettarlıkla gömülmüşlerdi. Charles doktorun politik görüşünü merak ediyordu; bu konuyu açabilmek için, ev sahibinin kitaplığının üzerinde beyaz beyaz duran iki büstün kime ait olduğunu sordu.

Doktor gülümsedi: "*Quisque suos patimur manes*" Bu Vergilius'dan bir alıntıydı ve "Kaderimizi, seçtiğimiz tanrılar belirler" gibi bir anlama geliyordu.

Charles da gülümsedi. "Şu büst Bentham, değil mi?"

"Öyle! Öbürü de Voltaire..."

"Bundan, aynı partiyi tuttuğumuzu çıkarıyorum."

Doktor onu sınadı: "Bir İrlandalının seçme hakkı var mıdır ki?"

Charles bir jestle olmadığını gösterdi; sonra kendisinin neden Liberal olduğunu söyledi: "Bana öyle geliyor ki Bay Gladstone en azından zamanımızın ahlaki temellerindeki radikal çürümüşlüğün farkında."

"Aman Tanrım. Yoksa karşımda bir sosyalist mi duruyor?"

Charles bir kahkaha attı: "Henüz değil!"

"Biliyor musun, bu buhar ve yapmacık çağında her şeyi hoş görebilirim, bir şey dışında: yobazlık."

"Kesinlikle..."

"Gençken Bentham hayranıydım. Voltaire beni kiliseden uzaklaştırdı, ötekisi de Tory cephesinden. Bir de başımıza şu yeni nakarat çıktı: oy hakkının genişletilmesi. Bana göre değil bu. Bunlar bana vız gelir. Bir insan soyluymuş, değilmiş beni ırgalamaz. Bir dük, hatta bir kral, sıradan bir adam kadar aptal olabilir. Ama elli yıl sonra hayatta olmayacağım için Doğa Ana'ya şükran borçluyum. Bir hükümet halktan korkmaya başlamışsa, kendinden korkuyor demektir." Gözlerini kırpıştırdı. "Kendi fikirlerini yaymak için Dublin'e giden bir Chartist hemşerim ne demiş biliyor musun? 'Kardeşlerim' diye bağırır Chartist, 'herkes bir diğeri kadar iyi değil midir?' 'Yaşa, Bay Konuşmacı, çok haklısın' diye cevap verir Paddy, 'hatta az buçuk daha iyidir!' " Charles gülümsedi ama doktor parmağını sertçe kaldırdı: "Gülüyorsunuz Smithson. Ama hele bir durun; Paddy haklıydı. Dalga geçmiyordu. O 'az buçuk daha iyi' bir ülkenin sonu olacak. Sözlerimi bir kenara yazın."

"Peki hanenize mensup şu iki tanrınız tamamen suçsuz muydu? En çok sayıda insanın mutluluğunu vaaz eden kimdi?"

"İlkeye karşı çıkmıyorum. Ona ulaşmak için tutulan yolu beğenmiyorum. Demir Uygarlaştırıcı" (demiryolunu kastediyordu) "icat edilmeden önce, ben genç bir adamken de gül gibi geçinip gidiyorduk. Çok sayıda insanı, daha onlara yürümeyi öğretmeden koşturmakla mutlu edemezsiniz."

Charles kibarca mırıldanarak ona hak verdi. Politik anlayışı çok farklı olan amcasında da aynı yaraya parmak basmıştı. 1830'lardaki ilk Reform Paketleri için savaş vermiş olanların çoğu, otuz yıl sonraki reformlara karşı cephe almıştı. Fırsat düşkünlüğü ve ikiyüzlülüğün yüzyılı bir kanser gibi sardığını, meşum bir fesat ve isyan ruhu doğurduğunu düşünüyorlardı. 1801'de dünyaya gelmiş olan doktor, belki de gerçekten Augustan beşeriyetinin bir parçasıydı; kafasındaki ilerleme fikri düzenli bir toplumla yakından ilintiliydi: Düzenli-

den kastıysa onun olduğu gibi olmasını sağlayan şeylerin tümüydü ki bu da onu gizli-faşist Bentham'dan çok gizli-liberal Burke'ye yakınlaştırıyordu aslında. Yani Britanya ve 1850'lerdeki ekonomik patlamadan sonra türeyen devlet adamları hakkındaki kuşkuları pek de haksız sayılmazdı bu neslin. Gençlerin çoğu, Charles gibi bilinmeyenler, Matthew Arnold gibi herkesçe bilinenler de onlarla fikir birliği etmişti. Sözde din değiştirmiş olan Disraeli'nin ölüm döşeğinde dualarını İbranice okuduğu duyulmamış mıydı sonradan? O soylu konuşmalarının altında Gladstone, modern politik tarihin de tescil ettiği bir dolambaçlı söz üstadı değil midir? Ne kadar az şey anlaşılırsa o kadar... ama artık konuyu değiştirmenin zamanı geldi. Charles doktora paleontolojiyle ilgilenip ilgilenmediğini sordu.

"Hayır beyefendi. İtiraf etmeliyim ki ilgilenmiyorum. O güzelim yemeği mahvetmek istemezdim. Ama ben neo-ontolojistim." İyice gömülmüş olduğu koltuğundan Charles'a gülümsedi. "Ancak canlıları daha iyi tanıdığımızda ölülerin peşine düşmeye sıra gelecektir."

Charles bu eleştiriye boyun eğerek yakaladığı fırsatı değerlendirdi: "Geçen gün yerel canlıların öyle bir türüne rastladım ki bu beni sizinle hemfikir olmaya itiyor." Kurnazca durakladı. "Çok ilginç bir vaka. Kuşkusuz siz benden iyi biliyorsunuzdur." Sonra bu dolambaçlı sözlerin olağandışı bir ilgi olarak yorumlanabileceğini hissederek hemen ekledi: "Sanırım adı Bayan Woodruff. Bayan Poulteney'in yanında çalışıyor."

Doktor kulplu, gümüş bir kabın içindeki bardağına baktı: "Ya, evet. Zavallı 'Trajedi.' ! "

"Haddimi aşmıyorum ya? Belki de hastanız filandır."

"Valla Bayan Poulteney benim hastamdır. *Asıl ona* laf söyletmem."

Charles çekinerek doktordan yana baktı; ama köşeli gözlükleri ardındaki gözlerinde parlayan alaycılık gün gibi açıktı. Genç adam gülümseyerek yere baktı.

Dr. Grogan uzanıp ateşi karıştırdı. "Şu kumsaldaki fosiller hakkında, bu kızın kafasından geçen şeylerden daha fazlasını biliyoruz. Bu yakınlarda melankoliyi birkaç türe ayırmış olan zeki bir Alman doktor var. Birincisine doğal diyor. Yani bundan kastettiği doğuştan

hüzünlü bir mizacı olanlar. Diğerine durumsal diyor, yani belli bir durum sonucu meydana gelen. Bu türlüsüne hepimiz her zaman kapılırız. Üçüncü çeşidine de belirsiz melankoli diyor. Bu da demektir ki, zavallı adam bunun ne halt olduğunu anlayamamış."

"Ama Bayan Woodruff belli bir durum sonucu böyle olmuş değil mi?"

"Hadi canım, terk edilen ilk genç hanım o mu? Size Lyme'dan daha bir düzine terk edilmiş kız sayabilirim."

"Peki böyle vahşice mi?"

"Bazıları daha da beter. Şu anda hepsi cırcırböcekleri kadar mutlu."

"Yani siz Bayan Woodruff'ı belirsiz sınıfına sokuyorsunuz, öyle mi?"

Doktor bir süre konuşmadı. "Onu görmek için –bu arada, bütün bunlar aramızda kalmalı– onu görmem için beni... on ay kadar önce çağırdılar. Nesi olduğunu bir bakışta anladım – sebepsiz yere ağlamak, konuşmamak, gözlerde tuhaf bir bakış. Kızamık gibi apaçık melankoli. Hikâyesini biliyordum, Talbot'ları tanıyorum, bu olaylar olduğunda orada mürebbiyeydi. Nedeni açık diye düşündüm: Marlborough Malikânesi'nde altı hafta değil, *altı gün* kalmak bile insanın kafayı üşütmesine yeter. Aramızda kalsın Smithson, ihtiyar dinsizin tekiyim ben. O dindarlık sarayının, içinde sahibiyle birlikte yanıp kül olduğunu görmeyi ne kadar isterdim. Küllerin üstünde dans etmezsem bana da doktor demesinler."

"Sanırım ben de size katılabilirim."

"İnan yalnız kalmayız." Doktor bardağından hırsla bir yudum çekti. "Bütün kasaba yollara dökülür. Neyse, geçelim bunları. Kız için elimden geleni yaptım. Ama tek bir çare olduğunu anladım."

"Onu uzaklaştırmak."

Doktor şiddetle başını sallayarak onayladı: "On beş gün sonra, bir akşamüzeri eve gelirken bu güzel kızın Cobb'a doğru yürüdüğünü gördüm. Onu içeri aldım, en sevdiğim yeğenimmiş gibi tatlı tatlı konuştum onunla. Ama deveye hendek atlatmak gibi bir şeydi. Nuh diyor da peygamber demiyordu, azizim Smithson, böyle bir kız! Onunla sırf konuşmakla da kalmadım. Exeter'de bir meslektaşım

var, dünya tatlısı bir adam, neşe dolu bir karısı, melek gibi dört veledi var, tam da o sırada bir mürebbiye arıyordu. Ona söyledim."

"Gitmedi ha!"

"Kıpırdamadı bile. Anlayacağın katır gibi inatçı. Bayan Talbot kuzu gibi bir kadındır, başta kızı geri istedi. Ama hayır, cehennemden farksız olduğunu bildiği bir evi, bir hizmetkâr ile bir köleyi ayırt edemeyen bir hanımı, ömür törpüsü bir işi tercih etti. Şimdi de orada, hiçbir yere kıpırdamıyor. Buna inanmayacaksın Smithson. Ama o kıza İngiliz tahtını da versen, sizinle bir meteliğe karşı bin altına bahse girerim ki reddeder."

"Ama... bu işi hiç aklım almadı. Kızın reddettiğini söylediğiniz şey, tam da bizim düşündüğümüz çözüm. Ernestina'nın annesi..."

"Boşu boşuna zaman kaybetmiş olur dostum, kendisine saygılarımla bunu iletin." Buruk buruk Charles'a gülümsedi, sonra ocakta ısınan şaraptan ikisinin de bardaklarını tazeledi. "Ama bizim Doktor Hartmann buna benzer bazı vakalar anlatıyor. Bir tanesi hakkında çok çarpıcı şeyler söylüyor. Bir dul vakası, yanlış hatırlamıyorsam Weimar'lı genç bir dul, bir süvari subayı olan kocası Sahra tatbikatı sırasında meydana gelen bir kazada ölüyor. Görüyorsunuz bazı paralellikler var. Bu kadın derin bir yasa giriyor. Girecek tabii. Zaten beklenen bir davranış. Ama sonra, Smithson, bu yas senelerce sürüp gidiyor. Evdeki hiçbir şeye dokunulmasına izin vermiyor. Ölen adamın elbiseleri hâlâ dolabında asılı duruyor, piposu en sevdiği koltuğun yanında duruyor, hatta öldükten sonra ona gelen mektuplar bile... orada..." Doktor Charles'ın ardındaki gölgeleri gösterdi: "Orada, aynı gümüş tabakta açılmadan bekletiliyor, seneler boyu sararak." Durup Charles'a gülümsedi: "Sizin fosillerde böyle gizemler yok tabii. Ama Hartmann böyle diyor işte!"

Charles'ın başına dikilip uzattığı parmağıyla kelimeleri onun adeta içine yöneltti: "*Nasıl bazıları esrar tiryakisi olursa, bu kadın da melankoli tiryakisi olmuş sanki.* Şimdi bu işin nasıl olduğunu anlayabiliyor musunuz? Mutsuzluğu ona mutluluk veriyor. Fedakâr bir kurban olmak istiyor o, Smithson. Senin benim gibilerin kendini geri çekeceği durumlarda o öne atılıyor. Büyülenmiş anlayacağın." Yeniden oturdu. "Gerçekten karanlık. Çok karanlık."

İki adam arasında bir sessizlik oldu. Charles purosunun izmaritini ateşe attı. İzmarit alevlendi bir anlığına. Bir sonraki sorusunu sorarken doktorun gözlerine bakacak cesareti bulamadı kendinde.

"Peki kimseye içini dökmemiş mi?"

"En yakın arkadaşı kuşkusuz Bayan Talbot. Ama kızın kendisine bile tek kelime etmediğini söyledi bana. Ben kendime çok güveniyordum... ama işe yaramadı."

"Peki... diyelim ki kendine yakınlık gösteren başka bir insana gerçek duygularını anlattı..."

"İyileşebilirdi. Ama iyileşmek istemiyor ki! İlaç almayı reddetmek gibi bir şey bu yaptığı."

"Ama böyle bir şey olsaydı siz ne..."

"Ruhu nasıl zorlayabilirsiniz genç adam? Söyler misiniz?" Charles çaresizlikle omuz silkti: "Tabii zorlayamazsınız. Size bir şey söyleyeyim. Böylesi daha iyi. Zorlamakla hiçbir şey anlaşılmaz."

"Umutsuz bir vaka, öyle mi?"

"Sizin demek istediğiniz anlamda evet. Tıbbın yapabileceği hiçbir şey yok. Onun biz erkekler gibi açık düşünebildiğini, onu harekete geçiren güçleri inceleyebildiğini, neden böyle davrandığını anladığını sanmayın sakın. İnsan onun bir sis içinde olduğunu düşünmeli. Yapabileceğimiz tek şey, sisin kalkmasını beklemek. Sonra belki..." Sustu. Sonra umutsuzca ekledi: "Belki."

Tam o anda, Sarah'nın yatak odası, Marlborough Malikânesi'ni sarmış olan kara sessizliğe gömülmüştür. Sarah uykudadır, sağa dönmüştür, koyu renk saçları yüzüne düşmüş onu gizlemektedir. Yüz hatlarının ne kadar huzurlu, ne kadar normal olduğuna bir bakın: Yirmi altı yirmi yedi yaşlarında sağlıklı, genç bir kadın; dolgun, biçimli kolu, gece durgun ve pencereler de kapalı olduğu için, çarşafların üzerinden... başka bir gövdenin üzerine atılmış.

Erkek değil. On dokuz yaşlarında bir kız, o da uykuda, sırtı Sarah'ya dönük, yine de yatak iki kişilik olmadığı için ona çok yakın.

Aklınızdan bir şeyler geçti; ama 1867 yılında olduğumuzu unutuyorsunuz. Diyelim ki Bayan Poulteney birden elinde lamba kapıda belirdi ve birbirine böylesine yakın uzanmış bu iki sevgi dolu gövde-

nin başına dikildi. Onun kızgın bir horoz gibi kabaracağını ve lanetini kusacağını tahmin ediyorsunuzdur belki; iki kızın çirkin iş giysileri içinde granit kapılardan dışarı atılacağını sanıyorsunuz.

Ama yanılırsınız. Bayan Poulteney'in her akşam bir miktar afyon çekip kafayı bulduğu düşünülürse, böyle bir olayın olması zaten pek olası değil. Ama oraya gelip onları görseydi bile hemen arkasını dönüp giderdi; dahası, uyuyanları uyandırmamak için kapıyı da usulca kapardı.

Anlaşılmaz mı geliyor? Ama o zamanlar bazı günahlar o denli doğadışıydılar ki yok gibi bir şeydiler. Bayan Poulteney'in "lezbiyen" kelimesini duyduğunu hiç zannetmiyorum; duyduysa bile Yunanistan'daki bir adanın adı olarak duymuştur. Hem kadınların cinsel haz duymadıkları, onun için dünyanın yuvarlak olması ya da Exeter Piskoposu'nun Dr.Phillpotts olması kadar kesin bir gerçekti. Aşağı sınıflardan dişilerin erkeklerin onlara dokunmasından belli ölçüde zevk aldıklarını elbette biliyordu, Mary'nin yanaklarına konan o korkunç öpücük gibi; ama bunun kadınsı bir güçsüzlükten ve kendini beğenmişlikten kaynaklandığını düşünüyordu. Lady Cotton'ın hayır işlerinin de gayet iyi gösterdiği gibi fahişe diye bir şey vardı; ama bunlar para hırsları uğruna kadınların cinselliğe duyduğu Tanrı vergisi tiksintiyi yenebilen yaratıklardı. Başta Mary'nin de böyle olduğunu düşünmüştü; seyis onu böyle aşağıladıktan sonra kıkırdayan bir kız ancak orospu adayı olabilirdi.

Ya Sarah'nın kendi güdüleri? Lezbiyenlik konusundan hanımı kadar habersizdi; ama Bayan Poulteney'in cinsellik korkusunu paylaşmıyordu. Aşkta fiziksel bir zevk olduğunu biliyor, en azından seziyordu. Yine de o kadar masumdu ki bunu dikkate almaya gerek bile yok. Millie'yle uyumaya başlaması, kızın Bayan Poulteney'in önünde bayılmasından hemen sonra gerçekleşmişti. Dr. Grogan onun hizmetçilerin yatakhanesinden alınıp daha çok güneş gören bir odaya taşınmasını salık vermişti. Rastlantı eseri, Sarah'nın odasının yanında uzun zamandır kullanılmayan bir tuvalet odası vardı ve Millie buraya yerleştirildi. Kansızlık çeken kızın gereksinim duyduğu itinalı bakımın büyük bölümünü Sarah kendi üzerine aldı. Millie bir ırgatın kızıydı, anlatılamayacak kadar acı bir yoksulluk içinde

aileleriyle birlikte yaşayan on bir çocuktan dördüncüsüydü; kasvetli Eggardon'ın batısına doğru uzanan vadilerden birinde iki göz odalı, daracık, nemli bir evde otururdu. Bu evi şimdi gözde, genç bir mimar satın aldı, hafta sonları buraya geliyor ve bu vahşi, alışılmamış, köy kokan yeri çok seviyor; bu orada meydana gelmiş olan Viktorya çağına özgü dehşeti def etmeye yetiyordur belki de. Öyle umuyorum; George Morland gibilerinin (1867'de Birket Foster elebaşlarıydı) sayesinde çok moda olan mutlu ırgat ve çocukları resimleri, günümüzün Hollywood'da çekilen "gerçek" hayat filmleri gibi aptalca ve zararlı bir duygusallık taşırlar, bu yüzden de gerçeği gözlerden saklarlardı. Millie'ye ve onun on zavallı kardeşine bir kez bakmak Mutlu Köylü mitini yerle bir etmeye yeterdi ama pek az insan onlara bakıyordu. Her çağ, her suçlu çağ, kendi Versailles'ının etrafına yüksek duvarlar çeker; ben şahsen en çok bu duvarları edebiyat ve sanatın çekmesinden nefret ediyorum.

Bir gece Sarah kızın ağladığını duydu. Odasına gidip onu rahatlattı ki bu o kadar da güç değildi; çünkü Millie hâlâ çocuktu; ne okuması vardı ne de yazması, çevresindeki diğer insanları da ancak bir köpek kadar yargılayabiliyordu; eğer onu sevip okşarsanız o zaman anlıyordu: Onu tekmelerseniz, hayat böyle diye düşünüyordu. O akşam hava zehir gibi soğuktu ve Sarah sadece kızın yatağına girip onu kollarının arasına almış ve öpüp okşamıştı. Babasının sosyal hırsı yüzünden çiftlik işleri hayatlarından çıkarılmadan önce, kendi elleriyle büyüttüğü hastalıklı kuzuları hatırlatıyordu ona Millie. Irgatın kızı da kendini o anda hasta bir kuzu gibi görüyordu belki, kim bilir...

O günden sonra kuzucuk haftada iki üç kere melul melul bakarak Sarah'nın odasına gelir oldu. Hep uykusu kaçıyordu. Bazen Sarah tek başına yatar, şafak vakti uyandığında kızı yanında bulurdu; gecenin yarısında, hiç beklenmedik bir saatte o kadar sessizce gelip kıvrılırdı ki yanına. Zavallı kız karanlıktan korkuyordu; Sarah olmasaydı tekrar yukarıdaki yatakhaneye dönmek için izin isteyecekti.

Bu şefkatli ilişki neredeyse dilsizdi. Pek az konuşurlar, konuştular mı ev işlerinden söz ederlerdi. Mühim olanın o sıcaklık, karanlıkta karşılıklı varlıklarını sessizce hissetmek olduğunu biliyorlardı.

Hislerinde cinsel bir şeyler var mıydı? Belki; ama iki kız kardeş gibiydiler. Kuşkusuz orada burada, şehirde yaşayan fakirlerin en kötü durumda olanları ya da aristokratların en rahatları arasında gerçekten şehvetli bir lezbiyenlik vardı o zamanlarda da; ama çok yaygın bir Viktorya çağı olgusu olan kadınların birlikte uyumasını, bu kuşku uyandıran dürtüden çok günümüz insanının birbirlerini dışlayan kibrine bağlayabiliriz. Hem, böylesi bir yalnızlık kuyusunun dibindeyken bir araya gelmek sapıkça bir davranıştan çok insani bir davranış değil midir?

O zaman bırakalım bu iki masum uyusun; biz de tekrar deniz kenarındaki daha akılcı, daha bilgili ve daha soylu çiftimize dönelim.

Bu iki üstün yaratık, Bayan Woodruff ve sise dair iki anlamlı benzetmeden sonra o kadar muğlak olmayan paleontoloji alanına geçmişti.

"Kabul edersiniz ki" dedi Charles: "Lyell'ın bulguları kendi alanlarının dışında da büyük önem taşıyor. Korkarım din adamları korkunç bir savaşa girmek durumunda kalacak."

Hemen araya gireyim, Lyell modern jeolojinin babasıydı. Başpiskopos Usher'ın on yedinci yüzyılda uydurduğu ve İngiliz İncil'inin resmi baskılarına geçirdiği, dünyanın 26 Ekim MÖ 4004 yılında, saat dokuzda yaratıldığı miti zaten Buffon tarafından, 1778 yılında, meşhur *Époques de la Nature* kitabında yerle bir edilmişti. Ama büyük Fransız doğabilimci bile dünyamızın oluşumunu 75.000 yıldan daha geriye atmaya cesaret edememişti. Lyell'ın 1830 ve 1833 arasında yayımlanan –yani diğer alanlardaki reformlarla hoş bir biçimde çakışan– *Jeolojinin İlkeleri* kitabı oluşumu milyonlarca yıl geriye atıyordu. Genellikle hatırlanmasa da önemli bir adamdır Lyell; hem çağına hem de diğer alanlardaki sayısız bilim adamına anlamlı bir serbestlik kazandırmıştır. Yüzyılın küf kokan metafizik koridorlarında korkakları donduran, cesurların canına can katan büyük bir rüzgâr gibi esmiştir buluşları. Ama unutmayın ki benim sözünü ettiğim zamanlarda pek az kişi Lyell'ın şaheserini duymuştu, teorilerine inananların, hele onların bütün içerimlerini kabul edenlerin sayısı daha da azdı. Tekvin büyük bir yalan; ama aynı za-

manda muazzam bir şiir; altı bin yıllık bir rahim milyonlarca yıllık bir rahimden çok daha sıcaktır.

Charles bu yüzden -hem müstakbel kayınpederi hem de amcası bu yönde adım atarken dikkatli olmayı öğretmişlerdi ona- din adamları hakkında duyduğu endişeyi Dr. Grogan'ın onaylayıp onaylamayacağını merak ediyordu. Ama doktor kendini ele vermeye niyetli değildi. Ateşe bakarak mırıldandı: "Gerçekten de öyle!"

Kısa bir sessizlik oldu, Charles sanki sadece muhabbeti devam ettirmek istermiş gibi öylesine sessizliği bozdu:

"Şu Darwin denen adamı okudunuz mu?"

Grogan'ın cevabı gözlüğü üzerinden sertçe bakmak oldu. Sonra ayağa kalkıp lambayı eline alarak dar odanın arkasındaki kitaplığa gitti. Hemen geri dönüp Charles'a bir kitap uzattı. *Türlerin Kökeni*'ydi bu. Charles başını kaldırarak doktorun yırtıcı gözlerine baktı.

"Demek istemiştim ki..."

"Bunu okudunuz mu?"

"Evet."

"O zaman böyle büyük bir adam hakkında böyle konuşma-malısınız."

"Sizin demin dediklerinizden..."

"Bu kitap canlılar hakkında Smithson. Ölüler değil."

Doktor aksi bir tavırla lambayı masanın üzerine koydu. Charles ayağa kalktı.

"Çok haklısınız. Özür dilerim."

Doktor ona yan yan baktı.

"Birkaç yıl önce, Gosse bir grup kabuk koleksiyoncusu *bas-bleus** ile birlikte buraya gelmişti. *Omphalos*'u** okudunuz mu?"

---

* (Fr.) Yazarlık taslayan kadın. (ç.n)

** *Omphalos: Jeolojik düğümü çözmeyi amaçlayan bir girişim* ki şimdi çoktan unutuldu; unutulması üzücü; çünkü o çağın en ilginç -farkında olmadan en gülünç- kitaplarından biriydi. Yazar Kraliyet Cemiyeti'nin bir üyesi ve deniz biyoloğuydu; yine de Lyell ve takipçilerinden korkusu 1857'de onu, Yaratılışın bilimsel ve dini açıklamaları arasındaki farkları bir kalemde silen bir teori üretmeye itti: Gosse'un dâhiyane tezi Tanrı'nın Âdem'i yaratırken onunla birlikte bütün fosilleri ve dünya yüzünden silinmiş varlıkları da yarattığıydı: Bu, kuşkusuz insanın din adına yaptığı en akıl almaz örtbas etme operasyonuydu. *Omphalos*'un basılış tarihi bile -*Türlerin*

Charles gülümsedi: "Bence saçmalığın daniskası."

Onu hem olumlu hem olumsuz birer sınavdan geçirmiş olan Grogan, soğuk soğuk güldü:

"Buradaki konuşması bittiğinde ben de ona böyle söyledim. Ha! Bu kadarla da kalmadım." Doktor muzaffer bir edayla gürültülü bir nefes çekti. "Eminim o fundamentalist rüzgâr bir daha Dorset sahillerinin bu bölümüne uğramaya cesaret edemeyecek."

Charles'a daha yumuşak baktı.

"Darwinci misiniz?"

"Bütün varlığımla."

Bunun üzerine Grogan elini tutup büyük bir heyecanla sıktı; sanki kendisi Crusoe, Charles da Cuma'ydı; belki onların arasında da yarım mil ötede uyuyan iki kızın arasında geçen şeyler geçti onlar farkında olmadan. O dev uyuşuk hamur denizinde iki maya zerresi gibi hissettiler kendilerini – bir çanak tatsız tirit içindeki iki tuz zerresi.

Bizim iki zihin *carbonari*'si* –zaten yetişkin erkeğin içindeki oğlan çocuğu hep gizli dernekler kurmaya özenmez mi?– yeniden içkilerini tazelediler; yeni sigaralar yakıldı ve Darwin uzun uzun övülüp göklere çıkarıldı. Tartıştıkları bu yeni gerçeklerin azameti karşısında alçakgönüllü davranıyorlardır herhalde diye düşünüyor olabilirsiniz; ama korkarım hâkim olan ruh hali –özellikle de sabaha karşı odasına dönen Charles'ınki– abartılı bir üstünlük, insan türünün tüm diğer üyelerinden zekâ bakımından fersah fersah ileride olma duygusuydu.

Işıksız Lyme dünyanın varoluşundan beri süregelen uykuya gömülmüş sıradan bir insan yığınıydı; oysa Charles doğal olarak seçilmişti, saf bir zekâ, bir tanrı kadar uyanık ve özgür, hiç uyumayan yıldızlarla eş ve her şeyi anlayan.

Yani Sarah dışında her şeyi.

Kökeni'nden sadece iki yıl önce– çok talihsizdi. Tabii Gosse, yarım yüzyıl sonra oğlu Edmund'un onun hakkında yazdığı o ünlü, nefis biyografisiyle ölümsüzleşti.

* (İta.) İtalya'nın bağımsızlığı için savaşan gizli örgüt üyelerine verilen ad. (ç.n.)

20

Yoksa kavgalı mı Tanrı'yla doğa,
Bundan mı doğanın gösterdiği kötü rüyalar?
Onca özen gösterse de bir ırka
Bireylere karşı ne kadar gaddar...

TENNYSON, *In Memoriam* (1850)

Sonunda genç kadın sessizliği bozarak Dr. Burkley'le dobra dobra konuştu. John Kennedy'nin özel doktoru diz çökmüş, kadının kanlı eteğini titreyen eliyle gösteriyordu. "Başka bir giysi ister misiniz?" diye sordu çekingen bir sesle.
"Hayır!" dedi kadın vahşi bir sesle: "Bırakın dehşeti görsünler."

WILLIAM MANCHESTER,
Başkan Kennedy'nin Ölümü

Sarmaşık tünelinin öte ucundaki gölgelerin arasında yan dönmüş duruyordu. Dönüp bakmadı; Charles'ın dişbudak ağaçları arasından tırmandığını görmüştü. Hava açık, gökyüzü masmaviydi, ılık bir güneybatı rüzgârı esiyordu. Sonradan, tarımdan yüksek kâr elde etmeyi engellediği gerekçesiyle ilaçlayıp neredeyse soylarını tükettiğimiz, kükürt rengi, kanatlarının uçları turuncu hareli ve beyaz üzerine yeşil damarlı sürülerce kelebek ortalıkta uçuşuyordu; Mandıra'dan itibaren, ağaçlık boyunca Charles'ın çevresinde dans etmişlerdi; şimdi de bir tanesi kükürt yeşili, göz alıcı bir benek gibi Sarah'nın karaltısının arkasındaki aydınlık boşlukta süzülüyordu.

Charles sarmaşığın altındaki koyu yeşil gölgeye girmeden önce duraladı ve bir gören olmasın diye sinsice etrafına bakındı. Ama ulu dişbudakların hâlâ çıplak olan dalları ıssız bir koruluğun üzerinde uzanıyordu.

İyice yaklaşana kadar Sarah ona dönmedi, döndüğünde de yüzüne bakmadı; başı öne eğik ceplerini karıştırdıktan sonra, sanki günahlarının bağışlanması için bir adak sunuyormuş gibi ona yeni bir test uzattı. Charles fosili aldı, ama kızın utangaçlığı bulaşıcı gibiydi.

"İzin verin bu testlere Bayan Anning'in dükkânında biçilen fiyatı size ödeyeyim."

Bunun üzerine Sarah başını kaldırdı ve göz göze geldiler. Onu kırmış olduğunu görebiliyordu; yine neden olduğunu anlayamadan içi sızladı, onu hayal kırıklığına uğrattığını, ona umduğunu veremediğini hissetti. Ama bu sefer bu onu kendine getirdi, yani takınmaya karar verdiği tavrı aklına getirdi; çünkü, bu karşılaşma son bölümdeki olaylardan iki gün sonra cereyan etmekteydi. Dr. Grogan'ın canlıların ölülere nazaran daha öncelikli olduğu konusundaki sözleri filiz vermiş ve Charles macerasında insani olduğu kadar bilimsel bir amaç da görmeye başlamıştı. Bu maceranın uygunsuzluğunun yanı sıra, bir zevk unsuru da içerdiğini kendi kendine itiraf edebilecek kadar dürüst davranmıştı; ama artık işin açık seçik bir görev unsuru da içerdiğini görebiliyordu. Kendisi yaşama en çok uyum sağlayanlar arasındaydı; ama bir *insan* olduğu için kendinden daha az uyum sağlayanlara karşı hâlâ sorumluydu.

Hatta kendisi ile Bayan Woodruff arasında geçenleri Ernestina'ya anlatmayı bile düşünmüştü yeniden; ama heyhat, onun soracağı aptalca sorular, kendini tehlikeye atmadan doğru cevap veremeyeceği sorular o kadar büyük bir açıklıkla zihninde canlandı ki... Çok geçmeden Ernestina'nın, onu harekete geçiren diğerkâmlık duygusunu anlayabilecek kadar deneyimi olmadığına ve yanlış cinsiyetten olduğuna karar verdi; böylece görev duygusunun pek de hoş olmayan bu yönünü gayet münasip biçimde bir kenara atmış oldu.

Gözlerini Sarah'nın suçlayan bakışlarından kaçırarak, "Rastlantı bu ya ben zenginim, siz fakir. Bu kadar resmi davranmamıza gerek yok."

Zaten planı da buydu: Sarah'ya yakın davranmak ama ona aralarındaki farkı hatırlatacak kadar mesafeli olmak... ama tabii hafif bir biçimde, kendini alaya alarak.

"Size verebileceğim yegâne şeyler bunlar."

"Bana bir şey vermenizi gerektirecek bir neden yok."

"Geldiniz."

Kızın gururu kadar uysallığı da Charles'ın aklını karıştırıyordu.

"Buraya geldim çünkü sizin gerçekten yardıma ihtiyacınız olduğuna inanıyorum. Gerçi hâlâ size yardım etme onurunu neden bana verdiğinizi anlamasam da sizin bu..." Burada durakladı; çünkü "vaka" diyecekti ki bu da onunla hem kibarlıktan hem de bilimsel olarak ilgilendiğini açığa vurmak olurdu; "...Sizin bu müşkül durumunuza bir çözüm bulmak isterim. Sizin dinlememi istediğiniz şeyi... istemiştiniz değil mi?.. dinlemeye geldim."

Bunun üzerine Sarah ona tekrar baktı. Charles'ın gururunu okşadı bu bakış. Sarah ürkekçe güneş ışığını gösterdi:

"Buralarda ücra bir yer biliyorum. Oraya gidebilir miyiz?"

Charles kabul ettiğini gösteren bir hareket yaptı ve Sarah güneşe çıkıp, Charles'ın daha önce fosil aradığı taşlı açıklığı geçti. Yumuşak, güvenli adımlarla yürüyordu, bir eliyle hafifçe eteğini kaldırmış, diğeriyle siyah bonesinin kurdelesini tutuyordu. Onu çok daha az çevik adamlarla izleyen Charles siyah çoraplarının arkasındaki yamaları, ayakkabılarının aşınmış topuklarını ve siyah saçlarındaki kızıl parıltıyı fark etti. Tamamen serbest bırakıldığında bu saçın çok

güzel görüneceğini tahmin ediyordu; gür ve parıl parıl: Saçları mantosunun yakası içine sımsıkı sokulmuş olmalarına rağmen, kız bonesini gösteriş için mi hep elinde taşıyor acaba diye düşündü Charles.

Sarah başka bir yeşil tünele girdi; bunun sonunda, uzun zaman önce eğik bir kaya duvarının çöktüğü yeşil bir yamaca çıktılar. Ot tutamları basamak gibi olmuştu; Sarah dikkatle, zikzak çizerek tepeye tırmandı. Arkasında debelenmekte olan Charles, kızın ayak bileklerinin hemen üzerine gelen, beyaz kurdeleli iç donunu görüyordu; bir hanımefendi olsa, asla önden gitmezdi.

Sarah, durup Charles'ın kendisine yetişmesini bekledi. Sonra kaya duvarı boyunca Charles onun arkasından yürüdü. Arazi sert bir meyille ikinci bir kaya duvarına kadar çıkıyordu; çünkü bunlar üç üç buçuk kilometre ötedeki Cobb'dan görünen dev "basamaklardı". Rotaları onları daha da dik bir sırta getirdi. Buranın meyili Charles'a tehlikeli görünmüştü; ayağı bir kaysa aşağıdaki boşluğa uçması işten bile değildi. Tek başına olsa tereddüt edebilirdi. Ama Sarah tehlikenin farkında değilmiş gibi büyük bir rahatlıkla yoluna devam etmişti. Bu sırtın öte ucunda arazi birkaç metreliğine düzleşiyordu, "ücra yer" burasıydı.

Sık böğürtlen ve kızılcık çalılıklarıyla çevrili, güneye bakan bir kuytuluktu; minyatür, yeşil bir amfiteatr. Bu arenanın arka kısmında bodur bir diken büyümüştü, (tabii insan beş metrelik bir yere arena diyebilirse) ve birisi –kuşkusuz Sarah değildi bu– üzeri düz, kocaman bir çakmaktaşı parçasını ağacın dibine yerleştirerek aşağıdaki ağaçlara ve altlarındaki deniz manzarasına hâkim bir taht kurmuştu. Flanel giysisi içinde hafiften soluk soluğa kalmış, bir o kadar da terlemiş olan Charles etrafına baktı. Kuytuluğun kıyıları yabangülleri, menekşeler ve yaban çilekleriyle süslüydü. Gökyüzünde, ikindi güneşiyle dolup taşan, büyüleyici, her açıdan korunaklı bir beşik.

"Sizi kutlamalıyım. Kartal yuvası gibi yerler bulmakta ustasınız."

"Yalnız olabileceğim yerler bulmakta ustayım."

Charles'a bodur dikenin altındaki taştan koltuğu ikram etti:

"Eminim orası sizin yerinizdir."

Ama Sarah, ağacın birkaç metre ötesindeki bir tümseğe arkasını dönüp hızla ve zarafetle oturuvermişti, yüzü denize dönüktü; Charles yerine oturduğunda Sarah'nın yüzünü kendisinden yarı yarıya gizlemiş olduğunu –ve dâhiyane bir çapkınlıkla saçlarının kendi görüşüne sunulduğunu fark etti. Çok dik oturuyordu ama kafası eğikti, gereksiz yere bonesini düzeltmekle meşguldu. Charles onu içten içe gülerek izliyordu. Kızın söze nasıl başlayacağını bilemediğinin farkındaydı; yine de halleri o kadar *al fresco*, sanki ağabey kardeşmişler gibi o kadar rahat görünüyordu ki onun bu utangaç resmiyeti duruma uymuyordu.

Boneyi bir kenara bırakıp mantosunun önünü açtı ve kollarını kavuşturdu; ama hâlâ konuşmuyordu. Mantosunun yüksek yakası ve kesimi özellikle arkadan erkeksi duruyordu –ona kadın bir arabacı, dişi bir asker havası veriyordu– ama sadece birazcık, zaten saçları bunu hemen yalanlıyordu. Charles şaşkınlıkla bu rüküş kıyafetin ondan bir şey eksiltmediğini, hatta bir bakıma daha güzel kıyafetlerin yakışabileceğinden daha çok yakıştığını fark etti. Son beş yıldır, en azından Londra'da kadın modasında büyük bir serbestlik meydana gelmişti. Göğüsleri biçimli gösteren ilk yapay yardımcılar yaygın olarak kullanılmaya başlamıştı; kaşlar ve kirpikler boyanıyor, dudaklar parlatılıyor, saçlar pudralanıp boyanıyordu... hem sadece *demi-monde** tarafından değil, modayı takip eden kadınların çoğu tarafından. Sarah'da bunların hiçbiri yoktu. Modaya karşı tümüyle kayıtsız gibi görünüyordu; buna rağmen hâlâ hayattaydı, tıpkı Charles'ın ayaklarının dibindeki yaban güllerinin egzotik sera çiçeklerine rağmen hayatlarını sürdürmeleri gibi.

Ayaklarının dibindeki tuhaf kuluyla kendini bir kral gibi hisseden Charles, sessizce oturuyordu; ona yardım etmek pek gelmiyordu içinden. Ama Sarah konuşmuyordu. Belki de ürkekçe bir alçakgönüllülük yüzündendi bu suskunluk, yine de Charles kendisi zorlamadan kızın bu gizemi açık etmeyeceğini hissediyordu; en sonunda teslim oldu.

"Bayan Woodruff, ahlaksızlıktan nefret ederim. Ama acıması olmayan ahlaktan daha çok nefret ederim. Çok gaddar bir yargıç olmayacağıma söz veriyorum."

* (Fra.) Kibar fahişeler çevresi. (ç.n.)

Sarah hafifçe başını salladı. Ama hâlâ kararsızdı. Sonra suyun kenarında gönülsüzce oyalanan bir yüzücünün kendini birden suya atması gibi, aniden itirafına başladı: "Adı Varguennes'dı. Gemisi battıktan sonra Yüzbaşı Talbot'ın evine getirilmişti. O ve iki kişi haricinde herkes boğulmuştu. Ama bunları size anlatmışlardır değil mi?"

"Kabaca. Onun nasıl biri olduğunu anlatmadılar."

"Onda hoşuma giden ilk şey cesaretiydi. O zaman erkeklerin hem çok cesur hem de yalancı olabileceklerini bilmiyordum." Sanki bunları arkasında duran Charles'a değil de denize anlatıyormuş gibi açıklara bakıyordu. "Yarası çok ağırdı. Eti kalçasından dizine kadar sıyrılmıştı. Kangren olsa bacağını keseceklerdi. İlk günlerde çok acı çekiyordu. Yine de hiç ağlamadı. İnlemedi bile. Doktor yarasına pansuman yaparken elimi tutardı. O kadar sıkardı ki bir gün neredeyse bayılacaktım."

"İngilizce biliyor muydu?"

"Birkaç kelime. Bay Talbot'ın Fransızcası da onun İngilizcesinden daha iyi sayılmazdı. Onun gelişinden hemen sonra Yüzbaşı Talbot vazifeye çağrıldı. Bize Bordeaux'lu olduğunu söyledi. Babası zengin bir avukatmış, yeniden evlenip ilk karısından olma çocuklarını mirastan mahrum bırakmış. Varguennes şarap ticareti yapmak için denize açılmış. Kaza olduğu sırada, dediğine göre, geminin birinci kaptanıymış. Ama bütün söyledikleri yalanmış. Onun gerçekte kim olduğunu bilmiyorum. Bir beyefendi gibi görünüyordu. Hepsi bu."

Uzun süreli konuşmalara alışık olmayan biri gibi, her kısa cümlenin arasında tuhaf duraklamalarla konuşuyordu; bunu bir sonra söyleyeceği şeyi düşünmek için mi, yoksa ona müdahale payı bırakmak için mi yaptığını Charles anlayamıyordu.

"Bazen karaya vuran gemiyle hiç alakası olmadığını düşünüyorum. Denizci kılığına girmiş şeytandı o." Ellerine baktı. "Çok yakışıklıydı. Hiçbir erkek bana onun kadar ilgi göstermedi; yani nekahet dönemindeyken. Kitap okuyacak hali yoktu. Çocuktan beterdi. Muhabbet istiyordu, çevresinde insanlar olmalıydı, onu dinleyecek insanlar. Bana kendimle ilgili aptalca şeyler soruyordu. Benim neden

evlenmediğimi anlayamadığını söylüyordu. Böyle şeyler işte. Ona inanırdım."

"Yani size kur mu yaptı?"

"Hep Fransızca konuştuğumuzu unutmayın. Belki de aramızda geçen konuşmalar bu yüzden bana gerçek gibi görünmüyordu. Hiç Fransa'ya gitmemiştim, konuşma dilini pek iyi bilmiyordum. Çoğunlukla ne dediğini tam olarak anlayamıyordum. Bütün suç onun değil. Belki onun demek istemediği şeyler çıkardım konuşmalarından. Benimle dalga geçerdi. Ama beni kırmazdı." Bir an durakladı. "Ben... ben bundan zevk bile alırdım. Elimi öpmesine izin vermediğimde bana acımasız derdi. Günün birinde ben de acımasız olduğumu düşünmeye başladım."

"Sonunda acımasızlıktan vazgeçtiniz..."

"Evet."

Kara tüyleri parıldayan bir karga başlarının üzerinde havada bir an asılı kaldı, sonra telaşla uçup gitti.

"Anlıyorum."

Bunu sadece konuşmaya devam etmesi için söylemişti; ama Sarah onu ciddiye aldı.

"Anlayamazsınız Bay Smithson. Çünkü kadın değilsiniz. Çünkü bir çiftçi karısı olsun diye dünyaya getirilip sonra da... daha iyi bir şey olsun diye okutulan bir kadın değilsiniz. Bana defalarca evlenme teklif ettiler. Dorchester'deyken, zengin bir sığırtmaç... her neyse. Zekâya, güzelliğe, eğitime karşı doğuştan saygı ve sevgi besleyen bir kadın olarak dünyaya gelmediniz... nasıl söyleyeceğimi bilmiyorum, bütün bunları istemeye hakkım yok; ama kalbim onlar için çarpıyor ve bunun gösterişten ibaret olduğuna inanmıyorum..." Bir an sustu. "Hem siz hiç mürebbiye de olmadınız Bay Smithson, çocuklara bakmak için para alan çocuksuz genç bir kadın. Onlar ne kadar tatlıysa, çektiğiniz acının o kadar katlanılmaz olduğunu bilmezsiniz. Bunları kıskançlıktan söylediğimi düşünmemelisiniz. Küçük Paul ve Virginia'yı seviyordum, Bayan Talbot'a karşı sevgi ve minnettarlık hissediyorum; o ve çocukları için *ölürüm* bile. Ama her gün böyle mutluluk sahneleri yaşamak, mutlu bir evliliği, bir evi ve harika ço-

cukları yakından izlemek ne demektir bilir misiniz?" Durakladı. "Bayan Talbot'la aynı yaştayız." Yine durdu. "Sanki cennette yaşıyormuşum ama keyfini çıkarmam yasakmış gibi gelmeye başladı bir gün."

"Ama sizin sözünü ettiğiniz yoksunluk duygusunu hepimiz bir şekilde yaşamaz mıyız zaten?" Sarah başını şaşırtıcı bir coşkuyla hayır anlamında salladı. Charles, çok duyarlı bir noktaya dokunduğunu hissetti.

"Demek istediğim, sosyal ayrıcalıklar ille de mutluluk getirmiyor."

"Ama bazı durumlarda mutluluk en azından mümkündür, diğerlerindeyse..." Sarah yine kafasını salladı.

"Herhalde bütün mürebbiyelerin mutsuz olduğunu söylemek istemiyorsunuz; ya da hep bekâr kaldıklarını."

"Benim gibi olanların hepsi böyledir."

Charles bir sus payı bıraktıktan sonra "Hikâyenizi yarıda kestim. Özür dilerim!" dedi.

"Benim kıskançlık yüzünden böyle konuşmadığıma inanıyor musunuz?"

Duyarlı gözlerle ona döndü, Charles başını salladı. Sarah yerden, minicik perilerin cinsel organlarına benzeyen mavi kır çiçeklerini koparak konuşmasına devam etti:

"Varguennes iyileşti. Gitmesine bir hafta kalmıştı. O zaman bana olan aşkını ilan etmiş bulunuyordu."

"Size evlenme mi teklif etti?"

Sarah cevap vermekte zorlandı. "Evlilik konusunda konuşuldu. Bana Fransa'ya döndüğünde gemi kaptanı olacağını söyledi. Kardeşiyle birlikte kaybettikleri mirası yeniden ele geçirmeyi umuyordu." Bir an duraladı, sonra baklayı ağzından çıkardı: "Onunla Fransa'ya gitmemi istedi."

"Bayan Talbot bunu biliyor muydu?"

"Çok iyi bir kadındır. Çok da masum. Yüzbaşı Talbot orada olsaydı... ama yoktu. İlk başta ona söylemeye utandım. Sonra da korktum." Ekledi: "Bana vereceği öğüt korkuttu beni." Çiçeğin yapraklarını yolmaya başladı: "Varguennes ısrar etmeye başlamıştı. Onunla birlikte

gitmemin onun için en büyük mutluluk olduğuna –dahası benim mutluluğumun da buna bağlı olduğuna– inandırdı beni. Benim hakkımda çok şey biliyordu. Babamın tımarhanede öldüğünü. Param ve akrabam olmadığını. Nasıl senelerdir kendimi tuhaf bir biçimde yalnızlığa mahkûm hissettiğimi; ki ben bile nedenini bilmiyordum." Çiçeği bir kenara bırakıp kucağında parmaklarını sımsıkı kenetledi. "Hayatım yalnızlık içinde geçti Bay Smithson. Asla kendi dengimle arkadaşlık edemeyeceğimi, asla kendi evimde oturamayacağımı, dünya bir genellikse benim hep bir istisna kalacağımı buyuran bir ferman vardı sanki. Dört yıl önce babam iflas etmişti. Bütün mallarımız satıldı. O zamandan beri eşyaların –basit masaların, sandalyelerin, aynaların– bile yalnızlığımı artırmayı amaçlayan bir komploya katıldıkları yanılsamasına kapıldım. Bize asla sahip olamayacaksın, hiç senin olmayacağız diyorlardı bana. Hep başkalarına aittiler. Bunun delilik olduğunu biliyorum. Sanayi kentlerindeki yoksulluk ve yalnızlıkla kıyaslandığında ben burada rahat ve lüks içinde yaşıyor sayılırım. Ama sendikacıların vahşi intikam eylemlerini okuduğumda içten içe onlara hak veriyorum. Hatta onları kıskanıyorum bile; çünkü kimden ve nasıl intikam alacaklarını biliyorlar. Oysa ben güçsüzüm." Sesinde yeni bir şeyler, son cümlesini kısmen yalanlayan bir duygu yoğunluğu belirdi. Biraz daha sakinleşmişti. "Korkarım kendimi iyi anlatamıyorum."

"Duygularınızı haklı görebileceğimi sanmıyorum. Ama gayet iyi anlıyorum."

"Varguennes, Weymouth'daki posta gemisine binmek üzere yola çıktı. Tabii Bayan Talbot, onun oraya ulaşır ulaşmaz gemiye bineceğini düşünüyordu. Ama Varguennes beni orada bekleyeceğini söyledi. Ona söz vermedim. Tam aksine; gelmem diye yemin ettim... ama gözyaşlarına boğulmuştum. Sonunda beni bir hafta bekleyeceğini söyledi. Asla peşinden gitmeyeceğimi söyledim. Ama bir gün geçti, sonra bir gün daha, konuşmak için yanımda o yoktu, o yalnızlık duygusu yeniden musallat olmaya başladı. Bu yalnızlığın içinde daha da beter boğulacağımı hissediyordum; çünkü beni kurtarabilecek son can simidini de kendi ellerimle uzaklara itmiştim. Umutsuzluğa yenik düştüm. Bunun bana verdiği acı, bunu gizlemek

için çektiğim acıyla birlikte iki katına çıkıyordu. Beşinci gün geldiğinde artık dayanamaz olmuştum."

"Ama anladığım kadarıyla bütün bunlar Bayan Talbot'tan gizlenmiş: Hiç kuşkulanmadınız mı? Şerefli niyetleri olan bir adam böyle davranmazdı."

"Bay Smithson, aptallığımın farkındayım, o zamanki hislerimi ve durumumu bilmeyen bir yabancıya, onun gerçek karakterine böylesi gözlerimi kapatmam büyük bir suç gibi gelebilir. Bunu saklayamam. Belki baştan beri biliyordum. Belli ki ruhumdaki derin bir kusur gözlerimi kör etmişti. Hem zaten işe gizlilikle başlamıştık. İnsan bu yola adım attı mı, geri dönmesi çok zor oluyor."

Bu sözler Charles için bir uyarı olabilirdi; ama kızın öyküsüne öyle dalmıştı ki kendini düşünecek halde değildi.

"Weymouth'a gittiniz, sonra?"

"Bayan Talbot'a eski bir okul arkadaşımın çok kötü hastalandığını söyleyerek onu aldattım. Benim Sherborne'a gittiğimi sanıyordu. İki kasabaya gitmek için de Dorchester'den geçmek gerekiyordu. Oraya vardığımda Weymouth'a giden arabaya bindim."

Bunu söyledikten sonra Sarah sustu ve başını öne eğdi, sanki devam edecek hali yok gibiydi.

"Kendinizi üzmeyin Bayan Woodruff, bundan sonrasını ben tah..."

Kafasını salladı: "Anlatmam gereken olaya geldim. Ama nasıl anlatacağımı bilmiyorum." Charles da yere baktı. Aşağıdaki dev dişbudak ağaçlarından birinde gözlerden saklı bir ardıçkuşu ötüyordu, havanın huzurlu mavisi altında vahşi bir ses. Sonunda Sarah konuşmaya başladı: "Limana yakın bir pansiyona yerleştim. Sonra kalacağını söylediği hana gittim. Orada değildi. Ama üzerinde başka bir hanın adı yazan bir not bırakmıştı. Oraya gittim. Pek... saygın bir yer değildi. Onu sorduğumda bana cevap veme tarzlarından anladım bunu. Bana odasının nerede olduğunu söylediler, oraya çıkmamı bekliyorlardı. Onu aşağı çağırmalarında ısrar ettim. Aşağı indi. Beni gördüğü için çok sevinmişe benziyordu, tam bir âşık gibi davranıyordu. Böyle berbat bir yerde kaldığı için özür diledi. Oranın öteki taraftan daha ucuz olduğunu ve Fransız denizcilerinin hep orada

kaldığını söyledi. Ben korkuyordum, o da çok kibardı. O gün ağzıma lokma koymamıştım, bana yemek hazırlattı..."

Durakladı, sonra devam etti: "Yemek odası gürültülüydü, biz de özel bir oturma odasına çıktık. Nasıl olduğunu anlatamam ama değiştiğini biliyordum. Benimle ilgilenmesine, gülüp söylemesine rağmen oraya gitmesem pek de öyle fazla şaşırıp üzülmeyeceğini hissediyordum. Onun nekahet dönemi eğlencesi olmaktan öte bir şey olmadığımı anladım. Gözlerimin bağı sıyrıldı. Onun samimiyetsiz biri... bir yalancı olduğunu görebiliyordum. Onunla evlenmenin ciğeri beş para etmez bir maceracıyla evlenmek olacağını anladım. Bütün bunları beş dakika içinde anlamıştım." Sanki kendi sesinde ağlamaklı bir burukluk duymuş gibi yeniden sustu. Sonra daha alçak sesle devam etti: "Bunu daha önce nasıl olup da göremediğimi merak ediyor olabilirsiniz. Sanırım görmüştüm. Ama bir şeyi görmek o şeyi kabul etmek değildir. Bence o çevresine göre renk değiştiren bir bukalemundu. Bir beyefendinin evinde bir beyefendi gibi duruyordu. O handa onu ilk kez olduğu gibi gördüm. Oradaki renginin de diğer renklerinden çok daha doğal olduğunu anladım."

Bir an gözleri denize dalıp gitti. Charles kızın yanaklarının biraz daha pembeleştiğini görür gibiydi, ama başı öteki tarafa dönüktü.

"Bu koşullar altında... saygın bir kadının hemen çekip gideceğini biliyorum. O akşamdan beri ruhumu binlerce kez sorguya çektim. O davranışımın tek bir nedenle açıklanamayacağı sonucuna vardım. Bir kere yanılgımı fark etmek beni dehşete düşürmüştü; yine de o kadar berbattı ki... onda değerli bir şeyler bulmaya çalıştım, saygın, şerefli. Sonra kandırıldığım için öfkeye kapıldım. Geçmişte bu kadar dayanılmaz bir yalnızlığa maruz kalmasaydım bu kadar gözü kapalı davranmazdım dedim kendi kendime. Yani içine düştüğüm durumdan geçmişimi sorumlu tuttum. Hiç böyle bir duruma düşmemiştim. Ahlakın hiçe sayıldığı, soylu bir yerde erdeme nasıl tapılırsa günaha öyle tapılan böylesi bir handa hiç bulunmamıştım. Anlatamıyorum. Kafam karışmıştı. Kendi kaderime hükmettiğimi kendime kanıtlamak zorundaydım sanki. Bu adama kaçmıştım. Fazla utanıp sıkılmam saçma görünecekti... gösteriş yapıyormuşum gibi." Durakladı. "Orada kaldım. Bana ikram edilen yemeği yedim. Onun

ısrarları üzerine şarap içtim. Beni uyuşturmadı. Sanırım her şeyi daha net görmemi sağladı... bu mümkün mü?"

Charles'ın vereceği cevabı duyabilmek için hafifçe döndü; sanki Charles birden ortadan kaybolacakmış, uçup gidecekmiş gibi orada olduğundan emin olmak istiyor ama bakamıyordu.

"Tabii mümkün."

"Şarap bana anlayış kadar güç ve cesaret de vermiş gibi geldi. Beni baştan çıkarmadı. Bir süre sonra Varguennes gerçek niyetini benden saklayamaz oldu. Ben de şaşırmış gibi davranamıyordum. Orada kalmaya karar verdiğim andan itibaren masumiyetim yalandı. Bay Smithson, kendimi savunmak derdinde değilim. Kapı kapandıktan, masayı toplayan hizmetçi gittikten sonra bile oradan çekip gidebileceğimin farkındaydım. Bana karşı zor kullandığını, şarabımın içine ilaç attığını filan söyleyebilirim size. Ama öyle olmadı. Güvenilmez, uçarı, bencil bir adamdı. Ama bir kadına kendi isteği dışında asla sahip olmazdı."

Sonra, hiç umulmadık bir anda, dönüp Charles'ın gözlerinin içine baktı. Rengi kıpkırmızıydı ama utançtan çok başkaldırı, öfke ve meydan okuma vardı bakışlarında; sanki karşısında çırılçıplaktı ve bundan gurur duyuyordu.

"Kendimi ona verdim."

Bunu duyduktan sonra onun gözlerine bakmaya dayanamadı Charles, belli belirsiz bir hareketle başını öne eğdi.

"Anlıyorum."

"Yani çifte damgalı bir kadınım ben. Hem koşullar hem de kendi seçimim yüzünden."

Bir sessizlik oldu. Sarah yine yüzünü denize döndü.

Charles mırıldandı: "Bunları anlatmanızı ben istemedim."

"Bay Smithson sizden istediğim, bu utanç verici şeyi yapmış olmamdan çok neden yaptığımı anlamanız. Sevmediğim bir adamı bir anlık olsun tatmin edebilmek için neden bir kadının en değerli hazinesini feda ettim." Ellerini yanaklarına kaldırdı: "Bir daha asla eski Sarah olmamak için yaptım bunu. İnsanlar beni *gösterip,* bakın Fransız Teğmenin Orospusu gidiyor *desin* diye yaptım; bırakın adlı adınca söylensin her şey. Benim acı çekmiş olduğumu ve bu toprak-

lar üzerindeki her kasaba ve her köydeki insanlar gibi halen acı çektiğimi bilsinler diye yaptım. O adamla evlenemezdim. Ben de utançla evlendim. Ne yaptığımı biliyordum, Varguennes'ın bana sahip olmasına soğukkanlılıkla izin verdim demiyorum. Sanki kendimi bir uçurumdan atıyormuşum ya da kalbime bir bıçak saplıyormuşum gibi geldi o zaman bana. Bir tür intihardı bu. Bir umutsuzluk eylemi, Bay Smithson. Bunun rezilce bir şey, bir... günah olduğunu biliyordum; ama kendimden kurtulmak için başka bir yol göremiyordum. Eğer o odadan çıkıp Bayan Talbot'ın yanına dönseydim ve eski yaşamımı sürdürseydim, şimdi gerçekten ölmüş olurdum... canıma kıyardım. Beni ayakta tutan utancım, diğer kadınlar gibi olmadığımı bilmek oldu. Hiçbir zaman bir kocam, çocuklarım olmayacak, onların o masum mutluluklarını yaşayamayacağım. Onlar da bu suçu neden işlediğimi asla anlayamayacaklar." Sanki söylediği şeyin ilk kez farkına varıyormuşçasına durakladı: "Bazen onlara acıyacağını bile geliyor. Onların anlayamayacağı bir özgürlüğüm var. Hiçbir hakaret, hiçbir suçlama beni rahatsız edemez. Çünkü o sınırların dışına çıkardım kendimi. Ben hiçbir şey değilim, artık insan bile sayılmam. Ben Fransız Teğmenin Orospusuyum!"

Charles onun bu son, uzun konuşmada ne demek istediğini pek iyi anlayamamıştı. Weymouth'taki tuhaf kararı anlatana kadar ona karşı gösterdiğinden daha büyük bir yakınlık hissetmişti; bir mürebbiye olarak çektiği o sonu gelmez ıstırabı, Varguennes gibi gözbağcı bir alçağın pençesine ne kadar kolay düşebileceğini gözünde canlandırabiliyordu; ama şu sınırların ötesinde özgürlük, utançla evlenme laflarını anlaşılmaz bulmuştu. Yine de bir bakıma anlıyordu; çünkü Sarah konuşmasının sonuna doğru ağlamaya başlamıştı. Ağladığını gizliyor, en azından gizlemeye çalışıyordu; yani yüzünü ellerine gömmemiş ya da cebinden bir mendil çıkarmamıştı, sadece yüzü dönük öylece oturuyordu. Bu sessizliğe akıl erdiremedi Charles ilk başta.

Ama sonra içgüdüsel olarak kalkıp çimenlerin üzerinde sessizce bir iki adım attı, böylece yüzünü yandan görebildi. Sarah'nın yanaklarının yaş içinde olduğunu gördü, içinde dayanılmaz bir sızı duydu; rahatsız olmuştu; dört bir yandan burgaçlanan akıntılara kapılmış, yargıçlık rolüne ve o tedbirli hoşgörüye attığı demir yerinden kur-

tulmuştu. Onun uzun uzadıya anlatmadığı o sahneyi görür gibiydi: kendini verişini. Charles aynı anda, hem onun gövdesinden keyif alan Varguennes hem de adamı bir yumrukta yere sermek için öne atılan kişiydi; tıpkı Sarah'nın onun için hem masum bir kurban hem de vahşi, ahlaksız bir kadın olması gibi. Ruhunun derinliklerinde onun bu iffetsizliğini bağışlıyor, bir yandan da bu zevki kendisinin de yaşayabileceği karanlık gölgeleri görüyordu.

Bu kadar ani değişen cinsel duygular içinde olmak bugün neredeyse mümkün değil. Bir kadın ve bir erkek sıradan bir ilişkinin daha en başlarında bile fiziksel bir ilişki olasılığını hesaba katıyorlar. Biz insanların davranışları altında yatan gerçek dürtüler konusunda açık olmasını sağlıklı buluyoruz ama Charles'ın zamanında toplumun yasakladığı şeyleri insanlar düşünmeye bile cesaret edemezdi; bilinç bu aç kaplanların saldırısına uğradığında genellikle gülünç denecek derecede hazırlıksız olurdu.

Hem Viktorya çağında yaşayanların Mısırlılara has, tuhaf bir özellikleri de vardı; onların mumya gibi sarıp sarmalayan kıyafetlerinden, dar pencereli ve dar koridorlu mimarilerinden, açık ve çıplak şeylerden duydukları korkudan da anlaşıldığı gibi kapalılık müptelasıydılar. Gerçeği sakla, doğadan kaç! Charles'ın zamanındaki devrimci sanat akımı elbette Pre-Rafaelit akımdan başka bir şey olamazdı; onlar en azından doğayı ve cinselliği kabul etmek için bir girişimde bulunuyorlardı ama dış gerçekliğe yaklaşımlarının ne kadar idealize edilmiş, dekoru bilinci tarafından inceden inceye nasıl belirlenmiş olduğunu anlamak için Millais ya da Ford Madox Brown'ın pastoral manzaralarını Constable ya da Palmer'la kıyaslamak yeter de artar bile. Bu yüzden Sarah'nın itirafının açıklığı –hem kendisi çok açık olduğu hem de açık havada vuku bulduğu için– keskin bir gerçeklik sunmaktan çok ideal bir dünyayı gözler önüne seriyordu sanki Charles için. Daha gerçek olduğu için değil, daha gerçekdışı olduğu için ilginçti; çıplak güzelliğin, çıplak gerçekten çok daha önemli olduğu mitik bir dünya.

Charles bir süre kontrolsüzce ona baktı, sonra geri dönüp yerine oturdu, sanki son anda uçurumun kenarından geri dönmüş gibi kal-

bi küt küt atıyordu. Açıklarda, güney ufkunun üzerinde uzak bir bulut filosu belirmişti. Krem ve kehribar rengi, bir dağ sırasının heybetli dorukları gibi kar rengi kuleler ve burçlar göz alabildiğine uzanıyordu... yine de çok uzaktı: Thélème Manastırı kadar, Charles, Sarah ve Ernestina'nın birlikte dolaşabilecekleri günahsız, harika bir idil ülkesi kadar uzak...

Charles'ın düşüncelerinin bu kadar ayrıntılı olduğunu ve böyle utanç verici ölçüde Müslümanlık koktuğunu söylemek istemiyorum. Ama uzaktaki bulutlar ona kendi tatminsizliğini; yeniden Tiren Denizi'ne yelken açmayı ya da burnunda kavrulan toprak kokusu, uzak Avila surlarına at sürmeyi veyahut yakıcı Ege güneşinde bir Yunan tapınağına gitmeyi ne kadar istediğini hatırlattı. Ama o zaman bile, kara bir gölge, ölmüş olan kız kardeşi önünden gidiyordu, hafif adımlarla, onu çağırarak mermer basamakları tırmanıyor ve gizemli kırık sütunların arasına dalıyordu.

21

Affet beni! Affet beni!
Ah, Marguerite, memnuniyetle
Uzanırdı bu kollarım sarmaya seni:
Ama çaresiziz, görsene!

O büyük boşlukta
Sana uzanmış kollarım beklemekte.
Ama bir deniz kükrüyor aramızda
Mazilerimiz bambaşka
MATTHEW ARNOLD,
"Veda" (1853)

Bir an sessiz kaldılar. Sarah kafasını hafifçe yukarı kaldırarak kendini toparlamış olduğunu gösterdi. Yan döndü.

"Sonunu anlatabilir miyim? Çok az kaldı."

"Ne olur kendinizi üzmeyin!"

Sarah, buna söz veriyormuş gibilerinden başını eğdi, sonra konuşmasını sürdürdü: "Ertesi gün gitti. Bir gemi kalkıyormuş. Bir

sürü bahane. Aile sorunları, evden bunca zamandır uzak kalışı. Hemen dönmek istediğini söyledi. Yalan söylediğini biliyordum. Ama hiçbir şey demedim. Belki de Bayan Talbot'a dönüp, Sherborne'a gitmişim gibi davransaydım daha iyi olurdu diye düşünüyorsunuz. Ama duygularımı saklayamazdım. Bay Smithson. Çaresizlik beni serseme döndürmüştü. Başımdan hayatımı değiştiren bir olayın geçtiğini anlamak için yüzüme bir kez bakmak yeterdi. Hem Bayan Talbot'a yalan söyleyemezdim. Yalan söylemek istemiyordum."

"Yani bana anlattıklarınızı ona da mı anlattınız?"

Sarah ellerine baktı. "Hayır. Ona Varguennes'la buluştuğumu söyledim. Evlenmek için geri döneceğini. Böyle şeyler söyledim... ama kibrimden değil. Bayan Talbot gerçeği anlayacak –yani beni bağışlayacak– kadar yüce gönüllüydü; ama beni buna iten şeylerden birinin onun mutluluğu olduğunu söyleyemezdim ona."

"Onun evli olduğunu ne zaman öğrendiniz?"

"Bir ay sonra. Karısıyla mutlu olmadığını yazıyordu. Hâlâ aşktan, bir ayarlama yapmaktan söz ediyordu... Şaşırmadım. Hiç acı hissetmedim. Hiç sinirlenmeden cevap yazdım. Artık onu sevmediğimi, bir daha onu görmek istemediğimi yazdım."

"Peki bunu benden başka herkesten sakladınız mı?"

Cevap vermeden önce uzun süre bekledi: "Evet. Size söylediğim sebep yüzünden."

"Kendinizi cezalandırmak için mi?"

"Olmam gereken şey olmak için. Yani toplumdışı biri."

Charles, Dr. Grogan'ın sağduyulu sözlerini hatırladı. "Ama Sevgili Bayan Woodruff, benim cinsimin hayâsız bir üyesi tarafından kandırılan her kadın sizin gibi davransaydı ortalık toplumdışı insanlardan geçilmezdi korkarım."

"Zaten öyle!"

"Hadi canım, bu çok saçma..."

"Öyle görünmekten korkan bir sürü toplumdışı insan var."

Charles gözlerini ona dikti; Dr. Grogan'ın demiş olduğu bir şeyi daha hatırlamıştı: ilaç almayı reddeden hastalar hakkında. Ama şansını son bir kez denemeye kararlıydı. Ellerini kavuşturup öne eğildi.

"Bazı durumların eğitimli ve zeki bir insana ne kadar büyük mutsuzluk verebileceğini gayet iyi anlıyorum. Ama böyle meziyetleri olan bir insan acaba bazı şeylerin üstesinden gelmeyi..."

Sarah birden ayağa kalkıp uçurumun kenarına yürüdü. Charles da telaşla peşinden gitti, her an kolunu yakalamaya hazırdı; çünkü o ruhsuz teskin etme çabasının düşündüğü etkinin tam tersini yarattığını anlamıştı. Sarah denize bakıyordu, hata yaptığını hissediyormuş gibi bir ifade vardı yüzünde; sanki Charles'ın basmakalıp laflar eden sıradan biri olduğunu düşünüyordu. Bu halinde erkeksi bir yan vardı. Charles kendini bir kocakarı gibi hissetti ve bundan hoşlanmadı.

"Özür dilerim. Belki de çok fazla şey bekledim. Ama niyetim kötü değildi."

Sarah, bu gizli özrü kabul eder gibi başını eğdi; ama sonra yeniden gözlerini denize dikti. Şimdi biraz daha açıktaydılar, aşağıdaki ağaçların arasında duran biri onları rahatça görebilirdi.

"Lütfen biraz geri gelin! Orası pek güvenli değil."

Bunun üzerine Sarah dönüp ona baktı. Bu sözün altında yatan gerçek kaygıyı sezmiş gibiydi yine; bu da Charles'a hiç hoşuna gitmeyen bir çıplaklık duygusu veriyordu. Bazen modern bir yüzde bir asır öncesinin bakışını yakalayabiliriz; ama bir sonraki asrın asla. Sarah bir an durdu, sonra yanından geçip dikene doğru gitti. Charles küçük arenanın ortasında duruyordu.

"Bana anlattıklarınız daha önceki düşüncemi doğruluyor. Lyme'dan ayrılmalısınız."

"Burayı terk edersem utancımı da terk etmiş olurum. O zaman kaybolurum."

Sarah uzanıp bir akdikene dokundu. Charles pek emin değildi ama parmağını dikene özellikle bastırıyor gibi görünüyordu; hemen sonra parmağında oluşan kırmızı damlaya dikti gözlerini. Ona bir an baktı, sonra mendilini cebinden çıkarıp gizlice kanı sildi.

Charles bir sus payı bıraktıktan sonra onu gafil avlayacak bir soru sordu:

"Neden geçen yaz Dr. Grogan'ın yardım teklifini geri çevirdiniz?" Sarah'nın gözleri suçlayan bir ifadeyle yanıp söndü ama Char-

les buna hazırlıklıydı. "Evet; ona fikrini sordum. Buna hakkım olmadığını söyleyemezsiniz herhalde."

Sarah yine arkasını döndü: "Evet, hakkınız var."

"O zaman cevap verin."

"Yardım için ona gitmek istemedim de ondan. Yoksa onunla bir alıp veremediğim yok. Yardım etmek istediğini biliyorum."

"Peki o da benimle aynı öğüdü mü verdi?"

"Evet."

"Öyleyse izninizle, bana vermiş olduğunuz sözü hatırlatmak istiyorum."

Sarah cevap vermedi. Ama bu bir cevaptı. Charles, onun diken dallarına bakarak durduğu yere doğru birkaç adım attı:

"Bayan Woodruff?"

"Artık gerçeği biliyorsunuz; bana hâlâ aynı öğüdü verebilir misiniz?"

"Elbette."

"Yani günahımı bağışlıyor musunuz?"

Charles hazırlıksız yakalanmıştı. "Benim sizi bağışlamama çok fazla değer yüklüyorsunuz. Önemli olan sizin kendi günahınızı bağışlamanız. Bunu da burada asla yapamazsınız."

"Soruma cevap vermediniz, Bay Smithson."

"Ancak Yaradanımızın karar verebileceği bir konuda fikir yürütmek benim ne haddime! Ama kendinizi yeterince cezalandırdığınıza inanıyorum, hepimiz inanıyoruz. Bağışlandınız siz."

"Artık unutulabilirim."

Kızın sesindeki alaycı kesinlik Charles'ı bir an şaşırttı. Sonra gülümsedi: "Eğer buradaki dostlarınızın yardım tekliflerinin sadece sözde kaldığına inanıyorsanız..."

"Bunu demek istemedim. İyi niyetli olduklarını biliyorum. Ama ben bu diken gibiyim, Bay Smithson. Onun bu ıssız yerde büyümesine kimse ses çıkarmaz. Ama Broad Sokağı'nda yürüdüğünde toplumu rahatsız eder."

Charles hemen karşı çıktı: "Ama sevgili Bayan Woodruff, görevinizin toplumu rahatsız etmek olduğunu söylemeyeceksiniz herhalde bana." Sonra ekledi: "Sözlerinizden böyle bir anlam çıkıyor da."

Sarah hafifçe döndü: "Ama toplum beni bir başka yalnızlığa atmak niyetinde değil mi zaten?"

"Şimdi de varoluşun adaletini sorguluyorsunuz."

"Bu yasak mı?"

"Yasak değil ama beyhude."

Sarah başını salladı: "Beyhude değil, sadece acı."

Ama bunu Charles'ın sözüne karşı çıkar gibi değil, derin bir hüzünle, kendi kendine konuşur gibi söylemişti. Charles itiraf dalgasını takip eden bir cezirle, bir boşa gitmişlik hissiyle sersemledi. Onun bakışlarındaki dolaysızlığın düşünme ve konuşmasındaki dolaysızlığı yansıttığını hissetmişti; daha önce ona düşünsel bir eşitlik iddiası gibi gelen (bu yüzden de erkeklere karşı olası bir düşmanlık akla getiren) şeyin, eşitlikten çok bir yakınlık, çıplaklık gibi bir yakınlık, Charles'ın kadın-erkek ilişkilerinde bulabileceğini o ana kadar aklından bile geçirmediği türden bir düşünce ve duygu samimiyeti olduğunu görebiliyordu.

Bunu öznel değil, nesnel olarak düşünüyordu: Onun değerini anlayabilecek, özgür, aklı başında bir adam için, çok dikkate değer bir kadındı Sarah. Erkeksi bir kıskançlıktan çok insani bir kayıp duygusu hissediyordu. Birden onu rahatlatmak için uzanıp omzuna dokundu ve daha dokunur dokunmaz arkasını döndü. Bir sessizlik oldu.

Sarah, Charles'ın çaresizliğini sezmiş gibi konuştu: "Demek buradan ayrılmam gerektiğini düşünüyorsunuz, öyle mi?"

Charles birden kendini çok rahatlamış hissederek hevesle ona döndü:

"Size yalvarırım, gidin. Yeni bir çevre, yeni yüzler... işin pratik yanını hiç düşünmeyin. Sizin adınıza harekete geçebilmek için sadece kararınızı bekliyoruz."

"Bunu birkaç gün düşünebilir miyim?"

"Buna ihtiyacınız varsa neden olmasın." Charles fırsatı değerlendirip, onun her zaman çok ulaşılmaz kıldığı bu normalliğe sıkı sıkı yapıştı. "Ben derim ki artık bu işi Bayan Tranter'a havale edelim. Eğer izin verirseniz. Sizin ihtiyaçlarınız için kesenin ağzını açmasını bizzat ben sağlayacağım."

Sarah'nın başı eğikti, yine ağlayacak gibiydi. Sesi bir mırıltı gibi çıktı: "Ben böylesi bir iyiliği hak etmiyorum. Ben..."

"Başka bir şey söylemeyin. Bu uğurda harcanan para boşa gitmez."

Charles kendini belli belirsiz bir zafer akıntısına kaptırmıştı. Grogan'ın dediği çıkmıştı. İtiraf onu tedavi etmiş; en azından o yönde bir adım atılmıştı. Kayanın yanında duran bastonunu aldı.

"Bayan Tranter'ın evine mi geleyim?"

"Çok iyi olur. Tabii buluşmalarımızdan söz etmeye hiç gerek yok."

"Hiçbir şey söylemem."

Charles olacakları görür gibiydi; kibar ama fazla ilgili görünmeyen şaşkınlığını, para yardımını kendisinin yapabileceği konusundaki kayıtsız ısrarı takip edecekti. Ernestina onunla dalga bile geçebilirdi ama bu vicdanını rahatlatırdı. Sarah'ya gülümsedi:

"Sırrınızı benimle paylaştınız. Umarım üzerinizdeki diğer yükler de kalkar. Çok önemli doğal üstünlükleriniz var. Hayattan korkunuz olmasın. Bir gün gelecek bu mutsuz yıllarınız size şu karşıdaki bulut gibi uzak görünecek. Güneş ışığında durup eski acılarınıza güleceksiniz." Sarah'nın gözlerindeki kuşkunun ardında bir ışık görür gibi oldu; bir an sanki çocuk gibiydi Sarah, teskin edilmeye hem meyilli hem de gönülsüz. Charles'ın yüzünde güller açtı. Neşeyle, "Artık insek mi?" dedi.

Sarah'nın sanki bir şey söyleyecekmiş gibi bir hali vardı, herhalde minnettarlığını belirtecekti tekrar; ama Charles'ın beklediğini görünce, gözlerinin içine son bir kez uzun uzadıya baktıktan sonra yanından geçip gitti.

Sarah, yukarı çıktığı gibi, aşağıya da ustalıkla iniyordu. Onun arkasından bakan Charles hafif bir pişmanlık hissetti. Onu bir daha böyle göremeyecekti... hem pişmanlık hem rahatlama. Dikkate değer bir kadındı. Onu unutmayacaktı; unutmasına izin verilmeyeceğini düşünmek de onu rahatlattı. Tranter Teyze ileride ona bilgi taşıyacaktı.

Aşağıdaki yamaca ulaşıp birinci sarmaşık tünelinden geçtiler; ikinci yeşil koridora girmişlerdi ki...

Aşağıdan, Yamaçaltı'na giden ana patikadan, son anda bastırılan bir kahkaha sesi geldi. Yarattığı etki tuhaftı; sanki bir orman perisi –çünkü bu kesinlikle bir kadın kahkahasıydı– onları izliyormuş da kimsenin onları görmeyeceğine dair duydukları bu aptalca güven karşısında artık daha fazla kendini tutamamış gibi.

Charles ve Sarah aynı anda durdular. Charles'ın rahatlama duygusu yerini anında korkulu bir telaşa bıraktı. Ama sarmaşık perdesi kalındı, kahkaha iki yüz metre kadar ileriden gelmişti; görülmüş olamazlardı. Tabii yukarıdaki bayırı inerken görülmemişlerse... Sarah parmağını dudaklarına kaldırarak onu hareket etmesin diye uyardı, sonra da ayaklarının ucuna basa basa tünelin öteki ucuna gitti. Charles onun ileriye eğilip, endişeyle patikaya bakışını izledi. Sonra yüzü aniden Charles'a döndü. İşaret ediyordu; Charles yanına gidecekti ama çok sessiz; o anda kahkahayı yine duydular. Bu sefer daha hafifti ama daha yakın. Patikadaki her kimse dişbudakların arasından tırmanmaya başlamış, onlara doğru geliyordu.

Charles, o korkunç gürültücü botlarıyla yere sakına sakına basarak Sarah'ya doğru ağır ağır ilerliyordu. Kızardığını hissetti, çok utanmıştı. Bütün bahaneler çok sudan göründü gözüne. Sarah'yla birlikte görülmesi *in flagrante delicto** demekti.

Charles Sarah'nın yanına gelmişti, neyse ki buradaki sarmaşıklar çok sıktı. Sarah, gelenlere sırtını dönmüş, bir ağaca yaslanmıştı, sanki ikisini de bu çıkmaza soktuğu için sessizce azap çekiyordu. Charles yaprakların arasından dişbudak koruluğunun altlarına baktı... ve kanı dondu. Sanki onların gittiği kuytuluğu arar gibi yukarı doğru gelenler Sam ile Mary'ydi. Sam kolunu kızın omzuna atmıştı. O şapkasını, kız da bonesini elinde taşıyordu; kız Ernestina'nın ona verdiği yeşil elbiseyi giymişti –Charles onu en son Ernestina'nın üzerinde görmüştü– başını Sam'in yanağına dayamıştı. Birbirlerine sevdalı oldukları, dişbudakların yaşlı ağaçlar olmaları kadar aşikârdı; üzerinde yürüdükleri nisan bitkileri gibi dipdiri bir şehvetle doluydular.

Charles biraz geriye çekilmekle birlikte gözünü onlardan ayırmadı. Sam'in kızı kendine çekip öptüğünü gördü. Kız da kollarını

* (Lat.) Suçüstü yakalanmak. (ç.n.)

kaldırdı, sarıldılar; sonra el ele tutuşarak utangaç utangaç birbirlerinden uzaklaştılar. Ağaçların arasında nasılsa hayat bulmuş bir çimenliğe götürdü kızı Sam. Mary yere uzandı, Sam de gözlerini ondan ayırmadan yanına yattı, sonra yanaklarına dökülen saçlarını kenara iterek onu gözlerinden şefkatle öptü.

Charles ikinci bir utanç dalgasına daha kapılmıştı; gelenleri tanıyıp tanımadığını anlamak için Sarah'ya baktı. Ama o ayağının dibindeki, "gönlün dili" denen eğreltilere bakıyordu, sanki yağmurdan kaçmışlar gibi. İki üç dakika geçti. Charles utancından biraz olsun kurtulmuştu; iki hizmetkârın çevrelerinden çok birbirleriyle ilgilendikleri belliydi. Yine Sarah'ya baktı. Ağacın arkasından bakmaya başlamıştı o da. Gözlerini indirerek geri döndü. Ama sonra apansız Charles'a baktı.

Bir anlığına.

Sonra kıyafetini çıkarıp atmak gibi tuhaf, afallatıcı bir şey yaptı.

Gülümsedi.

O kadar karmaşık bir gülümsemeydi ki Charles ilk anda neye yoracağını bilemeden bakakaldı. Zamanlaması çok tuhaftı! Sanki bu gülümsemeyi üzerine salmak için böylesi bir anı bekliyormuş gibi geldi Charles'a; ona neşeli bir yanı olduğunu, hüznünün mutlak olmadığını göstermek için. O vakur, hüzünlü ve dolaysız kocaman gözlerde bir alaycılık belirdi, kişiliğinin yeni bir boyutu; eskiden küçük Paul ve Virginia bu bakışa alışıktılar herhalde ama Lyme'da hiç görülmemişti böyle baktığı.

Nerede kaldı üstünlüğün, der gibiydi o gözler ve hafifçe kıvrılmış dudaklar; nerede kaldı soyluluğun, bilimin, adabımuaşeretin, toplumsal düzenin? Dahası, insanın kaskatı kesilip kaş çatabileceği türden bir gülümseme de değildi bu; ancak bir gülümsemeyle karşılık verilebilirdi buna; çünkü Sam'i ve Mary'yi hoş görüyordu, her şeyi hoş görüyordu; açıklamaya gelmeyecek kadar incelikli bir biçimde, o ana kadar Charles'la arasında geçen her şeyi baltalıyordu. Çok daha derin bir kavrayışı olduğunu, eriyip yakınlığa dönüşen o eşitliği farkında olmadan Charles'tan çok daha önceleri bildiğini gösteriyordu. Hatta Charles bilinçli olarak gülmemişti

ona, birden güldüğünü fark etmişti; sadece gözleriyle gülüyordu; ama gülüyordu işte. Heyecanlanmıştı da: Cinsel olamayacak kadar belirsiz ve genel bir duyguydu bu ama iliğine işlemişti sanki; çok yüksek ve uzun bir duvar boyunca gelip aradığı kapıyı bulan bir adam gibiydi... ama kapı kilitliydi.

Uzunca bir zaman öyle durdular, kapının kendisi olan kadın ve anahtarı olmayan erkek; sonra Sarah gözlerini tekrar indirdi. Gülümseme ölüp gitti. Aralarına uzun bir sessizlik gerildi. Charles gerçeği gördü: Gerçekten de bir uçurumun kenarında tek ayak üstünde duruyordu. Bir an aşağı atlayacağını, atlaması gerektiğini düşündü. Kollarını uzatsa hiçbir direnişle karşılaşmayacağını biliyordu... tek bulacağı içindeki ateşli duyguya verilecek tutkulu bir karşılıktı. Yanakları iyice kızardı ve sonunda fısıldadı:

"Bir daha asla tek başımıza görüşmemeliyiz."

Sarah başını kaldırmadı; ama kabul ettiğini gösteren hafif bir baş hareketi yaptı; sonra, yüzünde somurtmaya benzer bir ifadeyle ona sırtını döndü, yüzünü sakladı ondan. Charles yine yaprakların arasından baktı. Sam başı ve omuzları görünmeyen Mary'nin üzerine eğilmişti. Dakikalar geçmek bilmiyordu, ama Charles izlemeyi sürdürdü, zihni hâlâ o uçurumun kenarında dönüp duruyordu, sevişen iki kişiyi gözetlemekte olduğunun farkında bile değildi, yine de kurtulmaya çalıştığı zehir kanına biraz daha karışıyordu her geçen dakika.

Mary onu kurtardı. Birden Sam'i kenara itti ve gülerek bayır aşağı, ana patikaya doğru koşmaya başladı; bir an durup Sam'e hınzır bir bakış fırlattı, sonra eteklerini kaldırıp yeşilin altında ince kırmızı bir çizgi gibi görünen iç eteğini savurarak menekşeler arasından aşağı kayıp gitti. Sam arkasından koştu. Gri dallar arasında küçüldüler, küçüldüler, yanıp sönen bir yeşil ve bir maviden ibaret kaldılar; bir kahkahayı takip eden küçük bir çığlık duyuldu; sonra sessizlik.

Beş dakika boyunca ikisi de gizlendikleri yerde tek bir kelime bile etmediler. Sanki önemli bir nöbet tutarmış gibi, sabit gözlerle bayırın aşağılarına bakıyordu Charles. Tabii tek istediği kendini Sarah'ya bakmaktan alıkoymaktı. Sonunda sessizliği bozdu:

"Gitseniz iyi olur." Sarah başını eğdi. "Ben yarım saat daha bekleyeceğim." Sarah başını tekrar eğdi ve yanından geçip gitti. Gözleri karşılaşmadı.

Ancak dişbudakların arasındaki boşluğa çıktığında dönüp bir an ona baktı. Charles'ın yüzünü göremiyordu; ama kendisine baktığını biliyor olmalıydı. Yüzü yine o insanı delip geçen ifadeye büründü. Sonra Charles ağır ağır ağaçların arasından inmeye başladı.

22

Ben de hissettim taşıdığım yükün ağırlığını
Çok güçlü bir duygunun hükmünde;
Arzu etmedim asla başka bir kadını,
Şu ürkek, ateşli yüreğimde.

Özlemini çektim engellenemez bir gücün,
Çelik gibi bir iradenin;
Yolunda tereddütsüz, dümdüz yürümeyi övdüm
Kuşku duymaksızın, korkuya düşmeksizin.

Ama öyle bir şey öğrendim ki bu dünyada
Bir gün sen de öğreneceksin mutlaka,
O iradeye, o güce pek az rastlansa da
Asla, asla boy ölçüşemez aşkla.

MATTHEW ARNOLD, "Veda" (1853)

En sonunda Lyme'a doğru yola koyulduğunda Charles'ın kafasında yüzyılların eskitemediği o meşhur erkek temasının çeşitlemeleri vardı: "Ateşle oynuyorsun oğlum!" Çok aptalca davranmıştı; ama bu aptallığı ayağına dolaşmamıştı. Kendini saçma bir riske atmış ve burnu bile kanamadan kurtulmuştu. Yani Cobb'un taştan dev pençesi görüş alanına girdiğinde kendini ferahlamış hissediyordu.

Hem kendini bu kadar fazla suçlamalı mıydı acaba? Onu en başta böyle davranmaya iten nedenler çok saf ve temizdi; kızın deliliğini tedavi etmişti; savunma hatları bir anlığına olsun ahlaksızca bir şeyin tehdidi altına girmişse bile, bu devede kulak sayılırdı. Kendini o ateşin kıyısından sonsuza kadar uzaklaştırmış olmasaydı, o zaman suçlanabilirdi tabii. Bu konuda çok dikkatli davranacaktı. Ne de olsa bir mumun aşkından çılgına dönmüş bir pervane değildi; son derece zeki bir varlıktı, seçkin bir yaratık; özgür bir iradeyle donanmıştı. Eğer iradesinin onu koruduğuna inanmasaydı kendini böyle ateşe atar mıydı? Metaforlar fazla mı kaçıyor bilemiyorum ama Charles'ın zihni böyle işliyordu.

Böylece, hem bastonunun hem de özgür iradesinin üzerine epeyce abanarak tepeyi inip kasabaya girdi. Kıza karşı duyduğu fiziksel yakınlığı bundan böyle özgür iradesi yardımıyla bastıracaktı. Başka bir gizli buluşma isteğini yine özgür iradesi yardımıyla kesinlikle geri çevirecekti. Bu konuyla ilgilenme işini, özgür iradesiyle Tranter Teyze'ye bırakacaktı. Bu yüzden de Ernestina'yı bu konuda aydınlatmama hakkını daha doğrusu yükümlülüğünü yine aynı özgür iradeyle elinde bulunduracaktı. Karşıdan Beyaz Aslan Hanı göründüğünde kendini özgür iradesi için kutlar hale gelmiş... Sarah'yı da geçmişe gömmüştü.

Dikkate değer genç bir kadın, dikkate değer bir kadın. Zor anlaşılır bir kadın. Onun çekici tarafının bu olduğuna karar verdi: anlaşılmazlığı. Kendisi nasıl İngilizlere has iki niteliğin, ironi ve gelenekçiliğin karışımıysa, Sarah'nın da yine İngilizlere has iki özelliğin karışımı olduğunun farkına varamamıştı. Tutku ve hayal gücünden söz ediyorum. Birinci özelliği belki belli belirsiz sezmişti; ama ikinciyi hayır. Sezemezdi de; çünkü, o devirde Sarah'nın bu iki

özelliği yasaklanmıştı, birincisi kösnüllükle, ikincisiyle hayalperestlikle eş tutulmuştu. Charles'ın kafasındaki bu ikili denklem onun en büyük kusuruydu: Bu konuda tam çağının adamıydı.

Daha çekeceği vardı, bir de Ernestina'yla yüzleşmesi gerekiyordu. Ama Charles otele döndüğünde ailesinin imdadına yetişmiş olduğunu gördü.

Bir telgraf gelmişti. Winsyatt'daki amcasından. "Çok önemli sebeplerden" hemen teşrifi bekleniyordu. Korkarım daha bunu okur okumaz Charles gülümsemekten kendini alamadı; turuncu zarfı neredeyse öpecekti. Onu kısa vadede sıkıntılardan ve yalan söyleme gereğinden kurtarmıştı. Tam zamanında yetişmişti. Hemen hazırlıklara girişti... O zamanlar Lyme'a en yakın istasyon olan Exeter'den sabahın erken vaktinde kalkan bir tren vardı, bu da bir an önce oradan ayrılıp Exeter'de bir gece geçirmesi için güzel bir bahane demekti. Lyme'da bulunabilecek en hızlı arabayı istedi. Kendisi sürecekti. Bunları çok aceleye getirip Tranter Teyze'ye bir mesaj yollamakla yetinmeye meyilliydi. Ama bu çok korkakça olurdu. O da eline telgrafı alıp yola düştü.

İyi yürekli kadın çok endişelenmişti; çünkü telgraf onun için kötü haber demekti. Onun kadar vesveseli olmayan Ernestina ise sadece şaşırmıştı. Robert Amca'nın böyle sadrazam gibi buyruklar vermesinin "çok kötü" olduğunu düşünüyordu. Altından bir şey çıkmayacağından emindi; bir kapris, yaşlı bir adamın kaprisi, hatta daha kötüsü: genç âşıklara karşı duyduğu kıskançlık.

Ailesiyle birlikte, daha önce Winsyatt'a ziyarete gitmişti tabii; Sir Robert'tan pek hoşlanmamıştı. Belki de kendini gözlem altında hissetmesi yüzünden ya da belki ardındaki soylu kuşaklara güvenen amcanın, Londra orta-sınıfına göre kaba sayılabilecek davranışlarda bulunması yüzünden; oysa daha ılımlı bir eleştirmen bu davranışları oldukça eksantrik ve hoş bulabilirdi; belki de evi eski bir ahıra benzetmesi yüzünden, mobilyaları, süslemeleri ve resimleri *feci* eski moda bulması yüzünden; söz konusu amca Charles'a çok düşkün olduğu, Charles'ın amcasına tam bir yeğen gibi davranması da çok *tahrikkâr* olduğu için Ernestina'nın *gerçekten* kıskanmaya

başlaması yüzünden; ama hepsinin ötesinde korkuya kapılması yüzünden.

Komşu hanımefendiler onunla tanıştırılmak için davet edilmişti. *Kendi* babasının *onların* babalarının ve kocalarının iğneden ipliğe her şeyini satın alabilecek kadar zengin olduğunu biliyordu bilmesine; ama kendini çok kurnaz bir biçimde küçümsenmiş ve aşağılanmış hissediyordu (oysa sadece kıskanılmıştı). Her ne kadar, babasının evlendiğinde ona vereceği yüklü miktarda çeyizin en azından bir kısmını nasıl harcayacağını hayal etme fırsatı verse bile, Winsyatt'da yaşama fikri pek içini açmıyordu; o gülünç, oluklu tahta koltukları (Kraliçe Caroline döneminden kalma ve paha biçilemeyecek kadar değerliydiler), o iç karartıcı dolapları (Tudor çağından kalma), güve yeniği içindeki perdeler ve duvar halılarını (Goblen), donuk can sıkıcı tabloları (içlerinde iki Claude'la bir Tintoretto vardı) baştan aşağı değiştirme niyetindeydi.

Amcasından hoşlanmadığını Charles'a söylemeye cesaret edememişti; hoşuna gitmeyen diğer noktaları da alay ederek değil de şaka yollu söylemişti. Sanırım onu suçlayamayız. Kendinden önce gelen ve sonra gelecek olan pek çok zengin aile kızı gibi geleneksel bir zevkten başka bir şey verilmemişti ona da... yani terzilerde, şapkacılarda ve mobilyacılarda nasıl bol bol para harcanacağını biliyordu. Bu onun uzmanlık alanıydı; tek gerçek uzmanlık konusu da bu olduğu için buraya başkalarının el atmasından hiç hoşlanmazdı.

Acelesi olan Charles, onun bu sessiz hoşnutsuzluğuna ve sevimli somurtmalarına sabırla katlandı ve gittiği kadar hızlı döneceğine söz verdi. Aslında amcasının onu neden bu kadar acil çağırdığını gayet iyi kestiriyordu; Tina ve ailesiyle birlikte oraya gittiğinde bu konuya şöyle bir değinilmişti... ama çok dolaylı olarak; çünkü amcası utangaç bir adamdı. Charles ve eşinin onunla birlikte Winsyatt'da kalıp kalmayacaklarıydı mesele; doğu kanadına "yerleşebilirlerdi." Charles amcasının sadece zaman zaman orada oturabileceklerini kastetmediğini biliyordu, Charles'ın oraya yerleşip mülklerin nasıl idare edildiğini öğrenmeye başlamasını istiyordu. Ona da bu fikir pek cazip gelmiyordu, farkında olsa Ernestina'ya gelmeyeceği gibi. Bu kötü bir düzenleme olurdu; çünkü amcası onu kâh şımartır kâh azarlar-

dı... hem Ernestina'nın evliliğin ilk başlarında daha sakin bir biçimde Winsyatt için eğitilmesi gerekiyordu. Ama bunun yanı sıra, amcası ona gizliden gizliye başka bir ipucu daha vermişti: Winsyatt yaşlı, yalnız bir adam için çok büyüktü, daha küçük bir yerde belki daha mutlu olurdu. Etrafta uygun, küçük ev darlığı yoktu... hatta bazıları Winsyatt arazisinde yer alıyordu. Winsyatt köyünde, Elizabeth döneminden kalma böyle bir çiftlik evi vardı, hem malikâneyi de görüyordu.

Charles yaşlı adamın kendini bencilce davranıyormuş gibi hissettiğini tahmin ediyordu; Winsyatt'a çağrılmasının nedeni de ona ya malikânenin ya da köydeki evin teklif edilecek olmasıydı. İkisi de uygundu. Amcası yolundan uzak durduğu müddetçe hangi evde kalacağı pek önemli değildi. Amcasını hangi eve isterse yönlendirebileceğini biliyordu, bir engelin önüne gelmiş sinirli bir binici gibiydi yaşlı adam, birisinin onu öte tarafa geçirmesini bekliyordu.

Broad Sokağı'ndaki üçlü kısa konuşmadan sonra Charles, Ernestina'yla yalnız kalmak istedi; Tranter Teyze çıkar çıkmaz da tahminini anlattı.

"Ama bu konuyu seninle neden daha önce konuşmadı?"

"Hayatım, Bob Amca böyledir. Sen bana ne düşündüğünü söyle."

"Sen hangisini tercih edersin?"

"Senin seçtiğini. Gerekirse hiçbirini. Ama o zaman kırılabilir..."

Ernestina zengin amcalara bir küfür savurdu içinden. Ama belki de Tranter Teyze'nin zevksiz arka odasında olduğu için, kendi zevkine göre döşenmiş bir Winsyatt'da kendini Lady Smithson olarak düşünmek pek hoşuna gitti. Ne de olsa bir unvanın bir mekâna ihtiyacı vardı. Hele o korkunç yaşlı adamla aynı çatı altında olmazlarsa... Zaten yaşlıydı da. Hem bir tanecik Charles'ı vardı ortada ve bir dediğini iki etmemiş olan kendi ana babası...

"Şu köydeki ev; arabayla yanından geçtiğimiz o muydu?"

"Evet, hatırlarsan çatısı göze çok hoş görünüyordu..."

"Dışarıdan öyleydi."

"Tabii ki içi de düzenlenecek."

"Adı neydi?"

"Köylüler ona Küçük Ev derler. Ama sadece diğerine nispeten. Ben orada oturmayalı yıllar oldu; ama sanırım göründüğünden çok daha büyük."

"O eski evleri bilirim ben. Bir sürü çirkin, küçücük oda. Herhalde Elizabeth döneminde yaşayanların hepsi cüceymiş."

Charles gülümsedi (oysa onun Tudor mimarisi konusundaki bu yanılgısını düzeltse daha iyi olurdu) ve kolunu onun omzuna attı: "Winsyatt mı olacak öyleyse?"

Ernestina kaşlarını kaldırıp ona dik dik baktı.

"Sen istiyor musun?"

"Benim için ne demek olduğunu biliyorsun."

"Orayı yeniden dekore edebilir miyim?"

"Canın istiyorsa yıkıp yerine camdan bir saray inşa edebilirsin."

"Charles, ciddi ol!"

Onu itti. Ama Charles çok geçmeden ondan bir öpücük koparıp yüreği ferah, yola koyuldu. Ernestina'ysa yukarı çıkıp, dolabındaki sayısız eşya kataloğuna gömüldü.

23

Dedemin eski bir arkadaşı
Şimdi şu porsuk ağacı...
HARDY, "Dönüşümler"

Charles bahar güneşinin tadını çıkarsın diye tentesi indirilmiş olan payton bahçe kapısından içeri girdi. Genç Hawkins açık kapının yanında duruyordu, yaşlı Bayan Hawkins kulübenin kapısından utangaç utangaç gülümsüyordu. Charles, Sam'in yanında oturan ve kendisini Chippenham'dan getirmiş olan arabacıya bir dakikalığına durmasını söyledi. Charles ve yaşlı kadın arasında özel bir ilişki vardı. Bir yaşından itibaren annesiz büyüdüğü için küçük bir çocukken ona birçok kadın bakmıştı; Winsyatt'da kaldığı za-

manlar ise, Bayan Hawkins'e bağlanmıştı, kadın o sırada çamaşırhanenin başhizmetçisiydi; ama pratikte verdiği hizmetler bakımından aşağı katta oturan suratsız kâhyanın hemen arkasından gelirdi. Belki de Charles'ın Tranter Teyze'ye duyduğu sevgi bu basit kadınla ilgili anılarından kaynaklanıyordu: tam bir Baucis. Bayan Hawkins onu karşılamak için sarsak adımlarla patikadan indi.

Kadının onun yaklaşan evliliği hakkında sorduğu bütün meraklı sorulara cevap vermek zorunda kaldı; o da kadına çocuklarını sordu. Bayan Hawkins her zamankinden daha fazla üzerine titriyordu sanki, onun gözlerinde iyi yürekli fakirlerin sevdikleri zenginlere bakarken takındıkları o acıma dolu ifadeyi gördü Charles. Masumluğu oranında zeki olan köylü kadının, kötü bir babası olan zavallı annesiz çocuğa bakarken takındığı eskiden kalma bir ifadeydi bu; çünkü Charles'ın babasının Londra hayatının zevklerine iyice battığı söylentileri Winsyatt'a kadar ulaşmıştı. Bu sessiz acıma artık çok gereksiz görünüyordu ama Charles keyifli bir hoşgörüyle karşıladı: Charles'a olan sevgisinin ürünüydü bu; kulübesinin bahçesi, aşağıdaki park, ağaç kümeleri –hepsinin çok sevilen adları vardı, Carson Mevkii On-çam Tepesi, Ramillies (bu savaşı kutlamak için dikilmişlerdi) Karaağaç-ve-Meşe, Periler Koruluğu ve daha düzinelercesini avcunun içi gibi bilirdi Charles– söğütlü yol, demir parmaklıklar ve hatta bütün arazi ona duyulan bu sevginin ürünüydü ya da en azından o böyle hissediyordu. Sonunda yaşlı hizmetkâra dönüp gülümsedi:

"Gitmem lazım. Amcam beni bekliyor."

Bayan Hawkins, sanki bu kadar kolay baştan savılmaya gönlü razı değilmiş gibi bir an ona baktı; ama hizmetkârlığı, ona yaptığı annelik karşısında ağır bastı. Charles'ın arabanın kapısı üzerinde duran eline dokunmakla yetindi.

"Tabii, tabii, Bay Charles... Sizi bekliyorlar."

Arabacı, öndeki atın kıçına kamçısıyla şöyle bir dokundu ve araba hâlâ yaprak çıkarmamış olan söğütlerin alacalı gölgesi içinden o tatlı meyili tırmanmaya başladı. Bir süre sonra yol düzleşti ve kırbaç doru atın sırtında bir kez daha tembel tembel şakladı, artık yemliğe iyice yaklaşmış olduklarını anlayan atlar tırısa kalktı. Demir tekerleklerin

şen tıngırtısı, iyi yağlanmamış dingilin gıcırtısı, Bayan Hawkins'in içinde canlandırdığı o eski sevgi, çok yakında bu araziye tümüyle sahip olacağına inanması Charles'ın içinde, Lyme'dayken biraz sekteye uğramış olan, iyi talih ve doğru düzen duygularını yeniden uyandırdı. İngiltere'nin bu bölümü ona aitti ve o da buraya aitti; buranın sorumlulukları, ona kazandırdığı prestij ve asırlık düzeni onundu.

Amcasının işçilerinin yanından geçtiler: Taşınabilir bir ocağın yanında, demirci Ebenezer eğrilmiş demir parmaklıklardan birini düzeltiyordu. Arkasında iki oduncu aylak aylak duruyordu, dördüncü köylü çok yaşlı bir adamdı, hâlâ gençliğindeki gibi büzgülü, robalı mintan giyiyordu; Yaşlı Ben, demircinin babası, (bir düzine kadar yaşlı hizmetkârın malikânede yaşamasına izin verilmişti, isteklerini yapmakta efendileri kadar özgürdüler) ayaklı bir dosyaydı, Winsyatt tarihinin son seksen yılı hâlâ ondan sorulurdu.

Araba geçerken dördü de dönüp el salladılar. Charles bir kral edasıyla onlara karşılık verdi. Onların bütün yaşamını biliyordu, onlar da kendisininkini. Parmaklığın neden eğrildiğini bile biliyordu... büyük Jonas, yani amcasının en sevdiği boğası, Bayan Tomkins'in arabasını kovalarken olmuştu. "Kendi hatası" –yazıyordu amcası mektubunda– "dudaklarını öyle kıpkırmızı boyamasaydı." Charles kendi alaylı cevabını hatırlayınca gülümsedi, böyle çekici bir dul yanında hamisi olmaksızın neden Winsyatt'a geliyordu acaba...

Ama buraya dönmenin en güzel yanı kır yaşamının o değişmez huzuruydu. Wiltshire meralarının manzarası, kilometrelerce uzanıp giden bahar çayırları, görüş alanına henüz girmiş olan krem rengi ve gri boyalı ev, yanındaki heybetli sedir ağaçları, batı kanadının yanındaki meşhur çınar (bütün çınarlar meşhurdur), küçük ahşap kulesi ve dallar arasında bir ünlem işareti gibi görünen saatiyle arkadaki ahır. O ahır saati sembolikti; hiçbir zaman gerçekten acil bir iş olmamıştı Winsyatt'da –telgrafa rağmen– yeşil bugünler yeşil yarınlara kavuşurdu, dikkate alınan yegâne saat güneş saatiydi, saman kaldırma ve harman dışında pek de fazla olmayan işleri yapacak pek çok kişi vardı, yine de neredeyse mekanik sayılabilecek öyle bir düzen vardı ki insan bunun asla bozulamayacağını hissederdi, hep böyle devam edeceğini: iyicil ve tanrısal bir düzen. Tanrı –ve Millie– bilir

ya birçok taşra yöresinde Sheffield ve Manchester gibi sanayi kentlerindeki kadar büyük adaletsizlik ve yoksulluk vardı; ama bunlar İngiltere'nin büyük malikânelerinin semtine bile uğramazdı, belki de bunun tek nedeni mülk sahiplerinin tarlaları ve hayvanları kadar hizmetkârlarının da bakımlı görünmesini istemesiydi. Yanlarında çalışan o dev kadroya az çok iyi davranmaları, göz zevklerine olan düşkünlüklerinin bir yan ürünüydü belki de sadece; ama hizmetkârlar bu işten kârlı çıkıyordu. "Akıllı" modern işletmeciliğin amacı da bundan daha az bencilce olmasa gerek. İyi kalpli sömürgenlerin bir kısmı Hoş Görüntü; diğer kısmı Yüksek Verimlilik peşinde.

Araba söğütlerin altından çıktıktan, parmaklıklı bölüm yerini yumuşak çimenliklere ve alçak çalılara bıraktıktan ve yol evin – Wyatt'ın gençken ufak tefek değişiklikler ve ekler yaptığı, Rönesans dönemi mimarisi tarzında bir yapıydı bu– önüne doğru kavislendikten sonra Charles kendini gerçekten kendi mülküne girmiş hissetti. Aylak aylak geçirdiği bütün yaşamını ve dine, bilime, seyahate dadanmasını hep açıklıyordu bu an sanki; bu anı beklemişti... yani tahta çağrılmayı. Yamaçaltı'ndaki saçma macera unutulmuştu. Büyük görevler, huzurun ve düzenin korunması onu bekliyordu; daha önce ailesinden birçok genç adamı beklediği gibi. Görev: Bu onun gerçek eşiydi, Ernestina'sı ve Sarah'sı; yarı yaşında bir oğlan çocuğu gibi bu yeni eşi karşılamak için arabadan aşağıya atladı.

Ama bulup bulacağı boş bir hol oldu. Amcasını onu ayakta, gülümseyerek bekler bulacağını umduğu oturma odasına, daha doğrusu çalışma odasına daldı. Ama o oda da boştu. Bu işte tuhaf bir şeyler vardı, Charles'ı şaşırtan bir şeyler. Sonra gülümsedi. Yeni perdeler takılmıştı ve halılar, evet onlar da yeniydi. Bu fırsatın elinden alındığını öğrenmek Ernestina'nın pek hoşuna gitmeyecekti; ama yaşlı adamın meşaleyi yeni kuşağa devretme niyetini bundan açık ne gösterebilirdi ki?

Ama başka şeyler de değişmişti. Charles'ın bu değişikliğin ne olduğunu anlaması biraz zaman aldı. O ölümsüz toy kuşu ortadan kaybolmuştu; cam kutusunun durduğu yerde şimdi porselen dolu bir vitrin duruyordu.

Ama hâlâ tahminde bulunamıyordu.

Ne de bir gün önce ondan ayrıldıktan sonra Sarah'nın ne yaptığını tahmin edebiliyordu; ama nasıl etsin ki? Sarah mandıradan görülme şansını ortadan kaldırmak için her zaman saptığı üst patikaya gelene kadar hızlı hızlı yürümüştü. İzleyen biri olsaydı onun orada durakladığını görürdü ve Sarah kadar keskin bir kulağı olsaydı, neden durakladığını anlardı: Ağaçların arasından, birkaç yüz metre ilerideki mandıradan sesler geliyordu. Sarah büyük bir çalılığa gelene kadar ağır ağır ve sessizce yürüdü, sonra yapraklar arasından aşağıya baktı. Bir süre öylece durdu, aklından ne geçtiği yüzüne bakınca hiç belli olmuyordu. Sonra aşağıdaki bir hareketlenme, bir değişiklik onu harekete geçirdi... ama geriye ağaçların arasına dönmedi. Büyük bir cesaretle çalılığın arkasından çıkıp kulübenin arkasından geçen patikadan yürümeye başladı. Böylece kulübenin kapısında duran iki kadın onu açıkça gördü, birinin elinde sepet vardı ve belli ki eve dönmeye hazırlanıyordu.

Sarah'nın karanlık silueti kadınlara yaklaştı. Kulübeye, kadınların şaşkın gözlerine bakmadı, Mandıra'nın arkasındaki tarlalardan birinin çitini geçene kadar hızlı hızlı yürüdü.

Kadınlardan biri mandıracının karısıydı, diğeriyse Bayan Fairley.

24

Bir keresinde en tipik Viktorya çağı vecizelerinden birinin şu olduğunu duymuştum: "Onun amcan olduğunu unutma..."

G. M. YOUNG,
Viktorya Çağı Denemeleri

Korkunç bir şey bu. Korkunç. İnanamıyorum, aklını kaçırmış.

"Biraz ölçüyü kaçırmış. Ama senin dediğinle bu bambaşka şeyler."

"Tam da zamanı!"

"Sevgili Tina, Eros'un diğer insanların çıkarlarını gözetmemek gibi kötü bir huyu vardır."

"Bunun Eros'la filan alakası olmadığını sen de gayet iyi biliyorsun."

"Korkarım bu işle alakası olan bir tek o var. Yaşlı kalpler bütün saldırılara açıktır."

"Benim suçum. Onun benden hoşlanmadığını biliyorum."

"Yok canım, saçmalama!"

"Saçmalamıyorum. Onun için sadece bir manifaturacının kızı olduğumu çok iyi biliyorum."

"Sevgili çocuğum, kendine hâkim ol!"

"Senin adına kızıyorum."

"İyi öyleyse, bırak ben kendi adıma kızayım."

Bunun üzerine bir sessizlik çöktü, böylece ben de konuşmanın Tranter Teyze'nin arka odasında geçtiğini söylemeye fırsat bulabildim. Biraz önce ağlamış olan ve şimdi dantel mendilini hırsla büküp duran Ernestina'ya sırtını dönmüş, pencerenin önünde duruyordu Charles.

"Winsyatt'ı ne kadar sevdiğini biliyorum."

Charles'ın buna yanıtını ancak hayalimizde canlandırabiliriz; çünkü, tam o sırada kapı açıldı ve yüzünde mutlu bir hoş geldin tebessümüyle Tranter Teyze içeri girdi.

"Ne kadar çabuk döndün!" Charles'ı Winsyatt Malikânesi'ne girerken gördüğümüz günün akşamıydı, saat dokuz buçuktu.

Charles acı acı güldü: "İşimiz çok çabuk... bitti."

"Çok korkunç, çok yüz kızartıcı bir şey oldu." Tranter Teyze yeğeninin trajik, öfkeli yüzüne korkuyla baktı; Ernestina konuşmasını sürdürdü: "Charles mirastan mahrum edildi."

"Mirastan mahrum mu edildi?"

"Ernestina abartıyor. Sadece amcam evlenmeye karar vermiş. Eğer şansı yaver gider de bir oğlu, bir vârisi olursa..."

"Şansı yaver giderseymiş!" Ernestina, Charles'a ters ters baktı. Tranter Teyze hayretle bir birine bir ötekine bakıyordu.

"Ama... bu hanım kim?"

"Adı Bayan Tomkins, Bayan Tranter. Dul bir hanım."

"Bir düzine oğul doğuracak kadar da genç."

Charles gülümsedi: "Pek o kadar değil. Ama en azından birkaç tane doğurabilir."

"Onu tanıyor musun?"

Ernestina, Charles'tan önce atıldı: "Yüz kızartıcı dediğim şey de bu işte! Daha iki ay önce amcası mektubunda kadınla dalga geçiyormuş. Şimdi kulu kölesi olmuş."

"Ernestina hayatım!"

"Sakinleşmek istemiyorum! Bu kadarı da fazla. O kadar yıldan sonra..."

Charles derin bir nefes alıp Tranter Teyze'ye döndü: "Anladığım kadarıyla çok iyi bir aileden geliyormuş. Kocası Kırkıncı Müfrezede albaymış ve ona yüklüce bir miras bırakmış. Servet peşinde olmadığı kesin." Ernestina'nın ateş püsküren bakışları hiçbir şeyi bu kadar kesin görmediğini gösteriyordu. "Bana çok çekici bir kadın olduğu söylendi."

"Kalıbımı basarım sürek avına da çıkıyordur."

Daha önce, ava çıkmadığı için canavar amcanın defterinde koca bir eksi almış olan Ernestina'ya soğuk soğuk gülümsedi Charles: "Çıkıyordur. Ama bu bir suç değil herhalde."

Tranter Teyze bir koltuğa çöküp, bu gibi durumlarda hep yaptığı gibi bir umut ışığı arayarak genç yüzlere bakmayı sürdürdü.

"Amcan çocuk sahibi olamayacak kadar yaşlı değil mi?"

Charles, onun bu saflığı karşısında kibarca gülümsedi: "Altmış yedi yaşında Bayan Tranter. O kadar yaşlı değil."

"Ama alacağı kadın onun torunu olacak yaşta."

"Sevgili Tina, bu gibi durumlarda elimizde kalan tek şey haysiyetimizdir. Benim hatırım için hırçınlaşma, rica ederim! Memnuniyetsizliğimizi mümkün olduğunca saklamalıyız."

Ernestina başını kaldırınca, Charles'ın ne kadar sinirli olduğunu anladı; başka bir rol oynamalıydı. Ona koştu ve elini alıp dudaklarına götürdü. Charles onu kendisine çekip alnından öptü, ama aldanmamıştı. Kır faresiyle kiler faresi aynı gibi görünebilirler, ama aynı değiller; Ernestina'nın bu şaşırtıcı ve tatsız haberi karşılayış tarzını tanımlayacak bir kelime bulamasa da pek "hanımefendice" olmadığı kesindi. Onu Exeter'den getiren arabadan iner inmez Tranter Teyze'nin evine gelmişti ve Ernestina'dan, her ne kadar onun duygularını yansıtır gibi görünüp onu pohpohlasa da keskin bir öfkeden çok duygularını sakince paylaşmasını beklemişti. Belki de mesele

buydu; Ernestina'nın ona yakıştırdığı öfkeyi bir beyefendi asla dışarı vuramazdı. İlk başta tam bir manifaturacı kızı gibi davranmıştı; bir iş anlaşmasında aldatılmıştı ve o geleneksel serinkanlılığa, hayatın önüne çıkardığı aksaklıkların yaşam tarzını bozmasına izin vermeyen o aristokratik sükûnete sahip değildi.

Ernestina'yı fırladığı kanepeye tekrar oturttu. Oraya gelişinin asıl sebebini, uzun dönüş yolculuğu sırasında vardığı bir kararı, ertesi güne ertelese daha iyi olacağını seziyordu. Benimsenmesi gereken doğru tavrı Ernestina'ya göstermenin bir yolunu aradıysa da gülümseyerek konuyu değiştirmekten başka yol bulamadı.

"Bugün Lyme'da hangi önemli hadiseler cereyan etti bakalım?"

Ernestina sanki bir şey hatırlamış gibi teyzesine döndü: "Ondan haber aldın mı?" Sonra Tranter Teyze'nin cevabını beklemeden Charles'a döndü: "Bir şey *oldu*. Bayan Poulteney, Bayan Woodruff'ı işten çıkardı."

Charles'ın yüreği ağzına geldi. Ama havadislerini anlatmaya pek hevesli olan Bayan Tranter onun yüzündeki derin şaşkınlığı görmedi bile: Charles geldiğinde evde olmamasının nedeni buydu. Anlaşılan bu olay bir gün önce olmuştu; günahkâra Marlborough Malikânesi'nde son bir gece geçirme izni verilmişti. Sabahın erken saatlerinde bir hamal sandığını almaya gelmişti; adama onu Beyaz Aslan Hanı'na götürmesi söylenmişti. Bunu duyunca Charles kâğıt gibi bembeyaz kesildi, ama Tranter Teyze'nin ikinci cümlesi yüreğine su serpti:

"Bilirsin orası yolcu arabalarının kalktığı yerdir." Dorchester'den Exeter'e giden otobüsler Lyme'ın dik yokuşunu inmezler, dört mil ötede, batıya giden ana yol üzerinden yolcu alırlardı. "Ama Bayan Hunnicott adamla konuşmuş. Bayan Woodruff'ın orada olmadığından emin. Hizmetçi onun sabah erkenden gittiğini ve sandığı için bazı talimatlar bıraktığını söyledi."

"Ya sonra?"

"Tek bir iz bile yok."

"Papazı gördünüz mü?"

"Hayır, ama Bayan Trimble onun bu öğleden sonra Marlborough Malikânesi'ne gittiğini söyledi. Papaza Bayan Poulteney'in iyi

olmadığını söylemişler. Bayan Fairley'yle konuşmuş. Kadın yalnızca Bayan Poulteney'in çok yüz kızartıcı bir şey öğrendiğini, çok şaşırıp üzüldüğünü söylemiş..." İyi yürekli Bayan Tranter sanki Sarah'nın ortadan kayboluşu kadar kendisinin işin içyüzünden habersiz oluşundan da üzüntü duyuyormuş gibi cümlesini yarıda kesti. Yeğeninin ve Charles'ın gözlerine baktı: "Ne olabilir... ne *olabilir*?"

"Marlborough Malikânesi'nde asla işe girmemeliydi. Kurda kuzu emanet etmek gibi bir şey bu." Ernestina fikrini doğrulamasını bekler gibi Charles'a döndü. Kendini göründüğünden çok daha fazla telaşlı hisseden Charles, Tranter Teyze'ye baktı.

"Sakın bir şey..."

"Hepimiz bundan korkuyoruz. Papaz onu aramaları için Charmouth'a adam gönderdi. Orada yamaçlarda yürürdü."

"Onlar bir şey bulmuş mu?"

"Hiçbir şey bulamamışlar."

"Eskiden bir yerde çalıştığını söylemiştiniz..."

"Oraya da sordurdular. Hiç haberleri yokmuş."

"Grogan... onu Marlborough Malikânesi'ne çağırmadılar mı?" Ernestina'ya dönerek, bu ismi kurnazca kullandı: "Sıcak şarap içtiğimiz akşam bana ondan söz etmişti. Onun durumuyla ilgilendiğini biliyorum."

"Bayan Trimble saat yedide onu papazla yürürken görmüş. Çok telaşlı göründüğünü söyledi. Kızgınmış. Böyle dedi." Bayan Trimble, Broad Sokağı'nda bir incik boncuk dükkânı işletiyordu; bu yüzden kasabanın haber alma merkeziydi. Tranter Teyze'nin yüzü birden inanılmaz bir ifadeye büründü; sertleşti. "İstediği kadar hasta olsun, Bayan Poulteney'in evine ayak basmayacağım."

Ernestina yüzünü elleriyle kapadı: "Ne acımasız bir gün!"

Charles iki hanıma baktı. "Belki de Grogan'a gitsem iyi olur."

"Aman Charles... ne yapabilirsin ki? Bir sürü adam onu arıyor zaten."

Charles'ın kafasından geçen bu değildi kuşkusuz. Sarah'nın işten çıkarılmasının Yamaçaltı'ndaki gezintileriyle pek de alakasız olmadığını tahmin ediyordu; tabii en büyük korkusu, onunla orada görülmüş olmasıydı. Acılı bir kararsızlıkla öylece kalakaldı. Sarah'nın

işten çıkarılmasının nedeni hakkında genelde ne konuşulduğunu bilmesi şart olmuştu. Birden küçük oturma odası ona çok boğucu geldi. Yalnız kalması gerekiyordu. Ne yapacağını düşünmeliydi. Eğer Sarah hâlâ yaşıyorsa –Charles, Exeter'deki otelde sakin sakin uyurken, onun umutsuzluk içinde geçirdiği bir gece sonunda ne tür çılgınca bir karara vardığını kim bilebilirdi?– eğer hâlâ nefes alıyorsa, nerede olabileceğini tahmin ediyordu; Lyme'da bunu bilen tek kişi olmak da ona kefendeymiş gibi boğucu bir his veriyordu. Yine de bu bildiğini açık etmeye cesareti yoktu.

Birkaç dakika sonra Beyaz Aslan'a inen yokuşta yürüyordu. Hava ılıktı ama gökyüzü kapalıydı. Nemli havanın aylak parmakları yanaklarını okşuyordu. Ufuklarda gök görültüsü vardı, kalbinde de.

25

Ey genç sevdalı, nedir bu iç çekişler,
Asla senin olmayacak biri uğruna?
TENNYSON, *Maud* (1855)

Charles'ın niyeti hemen bir pusula yazıp İrlandalı doktora Sam'le yollamaktı. Yürürken kafasından bu pusulayı kuruyordu: "Bayan Tranter çok endişeli" ... "Aramaya adam çıkarmak için gereken masraflara"... ya da daha iyisi "Maddi ya da başka türlü bir yardımım dokunabilirse"; bu tür cümleler kafasında uçuyordu. Otele girer girmez sanki seyis sağırmış gibi yüksek sesle bağırarak, Sam'i birahaneden alıp yukarıya yollamasını söyledi. Ama odasına henüz girmişti ki bu olaylı günün üçüncü şokunu yaşadı.

Yuvarlak masanın üzerinde bir not duruyordu. Siyah mumla mühürlenmişti. Yazı yabancıydı: *Bay Smithson, Beyaz Aslan.* Katlanmış kâğıdı hemen açtı. Ne giriş ne de imza vardı.

"Sizden beni son bir kez daha görmenizi rica ediyorum. Bu öğleden sonra ve yarın sabah bekleyeceğim. Eğer gelmezseniz bir daha sizi asla rahatsız etmeyeceğim."

Charles notu iki, hatta üç kere okudu; sonra gözlerini dışarıdaki karanlığa dikti. Adını, şerefini böyle dikkatsizce tehlikeye attığı için çileden çıkmıştı; onun hâlâ yaşıyor olmasına sevinmişti; son cümlede gizli olan tehdide sinirlenmişti. Sam ağzını mendiliyle silerek odaya girdi, yemekteyken rahatsız edildiğini anlatmak için bu incelikten yoksun imaya başvurmuştu. Öğle yemeğinde topu topu bir şişe bira, üç tane de bayat çörek yediği için bu davranışını hoş görmek gerekirdi. Ama bir bakışta Winsyatt'dan döneli beri huysuzlanıp duran efendisinin hâlâ ters olduğunu anladı.

"Aşağı inip bu notu kimin bıraktığını öğren!"

"Baş üstüne, Bay Charles!"

Sam dışarı çıktı, daha üç adım gitmemişti ki Charles kapıda belirdi: "Bunu kimin buraya çıkardığını da sor!"

"Baş üstüne, Bay Charles!"

Efendi odasına döndü; orada aklına Ernestina'ya verdiği mavi kireçtaşının üzerine kaydolmuş tarihöncesi felaket geldi: Aniden sular çekilince amonitler ortada kalmıştı, doksan milyon yıl öncesinden bir mikro kıyamet. Kara bir şimşeğin ışığı altında, bütün hayatın paralel olduğu birden içine doğdu: Evrim, mükemmelliğe doğru yükselen dikey bir şey değildi, yataydı. Zaman bir aptallıktan ibaretti; varoluşun tarihi yoktu, hep şimdiydi, hep aynı şeytani makineye kısılıp kalmaktı. Gerçekliği kapatmak için insanoğlunun diktiği bütün o rengârenk perdeler: Tarih, din, görev, mevki; hepsi yanılsamaydı, dumanlı kafayla hayal edilen şeyler.

Sam, yanında kendisinin biraz önce konuştuğu seyisle içeri girince onlara döndü. Notu bir çocuk getirmişti. Sabah saat onda. Seyis oğlanı tanıyor ama adını bilmiyordu. Yo, kimin gönderdiğini söylememişti. Charles sabırsızlıkla onu başından savdı; sonra yine sabırsızlıkla Sam'e neye baktığını sordu.

" 'İç bir şeye bakmıyordum valla, Bay Charles!"

"İyi öyleyse. Söyle de bana yemek yollasınlar. Ne olursa olsun, fark etmez."

"Baş üstüne, Bay Charles!"

"Bir daha rahatsız edilmek istemiyorum. Eşyalarımı şimdi yerleştirebilirsin."

Sam yandaki yatak odasına girdi, Charles pencerede duruyordu. Aşağı bakarken, hanın penceresinden sızan ışıkta küçük bir çocuğun sokağın öte yanından koşup, kendi penceresi altında karşıdan karşıya geçtikten sonra gözden kaybolduğunu gördü. Neredeyse camı açıp onu çağıracaktı, sabahki mesajı onun getirdiğinden o kadar emindi ki... Sıkıntı içinde öylece durdu. Epey zaman geçtiği için yanıldığına inanmaya başlamıştı. Sam yatak odasından çıkıp kapıya yöneldi. Ama tam o sırada kapı çalındı. Sam kapıyı açtı.

Gelen seyisti, yüzünde bu kez hata yapmadığını gösteren salakça bir sırıtış vardı. Not elindeydi.

"Gene aynı çocuk efendim. Bu sefer sordum efendim. Diyo ki aynı kadınmış efendim ama adını bilmiyo. Yalnız buralarda o kadına Fra..."

"Tamam, tamam... Bana notu ver!"

Sam kâğıdı alıp Charles'a uzattı ama uşak maskesinin altında alaycı bir bilmişlik, dilsiz bir küstahlık vardı. Başparmağını seyisten yana sallayıp şöyle bir göz kırptı, seyis dışarı çıktı. Sam de çıkmak üzereydi ama Charles onu geri çağırdı. Bir an durakladı, en uygun kelimeleri bulmaya çalışıyordu.

"Sam, burada talihsiz bir kadının durumuyla ilgileniyordum. Bu konuyu Bayan Tranter'a söylemek istemedim... ve hâlâ da istemiyorum. Anlıyor musun?"

"Çok iyi anladım, Bay Charles."

"Ben bu insanı kendi... yeteneklerine daha uygun bir yere yerleştirmek istiyorum. Ondan sonra elbette Bayan Tranter'a söyleyeceğim. Bu küçük bir sürpriz. Bayan Tranter'ın konukseverliğine küçük bir karşılık. Bu kız için endişeleniyor."

Sam öyle bir ağırbaşlılık takınmıştı ki Charles kendi kendine "sadık uşak Sam" dedi; efendisinin buyruklarına büyük bir saygıyla bo-

yun eğiyordu. Bu Sam'in gerçek karakterinden o kadar uzaktı ki Charles bocaladı.

"Yani –aslında önemi yok ya– bu konudan kimseye bahsetmeyeceksin!"

"Tabii Bay Charles..." Sam, kumar oynamakla suçlanan bir rahip gibi şaşkın görünüyordu.

Charles pencereye döndü ve Sam'in dudaklarını büzerek başını salladığını görmedi, kapı kapanır kapanmaz da hemen ikinci notu açtı.

"Je vous ai attendu toute la journée. Je vous prie – une femme à genoux vous supplie de l'aider dans son désespoir. Je passerai la nuit en priéres pour votre venue. Je serai dès l'aube à la petite grange près le mer atteinte par le premier sentier à gauche après la ferme."*

Mumu olmadığı için bu notu mühürleyememişti ki bu da notun neden mürebbiye Fransızcasıyla yazıldığını açıklıyordu. Sanki bir kulübenin kapısında ya da Yamaçaltı'nda kaleme alınmış gibi kurşunkalemle yazılmış, çiziktirilmişti –çünkü Charles onun oraya kaçtığını biliyordu. Çocuk da Cobb'daki fakir bir balıkçının oğluydu herhalde –Yamaçaltı'ndan oraya inen bir patika sayesinde kasabadan geçmeye gerek kalmıyordu. Ama ne aptalcaydı, ne kadar riskli!

Fransızca! Varguennes!

Charles mektubu elinde buruşturdu. Uzaklarda çakan bir şimşek fırtınanın geldiğini gösteriyordu; pencereden bakarken sağanağın ilk ağır, seyrek damlaları cama vurmaya başlamıştı bile. Onun nerede olduğunu merak etti; Sarah'nın bir yerlerde, yağmur ve şimşekler altında sırılsıklam koşuşturduğunu düşünmek ona bir an olsun kendi keskin ve bencil kaygılarını unutturdu. Ama bu kadarı da çok fazlaydı! Böyle bir günden sonra!

Ünlem işaretlerini ifrata vardırdım. Ama Charles odayı arşınlarken, düşünceler, tepkiler, tepkilere tepkiler böyle öfkeyle zihninden gelip geçiyordu. Kendini pencere kenarında durup Broad Sokağı'na

* (Fr.) "Sizi günboyu bekledim. Yalvarırım. Ayaklarınıza kapanmış bir kadın yalvarıyor size, umutsuzluktan kurtulmasına yardım edesiniz diye. Gelesiniz diye bütün gece dua edeceğim. Gün doğarken, çiftliği geçince solda ilk toprak yolun kavuştuğu kıyıdaki küçük samanlıkta olacağım." (ç.n.)

bakmaya zorladı; birden Sarah'nın bu sokakta bir diken gibi yürümesi hakkında söylediklerini hatırladı. Geri dönüp şakaklarını tuttu; sonra yatak odasına gidip aynada yüzüne baktı.

Ama uyanık olduğunun bal gibi de farkındaydı. Kendi kendine bir şeyler yapmalıyım, harekete geçmeliyim deyip duruyordu. Zayıflığı yüzünden büyük bir öfkeye kapıldı –kuraklığa kurban gitmiş bir amonit olmadığını, etrafını saran karanlık bulutları dağıtabileceğini göstermek için bir şeyler yapmaya kararlıydı. Birileriyle konuşmalı, içini dökmeliydi.

Oturma odasına geri dönerek gaz lambasının ince zincirini çekti, solgun yeşil alev bembeyaz bir ateş topuna dönüştü, sonra kapının yanındaki zilin kordonuna sertçe asıldı. İhtiyar garson geldiğinde, birçok çağdaşının handa düşündüklerinden daha uzun kalmalarına neden olan, Beyaz Aslan Hanı'nın brandy ve şeri karışımı o ünlü içkisinden ısmarladı.

Daha beş dakika olmamıştı ki endişeyle tepsiyi taşımakta olan Sam merdivenlerin ortasında donakaldı, yanakları belli belirsiz kızarmış olan Charles, üzerinde paltosu aşağı iniyordu. Charles onun bir üstündeki basamakta durdu, tepsinin üzerindeki bezi kaldırarak çorba, haşlanmış et ve patatesten oluşan mönüye şöyle bir göz attı ve tek bir kelime bile söylemeden yoluna devam etti.

"Bay Charles?"

"Sen ye!"

Efendisi gitmişti; Sam ise tam aksine, diliyle sağ yanağını iterek, gözlerini yanındaki tırabzana dikmiş, öylece kalmıştı.

26

Size bir şey söyleyeyim mi dostlarım, her şey asırlık bir tımar hakkına bağlı.

LEWIS CARROLL,
Köpan Avı (1867)

Mary'nin, Londralı bıçkının zihni üzerindeki etkisi gerçekten düşündürücü olmuştu. Sağlıklı fiziksel duyuları olan her normal delikanlı gibi Mary'yi Mary'nin kendisi için de seviyordu; ama aynı zamanda onu kendi düşlerinde oynadığı rol için seviyordu: Bizim sınır tanımayan ve hayal gücünden yoksun çağımızda genç erkeklerin kızlarla ilgili kurdukları düşlere hiç benzemiyordu onunkiler. Onu daha çok beyefendilere giyim eşyası satan bir dükkânda tezgâhın arkasında görüyordu. Londra'nın her yerinden,

hipnotize olmuş gibi, seçkin müşteriler bu baştan çıkarıcı yüzü görmeye geliyordu. Sokak onların siyah şapkalarından görünmez oluyor, arabalarının tekerlek gürültüsü herkesi sağır ediyordu. Musluğunu Mary'nin açtığı büyülü bir semaver, ardı arkası kesilmeyen eldivenler, eşarplar, çoraplar, şapkalar, tozluklar, Oxonian'lar (o zamanlar çok moda olan bir ayakkabı) ve yakalıklar fışkırtıyordu – Piccadilly, Shakspere, Dog-collar, Dux marka yakalıklar– Sam'de bir yaka saplantısı vardı, bunun Sam'in fetişi olduğunu bile söyleyebilirim; çünkü her seferinde ona hayranlıkla bakan bir lordun ya da dükün karşısında Mary bu yakalığı o ak gerdanına koyup gösteriyordu. Bu büyüleyici sahnede Sam'in yeri kasaydı, altın yağmurunu topluyordu.

Bunun bir hayal olduğunun gayet iyi farkındaydı. Ama Mary, deyim yerindeyse altını çiziyordu gerçeğin; dahası bu hayalin gerçekleşmesinin önünü amansızca kapatan şeytanın iğrenç hatlarını daha da belirginleştiriyordu. Adı neydi bu şeytanın? Parasızlık. Efendisinin oturma odasında rahatça bir iskemleye kurulup –yine dudaklarını büzerek Charles Broad Sokağı'nda gözden kaybolana kadar beklemişti önce– ikinci akşam yemeğine başladığında, insanoğlunun değişmez düşmanı olan bu şeytana bakıyordu belki hâlâ; önce bir iki kaşık çorba içti, sonra etin güzel taraflarını ayıkladı; çünkü parası olmasa bile bir züppenin bütün özelliklerine sahipti. Çatalına taktığı soslu etin lezzetinden bihaber yine dalıp gitmişti uzaklara.

Şimdi lüzumsuz bilgi yığınınıza bir katkı da ben yapayım. *Mal* Eski Norveççe'den gelme bir Eski İngilizce kelimedir ve bu kelimeyi İngiltere'ye Vikingler getirmiştir. Aslen "konuşma" anlamına gelir; ama Vikingler bu kadınsı edimi sadece zorla bir şey talep ettiklerinde yaptıkları için, zamanla "vergi" ya da "haraç" anlamını kazanmıştır. Vikinglerin bir kolu güneye gidip Sicilya'daki mafyayı kurmuştur; ama diğer kolu –artık *mal, mail* diye telaffuz edilmeye başlanmıştır– İskoçya sınırında kendi dalaverelerini çevirmeye koyulmuştur. Birisi birinin ürününü çaldığında ya da kızının ırzına geçtiğinde komşu köyün şefine *mail* yani ceza karşılığı bir tür haraç ödüyordu. Kurbanlar zaman içinde buna *black mail* yani şantaj demeye başladılar.

Her ne kadar etimolojik açıdan olmasa da Sam bu kelimenin anlamını düşünüyordu; çünkü bu "talihsiz kadının" kim olduğunu anında anlamıştı. Fransız Teğmenin Kadınının işten kovulması bütün Lyme'ın diline düşmekten kurtulamayacak kadar iştah kabartıcı bir olaydı; Sam de birinci akşam yemeği sırasında, rahatsız edilmeden önce, birahanede bu konunun konuşulduğunu duymuştu. Sarah'nın kim olduğunu da bir gün Mary anlatmış olduğu için biliyordu. Efendisini ve onun normalde nasıl davrandığını da biliyordu; bu sıralar kendinde değildi; bir şey yapacaktı; Bayan Tranter'ın evinden başka bir yere gidiyordu. Sam çatalını bırakıp parmağının ucuyla burnunun yanına vurmaya başladı; Newmarket'teki yarış alanında paytak adamın, yarışacak olan atın bir fare kadar bile koşamayacağını göstermek için yaptığı gibi. Ama korkarım bu sefer fareye benzeyen kendisiydi; gemisi batan bir fare.

Winsyatt'ın alt katındakiler neler olup bittiğini gayet iyi biliyordu; amca yeğenine nispet yapmaya niyetlenmişti. Köylü işçi sınıfının işbilirliğe beslediği doğuştan gelme saygı yüzünden Charles'ı buralara seyrek geldiği için suçlu buluyorlardı; yani Sir Robert'a her fırsatta yağ çekmediği için. O günlerde uşaklar mobilyadan hallice sayılırlardı ve efendileri onların da kulakları ve beyinleri olduğunu sık sık unuturdu; yaşlı adam ile vârisi arasındaki çekişmeler de gözlerinden kaçmamış, kendi aralarında bu konuyu tartışmışlardı. Genç kadın hizmetkârlar arasında yakışıklı Charles'a karşı bir acıma eğilimi varsa da, daha olgun olanlar uçarı ağustosböceği karşısında karıncanın tarafını tutuyorlardı. Maaş alabilmek için hayatları boyunca çalıştıkları için Charles'ın tembelliği yüzünden cezalandırıldığını görmek hoşlarına giriyordu.

Dahası, Ernestina'nın şüphe ettiği gibi maceracı bir zengin dul olan Bayan Tomkins, kâhya ve başuşağı kendine bağlamakta gecikmemişti; bu iki kıymetli şahsiyet de *imprimatur** –daha doğrusu *ducatur in matrimonium*** –larını tombul ve işveli duldan yana kullanmışlardı; dahası daha önce sözü edilen doğu kanadındaki

* (Lat.) Bir esere verilen basım izni. Burada, sadece "onay" anlamına geliyor gibi. (ç.n.)
** (Lat.) Evlenme izni. (ç.n.)

uzun zamandır kullanılmayan bir odayı gören kadın kâhya kadına buranın harika bir çocuk odası olacağını söylemişti. Bayan Tomkins'in önceki evliliğinden bir oğlu ve iki kızı vardı; ama kâhyaya bakılırsa –ki fikrini kibarca başuşak Bay Benson'a da söylemişti– Bayan Tomkins yine bir çocuk istiyordu.

"Kızı da olabilir, Bayan Trotter!"

"Erkek olana kadar uğraşır, Bay Benson. Bunu bir kenara yazın. Kolay vazgeçecek tiplerden değil."

Başuşak çayından bir yudum çekerek ekledi: "Hem iyi bahşiş veriyor." Aileden biri olan Charles hiç vermiyordu.

Uşak odasında Charles'ı beklerken buna benzer şeyler çalınmıştı Sam'in kulağına. Bu ona pek de hoş gelmemişti, daha doğrusu ağustosböceğinin uşağı olarak onun hakkındaki genel yargıdan nasibini almak pek hoş gelmemişti; hem bütün bunların ucu onun yedekteki düşüne gelip dokunuyordu: Bu *faute de mieux** düşte kendini Winsyatt'da Bay Benson'ın konumunda görüyordu. Hatta bu tohumu Mary'nin zihnine bile ekmişti; isterse filizlendirebilirdi de. O kadar matah bir şey olmasa bile bu tohumun söküp atıldığını görmek hoş değildi.

Winsyatt'dan ayrıldıktan sonra Charles ona hiçbir şey söylememişti; yani Sam'in onun kararan umutları hakkında resmen bilgisi yoktu. Ama efendisinin kararmış yüzü her şeyi açık ediyordu zaten.

Şimdi de bu!

Sam sonunda soğumuş eti ağzına atıp çiğnedi ve yuttu; bu esnada sürekli geleceğe bakıyordu.

Charles'ın amcasıyla konuşması pek öyle fırtınalı geçmemişti; çünkü ikisi de kendilerini suçlu hissediyorlardı: Amca yapmakta olduğu şey için, yeğen de geçmişte yapmadığı şeyler için. Amcası haberi verirken, vicdanının rahat olmadığını ele veren gözlerini yeğeninden kaçırıyordu. İlk şokun buz gibi etkisinden sonra Charles resmi bir nezaketle cevap vermişti.

"Sizi tebrik ederim efendim, mutluluklar dilerim!"

* (Fr.) Daha iyisi olmadığında idare eder, ehven-i şer. (ç.n.)

Biz Charles'ı boş çalışma odasında bırakmıştık; ondan hemen sonra gelen amcası, yemyeşil otlaklarından cesaret almak ister gibi yüzünü pencereye dönmüştü. Duyduğu tutkuyu kısaca anlattı. Başlangıçta reddedilmişti: Üç hafta kadar önce. Ama öyle hemen kuyruğunu kıstırıp kaçacak adamlardan değildi o. Hanımın sesinde hafif bir kararsızlık sezmişti. Bir hafta önce Londra'ya giden trene binmiş ve "dörtnala atağa geçmişti" sonunda bu inatçı engel de başarıyla aşılmıştı. "Yine 'hayır' dedi, Charles; ama ağlıyordu. Çiti atladığımı hemen anladım." Anlaşılan tam bir "evet" cevabı alması için bir iki gün daha gerekmişti.

"Sonra da sevgili oğlum, seni görmem gerekiyordu. İlk sana söylüyorum."

Ama Charles, Bayan Hawkins'in o acıma dolu bakışını hatırladı; bütün Winsyatt bu haberle çalkalanıyordu demek. Amcasının aşk hikâyesini duraklaya duraklaya anlatması ona şaşkınlığını yenmek için zaman vermişti. Kendini kırbaç yemiş, aşağılanmış gibi hissediyordu, dünyası yıkılmıştı. Ama kendini tek bir biçimde savunabilirdi; sakin davranarak, öfkeli çocuk yanını gizleyip metanetini koruyarak.

"Beni önce haberdar ettiğiniz için teşekkür ederim, amca!"

"Bana ne desen haklısın. Bütün komşularım bana aptal bunak diyecek."

"Olgunluk çağında daha iyi seçimler yapar insan."

"Çok canlı bir kadın, Charles. Şimdiki mımıntı kızlardan değil." Charles, bir an bu taşın Ernestina'yı hedef aldığını düşündü; öyleydi ama o anda özellikle yapılmamıştı. Amcası, onun düşüncelerinden habersiz, konuşmayı sürdürdü: "Düşündüğünü söylüyor. Son zamanlarda bu tür kadınların hırslı olduğu düşünülüyor. Ama o öyle değil." Yine arazisinin yardımına başvurdu: "Kayın ağacı gibi dimdik."

"Bundan hiç şüphe etmemiştim."

Bunun üzerine amcası ona keskin bir bakış fırlattı; zaman zaman Sam'in uysal uşağı oynaması gibi, Charles da yaşlı adamın yanında saygılı yeğeni oynuyordu.

"Kızmanı tercih ederdim, böyle..." soğuk nevale olmandansa diyecekti ama gelip kolunu Charles'ın omzuna attı; çünkü Charles'ı

kızdırarak kendi kararını haklı çıkarmaya çalışmış olsa da bunu daha fazla sürdüremeyecek kadar centilmendi. "Charles, kahretsin! Açık konuşmamız gerek. Bu senin gelecek planlarını değiştiriyor. Gerçi benim yaşımda, Allah bilir..." Gerisini getiremedi. "Ama eğer böyle bir şey olursa, Charles, evliliğiminin getireceği sonuçlar ne olursa olsun seni ortada bırakmayacağım. Sana Küçük Evi veremem; ama şunu bil ki yaşadığın müddetçe o senindir. Ernestina'yla sana düğün hediyem olsun; tabii onarım için gereken bütün masraflar da bana ait."

"Çok cömertsiniz. Ama biz kira süresi dolduktan sonra Belgravia'daki eve taşınmaya karar verdik gibi."

"Evet, evet; ama şehir dışında da bir eviniz olmalı. Bu meselenin aramıza girmesini istemiyorum, Charles. Eğer böyle olacaksa, yarın yüzüğü..."

Charles zorla gülümsedi: "Şimdi saçmalıyorsunuz. Seneler önce de evlenebilirdiniz."

"Olabilir. Ama evlenmedim."

Sinirli sinirli duvara doğru yürüyüp bir tabloyu düzeltti. Charles sessiz kaldı; belki de bu haberin şokundan çok, Winsyatt'a doğru gelirken arabada kurduğu o aptalca sahiplenme hayalinin yerle bir olması incitmişti onu. Yaşlı şeytan mektubunda haber vermeliydi. Ama yaşlı şeytan için bu korkaklık sayılırdı. Amcası tabloyu bırakıp ona döndü.

"Charles sen genç bir adamsın, hayatının yarısını seyahatlerde geçirdin. Benim burada ne berbat yalnızlık çektiğimi, ne kadar sıkıldığımı bilemezsin, ne olduğunu bilmiyorum ama zaman zaman ölsem daha iyi diye düşünüyorum."

Charles mırıldandı: "Bunu bilmiyordum..."

"Yo, yo, seni suçlamak istemedim. Kendi hayatını yaşamalısın." Ama hâlâ içten içe, çocuğu olmayan birçok erkek gibi, Charles'ı hayalindeki oğul olmamakla suçluyordu –yani vefalı ve sevgi dolu–. Sir Robert on dakikalığına gerçekten baba olabilse bunun duygusal bir düşten başka bir şey olmadığını anlardı. "Hem kadının hali bir başka oluyor. Mesela bu odadaki eski perdeler. Fark ettin mi? Bir gün Bayan Tomkins onları çok kasvetli bulduğunu söyledi. Kahrolası göz-

lerim kördü sanki, gerçekten de kasvetli olduklarını *görmemiştim.* İşte bir kadın bunu yapıyor. Sana burnunun dibindeki şeyleri gösteriyor." Charles az kalsın şeytana uyup gözlüklerin bu işi çok daha ucuza yaptığını söyleyecekti, ama anlıyorum gibilerden başını eğmekle yetindi. Sir Robert aşırı bir nezaketle elini salladı. "Bu yeni perdelere ne diyorsun?"

Charles bunun üzerine kendini tutamayarak güldü. Amcasının estetik yargıları o kadar uzun zamandır, bir atın omuz başlarının derinliği ve Joe Manton'ın tarihteki en iyi silah yapımcısı olduğu gibi konularla sınırlı kalmıştı ki bu soruyu sorması, bir katilin bir çocuk şarkısı hakkındaki fikrini sorması gibi bir şeydi.

"Eskisinden çok daha iyi."

"Kesinlikle. Herkes öyle söylüyor."

Charles altdudağını ısırdı. "Peki bu hanımla ne zaman tanışacağım?"

"Ben de tam oraya geliyordum. Seni tanımaya can atıyor. Hem Charles, bilsen, öyle ince düşünceli ki senin... şey... nasıl desem?"

"Haklarımın kısıtlanması mı?"

"Evet. Geçen hafta beni ilk başta sırf bu yüzden reddettiğini itiraf etti." Charles, bunun yengeyi kendisine şirin gösterme taktiği olduğunun farkına vararak, kibarca şaşırmış gibi davrandı. "Ama senin kendine çok iyi bir eş seçtiğin konusunda onu ikna ettim. Hem de benim... geriye kalan son yıllarımı geçirmek için seçtiğim eşi beğeneceğini söyledim."

"Daha soruma cevap vermediniz amca."

Sir Robert biraz utanmış görünüyordu. "Yorkshire'daki ailesini ziyarete gitti. Daubeny'lerin akrabası, biliyorsun."

"Anlıyorum."

"Yarın ben de oraya gideceğim."

"Ya!.."

"Hem bunu erkek erkeğe konuşmamızın daha iyi olacağını düşündüm. Ama o da seninle tanışmak için can atıyor." Amcası bir an durakladı, sonra komik bir utangaçlıkla cebini karıştırıp bir madalyon çıkardı. "Bunu bana geçen hafta verdi."

Charles, Bayan Bella Tomkins'in altın bir çerçeve ve amcasının kalın parmaklarıyla çevrelenmiş olan bu minyatür resmine baktı. Fazla genç görünüyordu kadın; kararlı dudakları ve iddialı gözleri vardı; Charles'a bile çekici gelmişti. Yüzü tuhaf bir biçimde Sarah'yı andırıyordu; Charles'ın aşağılanmışlık ve mülksüz bırakılmışlık duygusu, inceden inceye yeni bir boyut daha kazanmıştı. Sarah son derece tecrübesiz bir kadındı, bu kadınsa görmüş geçirmişti; ama ikisi de kendilerine has bir biçimde –amcası haklıydı– o mıymıntı kadın sürüsünden ayrılıyorlardı. Bir an kendini, düşmanının güçlü birliklerinin karşısına zayıf bir orduyla çıkan bir general gibi hissetti; Ernestina ile müstakbel Lady Smithson arasındaki olası bir çatışmanın sonucunu daha şimdiden görür gibi oluyordu. Tam bir bozgun.

"Görüyorum ki sizi ne kadar tebrik etsem az."

"Hoş bir kadın. Muhteşem bir kadın. Beklemeye değdi, Charles." Amcası kaburgalarına hafifçe bir yumruk attı. "Beni kıskanacaksın. Bekle de gör!" Aygın baygın gözlerle madalyona baktı, sonra incitmekten korkarcasına kapatıp saygıyla cebine geri koydu. Sonra bu duygulu halini hasır altı etmek ister gibi Charles'ı, "gerçek değerinden yüz gine daha ucuza" almış olduğu son damızlık aygırını göstermek için ahırlara götürdü; bu atı kafasında, yine ucuza düşürdüğü bir başka şeyle paralel bir yere koyduğunun hiç farkında değil gibiydi.

İkisi de İngiliz beyefendileriydiler; ikisi de bu konuyu tartışmaktan kaçınsalar da arada bir gönderme yapmadan edemediler (çünkü Sir Robert bunca şanslı olmanın şevkiyle öylesine dolup taşmıştı ki ikide bir o konuya dönmeden edemiyordu); ne de olsa ikisinin de zihnini en çok meşgul eden konu buydu. Ama Charles o akşam Lyme'a nişanlısına dönmek konusunda ısrarlı davrandı; eskiden olsa onun gideceğini duyar duymaz büyük bir karamsarlığa kapılacak olan amcası pek üzgün görünmüyordu. Charles, Küçük Ev konusunu Ernestina'yla konuşacağına ve mümkün olduğunca kısa zamanda onu diğer gelinle tanışması için getireceğine söz verdi. Ama amcasının son anda gösterdiği sıcaklık ve dostça el sıkışı, Charles'ın sırtını görmekten duyduğu ferahlığı gizleyemiyordu.

Ziyaretinin son iki üç saatinde Charles'ı gurur ayakta tutmuştu; ama evden ayrılışı ona çok hüzün verdi. O bahçeler, çayırlar, parmaklıklar, korular hem gözünün önünden hem de parmaklarının arasından akıp gidiyordu sanki. Winsyatt'ı bir daha asla görmek istemediğini hissetti. Sabahleyin masmavi olan gökyüzü, Lyme'da duyduğumuz fırtınanın habercisi olan kalın bir bulut tabakasıyla kaplanmıştı ve zihni de çok geçmeden benzer bir havaya bürünerek karanlık düşüncelerle doldu.

Bu düşünceler biraz da Ernestina'yı hedef alıyordu açıkçası. Amcasının, onun müşkülpesent Londralı hallerinden pek de hazzetmemiş olduğunu biliyordu; hele kır yaşamıyla uzaktan yakından ilgisi olmayışı tuz biber ekmişti. Hayatının büyük bölümünü hayvan yetiştirmekle geçirmiş bir adama, Smithson'lar gibi iyi bir ırka giren kötü bir tür olarak görünmüştü Tina kuşkusuz. Zaten amca ile yeğen arasındaki bağların en büyüğü bekârlıkları olmuştu: Belki de Charles'ın mutluluğu Sir Robert'in gözünü açmıştı; o mutluysa, ben neden olmayayım? Hem sonra Ernestina'nın tek bir şeyi amcasının pek hoşuna gitmişti: Getireceği yüklü çeyiz. Zaten Charles'ı vicdanı rahat olarak mirastan mahrum bırakmasının nedeni de buydu.

Ama hepsinin ötesinde, Charles artık kendini Ernestina karşısında hiç hoş olmayan bir biçimde aşağı konumda görüyordu. Babasının mülkünden edindiği gelir ona hep yetmişti; ama sermayesini yükseltmeye çalışmamıştı. İleride Winsyatt'a sahip olacağı için kendini gelinin maddi eşiti sayıyordu; şimdiyse sadece kiralardan alacağı parayla ona muhtaç kalacaktı. Bundan hoşlanmamakla, Charles kendi çağdaşı ve sınıfdaşı olan birçok genç erkekten çok daha müşkülpesent davranmış oluyordu. Onlar için drahoma avcılığı (onun zamanında dolar da sterlin kadar makbul sayılmaya başlamıştı) tilki avlamak ya da kumar kadar şerefli bir işti. Belki de mesele buydu; kendi kendine acıyordu; ama kimsenin bu duygusunu paylaşmayacağını biliyordu. Koşulların amcasının bu haksızlığını daha da büyütmemesi, duyduğu hıncı daha da şiddetlendirdi: Eğer Winsyatt'da daha çok kalsaydı ya da mesela, Ernestina'yla hiç karşılaşmamış olsaydı...

Ama onu o günkü sıkıntısından kurtaran ilk şey yine de Ernestina ve ona karşı metin davranma gerekliliği oldu.

27

Oturduğum yerde dalıp gittim nice zaman
O tuhaf, çarpık gençliğime,
Boşunaydı geçmişimde aramam
Tek bir duygu inandığım gerçekliğine...
Vefalı olsaydı şu gönlüm keşke,
Daldan dala konmak yerine,
Ama pek hoş geldi bana ve herkese
Yaz tozu gibi kupkuru haliyle.
Heyecanlar yaşadım, hararetli konuşmalar
Hiç eksik değildi: Ama yo,
Ne başka bir şey erişebildi ne de onlar
Derinlerde gömülü o dünyaya.

A. H. CLOUGH, Şiir (1840)

Kapıyı kâhya kadın açtı. Anlaşılan doktor dispanserdeymiş; ama Charles yukarıda beklemek isterse... bunun üzerine şapkasını ve pelerinini ona bırakan Charles, kendini o gece sıcak şarap içtiği ve Darwinciliğini ilan ettiği o odada buldu. Şöminede ateş yanıyordu; denize bakan cumbalı pencerenin önündeki yuvarlak masada, kâhyanın hemen toplamaya başladığı, doktorun tek başına yemek yediğinin kanıtı artıklar duruyordu. Charles çok geçmeden merdivendeki ayak seslerini duydu. Grogan neşeyle odaya girip elini ona doğru uzattı.

"Sizi görmek büyük bir zevk Bay Smithson. Şu aptal kadın size içinizi ısıtacak bir şeyler vermedi mi?"

"Teşekkür ederim..." Charles doktorun ikram ettiği brandy'yi geri çevirecekti ki fikrini değiştirdi. Eline bardağı alır almaz hemen konuya girdi: "Sizinle özel ve çok kişisel bir şey tartışmak istiyorum. Sizin fikrinize ihtiyacım var."

Bunun üzerine doktorun gözleri şöyle bir parladı. Evlenmeden hemen önce ona fikir danışmaya gelen ilk delikanlı Charles değildi. Bazen belsoğukluğu, bazen frengi olurdu dertleri; bazen sadece korku, mastürbasyon fobisi olurdu; o zamanlar çok yaygın olan bir teoriye göre kendi kendini tatmin etmenin sonu iktidarsızlıktı. Ama genellikle bilgisizlikten gelirlerdi; daha bir yıl önce çocuksuz ve mutsuz bir baba Dr. Grogan'ı görmeye gelmişti, doktor zavallı adama göbek deliğinden hamile kalınmadığını ve çocuk doğurulmadığını anlatmak için akla karayı seçmişti.

"Fikrimi mi soracaksınız? Valla bende akıl fikir kalmadı; bugün o kadar çok kişiye fikrimi söyledim ki... Özellikle de Marlborough Malikânesi'ndeki şu yaşlı, kahrolası sofu hakkında. Ne yaptığını duydunuz mu?"

"Ben de sizinle tam bu konuda konuşmak istiyordum."

Doktor içinden rahat bir nefes aldı ve yine yanlış bir sonuca vardı:

"Anlıyorum... Bayan Tranter endişelendi değil mi? Ona söyleyin yapılabilecek her şeyi yapıyoruz. Bir grup onu aramaya çıktı. Onu getirecek adama beş pound vereceğimi duyurdum..." Sesi buruklaştı: "...ya da zavallı yaratığın cesedini bulana."

"Yaşıyor. Ondan biraz önce bir not aldım."

Charles doktorun şaşkın bakışlarıyla karşılaşmamak için gözlerini indirdi. Sonra, elindeki brandy bardağına bakarak Sarah'yla karşılaşmalarını olduğu gibi anlattı: Bir eksikle; çünkü kendi gizli duygularından söz etmedi. Suçu biraz da Dr. Grogan'a ve onunla yaptıkları konuşmaya atmaya çalıştı; böylece kendine bilimsel bir statü kazandırıyordu ki bu, karşısındaki zeki, küçük adamın gözünden kaçmadı. Yaşlı doktorların ve yaşlı rahiplerin ortak bir noktaları vardır: Yalanın kokusunu hemen alırlar, ister bile isteye söylenmiş olsun, isterse Charles'ın durumundaki gibi utangaçlıktan kaynaklansın. Charles itiraflarını sürdürürken Dr. Grogan'ın burnunun ucu metaforik olarak seğirmeye başladı; bu görünmez seğirme Sam'in dudak büzmesine benziyordu. Doktor şüphelerini açığa vurmadı. Ara sıra sorular soruyordu; ama genellikle, sonlara doğru iyice kekelemeye başlayan Charles'ın konuşmasını kesmiyordu. Sonra ayağa kalktı.

"Hemen işe koyulalım. Önce kızı arayan şu zavallı iblisleri geri çağıralım." Gök gürültüleri iyice yakınlaşmıştı ve perdeler kapalı olmasına rağmen arkalarında çakan beyaz ışık kumaşın arasından içeri sızıyordu.

"Notu alır almaz buraya geldim."

"Evet, senin suçun yok. Dur bakalım..." Doktor odanın arka tarafındaki küçük masasına oturmuştu bile. Bir iki dakikalığına kaleminin çıkardığı seri hışırtıdan başka bir şey duyulmadı. Sonra yazdıklarını Charles'a okudu:

" 'Sevgili Forsyth, şu anda Bayan Woodruff'ın güvende olduğu haberini aldım. Nerede bulunduğunun bilinmesini istemiyor, ama sizin içiniz rahat etsin. Yarın ondan haber alacağımı umuyorum. Lütfen bu parayı aramaya çıkanlar arasında bölüştürün.' Bu iyi mi?"

"Mükemmel. Ama parayı ben vermek istiyorum." Charles Ernestina'nın işlemiş olduğu küçük kesesini çıkarıp içinden aldığı üç altın lirayı yeşil örtülü masanın üzerine, Dr. Grogan'ın yanına koydu. Doktor paraların ikisini geri itti ve gülümseyerek ona baktı:

"Bay Forsyth alkol canavarını ortadan kaldırmaya çalışıyor. Sanırım bir tanesi yeterli olur." Notu ve parayı bir zarfa koyup mü-

hürledi ve sonra mektubun bir an önce yerine ulaşması için işe koyuldu.

Geri döndüğünde hemen konuşmaya başladı: "Ya kız ...onun için ne yapacağız? Onun şu anda nerede olduğunu biliyor musunuz?"

"Hiç fikrim yok. Ama eminim yarın sabah sözünü ettiği yerde bulunacaktır."

"Ama tabii siz gidemezsiniz. Kendinizi daha fazla riske atmamanız iyi olur."

Charles ona baktı, sonra gözlerini halıya dikti.

"Siz ne derseniz onu yaparım."

Doktor düşünceli düşünceli Charles'a baktı. Misafirinin kafasından geçenleri anlamak için onu küçük bir sınava tabi tutmuştu. Bu da umduğu şeyi ortaya çıkarmıştı. Dönüp masasının yanındaki kitap raflarına gitti ve elinde daha önce Charles'a göstermiş olduğu ciltle geri döndü: Darwin'in büyük yapıtı. Ateşin yanına, onun karşısına oturdu; sonra hafif bir gülümsemeyle gözlüklerinin üzerinden bakarak sanki İncil'e el basıyormuş gibi elini *Türlerin Kökeni*'nin üzerine koydu.

"Bu odada söylenen ya da söylenecek hiçbir şey bu duvarların dışına çıkmayacak." Sonra kitabı bir kenara koydu.

"Sevgili Doktor, buna hiç gerek yoktu."

"Tıbbın yarısı hastanın doktora olan güvenidir."

Charles donuk donuk gülümsedi: "Ya diğer yarısı?"

"Doktorun hastasına olan güveni." Ama Charles'ın ağzını açmasına fırsat bırakmadan ayağa kalktı: "Evet... benim fikrimi almaya gelmiştiniz değil mi?" Sanki biraz sonra bir boks maçı yapacaklarmış gibi baktı Charles'a; o şakacı İrlandalı gitmiş, yerine kavgacı İrlandalı gelmişti. Sonra, ellerini yeleğinin altına sokarak küçük odasını arşınlamaya başladı.

"Ben çok zeki ve biraz da eğitim almış genç bir kadınım. Hayatta haksızlığa uğradığımı düşünüyorum. Duygularıma tam anlamıyla hâkim değilim. Kendimi yoluma çıkan ilk yakışıklı sahtekârın kucağına atmak gibi aptalca şeyler yapıyorum. Daha da kötüsü, kader kurbanı olmak çok hoşuma gidiyor. Melankolik gözükmede üstüme

yok. Trajik gözlerim var. Durup dururken ağlıyorum. Falan filan. Derken..." Ufak tefek doktor büyü yapıyormuşçasına elini kapıdan yana salladı: "... içeri genç bir Tanrı girer. Zeki. Yakışıklı. Eğitimimin bana hayran olmayı öğrettiği sınıfın mükemmel bir örneği. Benimle ilgilendiğini görüyorum. Ne kadar üzgün görünürsem benimle o kadar ilgileniyor. Onun önünde diz çöküyorum, beni ayağa kaldırıyor. Bana bir hanımefendi gibi davranıyor. Yo, daha da fazla. Hıristiyanca bir kardeşlik duygusu içinde beni bu mutsuz durumumdan kurtarmayı vaat ediyor."

Charles lafa girmeye çalıştı; ama doktor onu susturdu:

"Çok fakirim. Daha şanslı hemcinslerimin erkekleri etkileri altına almak için kullandıkları taktiklerin hiçbirini kullanamam." Parmağını kaldırdı: "Tek bir silahım var. Bu iyi yürekli adamda uyandırdığım acıma hissi. Ama acıma doymak bilmez bir şeydir. Ben de bu iyilik perisine geçmişimi sundum, yalayıp yuttu. Öyleyse ne yapabilirim? Onun şu anki halime de acımasını sağlamalıyım. Bir gün, gitmem yasaklanan bir yerde yürürken bir fırsatını yakaladım. Bu suçuma asla göz yummayacak birine gidip bunu yetiştirecek birine kendimi gösteriyorum. Kendimi işimden kovduruyorum. Kendimi en yakın uçurumdan atacakmış izlenimi bırakarak ortadan kayboluyorum. Sonra da *in extremis* ve *de profundis* –hatta *de altis**– kurtarıcımdan yardım dileniyorum." Sonra uzun bir ara verdi ve Charles'ın gözleri ağır ağır ona çevrildi. Doktor gülümsedi. "Bunların çoğu bir hipotezden ibaret tabii."

"Ama onu suçladınız; kendi kendini işten..."

Doktor ateşi karıştırıp canlandırdı. "Bu sabah erkenden Marlborough Malikânesi'ne çağrıldım. Neden olduğunu bilmiyordum; sadece Bayan Poulteney'in çok rahatsız olduğunu söylediler. Bayan Fairley –kâhya– bana olanları anlattı." Durdu ve dik dik Charles'ın mutsuz gözlerine baktı. "Bayan Fairley dün Ware Cleeves'te Mandıra'daymış. Kız burnunun dibinde ağaçların arasından çıkıvermiş. Şimdi bu kadın hanımına çok benzer, eminim büyük bir iştahla üzerine düşen vazifeyi yerine getirmiştir. Ama sevgili Bay Smithson bunu yapmaya davet edildiğine ikna oldum."

* (Lat.) Sırasıyla, "son anda", "içten gelen" ve "derinden". (ç.n.)

"Yani..." Doktor başını salladı. Charles ona korkunç bir bakış fırlattıktan sonra isyan etti: "Buna inanamıyorum. Böyle bir şey yapması imkânsız..."

Cümlesini yarım bıraktı. Doktor mırıldandı: "Bu mümkün. Ne yazık ki..."

"Ama insanın bunu yapabilmesi için..." Charles, "zihninin çarpık olması lazım" diyecekti, ama birden ayağa kalkıp pencereye gitti ve perdeyi aralayıp görmeyen gözlerle yağmurlu geceye baktı. Bembeyaz çakan bir şimşek Cobb'u, kumsalı ve uyuşuk denizi aydınlattı. Charles yine doktora döndü.

"Demek beni parmağının ucunda oynatmış."

"Evet, sanırım öyle. Ama sizin cömertliğinizden kaynaklanıyor bu. Hem unutmayın çarpık bir zihin, kötü niyetli bir zihin değildir. Bu gibi durumlarda umutsuzluğu bir hastalık olarak görmelisiniz. Bu kızın zihinsel yetilerine kolera ya da tifo bulaşmış, Smithson. Onu böyle düşünün. Şeytani bir düzenbaz olarak değil."

Charles yerine döndü: "Peki gerçek amacı ne sizce?"

"Bunu kendisinin bile bildiğini sanmıyorum. Günlük yaşıyor. Zaten buna mecbur. İleriyi düşünen biri onun gibi davranmazdı."

"Ama benim durumumdaki birinin kendisiyle..."

"Yani nişanlı birinin mi?" Doktor acı acı güldü. "Çok fahişe tanıdım ben. Hemen ekleyeyim ki onların değil, kendi mesleğimle ilgili olarak. Kurbanlarının evli barklı, aile babası olmasından böbürlenenlerden birer altın alsaydım şimdi zengin olmuştum." Ateşe, geçmişine baktı. " 'Toplum dışına itildim. Ama intikamımı alacağım.' "

"Onu bir şeytan gibi gösteriyorsunuz; aslında öyle değil." Heyecanla konuşup hemen arkasını dönmüştü. "Onunla ilgili söylediğiniz bu sözlere inanamam."

"Babanız yaşta biri olarak gerçeği söylemem gerekirse, siz ona yarı yarıya âşık olmuşsunuz da ondan inanamıyorsunuz."

Charles dönüp doktorun serinkanlı yüzüne baktı.

"Sizi bunu söylemekten menederim." Grogan başını eğdi. Sessizlikte Charles hemen ekledi: "Bu Bayan Freeman'a hakaret etmek olur."

"Zaten öyle! Ama hakareti eden kim?"

Charles yutkundu. Onun suçlayan gözlerine katlanamıyordu, sanki gidecekmiş gibi dar uzun odaya baktı. Ama o daha kapıya ulaşmadan Grogan kolunu tutup onu geri döndürdü ve diğer kolunu da tuttu; bakışları vahşiydi, sanki Charles'ın şeref bekçisiymiş gibi.

"Evladım, ikimiz de bilime inanmıyor muyuz? Gerçeğin temel ilke olduğunu kabul etmiyor muyuz? Sokrates ne için ölmüştü? Elalemin diline düşmemek için mi? Toplum kurallarına sadakatinden mi? Kırk yıllık doktorum ben, bir adamın sıkıntıda olduğunu anlayamaz mıyım sence? Hem de gerçeği kendisinden sakladığı için. Kendini bil, Smithson, kendini *bil*!"

Grogan'ın ruhundaki eski Yunan ve Gal ateşi, Charles'ı dağladı. Doktora bakarak öylece kalakaldı, sonra gözlerini kaçırıp ateşin yanına gitti ve işkencecisine arkasını döndü. Uzun bir sessizlik oldu. Grogan onu dikkatle izliyordu.

Sonunda Charles konuştu:

"Ben evlilik için yaratılmamışım. En büyük talihsizliğim bunu çok geç anlamam."

"Malthus'u okudun mu?" Charles hayır anlamında başını salladı. "Ona göre *Homo sapiens*'in trajedisi, yaşama şansı en az olanların çok fazla üremeleridir. Yani evlilik için yaratılmadığını söyleme, oğlum. O kıza âşık olduğun için de kendini suçlama. O Fransız denizcinin neden kaçtığını biliyorum sanırım. İnsanın o gözlerde boğulabileceğini anlamıştı."

Charles acı içinde kıvranıyordu: "Şerefim üzerine yemin ederim ki aramızda uygunsuz hiçbir şey geçmedi. Buna inanmalısınız."

"Size inanıyorum. Ama bırakın eskilerin o ince sorgusundan geçireyim sizi: Onun sesini duymak istiyor musunuz? Onu görmek istiyor musunuz? Ona dokunmak istiyor musunuz?"

Charles yine arkasını dönüp koltuğa kendini bıraktı, elleriyle yüzünü kapamıştı. Bu bir cevap değildi; ama her şeyi anlatıyordu. Bir süre sonra kafasını kaldırıp ateşe baktı.

"Ah Grogan, hayatımın ne kadar berbat durumda olduğunu bilseydiniz... ne kadar boş... ne kadar faydasız. Hiçbir ahlaki amacım

yok, hiçbir şeye karşı kendimi sorumlu hissetmiyorum. Yirmi birime bastığım gün dün gibi aklımda; umut doluydum... hep hayal kırıklığına uğradım. Şimdi de bu sefil işe bulaştım..."

Grogan yanına gidip elini omzuna koydu. "Doğru kadını seçip seçmediğinden şüphe eden ilk erkek sen değilsin."

"Benim gerçek kişiliğimi hiç anlamıyor."

"Ama o senden on on iki yaş daha küçük değil mi? Hem seni sadece altı aydır tanıyor. Seni nasıl anlasın ki? Daha dünkü çocuk."

Charles hüzünle başını salladı. Doktora Ernestina hakkındaki gerçek fikrini söyleyemiyordu; yani onun kendisini asla anlayamayacağını. Kendi zekâsının oyununa gelmiş gibi hissediyordu kendini. Onu hayat arkadaşını seçerken yalnız bırakmıştı; çünkü Viktorya çağında, hatta daha yakın zamanlarda yaşayan birçok erkek gibi Charles da bütün yaşamını bir idealin peşinde geçiren tiplerdendi. Bazı erkekler kendi karılarından daha az çekici kadınlar bulunduğunu düşünerek kendilerini avuturlar; diğerleriyse daha çekici kadınlar olduğunu düşünerek işkence çekerler. Charles şimdi kendisinin hangi sınıfa dahil olduğunu gayet iyi görüyordu.

Mırıldandı: "Bu onun hatası değil. Olamaz da zaten."

"Bence de öyle. Onun gibi tatlı, masum, genç bir kız."

"Ona verdiğim söze sadık kalacağım."

"Elbette."

Sessizlik oldu.

"Bana ne yapmam gerektiğini söyleyin."

"Önce bana diğerine karşı gerçek duygularınızı söyleyin."

Charles umutsuzlukla başını kaldırdı; ateşe bakarak nihayet gerçeği anlatmaya çalıştı:

"Söyleyemem Grogan. Onunla ilgili bütün duygularım benim için de bir bilmece. Onu sevmiyorum. Nasıl sevebilirim ki? Böyle adı çıkmış bir kadın, bana zihinsel bozuklukları olduğunu söylediğiniz bir kadın. Ama... sanki... kendi iradesi dışında birinin etkisine girmiş bir insan gibiyim; kişiliğimin bütün iyi tarafları onun karşısında yok oluyor sanki. Şimdi bile sizin bütün dediklerinizi inkâr eden yüzü beliriyor gözlerimin önünde. Onda bir şeyler var. Kötülükle de

delilikle de ilgisi olmayan bir bilgi, soylu şeylere dair bir kavrayış. Görünüşünün altında... nasıl anlatacağımı bilemiyorum."

"Ben de ona bir kötülük kondurmadım ki, sadece umutsuzluktan bahsettim."

Doktor yürürken tahtaların gıcırdaması dışında hiç ses yoktu. Sonunda Charles tekrar konuştu.

"Ne öneriyorsunuz?"

"Bu meseleyi tümüyle benim ellerime bırakmanızı."

"Onu görmeye gidecek misiniz?"

"Yürüyüş botlarımı ayağıma geçireceğim. Ona, sizi aniden çağırdıklarını söyleyeceğim. Gerçekten gitmelisiniz, Smithson."

"Sahiden de Londra'da acele bir işim var."

"Gayet iyi. Gitmeden önce Bayan Freeman'a her şeyi anlatmanızı öneririm."

"Zaten buna çoktan karar verdim." Charles ayağa kalktı. Ama o yüz hâlâ gözlerinin önündeydi. "Ya o ...ne yapacaksınız?"

"Her şey onun ruh haline bağlı. Bu dönüm noktasında onun aklını kaçırmamasını sağlayan tek şey ona karşı yakınlık –ya da daha tatlı bir şey– duyduğunuza inanması olabilir. Sizin gitmemeniz daha derin bir melankoliye yol açabilir korkarım. Ne yazık ki böyle bir şey mümkün." Charles yere baktı: "Kendinizi suçlamayın. Siz olmasaydınız başka biri olacaktı. Bir bakıma, böylesi bir durum işleri kolaylaştıracak. Ben duruma göre davranırım."

Charles gözlerini halıya dikmişti. "Tımarhane."

"Sözünü ettiğim meslektaşım bu gibi vakalarda uygulanacak tedavi konusundaki fikirlerimi paylaşıyor. Elimizden gelenin en iyisini yaparız. Biraz masraf yapmaya hazır mısınız?"

"Ondan kurtulmak için her şeyi yaparım; tabii ona zarar vermeden."

"Exeter'de özel bir tımarhane biliyorum. Dostum Spencer'ın orada hastaları var. Hastane yöneticileri akıllı, ileri görüşlü kimseler. Bu aşamada bir devlet kurumunu önermem."

"Allah korusun. Onlar hakkında korkunç şeyler duydum."

"Rahat olun. Sözünü ettiğim örnek bir yerdir."

"Onu oraya temelli kapatmayacaksınız değil mi?"

Çünkü Charles'ın içini bir kurt kemirmeye başlamıştı; Sarah hakkında böyle soğuk bir dille tartışmak, onu küçük bir odaya kilitlenmiş düşünmek...

"Kesinlikle hayır. Ruhundaki yaraların tedavi edileceği, özenle bakılacağı, istediği işle meşgul olabileceği bir yer; hem Spencer'ın mükemmel deneyimi ve ilgisinden de yararlanacak. Elinden benzer vakalar geçmiş. Ne yapacağını biliyor."

Charles duraksadı, sonra ayağa kalkıp elini uzattı. O anda emirlere ve reçetelere ihtiyaç duyuyordu; bunları alır almaz kendini daha iyi hissetmişti.

"Hayatımı kurtardınız."

"Bu çok saçma, sevgili dostum."

"Yo, saçma değil. Hayatım boyunca size borçlu kalacağım."

"O zaman bu borç senedinin üzerine alacağınız gelinin ismini yazmama izin verin."

"Bu borca sadık kalacağım."

"O tatlı yaratığa da biraz zaman tanıyın. En güzel şaraplar en uzun zamanda olgunlaşır, değil mi?"

"Sanırım ben kendim de pek iyi bir mahsul sayılmam."

"Hah, saçmalık!" Doktor, Charles'ın sırtını sıvazladı: "Bu arada, Fransızca biliyorsunuz değil mi?"

Charles şaşkınlıkla onayladı. Grogan raflarını altüst ederek bir kitap çıkardı ve misafirine vermeden önce bir bölümü kurşun kalemle işaretledi.

"Bütün duruşmayı okumanıza gerek yok. Ama davalı tarafın sunduğu bu tıbbi kanıtı okumanızı istiyorum."

Charles elindeki cilde baktı: "İçim rahatlasın diye mi?"

Doktor zekice güldü:

"Öyle bir şey..."

28

Aceleci, kabataslak, boş savlar
Bilimin kullanmaya tenezzül ettiği;
Acemilerin kapadığı yollar
Açılacak değdi mi ustaların eli.
A. H. CLOUGH, Şiir (1840)

Yine atılıyorum öne yapmak için seçimimi;
Yine öfkeli bir tonda
Duyuyorum Tanrı'nın ulvi sesini–
"Söz dinle, ileri adım atma!"
MATTHEW ARNOLD, "Göl" (1853)

Teğmen Emile de La Roncière'in 1835'te görülen davası on dokuzuncu yüzyıl başlarındaki davaların psikiyatrik açıdan en ilginç olanlarındandır. Aşırı disiplinci Kont de La Roncière'in oğlu olan Emile anlaşılan biraz uçarıymış –bir metresi varmış ve fena halde borca batmış– yine de bulunduğu ülke, çağ ve meslek düşünüldü-

günde bu pek öyle anormal bir şey değil. 1834'te Loire Vadisi'ndeki meşhur Saumur süvari okuluna girmiş. Komutanı Baron de Morell'in Marie adında çok hassas bir kızı varmış. O günlerde komutanların evleri garnizonda küçük rütbeli subaylar için bir tür toplantı yeriymiş. Emile'in babası kadar sert; ama ondan daha etkili olan Baron, bir akşam teğmeni yanına çağırmış ve diğer subaylarla birçok hanımın gözü önünde hiddetle hemen evi terk etmesini emretmiş. Ertesi gün La Roncière'e Morell ailesini tehdit eden bir sürü çirkin mektup göstermişler. Bütün bu mektuplarda ev halkının özel hayatlarından esrarengiz ayrıntılar verilmekteymiş ve hepsi de –davanın ilk zayıf noktası– teğmenin isminin baş harfleriyle imzalanmış.

Ama iş bu kadarla kalmamış. 24 Eylül 1834 gecesi Marie'nin İngiliz mürebbiyesi, on altı yaşındaki kız tarafından uyandırılmış; kız ona La Roncière'in nasıl üzerinde üniforması, bitişikteki odasına pencereden zorla girdiğini, kapıyı kilitlediğini, edepsizce tehditlerde bulunduğunu, göğsünü çimdikleyip, elini ısırdığını, sonra da geceliğini kaldırtıp kalçasını berelediğini, gözyaşları içinde anlatmış. Sonra da geldiği yerden kaçtığını söylemiş.

Hemen ertesi sabah, Marie de Morell'in sözümona beğendiği başka bir teğmen, yine La Roncière'den gelmiş gibi duran hakaret dolu bir mektup almış. Düello yapılmış. La Roncière kazanmış, ama çok feci yaralanmış olan rakibi ve onun tanığı bu mektup suçlamasının düzmece olduğunu itiraf etmeyi reddetmişler. Eğer bir itiraf-name imzalamazsa bunu babasına söylemekle La Roncière'i tehdit etmişler; bunu yaparsa meselenin örtbas edileceğini söylemişler. Bütün bir geceyi huzursuz bir kararsızlık içinde geçirdikten sonra La Roncière imzalamayı kabul etmiş.

Sonra izin alıp, meselenin unutulacağı ümidiyle Paris'e gitmiş. Ama imzalı mektuplar Morell'lerin evine yağmaya devam ediyormuş. Bazıları Marie'nin hamile olduğunu, diğerleri anne babasının yakında öldürüleceğini filan söylüyorlarmış. Baron'un canına tak etmiş. La Roncière tutuklanmış.

Sanığın lehinde o kadar çok delil varmış ki bugün olsa değil hüküm giymek, mahkemeye bile çıkarılmazdı. Bir kere, La Roncière'in,

Marie'nin son derece kıskandığı güzel annesine duyduğu hayranlığın kızın içini yaktığını Saumur'da bilmeyen yoktu. Sonra, tecavüz girişiminin olduğu gece Morell'lerin evinin etrafı nöbetçi kaynıyordu; birisi bile garip bir şey görmemişti, oysa söz konusu yatak odası en üst kattaydı ve ancak üç kişinin taşıyabileceği bir merdiven olmaksızın oraya çıkmak mümkün değildi: Bu yüzden pencerenin altındaki yumuşak toprakta merdiven izlerinin kalması gerekirdi... Savunma hiç iz olmadığını kanıtlamıştı. Dahası, pencereyi tamir etmek için getirilen çerçi, saldırganın kırdığı camın parçalarının evin *dışına* döküldüğünü doğruladı, hem zaten camın kırıldığı yerden pencerenin kulbuna ulaşmak da olanaksızdı. Sonra savunma, saldırı boyunca Marie'nin neden hiç yardım istemediğini sordu; uykusu hafif olan Bayan Allen neden boğuşma seslerine uyanmamıştı; neden o ve Marie, bütün bu hadiseler olurken aşağı katta uyuyan Madame Morell'i uyandırmayıp, kendileri de tekrar *yatıp uyumuştu*; neden kalçadaki yara olaydan *aylarca* sonra incelenmişti (o zaman da hafif yara olduğu ve hiç iz kalmadığı söylenmişti); neden Marie iki gün sonra bir baloya gitmiş ve tutuklama gerçekleşene kadar son derece normal bir hayat sürmüştü: Tutuklamayı duyunca sinir krizi geçirmişti (savunma bunun da kızın geçirdiği ilk sinir krizi olmadığını ispatlamıştı); beş parası olmayan La Roncière nezarette mahkemeyi beklerken bile mektupların ardı arkası kesilmemişti; tehdit mektubu yazan biri neden (taklidi çok kolay olan) yazısını değiştirmemiş ve imzasını atmıştı; neden kıyaslama yapmak için yazdığı mektuptaki gramer ve imla hatalarının hiçbiri diğer mektuplarda yoktu. Neden iki kere kendi adını bile doğru yazamamıştı; neden mektuplar Marie'nin tuvalet masasında bulunan kâğıtlara benzeyen kâğıtlar üzerine yazılmıştı –en büyük otorite böyle diyordu. Kısacası, neden, neden, neden. Son olarak da savunma, Morell'lerin Paris'teki evinde de daha önce buna benzer mektuplar bulunduğunu hem de o sırada La Roncière'in dünyanın öteki ucunda, Cayenne'de görevli olduğunu öne sürmüştü.

Ama davanın en büyük haksızlığı (aralarında Hugo, Balzac ve George Sand'in de bulunduğu birçok ünlü duruşmayı izlemişti) davacı tarafın tek tanığının sorguya çekilmesini mahkemenin reddet-

mesiydi: Yani Marie Morell'in. Serinkanlı ve sakin bir tavırla ifadesini verdi; ama Baron'un ve saygın tanıdıklarının top ateşini andırır bakışları altında sinen yargıç, "iffeti" ve "sinirlerinin zayıflığı" yüzünden kıza daha fazla soru sorulmamasına karar verdi.

La Roncière suçlu bulunup on yıl hapse mahkûm edildi. Avrupa'daki aklı başında bütün kanun adamları bu karara karşı çıktılar ama nafile. Onun neden mahkûm edildiğini, daha doğrusu ne tarafından mahkûm edildiğini görebiliyoruz: Sosyal prestij, saf bakire miti, psikolojik cehalet, Fransız Devrimi'nin getirdiği zararlı özgürlük kavramına karşı ayağa kalkmış bir toplum.

Şimdi doktorun işaretlediği yeri tercüme edeyim: O zamanın ünlü Alman doktorlarından Dr. Karl Matthaei'nin, La Roncière'in cezasını bozdurmayı amaçlayan fakat sonuçsuz kalan girişimi desteklemek için yazdığı *Observations Médico-psychologiques* adlı kitabının bir bölümüydü bu. Matthei tecavüz girişimiyle doruk noktasına varan en edepsiz mektupların tarihlerini bir yere yazmayı çoktan akıl etmişti. Bunlar –aybaşı gibi– bir aylık aralıklarla yazılmıştı. Mahkemeye sunulan delilleri inceledikten sonra, Herr Doktor daha ahlaki bir tonda, bugün histeri adını verdiğimiz hastalığı açıklamaya girişmişti; yani başkalarının ilgi ve sevgisini kazanmak için hastalık ya da sakatlık semptomları gösterme: Hemen hemen her zaman cinsel baskıdan kaynaklandığını bugün bildiğimiz bir nevroz ya da psikoz.

"Uzun meslek yıllarımı gözden geçirdiğimde, her ne kadar inanması çok zor da olsa, kahramanı kızlar olan birçok olay hatırlıyorum...

Bundan kırk yıl kadar önce bir süvari korgeneralinin aile doktoruydum. Garnizonun bulunduğu kasabanın yedi sekiz kilometre dışında küçük bir evi vardı, orada yaşar, vazife icabı kasabaya gider gelirdi. On altı yaşlarında son derece güzel bir kızı vardı. Babasının kasabaya yerleşmesini çok istiyordu. Bunun gerçek nedeni hiç anlaşılamadı, ama kuşkusuz subaylarla arkadaşlık etmeyi ve oradaki eğlencelere katılmayı istiyordu. Bunu sağlamak için çok acayip bir yol seçti: Evi ateşe verdi. Evin bir kanadı yanıp kül oldu. Tekrar yapıldı. Yeni kundaklama girişimleri oldu; bir gün evin bir bölümü daha yandı.

Bunu izleyen en az otuz kundaklama girişimi daha oldu. Kundakçıya ne kadar yaklaşılırsa yaklaşılsın gerçek kimliği bir türlü ortaya çıkmıyordu. Birçok kişi suçlanıp sorgulandı. Şüphe edilmeyen bir kişi varsa, o da genç, güzel, masum kızdı. Seneler geçti; en sonunda suçüstü yakalandı; bir ıslahevinde hayat boyu kalmaya mahkûm edildi.

Büyük bir Alman şehrinde, seçkin bir ailenin genç ve güzel kızı ise, daha yeni evlenmiş mutlu bir çiftin evliliklerini bozmak için imzasız mektuplar yollamakla gönlünü eğlendirirdi. Yeteneklerine hayranlık duyulduğu için kıskandığı başka bir genç kadın hakkında da çok çirkin dedikodular yaymıştı. Bu mektuplar yıllar yılı gelip durdu. Başka bir sürü insan suçlansa da kimse ondan şüphe etmiyordu. En sonunda gafil avlanarak kendi kendini ele verdi, yargılandı ve suçunu itiraf etti... Yaptığı bu kötülük için uzun yıllar hapiste yattı.

Yine tam da bu yazıyı yazdığım yerde* polis benzeri bir olayı soruşturuyor...

Marie de Morell'in amacına ulaşmak için kendine acı vermeyeceği söylenebilir. Ama tıp yıllıklarında rastladığımız başka vakalarla kıyaslandığında onun çektiği acı çok hafif kalır. Çok ilginç bazı olaylar var.

Kopenhaglı Profesör Herholdt, çok iyi eğitim almış, ailesinin hali vakti yerinde, çekici, genç bir hanım tanıyormuş. Diğer birçok meslektaşı gibi kız onu da tamamen aldatmış. Kandırmacalarını büyük bir ustalık ve sebatla yıllar boyunca sürdürüyormuş. Kendine en feci işkenceleri yapıyormuş. Gövdesinin birçok yerine yüzlerce iğne sokup, iltihap toplayan yerleri bıçakla deşerek iltihabı akıtıyormuş. Çiş yapmıyor, her sabah çişini bir sondayla boşaltıyormuş. İdrar kesesine hava dolduruyormuş, bu hava sonda sokulduğunda dışarı çıkıyormuş. Bir buçuk yıl hiç konuşmadan, yemek yemeden, sancı çekiyormuş gibi davranarak, baygınlıklar geçirerek öylece yatmış. Yaptığı numaralar ortaya çıkmadan önce, birçok doktor onu muayene etmiş ve çektiği acı karşısında dehşete kapılmışlar. Onun bu acıklı hikâyesi gazetelere çıkmış ve kimse durumunun sahiciliğinden şüphe etmiyormuş. Sonunda 1826'da gerçek ortaya çıkmış. Bu zeki dolandırıcının (*cette adroite trompeuse*) yegâne arzusu erkek-

* Hannover, 1836.

lerin gözünde bir hayranlık ve şaşkınlık nesnesi haline gelmek ve onların en bilgili, en ünlü, en zeki olanlarını aptal yerine koymakmış. Psikolojik açıdan çok önemli olan bu vakanın tarihçesini Herholdt'un *Rachel Hertz'in 1807'den 1826'ya kadar süren hastalığı üzerine notlar*'ında bulabilirsiniz.

Lüneburg'da bir anneyle kızı kendilerini acındırıp kazanç sağlamak için bir plan yapmışlar; sonuna kadar korkunç bir kararlılıkla sürdürdükleri bir plan. Kız göğsünde dayanılmaz bir acı olduğundan şikâyet ediyor, ağlayıp sızlıyormuş, meslektaşlarıma koşmuş, ne dedilerse yapmış. Acı devam etmiş. Kanserden kuşkulanmışlar. Hiç düşünmeden göğsünün alınmasını istemiş; meme son derece sağlıklıymış. Birkaç yıl sonra kendisine duyulan acıma azaldığında yine eski rolüne dönmüş. Öteki memesi de alınmış ve birincisi kadar sağlıklı olduğu ortaya çıkmış. Etrafındakilerin acıma hisleri yine azalmaya başlayınca bu sefer elinde bir ağrı olduğundan şikâyet etmiş. Onun da kesilmesini istiyormuş. Ama doktorlar şüphelenmişler. Hastaneye gönderilmiş, yalan söylemekle suçlamış ve sonunda hapishaneye yollanmış.

Lentin, *Pratik Tıp Bilgisine Katkı* isimli yazısında (Hannover, 1798) tanıklık ettiği bu öyküyü anlatıyor. Küçücük bir kızın, mesane ve böbrek kanallarına yapılan bir ameliyattan sonra, forseps yoluyla içinden on ayda yüz dört taş çıkarılmış. Bu taşları kendi mesanesine kız kendi sokuyormuş, hem de ameliyatların ona büyük acı vermesine ve çok kan kaybına uğramasına karşın. Bundan önce de bulantı nöbetleri ve birbirinden şiddetli semptomlar sergileyerek yaptığı kandırmalarda eşine az rastlanır bir ustalık göstermiş.

Böylesi örneklerden sonra bir kızın istediği amaca ulaşmak için kendine acı çektirmeyeceğini kim söyleyebilir ki?"*

* Dr. Grogan'ın Charles'a verdiği aynı 1835 baskısından aldığım La Roncière'in hikâyesini bir şeyi eklemeden bırakmak istemiyorum. Teğmenin cezası bittikten birkaç yıl sonra 1848'de, onu bu cezaya çarptıranlardan biri büyük bir dürüstlükle adaletin yerini bulmadığından şüphe etmiş. O zaman yeniden bir dava açabilecek konumdaymış. La Roncière tümüyle aklanıp eski yetkileri kendisine iade edilmiş. Orduya geri dönmüş, Charles'ın hayatının dönüm noktasına geldiği tam o anda Tahiti'de askeri ataşe olarak çok hoş bir hayat sürmekteymiş. Ama hikâyesi sonradan ilginç bir biçimde karışmış. Bu yakınlarda histerik Marie de Morell'in ondan aldığı intikamı en azından kısmen hak ettiği ortaya çıkmış. 1834'ün o eylül gecesi –

Bu son sayfaları Charles ilkönce okudu. Bu onu fena halde sarstı; çünkü böyle sapkınlıkların varlığından bile habersizdi: Hele saf ve kutsal sayılan kadınlar arasında. Ne de histeri türünden zihinsel bozuklukları, olduğu gibi görebiliyordu: Yani acınası bir sevgi ve güven arayışı. Dava tutanaklarının başına döndü ve çok geçmeden kendini kaptırdı. Kendini zavallı Emile de La Roncière'le hemen özdeşleştirdiğini söylememe gerek bile yok; davanın sonlarına doğru tüylerini diken diken eden bir tarihe rastladı. Fransız teğmenin mahkûm edildiği gün, Charles'ın dünyaya geldiği gündü. O sessiz Dorset gecesinde, bir anlığına akıl ve bilim eriyip gitti; hayat karanlık bir mekanizmaydı, sinsi bir yıldız falı, temyizi olmayan, doğuştan verilmiş bir hüküm, koskoca bir sıfır.

Kendini hiç böyle tutsak hissetmemişti.

Hiç böyle uykusu kaçmamıştı. Saatine baktı. Dörde on vardı. Dışarısı huzur içindeydi. Fırtına dinmişti. Charles pencereyi açıp serin ama temiz bahar havasını ciğerlerine doldurdu. Yıldızlar, iyi ya da kötü her türlü etkiyi inkâr edercesine, başının üzerinde solgun ve masum parıldıyorlardı. Peki o neredeydi? O da uyanıktı, birkaç kilometre ötede, nemli orman karanlığında.

Handa ve Grogan'da içtiği içkilerin etkisi çoktan geçmiş, Charles'ın içinde yoğun bir suçluluk tortusu bırakmışlardı. İrlandalı doktorun gözlerinde kötücül bir ifade gördüğünü hatırladı, bu akılsız, Londralı beyefendinin dertlerini bir kenara yazmıştı ve çok geçmeden bunlar bütün Lyme'a yayılacaktı. Kendi ırkının hiç sır tutamadığı dillere düşmemiş miydi zaten?

Ne ahmakça, ne sefilce davranmıştı! Sadece Winsyatt'ı kaybetmekle kalmamış, kendine olan saygısını da yitirmişti. Bu son cümle bile bir totolojiydi, bildiği her şeye saygısını yitirmişti. Hayat bir cehennem çukuruydu. En masum yüzlerin ardında en büyük fesatlar gizliydi. Guinevere'yi bir orospu gibi görmesi sağlanan Sir Galahad gibiydi.

Boş düşüncelerden kurtulmak için –keşke bir şeyler *yapabilseydi*!– ölümcül kitabı eline alıp Matthaei'nin histeri hakkında yazdık-

---

perfide Albion temsilcisi Bayan Allen'ın pek de iffetli davranmadığı bir gece– olup bitenlerin hem edepsiz hem de saçma olan gerçek yüzünü öğrenmek için bkz. René Floriot, *Les Erreurs Judiciaires*, Paris 1968.

larından bazı bölümleri tekrar okudu. Artık Sarah'nın davranışlarıyla bunlar arasında daha az benzerlik görüyordu. Suçluluk duygusu doğru hedefi bulmaya başladı. Onun yüzünü, söylediği şeyleri, bunu söylerken gözlerinde beliren ifadeyi hatırlamaya çalıştı; ama yapamıyordu. Yine de onu daha iyi anlıyormuş gibi geldi, belki de dünyadaki herkesten daha iyi. Karşılaşmalarıyla ilgili olarak Grogan'a anlattıkları... *Onları* kelimesi kelimesine hatırlıyordu. Kendi gerçek duygularını gizleme endişesiyle Grogan'ı yanlış yönlendirmemiş miydi? Onun tuhaflığını abartmamış mıydı? Gerçekte söylediklerini de dürüstçe aktarmamıştı.

Kendisi zan altında kalmamak için onu mahkûm etmemiş miydi?

Ruhunu ve incinmiş gururunu didikleyerek odayı arşınlıyordu. Ya gerçekten kendine anlattığı gibiyse; bir günahkâr, ama kendi günahına sırtını dönmeyi inkâr eden cesur bir kadınsa? Geçmişiyle yaptığı o korkunç savaştan zayıf düşmüş, yardım istiyorsa?

Neden Grogan'ın onu kendisi adına yargılamasına izin vermişti?

Çünkü ruhundan çok görünüşü kurtarmaya çalışıyordu. Çünkü bir amonit kadar iradesizdi. Çünkü Pontius Pilatus* gibiydi, hatta ondan daha kötü, onun çarmıha gerilmesine sadece seyirci kalmamış, bunu desteklemişti ve hatta bu hükmün verilmesine neden olan olaylara zemin hazırlamıştı: Bütün bunlar onun gitmek istediği ama kalıp durumunu konuşmaya zorlandığı o ikinci karşılaşmadan kaynaklanmıyor muydu?

Pencereyi tekrar açtı. Bir önceki açışından beri iki saat geçmişti. Doğudan solgun bir ışık yayılmaya başlamıştı. Solan yıldızlara baktı.

Kader.

O gözler.

Birden döndü.

Grogan'la karşılaşırsa karşılaşsın. Vicdanı buyruklara boyun eğmeyişini açıklardı. Yatak odasına girdi. Nedenini kendisinin de anlayamadığı bir kararlılık duygusunu yansıtan çok ciddi bir yüz ifadesiyle soyunmaya başladı.

* Eski Roma'da Yahudiye eyaletinin valisi. İstemeye istemeye de olsa, İsa'yı çarmıha germeleri için Yahudilere vermişti. (ç.n.)

29

Çünkü yeni çıkmıştır sabah esintisi,
Ve yükselmektedir Aşk gezegeni...
TENNYSON, *Maud* (1855)

İnsanın bir işi ona meyilli olduğu için değil de o iş görevi olduğu için ya da mantıklı olduğu için yapmasına özellikle dikkat edilmelidir.
MATTHEW ARNOLD,
Defterler (1868)

Kıpkırmızı bir güneş Chesil Bank'ın arkasında hayali, güvercin grisi dalgalar halinde uzanan tepeleri daha henüz aşıyordu ki giyimiyle olmasa bile, yüz ifadesiyle bir cenazeciye benzeyen Charles, Beyaz Aslan Hanı'nın kapısından çıktı. Önceki gecenin fırtınasıyla temizlenip paklanmış olan gökyüzünde tek bir bulut bile yoktu,

şeker gibi tatlı, uçuk bir maviye bürünmüştü; hava limon gibiydi; ama temizdi ve insanı arındırıyordu. Eğer bugünlerde Lyme'da bu saatte kalkarsanız kendinizi kasabanın efendisi gibi hissedersiniz. Herkesin erken kalktığı o çağda Charles pek o kadar şanslı değildi; ama etrafındaki insanlarda hoş bir toplumsal maske yoksunluğu, şafak halkına has basit bir sınıfsızlık vardı: Günlük işlerine başlayan sade insanlar. Bir iki tanesi Charles'a neşeyle selam verdi; karşılığında baş ve bastonla verilen sert bir selam aldılar. O aydınlık yüzlerdense sokaklarda sürünen birkaç simgesel ceset görse ruh durumuna daha uygun olurdu; kasabadan çıkıp da Yamaçaltı'na giden yola sapmak onu rahatlattı.

Ama hüznü (ve verdiği kararın, vicdanının soylu bir hamlesinden çok tehlikeli bir umutsuzluktan kaynaklandığına duyduğu şüphe) burada daha da garip kaçıyordu; hızlı hızlı yürümek içini ısıtmıştı. Güneşin ışınları da bu sıcaklığı dıştan tamamlıyordu. Bu tertemiz şafak güneşinin tuhaf bir çarpıcılığı vardı. Adeta bir koku salgılıyordu, ısınmış bir taş gibi; boşluktan süzülüp gelen bir foton tozu yağmuruydu. Her sap otun üstünü inci gibi buğu kaplamıştı. Yolunun üzerindeki yamaçlarda, opak güneş ışığında balrengine dönüşmüş dişbudakların ve dutların yeni çıkan, çiy kaplı yeşil yaprakları kubbeler oluşturuyordu; gizemli, dinsel bir halleri vardı ama dinler öncesi bir din; manastırlarda rastlanan bir huzur, yeşil bir tatlılık vardı her şeyin üzerinde... yeşilin öyle tonları vardı ki, arkalardaki ağaçların yaprakları neredeyse karaya çalıyordu; koyu zümrüt yeşilinden, uçuk filiz yeşiline kadar her renk. Önünden geçen bir tilki durup sanki Charles bu dünyaya izinsiz girmiş gibi tuhaf tuhaf ona baktı; hemen sonra, tekin olmayan bir benzerlikle, otlamakta olan bir karaca da yine aynı sahiplenme duygusuyla, başını kaldırıp ona suçlayan bakışlar fırlattı, sonra da arkasını dönüp fundaların arasında kayboldu. Ulusal Müze'de Pisanello'nun tam da böylesi bir anı görüntüleyen bir resmi vardır: Bir erken Rönesans ormanında, etrafı kuşlar ve hayvanlarla çevrilmiş Aziz Hubert. Aziz, sanki bir muzipliğe kurban olmuş gibi şaşkınlığa uğramıştır, doğanın en derin sırrının aniden bastırmasıyla bütün kibri su yüzüne çıkmıştır: O en derin sır, yani varoluşun evrensel eşitliği.

Özel bir anlamla yüklü gibi görünen sadece bu iki hayvan değildi. Ağaçlar şakıyan kuşlarla doluydu –karabaşlılar, beyazgerdanlılar, sakalar, karatavuklar, ağaçkakanların sesleri bu rüzgârsız şafak vaktini sükûnla dolduruyordu; akşamın o hüznü, o ağıtsı niteliği yoktu. Charles kendini bir zooloji kitabının sayfaları arasında geziniyormuş gibi hissediyordu, öyle güzel, öyle özel bir kitaptı ki içindeki her yaprak, her küçük kuş, onların her şakıması mükemmel bir dünyadan geliyordu sanki. Her şeyin yerli yerinde, her şeyin eşsiz olduğu bu benzersiz evrenden o kadar etkilenmişti ki bir an öylece kaldı. Minicik bir çitkuşu on adım ötesinde bir böğürtlenin tepesine tünemiş titrek bir sesle o vahşi şarkısını söylüyordu. Parlak siyah gözlerini, şakırken inip kalkan kırmızı sarı gerdanını gördü; minicik bir tüy yumağıydı ama yine de evrimin sözcülüğünü yapmayı başarıyordu: Ben benim, beni çiğneyip geçemezsin. Günlük yaşamın o boğucu sıradanlığının bu kadar yakınında, böylesi bir dünyanın var olabilmesine duyduğu şaşkınlığa şaşarak Pisanello'nun azizi gibi durdu orada. Her şeye meydan okuyan bu birkaç dakikalık şarkı boyunca, bütün sıradan saatler ve yerler –bu yüzden de Charles'ın geçmişindeki bütün o sonsuz saatler ve yerler– bayağılaşmış, kabalaşmış, adileşmişti. İnsan gerçekliğinin o ürkütücü sıkıcılığı göbeğinden çatlamıştı; bütün yaşamın kalbi bu çitkuşunun muzaffer gerdanında atıyordu.

Charles'ın daha önce kumsalda hissettiği o sözde Linnaeus'çu gerçeklikten çok daha tuhaf bir gerçeklikti bu; belki de varoluşun ölümden, bireyin türden, ekolojinin sınıflandırmadan önce geldiğini fark etmekten öte bir şey değildi. Bu öncelikler bize bugün çok doğal geliyor ve çitkuşunun verdiği o gizemli mesajın Charles'a nasıl düşmanca imalarda bulunabileceğini tahmin edemiyoruz. Çünkü Charles karşısında derin bir gerçeklikten çok, insan düzeninin narin yapısı ardından başını uzatan evrensel kaosu görüyordu.

Böylesi bir doğa ayini Charles'a çok acı veriyordu; çünkü kendini her açıdan aforoz edilmiş hissediyordu. Dışarı atılmış, cennetten kovulmuştu. İşte yine Sarah'ya benzemişti: Burada, cennette kalsa bile keyfini süremezdi, ancak çitkuşunun bu coşkusunu kıskanabilirdi.

Sarah'nın daha önce kullandığı, mandıranın görüş alanı dışındaki patikaya saptı. Böyle yapması iyi olmuştu; çünkü bir kova tıngırtısı mandıracı ya da karısının orada olduğunu gösteriyordu. Ağaçlığa girdi ve icap eden ciddiyetle yoluna devam etti. Birden musallat olan paranoyakça bir suçluluk duygusu yüzünden dört bir yandaki ağaçlar, çiçekler, hatta cansız şeyler bile kendisini izliyormuş gibi geliyordu. Çiçeklerin hepsi birer gözdü sanki, taşların kulakları vardı, onu kınayan ağaç gövdeleri kalabalık bir Yunan korosuydu.

Patikanın çatallandığı yere geldi ve sola döndü. Patika, sık çalılıkların arasından geçiyordu, erozyon yüzünden yer yer çatlamıştı. Deniz daha yaklaşmış gibiydi, süt mavisi ve sonsuz sakin. Ama ormandan kazanılmış bir dizi küçük otlak, yukarı doğru meylederek denizi biraz kapatıyordu; son otlağın birkaç yüz metre ötesinde, yükseltinin ucuna kadar giden bir sel yatağında, bir ahırın saz çatısını gördü Charles. Yosunlu ve metruk olan çatı, ahırdan çok bir kulübeye benzeyen küçük taş yapının hüzünlü görüntüsünü iyice pekiştiriyordu. Eskiden bir çobanın yazlığıymış; sonra mandıracı orayı saman deposu olarak kullanmaya başlamış; son yüzyılda o arazi o kadar çok bozulmaya uğradı ki şimdi izi bile yok.

Charles durup ona baktı. Orada bir kadın figürü görmeyi umuyordu, bu yüzden yerin ıssızlığı iyice sinirlerini bozdu. Kaplanlarıyla ünlü bir ormana giren bir adam gibi o tarafa doğru yürümeye başladı. Her an saldırıya uğramayı bekliyordu; ama nişancılığına hiç güvenemiyordu.

Kapalı, eski bir kapı vardı. Charles, küçük binanın arkasına dolandı. Doğu tarafında küçük dört köşe bir pencere vardı; burnunu cama dayayıp gözlerini kısarak içerideki gölgeliğe baktı ve çoktandır beklemiş samanın hafif tatlımsı küf kokusu geldi burnuna. Kapının karşısındaki saman yığınını seçebiliyordu. Kulübenin duvarları boyunca yürüdü. Sarah yoktu. Ondan önce gelmiş olabileceğini düşünerek geldiği yola baktı. Ama eğri büğrü yolda hâlâ sabah huzuru hâkimdi. Duraksadı, saatini çıkarıp ne yapacağını bilemeden birkaç dakika bekledi. Sonunda kapıyı açıp içeri girdi.

Sert taş zemini ve karşı duvardaki içi saman dolu kırık dökük bölmeleri seçebildi. Ama güneş ışığı küçük pencereden pırıl pırıl

içeri dolduğu için öteki tarafı görmek kolay değildi. Charles, bu eğimli ışık çubuğuna doğru yürüdü; sonra aniden yüreği ağzına gelerek duruverdi. Işığın ardında, eski bir direğe çakılmış bir çividen sarkan bir şey görmüştü hayal meyal: Siyah bir bone. Belki de bir gece önce okuduğu şeyler yüzünden, göremediği bir şeyin üzerinde uğursuz bir vampir gibi asılı duran bonenin arkasındaki bölmenin çürümüş tahtaları altında korkunç bir manzarayla karşılaşacakmış hissine kapılarak buz kesti. Ne beklediğini bilmiyorum; tüyler ürpertici bir şey, bir ceset... Neredeyse ahırdan dışarı uğrayarak koşa koşa Lyme'a dönecekti. Ama belli belirsiz bir ses onu kendine çekti. Sakına sakına bölmenin üzerine eğildi.

30

> Ama yönetici sınıfların bu bilinçli yanılsamalarının yanlış olduğu ortaya çıktıkça ve bu yanılsamalar sağduyuyu artık tatmin edemez oldukça, giderek daha dogmatik olarak öne sürülürler ve kurulu toplumun dili giderek daha yanıltıcı, ahlaki ve ruhani bir hale gelir.
>
> MARX, *Alman İdeolojisi* (1845-1846)

Sarah, tabii evine –bu koşullarda oraya "ev" demek kara mizah gibi oluyor– Bayan Fairley'den önce ulaşmıştı. Bayan Poulteney'in akşam ayininde her zamanki rolünü üstlenmişti ve sonra birkaç dakikalığına odasına çekilmişti. Bayan Fairley fırsatı hemen değerlendirdi; üç beş dakika ona yeter de artardı bile. Kendisi gelip Sarah'nın kapısını çaldı. Sarah kapıyı açtı. Her zamanki içedönük hüzün maskesi vardı yüzünde ama Bayan Fairley'nin yüzü zafer sevinciyle parlıyordu.

"Hanım bekliyor. Mümkünse bir an önce."

Sarah yere bakarak hafifçe başını salladı. Bayan Fairley bu uysal başa, alaycı ve koruk suyu gibi ekşi bir bakış fırlatıp zehirli bir yılan gibi hışırdayarak uzaklaştı. Ama aşağıya inmek yerine sekreter-eşlikçinin, Bayan Poulteney'in oturma odasının kapısını açıp kapadığını duyana kadar bir köşede bekledi. Sonra sesizce kapıya yanaşıp dinlemeye başladı.

Bayan Poulteney her nasılsa tahtına kurulmak yerine pencerenin önüne dikilip olanca anlatım gücünü sırtında toplamıştı.

"Benimle konuşmak mı istediniz?"

Anlaşılan pek istememişti; çünkü ne kımıldadı ne de tek bir kelime söyledi. Belki de lafın başında gerektiği gibi "madam" kelimesini kullanmamış olması yüzünden sesini çıkarmamıştı; Sarah'nın ses tonunda o kelimeyi özellikle kullanmadığını belirten bir şeyler vardı. Sarah bakışlarını, onun kara sırtından, ikisinin arasında duran masaya çevirdi. Üzerinde hemen dikkati çeken bir zarf duruyordu. Koynuna aldığı bu yılanı nasıl ezeceğini bilemeyen bu dondurucu haşmet abidesi karşısında Sarah'nın tek tepkisi dudaklarını hafifçe büzmek oldu; kararlılıktan mı yoksa kinden mi söylemek güç. Bayan Poulteney sonunda, bu işi tek bir balta vuruşuyla bitirmeye karar verdi.

"Zarfta bir aylık ücret var. Bunu işten çıkaracağımı önceden söylemediğim için veriyorum. Yarın sabah mümkün olduğunca erken bir saatte bu evi terk edeceksiniz."

Sarah, Bayan Poulteney'in silahını ona karşı kullanma küstahlığında bulundu. Ne kımıldadı ne de cevap verdi; ta ki, öfkeli hanım, yanakları heyecandan pembeleşmiş beyaz yüzünü ona dönene kadar.

"Beni duymadınız mı, bayan?"

"Nedenini öğrenmek istiyorum."

"Bu ne küstahlık!"

"Neden kovulduğumu öğrenme hakkım var."

"Bay Forsyth'a yazacağım. Sizi bir yere kapatmaları için elimden gelen her şeyi yapacağım. Siz bir yüz karasısınız."

Bu şiddetli suçlama etkisini gösterdi. Sarah'nın yanakları da yanmaya başladı. Bir sessizlik oldu. Bayan Poulteney'in zaten şiş duran göğsü iyice şişmişti.

"Bir an önce bu odayı terk etmenizi *emrediyorum.*"

"Pekâlâ. Bu odada görüp görebildiğim tek şey ikiyüzlülük olduğuna göre, memnuniyetle terk ederim."

Eski Partların kaçarken attıkları oklar gibi bu lafı ortaya atarak dışarı çıkmak üzere arkasını döndü Sarah. Ama Bayan Poulteney, oyunun son sözünü söylememeye katlanamayan aktrislerdendi; ya da belki ona haksızlık ediyorum, her ne kadar sesinin tonundan anlaşılmasa da iyilik yapmaya çalışıyordu belki.

"Ücretini al!"

Sarah ona dönüp başını iki yana salladı: "Kendinize saklayın. Eğer bu kadar az parayla almak mümkünse size bir işkence aleti almanızı öneririm. Eminim Bayan Fairley de, emrinize girme gafletini gösteren zavallılar üzerinde onu kullanmak için size yardım eder."

Bayan Poulteney gülünç bir biçimde Sam'e benzedi bir an; yani ağzı bir karış açık kaldı.

"Bunun... hesabını... vereceksin!"

"Tanrı'ya mı? Öteki dünyada sizin sözlerinize kulak vereceğinden emin misiniz?"

İlişkilerinin başından beri ilk defa Sarah, Bayan Poulteney'e gülümsedi; ufacık ama çok şey bilen ve bunu açık eden bir gülümsemeydi. Birkaç dakikalığına hanımı ona inanamayan gözlerle baktı; hatta acınası gözlerle, sanki Sarah şeytanın ta kendisiydi de onu ele geçirmeye gelmişti. Sonra bir yengeç gibi yan yan basıp, eşyalara tutuna tutuna koltuğuna gitti ve neredeyse bayılacakmış gibi kendini bıraktı. Sarah birkaç dakika ona baktı, sonra büyük bir acımasızlıkla –Fairley'yi hedef alan bir acımasızlıkla– hızlı adımlarla kapıya gidip birden açtı. Aniden doğrulmuş olan kâhya paniğe kapılmıştı, sanki Sarah'nın üzerine atlayacağını düşünüyordu. Ama Sarah kenara çekilip, gırtlağını tutmuş zorla nefes alan Bayan Poulteney'i gösterdi, böylece Bayan Fairley de onun yardımına koşma fırsatını buldu.

"Seni aşağılık şeytan; onu öldürdün!"

Sarah cevap vermedi. Birkaç dakika Bayan Fairley'nin hanımına naneruhu koklatmasını izledi, sonra odasına gitti. Aynanın karşısına geçti ama kendisine bakmadı; ellerini yavaşça yüzüne kapattı ve

sonra yine yavaşça gözlerini açıkta bıraktı. Gördüğü şeye tahammül edemedi. Bir an sonra yatağının kenarına diz çökmüş yıpranmış yorganın üzerinde ağlıyordu.

Dua etse daha mı iyi olurdu? Ama o dua ettiğine inanıyordu.

31

O hızlı soluklar dolarsa sineye
Ve kazara birleşen eller titretirse
Aynı anda enfes bir sızıyla
Nabzı ve vücudu baştan başa
Önceleri karşılaşsa da gözler rahatça
Artık arıyorsa birbirini ama utanarak arıyorsa
Coşkusu bilinen bir ahengi
O zaman başlangıcı mıdır kesin
Girişi midir aşk acısı denen ezginin
Cennette meleklerin söylediği?

Yoksa kaba bir melodi mi
Ayın altında soluyan herkesin
Er ya da geç öğrendiği?

A.H. CLOUGH, Şiir (1844)

Şimdi uyuyordu.

En sonunda cesaretini toplayıp bölmenin üzerinden bakabildiğinde Charles'ın gözüne çarpan o yüz kızartıcı manzara buydu işte. Küçük bir kız çocuğu gibi mantosunun altına kıvrılmış yatıyordu, gecenin soğuğundan ayaklarını toplamıştı, başını şal desenli koyu yeşil bir eşarbın üzerine koymuştu; sanki tek hazinesi olan açık saçlarını samanlardan korumak ister gibi. O sessizlikte, hafif, düzenli soluması hem duyulabiliyor hem görülebiliyordu; bir an onun orada öyle huzur içinde mışıl mışıl uyuması Charles'a suçların en büyüğü gibi geldi.

Yine de içinde engelleyemediği bir koruma isteği kabardı. Öyle şiddetliydi ki gözlerini kaçırdı ve doktorun suçlamasının böylesi kanıtlanmasına şaşarak arkasına döndü; çünkü içinden onun yanına çökmek, onu rahatlatmak geliyordu... hatta ahırın ıssızlığı ve kızın duruşu bir yatak odasını hatırlattığından belki de daha kötüsü. Sanki iki kilometre koşmuş gibi kalbinin küt küt attığını hissediyordu. Kaplan Sarah'nın değil, kendisinin içindeydi. Bir an bekledikten sonra sessizce kapıya doğru geri çekildi. Arkasına baktı, gitmek üzereydi; sonra kendi sesinin onun adını söylediğini duydu. Konuşmak istememişti. Ama ses konuşmuştu.

"Bayan Woodruff."

Cevap yok.

Adını tekrar söyledi, daha yüksek sesle, kendine gelmişti, o derin, karanlık sular akıp gitmişti.

Minicik bir kıpırtı, hafif bir hışırtı; sonra kız aceleyle bölmenin üzerinden bakmak için kalkınca, kafası neredeyse komik denebilecek bir biçimde birdenbire belirdi. Havada yüzen toz tanecikleri arasında Charles onun yüzünde korku ve şaşkınlık gördüğü izlenimine kapıldı.

"Özür dilerim, özür dilerim..."

Kafası tekrar gözden kayboldu. Charles dışarıdaki gün ışığına çıktı. Tepesinde çığ çığlıklar atan iki martı süzülüyordu. Charles, Mandıra'nın yakınındaki otlaklardan görülmemek için kenara çekildi. Grogan'dan korkmuyor; en azından henüz gelmesini beklemiyordu. Ama orası çok açıklıktı; mandıracı saman almak için

gelebilirdi... Baharda bütün çimenler yeşermişken neden gelsin ki... Ama Charles bunu düşünemeyecek kadar işkilliydi.

"Bay Smithson?"

Tam zamanında kapının olduğu tarafa dolanarak, Sarah'nın adını, bu sefer daha endişeli söylemesini engellemiş oldu. Birbirlerinden on adım ötede duruyorlardı, Sarah kapıda, Charles yapının köşesinde. Sarah hızla toparlanmış, üzerine mantosunu giymişti, elinde tuttuğu eşarbı elbise fırçası olarak kullanmış gibi bir hali vardı. Gözleri telaşlıydı; ama yüz hatlarında aniden uyandırılmaktan meydana gelen kızarıklığa rağmen, hâlâ uykunun yumuşaklığı vardı.

Vahşi bir haldeydi. Delilik ya da histerinin verdiği bir vahşilik değil: Charles'ın çitkuşunun şakımasında sezdiği o vahşilik ... coşkunluğa varan bir masumiyetin verdiği vahşilik. Nasıl o şafak yürüyüşünün farklılığı kendi geçmişine duyduğu o samimi hüznü ortadan kaldırmış –ve eritmişse– bu son derece dolaysız yüz de, yüce doktorlar Matthei ve Grogan tarafından Charles'ın kafasına sokulan korkuları öyle ortadan kaldırmış ve eritmişti. Hegel'e rağmen, Viktorya çağı pek öyle diyalektik bir çağ değildi; insanlar karşıtlıkların, olumluluklar ve olumsuzların aynı bütününün parçası olduğunu düşünmezlerdi. Paradokslar onları mutlu etmekten çok canlarını sıkardı. Varoluşçu anların değil, sebep sonuç ilişkilerinin insanlarıydılar; pozitif, her şeyi açıklayan, dikkatle incelenmiş ve ciddiyetle uygulanmış teorileri severlerdi. Bazı şeyleri kurmakla meşguldüler tabii; biz kendimizi o kadar uzun zamandır yıkmaya verdik ki, bir şeyleri kurmak şimdi sabun köpüğünden balon yapmak türünden boş bir iş gibi geliyor. Bu yüzden Charles kendini anlayamıyordu. Zar zor gülümsemeyi başardı.

"Burada bizi görmezler mi?"

Sarah da Charles gibi oradan görünmeyen Mandıra'ya doğru baktı.

"Bugün Axminster pazarı var. İnekleri sağar sağmaz oraya gider."

Ama geri dönüp ahıra girdi. Charles da onu takip etti, birbirlerinden epeyce uzak durdular; Sarah'nın arkası dönüktü.

"Geceyi burada mı geçirdiniz?"

Başını evet gibilerden salladı. Bir sessizlik oldu.

"Acıkmadınız mı?"

Sarah bu kez hayır gibilerden başını salladı ve yine sessizlik çöktü. Ama bu sefer kendisi konuştu.

"Biliyor musunuz?"

"Dün bütün gün burada değildim. Gelemedim."

Yine sessizlik. "Bayan Poulteney iyileşmiş mi?"

"Anladığım kadarıyla evet."

"Bana çok kızdı."

"Bence iyi oldu. O ev size göre değildi."

"Neresi bana göre ki?"

Kelimelerini dikkatli seçmesi gerektiğini hatırladı Charles.

"Hadi... kendinize acımamalısınız." Bir iki adım yaklaştı. "Herkes çok endişelendi. Dün gece sizi aramak için bir ekip çıktı. O fırtınada."

Kendisini kandırıp kandırmadığını anlamak için Charles'a döndü. Kandırmadığını gördü; "Bu kadar sıkıntı yaratmak istemezdim" dediğinde kendisini kandırmaya çalışmadığını şaşkınlıkla görme sırası Charles'taydı.

"Neyse... boşverin. Sanırım böyle heyecan yaşamak pek hoşlarına gitti. Ama sizin artık Lyme'ı hemen terk etmeniz gerek."

Sarah başını eğdi. Charles'ın sesi çok sert çıkmıştı. Durakladı, sonra uzanıp onu rahatlatmak için elini omzuna koydu.

"Korkmayın. Size bunu yapmanız için yardım etmeye geldim."

Bu basit hareketi ve kararlılığıyla doktorun yakmış olduğunu söylediği yangını söndürmeye doğru ilk adımı atmış olacağını sanıyordu. Ama insanın kendisi çıraysa yangınla savaşmaya kalkması umutsuz bir çabadır. Sarah tepeden tırnağa ateş kesilmişti. Charles'a tutkulu bir bakış fırlatırken gözleri alev alev yanıyordu. Charles elini çekmeye çalıştı ama Sarah onu havada yakalayıp dudaklarına götürdü. Charles panik içinde elini çekti; sanki bunu yapmakla Sarah'nın yüzüne bir tokat atmıştı.

"Sevgili Bayan Woodruff, lütfen kendinizi kontrol edin! Ben..."

"Edemiyorum."

Kelime adeta fısıltıyla söylenmişti ama Charles'ı susturdu. Kızın, kendisinin iyiliğine karşı duyduğu minnettarlığı dizginleyemediğini söylemek istediğini düşünmeye çalıştı Charles... uğraştı, uğraştı. Ama birden Catullus'u hatırladı: "Seni ne zaman görsem sesim kesiliyor, dilim tutuluyor, ince bir alev tüm gövdemi dolaşıyor, içimden fışkıran bir kükreme ve karanlık kulaklarımı gözlerimi dağlıyor." Catullus'un Sappho çevirisi; Avrupa tıbbında aşk denen hastalığın en iyi tanımı budur hâlâ.

Sarah ve Charles –farkında olmadan– tam da bu semptomların pençesinde öylece duruyorlardı; birisi kabul ediyor, diğeri reddediyordu; ama reddeden kımıldama gücünü kendinde bulamıyordu. Duygularını yoğun bir biçimde bastırdıkları dört beş saniye geçti böyle. Sonra Sarah daha fazla dayanamadı. Charles'ın ayakları dibinde dizleri üzerine çöktü. Kelimeler dudaklarından sel gibi boşaldı:

"Size yalan söyledim, Bayan Fairley'nin karşısına özellikle çıktım, Bayan Poulteney'e söyleyeceğini biliyordum."

Charles'ın kendi üzerinde kurmakta olduğu kontrol birden ellerinden kayıp gitti. Dehşet içinde kendisine doğru kalkmış olan yüze baktı. Kendisinden af dileniyordu; ama doktorlar onu yine yaya bıraktığı için kendisi de yardım dileniyordu. Kundakçılık ya da imzasız mektup yazma suçundan içeri giren o hanımlar, hiçbir siyah-beyaz ahlaki yargıyı umursamaksızın, yakalanmadıkları sürece suçlarını itiraf etmemişlerdi.

Sarah'nın gözlerinden yaşlar fışkırıyordu. Bir servet sunuluyordu Charles'a, altından bir dünya ve buna karşı gözyaşı bezlerinin azıcık bir salgısı olan ufacık, geçici, kısacık birkaç damla su. Yine de ağlayan bir kadının karşısındaki bir adamdan çok yıkılmak üzere olan bir barajın altındaki bir adam gibi duruyordu orada.

"Ama neden?.."

Bunun üzerine yoğun bir samimiyet ve yakarışla ona baktı Sarah; yüreği gözlerine öylesine vurmuştu ki kelimeye gerek yoktu; lafı gevelemeyi –başka bir "Sevgili Bayan Woodruff!"u– olanaksız kılan bir çıplaklık.

Ellerini ağır ağır uzatıp onu ayağa kaldırdı. İkisi de hipnotize olmuş gibi gözlerini birbirlerinden alamıyordu. Sarah –daha doğrusu o kocaman, insanı yutan gözler– dünyanın en güzel şeyi gibi göründü Charles'a. Geçmişlerinde neler olup bittiği önemli değildi. O an, koskoca bir çağa baskın çıktı.

Charles kollarına aldı onu, kendisine doğru savrulurken gözlerini kapadığını gördü; sonra kendi gözlerini kapattı ve kızın dudaklarını buldu. Sadece o dudakların yumuşaklığını değil, olduğu gibi gövdesini de hissetti; aniden küçülmesini, kırılganlığını, zayıflığını, narinliğini...

Charles onu var gücüyle itti.

Sanki en iğrenç suçu işlerken yakalanmış en azılı katil gibi acı içindeydi yüzü. Sonra dönüp kapıya koştu; başka bir dehşetin kucağına. Doktor Grogan değildi kapıdaki.

32

O, beyaz muslini içinde beklerken
Hızla çarpan bir kalple verandada
Hâlâ geliyordu içeriden
İnce, tekdüze bir hava.
HARDY, "Müzik Kutusu"

Ernestina bir gece önce uyuyamamıştı. Beyaz Aslan Hanı'nda hangi pencerenin Charles'a ait olduğunu gayet iyi biliyordu ve teyzesinin horultuları sessiz evi kaplamaya başladıktan çok sonra bile o pencerelerde ışık yandığını görmemek elinde değildi. Kendini yarı yarıya hem incinmiş hem de suçlu hissediyordu; yani ilk başta. Ama on altıncı kez yatağından kalkıp da ışığın hâlâ yandığını görünce suçluluk duygusu artmaya başladı. Charles belli ki bu davranışından hiç hoşlanmamıştı ve haklıydı da.

Charles ayrıldıktan sonra Ernestina'nın önce kendi kendine – sonra da Tranter Teyze'ye– Winsyatt'ın beş para etmez bir yer olduğunu söylemesinin insanın aklına hemen kedinin erişemediği ciğeri getirdiğini düşünebilirsiniz. Charles amcasına gitmek üzere ayrıldığında, kendini gerçekten de malikânenin hanımı olmaya hazırlamıştı, hatta "halledilmesi gereken konular" diye bir liste bile çıkarmıştı... ama bu hayalin aniden ölmesi ona belli bir rahatlık verdi. Büyük bir malikâneyi çekip çevirecek bir kadında biraz general ruhu olması lazım; Ernestina'nın pek öyle askeri eğilimleri yoktu. Her tür lüksten hoşlanır, işinin görülmesini severdi ama burjuva ölçülerine son derece sadıktı. On beş oda yetiyorsa insanın otuz odası olması aptallıktı ona göre. Belki de bu nispi tutumluluğu babasından almıştı, adam gizliden gizliye "aristokrat" kelimesinin "boş gösteriş"le eşanlamlı olduğuna inanırdı ama bu onun işinin büyük bölümünü aristokratların bu kusuru üzerine kurmasını *ya* da Londra'da değme aristokratlara parmak ısırtacak bir evde oturmasını; *ya da* sevgili gözbebeği kızına çıkan ilk soylu talibin üzerine atlamasını engellememişti. Hakkını vermek lazım, bir vikontu çok fazla bulup geri çevirebilirdi; oysa bir baronet gayet münasipti.

Ne de olsa koşulların ve dar kafalı çevresinin kurbanı olan Ernestina'ya haksızlık ediyorum. Orta-sınıfı, mayayla hamurun böylesi kendine has bir karışımı yapan şey, topluma temelde şizofrenik bir açıdan bakmasıdır. Onun her zaman en büyük devrimci sınıf olduğunu unutmaya meyilliyiz bugünlerde; işin hamur tarafını daha çok görüyoruz, gericiliğin kalesi olan burjuvazi, evrensel bir hakaret, hep bencil ve konformist. Bu iki taraflı nitelik, söz konusu sınıfın onu kurtaran tek erdeminden kaynaklanır: Toplumun üç ana sınıfı içinde kendini her zaman samimiyetle hor gören bir bu sınıf vardır. Ernestina da bu konuda pek istisna sayılmazdı. Sesindeki o hoş olmayan şirretliği duyan bir tek Charles değildi; kendisi de duymuştu. Ama onun trajedisi (ki buna hâlâ çok sık rastlanır) kendini hor görme denen bu kıymetli meziyeti yanlış uygulaması ve sınıfının bu yıllanmış özgüvensizliğine kendini kurban etmesiydi. Sınıfının kusurlarını bütün sınıf sistemini reddetmesini sağlayacak bir sebep olarak görmek yerine bir üst-sınıfa atlama sebebi olarak görmüştü.

Tabii, bunun için suçlanamaz; ne yazık ki toplumu bir merdivenin basamakları olarak görecek şekilde eğitilmişti; bu yüzden daha iyi olduğunu düşündüğü bir üst basamak için kendi basamağını hiçe sayıyordu.

Böylece ("Utanıyorum, tam bir manifaturacı kızı gibi davrandım") sabaha karşı Ernestina uyumaktan vazgeçip ayağa kalktı ve *peignoir*'ını* üzerine geçirdi, sonra da günlüğünü açtı. Belki Charles da fırtınayı takip eden koyu karanlıkta, onun penceresinin de hâlâ ceza süresini doldurmak istercesine aydınlık olduğunu fark edecekti. Yazmaya koyuldu.

"Uyuyamıyorum. Bir tanecik C. bana kızdı: Winsyatt'dan gelen korkunç habere o kadar üzüldüm ki... İçimden ağlamak geldi, öyle *çok* bozulmuştum ki aptalca bir sürü öfkeli ve sinirli şey söyledim; Tanrı bunları kötülüğümden değil biricik C.'a duyduğum sevgiden söylediğimi hatırlayarak beni affetsin. O gittikten sonra *çok feci* ağladım. Bu bana ders olsun da Evlilik Yemininin güzel sözlerini iyice aklıma yerleştireyim, duygularım beni ona karşı koymaya itse bile, *biricik* Charles'ıma saygıyla boğun eğeyim. Onun o üstün olgunluğu karşısında, o korkunç, berbat inatçılığımı samimiyet ve alçakgönüllülükle yeneyim, onun yargılarını benimseyip kalbine demir atayım; çünkü Gerçek Pişmanlığın tatlı yanı Kutsal Mutluluğa açılan kapıdır."

Bu dokunaklı paragrafta Ernestina'nın her zamanki alaycılığından eser olmadığına dikkat etmişsinizdir herhalde; ama habire kişilik değiştiren bir tek Charles değil ki! Odasında geç vakitlere kadar yanan ışığı Charles'ın görmesini umduğu gibi, bir gün gelip ruhunun bu en gizli tutanağını kendisiyle paylaşması için kendisini nasıl kandırmaya çalışacağını da gözünde canlandırıyordu. Viktorya çağında yaşayan bütün kadınların yaptığı gibi. Tanrı'nın gözleri için yazıyordu ama biraz da Charles'ın gözleri için... Rahatlayarak yatağa döndüğünde, ruhen nişanlısının iffetli gelini rolüne öylesine bürünmüştü ki sonunda Charles'ı sadakatsizliğinden vazgeçirip yeniden kendine bağlayacakmış gibi geldi bana.

Dört kat aşağıda o küçük dram meydana gelirken de Tina hâlâ

* (Fr.) Sabahlık. (ç.n.)

mışıl mışıl uyuyordu. Sam o sabah efendisi kadar erken uyanmamıştı. Çay ve peynirli tost yemek için –oysa gastronomik beğeni yönünden zayıf olsalar da Viktorya çağındaki uşakların çoğu efendilerinden daha çok yerlerdi– otelin mutfağına indiğinde ayakkabı boyacısı ona efendisinin biraz önce çıktığını söyledi; Sam'in de öğlenleyin yola çıkmak üzere eşyaları toplaması gerekiyordu. Sam şaşkınlığını gizledi. Eşyaları toplamak yarım saatlik işti. Onun daha acele işleri vardı.

Hemen Tranter Teyze'nin evine gitti. Ne söylediğini bilmiyoruz ama acıklı bir şey olmalı ki Tranter Teyze (hâlâ taşralılar gibi erken kalkıyordu) o gittikten bir dakika sonra mutfağa geldiğinde Mary'yi, mutfak masasının üzerine kapanmış ağlarken buldu. Sağır aşçının alayla kaldırdığı çenesi ona acımaya hiç niyetli olmadığını gösteriyordu. Mary sorguya çekildi; Tranter Teyze o yumuşak tavırlarıyla çok geçmeden meselenin kaynağını ortaya çıkardı; Charles'tan çok daha insaflı davrandı. Ernestina uyanana kadar hizmetçi izinli olacaktı; Ernestina'nın ağır brokar perdeleri saat ondan önce çekilmediğine göre, bu üç saatlik özgürlük demekti. Tranter Teyze'nin ödülü, o gün dünyanın gördüğü en minnettar gülücük oldu. Beş dakika sonra Sam, Broad Sokağı'nın orta yerinde yüzükoyun kapaklanmış yatıyordu. İnsan parke taşlı bir yolda asla böyle koşmamalı; onu bekleyen bir Mary olsa bile.

33

Bırakın seveyim sevdiğimi kendimce
Bilmesin dünyada başka kimse,
Tanık istemem gördüklerime,
Ben göreyim yeter, görmesin başka kimse...
A. H. CLOUGH, Şiir (1852)

Kimin daha büyük şaşkınlığa uğradığını söylemek güç; kapıdan üç adım ötede donakalan efendi mi yoksa otuz metre ötede donakalan uşakla hizmetçi mi? Bu ikisi öyle bir afallamışlardı ki Sam kolunu Mary'nin belinden çekmeyi bile akıl edemedi. Bu manzarayı bozan, dördüncü figürün birden ortaya çıkması oldu: Sarah saçı başı dağınık kapıda belirdi. O kadar çabuk geri çekildi ki sanki bu görüntü bilinçaltının bir oyunuydu. Ama bu kadarı yetti. Sam'in ağzı bir karış açık kaldı ve kolu Mary'nin belinden düştü.

"Burada ne halt ediyorsunuz?"

"Geziyoz, Bay Charles."

"Yanılmıyorsam sana bazı talimatlar..."

" 'Epsini yaptım efendim, 'epsi 'azır."

Charles yalan söylediğini biliyordu. Mary kendisine pek yaraşan bir incelikle arkasını dönmüştü. Charles durakladı, sonra Sam'in yanına yaklaştı, Sam'in aklından bir sürü sahne geçiyordu, kapının önüne koyulmak, suratına inen bir tokat...

"Bilmiyoduk, Bay Charles. Hakkaten bilmiyoduk."

Mary geri dönüp Charles'a utangaç bir bakış fırlattı: Bu bakışta şaşkınlık ve korku vardı, biraz da utangaç bir hayranlık. Charles Mary'ye döndü.

"Rica ederim, bizi bir dakikalığına yalnız bırakın." Kız diz kırıp, hızla onları duyamayacağı bir uzaklığa gitti. Sadık uşak görüntüsüne bürünmüş, efendisinin ayakkabılarına bakan Sam'e şöyle bir göz attı Charles. "Buraya sana daha önce sözünü ettiğim işi halletmek için geldim."

"Evet, efendim!"

Charles sesini alçattı. "Bunu yapmamı benden, ona bakan doktor istedi. Buraya geldiğimi, onunla konuşacağımı biliyor."

"Evet, efendim."

"Bu asla ortaya çıkmamalı."

"Anlıyorum, Bay Charles..."

"O da anlıyor mu?"

Sam başını kaldırdı. "Mary 'içbir şey sülemez efendim. Yemin ederim."

Charles yere baktı. Yanaklarının kıpkırmızı olduğunun farkındaydı. "Çok iyi, ben... ben teşekkür ederim. Dur bakalım... al şunu!" Kesesini çıkardı.

"Yo hayır, Bay Charles!" Sam bir adım geri attı ama tarafsız bir izleyici onun rol kesmekte olduğunu anlardı. "Olmaz!.."

Charles'ın eli havada kaldı. Efendi ve uşak birbirlerine baktılar. Belki ikisi de bu yapılanın zekice bir fedakârlık olduğunu biliyorlardı.

"Pekâlâ. Bunu telafi edeceğim. Ama tek kelime yok!"

"Şerefim üzerine yemin ederim, Bay Charles..."

Bu karanlık yemini ettikten sonra, döndü ve onlara kibarca arkasını çevirmiş, yüz metre ileride bekleyen Mary'nin yanına gitti.

Neden ahıra gittikleri konusunda ancak tahmin yürütebiliriz; Mary gibi mantıklı bir kızın birkaç günlük ayrılık yüzünden gözyaşlarına boğulması size zaten tuhaf gelmiş olabilir. Sam ve Mary ormana girip şaşkın bir sessizlik içinde bir süre yürüdüler, sonra göz göze geldiler ve kendilerini tutamayıp sesleri çıkmasın diye ellerini ağızlarına kapayarak kahkahalar içinde kıvranmaya başladılar; biz şimdi onları orada bırakıp yüzü kıpkırmızı kesilmiş Charles'a dönelim.

Charles, gözden kaybolana kadar onları izledikten sonra bomboş gibi duran ahıra baktı. Demin yaptığı şey varlığını kökünden sarsmıştı ama açık havada kafasını topladı. Her zamanki gibi görev bilinci yardımına koştu. Yasak yangını göz göre göre körüklemişti. Şu anda bile zavallı kurban alevler içinde yanıyordu belki, belki ahırın tavanına bir ip atmış... Durakladı, sonra kararlı adımlarla tekrar ahıra girdi.

Charles ve Sam'in konuşmalarını duymak ister gibi pencerenin yanına dayanmıştı Sarah ama dışarıdan görülmüyordu. Charles kapıda durdu.

"Bağışlanamaz biçimde bu kötü vaziyetinizden yararlandığım için beni affedin!" Bir ara verip tekrar devam etti: "Hem sadece bu sabah olanlar için değil." Sarah yere baktı. Onun sakin görüntüsü Charles'ı rahatlattı. "Dünyada en son isteyeceğim şey sizin kalbinizi çelmektir. Çok aptalca davrandım. Çok aptalca. Bütün suç bende." Sarah hükmünü bekleyen bir tutuklu gibi taş zemine bakıyordu. "Ne yazık ki olan oldu. Şimdi sizden bunu düzeltmeme yardım etmenizi rica ediyorum!" Hâlâ Charles'ın konuşma davetini reddediyordu. "Bir iş için Londra'ya gitmem gerekiyor. Ne kadar süreceğini bilmiyorum." Bunun üzerine Sarah ona baktı ama sadece bir an. Charles kekeleyerek devam etti. "Sizin de Exeter'e gitmeniz gerektiğini düşünüyorum. Sizden bu kesedeki parayı almanızı rica ediyorum; isterseniz bunu borç kabul edin... iyi bir iş bulunca ödersiniz... eğer daha fazlasına ihtiyaç duyarsanız..." Daha fazla konuşamadı. Sesi gitgide resmileşmişti. Bunun kulağa ne kadar iğrenç geldiğini biliyordu. Sarah ona arkasını döndü.

"Sizi bir daha hiç görmeyeceğim."

"Bunu inkâr edecek değilim."

"Oysa sadece sizi görmek için yaşıyorum ben."

Bu korkunç tehdit sessizlikte asılı kaldı. Charles'ın bunu açığa çıkarma cesareti yoktu. Kendini demir parmaklıklar arkasındaki bir adam gibi hissediyordu; ama birdenbire azat edilince bir kürek mahkûmu gibi şaşırmıştı. Sarah yüzüne bakıp düşüncelerini okumuştu.

"Eğer kendimi öldürmek isteseydim, daha önce bunu yapmak için pek çok sebep bulabilirdim." Pencereden dışarı baktı. "Verdiğiniz borcu kabul ediyorum... minnettarlıkla."

Charles bir an gözlerini sessiz bir şükranla kapadı. Keseyi – Ernestina'nın işlediğini değil– kapının yanındaki bir rafa bıraktı.

"Exeter'e gideceksiniz, değil mi?"

"Eğer siz böyle uygun buluyorsanız."

"Kesinlikle."

Sarah başını eğdi.

"Size bir şey daha söylemeliyim. Kasabada sizi bir tımarhaneye kapatmaktan söz edildiğini duydum." Sarah'nın gözleri çakmak çakmak yanmaya başladı. "Bu fikir kuşkusuz Marlborough Malikânesi'nden çıkmıştır. Ciddiye almanıza gerek yok. Ama böyle bir sıkıntı altına girmek istemiyorsanız Lyme'a dönmeyin." Durakladı, sonra "Anladığım kadarıyla biraz sonra sizi aramaya birileri gelecekmiş," dedi. "Bu yüzden bu kadar erken geldim."

"Sandığım..."

"Ben onunla ilgilenirim. Onu Exeter'deki depoya yollatırım. Düşündüm de eğer gücünüz varsa Axmouth Kavşağı'na yürümeniz daha akıllıca olur. Hem bu..." Bir skandalı engellerdi. Ama ondan ne istediğinin farkındaydı. Axmouth yedi mil ötedeydi; arabaların geçtiği kavşak da ondan üç kilometre uzaktı.

Sarah kabul etti.

"Bir iş bulur bulmaz Bayan Tranter'a haber gönderirsiniz değil mi?"

"Hiç referansım yok."

"Bayan Talbot'ın adını verebilirsiniz. Bayan Tranter'ın da. Ben onunla konuşurum. Eğer para gerekirse gurur meselesi yapmayıp ona haber verin. Gitmeden önce bu konuyu da hallederim."

"Gerekeceğini sanmıyorum." Sesi neredeyse duyulamayacak kadar alçaktı. "Ama teşekkür ederim."

"Benim size teşekkür etmem gerek aslında."

Sarah başını kaldırıp Charles'ın gözlerinin içine baktı. Hâlâ onu delip geçiyor, olduğu gibi görüyordu.

"Siz çok olağanüstü bir insansınız, Bayan Woodruff. Bunu daha önce anlayamadığım için kendimden utanıyorum."

"Evet, olağanüstü bir insanım" dedi.

Ama ne gurur ne de alay vardı sesinde; yalnızca acı bir sadelik. Yeniden sessizlik çöktü. Charles buna dayanabileceği kadar dayandı, sonra cebinden saatini çıkardı; gitmesi gerektiğini gösteren inceliksiz, bayat bir imaydı bu. Kendi kabalığı ve hantallığı karşısında onun o büyük vakarını hissediyordu; belki de hâlâ dudaklarını hissediyordu.

"Benimle patikaya kadar gelecek misiniz?"

Bu son veda sırasında ona utancını sezdirmek niyetinde değildi Charles. Grogan gelse bile artık fark etmezdi. Ama Grogan gelmedi. Kuru böğürtlenler ve yemyeşil karaçalılar arasında saçları sabah güneşinde parıldayarak önden gidiyordu Sarah; sessizdi, bir kere bile dönmedi. Charles, Sam ve Mary'nin onları izliyor olabileceklerini gayet iyi biliyordu; ama onu Sarah'yla birlikte böyle açıklıkta görmeleri daha iyiydi. Yol ağaçların arasından ana patikaya çıktı. Sarah döndü. Charles elini uzatarak yanına gitti.

Sarah durakladı, sonra o da kendi elini uzattı. Başka bir çılgınlığa meydan vermemek için kuvvetle sıktı bu eli Charles.

Mırıldandı: "Sizi asla unutmayacağım."

Sarah yüzünü ona doğru kaldırdı, gözlerinin belli belirsiz kımıltısıyla Charles'ın yüzünde bir şeyler arıyordu; sanki görmesi gereken bir şeyler varmış, henüz çok geç değilmiş gibi: Bildiği gerçeklerin ötesinde bir gerçek, tattığı duyguların ötesinde bir duygu, bütün tarih kavrayışının ötesinde bir tarih. Sanki dünyaları anlatabilirdi ona;

ama biliyordu ki eğer Charles bu dünyaları onun söylemesine gerek kalmaksızın anlayamıyorsa...

Uzunca bir süre öyle bakıştılar. Sonra Charles gözlerini ve elini indirdi.

Charles bir dakika sonra geri baktı. Orada bıraktığı yerde durmuş onu seyrediyordu. Şapkasını çıkardı. O hiç kımıldamadı.

On dakika sonra Mandıra'ya giden yolun deniz tarafında bir bahçe kapısında durdu. Cobb'a doğru uzanan tarlalar buradan çok iyi görülüyordu. Aşağıda, uzaklarda, ufak tefek biri tarlaların arasından Charles'ın durduğu kapıya doğru çıkıyordu. Biraz geri çekildi, bir an kararsız kaldı... sonra Mandıra'nın arkasından kasabaya giden diğer yola saptı.

34

Ve kurumuş sarmaşık gülü sökülüp
alındı duvardan.

HARDY,
"Rüzgâr ve Yağmur Sırasında"

Yürüyüşe çıkmışsın sen.

Böylece Charles'ın kıyafet değiştirmesinin boşa gittiği anlaşılmıştı.

"Biraz kafam yerine gelsin istedim. Dün akşam pek uyuyamadım."

"Ben de!" Hemen ekledi: "Oysa yorgunluktan öldüğünü söylüyordun."

"Öyleydim."

"Ama bütün gece ayaktaydın."

Charles biraz sertçe pencereye döndü. "Düşünmem gereken çok şey vardı."

Bu gergin görüşme sırasında Ernestina'nın söylediklerinden anlaşıldığı kadarıyla geceleyin kendine çekidüzen verme konusunda aldığı kararı pek uygulayamıyor gibiydi. Ama Sam, Mary ve şaşkına dönen Tranter Teyze yoluyla Charles'ın yürüyüşe çıkmış olmakla kalmayıp, o gün Lyme'dan ayrılmayı düşündüğünü de biliyordu. Bu ani karar değişikliği yüzünden bir açıklama yapmasını istemeyecekti ondan; beyefendi paşa gönlü ne zaman isterse o zaman söylesindi.

Derken, Charles neden sonra, saat on bire doğru geldiğinde, kendisi arka odada soğuk soğuk onu beklerken, büyük bir kabalık yapıp holde Tranter Teyze'yle uzun uzun konuşmuştu, hem de işin kötüsü, fısıltıyla. Tina bu yüzden için için köpürmüştü.

Onu belki de en çok sinirlendiren şey, o sabah tuvaletine büyük özen göstermiş olmasına rağmen Charles'ın bu konuda hiç iltifat etmemesiydi. Bol kollu, gülpembesi bir "kahvaltı" kıyafeti giymişti; narin koltukaltında dar başlayan kollar, iyice genişleyip bollaşarak bilekte büzülüyordu. Bu onun çıtkırıldımlığını çok güzel ortaya çıkarıyordu; yumuşak saçlarındaki beyaz kurdeleler ve baştan çıkarıcı lavanta kokusu da üstlerine düşeni yapıyorlardı. Gözleri biraz şiş olsa da bembeyaz keten çarşaflardan fışkırmış şekerden bir Afrodit'e benziyordu. Charles o sabah kolaylıkla acımasız davranabilirdi. Ama gülümsemeyi başardı ve yanına oturup elini avcuna alarak okşamaya başladı.

"Bir tanem, beni bağışla! Kendimde değilim. Korkarım Londra'ya gitmem gerekiyor."

"Yo, Charles!"

"Böyle olmasaydı keşke. Ama olayların böyle gelişmesi beni Montague'yü bir an önce görmeye mecbur ediyor." Muhasebecilerin olmadığı o günlerde, Charles'ın mali işlerini yürüten bir avukattı Montague.

"Ben dönene kadar bekleyemez misin? Sadece on gün."

"Seni geri götürmek için geleceğim."

"Bay Montague buraya gelse olmuyor mu?"

"Ne yazık ki hayır, bir sürü belge var. Hem yapmam gereken tek iş bu değil. Babana da son durumu haber vermeliyim."

Ernestina elini onun kolundan çekti.

"Ama bunun onunla ne ilgisi var?"

"Sevgili çocuğum, başka kiminle ilgisi olacak ki? Seni bana emanet etti. Gelirimde böyle ciddi bir değişiklik olması..."

"Ama hâlâ kendi gelirin var!"

"Şey... tabii öyle, bu benim rahatça geçinmemi sağlıyor. Ama başka şeyler var. Unvan..."

"Ben onu unutmuştum. Öyle ya! Sıradan biriyle evlenmem olanaksız." Sözlerine uygun düşen alaycı bir sertlikle ona baktı.

"Hayatım, sabırlı ol! Bunların konuşulması lazım; sen beraberinde yüklü miktarda para getireceksin. Elbette birbirimize olan sevgimiz her şeyden önemli. Ama evliliğin... yasal ve akdi bir yanı da vardır ki bu..."

"Saçmalıktır!"

"Sevgili Tina..."

"Eğer istersem annemle babamın Hottentolu bir zenciyle evlenmeme bile izin vereceklerini gayet iyi biliyorsun."

"Öyle olabilir. Ama en müsamahakâr anne babalar bile bazı şeylerden haberdar olmayı..."

"Belgravia'daki evde kaç oda var?"

"Bilmem." Durakladı, sonra ekledi: "Sanırım yirmi kadar."

"Bir keresinde yıllık gelirinin iki bin beş yüz olduğunu söylemiştin. Benim getireceğim para da eklenince..."

"Değişen durumumuzun geçinmemize yetip yetmeyeceği değil ki mesele!"

"Peki! Diyelim ki babam sana benimle evlenemeyeceğini söyledi. O zaman ne olacak?"

"Beni yanlış anlamakta ısrar ediyorsun. Görevimi biliyorum. İnsan böyle bir yol ayrımında ne kadar titiz davransa azdır."

Bütün bu konuşma sırasında birbirlerinin yüzüne bakmaya cesaret edememişlerdi. Ernestina bu fikirde olmadığını açıkça gösteren bir hareketle başını eğdi. Charles ayağa kalkıp arkasına geçti.

"Bu sadece bir formalite. Ama böyle formaliteler önemlidir."

Ernestina inatla yere bakıyordu.

"Lyme'dan bıktım. Seni şehirdeyken daha sık görüyordum."

Charles gülümsedi. "Saçma!"

"Bence öyle..."

Ağzının kenarında küskün bir kıvrım oluşmuştu. Yumuşamaya niyeti yoktu. Charles şöminenin yanına gidip ona gülümseyerek kolunu rafa dayadı; ama neşesiz bir gülümsemeydi bu, bir maske. Dik kafalılık ettiği zamanlar Tina'dan hoşlanmıyordu; evin dışında tam bir yetersizlik havası verecek şekilde tasarlanmış cafcaflı kıyafetleriyle tam bir zıtlık oluşturuyordu bu tavrı. Aklı başında giysilere geçiş konusunda ilk adımı, sözünü ettiğim yıldan on on beş sene önce o münasebetsiz Bayan Bloomer atmıştı; ama bu ilk pantolon etek girişimi, kasnaklı etek tarafından alt edilmişti: Viktorya çağı insanlarını anlamamızı sağlayacak önemli bir ipucu. Onlara makul bir şey önerilmişti; onlar gidip dünyada eşine benzerine rastlanmamış bir aptallığı seçtiler.

Ama takip eden sessizlikte Charles modanın saçmalığı üzerine değil de daha fazla lakırdı dinlemeden önce nasıl kaçacağı üzerine düşünüyordu. Neyse ki Tina da aynı anda kendi durumunu düşünüyordu; bu kadar kısa bir ayrılık için böyle tantana yapmak tam hizmetçilere göreydi (Tranter Teyze, Mary'nin çalan zile neden cevap vermediğini ona söylemişti). Dahası, erkek kendisine boyun eğilmesinden gurur duyardı; kadınsa uysallığını kullanarak zaferi kazanmaktan. Zamanı gelecek, Charles bu acımasızlığının hesabını verecekti. Pişman olmuşçasına ona gülümsedi.

"Her gün yazacak mısın?"

Charles uzanıp yanağına dokundu: "Söz veriyorum."

"En kısa zamanda dönecek misin peki?"

"Montague'yle işleri yoluna koyar koymaz."

"Babama yazıp seni hemen geri yollamasını isteyeceğim."

Charles fırsatı hemen değerlendirdi: "Hemen yazarsan mektubu ben kendi elimle götürürüm. Bir saat içinde yola çıkıyorum."

Bunun üzerine ayağa kalkıp ellerini Charles'a uzattı. Öpülmek istiyordu. Charles kendini zorlasa da dudaklarından öpemedi onu.

Omuzlarından tutup onu kendine çekti ve şakaklarını usulca onun şakaklarına değdirdi. Sonra gitmeye yeltendi. Ama nedendir bilinmez, kıpırdayamadı. Ernestina uysalca başını eğmiş, Charles'ın üzerinde inci iğnesi olan koyu mavi kravatına bakıyordu. Charles'ın neden gidemediği ilk başta anlaşılmıyordu; iki el yeleğinin ceplerinden sıkıca kavramıştı. Özgürlüğün bedelini ödemesi gerektiğini anladı ve ödedi. Ne dünyalar yıkıldı, ne içinden bir kükreme yükseldi ne de bir karanlık kulaklarıyla gözlerini dağladı, dudaklarını onunkilere bastırmış öylece dururken. Ama Ernestina çok güzel giyinmişti; Charles'ın zihninde küçük, beyaz, narin bir gövde belirdi. Ernestina başını omzuna dayamış, ona yaslanmıştı; onu okşayıp aptalca şeyler söylerken birden çok utandı. Belden aşağısında bir kımıldanma hissetti. Ernestina'nın alaycılığını, o saçma duygusal kaprislerini, içinde gömülü bir tutkuya bağlamıştı hep... sapkın şeyleri öğrenmeye, günün birinde yasak meyveyi ürkek ürkek ama iştahla yemeye duyulan bir istek. Charles'ın bilinçdışı olarak hissettiği şey belki de sığ kadınların o ezeli cazibesiydi; yani erkeklerin onları istedikleri biçime sokabileceklerine olan inancı. Ama bilinçli olarak bir kirlenmişlik hissediyordu: Daha o sabah başka bir kadının dudaklarından öpmüşken şimdi cinsel istek duymuştu!

Ernestina'yı aceleyle alnından öptü, ellerini kavrayan parmakları da usulca açıp öptü ve dışarı çıktı.

Daha çekilecek çilesi varmış ki Mary, Charles'ın şapkası ve eldivenleriyle kapıda bekliyordu. Gözlerini yere indirmişti ama yanakları kırmızıydı. Eldivenlerini giyerken çıktığı odanın kapalı kapısına bakıyordu Charles.

"Sam bu sabahki durumu anlattı mı?"

"Evet, efendim!"

"Sen... anladın mı!"

"Evet, efendim!"

Eldivenlerini çıkarıp elini yeleğinin cebine attı. Mary geri adım atmadı ama başını daha da eğdi.

"Yo, efendim, istemem..."

Ama almıştı bile. Charles çıkar çıkmaz kapıyı kapadı. Yavaş yavaş küçük –ve korkarım biraz kırmızı– elini açarak avcundaki küçük

altın paraya baktı. Sonra dişlerinin arasına koyup ısırdı, babası kalp olup olmadığını anlamak için hep böyle yapardı; bildiğinden değil ama ısırmak paranın altın *olduğunu* bir şekilde kanıtlamıştı; tıpkı Yamaçaltı'na gitmenin günahı kanıtladığı gibi.

Masum, bir taşra bakiresi günahtan ne anlar? Bu soruya bir cevap vermek gerek. Bu arada Charles da Londra'ya kendi başına gidebilir.

35

Senden alırım yegâne gücü
Kalmak için buralarda.

HARDY, "Ölümsüz Sevgili"

On dört yaşında hatta on üç yaşından on yedi yaşına kadar birçok kız hastaneye doğum yapmaya getirilmişti. Kızlar (tarladaki) işlerine gidip gelirken lekelendiklerini söylüyorlardı. O yaştaki kızlar ve oğlanlar, sekiz dokuz kilometre uzaktaki işlerine giderken hep birlikte yürüyorlar. On dört ila on altı yaş arası kızlar ve oğlanlar arasında edebe aykırı davranışlar olduğunu ben kendi gözlerimle gördüm. Bir keresinde genç bir kızın yol kenarında beş altı oğlan tarafından hakarete uğradığını gördüm. Daha yaşlı kişiler otuz kırk metre ötedeydiler ama hiç umursamadılar. Kız bağırıyordu, bunun üzerine durdum. Aynı zamanda oğlanların derelerde yıkandığını ve on üç ila on dokuz yaş arasında kızların kenardan onları seyrettiğini gördüm.

Çocuk İşçiler Komisyonu Raporu (1867)

On dokuzuncu yüzyılda karşımıza neler çıkıyor? Kadının kutsal olduğu bir çağ; on üç yaşında bir kızı birkaç pounda satın alabilirdiniz: Sadece birkaç saatliğine istiyorsanız üç beş şilin yeterliydi. Ülke tarihi boyunca en çok kilisenin yapıldığı; Londra'daki her altmış evden birinin genelev olduğu bir çağ (şimdi altı binde bir filan). Evliliğin kutsallığı (ve evlilik öncesi iffet) her yerde yazılıp söylenirken; veliaht başta, devlet büyüklerinin hiç bu kadar kepaze bir özel hayatı olduğu görülmemişti. Ceza yasası düzenli olarak insanileştiriliyordu; kamçılama cezası o kadar yaygındı ki bir Fransız ciddi ciddi, Marquis de Sade'ın İngiliz kökenli olduğunu kanıtlamaya çalışmıştı. Kadın gövdesi hiç bu kadar örtülmemişti; bütün heykeltıraşlar çıplak kadın vücudu yapma yeteneklerine göre değerlendiriliyordu. Cinselliği anlatırken öpücükten öte giden ve edebi değeri olan tek bir roman, oyun ya da şiir yazılmamışken, Dr. Bowd'ın (ölüm tarihi olan 1825, Viktorya çağı ethos'unun, çağın başlangıcından çok daha önce gelişmeye başladığını gösteriyor) herkes tarafından velinimet sayıldığı; pornografik yayınların sayısının inanılmaz boyutlara ulaştığı bir çağdı bu. Dışkılama işleminden asla söz edilmezdi; ama tuvaletler o kadar ilkeldi ki –sifonlu tuvaletler yüzyılın sonlarına doğru çıktı ve 1900'lere kadar lüks sayıldı– insanın dışkıyı hatırlamadan girebildiği ev ve sokak parmakla gösteriliyordu. Kadınların orgazm olamayacağı evrensel bir gerçek olarak kabul edilmişti; yine de bütün orospulara orgazm taklidi yapmak öğretiliyordu. İnsan uğraşılarının hemen her dalında büyük bir ilerleme ve özgürleşme varken, en kişisel ve temel konularda tam bir diktatörlük hüküm sürüyordu.

İlk bakışta cevap basit gibi görünüyordu; süblimasyon, yani yüceltim meselesi. Viktorya çağında yaşayanlar libidolarını başka alanlara kaydırmışlardı; sanki tembelliği tutan bir evrim cini "biraz ilerlemeye ihtiyacımız var, şu büyük kanalın önüne set çekip başka tarafa aktaralım bakalım ne olacak" demişti.

Gerçeğin bir kısmını yüceltim teorisiyle açıklasak bile, Viktoryenlerin cinsel duygularının aslında çok güçlü olmadığını düşünmek hatasına itmez mi acaba bu bizi? Ama onların da cinsel duyguları bizim gibi güçlüydü; hem de bizim üzerimize gece gündüz seks boca edilmesine rağmen (Viktoryenlerin üzerine dinin boca

edilmesi gibi) onlar kafalarını bu konuya bizden çok daha fazla takıyorlardı. Gerçekten de aşk üzerine kafa yoruyor ve sanatlarında bu konuya bizim verdiğimizden çok daha fazla yer veriyorlardı. Malthus ve doğum kontrol yöntemlerinin eksikliği* bile tavşanlar gibi üremelerini ve doğurganlığa tapmalarını açıklayamaz. Bizim çağımız da ilerleme ve özgürleşme konusunda aşağı kalmaz; ama bunun libidomuzu bastırmamız sonucu ortaya çıkan enerjiden kaynaklandığını söyleyemeyiz. O muzır doksanlı yılların perhizle geçen onlarca yıla karşı bir tepki olarak sunulduğunu gördüm; bence söz konusu olan sadece eskiden gizli olan bir şeyin ortalığa dökülmesiydi ve sanırım insanlara özgü değişmez bir gerçekle uğraşıyoruz burada: Farklı olan, kullanılan kelimeler ve metaforlar.

Viktoryenler bizim hafife aldığımız bir şeyi ciddiye alıyorlardı ve bunu ciddiye aldıklarını da cinsellik hakkında *açık açık konuşmayarak* gösteriyorlardı, tıpkı bizim tam tersini yapmamız gibi. Ama ciddi olmanın "tarzları" zamanla değişen uzlaşımlardan başka bir şey değil. Arkalarındaki gerçek değişmez.

Sık sık yapılan başka bir hata daha olduğunu düşünüyorum: Cinsel deneyim eksikliği ile cinsel haz eksikliğini eş tutmak. Charles ve Sarah'nın dudakları birleştiğinde ikisinin de pek ustaca davran-

* İlk kondomlar (sosis kılıfından) on sekizinci yüzyılın sonlarında satışa çıkarıldı. Doğum kontrol yöntemlerini "uygunsuz" diyerek mahkûm eden Malthus'un ta kendisiydi ama 1820'de kullanılmaya başladılar. Modern bir "seks kılavuzuna" en yakın kitabı Dr. George Drysdale yazdı, kitabın başlığı biraz örtülüydü, *Sosyal Bilimin Öğeleri; ya da Fiziksel, Cinsel ve Doğal Din. Yoksulluk, Fuhuş ve Bekârlığın, O Üç Temel İlletin Gerçek Nedeni ve Tek Çaresi* 1854'te basıldı, bol okur buldu ve başka dillere çevrildi. Drysdale'in pratik önerisini, malum son paranteziyle alıntılıyorum: "Hamilelik, ya penisin boşalmadan hemen önce geri çekilmesiyle (evli ve bekâr erkekler bunu sıkça yapar); ya kondom kullanımıyla (buna da sıkça rastlanır, ama Avrupa'da daha yaygındır); ya vajinaya bir sünger sokulmasıyla, ...; ya da ilişkiyi takiben vajinaya ılık su enjekte edilerek engellenir.
Bu yöntemlerin birincisi fiziksel açıdan zararlıdır ve sinirsel bozukluklara ya da cinsel zayıflığa neden olur... İkincisi yani kondom, zevki azaltır, erkekte iktidarsızlığa neden olur, cinsel ilişkide bulunanları iğrendirir yani bu da zararlıdır.
Üçüncü yöntem böyle bir sakınca ihtiva etmez, rahmin ağzını kapamak için bir sünger kullanılmasını kastediyorum. Kadınlar bu yöntemi kolayca uygulayabilirler ve bana kalırsa, cinsel zevki ya da eşlerin sıhhatini kötü yönde etkilemez. (Koruma önlemlerinin başarılı olabilmesi için, sadece kadın tarafından uygulanmaları gerekir, eğer erkek bu konu üzerinde kafa yorarsa, şehveti ve iktidarı zedelenir.)"

madığından eminim; ama bu, aldıkları cinsel hazzı azaltmaz. Zaten ihtiras ile onu tatmin etme ustalığı arasında çok ilginç bir orantı vardır. Yine bu konuda atalarımızdan çok daha iyi durumda olduğumuzu düşünüyor olabilirsiniz. Oysa ihtiras, uyandırılma sıklığına göre şartlanır: Dünyamız zamanının çoğunu bizi çiftleşmeye davet etmekle geçiriyor, oysa gerçekliğimiz bizi hüsrana uğratmakla meşgul. Ama Viktoryenler kadar değil mi diyorsunuz? Belki. Ama eğer günde bir elma yemenize izin varsa, o lanet şeylerle dolu bir bahçeye salıverilme fikri size hiç cazip gelmez; eğer ancak haftada bir elma yemenize izin verilirse elmalar daha da tatlı gelmeye başlayabilir.

Bu yüzden de Viktoryenlerin, bizden daha seyrek ve bu nedenle de daha güçlü bir cinsel haz almadıklarını kimse iddia edemez; onlar da bunun farkında olmalılar ki bu hazzın keskin ucunu köreltmemek için bastırmayı, zapt etmeyi ve sessiz kalmayı tercih etmişler. Bir bakıma, onların özel hayata mal ettiklerini kamusal imgeleme aktarmakla biz daha Viktoryen –kelimenin kötü anlamıyla– bir çağ olduk; çünkü gizemi, güçlüğü, yasaklanmışın tadını yerle bir ederek, hazzı da yerle bir etmiş olduk. Kuşkusuz hazzın değişik derecelerini kıyaslayamayız; ama bunu yapamayışımız Viktoryenlerden çok bizim işimize gelir. Dahası, yöntemleri onlara fazladan bir enerji kazandırıyordu. O gizlilik, Sarah'nın ortadan kaldırmaya çalışarak Charles'ı zor durumda bıraktığı cinsiyetler arasındaki o uçurum, daha büyük bir güç ve genellikle diğer alanlarda daha büyük bir açıklık yaratıyordu.

Bütün bunlar bizi Mary'den çok uzaklara atmış gibi görünse bile, biraz önce onun elma yemekten çok hoşlandığını hatırladım. Ama masum bir taşra bakiresi olmadığı kesindi; çünkü onun zamanında bu iki sıfat asla birlikte anılamazdı. Bunun nedenlerini fazlaca aramaya gerek yok.

Her çağda, tanıkların ve yazıp çizenlerin büyük çoğunluğu eğitim görmüş sınıflardan çıkar; bu da tarih boyunca gerçekliğin azınlık tarafından saptırılmasına neden olur. Viktoryenlere yakıştırdığımız ve tembelliğimizden Viktoryenlerin bütün sınıflarına uyguladığımız aşırı tutuculuk aslında orta-sınıf ahlakına özgü bir, orta-sınıf bakış açısıdır. Dickens'ın işçi sınıfı karakterlerinin

hepsi çok komiktir (ya da acıklı) ve tam bir gülünçlük yelpazesi sunarlar; ama çıplak gerçekleri öğrenebilmek için başka bir kaynağa başvurmalıyız: Mayhew'a, büyük Komisyon Raporlarına ve diğerlerine; Dickens ve çağdaşlarının (eserlerinde hiç yer vermedikleri) yaşamlarının cinsel yönü (ki Dickens'ın cinsel hayatı pek parlak değildi) bu belgelerde açıkça ortaya seriliyor. Viktorya çağı, taşra İngiltere'sinin daha rahat bir çağda "almadan önce tadına bakmak" denen (bizim jargonumuzla, evlilik öncesi ilişki) bu gerçeği *kuraldı, istisna* değil. Hâlâ hayatta olan bir hanımın söyledikleri bunu kanıtlıyor. 1883'te doğmuş. Babası Thomas Hardy'nin doktoruymuş.

"On dokuzuncu yüzyılda bir çiftlik işçisinin hayatı şimdikinden çok farklıydı. Mesela, Dorset köylüleri arasında, evlilik öncesi gebelik son derece normaldi ve hamilelik kesinleşmeden evlilik gerçekleşmezdi... Bunun sebebi işçilere ödenen düşük ücretler ve ailede mümkün olduğunca fazla kişinin çalışmasına duyulan ihtiyaçtı."*

Ama şimdi, İngiltere tarihinin bu bölümünde heyula gibi yükselen büyük bir romancının gölgesi altında kaldım. Pandora'nın şu sözde cinsellik kutusu üzerindeki Viktoryen orta-sınıf mührünü bozmaya çalışan ilk yazarın Hardy olduğunu hatırlayınca, kendisinin ve kendisinden bir önceki neslin cinsiyet mührünü fanatikçe

---

* İkinci bir ekonomik sebep de bütün bekâr erkeklere –her ne kadar aynı işi yapsalar da– evli erkeklerin yarısı kadar maaş verilmesiydi. İşgücü temin etmeyi amaçlayan –bedeli de yukarıda anlatılanlar olan– bu harika metot ancak çiftlik makinelerinin kullanıma geçmesiyle ortadan kalktı. Tolpuddle Şehitliği'nin sahnesi Dorset, İngiltere'nin rezilce sömürülmesiyle ünlü kırsal bölgesiydi.
1867'de Papaz James Fraser şunları yazmış: "Alçakgönüllülük kimsenin bilmediği bir erdem, edep ne demek bilen yok; yatakların olabildiğince dip dibe serildiği küçücük bir odada, baba, anne, genç erkekler, delikanlılar, yetişkin ve yetişmekte olan kızlar –iki, bazen üç kuşak– karmakarışık yatıyorlar; her türlü tuvalet işi ve doğal ihtiyaçlar, giyinmeler, soyunmalar, doğumlar, ölümler herkesin gözleri önünde meydana geliyor, her yere şehvet atmosferi sinmiş ve insan doğası domuzdan beter bir düzeye indirgenmiş... Ensest çok sıradan bir olay. Kadınlarımızın zifafı hiçe sayan iffetsizlikleri, tarlalarda çalışan kızlarımızın serbest konuşmaları ve davranışları, genç kızlarımızın kolaylıkla şereflerinden vazgeçmesinden şikâyetçiyiz; bir ebeveynin ya da kardeşin utancından yerin dibine geçtiğine neredeyse hiç rastlanmıyor, böyle kalabalık kulübelerde bunun tersini gösteren istediğiniz kadar örnek bulabilirsiniz..."
Bütün bunların ardından, varoşlara has daha korkunç olgular uzatıyor başını: Sıraca hastalığı, kolera, iltihaplı tifüs ve tüberküloz.

koruması insana oldukça ilgi çekici (ve tabii paradoksal) geliyor. Kuşkusuz buna hakkı vardı ve bu hak bakidir. Ama pek az edebi sır –bu ancak 1950'de ortaya çıkabildi– sır olarak kalmıştır. Bu ve bu bölümde sözünü ettiğim Viktorya çağı köy hayatı, Edmund Gosse'un meşhur serzenişine cevap veriyor: "Tanrı Bay Hardy'ye ne yapmış da kalkıp mümbit Wessex topraklarından Yaradan'a yumruk sallıyor?" Atreidlerin bronz yumruklarını neden havaya, Myceane'ye salladığını da sorabilirdi pekâlâ.

Egdon Heath'in ardındaki gölgelere dalmanın yeri burası değil. Gayet iyi bilinen bir şey varsa, o da Hardy'nin, yirmi yedi yaşında, Londra'daki mimari eğitimini tamamlayıp Dorset'e döndüğü ve on altı yaşındaki kuzeni Tryphena'ya sırılsıklam âşık olduğudur. Nişanlandılar. Beş yıl sonra, anlaşılmaz bir biçimde nişan atıldı. Tam olarak kanıtlanmasa bile, nişanın atılmasının nedeninin, Hardy'nin gayet uğursuz bir aile sırrını keşfetmesi olduğu hemen hemen kesin: Tryphena kuzeni değil, gayri meşru üvey ablasının, gayri meşru kızıymış. Hardy'nin sayısız şiirinde bunun ipuçları vardır: "Bahçe Kapısında", "Geri Dönmedi" ve "Ölümsüz Sevgili"* bunlardan bazılarıdır; son zamanlarda anne tarafında da bir sürü piç olduğu kanıtlanmıştır. Hardy'nin kendisi de "nikâhtan" beş ay sonra doğmuş. Sofular, Hardy'nin nişanı sınıf farklılığı yüzünden bozduğunu söylemişlerdir; yükselmekte olan genç bir asilzade olduğu için basit bir Dorset kızı ona göre değildi. 1874'te kendisinden daha yüksek sınıfa mensup biriyle evlendi: Felaket duyarsız Lavinia Gifford'la. Ama Tryphena müstesna bir genç hanımdı; Londra'daki öğretmen okulunu beşincilikle bitirerek, yirmi yaşında Plymouth'da bir okulun müdiresi olmuştu. Onları korkunç bir aile sırrının ayırdığını kabul etmek bizce daha kolay. Böyle bir sırrın varlığı bir bakıma iyi oldu; çünkü, şimdiye kadar hiçbir İngiliz dehası böyle tek bir ilham perisine bağlı kalmamıştır. Bu bize, o muhteşem aşk ağıtlarını kazandırdı. Bize Tryphena'nın ruhunu taşıyan Sue Bridehead ve Tess'i

* Hardy'nin yazdığı en iyi şiirlerden olmasa bile, bu bağlamda en çok şeyi ele alan şiirlerinden biridir bu. İlk versiyonu 1897'de yazılmış olabilir. Gosse yukarıda zikredilen önemli soruyu Ocak 1896'da *Adsız Sansız Bir Jude* hakkındaki bir tanıtım yazısında sormuştu.

kazandırdı; Hardy yazdığı önsözde *Adsız Sansız Bir Jude*'u üstü örtülü bir biçimde ona adamıştır: "Romanın taslağı 1890'da... bir kadının ölümü sonucu ortaya çıkan bazı durumlar üzerine şekillendi..." Tryphena o sıralarda başka bir adamla evlenmiş ve tam sözü geçen yılda ölmüştü.

Öyleyse, bu gerilim –ihtiras ile feragat, ölümsüz anılar ile ölümsüz baskı, lirik teslimiyet ile trajik görev, tatsız gerçekler ile onların soylu kullanımları arasındaki gerilim– çağın en büyük yazarlarından birinin enerjisini nereden aldığını açıklıyor; aynı zamanda bütün çağı da biçimlendiriyor. Size bunu hatırlatmak için konudan ayrıldım.

Şimdi geri dönelim. Şimdi Sam ve Mary'nin neden ahıra gittiklerini anlayacaksınız; oraya ilk gidişleri de değildi, Mary'nin neden ağladığını belki şimdi daha iyi anlarsınız... Günah hakkında, on dokuz yaşındaki bu yüzden beklenemeyecek kadar çok şey bilmesinin nedenini de; o sene gerçekten Dorchester yakınlarından geçseydiniz, ondan üç yaş daha genç ve iyi eğitim görmüş bir başka kızın yüzünden de anlaşılamazdı bütün bunlar; o kız ki şimdi, kendi çağının gizeminin tam bir sembolü olmak üzere olan ("Alevler memelerini, dudaklarını ve saçlarını yutana kadar") ve başkentteki beş yıllık eğitimini tamamlayıp dönmüş genç, soluk benizli mimarın yanında ölümsüzlüğe kavuştu.

36

Ama alnında bir ateş yanıyor:
Karartıp gözlerini
Bırakıyor geleceğe kendini,
Her şeyi ihtiras teslim alıyor.
TENNYSON, *In Memoriam* (1850)

Yüz yıl önce, Exeter başkentten şimdikinden çok daha uzaktı; bu yüzden de şimdi bütün Britanya'nın tatmak için Londra'ya akın ettiği o yasak zevkleri sağlayabiliyordu. 1867'de şehrin fuhşa ayrılmış bir meydanı olduğunu söylemek pireyi deve yapmak olur; çünkü topu topu bir eğlence yeri vardı, o da şehrin merkezinin ve Katedral'in ürpertici varlığının epey uzağında, şehrin nehre doğru inen bölümündeydi, eskiden (1867'de bile mazide kalmıştı) önemli bir limanken Exeter'in kalbiymiş. Üzerinde Tudor döneminden kal-

ma bir sürü evin olduğu, ışıksız, pis kokulu, kalabalık, iç içe geçmiş bir sürü sokaktan oluşuyordu. Genelevler, dans salonları ve meyhaneler vardı burada; ama daha çok hayatı kaymış kızlar ve kadınlar vardı: evli olmayan anneler, metresler, Devon'un küçük kasabaları ve köylerindeki baskıdan kaçıp gelmiş bir sürü insan. Kısacası, saklanma yeri diye adı çıkmıştı; Sarah'nın tarif ettiği, Weymouth'taki o han gibi ucuz pansiyonlar ve hanlarla doluydu, bütün ülkeyi yerle bir eden o sert ahlakçı dalgadan uzak, güvenli limanlar. Bu konuda Exeter bir istisna değildi; o zamanın bütün taşra kentleri, evrensel erkek iffetiyle yaptıkları savaşta yaralanan bu talihsiz dişiler ordusu için yer açmak zorundaydı.

Bu bölgenin hemen sınırında Kral George zamanından kalma bir sıra teraslı ev vardı. İlk yapıldıklarında nehrin güzel manzarasını görüyorlardı herhalde. Ama sonradan kurulan depolar bu manzarayı kapamışlardı; görüldüğü üzre, evler de o doğal zarafetlerine duydukları güveni yitirmişlerdi. Tahta kısımları boya istiyordu, çatıyı tutan direkler ve kapılar çürümüştü. Birkaçı hâlâ ev olarak kullanılıyordu; ama tuğlaları üzerine düşüncesizce donuk kahverengi boya çekilerek iç kapatıcı bir tekdüzelik verilmiş, en ortadaki beş tanesi, ortadakinin giriş kapısındaki tahtaya yazılmış uzun bir yazıyla bir otel olduklarını ilan ediyorlardı; isim vermek gerekirse, Endicott'un Aile Oteli. Baş özelliği müşterilerinin işine burnunu sokmamak olan Bayan Martha Endicott tarafından işletiliyordu (tabelada da böyle yazıyordu zaten) ve ona aitti. Tam anlamıyla bir Devon'luydu; yani müşterilerin niyetlerinden çok, orada kaldıklarında bırakacakları parayı görüyordu. Holün yanındaki küçük ofisine gelen müşterileri şöyle sınıflandırırdı: On şilinlik, on iki şilinlik, on beş falan filan... bunlar haftalık ücretlerdi. Modern bir otele gittiklerinde on beş şilin vermeye alışmış olanlar otelinin ucuz olduğunu düşünmesinler; çünkü, o zamanlar bir kulübenin kirası haftalık bir, bilemedin iki şilindi. Exeter'de altı yedi şiline çok güzel evler kiralanabilirdi; en ucuz odanın bile on şilin olması Endicott'un Aile Oteli'ni çok seçkin kılıyordu, oysa bunun tek nedeni sahibesinin açgözlülüğüydü.

Bulutlu bir akşam yerini geceye bırakıyor. Daha şimdiden karşı kaldırımdaki iki gaz lambası, lambacının uzun değneğiyle ışığa ka-

vuşmuş ve depoların çiğ duvarlarını aydınlatmaya başlamış. Otelin bir sürü odasında ışıklar yanıyor; alt kattakiler daha parlak, üsttekiler daha ölgün; çünkü, o çağda üst katlara gaz borusu döşetmek çok pahalı kabul edildiğinden yukarılarda hâlâ gaz lambası kullanılırdı. Giriş kapısının yanındaki bir zemin kat penceresinden, küçük bir kömür ateşinin yanındaki masada oturan Bayan Endicott görülüyor. İncil'inin üzerine eğilmiş yani hesap defterinin; oradan çaprazlamasına, perdeleri hâlâ çekilmemiş olan, en sağdaki evin, karanlık üst kat penceresine gidersek on iki şilin altı pensliğin iyi bir örneğini görebiliriz; bu sefer odayı kastediyorum, müşteriyi değil.

Aslında iki odadan oluşuyor, küçük bir oturma odası ve ondan da küçük bir yatak odası, ikisi de Kral George zamanının orta büyüklükteki bir odasından bozma. Duvar kâğıdında ne idüğü belirsiz, sarımsı, küçük çiçekler var. Halı yıpranmış; yuvarlak, üç ayaklı bir sehpanın üzerinde koyu yeşil bir örtü, örtünün kenarlarında birisi nakış denemeleri –anlaşılan ilk denemesini– yapmış; iki berbat koltuk pire rengi kadifeyle kaplanmış, koyu kahverengi maun şifoniyer. Duvarda Charles Wesley'in lekeli bir resmi ve Exeter Katedrali'nin çok çirkin bir suluboyası; birkaç yıl önce, kötü durumdaki bir hanımdan, borcunun karşılığı olarak istemeye istemeye alınmış.

Şu anda uyuyan bir yakutu andıran ateşin önündeki ince tellerin üzerindeki birkaç ufak tefek süsleme dışında oda böyle döşenmişti. Küçücük bir ayrıntı kurtarıyordu odayı: George zamanından kalmış olan ve çiçek taşıyan zarif su perileriyle bezenmiş beyaz şömine mermeri. Bu perilerin klasik yüzlerinde hep hafif bir şaşkınlık vardı sanki; ama şimdi, yüz yılın bir milletin kültüründe yarattığı o korkunç değişikliklere gerçekten şaşırmış gibi duruyorlardı. Yerleri çam tahtası döşeli, güzel bir odada açmışlardı gözlerini; oysa şimdi pis bir hücredeydiler.

Kapı açılıp da o ana kadar kendini göstermemiş olan kiracının gölgesi belirdiğinde, ellerinde olsa derin bir oh çekerlerdi herhalde. O tuhaf kesimli manto, o siyah bone, beyaz yakalı o mavi giysi... ama Sarah heyecanla, neredeyse hevesle içeri girdi.

Endicott Aile Oteli'nde ilk gecesi değildi bu. Oraya gelmesinin – günlerce önce– nedeniyse çok basitti. Exeter'de genç kızken gittiği

akademide bu otelin adı şaka gibi bir şeydi; sıfat bir isim gibi düşünülerek, Endicott'ların çoğala çoğala oturmak için bir otele ihtiyaç duyar hale geldiği söyleniyordu.

Sarah kendini Dorchester arabalarının son durağında buluvermişti. Sandığı onu bekliyordu; bir gün önce gelmişti. Bir hamal ona nereye gideceğini sordu. Bir an paniğe kapıldı. Hayal meyal hatırladığı o şakadan başka hiçbir isim gelmiyordu aklına. Gideceği yeri öğrendiğinde hamalın yüzünde beliren ifade, ona kalmak için Exeter'in en seçkin yerini seçmediğini anlatmıştı. Ama adam sesini çıkarmadan sandığı sırtladı, Sarah da daha önce sözünü ettiğim mahalleye giden yol boyunca onu takip etti. Onun gözü de oteli pek tutmadı; aklında daha sade, daha saygın, daha açık bir yer gibi kalmıştı (gerçi daha önce sadece bir kere görmüştü)... ama elinin şu darlığında otel beğenme gibi bir lüksü yoktu. Tek başına olması konusunda yorum yapılmaması onu biraz rahatlattı. Bir haftalık parayı hemen vermesi güven uyandırmaya yetti. Niyeti en ucuz odayı tutmaktı; ama on şiline tek bir oda tutabiliyorken, iki buçuk şilin daha fazla verince iki oda tutabildiğini anlayınca fikrini değiştirdi.

Hızla odaya girip kapıyı kapattı. Bir kibrit yakılıp, lambanın fitiline götürüldü, eskiden "baca" tabir edilen, buzlu camdan fanus yerine takıldığında, ışık odaya yayılıp geceyi usulca uzaklaştırdı. Sonra bonesini çıkarıp kendine has bir tavırla saçlarını savurdu. Taşıdığı bez torbayı masanın üzerine koydu, mantosunu çıkarmamasından, torbanın içindekileri çıkarmaya can attığı anlaşılıyordu. Kâğıda sarılı nesneleri birbiri ardına çıkarıp yeşil örtünün üzerine yerleştirdi. Sonra torbayı yere bırakıp ganimetlerini açmaya başladı.

Dere kenarındaki rengârenk bir kulübeyi ve iki âşığı resmeden bir Staffordshire çaydanlığıyla başladı işe (Sarah âşıklara yakından baktı); sonra şişman adam şeklinde bir Toby sürahisi çıkardı, o Viktoryen tarzı cafcaflı şeylerden biri değildi, uçuk leylak ve sarı yabangülü renklerinde çok ince, zarif bir şeydi, tombul adamın şen yüzüne de çok güzel, yumuşak mavi bir lake cila geçilmişti (seramik uzmanları bunun bir Ralph Leigh olduğunu hemen anlayacaklardır). Elden düşme ev eşyaları satan bir dükkândan ele geçirilen bu iki ganimet Sarah'ya dokuz pense mal olmuştu; Toby çatlaktı, zaman içinde ye-

niden çatlayacaktı, bunu biliyorum; çünkü bir iki yıl önce, Sarah'dan çok daha fazla para ödeyerek onu kendim satın aldım. Ama onun aksine ben Ralph Leigh'nin olduğu için aldım. O ise şişman adamın gülümseyişini beğenmişti.

Şimdiye kadar hiç görmemiş olsak da Sarah'nın bir estetik duygusu vardı; bu belki de hissi bir şeydi: Kendini içinde bulduğu o korkunç dekora bir tepki. Küçük Toby'sinin kaç yaşında olduğu konusunda hiçbir fikri yoktu. Ama içten içe onun uzun zaman kullanıldığını ve birçok el değiştirdiğini seziyordu... ve şimdi kendisinindi. *Kendisinindi*; onu şöminenin rafına koyup, sanki şu anda hafiften hafife duymaya başladığı bu ilk sahiplik duygusunun tek bir atomunu bile elinden kaçırmak istemiyormuş gibi çocuksu bir ilgiyle uzun uzun baktı, mantosu hâlâ üzerindeydi.

Dışarıdaki koridordan gelen ayak sesleri bu dalgınlığını bozdu. Kısa ama dikkatli bir bakış fırlattı kapıya. Ayak sesleri uzaklaştı. Mantosunu çıkarıp ateşi eşeleyerek canlandırdı; sonra kararmış bir çaydanlığı ateşin üzerine astı. Geriye, diğer ganimetlerine döndü: Buruşuk bir kesekâğıdı içinde çay, bir diğeri içinde şeker ve küçük bir metal kutu içinde süt: bunları çaydanlığın yanına koydu. Sonra geri kalan üç paketi alıp yatak odasına gitti; odada bir yatak, mermer bir lavabo, küçük bir ayna, küçük uyduruk bir halı parçası vardı, hepsi bu.

Ama onun gözü paketlerden başka bir şey görmüyordu. Birincisinde bir gecelik vardı. Üzerine tutup bakmak yerine yatağın üstüne koydu; sonra ikinci paketi açtı. Koyu yeşil bir şaldı bu, zümrüt yeşili püsküllleri olan yünlü bir kumaş. Bunu, kendinden geçmişçesine elinde tuttu; onu kendinden geçiren şey doğrudan doğruya, bu şalın pahalılığı olsa gerekti. Çünkü buna bütün öbür aldıklarının hepsinden fazla para vermişti. Sonunda özenle kaldırıp, bu narin, yumuşak kumaşı yanağına bastırdı, bir yandan da geceliğine bakıyordu; şimdiye kadar yapmasına izin verdiğim ilk kadınsı hareketi yaptı; kestanerengi saçlarından bir tutam alıp yeşil kumaşın üzerine koydu, sonra şalı silkeledi –genişti, bir metreden daha fazla– ve onu omuzlarına sardı. Yine uzun uzun baktı, ama bu sefer aynaya; sonra yatağa dönüp şalı geceliğin omuzları üzerine yerleştirdi.

Üçüncü ve en küçük paketi açtı; ama bu sadece sargı beziydi, bir an durup yatağın üzerindeki yeşil beyaz düzenlemeye baktıktan sonra sargı bezini alıp içerideki odaya gitti ve onu şifoniyerin çekmecelerinden birine koydu, tam o sırada çaydanlık da tıkırdamaya başlamıştı.

Charles'ın kesesinde on altın vardı ve bu bile Sarah'nın dış dünyaya bakışını değiştirmeye yetmişti. O on altın parayı saydığı ilk akşamdan beri tekrar tekrar sayıyordu onları. Cimriliği yüzünden değil de durmadan aynı filme giden biri gibi; sırf hikâyenin, belli imgelerin verdiği o dayanılmaz haz yüzünden...

Exeter'e ilk geldiğinde, günlerce çok az para harcadı, onu da kendi acınası maaşından biriktirdikleriyle; ama dükkânlara baktı: Giysilere, sandalyelere, masalara, sebzelere, şaraplara, ona düşman gelen birçok şeye, önlerinden geçerken gözlerini kaçırıp, geçtikten sonra sırıtan ikiyüzlü Lyme'lılar gibi onunla dalga geçen nesnelere. Sahici porselen demlik almak için bu kadar uzun zaman beklemesinin nedeni buydu. İnsan bir çaydanlıkla da idare edebilirdi, hem fakirliği onu bir şeylere sahip olmamaya alıştırmıştı, içindeki satın alma isteğini köreltmişti, haftalar boyu günde yarım peksimete talim eden bir denizci gibi artık kendisinin olan bütün bu yiyecekleri yiyemiyordu. Bu onun mutsuz olduğunu göstermez; tam aksine. Yetişkin hayatının ilk tatilinin tadını çıkarıyordu.

Çayı demledi. Ocağın içindeki demlikten küçük, altın alevler yansıyordu. O loş ışık ve çıtırtılar içinde ateşin duvarlara vurduğu gölgeleri bekler gibi duruyordu Sarah. Bu kadar değişmiş, durumundan bu kadar hoşnut olduğuna göre Charles'tan haber almış olmalı diye düşünüyorsunuz belki. Ama hiç haber almamıştı. Nasıl o sessiz gecede Marlborough Malikânesi'nde gözyaşlarına boğulduğunda kafasından neler geçtiğini anlamaya çalışmadıysam, şimdi ateşe bakarken düşündüklerini ortaya çıkarmaya da hiç niyetim yok. Bir süre sonra ayağa kalkıp şifoniyere gitti ve üst çekmecelerin birinden bir çay kaşığı ve tabaksız bir fincan çıkardı. Masanın üzerine çayını koyduktan sonra, son paketini açtı. Küçük bir parça kıymalı börekti bu. Sonra sofra kurallarına aldırmadan iştahla yemeye başladı.

37

Saygınlık o kurşun pelerinini bütün ülkenin üzerine örtmüştü... ve bu yüce tanrıçaya en derin sadakatle tapan yarışı kazanıyordu.

LESLIE STEPHEN,
Cambridge'den Notlar (1865)

Burjuvazi... yok olma korkusunu sömürerek bütün milletleri burjuvazinin üretim tarzını benimsemeye zorluyor; onları, kendisinin uygarlık dediği şeyi içlerine almaya zorluyor, yani burjuva olmaya. Tek kelimeyle kendi imgesine göre bir dünya yaratıyor.

MARX, *Komünist Manifesto* (1848)

Charles'ın Ernestina'nın babasıyla yaptığı ikinci resmi görüşme birincisinden çok daha tatsız geçti ama suç Bay Freeman'da değildi. Aristokrasi konusundaki gizli düşüncelerine –hepsinin miskinler ordusu olduğunu düşünüyordu– rağmen dıştan bakılınca kendisi de bir snobdu. Her açıdan bir beyefendi gibi görünmeyi kendine iş edinmişti; buna da gittikçe ilerleme kaydeden diğer işi kadar özen gösteriyordu. Bilinçli olarak tam bir beyefendi olduğuna inanıyordu; bu konuda içten içe bir şüphe duyduğunu belli eden tek şey, belki de o saplantılı beyefendi gibi görünme kararlılığıydı.

Onun gibi orta-sınıfın üst basamaklarına henüz tırmanmış olanlar sıkıntılı bir durumdaydılar. Kendilerini sosyal açıdan acemi gibi hissetseler de, kendi ticaret gemilerinin güçlü kaptanları olduklarını biliyorlardı. Bazıları da başka bir tarzı seçiyor ve gayet akla yatkın bir biçimde (Bay Jorrocks gibi) gerçek bir taşra beyefendisi pozuna bürünüyorlardı. Diğerleri –Bay Freeman gibi– bu terimi yeniden tanımlamaya çalışıyordu. Bay Freeman, Surrey'deki çam ormanlarında kendine yeni bir ev yaptırmıştı; ama karısı ve kızı oraya ondan daha çok gidiyorlardı. Zamanımızın zengin banliyö sakinlerinin öncüsüydü bir bakıma, ancak orada sadece hafta sonlarını geçirirdi; genellikle de yazları. Onun modern karşılığı nasıl golfe, güllere, içkiye ya da zinaya düşkünse o da dürüstlüğe düşkündü.

Zaten Kâr ve Dürüstlük (bu sırayla) onun düsturuydu. 1850 ve 1870 arasında meydana gelen büyük sosyoekonomik değişiklik sırasında yükünü tutmuştu; yani ağırlığın fabrikadan dükkâna, üreticiden müşteriye kayması sırasında. O ilk göze çarpan tüketim dalgası hesap defterlerinin yüzünü güldürmüştü; bunu telafi edebilmek için de –günah avlamayı tilki avlamaya tercih eden bir önceki neslin Püriten vurgunculanını taklit ederek– özel hayatında son derece dürüst ve iyi bir dindar olmuştu. Tıpkı zamanımızın sanat eserleri toplayarak, harika bir yatırımı hoş bir insanseverlik cilasıyla kaplayan kodamanları gibi Bay Freeman da Hıristiyanlığı Yayma Topluluğu'na ve benzer militan hayır derneklerine hatırı sayılır bir yardım yapıyordu. Yanında çalışan işçiler, çıraklar ve diğerleri bizim ölçülerimize göre fazlasıyla sömürülüyor ve berbat yerlerde oturuyorlardı; ama 1867 yılının ölçüleri dikkate alındığında Freeman'ın ticarethanesi

çok gelişmiş bir kuruluştu, türünün en iyi örneği. Cennete gittiğinde arkasında mutlu bir emekçi kesimi bırakacaktı; vârisleri de bunun keyfini sürecekti.

Biraz okul müdürlerini andıran ciddi bir adamdı, koyu gri gözlerinin keskin bakışları sahaları içine giren herkese kendisini hatalı bir Manchester mamulü gibi hissettirirdi. Ama Charles'ın haberini duygularını hiç belli etmeden dinledi ve açıklamanın sonunda ciddiyetle başını salladı. Bir sessizlik oldu. Konuşma Bay Freeman'ın Hyde Park'a bakan çalışma odasında cereyan ediyordu. Gerçek mesleğinin ne olduğu konusunda hiçbir ipucu vermiyordu bu oda. Bütün duvarlarda, gerektiği gibi ciddi görünüşlü kitaplar sıralanmıştı; Marcus Aurelius'un bir büstü raftaydı (yoksa banyo havlusuna sarınmış Lord Palmerston muydu bu?); bir karnavalı mı yoksa bir savaşı mı resmettikleri anlaşılmayan iki kocaman gravür vardı, kesin olan tek şey bu ortamın çok uzağında, iptidai bir topluma ait olduklarıydı.

Bay Freeman boğazını temizleyerek gözlerini masasının kırmızı ve altın yaldızlı maroken kaplamasına dikti; bir şey söyleyecek gibiydi ama fikrini değiştirdi.

"Bu çok şaşırtıcı. Çok şaşırtıcı..."

Bunu yine sessizlik takip etti, Charles hem sinirlenmişti hem içinden gülmek geliyordu. Bu ciddi baba tavırlarına bir süre katlanmak zorunda olduğunun farkındaydı. Ama kendisi arandığı için bu sessizliğe katlanmak ve bu tatmin edici olmaktan uzak tepkiyi yutmaktan başka çaresi yoktu. Bay Freeman'ın tepkisi içten içe bir beyefendiden çok bir işadamına yaraşır şekildeydi aslında; çünkü ilk aklına gelen Charles'ın drahomayı artırması için ricaya geldiği olmuştu. Bunu kolaylıkla yapabilirdi; ama aynı anda aklına korkunç bir olasılık gelmişti: Charles'ın amcasının olası evliliğini baştan beri bildiği. En nefret ettiği şey bir iş anlaşmasında enayi yerine konmaktı; hem bu hayatta en çok sevdiği şeyi ilgilendiriyordu.

Sonunda Charles sessizliği bozdu: "Amcamın bu kararının benim için de çok büyük sürpriz olduğunu söylememe gerek yok herhalde."

"Tabii, tabii..."

"Ama bunu bir an önce şahsen size haber vermenin görevim olduğunu düşündüm."

"Çok iyi ettiniz. Ya Ernestina... o biliyor mu?"

"İlk önce ona anlattım. Benimle nişanlanma şerefini bana bahşetmiş olduğu için bu konu doğal olarak onu da etkiliyor." Charles duraklayıp elini cebine attı. "Size ondan bir mektup getirdim." Ayağa kalkıp mektubu masaya bıraktı, Bay Freeman o kurnaz gri gözleriyle dalgın dalgın baktı, başka şeyler düşündüğü belliydi.

"Hâlâ hatırı sayılır özel bir geliriniz var, değil mi?"

"Beş kuruşum kalmadığını söyleyemem."

"Amcanızın bir vâris sahibi olma mutluluğuna erişemeyebileceği ihtimalini de unutmamak lazım."

"Öyle!"

"Tabii Ernestina da size eli boş gelmiyor."

"Çok cömert davrandınız."

"Zaten bir gün ben de ebedi uykuma yatacağım."

"Aman efendim, ben..."

Beyefendiliği kazanmıştı. Bay Freeman ayağa kalktı: "Aramızda böyle şeylerden söz edebiliriz. Sizinle çok açık konuşacağım, sevgili Charles. Benim tek isteğim kızımın mutlu olması. Size onun mali açıdan ne kadar iyi durumda olduğunu söylememe gerek yok. Onunla evlenmek için benden izin istediğinizde, bana verdiğiniz güvencelerin en büyüğü bu birlikteliğin karşılıklı sevgi ve saygıya dayanacağıydı. Bana durumunuzun aniden değiştiğini söylüyorsunuz. Sizin dürüstlüğünüze yabancı olmayanların çirkin bir amacınız olduğunu düşünmeleri olanaksız. Benim tek düşündüğüm de bu."

"Kesinlikle benim de öyle efendim!"

Yine sessizlik oldu. İkisi de gerçekte neyin söylendiğinin farkındaydı: Artık bu evliliği kötü bir dedikodu sarmalayacaktı. Charles'ın evlenme teklifinden önce mirastan olacağını sezdiği söylenecekti; Ernestina, istese kolayca satın alabileceği böylesi bir unvanı kaybettiği için küçük görülecekti.

"Mektubu okusam iyi olacak. İzninizle!"

Som altından kâğıt bıçağını alıp mektubu açtı. Charles pencereye gidip Hyde Park'ın ağaçlarını seyretmeye başladı. Orada, Bayswater

Sokağı'nda bekleyen arabaların arkasında bir kız gördü –görünüşüne bakılırsa bir tezgâhtar ya da hizmetçiydi– parmaklıkların önündeki bir sırada oturmuş bekliyordu; tam o sırada kırmızı ceketli bir asker geldi. Asker seslendi; kız ona doğru döndü. Yüzünü göremeyecek kadar uzaktaydı; ama kızın hevesle dönüşünden ikisinin sevgili olduğu anlaşılıyordu. Asker kızın elini tutup bir an kalbine bastırdı. Bir şeyler söylendi. Sonra kız onun koluna girdi ve birlikte Oxford Caddesi'ne doğru yürümeye başladılar. Charles bu sahneye dalıp gitmişti; Bay Freeman elinde mektupla yanına gelince irkildi. Gülümsüyordu.

"Mektuba eklediği notta ne dediğini size okusam iyi olacak." Gümüş çerçeveli gözlüğünü düzeltti. " 'Eğer Charles'ın saçmalıklarını dikkate alırsan onunla birlikte Paris'e kaçarım!' " Kaşlarını kaldırarak Charles'a baktı: "Sanırım hiç seçeneğimiz yok."

Charles hafifçe gülümsedi: "Ama biraz daha düşünmek istersenız..."

Bay Freeman elini bu ince eleyip sık dokuyan adamın omzuna koydu. "Kızıma nişanlısını bu haliyle eskisinden daha çok beğendiğimi söyleyeceğim. Sanırım Lyme'a ne kadar çabuk dönerseniz o kadar iyi olacak."

"Çok iyisiniz."

"Esas siz benim kızımı mutlu etmekle bana iyilik yapmış oluyorsunuz. Mektubu baştan sona bu kadar uçarı değil." Charles'ın kolundan tutup onu pencerenin önünden çekti. "Hem sevgili Charles..." bu lafı söylemek Bay Freeman'a özel bir zevk veriyordu, "... insanın ilk evlendiğinde biraz hesap kitap yapması pek de o kadar kötü bir şey değil. Ama eğer gerekirse... ne demek istediğimi anlamışsınızdır."

"Çok naziksiniz..."

"Bu kadar yeter!"

Bay Freeman anahtarlığını çıkarıp masanın çekmecesini açtı ve kızının mektubunu içine koydu, sanki kıymetli bir resmi evrakmış gibi; belki de hizmetkârları o çağdaki çoğu işverenden daha iyi tanıyordu. Çekmeceyi tekrar kilitlerken, kendini bir işçi gibi hissetmeye başlayan Charles'a baktı; gözde bir işçiydi kuşkusuz ama bir şekilde

bu ticari devin emrindeydi. Daha da kötüsü; Bay Freeman'ın bu kadar kibar davranmasının tek nedeni içindeki beyefendi değildi.

"Şimdi sırası geldiğine göre, Ernestina'yla ikinizi ilgilendiren bir başka konuda içimi açabilir miyim size?"

Charles kibarca başını eğdi ama Bay Freeman bir an doğru kelimeleri bulmakta güçlük çekti. Uzun uzadıya kâğıt bıçağını yerine yerleştirdi, sonra biraz önce yanından ayrıldıkları pencereye gitti. Sonra döndü.

"Sevgili Charles, kendimi her açıdan şanslı bir adam sayıyorum. Bir şey dışında." Halıya baktı. "Hiç oğlum yok!" Yeniden durdu, sonra damadına yoklayıcı bir bakış fırlattı: "Ticaretin sana çok itici geldiğini biliyorum. Bir beyefendinin yapacağı iş değil."

"Bu çok saçma, efendim! Siz bir beyefendinin bu işi yapabileceğinin canlı örneğisiniz."

"Gerçekten böyle mi düşünüyorsun? Yoksa numara mı yapıyorsun?"

Demir grisi gözler birden dimdik baktı. Charles bir an ne diyeceğini bilemedi. Ellerini açtı. "Aklı başında her adamın görmesi gereken bir şey bu; milletimiz için ticaret çok gerekli..."

"Hı, evet! Bütün politikacılar böyle söylüyor. Böyle demek zorundalar; çünkü ülkemizin kalkınması buna bağlı. Ama insanların sizin ticarete atıldığınızı söylediğini duymak hoşunuza gider miydi?"

"Hiç böyle bir durum olmadı."

"Ya olsaydı?"

"Demek istediğiniz... benim..."

En sonunda kayınpederinin nereye varmak istediğini anlamıştı; yüzündeki şaşkınlığı gören kayınpederi hemen içindeki beyefendiyi öne sürdü:

"Bütün gün benim işlerimle uğraşmanız gerektiğini söylemiyorum tabii. Bu müdürlerimin, kâtiplerimin ve diğerlerinin görevi. Ama işim büyüyor, Charles. Gelecek yıl Bristol ve Birmingham'da iki büyük ticaret merkezi açacağız. Bu sadece başlangıç. Sana coğrafi ya da politik bir imparatorluk öneremem. Ama şundan kesinlikle eminim ki bir gün sana ve Ernestina'ya neredeyse bir imparatorluk

kalacak." Bay Freeman bir aşağı bir yukarı yürümeye başladı: "Gelecekte amcanın mülkünü yönetmen kesin gibi göründüğü için önceleri hiç sesimi çıkarmadım. Ama enerjin var, okumuşsun, yeteneklisin..."

"Ama sözünü ettiğiniz konu hakkında... neredeyse hiçbir şey bilmiyorum."

Bay Freeman elinin bir hareketiyle bu itirazı bertaraf etti: "Dürüstlük, saygı telkin etme, insanları doğru yargılama gibi konular çok daha önemli. Senin bunlardan nasibini almadığına inanmıyorum."

"Sizin tam olarak ne önerdiğinizi anladığımı sanmıyorum."

"Şimdilik hiçbir şey önermiyorum. Zaten önümüzdeki bir-iki sene evliliğinle uğraşacaksın. Böyle bir zamanda başka şeylerle uğraşmak istemeyeceksin. Ama gün gelip de... Ernestina yoluyla sahip olacağın büyük ticaret mülküyle ilgilenmeye başlarsan, ben... ya da eşim... bu ilgini genişletmekten büyük zevk duyarız."

"Nankörlük yapmak istemem ama... bu, benim doğal eğilimlerime hiç uygun görünmüyor, sahip olduğum sınırlı yeteneğime de..."

"Ben sadece ortaklık teklif ediyorum. En basitinden, yönetim bürosuna ara sıra uğrayıp neler olup bittiğine şöyle bir bakacaksın. Sanırım sorumluluk isteyen işlerde çalıştırdığım adamlar seni şaşırtacak. İnsanın tanımaktan utanç duymayacağı kişiler."

"Emin olun çekinmemin nedeni sosyal mevkiyle ilgili kaygılar değil."

"Öyleyse alçakgönüllülüğün. İşte, bu açıdan kendini yanlış tanıyorsun genç adam. Sözünü ettiğim o gün geldiğinde ben artık burada olmayacağım. Benim kurmak için bütün hayatımı verdiğim bu işi dağıtabilirsiniz kuşkusuz. Senin adına işi yürütecek iyi yöneticiler bulabilirsin. Ama ben ne dediğimi biliyorum. Nasıl iyi bir ordunun bir generale ihtiyacı varsa, başarılı bir işin de etkin bir patrona ihtiyacı vardır. Savaşı yönetecek bir *general* yoksa dünyanın bütün askerleri bir araya gelse işe yaramaz."

Bu çekici benzetmenin etkisi altında Charles kendini, Şeytan tarafından aklı çelinen Nasıra'lı İsa gibi hissetti. O da günlerce ıssız

çöllerde kaldığı için bu teklif daha da baştan çıkarıcı geliyordu. Ama o bir beyefendiydi; bir beyefendi ticarete atılamazdı. Bunu söylemenin bir yolunu aradı ama bulamadı. Bir iş görüşmesinde kararsızlık zaaf kabul edilir. Bay Freeman bu fırsatı kaçırmadı:

"Hepimizin maymun soyundan geldiğimiz konusunda beni asla ikna edemeyeceksin. Bu fikri zındıkça buluyorum. Ama geçen seferki anlaşmazlığımız sırasında söylediğin bazı şeyleri çok düşündüm. Bu evrim teorisinin amacı konusunda dediklerini tekrar etmeni istiyorum. Bir tür değişmelidir ki?.."

"Hayatta kalabilsin. Kendisini çevresindeki değişikliklere uydurmalıdır."

"Tamam! Bak buna inanırım. Ben senden yirmi yaş daha büyüğüm. Dahası, insanın zamanın zevkine uyacak şekilde –ve akıllıca– değişmezse yaşamını sürdüremeyeceği bir ortamda geçirdim yaşamımı. Hemen iflas edersin. Zaman değişiyor, biliyorsun. Büyük bir ilerleme çağındayız. İlerleme de huysuz bir ata benziyor. Ya sen ona binersin ya da o seni çiğner. Beyefendi olmanın boş bir iş olduğunu söylemek aklımdan bile geçmez. Asla böyle olamaz. Ama bu iş yapma çağı Charles, *büyük* iş. Bunların seni ilgilendirmediğini söyleyebilirsin; şanına *yakışmadıklarını*. Ama kendi kendine sor bakalım, ilgilendirmemeli mi? Sadece bunu yapmanı istiyorum. Bu konuyu düşün. Hemen karar vermene gerek yok. Hem de hiç." Durakladı. "Ama bu fikri elinin tersiyle bir kenara itmeyeceksin değil mi?"

Charles kendini kötü dokunmuş bir peçete numunesi gibi hissediyordu, tam bir evrim kurbanı. Varoluşunun boşunalığı konusundaki o eski kuşkular hemencecik canlanıvermişti. Bay Freeman'ın kendisi hakkında gerçek düşüncesini artık tahmin edebiliyordu: boş gezenin boş kalfası. Kendisine ne önerdiğini de: Karısının getireceği drahomayı hak etmeliydi. İçinden mesafeli ve soğuk davranmak geliyordu ama Bay Freeman'ın sesindeki telaşın ardında bir sıcaklık vardı, bir akraba yakınlığı. Sanki hayatı boyunca hoş tepelerde dolaşmış ve şimdi uçsuz bucaksız bir can sıkıntısı ovasına gelmiş gibi hissediyordu kendini Charles –o meşhur hacının aksine önünde sadece Görev ve Aşağılanma görüyordu– kesinlikle Mutluluk ve İlerleme değil.

O içine işleyen, ticari gözlere bakmayı başarabildi.

"İtiraf etmeliyim ki aklım karıştı."

"Sadece bu konuyu düşünmeni rica ediyorum."

"Elbette... Tabii... Ciddiyetle düşüneceğim."

Bay Freeman gidip kapıyı açtı. Gülümsedi. "Korkarım seni bekleyen zor bir görev daha var. Bayan Freeman bizi bekliyor, Lyme'ın son dedikodularını duymak için can atıyor."

Birkaç dakika sonra iki adam koridordan geçerek evin büyük holüne bakan ferah sahanlığa çıktı. İçindeki her şey çağın zevkine uygundu. Yine de aşağıda onları bekleyen uşağa doğru basamakları inerken Charles itibarının düştüğünü hissetti; kafese kapatılmış bir aslandı sanki. Hiç beklenmedik bir biçimde Winsyatt'a duyduğu sevgi içinde yanıp söndü; o "rezil" eski resimlerine ve mobilyalarına; eskiliğine, verdiği güvene, *savoir-vivre*'sine* duyduğu sevgi. Soyut evrim fikri insanı baştan çıkarıyordu; ama pratiği, işkencecisinin girmeden önce bir an durakladığı –"Bay Smithson, madam"– eşiğin üzerindeki kapıyı çevreleyen henüz yaldızlanmış Korint sütunları gibi cakalı bir bayağılıkla yüklüydü.

* (Fr.) Davranış bilgisi; muaşeret kuralları. (ç.n.)

38

> Er ya da geç elimde olmadan basılacak damgası üzerime
> Altın çağın: Neden olmasın? Ne umudum kaldı ne güvenim;
> Kalbimi bir değirmentaşı, yüzümü bir kaya kılabilirim,
> Aldatıp aldanabilir, ölebilirim: Kim bilir? Toz ve külden
> ibaret bu gövde.
>
> TENNYSON, *Maud* (1855)

Charles sonunda kendini Freeman'ların şehirdeki evinin geniş basamaklarında bulduğunda alacakaranlık çökmeye başlamıştı bile, sokak lambaları yanmış, hava serinlemişti. Yolun karşısındaki parktan yükselen taze bahar kokusu ve tanıdık kurum kokusuyla karışık hafif bir sis vardı. Charles derin derin içine çekti bu kokuyu, kekre ve elzem Londra havası ve yürümeye karar verdi. Onun için çağrılmış olan araba geri gönderildi.

Belli bir amacı olmaksızın St. James'teki kulübüne doğru yürümeye başladı; başta Hyde Park'ın parmaklıklarının yanından yürüyordu, üç hafta kadar sonra bu heybetli parmaklıkların bir halk

yığını tarafından (muhatabının gözleri önünde) yerle bir edilmesi büyük Reform Paketinin parlamentodan geçişini hızlandıracaktı. Sonra Park Lane'e saptı. Ama trafik karışıklığı hiç hoş değildi. Viktorya zamanının trafik sıkışıklıkları şimdiki kadar kötüydü ve çok daha gürültülü; çünkü arabaların demir tekerlekleri granit taşlar üzerinde çok ses çıkarıyordu. Bunun üzerine kestirme olduğunu sandığı bir yola sapınca kendini Mayfair'in göbeğinde buldu. Her şeyi gözlerden saklayacak kadar olmasa bile her şeye düşteymiş gibi bir görünüm verecek kadar yoğunlaşmıştı sis; sanki başka bir dünyadan gelmiş gibiydi, net açıklamalardan başka bir şey anlamayan bir Candide, mizah duygusu aniden elinden alınmış bir adam.

Karakterin böylesi temel bir özelliğinden yoksun olmak çıplak olmak gibi bir şeydir; Charles da kendini tam böyle hissediyordu. Kendisini Ernestina'nın babasına gitmeye zorlayan şeyin ne olduğunu artık tam olarak bilemiyordu; her şeyi bir mektupla da halledebilirdi. Bu titizliği kadar, o yoksulluk lafları, insanın parasını idareli harcaması konusundaki konuşmalar da saçma geliyordu. O günlerde, hele sisin bastıracağının belli olduğu böylesi bir akşamda hali vakti iyi olanlar gidecekleri yere arabayla giderdi; yayaların hepsi fakirdi. Bu yüzden Charles'ın karşılaştığı insanların hepsi daha aşağı sınıftandı; büyük Mayfair malikânelerinde çalışan hizmetkârlar, kâtipler, tezgâhtarlar, dilenciler, sokak temizleyicileri (atların hükmü sürerken çok yaygın bir meslekti), işportacılar, yetimler, bir iki fahişe. Yılda yüz poundun hepsi için servet sayılacağını biliyordu; oysa biraz önce bu paranın yirmi beş katıyla geçinmek zorunda olduğu için teselli edilmişti.

Charles ilk sosyalistlerden değildi. İmtiyazlı ekonomik konumu yüzünden ahlaki bir kaygı gütmezdi; çünkü başka yönlerden hiç de imtiyazlı olmadığını düşünüyordu. Bunun kanıtı çevresindeydi. İşleri gereği kötü görünmek zorunda olan dilenciler dışında herkes halinden memnun gibiydi. Ama o *mutsuzdu*; yalnız ve mutsuz; mevki, bir beyefendinin çevresine devasa bir set çekmesini gerektiriyordu ki bu, birçok eski zırhlı hayvan türünün neslinin tükenmesine neden olan o ağır zırha benziyordu. Bu soyu tükenmiş canavarı düşünürken adımları yavaşladı. Kendini zavallı, yaşayan bir fosil gibi

görüyordu, durdu, bir sıra dükkân boyunca, mikroskop altında incelenen göl amibine benzeyen hareketli, canlı yaşam biçimleri önünden akıp geçiyordu.

İki laternacı birbirleriyle, bir banjocu da ikisiyle birden rekabet halindeydi. Patates püresi satan adam, paçacı ("paçalar bir peni, beğenmezsen ye beni"), kestaneci. Yaşlı bir kadın kibrit satıyor; bir diğeri nergis. Sucular, vanacılar, şapkasını ters giymiş bacacılar, çantalarında aletleri; merdivenlerde, kaldırım taşlarında oturan, direklere yaslanan, küçük akbabalara benzeyen bir sürü baldırıçıplak. Isınmak için hafif hafif koşmakta olan böyle bir çocuk –diğerleri gibi yalınayaktı– durup resim satan çocuğa sert bir ıslık çaldı, o da elindeki bir tomar renkli baskıyı sallayarak, bu hareketli sahnenin kenarında duran Charles'a koştu.

Charles telaşla dönüp daha karanlık bir sokak aradı. Haşin bir çocuk sesi o yıl moda olmuş kaba bir baladın alaycı dizelerini söyleyerek ardından yetişti.

Hey Lord Marmaduke, neden gelip
Bir kadeh şarap yuvarlamıyorsun benimle?
Şişenin dibine geldiğimizde
Mercimeği fırına veririz beraberce.

Sonunda bu sesten ve ona eşlik eden alaylı kahkahalardan salimen uzaklaştığında Charles, Londra havasının bir başka bileşenini daha hatırladı –fiziksel değildi ama kurum gibi keskindi bu koku– günah kokusu. Onu davet etmeden izleyen (bir beyefendi olduğu aşikârdı ve onlar da daha küçük avlar peşindeydiler) sokak kadınlarından ziyade büyük şehrin anonimliğinden geliyordu bu günah kokusu; burada her şeyin gizlenebileceği, kimseler görmeden her şeyi yapabileceği hissinden.

Lyme keskin gözlülerin kasabasıydı; burası körlerin şehri. Kimse dönüp ona bakmıyordu. Neredeyse görünmez gibiydi, yoktu, bu da ona özgürlük duygusu veriyordu ama korkunç bir duygu; çünkü aslında onu kaybetmişti: Tıpkı Winsyatt gibi. Yaşamındaki her şeyi kaybetmişti ve her şey ona bunu hatırlatıyordu.

Yanından hızla geçen bir adam ve bir kadın Fransızca konuşuyorlardı; Fransızdılar. Charles birden Paris'te olmak istediğini fark etti; yani uzaklarda... seyahatte. Yine! *Bir kaçabilsem, bir kaçabilsem..* diye mırıldandı kendi kendine, defalarca; sonra bu kadar beceriksiz, romantik, sorumsuz olduğu için kendi kendine kızdı.

Henüz küçük şık evlere dönüştürülmemiş olan, gürültülü bir telaş içindeki ahırları geçti; atlar kaşağılanıp temizleniyordu, üzerlerinden koşumları çıkarılıyor, bölmelere sokulan hayvanların toynakları yeri dövüyordu, bir arabacı arabasının yanlarını yıkarken neşeli bir ıslık tutturmuştu, her şey akşam için hazırlanıyordu. Sersemletici bir teori geldi Charles'ın aklına: Alt-sınıflar üst-sınıflardan daha mutluydu. Radikallerin iddia ettiği gibi, zenginlerin pahalı çılgınlıklarının yükü altında inleyen zavallı bir altyapı değillerdi; daha çok mutlu asalaklara benziyorlardı. Birkaç ay önce Winsyatt bahçelerinde rastladığı bir kirpiyi hatırladı. Onu bastonuyla dürtükleyince hemen dertop olmuştu; dikilen dikenleri arasında bir sürü rahatı kaçmış pire gördü. Dünyalar arasındaki bu ilişkiye tiksintiyle değil merakla bakmıştı; çünkü biyologdu ama artık kimin kirpi olduğunu gayet iyi görebiliyordu: Tek savunması ölü gibi durup, dikenlerini kaldırmak olan bu hayvanın, dikenleri de aristokratik duyarlılığıydı.

Biraz sonra bir hırdavatçının önüne geldi ve pencerenin önünde durup içerideki tezgâha baktı, on yaşlarında küçük bir kız, elinde hazır ettiği parayı kaldırmış, alacağı mumları sayan, melon şapkalı ve önlüklü hırdavatçıya bakıyordu.

Ticaret. Alışveriş. Kendisine önerilen şeyi hatırlayınca kızardı. Bu önerinin altında bir hakaret, kendi sınıfına yöneltilmiş bir aşağılama olduğunu ancak şimdi görebiliyordu. Freeman onun asla iş hayatına atılıp, dükkân sahibini oynayamayacağını biliyor olmalıydı. Daha sözü edilir edilmez bu öneriyi büyük bir soğuklukla reddetmeliydi; ama bütün serveti o kapıdan umarken bunu nasıl yapabilirdi ki? İşte şimdi Charles'ın tedirginliğinin gerçek nedenine geldik: Artık satın alınmış bir koca, kayınpederinin kuklası olduğunu hissediyordu. Böyle evliliklerin onun sınıfında geleneksel kabul edilmesine bakmayın; evliliğin karı ve kocaya para karşılığında mevkiden başka hiçbir yükümlülük getirmeyen, herkesçe kabul gören

bir mukaveleden ibaret olduğu zamanlardan kalma bir gelenekti bu. Ama evlilik artık iffetli ve kutsal bir birleşmeydi, saf çıkardan çok saf aşkı yaratmak için yapılan dini bir tören. Kendisi böyle bir şeye kalkışacak kadar sinsi davransa bile, Ernestina evliliklerinde aşkın ikinci plana itilmesine asla izin vermezdi. Onu sevdiğini, sadece onu sevdiğini anlamak için Charles'ı durmadan sınayacaktı. Bunu diğer gereklilikler takip edecekti: Onun parasına duyduğu minnettarlık, ortak olması için yapılan ahlaki şantaj...

Sanki zalim, alaycı bir büyünün etkisindeymiş gibi bir köşeye geldi. Karanlık bir yan sokağın ucundan yüksek bir binanın aydınlatılmış yüzü görünüyordu. Piccadilly yakınlarında olduğunu düşünmüştü; ama karanlık bir boşluğun sonundaki bu altın saray onun kuzeyine düşüyordu, demek ki yönünü şaşırıp Oxford Caddesi'ne çıkmıştı... ve evet, zalim felek, alaycı felek, tam da Oxford Caddesi'nin Bay Freeman'ın dükkânıyla kaplı olan bölümüne. Sanki hipnotize olmuş gibi ona doğru yürüyerek Oxford Caddesi'ne çıktı, böylece sarı çizgili devi bir uçtan bir uca görebilecekti (pencereleri yenilerde değiştirilip yerine tek camlar konmuştu). Kumaşlar, danteller, elbiseler, çamaşırlar üst üste yığılmıştı. Yeni çivitrengi kumaş topları çevrelerindeki havayı lekeler gibiydi; o kadar çiğ, o kadar *nouveau riche*'di* renkleri. Her malın üzerinde fiyatını belirten beyaz etiket vardı. Mağaza hâlâ açıktı ve insanlar kapılarından girip çıkıyordu. Charles kendini onların arasında hayal etmeye zorladı ama başaramadı. Yanındaki kapının kenarına kıvrılıvermiş o dilenci olmayı tercih ederdi.

Eskiden çok daha farklı gözükürdü mağaza gözüne: buruk bir şaka, Avustralya'da bir altın madeni, gerçekte var olmayan bir yer. Şimdi bütün gücüyle karşısındaydı; büyük bir makine, yanına gelenleri yutup midesine indiren bir gulyabani. Bu dev bina ya da benzerlerinin yakınında bulunmak, saçtığı altının ve gücün elinin altında olduğunu hissetmek o zamanlar bile kendini cennette gibi hissettirirdi birçok adama. Oysa Charles karşı kaldırımda durup, sanki onu ortadan kaldırmayı umuyormuş gibi gözlerini kapadı.

* (Fr.) Sonradan görme. (ç.n.)

Bu inkârın bayağı bir yönü yok değildi: tam bir züppelik, kendini tümüyle atalarının yargısına ve güdümüne bırakma. Tembelce bir şey; işten, rutinden, ayrıntılar üzerine yoğunlaşmaktan korku. Ödlekçe bir şey de vardı; çünkü Charles'ın, sanırım sizin de fark ettiğiniz gibi diğer insanlardan, özellikle de aşağı sınıftakilerden ödü kopardı. Camların önünden gölge halinde geçen, kapılardan girip çıkan insanlarla ilişki içinde olma fikri midesini bulandırıyordu. Olacak iş değildi bu.

Ama inkârının soylu bir yönü de vardı: Para kazanmanın insanın hayatının amacı olmaya yetmediğini düşünüyordu. Ne Darwin gibi büyük bir bilim adamı ne de Dickens gibi büyük bir sanatçı olabilirdi; olsa olsa bir meraklı, bir aylak, diğerleri çalışırken kendisi hiçbir şey üretmeyen artık ne derseniz o olabilirdi. Ama bir an, bir hiç olduğu için kendine tuhaf bir biçimde saygı duydu, hiçbir şey olmayı seçmenin bir beyefendinin son çaresi olduğunu hissediyordu: kirpinin dikenleri gibi; hatta son özgürlüğü. Birden fikir kafasında netleşti: Oraya adım atarsam işim biter.

Bu ikilem size çok eski görünebilir; Charles'ın karanlık hayal gücüyle bile çok eskilerde kalmış o nisan akşamında öngördüğünden çok daha hızlı bir biçimde, bugün yani 1969'da nesli tükenen bir tür haline gelen Beyefendi'yi savunmak bana düşmez. Ölüm nesnelerin doğasında değildir; onların doğasıdır. Ama ölen biçimdir. Madde ölümsüzdür. Varoluş dediğimiz, birbirinin yerine geçen bu biçimler silsilesinin içinden bir tür yeniden doğuş geçer. Viktoryen beyefendisinin iyi özelliklerinin izini ortaçağ *preux chevalier*'lerine* kadar sürebiliriz; oradan da modern beyefendiye, bilim adamı dediğimiz o türe uzanabiliriz; çünkü kuşkusuz onlar devraldı bu mirası. Kısacası, ister antidemokratik olsun, ister eşitlikçi olsun her kültür kendisini sorgulayan etik bir elite ihtiyaç duyar. Bu elit grup birtakım davranış kurallarıyla bağımlıdır ki bu kurallardan bazıları savundukları etiğe çok aykırı düştüğü için sonunda grubun bütün iyi niyetine rağmen ortadan silinmesine yol açarlar.

Fransızlardan yeni ödünç aldığı iffet kavramıyla Kutsal Kadeh'in peşine düşen 1267'nin Charles'ı, ticaretten tiksinen 1867'lerin

* (Fr.) Gözü pek, yiğit şövalye. (ç.n.)

Charles'ı ve kendi gereksizliklerinin farkına varmaya başlamış olan duyarlı hümanistlerin çığlıklarına kulak tıkayan bir bilgisayar mühendisi olan bugünün Charles'ı arasında bir bağ göremiyorsunuz belki de. Ama var: Hepsi bir yaşam amacı olarak *sahip olmayı* reddediyorlar, sahip olunacak şey ister bir kadının gövdesi olsun, ister her şeye rağmen yüksek kâr olsun, ister ilerleme hızını tayin etme hakkı. Bilim adamı da bu biçimlerden biri sadece ve onun yerini başka bir biçim alacak.

Bütün bunlar, İncil'deki Çölde Baştan Çıkma mitinin hâlâ ne kadar geçerli olduğunu, hep de geçerli olacağını gösteriyor. Kendisini tanıyan ve eğitilmiş herkes kendini kendi çölünde bulur; yaşamlarının bir yerinde de baştan çıkarlar. İnkârları aptalca olabilir ama asla kötü değildir. Bilimin ticari amaçlar için kullanılmasını gerektiren çok cazip bir teklifi, sırf akademide öğretmenlik yapmak için geri mi çevirdiniz? Yeni serginizde bir önceki kadar çok tablo alınmadı ama hâlâ yeni stilinizde kararlı mısınız? Kişisel çıkarlarınızı, bir şeylere sahip olma fırsatını umursamadan yeni bir karar mı verdiniz? O zaman Charles'ın düşüncelerine basit bir züppelik deyip geçmeyin. Onu olduğu gibi görün: Tarihi yenmeye çalışan bir adam. Hem bunun farkında bile değil.

Charles'ın üzerinde baskı yapan tek şey, bütün insanlara özgü o kimliğini koruma içgüdüsü değildi; düşünmekle, düşündüklerini tartmakla, kendini tanımakla geçmiş onca yıl vardı arkasında. Ondan ödemesi istenen bedel bütün geçmişiydi, geçmişinde iyi bildiği her şey; gerçekliği düşleriyle bağdaştırmayı her ne kadar becerememiş olsa da olmak istediği şeyin değersiz olduğuna inanamıyordu. Hayatın anlamını bulmaya çalışmıştı, hatta zaman zaman onu yakaladığına –zavallı budala– inanmıştı. Bunları başka insanlara iletme yeteneğinden yoksun olması kendi suçu muydu? Dışarıdan bakan birine aylağın teki, ümit vaat etmeyen bir amatör gibi görünmesi? En azından hayatın anlamını Freeman'ın mağazasında bulamayacağını idrak etmişti.

Ama hepsinin altında, en uygun olanın hayatta kalması doktrini yatıyordu. En azından Charles için, özellikle de doktrinin o gece Lyme'da Grogan'la tartıştıkları cephesi: Yani insanın kendini çö-

zümleme gücü, uyum sağlama kavgasında sahip olduğu önemli bir ayrıcalıktır. İki adam da insanoğlunun özgür iradesinin tehlikede olmadığının kanıtını bunda görüyorlardı. Eğer hayatta kalmak için değişmek gerekiyorsa –Freeman bile bu sonuca varmıştı– en azından bunu hangi yöntemle yapacağını seçmek insanın kendisine kalmıştı. Bütün bunlar teoriydi; Charles'ın üzerine boşanan pratikse çok farklı.

Kapana kısılmıştı. Olacak iş değildi ama olmuştu işte.

Bir an, çağının bitmez tükenmez baskıları karşısında öylece durdu; sonra üşüdüğünü hissetti, Bay Freeman ve Freemanizm'e duyduğu buz gibi öfke iliklerini titretmişti.

Bastonunu kaldırıp geçen bir arabayı durdurdu. İçeri girince nemli, deri koltuğa gömülüp gözlerini kapadı; kafasında onu teselli eden bir imge belirdi. Umut mu? Yoksa Cesaret mi? Kararlılık mı? Korkarım hiçbiri. Gözlerinin önünde bir kâse sütlü punç ve bir şişe şampanya belirmişti.

39

> Şimdi ben bir fahişeysem beni hor görmek toplumun neyine? Toplumdan ne fayda gördüm ki? Ben toplumun içindeki iflah olmaz bir kansersem bu hastalığın nedenleri gövdenin çürümüşlüğünde aranmamalı mı? Ben onun öz evladı değil miyim; piç değilim ki Efendim!
>
> *The Times*'a gönderilen bir mektuptan (24 Şubat 1858)*

Böylesi derin düşüncelerin ardından sütlü punç ve şampanya pek de öyle felsefi bir sonuç gibi görünmeyebilir; ama bunların her derde deva olduğu söylenirdi Cambridge'de, Charles da okuldan ayrılalı beri her çeşit dertle tebelleş olsa da henüz daha iyi bir deva bulamamıştı. Neyse ki birçok İngiliz beyefendisinin kulübü gibi kendi

* Lüks bir fahişe tarafından yazıldığı ileri sürülen ama büyük olasılıkla Henry Mayhew tarafından yazılmış olan bu meşhur ve oldukça da alaycı mektubu *Viktorya Altın Çağından İnsan Belgeleri* kitabında bulabilirsiniz.

kulübü de insanın en iyi çağının okul çağı olduğu yolundaki basit ve kulüp sahibine kâr getiren bir varsayım üzerine kurulmuştu. Zengin bir kolejin bütün keyifli yanlarına sahipti ve gereksiz sıkıntılarının (rektörler, dekanlar ve sınavlar) hiçbiri yoktu. Kısacası erkeğin içindeki ergene hitap ediyordu. Ayrıca sütlü punçuna da diyecek yoktu.

Daha sigara salonuna girer girmez gözüne çarpan ilk iki kişi tesadüf bu ya Charles'ın okul arkadaşlarıydı; birisi bir piskoposun en küçük oğluydu ve babası için bir yüz karasıydı. Diğeriyse Charles'ın çok yakın bir zamana kadar olmayı umduğu şeydi: Yani bir baronet. Cebinde Northumberland'ın oldukça büyük bir bölümüyle doğan Sir Thomas Burgh o kadar sağlam bir kayaydı ki onu tarih bile yerinden kımıldatamamıştı. Ataları, ezelden beri avcılık, atıcılık, içki ve zamparalıkla iştigal etmişti; o da aile geleneklerine duyduğu derin bağla bu uğraşıları sürdürüyordu. Cambridge'deyken Charles'ın da katıldığı hızlı grubun lideriydi. Kırdığı cevizler bini aşmıştı. Onu kulüpten attırmak için çok çeşitli manevralar yapılmıştı; ama kulübün kömürleri, neredeyse bedava denebilecek bir fiyata, onun madenlerinin birinden geldiği için aklı başında olanların oyları hep ağır bastı. Bunun yanı sıra, dürüst bir hayat tarzı vardı. Utanmadan günah işlerdi ama ikiyüzlülük de yapmazdı. Tek kusuru cömertliğiydi; kulübün genç üyelerinin yarısı yaşamlarının bir döneminde ondan borç almışlardı; tam bir beyefendi gibi borç verirdi, faizsiz ve vadesiz. Üzerine iddiaya girilecek bir şey varsa, hesap defterini ilk açan o olurdu; o son derece ciddi üyelere, o kadar da ciddi olmadıkları gençlik günlerini hatırlatıyordu bir bakıma. Kısa boylu ve tıknazdı, şarap içip açık havada dolaştığı için yüzü hep kıpkırmızı olurdu; gözlerindeyse muhteşem bir masumiyet vardı, günahkârların o süt mavisi açıkkalpliliği. Charles'ın içeriye girdiğini görür görmez parıldadı bu gözler.

"Charley! Şu evlilik kapanından nasıl oldu da kaçabildin yahu?"

Charles, kendini aptal gibi hissederek gülümsedi. "İyi akşamlar Tom! Nathaniel nasılsın?" Zavallı piskoposun yüz karası ağzından hiç düşürmediği sigarasıyla, elini şöyle bir uzattı. Charles yine baronete döndü: "Yeminle salıverildim, dostum! Kızcağız Dorset'te; içmelere gitti."

Tom göz kırptı: "Sen de buraya içmelere geldin öyle mi? Ama duyduğuma göre yılın en güzel gülüymüş seninki. Nat söyledi. Kıskançlıktan çatır çatır çatlıyor. Kahrolası Charley, diyor. En iyi, en güzel kızı kaptı; bu haksızlık, di mi Nat?" Piskoposun oğlunun meteliksiz diye adı çıktığından, kıskandığı şeyin Ernestina'nın güzelliği olmadığını kestirebiliyordu Charles. Başka zaman olsa gazetelerin olduğu tarafa geçer veya kendisine karşı bu kadar insafsız olmayan başka bir arkadaş bulurdu. Ama o gün olduğu yerde kaldı. Punç ve köpüklüye bir diyecekleri var mıydı? Tabii ki hayır. O da yanlarına oturdu.

"Sayın amca bey ne vaziyette, Charles?" Sir Tom yine göz kırptı; ama bu onun mizacının o kadar ayrılmaz bir parçasıydı ki insanın alınması olanaksızdı. Charles mırıldanarak sağlığının çok iyi olduğunu söyledi.

"Tazılarla arası nasıl? Sor bakalım birkaç tane Northumberland tazısı ister mi? Benim yetiştirmeme rağmen melek gibi oldular. Tornado; Tornado'yu hatırlıyor musun? Onun torunları." Sir Tom'un Cambridge'deki odasında gizlice bir yaz geçirmişti Tornado.

"Hatırlamaz mıyım? Ayak bileklerim de hatırlıyor."

Sir Tom'un ağzı kulaklarına vardı: "Ya, sana bayılırdı. Hep sevdiklerini ısırmıştır. Sevgili yaşlı Tornado; ruhu şâd olsun." Punç bardağını hüzünle kafasına dikmesi arkadaşlarını güldürdü. Bu acımasızcaydı; çünkü hüznü sahte değildi.

Bu tür konuşmalarla iki saat geçirdiler; bu arada, iki şişe şampanya, bir kâse punç, bol bol pirzola ve böbrek (yemek odasına geçmişlerdi), onları sindirmek için bordo şarabı ve onu da bastırmak için iki şişe porto şarabı mideye indirdiler.

Sir Tom ve piskoposun oğlu içmeyi meslek edindikleri için Charles'tan daha çok içtiler. Dışarıdan bakıldığında, ikinci şişeden sonra Charles'tan daha sarhoş görünüyorlardı. Ama aslında onun ayıklığıyla diğerlerinin sarhoşluğunun gösterişten ibaret olduğu, Sir Tom'un önerisi üzerine "küçük bir şehir turu" için ayağa kalktıklarında belli oldu. Sadece Charles sallanarak yürüyordu. Bundan utanç duymayacak kadar fazla içmemişti üstelik; her ne kadar Bay Freeman gibi ticaretle yakından ilgili birinin o kulübün kapısından

içeri adım atmasına bile izin verilmese de, onun o gri, yargılayıcı gözlerini üzerinde hissediyordu.

Paltosunu tuttular, şapkasını, eldivenlerini ve bastonunu eline verdiler; sonra kendini dışarının ayazında buldu –hafif bir pus olsa da beklenen sis çökmemişti– büyük bir dikkatle Sir Tom'un arabasının kapısındaki armaya bakıyordu. Winsyatt acımasızca burnunun direğini sızlattı yine; ama tam o sırada arma ona doğru savruldu. Kollarından tutup arabaya bindirdiler, bir an sonra Sir Tom'un yanında ve piskoposun oğlunun karşısında oturuyordu. İkisinin birbirine göz kırptığını görmeyecek kadar sarhoş değildi; ama bunun ne anlama geldiğini soramayacak kadar sarhoştu. Umrumda değil, dedi kendi kendine. Sarhoş olduğundan, her şey gözlerinin önünde biraz salındığı için, geçmişteki ve gelecekteki her şeyi önemsiz bulduğu için mutluydu. Onlara Bayan Bella Tomkins'i ve Winsyatt'ı anlatmak için büyük bir istek duydu; ama bunu yapacak kadar da sarhoş değildi. Bir beyefendi hep beyefendi kalmalıdır, kafayı bulmuş olsa bile. Tom'a döndü:

"Tom... Tom, sevgili dostum, bok gibi şansın var."

"Senin de öyle Charley dostum. Hepimizin bok gibi şansı var."

"Nereye gidiyoruz?"

"Bok gibi şansı olanların felekten bir gece çalmak için hep gittikleri yere. Hey Nat, öyle değil mi?"

Bunun üzerine bir sessizlik oldu, Charles nereye gittiklerini çıkarmaya çalışıyordu. Arkadaşların ikinciye göz kırpışlarını bu sefer görmedi. Sir Tom'un son cümlesindeki anahtar sözcükler yavaş yavaş kendilerini belli ettiler. Ciddiyetle döndü:

"Felekten bir gece çalmak mı?"

"Bizim Mama Terpsichore'un evine gidiyoruz Charles. Esin perilerinin tapınağına ayin yapmaya gidiyoruz, şimdi anladın mı?"

Charles piskoposun oğlunun sırıtan yüzüne baktı:

"Tapınak mı?"

"Sözün gelişi, Charles."

"*Metonymia.** *Puella*** yerine Venüs diyorsun yani..." diye lafa girdi piskoposun oğlu.

* (Lat.) Metonimi, düzdeğişmece. (ç.n.)

** (Lat.) Genç kız. (ç.n.)

Charles onlara baktı ve aniden gülümsedi: "Harika bir fikir." Ama sonra pencereden ciddi ciddi dışarı bakmayı sürdürdü, arabayı durdurtup onlara iyi geceler demesi gerektiğini hissediyordu. Bir an aklını başına toplayıp onların şöhretini hatırladı. Sonra birden Sarah'nın yüzü belirdi; kapalı gözleriyle ona uzanmış o yüz, o öpüş... Bu kadar basit bir şeyi fazlaca abartıyordu. Başına açılan bütün dertlerin neden kaynaklandığını anladı: Bir kadına ihtiyacı vardı, bir kadınla yatmaya. Nasıl zaman zaman günah çıkarmaya ihtiyaç duyuyorsa, bu sefer de son bir kez günah işlemeye ihtiyaç duyuyordu. Sir Tom ve piskoposun oğluna baktı. Birisi köşesine kıvrılmış, diğeri bacaklarını koltuğa uzatmıştı. İkisinin de şapkaları yan yatmıştı. Bu sefer üçü de birbirlerine göz kırptılar.

Viktorya devri Londra'sının, o çağı resmederken gizemli bir biçimde –çünkü birçok açıdan bir merkezdi– dışarıda bıraktığımız, eğlence semtine giden araba seline kapılmışlardı çok geçmeden: Gazinolar (kumar oynamaktan çok buluşma yeri olarak kullanılanlardan), kafeler, sigara salonları daha aleni yerlerini süslerdi (Samanpazarı, Regent Sokağı gibi), oraya açılan bütün ara sokaklardaysa neredeyse aralıksız genelevler vardı. Samanpazarı'ndaki meşhur midye dükkânını ("istiridyeler, midyeler, konserve ve füme somon") ve kırmızı kumaşlar ile pirinçten yapılmış, fazlasıyla göze çarpan tezgâhının ardında gerçekten de Londra patates satıcılarının kaanı gibi oturan, Kaan'ın işlettiği Kral Albert Patatesçisi'ni geçtiler. Sokaklar günah kızlarıyla dolup taşıyordu (piskoposun oğlu uzun saplı gözlüğünü kılıfından çıkardı), arabalarında gezen büyük fahişeler, kenarlarda yürüyen çömezler... ağzı süt kokan, masum köylü kızlarından, brandy'nin kızılı yanaklarına vurmuş kart orospulara kadar hepsi. Bir renk ve moda karmaşası; çünkü burada isteyen istediğini giyiyordu. Parisli denizciler gibi pantolon şapka giymiş kızlar, senyoritalar, Sicilyalı köylü kızlar gibi giyinmiş kızlar; o civardaki sayısız ucuz tiyatronun oyuncuları sahne kıyafetleriyle sokaklara dökülmüştü sanki. Müşteriler çok sönük kalıyordu; sayıca eşit olan erkekler, ellerinde baston, dudaklarında yaprak sigara, gecenin çeşitlerini gözden geçiriyordu. Bu kadar içki içmemiş olmayı istese de

Charles, her şeye dönüp dönüp tekrar bakıyordu; ortam o kadar hoş, o kadar neşeli, o kadar canlı, o kadar anti-Freemancaydı ki...

Terpsichore, bizim üçlünün de on dakikada havasına girdiği izleyici grubunu ağırlamaya tenezzül etmezdi sanırım. Altı-yedi genç adam ve iki yaşlı adam, ki Charles, bunlardan birinin Lordlar Kamarası'nın temel direği olduğunu biliyordu, Samanpazarı'nın hemen bitimindeki dar ve iğrenç bir sokaktan gidilen, en lüks Paris modasına göre döşenmiş geniş salonda oturuyorlardı. Her yerinde mumlar yanan odanın bir ucunda, üzerine simle bir çift satir ve bir çift su perisi işlenmiş olan koyu kırmızı perdelerin ardında küçük bir sahne vardı. Satirlerden birisi çoban kızına sahip olmaya çalışıyordu; diğeri vuslata ermişti bile. Perdenin üzerindeki yaldızlı bir plakanın üstüne siyah harflerle *Carmina Priapea XLIV* yazılmıştı.

Velle quid hanc dicas, quamvis sim ligneus, hastam,
oscula dat medio si qua puella mihi?
augure non opus est: "in me" mihi credite, dixit,
*"utetur veris viribus hasta rudis."**

Perdesi çekilmiş pencerelerin arasındaki boşluklara asılmış altın yaldızlı çerçeveler içindeki çeşitli baskılarda da çiftleşme teması tekrar ediliyordu. Üzerinde sadece kombinezon olan, saçlarını açmış bir kız bekleyen beylere Reoder şampanyası sunmaya başlamıştı bile. Geride fazlaca boyalı ama edeplice giyimli elli yaşlarında bir kadın müşterilerini sessizce süzüyordu. Mesleği çok farklı olmasına rağmen zihniyeti, Exeter'deki Bayan Endicott'ınkinin aynıydı; ama onun kazancı şilinlerle değil ginelerle ölçülüyordu.

Bunu izleyen sahneler tarih boyunca insanlık edimlerinin hepsinden daha az değişime uğramıştır herhalde; o akşam Charles'ın gözle-

* Konuşan, tanrı Priapus: Eski Romalılar hem hırsızları korkutsun hem de bereket getirsin diye onun kalkık penisli ufak tahta heykelciklerini bağ ve bahçelerine serpiştirirlerdi. Şöyle diyor: "Bu kız tahtadan yapılmış olduğum halde neden benim mızrağımı öpüyor, bilmek ister misin? Bunu anlamak için falcı olmaya gerek yok." "İnşallah" diyor kız, "erkekler bu mızrağı bana saplamak isterler, hem de sapına kadar!"

ri önünde yapılanlarla aynıydı Heliogabalus'un izledikleri: Hatta Agememnon'un bile; bugün de sayısız Soho salonunda aynı şeyler yapılıyor. Bu çok eski ve geçerli eğlence biçiminin değişmezliği, bana başka birinin hayal gücünü ödünç alma şansı tanıdığı için beni özellikle memnun ediyor. Daha bu yakınlarda çok iyi olmakla birlikte çok da dikkatsiz olan bir sahafın raflarını karıştırıyordum. "Tıp" başlığı altında, *Hepatoloji'ye Giriş ve Bronş Sisteminin Hastalıkları* arasında çok daha sıkıcı bir başlığa rastladım: *İnsan Kalbinin Tarihçesi.* Halbuki gayet canlı insan penisinin sıkıcılıkla alakası olmayan tarihçesiydi. 1749'da basılmış, Cleland'ın türün başyapıtı olan *Fanny Hill*'iyle aynı yılda. Yazarda o ustalık yok ama idare eder:

"İlk girdikleri Ev olan meşhur bir banyoda karşılarına çıkan Kent Kekliklerini, Köyde üzerlerine Ağ attığı bütün kekliklerden daha fazla beğendi Camillo; hele aralarında Endam Kraliçesi Bayan M.'yi görünce bizim Serseri Takımı, aralarına yeni katılan bu Acemiye, daha önce hayal bile edemeyeceği bir Sahne göstermek istediler.

Geniş bir Odaya götürüldüler, Şarap getirildi, Garson yollandı, ilk Bardaklar kafaya dikildikten sonra Hanımlara hazırlanmaları buyruldu. Hemen çırılçıplak soyunup, Masanın üzerine çıktılar. Camillo bu Hadiseye pek şaştı, hele Kızların hangi Gayeye hizmetle böyle Yükseklere çıktığına hiç aklı ermedi. Kızlar düzgün yapılı, taze yüzlüydüler ve Saçlarıyla tüylerinin kuzguni karasıyla iyice vurgulanan Tenleri Kar beyazıydı. Yüzleri çok güzeldi, Yanaklarında parlayan o doğal Kırmızılıkla Camillo'ya, Venüs'e bile rakip olabilecek gerçek Güzellik Timsalleri gibi göründüler. Yüzlerine bakmayı bitirince, Gözlerini utanarak Meşk Sunağına indirdi ki o Ana kadar burasını hiç bu kadar açık seçik görmemişti...

Hele Meşhur Endam Kraliçesinin o Nahiyesi, o ana kadar hissettiği ya da gördüğü her şeyden daha fazla cezp etti Dikkatini. Meşk Tahtını kaplayan, uzun, kuzguni siyah, sık Tüyleri, Büyülü Mağaranın Girişini ortaya çıkaracak şekilde ustalıkla iki yana ayırmıştı. Bu tüylü bölgenin enteresan Biçimi Camillo'ya çok tuhaf bir Keyif verdi, Aşiftelerin sergiledikleri diğer Oyunbazlıklar bu duyguyu iyice artırdı. Her biri birer Bardak Şarap doldurdular ve sere serpe uzanıp Bardaklarını Venüs Tümseğinin üzerine yerleştirdiler; Gruptaki bü-

tün Adamlar, o ayartıcı Tümseğin üzerinde duran bardaktan içmeye koyuldular, bu sırada Haspalar Heyecanı artırmak için şehvani hareketler yapmaktan geri durmuyorlardı. Sonra, bu eğlentiden artık gına gelmiş olanların azalan İhtirasını artırmak için çeşitli Pozlar ve Numaralar yapmaya koyuldular, sonra da zavallı Camillo'yu sıcak Şelalelerin altından geçmeye zorladılar ki Sandalı alabora olmuş gibi bedbaht etti bu onu. Her ne kadar bu iş bütün Grubu kahkahadan kırıp geçirse de, kendisi tahammül etmek için epeyce sabır gösterdi; çünkü yeni üyelerin Cemiyete kabulü için bunun gerekli olduğu söylenmişti ona. Camillo artık Kadınların şaşılası Hayâsızlıklarından tiksinmeye başlamıştı; ilk başta hissettiği o tedirginlikten eser kalmamıştı, Grubun onları yollamasını istiyordu; ama bütün Egzersizlerini bitirmeden ondan ayrılmaya niyeti yoktu Arkadaşlarının; hayâsız Buluşlarını sergilerken yaptıkları her Yeniliğin karşılığını fazlasıyla alan Huriler, genç Serserileri memnun etmek için pek de nazlanmıyorlardı, Utanma denen şeyden habersiz, İnsan denen Yaratığın kendini nasıl alçaltabileceğini göstermeye devam ettiler.

Son Hünerleri, Sefahatin Oğullarını öyle bir galeyana getirdi ki bu Sahneyi bitirmek için herkesin kendi payına düşen eşi seçip, az önce taklidini gördükleri şeyleri sahiden yapmasını istediler. Ama Huriler o kadar ileri gitmek istemediler, Mesleklerine gölge düşer korkusuyla Erkeklerin kendilerine dokunmasına izin vermeyişleri bu Hatunların tek ölçüsüydü. Daha önceki Hareketlerini görünce, onların Para uğruna yapamayacağı hiçbir Rezillik olmadığına inanan Camillo çok şaşırmıştı: Edepsizlikleri yüzünden hatunlarla yatmayı aklından çıkarmış olmasına rağmen, onların bu reddinden sonra, sanki namuslu bakirelermiş, sanki onların Aşifteliklerini hiç görmemiş gibi içinde güçlü bir Arzu uyanmıştı; öyle ki o da Gruptaki diğer Adamlar gibi büyük bir azimle kızları kandırmak için dil dökmeye başladı."

Mama Terpsichore'un evinde neler olduğunu bu satırlar hemen hemen açıklıyor, bir tek şey dışında: 1867'de, 1749'daki kadar nazlı olmayan kızlar, son sahnede seve seve açık artırmaya razı oldular.

Ama Charles orada değildi. İlk baştaki daha az açık saçık sahneleri keyifle izlemişti. Görmüş geçirmiş adam maskesini takmıştı,

Paris'te çok daha iyilerini görmüştü (en azından Sir Tom'un kulağına böyle söylemişti), her türlü zevkten usanmış genç zampara rolünü oynuyordu. Ama kızların giysileriyle birlikte sarhoşluğu da azaldı; yanındaki adamın şehvetle aralanmış dudaklarını gördü, Sir Tom'un piskoposun oğluna hangi parçayı seçtiğini söylediğini duydu. Beyaz gövdeler birbirlerine sarılıyor, kıvranıyor, taklitler yapıyorlardı; ama kızların davetkâr, sabit gülüşlerinin ardında bir umutsuzluk varmış gibi geldi Charles'a. Bir tanesi çocuktu, ergenliğe henüz adımını atmıştı; o ağırbaşlı, masum tavırlarının altında gerçekten bakirelere has bir şeyler vardı, hâlâ hüzünlüydü, meslekte kaşarlanmamıştı henüz.

Bir yandan içi bulanırken, bir yandan da cinsel açıdan uyarılıyordu. Bu gösterinin herkesin gözü önünde yapılmasından iğreniyordu; ama içindeki hayvan yüzünden huylanıp heyecana da gelmişti. Gösteri bitmeden bir süre önce yavaşça ayağa kalkıp sanki tuvalete gidiyormuş gibi odayı terk etti. Dışarıdaki antrede, daha önce şampanya servisi yapan küçük *danseuse*, beyefendilerin paltoları ve bastonlarının yığılı olduğu masanın yanında oturuyordu. Ayağa kalkarken yapay bir gülümseme belirdi boyalı yüzünde. Charles bir an, onun özellikle dağıttığı kâküllerine, çıplak kollarına ve neredeyse çıplak denebilecek göğüslerine baktı. Tam ağzını açıyordu ki fikrini değiştirdi ve sertçe paltosunu işaret etti. Masanın üzerine bir teklik fırlatıp sendeleyerek dışarı çıktı.

Yolun sonundaki sokakta bekleyen bir sürü araba vardı. En öndekine binip, bağırarak Kensington'da kendi oturduğu sokağın yanındaki sokağın ismini söyledi (ihtiyatlı Viktoryenlerin icatlarından birisiydi bu) ve içeri çekildi. Kendini soylu hissetmiyordu; sanki bir hakareti sineye çekmiş ya da düellodan kaçmış gibiydi. Babasının hayatında böyle akşamlar çok sıradandı; bunlara katlanamaması kendisinin garip olduğunu gösteriyordu. Neredeydi şimdi o görmüş geçirmiş adam? Sefil bir korkağa dönüşmüştü. Ya Ernestina, nişan yeminlerine ne olmuştu? Rüyasında özgür olduğunu görüp ayağa kalkmaya çalışırken zincirlere takılıp hücresinin gerçekliğine dönen bir mahkûm olmaktı onları hatırlamak.

Araba dar bir sokakta ağır ağır ilerliyordu. Sokak arabalarla dolup taşıyordu; çünkü hâlâ günah muhitindeydiler. Her ışığın altında, her kapı eşiğinde fahişeler duruyordu. Arabanın karanlığından onları izliyordu Charles. İçinin kaynadığını, tahammül edemediğini hissediyordu. Eğer elinde sivri bir çivi olsaydı, Sarah'nın diken ağacının önünde yaptığı gibi, parmağına batıracaktı, kendini cezalandırmak, içindeki zehri akıtmak için o kadar büyük bir istek duyuyordu ki...

Daha sakin bir sokak. Altında yalnız bir kızın durduğu lambanın yanından geçtiler. Belki de biraz önce geldikleri sokaktaki kadınların sıklığından, orada mahzun gibi duruyordu, sanki onlara yaklaşmaya cesaret edemeyecek kadar deneyimsizdi. Yine de mesleği aşikârdı. Göğsünde yapma güller olan, rengi kaçmış pembe, keten bir elbise giyiyordu; omuzlarına beyaz bir şal atmıştı. Yeni moda, küçük ve erkeksi bir şapka, file içine toplanmış kumral saçlarının üzerine oturtulmuştu. Geçen arabaya baktı; saçlarının renginde, koyu gölgeli gözlerinde, hafif arzulu duruşunda öyle bir şey vardı ki Charles, arabanın oval penceresinden sarkıp bakmayı sürdürdü. Bir an ne yapacağını bilemedi, sonra bastonuyla arabanın tavanına var gücüyle vurdu. Sürücü hemen durdu. Telaşlı ayak sesleri geliyordu; sonra arabanın açık tarafında, biraz aşağısında bir yüz belirdi.

Sarah'ya o kadar da benzemiyordu. Saçları doğal olmayacak kadar kızıldı; hem basit bir hali vardı, serinkanlı bakışlarında, kırmızı boyalı gülüşünde yapay bir cüret okunuyordu; dudakları kan kırmızısıydı. Ama hafiften de olsa andırıyordu onu: kalın kaşları, belki de ağzı.

"Odan var mı?"

"Evet, efendim..."

"Arabacıya nereye gideceğini söyle!"

Bir an gözden kaybolup arkadaki sürücüye bir şeyler söyledi. Sonra arabayı sallayarak çıktı ve daracık boşluğu ucuz parfüm kokusuyla doldurarak Charles'ın yanına oturdu. Kızın eteğinin ve kol yeninin ince kumaşının sürtünüşünü duyuyordu Charles ama birbirlerine dokunmuyorlardı. Araba hareket etti. Birkaç yüz metre sessiz gittiler.

"Sabaha kadar mı, efendim?"

"Evet."

"Soruyom; çünkü öyle diyilse geri dönüş parasını da ücrete ekliyom."

Charles başını sallayarak karşısındaki karanlığa baktı. Yine bir yüz metre kadar at nallarından başka ses duyulmadı. Koluna hafifçe yaslanmasından onun biraz rahatladığını hissetti Charles.

"Bu mevsim havalar çok soğuk gidiyor."

"Evet." Charles ona baktı: "Sen daha çok hissediyorsundur."

"Kar yağdığında çalışmıyom. Bazıları çalışıyor. Ben diyil."

Yine sessizlik oldu. Bu sefer Charles konuştu:

"Uzun zamandır mı?.."

"On sekizimden beri, efendim. Mayısta iki yıl olacak."

"Ya!.."

Tekrar sessizlik çöktüğünde Charles yan gözle ona baktı. Korkunç bir hesap takıldı kafasına: Üç yüz altmış beş, üç yüz "iş günü" desen, ikiyle çarp... bir hastalığı olmaması ihtimali altı yüzde birdi. Bunu sormanın kibar bir yolu var mıydı? Hayır, yoktu. Dışarıdan gelen ışıktan faydalanarak ona tekrar baktı. Cildi pürüzsüz gibiydi. Kendini aptal gibi hisssetti; biraz önce çıktığı o lüks müessesede frengiye yakalanma olasılığı çok daha düşüktü. Gidip basit bir kenar mahalle sürtüğünü almıştı... ama iş çığırından çıkmıştı. Böyle olmasını istiyordu. Kuzeye, Tottenham Mahkeme Sokağı'na gidiyorlardı.

"Parayı şimdi vereyim ister misin?"

"Fark etmez, efendim. Nasıl isterseniz."

"İyi öyleyse. Ne kadar?"

Duraksadı. Sonra: "Normal mi efendim?" dedi.

Charles şaşkınlıkla şöyle bir bakıp başını salladı:

"Sabaha kadar olunca genellikle..." bu duraksamasında acınası bir yapaylık vardı, "... bir altın alıyom."

Yeleğinin ceplerini karıştırıp çıkardığı parayı ona uzattı.

"Teşekkür ederim, efendim." Parayı usulca çantasına koydu. Sonra Charles'ın gizli korkusuna üstü kapalı bir cevap verdi: "Sadece beyefendilerle çıkarım, efendim. Korkmanıza gerek yok."

Bu kez de Charles ona, "Teşekkür ederim!" dedi.

40

Dudaklarına, ah, kimlerin
O dudak öyle değdi,
Benden önce kim bilir kim
O sinede dinlendi...
MATTHEW ARNOLD,
"Ayrılış" (1853)

Tottenham Mahkeme Sokağı'nın doğusunda dar bir yan sokağın üzerindeki evin önüne yanaştı araba. Hemen aşağıya atlayan kız biraz ilerideki basamakları çıkarak kapıyı açıp içeri girdi. Arabacı çok yaşlı bir adamdı, kat kat pelerinli sürücü paltosunu ve kalın bantlı şapkasını o kadar uzun zamandır giyiyordu ki vücudunun bir parçası gibi duruyorlardı. Kamçısını yerine koyup ağzındaki kürdanı çıkardıktan sonra, parayı almak için kirli elini çukurlaştırarak uzattı. Bu sırada, sanki Charles'ı tekrar görmeye tahammülü yokmuş gibi gözlerini karanlık sokağın öteki ucuna dikmişti. Charles

bakılmamaktan memnundu; arabacının büyük bir kararlılıkla ona hissettirmeye çalıştığı kadar iğrenç hissediyordu kendini. Bir an kararsız kaldı. Kız gözden kaybolduğuna göre arabaya binip gidebilirdi... ama sonra inadı tutup parayı ödedi.

Fahişeyi, loş antrede sırtı dönük onu beklerken buldu Charles. Kız dönüp bakmadı ama kapıyı kapadığını duyar duymaz merdivenleri çıkmaya başladı. Evde yemek kokusu vardı, arkada bir yerlerden belli belirsiz sesler geliyordu.

Havasız merdiven boşluğunda iki kat çıktılar. Kız bir kapı açıp Charles içeri girene kadar bekledi; sonra da dönüp sürgüyü çekti. Sonra gidip ateşin üzerindeki gaz lambasını yaktı. Ateşi canlandırıp içine biraz daha kömür attı. Charles etrafına bakıyordu. Yatak dışında odadaki her şey rüküş ama tertemizdi. Yatak başları demir ve pirinçten yapılmıştı, pirinçler o kadar iyi parlatılmıştı ki altın gibi duruyordu. Yatağın karşısındaki köşede ardından lavabonun göründüğü bir paravan vardı. Birkaç ucuz süsleme, duvarlarda birkaç ucuz resim. Yıpranmış muare perdeler çekilmişti. Odanın hangi amaç uğruna kullanıldığını belli eden hiçbir şey yoktu.

"Kusura bakmayın, efendim. Kendinizi evinizde bilin. Ben hemen gelirim."

Bir başka kapıdan, evin arka tarafına bakan bir odaya geçti. İçerisi karanlıktı, Charles kızın kapıyı usulca kapadığını fark etti. Sırtını ateşe verip öylece dikildi. Kapalı kapının ardından uyandırılan bir çocuğun hafif zırıltısını, onu susturmak için söylenen birkaç kelimeyi duydu. Kapı tekrar açıldı ve fahişe geri döndü. Şalını ve şapkasını çıkarmıştı. Sinirli sinirli Charles'a gülümsedi.

"Küçük kızım, efendim. Hiç sesini çıkarmaz. Kuzu gibidir." Charles'ın hoşnutsuzluğunu sezerek telaşla konuşmayı sürdürdü: "Eğer acıktıysanız hemen şuracıkta bir et lokantası var, efendim."

Aç değildi Charles; ama cinsel bir açlık da çekmiyordu. Ona bakmakta güçlük çekiyordu.

"Lütfen sen ne istiyorsan ısmarla. Ben bir şey istemiyorum... yani... belki, varsa şarap olabilir."

"Fransız mı yoksa Ren mi efendim?"

"Beyaz Alman şarabı: Ne dersin?"

"Teşekkür ederim, efendim. Çocuğu yollarını şindi."

Yine ortadan kayboldu. Sert bir sesle aşağı bağırdığını duydu.

" 'Arry!"

Mırıltılar duyuldu, ön kapı çarpıldı. Geri döndüğünde Charles kıza para isteyip istemediğini sordu. Ama anlaşılan ücrete bu da dahildi.

"Oturmaz mısınız, efendim..."

Charles'ın hâlâ elinde tuttuğu paltosu ve şapkasını almak için uzandı kız. Charles elindekileri kıza verip, frakının kuyruğunu iki tarafa atarak ateşin yanına oturdu. Kızın ateşe attığı kömür daha alev almamıştı. Kız ateşin ve Charles'ın önüne diz çöküp ateşi tekrar karıştırdı.

"Bunlar en iyi cins, bu kadar uğraştırmamaları lazım. Hep kömürlük yüzünden. Çok nemli."

Ateşten yayılan kırmızı ışıkta onun profiline baktı. Güzel bir yüz değildi bu; ama sağlıklı, sakin, tasasız bir yüzdü. Göğsü iri, bilekleri ve elleri şaşırtıcı ölçüde narindi. Bunlar ve gür saçları bir an isteğini alevlendirdi. Neredeyse elini uzatıp ona dokunacaktı ama vazgeçti. Biraz daha şarap içerse kendini daha iyi hissedecekti. Bir süre daha öyle kaldılar. En sonunda kız ona baktı, o da gülümsedi. Sabahtan beri ilk defa uçucu bir huzur duydu içinde.

Gözlerini tekrar ateşe çevirip mırıldandı kız: "İki dakikada gelir. Hemen şuracığa gitti."

Yine sessizliğe gömüldüler. Ama böylesi anlar Viktorya çağında yaşayan bir erkek için çok tuhaftı; karı koca arasındaki samimiyet bile geleneğin demir kurallarına bağlıydı. Yine de Charles buradaydı işte, bir saat önce varlığından bile haberdar olmadığı bu kadının ateşinin yanında oturuyordu, kıpkırmızı...

"Küçük kızının babası?.."

"Askerdi, efendim."

"Asker mi?"

Kız ateşe baktı: Anılara gömülmüştü.

"Şimdi Hindistan'da."

"Seninle evlenmeyecek mi?"

Charles'ın bu masumiyetine gülerek başını salladı: "Doğum için bana para verdi." Sanki adam, kendinden beklenen her şeyi yapmış gibi konuşuyordu.

"Geçinmek için başka bir iş yapamaz mısın?"

"İş var. Ama sabahtan akşama kadar. Küçük Mary'ye bakmak için bir kadın tutmaya kalksam..." omzunu silkti. "Hepsi laf, bir kere kötü yola düştün mü bir daha çıkamıyosun. Geri dönüş yok, mecburen başının çaresine bakıcaksın."

"Sence bunu yapmanın en iyi yolu bu mu?"

"Ben artık başka bir yol bilmiyom, efendim."

Sesinde ne utanç ne de pişmanlık vardı. Kaderi belirlenmişti ve değiştirecek hayal gücü yoktu onda.

Merdivenlerde ayak sesleri duyuldu. Kalkıp kapıya gitti ve daha çalınmadan açtı. Dışarıda on üç yaşlarında bir çocuk gördü Charles, belli ki bakmaması tembihlenmişti; çünkü kız tepsiyi masaya koyup cüzdanıyla geri dönene kadar gözlerini yerden kaldırmadı. Bozuklukların şıngırtısı duyuldu, sonra kapı kapandı. Bir bardağa şarap koyup Charles'a getirdi, sonra sanki bütün şarapların ısınması lazımmış gibi şişeyi ocağın yanına koydu. Sonra oturup tepsinin üzerindeki bezi kaldırdı. Charles göz ucuyla, küçük bir börek, patates ve bir bardak su gördü; ama lokantadan bardakla su getirilmeyeceğine göre cin filandı herhalde. Kendi şarabı asit gibiydi ama hislerini köreltir ümidiyle içti.

Canlanmış olan ateşin hafif çıtırtıları, gaz musluklarından çıkan tıslamalar, tabak çatal şangırtısı; buraya gelişinin esas amacını nasıl gerçekleştireceğini bilemiyordu. Sirkeye benzeyen şaraptan bir bardak daha içti.

Ama kız çok geçmeden yemeğini bitirdi. Tepsi dışarı çıkarıldı. Sonra küçük kızın uyuduğu karanlık odaya geçti. Hemen geri döndü. Önünü kapalı tuttuğu beyaz bir *peignoir* vardı üzerinde. Saçlarını açıp omuzlarına dökmüştü; sabahlığın önünü, altında çıplak olduğunu göstermeye yetecek kadar sıkı tutuyordu. Charles ayağa kalktı.

"Acele etmeyin, efendim. Şarabınızı bitirin."

Sanki daha önce farkına varmamış gibi yanında duran şişeye

baktı Charles; sonra başını sallayarak yerine oturup kendine bir bardak şarap koydu. Kız bir eliyle *peignoir*'ı sıkı sıkı tutarak, uzanıp diğer eliyle gaz lambasını kıstı. Alevlerin ışığı onu sarmalıyor, genç hatlarını yumuşatıyordu; yine yüzünü ateşe dönerek Charles'ın ayakları dibine oturdu. Biraz sonra iki elini de ateşe uzatınca sabahlığın önü azıcık açıldı. Yarı örtülü, beyaz bir meme gördü gölgede Charles.

Kız ateşe doğru konuştu: "Dizlerinize oturmamı ister miydiniz efendim?"

"Evet... lütfen!"

Charles şarabını bir dikişte bitirdi. Kız sabahlığın önünü yeniden kapatarak ayağa kalktı, sonra sağ kolunu Charles'ın omzuna atarak gergin bacaklarının üzerine rahatça oturdu. Charles sol kolunu onun beline doladı ama sağ kolu gülünç bir doğallıkla koltuğun kenarında duruyordu. Bir süre sol eliyle sabahlığın önünü tutmayı sürdürdü kız, sonra sabahlığını bırakıp Charles'ın yanağını okşadı. Bir an bekleyip diğer yanağını öptü. Gözleri karşılaştı. Sanki utanıyormuş gibi dudaklarına baktı ama işini hiç utanmadan yapıyordu.

"Siz çok yakışıklı bir beyefendisiniz."

"Sen de hoş bir kızsın."

"Bizim gibi kötü kızları seviyosun, ha?"

Kızın "efendim"li, sizli bizli konuşmayı bıraktığının farkına vardı Charles. Sol kolunu daha da sıktı.

Kız uzanıp Charles'ın inatçı sağ elini tuttu ve sabahlığın altındaki çıplak memesine bastırdı. Avcunda kızın meme ucunun sertliğini duydu Charles. Kız onun başını kendine çekti, Charles, yasak kadın teninin, ipeksi, gergin yuvarlaklarını, o unutulmuş şiiri hatırlayarak önce memeyi kavrayıp, sonra da sabahlığın derinlerindeki bel kıvrımlarına inerken öpüştüler. Kız çıplaktı ve ağzı biraz soğan kokuyordu.

İlk bulantı dalgasına neden olan belki de buydu. Saklamaya çalıştı, iki ayrı insan gibiydi: İçkiyi fazla kaçırmış birisi ve artık iyice şehveti kabarmış birisi. Sabahlık utanmazca açılıp düşerek, kızın ince belini, o karanlık kuyuyu, hem görünüşleri hem de uyguladıkları baskıyla onu tahrik eden beyaz kalçaları ortaya çıkardı. Charles'ın

eli kızın belinden daha aşağı inmiyordu; yukarıda, açık memelere, boyna, omuzlara dokunarak dolaşıyordu. İlk başta elini yönlendirmek dışında hiçbir şey yapmadı kız; onun pasif kurbanıydı, başını omzuna dayamıştı, sıcak bir mermer, çıplak bir Etty heykeli, mutlu sona ulaşmış Pygmalion miti. Charles'ın yine midesi bulandı. Kız bunu hissetti ama yanlış yorumladı.

"Ağır mı geldim kuca'na?"

"Yo... bu şey..."

"Güzel bir yataktır bu. Yumuşak."

Yatağın yanına gidip çarşafları özenle katladı, sonra dönüp Charles'a baktı. Sabahlığı iyice kaydırdı omuzlarından. Biçimli bir vücudu vardı, kalçaları güzeldi. Bir an bekledikten sonra yatağa oturup ayaklarını çarşafların altına kaydırdı, sonra gözlerini kapayarak uzandı, bu pozu hem kibar hem de kışkırtıcı bulduğu belliydi. Kömürlerden biri alev almış, duvara koyu, titrek gölgeler düşürüyordu; yatağın demirleri bir kafes gibi kızın arkasındaki duvarda dans ediyordu. Charles midesine hâkim olmaya çalışarak ayağa kalktı. Şarap yüzünden olmuştu; onu içmesi çılgınlıktı. Kızın gözlerini açıp ona baktığını gördü. Kız bir an durakladı, sonra o narin beyaz kollarını uzattı. Charles frakını işaret etti.

Birkaç dakika sonra kendini daha iyi hissediyordu, ciddi ciddi soyunmaya başladı; elbiselerini, kendi odasında asla yapmadığı kadar düzenli olarak sandalyenin arkasına koyuyordu. Botlarını çözmek için yine oturması gerekti. Pantolonunu ve o zamanın modası olduğu üzre dizlerinin altına kadar inen iç çamaşırlarını gözlerini ateşe dikerek çıkardı. Ama gömleğini bir türlü çıkaramadı. Bulantı geri dönmüştü. Gözlerini kapayıp kendini kontrol etmeye uğraşarak, dantelli şömine rafına tutundu.

Bu seferki gecikmesini utangaçlığına yoran kız üzerindeki çarşafları fırlatıp yanına gidip onu yatağa çekecekmiş gibi doğruldu. Charles ona doğru yürümeye zorladı kendini. Kız kendini tekrar yatağa bıraktı, bu sefer gövdesini örtmemişti. Charles yatağın kenarında durup ona baktı. Kız kollarını uzattı. Charles hâlâ bakıyordu. Yalnızca başının döndüğünü hissediyordu; midesinde hepsi birden

ayaklanmış olan sütlü punç, şampanya, bordo şarabı, porto şarabı ve o kahrolası beyaz şarabın tatları ağzına geliyordu...

"Senin adını bilmiyorum."

Kız ona gülümseyerek ellerini tuttu ve kendine çekti.

"Sarah, efendim."

Charles'ın içi dayanılmaz bir çalkantıyla altüst oldu. Kendini yana atıp kızın şaşkınlıkla geri çektiği başının yanında yastığın üzerine kusmaya başladı.

41

... Doğrul ve çırp kanadını
Ey dans eden tanrı, ey şehvet ziyafeti;
Yüksel, at içindeki hayvanı,
Bırak ölsün maymunla kaplan.
TENNYSON, *In Memoriam* (1850)

O sabah belki de yirmi dokuzuncu kere aşçıyla göz göze gelip, gözlerini mutfak kapısının üzerindeki çıngıraklara, oradan da ustalıkla tavana çevirmişti Sam. Öğlen vaktiydi. Sabahleyin izinli olmanın Sam'i memnun edeceğini düşünürdünüz herhalde; ama onu memnun eden yegâne sabahlar, asık suratlı Bayan Rogers'la değil de daha çekici bir hanım arkadaşla geçirdiği sabahlardı.

" 'İç kendinde diyil" dedi dul kadın, belki yirmi dokuzuncu defa. Aslında huzurunu kaçıran, üst kattaki genç lorddan çok Sam'di.

Lyme'dan döneli iki gün olmuştu ve uşak ortada bazı karanlık işler döndüğünü ima edip duruyordu. Winsyatt konusundaki havadisleri hemen yetiştirmişti; ama onları anlatırken "Keşke 'epsi bu kadar olsa" deyip duruyordu. Ağzından başka laf almak mümkün değildi. "Öyle sırlar var ki Bayan R, kesinlikle açığa çıkmamalı. Kendi gözümle gördüklerime inanamadım."

Sam hınçlanmakta haklıydı. Bay Freeman'ı görmeye gittiği akşam, ona izin vermeyi ihmal etmişti Charles. Bu yüzden Sam, gece yarılarına kadar evde, uyumadan beklemiş, kapı açıldığında da bembeyaz bir yüzdeki kara bakışlarla karşı karşıya kalmıştı.

"Sen ne halt etmeye hâlâ ayaktasın?"

"Çünkü dışarıda yemek yiyeceğinizi söylemediniz, Bay Charles."

"Kulübe gittim."

"Evet, efendim."

"Öyle arsız arsız bakıp durma bana."

"Baş üstüne, efendim!"

Sam ellerini uzatıp, Charles'ın ona fırlattığı, dış giyimiyle başlayıp, zehir saçan bir bakışla biten, şeyleri almaya –daha doğrusu yakalamaya– çalıştı. Sonra efendi haşmetle merdivenleri çıktı. Zihni oldukça ayıktı ama gövdesi hâlâ biraz sarhoştu, Sam'in gizlediği acı sırıtışından da belliydi bunu anladığı.

" 'Aklısın, Bayan R. 'İç kendinde diyil. Dün gece körkütük sar'oştu."

"Dünyada inanmam!"

"Da'a inanmayacağınız öyle çok şey var ki, Bayan R. Ama 'epsi de oldu."

" 'İç de belli etmiyo."

"Ser veririm de sır vermem, Bayan R." Aşçı derin bir nefes aldı. Başkasının çöplüğünde ötmeye kalkışmıştı. Sam ona sırıttı. " 'Ani sen de az diyilsin, Bayan R. 'Em de 'iç."

Eninde sonunda Charles'a duyduğu kırgınlık ser yerine sır vermesini sağlayacaktı. Ama zilin çalmasıyla kendini kurtardı, Bayan Rogers'ın da hevesi kursağında kaldı. Sam sabahtan beri ocağın üstünde beklemekte olan sıcak su dolu güğümü aldı, aşçıya göz kırptı ve ortadan kayboldu.

İnsan akşamdan kaldı mı iki türlü uyanır: Ya kendini kötü hisseder ve zihni bulanıktır ya da kendini kötü hisseder ve zihni berraktır. Aslında Charles zili çalmadan epeyce önce uyanmış ve ayağa kalkmıştı. O ikinci türe giriyordu. Bir gece önce olup bitenleri bütün netliğiyle hatırlıyordu.

Kusması, o yatak odasında zaten pek cılız olan cinsel öğeyi tümüyle ortadan kaldırdı. Ad yönünden bahtsız çıkan tercihi, telaşla ayağa kalkıp sabahlığını üstüne geçirdi ve fahişelik kadar hemşirelikte de başarılı olduğunu gösterdi. Charles'ı ateşin yanındaki koltuğa geri götürdü, orada şarap şişesini gören Charles yine kusmaya başladı. Ama bu sefer kız lavabonun altından leğeni getirip hazır etmişti. Charles öğürtülerin arasında özür dileyip duruyordu:

"Çok üzgünüm... afedersin... bir şey dokundu galiba..."

"Zararı yok, efendim, zararı yok. Çıkarın da rahatlayın."

Zaten çıkarıp rahatlamaktan başka çaresi de yoktu. Kız gidip şalını getirdi ve onun omzuna koydu. Dizleri üzerinde iki büklüm olmuş, kafasını leğene eğmiş, yaşlı bir büyükanne gibi gülünç bir halde oturdu kaldı bir süre. Zaman geçtikçe kendini daha iyi hissetmeye başladı. Uyumak ister miydi? Evet, ama kendi yatağında. Kız cama gidip sokağa baktı ve Charles titreye titreye giyinirken odadan çıktı. Geri döndüğünde üzerinde giysiler vardı. Charles şaşkınlıkla ona baktı:

"Herhalde çekip?.."

"Size bir araba bulacağım, efendim. Biraz beklerseniz..."

"Ha, peki... teşekkür ederim."

Kız aşağı inerken, o yine yerine oturdu. Bulantısının geçtiğinden pek emin olmasa bile kendini psikolojik açıdan oldukça rahatlamış hissediyordu. Niyeti ne olursa olsun, o korkunç şeyi yapmamıştı. Parıldayan ateşe baktı ve belki garibinize gidecek, ama hafifçe gülümsedi.

Yandaki odadan hafif bir ağlama sesi geldi. Kısa bir sessizlikten sonra, ses daha yükselip uzayarak tekrar duyuldu. Anlaşılan küçük kız uyanmıştı. Ağlaması –sessizlik, mızıltı, hıçkırıklar, sessizlik, mızıltı– dayanılmaz bir hal aldı. Charles pencereye gidip perdeyi açtı. Sis uzağı görmesini engelliyordu. İn cin top oynuyordu sokakta. Nal

seslerinin azaldığını daha önceden fark etmişti; kızın araba bulabilmek için uzaklaşmış olduğunu tahmin etti. Ne yapacağına karar veremeden orada dururken, yan dairenin duvarına hızlı hızlı vurulduğunu duydu. Kinli bir erkek sesi gazapla bağırıyordu. Charles bir an durakladı, sonra şapkasını ve bastonunu masanın üzerine bırakarak öteki odaya gitti. Yansıyan ışıkta bir dolap ve eski bir sandık gördü. Oda çok küçüktü. Karşı köşede, kapalı bir komodinin yanında küçük, katlanır bir karyola vardı. Çocuğun çığlıkları birden fazlalaşarak bütün odayı kapladı. Charles, korkunç kara bir canavar gibi, aptal aptal kapıda duruyordu.

"Şşşşt, sus hadi! Annen şimdi gelecek."

Bu yabancı sesi işi iyice bozdu, tabii. Çığlıklar o kadar tizdi ki bütün mahalleyi ayağa kaldıracakmış gibi geldi Charles'a. Çaresizlikten elini alnına vurup, sonra karanlıkta duran çocuğun yanına gitti. Ne kadar küçük olduğunu görünce konuşmanın bir işe yaramayacağını anladı. Üzerine eğilip usulca başını okşadı. Sıcak minicik parmaklar parmağını kavradı ama ağlaması kesilmedi. O küçücük, buruşuk yüz duyduğu büyük korkuyu inanılmaz bir güçle dışa vuruyordu. Hemen bir çare bulunmalıydı. Charles da buldu. Saatinin zincirini yeleğinden çıkarıp, aleti çocuğa uzattı. Etkisi anında görüldü. Hıçkırıklar, alçak mızıltılara dönüşmüştü. Sonra küçük kollar, bu enfes gümüş oyuncağı almak için uzandı; sonra onu tutmalarına izin verildi; ama saati çarşafların arasında kaybedip, oturma çabaları da başarısızlıkla sonuçlanınca zırıltılar yeniden baş gösterdi.

Charles çocuğun sırtını yastığa dayamak için eğildi. Sonra şeytan dürttü sanki. Onu yatağından çıkarıp, komodinin üzerine oturdu. Küçük gövdeyi dizlerinin üzerinde tutarak, saati o hevesli küçük kolların önünde sallamaya başladı. Küçük, kara, boncuk gözlü, tombul yüzlü; kara saçlı, dünya tatlısı, minicik bir şeydi. Saati ele geçirir geçirmez hemen neşelenip mırıldanmaya başlaması Charles'ın çok hoşuna gitti. Yarım yamalak konuşmaya başlamıştı. Charles da ona cevap verir gibi mırıldanmaya başladı: Evet, evet, cici şey, uslu kız, güzel şey. Tam o anda Sir Tom ve piskoposun oğlu içeri girse ne olur diye düşündü... Bu büyük kaçamağın nasıl bittiğini bir görseler. Hayatın tuhaf, karanlık labirentleri; rastlantıların gizemi.

Gülümsedi; çünkü küçük çocuk onun duygularını yumuşatmaktan çok mizah duygusunu canlandırmıştı ve bu da kendine inancını tazelemesine yaramıştı. O akşamın erken vakitlerinde, Sir Tom'un arabasındayken, sadece o anı yaşadığı yanılsamasına kapılmıştı; geçmişini ve geleceğini inkâr etmesi sorumsuz unutkanlığa yapılan iğrenç bir kaçamaktan başka bir şey değildi. Zamana dair o büyük insani yanılsamayı olduğu gibi görmüştü; yani zamanın gerçekliğinin bir yolunkine benzediği yanılsamasını –insanın gelmiş olduğu ve gideceği yerleri gördüğü bir yol– oysa zaman daha çok bir odaya benziyordu aslında: Yani bize çok yakın olduğu için genellikle görmeyi başaramadığımız bir şimdi.

Sartre'ın deneyiminin tam aksiydi Charles'ınki. Etrafındaki basit mobilyalar, içerideki odadan gelen ışık, mütevazı gölgeler, hepsinin ötesinde, annesinin ağırlığından sonra (ama onu aklına bile getirmiyordu) gerçek değilmiş gibi gelen bu minik varlık, ona saldırgan nesnelerden ziyade dost nesnelermiş gibi geliyordu. Gerçek cehennem sonsuz ve boş bir uzamdı. Bu oda ve çocuk o uzamı Charles'tan uzak tutuyor. Bu korkunç boşluğun bir biçimi olan geleceğine göğüs gerebileceğini hissetti birden. Ne olursa olsun böyle anlar bulabilecekti artık! Bulmak zorundaydı, bulabilirdi.

Kapı açıldı. Fahişe ışıkta belirdi. Charles yüzünü göremiyordu ama bir an telaşlandığını hissetti. Sonra rahatlamıştı.

"Ah, efendim. Yoksa ağladı mı?"

"Evet. Biraz. Sanırım şimdi yine uykuya daldı."

"Warren Sokağı'ndaki durağa gitmek zorunda kaldım. Hepsi oradaydı."

"Çok iyisin."

Çocuğunu ona uzattı ve yatağına yatırıp üstünü örtmesini seyretti; sonra aniden odadan çıktı. Elini cebine atıp beş altın çıkardı ve masanın üzerine koydu. Çocuk yine uyanmıştı, annesi onu yatıştırmaya çalışıyordu. Bir an durakladı, sonra odadan sessizce çıktı.

Kız merdivenlerden aşağı koşup kapıya çıktığında, Charles arabaya biniyordu. Kız başını kaldırıp ona baktı. Bakışı şaşkın, neredeyse incinmiş gibiydi.

"Ah, efendim... teşekkür ederim. Teşekkür ederim!"

Kızın gözlerinin dolu dolu olduğunu fark etti; fakirleri hiçbir şey havadan gelen para kadar sarsmaz.

"Sen cesur, iyi bir kızsın."

Charles uzanıp, kızın kapıyı tutan elini sıktı. Sonra bastonuyla tavana vurdu.

42

Tarih, amaçlarına ulaşmak için insanları kullanan birine benzemez. Tarih insanların amaçlarını gerçekleştirmek için giriştiği eylemlerden başka bir şey değildir.
MARX, *Kutsal Aile* (1845)

Bildiğiniz gibi, Charles Kensington'a döndüğünde fahişenin yanındaki insancıl duygularından pek eser kalmamıştı. Bir saat süren yolculuğu sırasında yine midesi bulanmış ve kendinden iğrenmek için epeyce zaman bulmuştu. Ama uyandığında biraz daha toplamıştı kafasını. Akşamdan kalma bütün erkekler gibi berbat bir halde, sararmış, çökmüş yüzüne ve kuru, paslanmış ağzına baktı aynada; sonra az çok insan içine çıkabilecek bir durumda olduğuna karar verdi. Sıcak suyla içeri girdiğinde Sam'le de yüzleşti ve bir gece önceki tersliği yüzünden özür diler gibi bile yaptı.

"Ben 'içbi şey fark etmedim, Bay Charles."

"Oldukça yorucu bir akşam geçirdim, Sam. Hadi şimdi bir zahmet bana şöyle koca bir demlik çay getiriver. İçim yanıyor."

Sam efendisinin içinin sadece susuzluktan yanmadığını düşünerek dışarı çıktı. Charles yıkanıp tıraş olurken Charles'ı düşünüyordu. Zampara ruhlu olmadığı aşikârdı; ama pişmanlık ve karamsarlık konusunda da pek tecrübeli sayılmazdı. Geleceği hakkında bir karar almak için önünde en az iki yılı olduğunu Bay Freeman'ın kendisi söylememiş miydi? İki yılda çok şey olabilirdi. Charles kendi kendine açıkça "Amcam ölebilir" demiyordu ama bu fikir aklının ucundan şöyle bir geçmiyor değildi. Sonra bir gece önceki deneyiminin şehvani yönü ona bu yoldaki meşru zevklerin çok yakında emrinde olacağını hatırlatıyordu. Şimdilik kendini tutmalıydı. Ya o çocuk; çocuklar yaşamın güçlüklerini nasıl da silip götürürlerdi kim bilir!

Sam çay ve iki mektupla geri döndü. Yaşam yine bir yola dönüşmüştü. Üstteki zarfın üzerinde iki damga olduğunu gördü hemen; Exeter'den yollanmış, Lyme Regis'teki Beyaz Aslan Hanı'ndan Kensington'a havale edilmişti. Diğeri doğrudan doğruya Lyme'dan geliyordu. Duraksadı, sonra şüphe çekmemek için bir kâğıt bıçağı alıp pencerenin yanına gitti. İlkönce Grogan'dan gelen mektubu açtı; ama onu okumadan önce, şafak vakti Carslake ahırından Lyme'a dönüşte Charles'ın doktora yolladığı notu okuyalım. Şunlar yazıyordu:

"Sevgili Doktor Grogan,
Dün geceki kıymetli nasihatiniz ve yardımınıza teşekkür etmek ve sizin ve öbür meslektaşlarınızın gerekli gördüğü her türlü yardımı yapmaktan memnun olacağımı söylemek için aceleyle yazıyorum. Bu yersiz ilginin ne kadar aptalca olduğunu artık iyice anladığıma inanıp, bunu okuduğunuzda vuku bulmuş olacak karşılaşmada neler olup bittiğini bana anlatırsınız umarım.
Heyhat, bu sabah Tranter Teyze'nin evinde bu konuyu bir türlü açamadım. Hemen ayrılmak zorunda oluşum ve şu an anlatarak canınızı sıkmak istemediğim bazı diğer durumlar bu konuyu açmamı çok uygunsuz kıldı. Bu meseleyi döner dönmez halledeceğim. O zamana kadar bunun aramızda kalmasını rica ediyorum.
Hemen ayrılıyorum. Londra adresim aşağıda yazılı. Sonsuz minnetlerimle.

C. S."

Dürüst bir mektup olmamıştı bu. Ama yazılması gerekiyordu. Charles cevabı heyecanla açtı.

"Sevgili Smithson,
Şu bizim küçük Dorset esrarına bir *éclairissement** gelir umuduyla size yazmayı erteledim. Ne yazık ki o sabah karşıma çıkan tek hanım Doğa Ana oldu; üç saatlik bir beklemeden sonra muhabbetini hafiften usandırıcı bulmaya başladım onun da. Kısacası malum şahsiyet boy göstermedi. Lyme'a döndükten sonra kendi yerime zeki bir çocuk gönderdim. Ama o da, şu pek latif ıssızlığın içinde *sub tegmine fagi*** oturmuş durmuş. Böyle şaka yollu yazdığıma bakmayın, o akşam çocuk döndüğünde aklıma çok kötü ihtimaller geldi.
Ama ertesi gün, kızın sandığının Exeter'e yollanması için Beyaz Aslan Hanı'na talimat bırakıldığı kulağıma çalındı. Bu talimatı kimin verdiğini bulamadım. Herhalde mesajı kendisi yollamıştı. Sanırım bunu, kasabadan ayrıldığı şeklinde yorumlayabiliriz.
Tek kaygım, sizin peşinizden Londra'ya gelip, orada sizi taciz etmeye çalışmasıdır, sevgili Smithson. Bu olasılığa gülüp geçmemenizi rica ediyorum. Eğer zamanım olsaydı, size bu tür yolların uygulandığı başka vakalar sıralayabilirdim. Size bir adres yolluyorum. Uzun zamandır yazıştığım, harika bir adamdır, eğer başka sıkıntılar gelip de *à la lettre**** kapınızı çalarsa bu meseleyi onun ellerine bırakmanızı kuvvetle tavsiye ediyorum.
Rahat olun, ağzımdan ne tek kelime çıktı ne de çıkacak. Cici kızımızla ilgili tavsiyemi tekrar etmeme gerek yok –biraz önce sokakta karşılaştım– ama en kısa zamanda ona açılmanız iyi olur. *Absolvitur*'un***** çok sert ya da uzun bir ceza çekmeniz gerekeceğini sanmıyorum.
Saygılarımla.
MICHAEL GROGAN"

Mektubu okumayı bitirmeden çok önce suçlu suçlu da olsa derin bir nefes almıştı Charles. Sırrını bilen yoktu. Bir süre yatak odasının penceresinden dışarı baktı, sonra ikinci mektubu açtı.

Sayfalar, sayfalar bekliyordu ama sadece bir sayfa vardı.

Bir kelime seli bekliyordu ama sadece üç kelime vardı.

---

* (Fr.) Aydınlık. (ç.n.)
** (Lat.) Örtü altına gizlenerek. (ç.n.)
*** (Fr.) Dosdoğru. (ç.n.)
**** (Lat.) Beraat etme, özgürlüğüne kavuşma. (ç.n.)

Bir adres.

Kâğıdı elinde buruşturdu, sabahın sekizinde, onun horultularına eşlik etsin diye, üst kat hizmetçisi tarafından yakılan ateşe döndü ve kâğıdı içine fırlattı. Beş saniyede küle dönmüştü. Sam'in servis etmek için beklediği bir fincan çayı aldı. Bir yudumda midesine yuvarlayıp, yeniden doldursun diye bardağı Sam'e uzattı.

"İşlerimi hallettim, Sam. Yarın Lyme'a dönüyoruz. On treniyle. Gidip biletleri alacaksın. Masanın üzerindeki iki telgrafı da çekiver. Sonra da güzel Mary'ye birkaç güzel kurdele filan almak için bütün öğleden sonra izinlisin; tabii geldiğimizden beri gönlünü başka birine kaptırmadıysan."

Sam de bunu bekliyordu. Yaldızlı kahvaltı fincanını doldururken efendisinin sırtına bir bakış fırlattı ve fincanı küçük gümüş bir tepsi üzerinde Charles'ın eline doğru uzatırken baklayı ağzından çıkardı:

"Bay Charles, ona evlenme teklif edicem."

"Doğru söyle!"

"Da'a doğrusu, Bay Charles, sizin yanınızda çalışmaktan bu kadar memnun olmasaydım ederdim."

Charles çayından bir yudum aldı.

"Ne diyeceksen de Sam. Bilmece gibi konuşma."

"Evlenirsem, başka bir yerde oturmam gerekir, efendim."

Charles'ın kaşlarını birden çatıvermesinden, bu meseleyi daha önce hiç aklına getirmediği anlaşılıyordu. Dönüp ateşin yanına oturdu.

"Bak Sam, evliliğini engellemek aklımdan bile geçmez; ama tam evlenmeden önce beni böyle yüzüstü bırakıp gitmeyeceksin, değil mi?"

"Yannış anladınız Bay Charles. Ben sonrasını düşünüyodum."

"Daha büyük bir yere taşınacağız. Eminim karım Mary'nin de bizimle olmasından memnuniyet duyar... Öyleyse mesele ne?"

Sam derin bir nefes aldı.

"İş hayatına atılmayı düşünüyorum, Bay Charles. Yani siz yerleştikten sonra, Bay Charles. Bana i'tiyacınız olduğunda sizi 'iç bırakmayacağımı biliyosunuzdur 'er'alde."

"İş mi! Ne işi?"

"Gönlümde küçük bir dükkân işletmek yatıyo, Bay Charles."

Uşağın hiç oyalanmadan uzattığı tepsiye bardağı koydu Charles.

"Ama bunu için... şey... biraz para gerekmez mi?"

"Biraz para biriktirdim, Bay Charles. Benim Mary de biriktirmiş."

"Evet, evet ama kira vermek lazım; ne bileyim, mal alman lazım... Ne işi yapacaksın?"

"Manifaturacılık, erkek giyim eşyası falan, Bay Charles."

Sanki uşağı Budist olmaya karar vermiş gibi şaşkınlıkla baktı Sam'e Charles. Ama birkaç küçük hadiseyi hatırladı; o konuşmayı düzeltme çabaları; mesleğinin her şeyinden şikâyetçi olup da giysilerine özen göstermesini gerektirmesinden şikâyet etmeyişi. Charles ara sıra (belki on bin kez) bu konudaki titizliği yüzünden takılırdı ona.

"Demek sen bu işe yetecek kadar..."

"Ne yazık ki, 'ayır, Bay Charles. Kemerleri sıkmamız gerekecek."

Beklentili bir sessizlik oldu. Sam kendini süt ve şekerle uğraşmaya vermişti. Charles neredeyse Sam'inkine benzeyen bir hareketle burnunun kenarını kaşıyordu. Sam'in ne demek istediğini anlamıştı. Üçüncü fincanı aldı.

"Ne kadar?"

"Hoşuma giden bir dükkân gördüm, Bay Charles. Yüz elli pound 'ava parası, yüz pound da içindeki mal için istiyo. Kira için de otuz papel." Charles'ı tepeden tırnağa şöyle bir süzdü, "Sizin yanınızda 'ayatımdan memnun olmadığım için diyil, Bay Charles. Oldum olası bir dükkânım olmasını 'ayal etmişimdir."

"Peki ne kadar biriktirebildin?"

Sam durakaldı.

"Otuz pound, efendim."

Charles gülmedi, pencerenin yanına gitti.

"Bu kadarını biriktirmen ne kadar zaman aldı?"

"Üç yıl, efendim."

Yılda on pound fazla görünmeyebilir; ama bunun üç yıllık maaşın üçte biri olduğunu hesap etti Charles hemen; kendisiyle kıyaslandığında Sam'in ne kadar tutumlu olduğunu gösteriyordu bu da. Üzerinde çay malzemeleri olan sehpanın yanında bekleyen -ama

neyi bekliyordu?– Sam'e baktı. Bunu takip eden sessizlikte Charles ilk ölümcül hatasını yapma gafletinde bulundu; yani Sam'e bu proje hakkındaki samimi düşüncelerini söyledi. Belki de kendine göre bir blöftü bu, Sam'in yaptığı hizmetler karşılığında bir şeyler beklediğinin hiç farkına varmamış gibi davrandı; daha çok asla yanılmayan efendinin, kolayca yanılabilen uşağına karşı duyduğu tarihi sorumluluktan yola çıkmıştı; ki bunu da kibirle bir tutmak haksızlık olur.

"Seni uyarıyorum Sam, bir kere gözünü yükseklere dikersen bu sana mutsuzluktan başka hiçbir şey getirmez. Bir dükkânın olmazsa kendini kötü hissedersin. Ona sahip olunca da daha beter olursun." Sam başını biraz daha eğdi. "Hem Sam, ben sana alıştım... seni severim. Seni kaybetmek istemem."

"Biliyom, Bay Charles. Bu konudaki duygularım sizinkinin tıpkısının aynısı. Yüksek izninizle, efendim."

"İyi öyleyse. Birbirimizden memnunuz. Bırak böyle devam etsin."

Sam başını eğip çay malzemelerini toplamaya koyuldu. Hayal kırıklığı aşikârdı; Kırılmış Umutlar, Boşa Geçen Hayat, Ödüllendirilmemiş Erdem ve benzeri temaları işleyen canlı bir heykeldi şu anda.

"Hadi Sam, dayak yemiş köpek gibi durma karşımda. Eğer o kızla evlenirsen, ona göre maaşın artacak. Düğün masrafın da benden. Elimden geleni yaparım, için rahat olsun."

"Çok iyisiniz, Bay Charles." Ama sesi mezardan gelir gibiydi, o heykeli yıkmaya imkân yoktu. Charles bir an için kendini Sam'in gözünden gördü. Birlikte oldukları yıllar boyunca onun har vurup harman savurduğunu görmüştü; evlenince de eline bir sürü para geçeceğini biliyor olmalıydı Sam, bütün masumiyetiyle iki üç yüz poundun pek de fazla bir miktar olmadığına inanması doğaldı.

"Sam, benim pinti olduğumu düşünme. Aslında... şey, Winsyatt'a gitmemin nedeni... senin anlayacağın, Sir Robert evleniyor."

"Yo, efendim! Sir Robert haa! Olamaz!"

Sam'in bu şaşkınlığını görenler, esas kabiliyetinin tiyatroculuk dalında olduğunu düşünebilir. Bir elindeki tepsiyi düşürmediği kalmıştı; ama tabii bu *ante** Stanislavski'ydi. Charles pencereye dönüp konuşmasını sürdürdü:

* (Lat.) Önce, önünde. (ç.n.)

"Bu da demektir ki Sam, zaten fazlaca masraf yapmamı gerektiren bu zamanda pek fazla para biriktiremeyeceğim."

"Bundan 'iç 'aberim yoktu, Bay Charles.. Yani... inanmak çok zor; 'ele onun yaşında!"

Charles teselli girişimlerini hemen engelledi. "Bize amcama mutluluk dilemek düşer. Durum bu. Yakında herkes öğrenecek. Ama sen yine de kimseye bir şey söyleme sakın!"

"Yo Bay Charles, ağzımın ne kadar sıkı olduğunu bilirsiniz."

Charles bunun üzerine Sam'e sert bir bakış fırlattı ama uşağı gözlerini alçakgönüllülükle yere indirmişti bile. Charles o gözleri görmek için can atıyordu. Ama onun sert bakışından uzak durdular; bu da onu ikinci ölümcül hatasına itti; çünkü Sam'in umutsuzluğu reddedilmekten ziyade, efendisinin ona karşı kullanılabilecek hiçbir gizli kabahati olmadığını düşünmesinden kaynaklanıyordu.

"Sam, ben... yani evlendiğimde durumum biraz daha düzelebilir... Umutlarını tamamen yıkmak istemiyorum; biraz düşüneyim."

Sam'in kalbinde bir umut kıvılcımı çaktı. Olmuştu bu iş; demek efendisinin bir kabahati vardı.

"Bay Charles, efendim, keşke 'iç konuşmasaydım. 'İç bilmiyodum."

"Yo, yo bunu bana açmana sevindim. Belki de bir fırsatını bulursam Bay Freeman'a danışırım. Böyle bir girişim konusunda ancak onun fikrine güvenebiliriz."

"Altın değerinde, Bay Charles, altın değerinde; o adamın ağzından çıkan her söz altın değerinde bence."

Bu benzetmeyi yaptıktan sonra Sam çıktı. Charles kapanan kapıya baktı. Sam'in kişiliğinde su yüzüne çıkan değişikliği seziyordu; bir ikiyüzlülük. Giysileri ve tavırlarıyla oldum olası beyefendileri taklit etmişti; şimdi bu sahte beyefendi taklitlerinde başka şeyler de vardı. Devir değişiyordu! Bir sürü sınıf erimeye ve çözülmeye başlamıştı.

Bir süre öyle bakakaldı; ama sonra püff! Ernestina'nın bankadaki parası olduktan sonra Sam'e para vermek işten bile değildi. Yazı masasına gidip bir çekmecenin kilidini açtı. İçinden bir not defteri çıkarıp bir şeyler karaladı: Herhalde Bay Freeman'la konuşmayı unutmamak için.

Bu sırada aşağıda, Sam telgraflarda ne yazdığını okuyordu. Birisi Beyaz Aslan Hanı'na yollanıyordu, hancıya geleceklerini haber vermek için. Diğeri şöyleydi:

"BAYAN FREEMAN. BAYAN TRANTER ELİYLE. BROAD SOKAĞI, LYME REGIS. HEMEN DÖNMEMİ EMRETMİŞSİNİZ. BU EMİR SADIK KULUNUZ TARAFINDAN ZEVKLE YERİNE GETİRİLECEK. CHARLES SMITHSON."

O günlerde sadece görgüsüz Yankiler telgraf çekmeye tenezzül ederdi.

O sabah Sam'in gördüğü ilk mahrem yazı değildi bu. Charles'a getirdiği ikinci mektubun zarfı mühürlenmek yerine tutkalla yapıştırılmıştı. Azıcık buhar merakını gidermeye yetti; zaten bütün sabah yapacak bir şeyi olmayan Sam'in bunu becerecek boş bir an bulması güç olmadı.

Belki de Sam konusunda siz de Charles gibi düşünmeye başlamışsınızdır. Dünyanın en dürüst adamı gibi davranmadığı bir gerçek. Ama evlilik düşüncesi insana tuhaf şeyler yaptırır. Nişanlıların bazı şeylerin eşitsiz olduğunu düşünmesine; birbirlerine verecek daha çok şeyleri olmasını istemelerine neden olur; gençliğin kayıtsızlığını öldürür; sorumlulukları insanı diğerlerinden uzaklaştırır ve toplumsal sözleşmenin daha özgeci yönleri silinip gider. Kısacası insan bir başkası uğruna hile yapmayı kendisi için hile yapmaktan daha kolay bulur. Sam bu yaptığını hile olarak kabul etmiyordu tabii, onun için bu "kartlarını doğru oynamaktı." Yani efendisi ne olursa olsun Ernestina'yla evlenmeliydi; ancak onun parası sayesinde iki yüz elli pounduna kavuşabilirdi; eğer efendisi ve Lyme'ın o kötü kadını aşna fişneye devam edeceklerse bunu kartları elinde tutanın gözü önünde yapmalıydılar: Bu daha iyi bile olacaktı hatta; çünkü Charles kendini ne kadar suçlu hissederse o kadar yumuşayacaktı; ama iş çok ileri giderse... Sam altdudağını emerek kaşlarını çattı. Haddini aşmasına şaşmamak lazım; bütün çöpçatanlar yapar bunu.

43

Oradaydı sanki hâlâ,
Bir gölge ayaklarımın dibinde
Gölgeli toprakların çok üzerinde.
TENNYSON, *Maud* (1855)

İnsan davranışlarının rasyonelliği miti, bütün çağlar arasında, en çok Viktorya dönemi gibi kuralcı bir çağda inandırıcılık kazanmıştı herhalde. İsyan ettiği o geceden sonra, Charles da Ernestina'ya verdiği evlilik sözünde durmaya karar verdi. Zaten bu sözü bozmayı hiç ciddi ciddi düşünmemişti; Mama Terpsichore'un evi ve fahişe, her ne kadar inanılacak gibi olmasa da bu niyetini iyice pekiştirmişti; son kuşkuları, sorgu sual kaldırmayacak bir şeye yönelttiği son sorular da nihayete ermişti. Midesi bulana bulana eve dönerken kendi kendine bunları söylüyordu ki Sam'e kötü davranmasının nedeni de buydu belki. Sarah'ya gelince... diğer Sarah onun bir vekili, hüzünlü ve acı sonu, Charles'ın uyanışı olmuştu.

Bu yüzden, Sarah mektubunda suçluluk belirtse Charles'ın daha çok hoşuna gidecekti: Mesela para isteseydi (ama on poundu o kadar çabuk bitiremezdi) ya da gizli duygularını ona uzun uzun açsaydı. Ama ne tutku ne de umutsuzluk bulmak mümkündü o üç kelimede: "Endicott Aile Oteli"; ne tarih atılmıştı ne de adının baş harfleri vardı. Bu belli ki bir isyan hareketiydi, Tranter Teyze'yi bir kenara itmişti; ama gelip Charles'ın kapısını çalmakla da suçlanamazdı.

Bu üstü kapalı daveti göz ardı etmeye kolayca karar verdi: Onu bir daha asla görmemeliydi. Ama fahişe olan Sarah, Charles'a toplum dışına itilmiş Sarah'nın benzersizliğini hatırlatmıştı: Birinde hissi derinliğin olmayışı, diğerinin bu şaşırtıcı yetisini iyice vurguluyordu. Ne kadar zeki ve duyarlıydı, tuhaf bir biçimde... İtirafını yaptıktan sonra söylediği bazı şeyler hiç aklından çıkmıyordu insanın.

Batıya yaptığı uzun yolculuk boyunca Sarah'yı düşündü; eğer hatırlamaya düşünme denebilirse. Ne kadar ileri görüşlü olursa olsun onu bir akıl hastanesine kapatmak ona ihanet etmek olacaktı. "Onu" diyorum, ama zamirler insanların uydurduğu korkunç maskelerdir; Charles'ın aklına gelen bir zamir değildi, gözler, bakışlar, şakakların üzerindeki saç tutamı, kıvrak bir adım, uykulu bir yüzdü. Bütün bunlar gündüz düşü sayılmazdı elbette; ahlaki bir meselenin ciddiyetle gözden geçirilmesiydi ve talihsiz kadının gelecekteki saadeti için duyulan son derece masum bir kaygıdan kaynaklanıyordu.

Tren Exeter'e girdi. Durduğunu belirten düdükten hemen sonra Sam kompartımanın kapısında belirdi; o tabii üçüncü sınıfta seyahat etmişti.

"Gece bur'da mı kalıcaz, Bay Charles?"

"Yo! Bir araba bul. Üstü kapalı olsun. Yağmur yağacak gibi duruyor."

Sam Exeter'de kalacaklarından o kadar emindi ki kendi kendisiyle bin pounda bahse girmişti. Ama tereddüt etmeden denileni yaptı, tıpkı Sam'in yüzünü görünce efendisinin hiç tereddüt etmeden ne yapacağına karar vermesi gibi; ama çok derinlerde başka bir karar daha vermesi gerekiyordu. Aslında bu kararı Sam belirlemişti: Charles'ın daha fazla yalana tahammülü yoktu.

Ancak şehrin eteklerine geldiklerinde Charles bir hüzün ve özlem hissetti, artık son kartını oynamıştı. Basit bir kararın, önemsiz bir soruya verdiği bir cevabın bu kadar çok şeyi belirlemesini aklı almıyordu. O ana kadar her şey bir potansiyel halindeydi oysa; artık her şey belirlenmişti. En iyi, en münasip, en doğru şeyi yapmıştı; yine de bu, içindeki derin bir zaafı ele veriyordu, kaderini uysallıkla kabul etmesiydi bu zaaf ki onu ileride ticaretin göbeğine atması kesin gibi bir şeydi; çok fazla şey borçlu olduğu babasını memnun etmek isteyen Ernestina'yı memnun etmek için... şehrin dışına çıkınca etrafına baktı ve kendini ağır ağır dev bir borunun içine çekiliyormuş gibi hissetti.

Araba yoluna devam ederken, her tümsekte boşalan yayı, tam da arabaya yaraşır bir hüzünle gıcırdıyordu. Akşamın çökmesiyle hava iyice kararmış, yağmur atıştırmaya başlamıştı. Kendi başına seyahat ederken, bu gibi havalarda genellikle Sam'i aşağıya çağırıp yanında oturmasına izin verirdi. Ama ona tahammül edecek halde değildi şu an (zaten Lyme'a giden ıslak yolun üzerinde çil çil altından başka şey görmeyen Sam'in de bu dışlanmayı kafasına taktığı yoktu). Kendini bir daha asla yalnız kalamayacakmış gibi hissediyordu. Elinde kalan bu son yalnızlığın keyfini çıkarmalıydı. Arkada kalan şehirde bıraktığı kadını düşündü tekrar. Onu Ernestina'ya karşı bir alternatif olarak düşünmemişti tabii; ne de seçme şansı olsa evleneceği birisi olarak. Bu kesinlikle mümkün değildi. Aslında o anda düşündüğü şey Sarah'nın kendisi de sayılmazdı pek; o sadece kaybettiği fırsatları, yok olan özgürlüklerini, bir daha asla çıkamayacağı yolculukları büyüten bir simgeydi. Bir şeylere veda etmesi gerekiyordu; Sarah hem çok yakın olduğu hem de giderek uzaklaştığı için veda etmeye çok müsaitti.

Artık emindi. Yaşamın kurbanlarından biriydi o, tarihin o uçsuz bucaksız hareketlerine kısılıp kalmış bir amonit, artık kapana kısılmış, fosile dönüşmüş bir potansiyel.

Bir süre sonra irade zayıflığının doruğuna erişti: Uyuyakaldı.

44

Görev; yani boyun eğmek,
Senden her beklenene...
Görüntüyü kurtarmak,
Kurcalamadan anlamını...
Derhal amansızca bastırmak,
Korkunç bir günah gibi,
Her arayışını ve aldanışını
kemik kafes içindeki ruhun.
Korkakça rıza göstermek
Kaderin buyruğuna...

A. H. CLOUGH,
"Görev" (1841)

Gece saat tam ona gelirken Beyaz Aslan Hanı'na vardılar. Tranter Teyze'nin evinin ışıkları hâlâ yanıyordu; onlar geçerken bir perde aralandı. Charles hemen kendine çekidüzen verip, eşyaları yerleştirmeyi Sam'e bıraktıktan sonra cesur adımlarla yokuşu tırmanmaya başladı. Mary onu görünce sevinçten çılgına dönmüştü;

hemen arkasında duran Tranter Teyze'nin pembe yüzünde, hoş geldin gülücükleri vardı. Yolcuyu karşıladıktan hemen sonra ortalıktan kaybolması konusunda kesin emir almıştı kadıncağız: O akşam şu nişanlılara refakatçi saçmalığına lüzum yoktu. Ernestina her zamanki gibi ağırbaşlılığını ortaya koymak için arka odadan dışarı çıkmamıştı.

Charles içeri girdiğinde ayağa kalkmak yerine ona kaşlarını kaldırarak sitemli bir bakış fırlattı. Charles gülümsedi.

"Exeter'den çiçek almayı unuttum."

"Görüyorum, efendim."

"Sen yatmadan önce buraya gelebilmek için öyle acele ettim ki..."

Ernestina gözlerini, nakış yapan ellerine indirdi. Charles yakına gelince eller birden işi bırakıp, kumaşı ters çevirdi.

"Anlaşılan bir rakibim var."

"Bir değil birçok rakibin olsa yeridir."

Charles onun yanına diz çöküp usulca elini tuttu ve öptü. Ernestina ona kaçamak bir bakış fırlattı.

"Gittiğinden beri gözüme uyku girmedi."

"Yanaklarının solgunluğundan, gözlerinin şişliğinden belli."

Gülmedi. "Benimle dalga geçiyorsun."

"Eğer uykusuzluk seni bu hale getiriyorsa, yatak odamıza durmadan çalan bir zil taktırmalıyım."

Tina kızardı. Charles kalkıp yanına oturdu ve kafasını kendine çevirip dudaklarını, sonra da kapalı gözlerini öptü. Bu dokunuştan sonra açılan gözlerde sitemin zerresi kalmamıştı.

Charles gülümsedi."Bırak da şu gizli hayranın için ne işlediğini göreyim."

İşini ona gösterdi. Mavi kadifeden bir saat kesesiydi: Viktoryen beyefendilerinin geceleri saatlerini içine koymak için tuvalet masasının kenarına astıkları o küçük keselerden. Kapağına üzerinde C ve E harfleri olan beyaz bir kalp işlenmişti; alt kısımda simle bir beyit işlenmeye başlanmış ama yarım kalmıştı. Charles bunu yüksek sesle okudu:

" 'Her kurduğunda bu saati'... iyi de nasıl bitiyor bu?"

"Tahmin et!"

Charles mavi kadifeye uzun uzun baktı.

" 'Karın bileyecek dişlerini' mi?"

Ernestina kumaşı elinden çekip aldı.

"Artık söylemeyeceğim. Arabacıdan farkın yok." O zamanlar arabacılar hazırcevaplıklarıyla ünlüydü.

"Öyle olsaydım senin kadar tatlı birinden asla ücret almazdım."

"Riyakârlık da hazırcevaplık kadar can sıkıcı."

"Ama hayatım, kızınca o kadar harika oluyorsun ki..."

"Öyleyse seni bağışlıyorum; sırf sana hoş görünmemek için."

Bunun üzerine hafifçe sırtını döndü; ama Charles'ın bir eliyle eli-ni bir eliyle de belini tutmasına ses çıkarmadı. Bir süre sessiz kaldı-lar.

Charles elini bir kere daha öptü.

"Yarın sabah seninle yürüyüşe çıkmama ne dersin? Bütün dün-yaya ne kadar şık sevgililer olduğumuzu gösterir ve mantık evliliği yaptığımızı göstermek için de çok sıkılmış gibi davranırız."

Ernestina gülümsedi; sonra nazlana nazlana saat kesesini eline aldı.

" 'Her kurduğunda bu saati, Aklına getir sevgimizi.' "

"Tatlım!"

Gözlerine bir süre daha baktıktan sonra elini cebine atıp Ernestina'nın kucağına, küçük, kırmızı maroken bir kutu koydu.

"Çiçek yerine geçsin artık."

Tina mahcup mahcup düğmesine basıp kutuyu açtı; kırmızı ka-difenin üzerinde çok şık İsviçre işi bir broş yatıyordu: altın üzerine kakılmış inci ve mercan parçalarıyla çerçevelenmiş oval bir çiçek buketi mozayiği. Nemli gözlerle Charles'a baktı. Charles onu hare-kete geçirmek için gözlerini kapamıştı. Ernestina dönüp ona yasla-narak, dudaklarına usulca iffetli bir öpücük kondurdu; sonra başını omzuna dayayıp tekrar broşa baktı ve onu da öptü.

Charles eski bir şarkıyı hatırlamıştı. Onun kulağına fısıldadı: "Keşke yarın olsaydı düğünümüz..."

Basitti: İnsan alaycılık ve duygusallığı birbirine karıştırınca ka-lıplara göre yaşıyordu. Uzaktan ve alayla incelenmesi gereken bir

konuydu nelerin olmuş olabileceği; tıpkı neler olabileceği gibi. Başka bir deyişle insan teslim oluyordu; kendisi olmayı öğreniyordu.

Charles kızın kolunu sıktı. "Bir tanem, sana bir itirafım var. Marlborough Malikânesi'ndeki zavallı yaratıkla ilgili."

Tina şirin bir şaşkınlık ve alaycılıkla biraz doğruldu. "Zavallı Trajedi mi?"

Gülümsedi. "Korkarım daha kaba olan adı ona daha çok yaraşıyor." Kızın elini sıktı. "Aslında çok önemsiz ve aptalca. Olan şu. Bir gün fosil ararken..."

İşte hikâye böyle bitiyor. Sarah'ya ne olduğunu bilmiyorum. Her ne kadar uzun zaman belleğinde kalsa da bir daha Charles'ı hiç rahatsız etmedi. Genellikle böyle olur. İnsanlar yitip gider, daha yakınımızdaki şeylerin gölgeleri arasında gözden kaybolurlar.

Charles ve Ernestina sonsuza kadar mutlu yaşamadılar; ama birlikte yaşadılar, Charles Ernestina'dan on yıl daha fazla yaşadı (ve bu süre zarfında bütün içtenliğiyle yas tuttu). Ne demeli; yedi tane çocukları oldu. Bayan Bella Tomkins'le yaptığı evliliğin onuncu ayı bile dolmadan, değil bir, tam iki tane vâris sahibi olan Sir Robert, yaptığı hakareti iyice pekiştirdi. Bu ölümcül ikizler sonunda Charles'ı iş dünyasına soktu. Başta sıkılıyordu; ama sonra işin tadına vardı. Kendi oğullarına da başka fırsat vermedi; onların çocukları da hâlâ büyük mağazanın ve ona bağlı kuruluşların başındalar.

Sam ve Mary; ama hizmetkârların hayat hikâyesinden kime ne? Kendi türlerine özgü tekdüze sıkıcılıkla evlendiler, çocuk yaptılar ve öldüler.

Geriye kim kaldı? Dr. Grogan mı? Doksan bir yaşında öldü. Tranter Teyze de doksanlarına kadar yaşadığı için Lyme havasının çok sıhhatli olduğu kesinlikle kanıtlandı.

Yine de herkes için çok etkili olmayabilir; çünkü Bayan Poulteney Charles'ın Lyme'a son gidişinden iki ay sonra öldü. Ne mutlu bana ki onun geleceğini görebiliyorum; yani öldükten sonraki halini. Karalar giyinmiş bir vaziyette, arabası içinde Cennetin cümle kapısına dayandı. Uşağı –doğal olarak, eski Mısır'daki gibi bütün ev halkı da onunla birlikte ölmüştü– aşağı inip ciddiyetle arabanın ka-

pısını açtı ve Bayan Poulteney hizmetkârlarının önemli konuklar geldiğinde daha ihtimamlı davranmalarının iyi olacağını Yaradana (Onu daha iyi tanıdığında) söylemeyi aklının bir kenarına yazarak kapıyı çaldı. Başuşak en sonunda eşikte belirdi.

"Buyrun han'fendi?"

"Ben Bayan Poulteney'im. Buraya yerleşmek için geldim. Lütfen efendine haber ver!"

"Sonsuzluk Hazretleri sizin bu yana göçtüğünüzün haberini aldılar, han'fendi. Melekleri bu hadiseyi kutlamak için şarkı söylemeye başladılar bile."

"Çok yerinde, çok kibar bir davranış." Bunun üzerine saygıdeğer bayan göğsünü şişirip, eteklerini kabartarak, başuşağın arkasında gördüğü harika beyaz salona girmek için hamle etti. Ama adam kenara çekilmedi. Hatta elinde bulunan anahtarları münasebetsizce şangırdattı.

"Çekil yolumdan be adam! Ben oyum. Lyme Regis'li Bayan Poulteney."

"Eskiden öyleydiniz, han'fendi. Bundan böyle çok daha tropik bir bölgede ikamet edeceksiniz."

Böyle dedikten sonra, hayvan herif kapıyı kadının yüzüne çarptı. Bayan Poulteney'in ilk tepkisi, hizmetkârlarının olup biteni duyup duymadıklarını anlamak için arkasına bakmak oldu. Ama uşakların bulunduğu yere gittiğini düşündüğü arabası, gizemli bir biçimde ortadan kaybolmuştu. Aslında her şey ortadan kaybolmuştu; yol, arazi (nedense Windsor Şatosuna giden Heybetli Yola benziyordu) hepsi, hepsi ortadan kaybolmuştu. Boşluktan; daha da kötüsü insanı yutan bir boşluktan başka bir şey kalmamıştı. Bayan Poulteney'in büyük bir asaletle çıktığı basamaklar birbiri ardına yok olmaya başladı. Sadece üç tane kaldı; sonra iki; sonra da bir. Bayan Poulteney hiçbir şeyin üzerinde değildi artık. "Bu işin arkasında Lady Cotton var," dediği duyuldu; sonra dönerek, debelenerek ve etekleri balonlanarak, vurulmuş bir karga gibi onu gerçek efendisinin beklediği yere doğru düşmeye başladı.

45

İçimdeki erkeğin uyanması için
Kendim olmaktan vazgeçmeliyim!
TENNYSON, *Maud* (1855)

Şimdi, bu romanı tümüyle geleneksel bir sona bağladığıma göre, son iki bölümde anlatılan her şeyin aslında sizi inandırmaya çalıştığım şekilde gerçekleşmediğini açıklamak zorundayım.

Daha önce hepimizde şairlik olduğunu ama çoğumuzun şiir yazmadığını söylemiştim; aynı zamanda hepimiz romancıyızdır da, yani kendimize kurgusal gelecekler yazma huyumuz vardır; hoş bugünlerde kendimizi filmlere koymaya daha meyilliyiz. Kafamızda, neler yapacağımızı, başımıza nelerin geleceğini kurarız; bu romanlara ya da filmlere yaraşır varsayımlar davranışlarımızı genelde kabul

ettiğimizden çok daha fazla etkiler, genellikle geleceği bugünde yaşarız istemesek de.

Charles da istisna değildi; okuduğunuz şu son birkaç sayfada gerçekten olan şeyler değil de Charles'ın Londra'dan Exeter'e giderken olabileceğini düşündüğü şeyler vardı. Kuşkusuz benim yaptığım gibi böyle ayrıntılı ve tutarlı bir anlatı içerisinde düşünmemişti bunları; ne de Bayan Poulteney'in öldükten sonraki ahvalini bu kadar ince detaylarına kadar gözlerinin önüne getirmişti. Ama o da kadını Şeytanın paklayacağını düşünüyordu ki aynı kapıya çıkar.

Dahası kendini hikâyenin sonuna geliyor gibi hissetmişti; hem de hoşlanmadığı bir son. Şu son iki bölümde bir tutarsızlık, bir ahenksizlik, Charles'ın daha derin olan potansiyeline bir ihanet ve yaklaşık yüz yirmi beş yıl yaşaması gibi küçük bir mesele görüyorsanız; eğer edebiyatta sık sık rastlandığı üzre yazarın nefessiz kaldığı ve hâlâ önde giderken yarışı bir an önce bırakmak istediği hissine kapılıyorsanız beni suçlamayın; çünkü bütün bu duygular ya da en azından bunların yansımaları Charles'ın zihninde mevcuttu. Ona öyle geliyordu ki varoluşunun kitabı son derece pejmürde bir sona bağlanıyordu.

Şu "ben", Sarah'yı unutuşun gölgelerine göndermek için bütün o aldatıcı, kurnaz gerekçeleri bulan şey de kendim değildim; sadece, kötücül bir güçle Ernestina'nın kefesine ağırlık yapan, her şeye (Charles'ın durumunda Tanrı hariç) karşı duyulan kayıtsızlığın kişileşmesiydi; her şeyi Charles'ın içinde bulunduğu tren gibi dümdüz aynı doğrultuya yönlendiren de bu kayıtsızlıktı.

Charles'ın, Londra'da kaçamak yaptığı günün ertesi günü evlilik sözüne sadık kalmaya karar verdiğini söylediğimde sizi kandırmıyordum; resmi kararı buydu, tıpkı bir zamanlar kiliseye girmeye karar verdiği gibi (o zamanki bir karardan çok bir tepkiydi belki). O üç kelimelik mektubun onun üzerindeki etkisini çözümlerken kandırdım sizi. Çünkü ona acı vermişti, bir takıntı haline gelmişti, kafasını karıştırmıştı. Düşündükçe bu mektup... adresten başka hiçbir şey yazmamak... tam Sarah'dan beklenebilecek bir jest gibi geliyordu ona. Diğer davranışlarını bütünler gibiydi ki ancak karşıtlıklarla açıklanabilirdi bu tavırlar; çeken-iten, karmaşık-basit, gururlu-dile-

nen, savunan-saldıran. Viktorya devri çok usandırıcı bir çağdı; ikianlamlılığa alışık değildi.

Ama bütün bunların ötesinde, Charles'ı bir seçim yapmaya zorluyordu; bir yanı bu zorunluluktan nefret ederken, diğer yanının seçim anının yakınlaşmasından duyduğu dayanılmaz heyecan, bize Charles'ın o yolculuk sırasında ne vaziyette olduğu konusunda ipucu veriyor. Varoluşçu terminolojinin kazançlarından yoksundu ama o anda asıl hissettiği şey kesinlikle özgürlük endişesiydi; yani insanın özgür olduğunu fark etmesi ve aynı zamanda özgür olmanın dehşet verici bir durum olduğunu da fark etmesi.

Öyleyse Sam'in farazi geleceğini bir kenara atıp Exeter'deki şimdisine dönelim. Tren durunca efendisinin kompartımanına gider.

"Geceleyin burda mı kalıyoz, efendim?"

Charles bir an ona bakar, kararını hâlâ vermemiştir ve başını kaldırıp gri gökyüzüne bakar.

"Yağmur yağacağa benzer. Gemi Hanı'nda konaklayalım."

Bu sözü duyar duymaz sahip olmadığı poundlara binlerce pound eklenebileceğini düşünen Sam, Charles'ın eşyalarının eski bir arabaya yüklenişine nezaret ederek, efendisinin yanında, istasyonun dışında duruyordu birkaç dakika sonra. Charles'ın üzerinde su götürmez bir huzursuzluk vardı. En sonunda yükler bağlandı ve araba yola çıkmaya hazır hale geldi.

"O uzun tren yolculuğundan sonra biraz bacaklarımı açsam iyi olacak sanırım, Sam. Sen bavullarla git!"

Sam'in içi ezildi.

"Bana düşmez ama Bay Charles, sizin yerinizde olsam gitmezdim. Şu yağmur bulutlarına bir bakın!"

"Azıcık yağmurun bir zararı olmaz."

Sam yutkunarak başını eğdi.

"Siz bilirsiniz, Bay Charles. Akşam yemeği söyleyeyim mi?"

"Evet... yani... gelince ben söylerim. Belki de Katedrale akşam duasına giderim."

Charles şehre çıkan yokuşu tırmanmaya koyuldu. Sam onun arkasından bir süre hüzünle baktıktan sonra arabacıya döndü.

"Baksana; Hendicott Aile Oteli diye bir yer duydun mu 'iç?"

"He."

"Nerde biliyo musun?"

"He."

"Beni 'emen Gemi 'Anına götürürsen pişman olmazsın, dostum!"

Sam kendine yaraşır bir cakayla arabaya bindi. Sanki hava alıyormuş gibi sahte bir yavaşlıkla yürüyen Charles'a hemen yetişti araba. Onun gözden kaybolmasıyla Charles'ın adımları da sıklaştı.

Sam uyuşuk taşra hanları konusunda epeyce tecrübe kazanmıştı. Eşyalar taşındı, en iyi oda seçildi, ateş yakıldı, gecelik ve gerekli diğer eşyalar yatağın üzerine serildi: hem de tam yedi dakikada. Sonra kendini sokağa attı, arabacı hâlâ bekliyordu. Kısa bir yol daha gittiler. Sam dikkatle dışarı bakıyordu, sonra inip adama parasını verdi.

"İlk sola döndüğüz mü garşına çıkar, efendim."

"Sağ ol, babalık. Al sana iki teklik." Exeter için bile çok az sayılabilecek bu bahşişi verdikten sonra melon şapkasını sağ kaşının üzerine eğdi ve alacakaranlıkta gözden kayboldu. Üzerinde durduğu sokağın ortasında, tam da arabacının gösterdiği sokağın karşısında heybetli sütunları olan bir Methodist Kilisesi vardı. Bu sütunlardan birinin arkasına pusuya yattı bizim hevesli dedektif. Hava kapalı olduğundan akşam erken çökmüştü.

Sam'in uzun zaman beklemesi gerekmedi. Karşıdan gelen uzun boylu adamı görünce yüreği hopladı. Yolunu kaybettiği anlaşılan adam küçük bir çocuğa bir şeyler sordu. Çocuk onu, Sam'in karşısındaki köşeye getirip karşıyı gösterdi ve bu hareketi sayesinde, yüzündeki sırıtıştan anlaşıldığı kadarıyla iki pensten daha fazlasını kazandı.

Charles'ın sırtı uzaklaştı. Sonra durup yukarı baktı. Sam'e doğru bir iki adım geri gitti. Sonra sanki sabredecek hali kalmamış gibi dönüp evlerden birine girdi. Sam sütunun arkasından çıkıp koşarak merdivenleri indi ve otelin durduğu sokağa seğirtti. Bir süre köşede bekledi ama Charles dışarı çıkmadı. Sam cesaretlenerek, evlerin karşısındaki deponun duvarı boyunca ilerledi. Otelin girişini görebilecek kadar yakınlaşmıştı. Boştu. Bir sürü odanın ışıkları yanıyordu. On beş dakika filan geçti ve yağmur atıştırmaya başladı.

Sam bir süre tırnaklarını yedi, kafası fıldır fıldır işliyordu. Sonra hızlı hızlı uzaklaşmaya başladı.

46

Hâlâ, her şey düşünüldükten ve söylendikten sonra,
Gönül hâlâ baskın çıkıyor akla;
Yine de inanmalıyız umut ettiklerimize,
Ve açık olmalıyız bize verilenlere;

Yine de inanmalıyız çünkü umut ediyoruz hâlâ
Daha farklı bir dünyada,
İnançla başlayanın burada
Tamamlanacağına, yarım kalmayacağına.

Yavrum, düşünmeliyiz yine de
O sonsuz hayata kavuştuğumuzda birlikte,
Yine çıkacaktır ortaya
Beraber ne olduğumuz burada.

A. H. CLOUGH, Şiir (1849)

Charles yoksul görünüşlü holde biraz duraladıktan sonra biraz aralık duran ve dışarı ışık sızdıran bir kapıyı vurdu. İçeri girmesi söylendi ve kendini mülk sahibiyle yüz yüze buldu. Daha o kadına değer biçmeden kadın ona değer biçmişti bile: Kesinkes bir on beş şilinlik. Bu yüzden minnettarlıkla gülümsedi.

"Oda mı istiyorsunuz, efendim?"

"Hayır. Ben... şey. Sizin müşterilerinizden biriyle... Bayan Woodruff'la konuşacaktım." Bayan Endicott'un yüzündeki gülümseyiş hemen silindi. Charles'ın yüreği hopladı. "Yoksa?.."

"Ah, zavallı genç hanım, efendim, evveli gün merdivenlerden aşağı iniyordu ki ayağı kaydı, efendim. Bileği fena burkulmuş. Balon gibi şişti. Doktoru çağırmak istedim ama lafını bile ettirmedi. Hoş ayak burkulması kendi kendine iyileşir. Hem doktorlar dünyanın parası!"

Charles bastonunun ucuna baktı. "Demek onu göremeyeceğim."

"Yok canım, yukarı çıkabilirsiniz, efendim. Kızcağızı sevindirmiş olursunuz. Herhalde akrabasısınız, değil mi?"

"Yok onu... bir iş için görmem gerekiyor."

Bayan Endicott'un saygısı derinleşti. "Ya... demek avukatsınız!.."

Charles bir an durakladıktan sonra "Evet!" dedi.

"Öyleyse yukarı çıkmalısınız efendim."

"Acaba... o iyileşene kadar ziyaretimi ertelemem daha mı iyi olur, birini yollayıp sorabilir misiniz?"

Ne yapacağını bilemiyordu. Varguennes'ı hatırladı; yalnız başına buluşmak günah demekti. Sadece konuşmaya gelmişti; aşağı katta oturma odası gibi bir yer ummuştu: hem göz önü hem de özel bir yer. Yaşlı kadın bocaladı, sonra masasının üzerinde duran açık bir kutuya bakarak avukatların da hırsız olabileceğine karar verdi: Avukat ücreti ödemek zorunda kalmış birçok kişi de buna hak verecektir. Hiç yerinden kıpırdamadan, insanı şaşırtacak kadar vahşi bir sesle Betty Anne diye birini çağırdı.

Betty Anne gelince eline bir kartvizit verilip yukarı gönderildi. Geri dönmesi uzun sürdü, bu sırada Charles ne iş yaptığını anlamak için yapılan birkaç girişimi savuşturmak zorunda kaldı. En sonunda Betty Anne geri döndü; yukarı çıkması rica ediliyordu. Tombul hiz-

metçinin arkasından üst kata çıktı ve kazanın vuku bulduğu mekânı gördü. Merdivenler gerçekten de dikti; hele o günlerde ayaklarını zaten göremeyen kadınlar ha bire düşüp dururdu: Ev hayatının bir parçası haline gelmişti bu.

Kasvetli bir koridorun sonundaki odaya geldiler. Çıktığı üç kat merdivenin bile açıklayamayacağı kadar hızlı çarpıyordu Charles'ın kalbi. Kız kısaca geldiğini bildirdi.

"Bey'fendi, bağyan!"

Charles içeri girdi. Sarah ateşin yanında, kapıya dönük bir sandalyede oturuyordu, ayakları bir taburenin üzerindeydi, bacaklarının üzerine kırmızı bir Gal battaniyesi örtmüştü. Yeşil yünlü şalını omzuna atmıştı ama üzerinde uzun kollu bir gecelik olduğunu saklayamamıştı. Saçları açıktı ve yeşil kumaşın üzerine dökülmüştü. Charles'a çok ufak göründü; insanın içini burkacak denli de utangaç. Gülümsemek yerine ellerine bakıyordu; sadece Charles ilk girdiğinde, onun öfkesinden emin, ürkek bir günahkâr gibi hemen başını kaldırıp indirdi. Bir elinde şapkası, diğerinde bastonu ve eldivenleriyle duruyordu Charles.

"Exeter'den geçiyordum."

Sarah anlayış ve utançla başını bir kademe daha indirdi.

"Hemen gidip bir doktor çağırsam daha iyi olmaz mı?"

Sarah kucağına bakarak konuştu: "Lütfen yapmayın. Zaten bana bu yaptıklarımı yapmamı söyleyecek."

Gözlerini ondan alamıyordu Charles: Onu böyle eli kolu bağlı, böyle hasta (oysa yanakları pembe pembeydi), böyle çaresiz görmek... Hele o değişmez çivit mavisi elbiseden sonra; o yeşil şal, saçlarının daha önce hiç böylesi ortaya çıkmamış olan güzelliği. Burnuna mentollü bir ilaç kokusu geldi.

"Canınız acıyor mu?"

Sarah hayır anlamında kafasını salladı. "Bunu nasıl yaptım... nasıl bu kadar aptalca davrandım hiç anlayamıyorum..."

"En azından Yamaçaltı'nda olmadığı için halinize şükretme-lisiniz."

"Evet!"

Orada bulunuşu Sarah'yı utançtan yerin dibine geçiriyordu sanki. Charles küçük odaya şöyle bir göz gezdirdi. Şöminede henüz yakılmış bir ateş çıtırdıyordu. Şömine rafının üzerindeki Toby sürahisinde solgun birkaç nergis vardı. Ama odanın sefilliği açıkça ortadaydı ve utancı daha da artırıyordu. Tavanda kara lekeler vardı: gaz lambası lekeleri; odanın önceki sakinlerinden kalma sayısız izler.

"Belki de..."

"Yo. Lütfen! Oturun. Beni bağışlayın... hiç beklemiyordum..."

Eşyalarını şifoniyerin üzerine bıraktı, sonra odadaki ikinci sandalye olan masanın yanındaki tahta sandalyeye oturdu. Öyle ya, yazdığı mektuba rağmen, Charles'ın bu kadar kesinlikle olmayacağını söylediği bir şeyi nasıl bekleyebilirdi ki Sarah? Bir bahane aradı.

"Adresinizi Bayan Tranter'a bildirdiniz mi?"

Sarah başını iki yana salladı. Sessizlik. Charles halıya bakıyordu.

"Sadece bana mı yazdınız?"

Sarah yine başını eğdi. Sanki bunu tahmin ediyormuş gibi vakarla başını salladı Charles. Sonra yine sessizlik çöktü. Sarah'nın ardındaki camları öfkeyle dövüyordu yağmur.

"Sizinle bunu konuşmaya geldim" dedi Charles.

Sarah dikkat kesildi ama Charles lafını bitirmedi. Yine gözleri ona takılmıştı. Geceliğin yakası ve bilekleri sıkı sıkı iliklenmişti. Ateş geceliğin beyazına pembe çalıyordu; çünkü masanın üzerindeki lamba kısılmıştı. Zaten yeşil şalın iyice ortaya çıkardığı saçları ateşin değdiği yerlerde insanın aklını başından alacak denli canlıydı; sanki bütün gizemi, iç dünyası Charles'ın önüne serilmişti: Gururlu ve uysal, özgür ve açık, kölesi ve eşiti. Neden geldiğini biliyordu Charles: Onu tekrar görebilmek için. Onu görmek ihtiyacındaydı; dindirilmesi gereken dayanılmaz bir susuzluk gibi.

Kendini başka tarafa bakmaya zorladı. Ama gözleri şöminenin üzerindeki iki çıplak, mermer su perisine takıldı; onlar da ateşin kızıl ışıklarını yansıtıyorlardı. Aklını daha da çeldiler. Sarah hafifçe kımıldanmıştı. Charles dönüp ona baktı.

Sarah elini hızla yukarı kaldırdı. Parmakları önce yanağını sildi, sonra boğazına dokundu.

"Sevgili Bayan Woodruff, ne olur ağlamayın... gelmemeliydim... niyetim bu değildi..."

Ama Sarah başını birden şiddetle sallamaya başladı. Kendini toparlasın diye ona zaman tanıdı Charles. O mendiliyle yüzünü silerken de dehşetli bir cinsel isteğe yenik düştü; fahişenin odasında hissettiğinin bin katı daha büyük bir ihtiras. Onun savunmasızca ağlayışı bu hissin ortaya çıkmasını sağlayan bir çatlak oluşturmuştu sanki; ama birden yüzünün neden durmadan aklına takıldığını, neden onu görme ihtiyacı içinde olduğunu anladı: Ona sahip olmak için, onun içinde eriyip ona karışmak, yanmak, yanmak, yanmak, o gövdenin üzerinde ve o gözlerin içinde küle dönüşmek için. Böylesi bir arzuyu bir haftalığına, bir aylığına, bir yıllığına, hatta birkaç yıllığına bastırmak mümkündür. Ama sonsuza kadar asla!

Sarah'nın gözyaşlarını açıklamak için sarf ettiği kelimeler zar zor duyuluyordu.

"Sizi bir daha asla göremeyeceğimi düşünüyordum."

Bu sözlerin kendisine de ne kadar uyduğunu söyleyemedi Charles. Sarah başını kaldırıp ona bakınca hemen gözlerini indirdi. Kendini kalp sektesine uğramış gibi hissetti, tıpkı ahırda olduğu gibi. Kalbi küt küt atıyor, elleri titriyordu. O gözlere bir kez bakarsa kendini kaybedeceğini biliyordu. Onları engellemek istercesine kendi gözlerini kapadı.

Bunu izleyen sessizlik dayanılmazdı, çökmek üzere olan bir köprü, yıkılmak üzere olan bir kule gibi gergin; verdiği his dayanılmazdı, baskı altında tutulan gerçek ha patladı ha patlayacak durumdaydı. Sonra birden şöminedeki kömürler kaydı. Çoğu içeride kaldı ama birkaç tanesi Sarah'nın üzerindeki battaniyeye sıçradı. Sarah onları telaşla silkelerken Charles da eğilip pirinç kovadan küçük bir kürek almıştı. Halının üzerine dökülen kömürler hemen geri kondu. Ama battaniyeden duman tütüyordu. Charles battaniyeyi üzerinden çekip yere attı ve kıvılcımları ayağıyla söndürdü. Odayı yanık yün kokusu doldurdu. Sarah'nın bir bacağı hâlâ taburenin üzerinde duruyordu, ama ötekini yere indirmişti. İki ayağı da çıplaktı. Charles battaniyeye baktı, eliyle şöyle bir yoklayıp artık yanmadığından emin olduktan sonra yeniden Sarah'nın bacaklarının üzerine örttü.

İyice eğilmişti, gözü yaptığı işteydi. Sonra yarı hesaplı yarı içgüdüsel bir hareketle utanarak elini uzatıp onunkinin üzerine koydu Sarah. Charles onun kendisine baktığını biliyordu. Elini kımıldatamıyordu ve birden gözlerini de ondan kaçıramaz oldu.

Minnettarlık vardı bu gözlerde ve o eski hüzün ve tuhaf bir kaygı, sanki onu incittiğini biliyormuş gibi; ama hepsinin ötesinde bekliyordu Sarah. Son derece ürkekti ama bekliyordu. Dudaklarında azıcık olsun bir gülümseme görseydi, Charles Doktor Grogan'ın teorisini hatırlardı belki; ama Charles gibi kendini kaybetmiş, kendine şaşan bir yüzdü bu. Birbirlerine ne kadar zaman baktıklarının farkında değildi Charles. Ona sonsuzluk gibi geldi, oysa topu topu üç dört saniye sürmüştü. İlk önce elleri harekete geçti ikisinin de. Gizemli bir ahenkle parmakları birbirine geçti. Sonra Charles bir dizinin üzerine çöküp tutkuyla onu kendine bastırdı. Ağızları ikisini de şaşırtan vahşi bir çılgınlıkla birleşti; öyle ki Sarah dudaklarını kaçırdı. Charles yanaklarını, gözlerini öpücüklere boğuyordu. Elleri sonunda o saçlara dokundu, onları kavradı, bu yumuşaklığın altındaki küçük kafayı hissetti, tıpkı kollarında ve göğsünde onun ince kumaş altındaki gövdesini hissettiği gibi. Birden başını boynuna gömdü.

"Yapmamalıyız... yapmamalıyız... çılgınlık bu!"

Ama Sarah kollarını ona dolayıp başını kendine daha da bastırdı. Ateşin kanatlarında taşınıyormuş gibi hissetti kendini Charles, çağıldıyordu; ama öyle hafifti ki son zil çaldığında kendini okuldan dışarı atan çocuk gibi, yeşil çayıra salınmış bir mahkûm gibi, yükselen bir şahin gibi. Başını kaldırıp ona baktı: Neredeyse yırtıcı bir vahşetle. Sonra tekrar öpüştüler. Ama üzerine o kadar büyük bir güçle abanıyordu ki sandalye geri kaydı. Sarah'nın sargılı ayağının taburenin üzerinden düşmesiyle acıdan sıçradığını hissetti. Geri dönüp ayağına baktı, sonra yüzüne, kapalı gözlerine. Sanki ondan iğreniyormuş gibi başını sandalyenin arkalığına çevirmişti Sarah; ama göğsü belli belirsiz ona doğru kavislenmiş gibi görünüyor ve elleri kasılarak onunkileri tutuyordu. Charles arkasındaki kapıya baktı; sonra kalkıp iki adımda oraya gitti.

Dışarıdan sızan alacakaranlık ve sokak lambaları dışında odada hiç ışık yoktu. Ama gri yatağı ve lavaboyu görebildi. Sarah sandalyenin arkasına tutunarak dengesizce ayağa kalktı, incinen ayağını havada tutuyordu, şalının bir ucu omzundan kaymıştı. İkisi de diğerinin gözlerindeki yoğunluğu yansıtıyordu, bir seli, o sele kapılıp gitmeyi. Sarah ona doğru yarı adım atar yarı düşer gibi oldu. Charles ileri atılıp onu yakaladı ve ona sarıldı. Şal düştü. Kendisi ve onun çıplaklığı arasında ince bir kumaş tabakasından başka hiçbir şey yoktu. Uzun zaman katlanılmış bir yoksunluğun bütün açlığıyla gövdesini gövdesine, ağzını ağzına bastırdı; sadece cinsellik değil kendine yasaklanmış her şey, romans, macera, günah, delilik, hayvansılık doldurdu içini.

Charles dudaklarını dudaklarından çektiğinde Sarah sanki bayılmış gibi geriye atmıştı kafasını. Onu kucağına alıp yatak odasına taşıdı. Onu yatağa fırlattığı yerde kalakalmıştı, yarı baygın, bir kolu yana açılmış. Öbür elini tutup ateş gibi yanan dudaklarına götürdü Charles; bu el yüzünü okşadı. Kendini ondan güçlükle koparıp içeriki odaya koştu. Çılgınca soyunmaya başladı, sanki birisi boğuluyormuş da kendisi de kıyıdaymış gibi parçalarcasına çıkarıyordu giysilerini... Ceketinin düğmesi kopup bir yerlere yuvarlandığında dönüp bakmadı bile. Yeleğini, botlarını, çoraplarını, pantolonunu, iç çamaşırlarını yırtarcasına söküp attı... inci kravat iğnesini, kravatını. Giriş kapısına bir göz atıp kilitlemeye karar verdi. Sonra üzerinde sadece uzun gömleğiyle, yalınayak yatak odasına girdi.

Sarah biraz kıpırdamıştı; çünkü başı yastığın üzerinde duruyordu ama hâlâ yatak örtüsünün üzerindeydi, öte yana çevirdiği yüzü, üzerine düşen kara saç yelpazesinden görünmüyordu. Bir süre ona bakarak durdu, sertleşen organı gömleğini delip geçecek gibi gerilmişti. Sonra sol dizini kaldırıp o daracık yatağa koydu ve kendini onun üzerine bıraktı, ağzına, gözlerine, boynuna yakıcı öpücükler yağdırıyordu. Ama altında hissettiği o pasif yine de istekli gövde, ayaklarına değen çıplak ayaklar... bekleyecek hali kalmadı. Kendini biraz kaldırıp kızın geceliğini sıyırdı. Bacakları açıldı. Boşalmak üzere olduğunu hissetmenin verdiği çılgın bir vahşilikle o yeri buldu ve girdi. Ayağı tabureden düştüğü zaman olduğu gibi yine kasıldı göv-

desi Sarah'nın. Charles bu içgüdüsel kasılmayı yendi ve Sarah'nın kolları onsuz hayal bile edemeyeceği, sonsuza kadar sürecek bir ömür boyu Charles'ı kendine bağlamak istercesine sarıldı ona. Hemen boşalmaya başladı.

"Ah, sevgilim. Bir tanem. Tatlı meleğim... Sarah, Sarah, ... ah, Sarah!"

Bir iki saniye sonra öylece kaldı. Onu bırakıp da yatak odasına bakmaya gidişinin üzerinden tam doksan saniye geçmişti.

47

Nefretle, Dido'nun sert bir hareketle
Hades'teki sahte dostuna sırt çevirişi gibi,
Uzaktan el salla bize ve koru mesafeni.
MATTHEW ARNOLD,
"Alim-Çingene" (1853)

Sessizlik.

Yaptıklarından ötürü felce uğramışçasına yatıyorlardı. Günahtan katılaşmış, zevkten donmuşlardı. Charles –sevişme sonrası gelen o tatlı hüzünden çok derin ve evrensel bir dehşet duyuyordu– sakin bir gökyüzünden üzerine atom bombası atılmış bir şehri andırıyordu. Her şey yerle bir olmuştu; bütün prensipler, bütün gelecek, bütün inanç, bütün şerefli niyetler. Yine de o hayattaydı, canı hiç böylesi tatlı gelmemişti ona, geriye canlı kalan son insan oydu sanki, tamamen tecrit edilmiş... ama şimdiden suçluluk radyoaktivitesi üzerine tırmanmaya başlamıştı, sinirlerine ve damarlarına sızıyor-

du. Uzak gölgeler arasında Ernestina durmuş hüzünle ona bakıyordu. Bay Freeman suratına bir tokat atıyordu... Nasıl da taş gibiydiler, hareket etmeksizin bekliyorlardı.

Sarah'ya ağırlığını vermemek için biraz yana kaydı, sonra omzuna başını yaslayıp yanına sokulsun diye sırtüstü yattı. Tavana bakıyordu. Ne karmaşa, ne dayanılmaz karmaşa!

Onu biraz daha yakına çekti. Sarah'nın eli ürkekçe uzanıp onunkini tuttu. Yağmur dinmişti. Pencerenin altından ağır, ölçülü ayak sesleri duyuldu. Bir polis memuru belki de. Kanun.

"Ben Varguennes'dan da kötüyüm" dedi Charles. Sanki bunu inkâr edip onu yatıştırmak istercesine elini sıkmak oldu Sarah'nın cevabı. Ama o bir erkekti. "Bize ne olacak?"

"Bu saatten ötesini düşünemiyorum."

Yine Sarah'nın omzunu sıkıp alnına bir öpücük kondurdu; sonra tekrar tavana baktı. Sarah'nın üzerine bir çocuksuluk gelmişti şimdi, bir kendini bırakmışlık.

"Nişanı atmam lazım."

"Senden hiçbir şey istemiyorum. İsteyemem. Suç bende."

"Beni uyardın, beni uyardın. Bütün suç bende. Buraya geldiğimde biliyordum... kör olmayı seçmiştim. Bütün sorumluluklarımı geride bıraktım."

Sarah mırıldandı: "Bunu ben istedim." Hüzünle tekrarladı: "Bunu ben istedim."

Charles bir süre onun saçlarını okşadı. Omuzlarına, yüzüne dökülüyor, onu perdeliyorlardı.

"Sarah... duyduğum en güzel isim."

Sarah cevap vermedi. Sanki bir çocukmuşçasına saçlarını okşamayı sürdürdü Charles. Ama aklı başka yerlerdeydi. Sanki bunu hissetmiş gibi sonunda konuşmaya başladı Sarah:

"Benimle evlenemeyeceğini biliyorum."

"Yapmalıyım. Bunu istiyorum. Eğer evlenmezsem bir daha kendi yüzüme bakamam!"

"Günahkârım ben. Böylesi bir günün ne zamandır hayalini kuruyordum. Karın olmaya layık değilim."

"Hayatım..."

"Mevkin, arkadaşların... o; seni sevdiğini biliyorum. Onun neler hissettiğini nasıl bilmem?"

"Ama ben onu sevmiyorum artık!"

Sarah onun bu isyanının sessizliğe gömülmesini bekledi.

"Sana o layık, ben değilim."

Charles sonunda onun ciddi olduğunu anlamaya başladı. Kızın başını kendine çevirdi ve dışarıdan gelen solgun ışıkta birbirlerinin gölgeli gözlerine baktılar. Charles'ın gözleri dehşet içindeydi; Sarah'nınkiler sakindi, solgun bir gülümseme vardı içlerinde.

"Gitmem gerektiğini söylüyor olamazsın; sanki aramızda hiçbir şey olmamış gibi."

Hiçbir şey söylemedi; yine de gözlerinden ne demek istediğini anlıyordu Charles. Dirseği üstünde doğruldu.

"Beni böyle affedemezsin. Bu kadar az şey isteyemezsin benden."

Sarah başını yastığa gömdü, gözlerini karanlık bir geleceğe dikmişti. "Seni seviyorsam neden olmasın?"

Charles onu sımsıkı kendine çekti. Böylesi bir fedakârlık karşısında gözleri dolu dolu olmuştu. Grogan ve kendisi ona ne büyük haksızlık etmişlerdi! İkisinden de daha soylu bir varlıktı o. Charles'ın içi kendi cinsiyetine duyduğu tiksintiyle dolup taştı: Ne kadar uyduruk, ne kadar safdil, ne kadar bencildiler. Ama kendisi de onlardan biriydi ve yine eski şeytani korkaklığına kapıldı: Bu son kaçamağı, son gençlik çılgınlığı olamaz mıydı acaba, başında esip esecek olan son kavak yeli? Ama daha bu aklından geçer geçmez kendini hukuki bir boşluk yüzünden salıverilmesine karar verilen bir katil gibi hissetti. Mahkemeden çıkıp özgürlüğüne kavuşabilirdi; ama yüreğinde hep suçluluk duyacaktı.

"Kendimi çok yabancı hissediyorum."

"Bunu ben de hissettim. Günah işlediğimiz için. Ama günah işlediğimize bir türlü inanamıyoruz." Sonsuz bir geceye dalıp gitmiş gibi konuşuyordu: "Tek istediğim senin mutlu olman. Artık beni bir gün olsun gerçekten sevdiğini biliyorum ya... her düşünceye katlanabilirim... ölümün dışında."

Charles dirseğinin üzerinde yeniden doğrulup ona baktı. Gözlerinde hâlâ o solgun gülümseme vardı, derin bir bilgelik; kendisinin

onun hakkındaki fiziksel bilgisine verilen manevi ya da psikolojik bir cevap. Kendini hiçbir kadına bu kadar yakın, bir kadınla böyle tek gibi hissetmemişti. Eğilip onu öptü, dudaklarının tutkulu dokunuşuyla kasıklarında yeniden baş göstermeye başlayan kıpırtıdan çok daha saf bir aşkla uzanmıştı ona. Charles diğer Viktoryen erkeklerine benziyordu. İnce duyarlılıkları olan hiçbir kadının erkeğin şehvetini boşalttığı bir kap niyetine kullanılmaktan zevk alabileceğine inanamıyordu. Ona olan aşkını zaten dönülmez bir biçimde kötüye kullanmıştı; yeniden olmamalıydı bu. Hem zaman ilerlemişti; daha fazla kalamazdı! Yatakta oturdu.

"Aşağıdaki kadın.. ve oteldeki uşağım beni bekliyorlar. Rica ederim bana bir iki gün düşünmem için izin ver. Şu an ne yapacağımı bilemiyorum."

Sarah'nın gözleri kapalıydı. 'Sana layık değilim ben" dedi.

Charles bir an ona baktıktan sonra yataktan kalkıp öteki odaya geçti.

İşte o an! Beyninden vurulmuşa döndü.

Giyinirken gömleğinin eteklerinde kırmızı bir leke ilişti gözüne. Bir an bir yerlerini kesmiş olduğunu düşündü; ama canı yanmamıştı. Dikkatle vücudunu inceledi. Sonra sandalyenin arkalığını kavrayarak yatak odasının kapısına baktı; çünkü daha deneyimli, daha doğrusu daha az ateşli bir âşığın çok daha önce farkına varabileceği bir şeyi fark etmişti.

Bir bâkirenin kızlığını bozmuştu.

Arkasındaki odada bir kımıldanma oldu. Kafası uğulduyor, zonkluyordu, yine de ümitsiz bir aceleyle giysilerini üzerine geçirdi. Bir tasa dökülen suyun sesini duydu, sonra bir porselen tınlaması. Kendini Varguennes'a vermemişti demek. Yalan söylemişti. Bütün davranışları, Lyme Regis'teki bütün hareketleri bir yalan üzerine kurulmuştu. Ama ne amaçla? Neden? Neden? Neden?

Şantaj!

Onu tümüyle kendi kontrolü altına almak için!

Erkek zihninin yarattığı bütün o dişi ifritler, damarlarındaki erkekliği emeceğinden, idealizmlerini körelteceğinden, kendilerini balmumuna çevirip, şeytani emellerine göre şekillendireceğinden

delice korktukları o büyük kadın kumpası... bütün bunlar ve La Roncière davasında öne sürülen deliller Charles'ın zihnini cehennemi bir dehşetle doldurdu.

İçeriden gelen yıkanma sesleri kesildi. Bir sürü küçük hışırtı duyuldu –tekrar yatağa yattığını sandı. Giyinik vaziyette, ateşe bakarak duruyordu. Deliydi o, şeytan, onu tuhaf bir ağa hapsetmişti... Ama neden?

Bir ses duyuldu. Döndüğünde düşünceleri yüzünden açıkça okunuyordu. Üzerinde gene o çivit mavisi elbisesi, eşikte duruyordu Sarah, saçları hâlâ açıktı; ama o eski meydan okuyuşunu hatırlatır bir şeyler vardı üzerinde: Bir an ona ilk rastladığı zamanı hatırladı Charles, denizin üzerindeki çıkıntıdan ona baktığı zamanı. Onun gerçeği keşfettiğini anlamış olmalıydı; bir kez daha önce davranıp zihnindeki suçlamayı söze dökülmeden bertaraf etti.

Önceki kelimeleri tekrarladı Sarah:

"Sana layık değilim ben."

Artık ona inanıyordu Charles. Fısıldadı: "Ya Varguennes?"

"Weymouth'da sözünü ettiğim yere gittiğimde... kapının biraz uzağındaydım ki... onun dışarı çıktığını gördüm. Bir kadınla birlikte. İnsanın ne mal olduğunu hemen anladığı türden bir kadın." Charles'ın ateş püsküren gözlerinden kaçırdı gözlerini. "Bir kapı kirişine çekildim. Onlar gittiğinde geri döndüm."

"Ama neden bana..."

Sarah birden pencereye yürüyünce, Charles'ın sesi kesilmişti. Sarah topallamıyordu. Bileğini filan burkmamıştı. Charles'ın gözlerindeki yeni suçlamaya baktıktan sonra sırtını döndü.

"Evet. Seni kandırdım. Ama başına dert olmam bir daha."

"Ama ben... neden..."

Bir yığın gizem.

Sarah ona döndü. Yeniden hızlanmıştı yağmur. Gözünü bile kırpmıyordu, eski meydan okuyan bakışları geri gelmişti; yine de ardında hafif yumuşaklık, ona biraz önce sahip olduğunu hatırlatıyordu. Daha yumuşak olsa bile yine o eski mesafe.

"Başka bir dünyada; başka bir zamanda, başka bir hayatta karşılaşmış olsaydık karın olabileceğime inanma avuntusunu verdin bana.

Bana yaşamayı sürdürmem için güç verdin... burada ve şu anda." Aralarında on adım bile yoktu; ama on kilometre gibi görünüyordu. "Seni tek bir hususta kandırmadım. Sana âşık oldum... sanırım daha görür görmez. Bu konuda hiç kandırılmadın. Seni aldatan yalnızlığımdı. Bir küskünlük, bir kıskançlık, bilmiyorum. Bilmiyorum." Yeniden pencereye ve yağmura döndü. "Yaptıklarım için bir açıklama bekleme benden. Açıklayamam. Açıklanabilecek bir şey değil."

Gergin sessizlikte gözlerini onun sırtına dikti Charles. Nasıl biraz önce bir dalgaya kapılıp ona doğru itildiğini hissetmişse, şimdi de uzağa çekildiğini hissediyordu; ikisinin de suçlusu Sarah'ydı.

"Bunu kabul edemem. Açıklamak zorundasın!"

Ama Sarah kafasını iki yana salladı: "Lütfen git artık! Mutluluğun için dua edeceğim. Seni bir daha rahatsız etmem."

Charles yerinden kımıldamadı. Sarah bir süre sonra ona döndü ve daha önce de yaptığı gibi aklından geçenleri okudu. İfadesi sakindi, neredeyse kaderine boyun eğmiş gibi.

"Sana daha önce de söylemiştim. Hiçbir erkeğin tahmin edemeyeceği kadar güçlüyüm ben. Ecelimle öleceğim."

Charles ona bakmaya ancak bir iki dakika dayanabildi, sonra dönüp şapkası ve bastonuna uzandı.

"Aldığım ödül bu demek. Senin imdadına koştum. Bir sürü şeyi göze aldım... ama artık senin hayallerinin bir oyuncağından başka bir şey olmadığımı biliyorum."

"Bugün tek düşündüğüm kendi mutluluğumdu. Bir daha karşılaşırsak sadece sizinkini düşüneceğim. Ben size mutluluk veremem. Benimle evlenemezsiniz, Bay Smithson!"

Bu resmiyet Charles'ı derinden yaraladı. İncindiğini belli eden bir bakış fırlattı ona; ama bunu önceden biliyormuş gibi Sarah ona sırtını dönmüştü. Ona doğru bir adım attı.

"Bana nasıl böyle hitap edersin?" Sarah hiçbir şey söylemedi. "Tek istediğim anlamama izin vermen..."

"Yalvarırım. Gidin!"

Ona dönmüştü. İki deli gibi birbirlerine baktılar bir an. Charles konuşmak, ileri atılmak, patlamak üzereymiş gibi görünüyordu; ama aniden topuklarının üzerinde dönüp odayı terk etti.

48

İnsanın, kendi zihinsel ve ahlaki mizacına doğal olarak yakın olan şeyden fazlasına inanması ahlaksızlıktır.

NEWMAN,
Liberalizmin On Sekiz Önermesi (1828)

Ancak ölü benliğinin üzerine basarak
Yükselir insan en yücelere

TENNYSON, *In Memoriam* (1850)

Hole inerken en resmi tavrını takındı. Bayan Endicott ofisin kapısına dikilmiş, ağzı konuşmak için açık bekliyordu. Ama Charles, son derece mesafeli bir nezaketle, "Teşekkür ederim, han'fendi" diyerek, onun ne sorusunu tamamlamasına ne de ceketinin kopmuş düğmesini fark etmesine fırsat vermeksizin yanından geçip geceye karıştı.

Sağanak yağış altında körlemesine yürüyordu. Nereye gittiğinin farkında olmadığı için yağmurun da farkında değildi. Tek isteği, içinde yeniden sükûnete kavuşabileceği karanlık, görünmezlik ve unutuştu. Ama farkında olmadan, size daha önce sözünü ettiğim, Exeter'in o karanlık mahallesine daldı. Ahlaki açıdan karanlık olan birçok yer gibi, ışıklı ve cıvıl cıvıldı; dükkânlarla, tavernalarla, yağmurdan kaçan insanlarla doluydu. Exe Nehri'ne giden bir yokuşa saptı aniden. Tıkanmış olan ana lağımın iki yanından inen basamaklar pis köpükler içindeydi. Ama sakindi burası. Aşağıda, köşeye inşa edilmiş kırmızı tuğladan bir kilise gözüne ilişti; Charles birden sığınma ihtiyacı hissetti. Küçük bir kapı bulup itti, o kadar alçaktı ki altından geçebilmesi için eğilmesi gerekiyordu. Kilisenin zemini yüksekti ve avludan kapısına merdivenle çıkılıyordu. Basamakların tepesinde durmuş son lambayı da söndürmekte olan genç bir papaz geç saatte yapılan bu ziyarete pek şaşmıştı.

"Kapıyı kilitlemek üzereydim, efendim."

"Rica etsem, birkaç dakika dua etmeme izin verir misiniz?"

Papaz lambayı tekrar yakıp, bu geç gelen ziyaretçiyi şöyle bir süzdü. Bir beyefendi.

"Evim hemen yolun karşısında. Beni bekliyorlar. Size zahmet kapıyı kilitleyip, anahtarı bana getiriverin." Charles peki dercesine başını eğdi; papaz yanına indi. "Piskopos yüzünden. Bana sorarsanız Tanrı'nın evi hep açık olmalı. Ama gümüşlerimiz çok kıymetli. Ne günlere kaldık!"

Böylece Charles kilisede bir başına kaldı. Karşıya geçen papazın ayak seslerini duydu; sonra kapıyı kapatıp kilisenin basamaklarını çıktı. Yeni boya kokuyordu. Tek gaz lambası hafifçe aydınlatıyordu yeni sürülmüş yaldızları; ama koyu kırmızı, hantal, Gotik kemerler kilisenin çok eski olduğunu gösteriyordu. Charles ana koridorun ortalarında bir yere oturup mihrabın üzerindeki haça baktı. Sonra dizlerinin üzerine çöküp Peygamber Duasını okudu, önündeki dua rafını sımsıkı kavramıştı gergin elleri.

Ezbere okuduğu dua bittikten sonra karanlık sessizlik ve boşluk yeniden üzerine çöktü. Kendi durumuna özgü bir dua uydurup okumaya başladı: "Bağışla beni Tanrım, bencilliğim için. Senin kanun-

larını çiğnediğim için. Şerefsizliğimi bağışla, iffetsizliğimi bağışla! Tatminsizliğimi bağışla, senin bilgeliğine ve iyiliğine duyduğum inançsızlığı bağışla! Bağışla ve bana yol göster! Ey Tanrım, şu çileli günümde..." Ama sonra, huzursuz bir bilinçaltının insana yaptığı o sefil şakalardan biriyle, Sarah'nın yüzü gözleri önünde belirdi, gözyaşlarıyla ıslanmış, acı dolu Grünewald'ın yaptığı resimdeki Dolorosa Ana'ya benziyordu. Nerede görmüştü o resmi? Kolmar'da mı, Koblenz'de mi, yoksa Köln'de mi... hatırlayamadı. Bir süre anlamsız bir biçimde unuttuğu kasabanın adını hatırlamaya çalıştı, K'yle başlıyordu... dizlerinin üzerinden kalkıp sıraya oturdu. Ne kadar boştu kilise, ne kadar sessiz. Haça baktı; ama İsa'nın yüzü yerine Sarah'nın yüzünü görüyordu. Duasına devam etmeyi denedi. Ama nafile. Duasını kimsenin duymadığını biliyordu. Aniden ağlamaya başladı.

Birkaçı (Bradlaugh'ın başını çektiği o militan elit) dışında, bütün Viktoryen ateistleri ve agnostikleri derin bir dışlanma ve mahrumiyet duygusu yaşardı. Kendileri gibi olan arkadaşlarının yanında, Kilisenin aptallıkları, mezhepler arası çekişmeleri, lüks düşkünü piskoposları ve dalavereli kanunları, adı var kendi yok mahalle papazları* ve düşük ücretlere talim eden papaz yardımcıları, antika teolojisi ve diğer şeyleriyle dalga geçerlerdi; ama İsa bakiydi, akla indirilmiş korkunç bir darbe. O zaman, bugün birçoğumuzun gördüğü şekilde göremiyorlardı onu, tamamıyla laik bir karakter; eğretileme, kişisel bir mitoloji yaratma ve inançlarını hayata geçirme konusunda muhteşem bir yeteneği olan, Nasıralı İsa denen bir insan. Onlar dışında herkes inanıyordu İsa'nın kutsallığına; bu yüzden de onun serzenişi daha güçlü geliyordu inanmayana. Bizler kendi çağımızın zalimliği ile suçluluk duygumuz arasına devlet denetimindeki yardım kurumlarından örülü bir duvar inşa etmiş durumdayız; hayır işleri tümüyle organize edilmiş. Ama Viktoryenler bu zalimliğin çok daha yakınında yaşıyorlardı; zeki ve duyarlı olanlar kendilerini daha

* Ama bu konuda üstlerini örnek aldıkları için onları kim suçlayabilir ki? Papaz az önce bir "piskopos"tan söz etmişti; tam da bu piskopos, Exeter'in meşhur Dr. Phillpotts'u (o zaman bütün Devon ve Cornwall onun emri altındaydı) çok münasip bir örnek. Yaşamının son on yılını Torquay'da "rahat bir lojmanda" geçirmiş ve bu on yıl boyunca gölgesi katedralin kapısına bir kez bile düşmemiş. Anglikan Kilisesinin yüce prenslerinden biriymiş; tepeden tırnağa gericinin biri, hem de en kavgacılarından; ancak içinde bulunduğumuz yıldan iki yıl sonra ölmüş.

da sorumlu hissediyorlardı; bu yüzden de zor zamanlarda, evrensel şefkat simgesini inkâr etmek iyice zorlaşıyordu.

Charles'ın kalbinin derinliklerinde agnostik olmak yatmıyordu. İnanca hiç ihtiyacı olmadığı için, onsuz yaşamaya seve seve alışmıştı; aklı, Lyell ve Darwin bilgisi, bu dogma olmadan da yaşayabileceğine ikna ediyordu onu. Yine de orada Sarah için değil, Tanrı'yla konuşmayı beceremediği için ağlıyordu. O karanlık kilisede, hatların kesik olduğunu biliyordu. İletişim mümkün değildi.

Sessizlikte gürültülü bir şakırtı duyuldu. Gözlerini hemen koluna kurulayarak döndü. Ama içeri girmek isteyen her kimse, kapının kapalı olduğunu anlamıştı herhalde; uzaklaşan Charles'ın inkâr ettiği tarafıydı sanki. Ayağa kalkıp, elleri arkada, sıraların arasındaki boşlukta bir aşağı bir yukarı yürümeye başladı. Yere gömülmüş mezar taşları üzerindeki, aşınmış isimler ve tarihler, başka hayatlardan geriye kalmış son fosil artıklar, silik silik ona bakıyorlardı. Belki o taşlar üzerinde yürümek, belki bunu yapmakla kutsal şeylere saygısızlık ettiğini hissetmek, belki de az önce yaşadığı umutsuzluk, sonunda ona bir tür huzur vermiş, zihnini netleştirmişti. İyi tarafı ile kötü tarafı arasında bir diyalog oluşmaya başladı; ya da belki, kendisi ve kilisenin öte tarafındaki gölgeler arasında duran o çarmıha gerilmiş figür arasında.

Nereden başlasam?

Ne yaptığınla başla, dostum. Bunu yapmamış olmayı istemeyi de bırak!

Ben yapmadım. Yapmaya itildim.

Seni buna ne itti?

Kandırıldım.

Seni kandıranın niyeti neydi?

Bilmiyorum.

Ama hüküm vermelisin.

Beni gerçekten sevseydi gitmeme izin vermezdi.

Seni gerçekten sevseydi, seni kandırmaya devam edebilir miydi?

Bana hiç çıkar yol bırakmadı. İkimizin evlenmesinin mümkün olmadığını kendisi söyledi.

Nedeni neymiş?

Sosyal mevki farklılığı.

Soylu bir neden.

Sonra Ernestina var. Ona söz verdim.

O söz bozuldu bile.

Onarırım.

Aşkla mı? Suçlulukla mı?

Hangisi olduğu fark etmez. Verilen söz kutsaldır.

Hangisi olduğu fark etmezse, söz kutsal değildir.

Görevimin ne olduğu ortada.

Charles, Charles; bu düşünceyi en zalim gözlerde gördüm ben. Görev bir çanaktır sadece, içine ne koyarsan onu alır; en büyük kötülüğü de en büyük iyiliği de.

Benden gitmemi istedi. Gözlerinden okudum bunu –küçümsüyordu.

Şu seni küçümseyen şu an ne yapıyor biliyor musun? Hıçkıra hıçkıra ağlıyor.

Geri dönemem.

Onun kanını kasıklarından silmeye su yeter mi sanıyorsun?

Geri dönemem.

Yamaçaltı'nda onunla tekrar buluşmak zorunda mıydın? Bu gece Exeter'de kalmak zorunda mıydın? Onun odasına gitmek zorunda mıydın? Elini tutmasına izin vermek zorunda mıydın? Yoksa...

Bütün bunları kabul ediyorum! Günah işledim. Ama tuzağına düşmüştüm.

Öyleyse şimdi ondan nasıl oldu da kurtuldun?

Charles cevap veremedi. Tekrar sırasına oturdu. Eklemlerini kıracakmışçasına, beyaz bir öfkeyle kenetledi parmaklarını, karanlığa bakıyor, bakıyordu. Ama öteki ses onu rahat bırakmadı.

Dostum, belki de onun senden fazla sevdiği bir şey var. Senin anlamadığın şu, seni gerçekten sevdiği için sana senden daha fazla sevdiği şeyi vermek zorunda. Sana neden ağladığını söyleyeyim: Çünkü sen ona, onun hediyesini geri verecek cesaretten yoksunsun.

Bana işkence çektirmeye ne hakkı vardı?

Senin dünyaya gelmeye ne hakkın vardı? Nefes almaya? Zengin olmaya?

Ama bunu ben yalnızca haklıya hakkını vermeye...

Haklıya mı yoksa Bay Freeman'a mı?

Bu alçakça bir suçlama.

Ya bana verdiğin? Senin sadakatin bu mu? Avcuma çaktığın bu çivilere ne demeli?

Estağfurallah... Ernestina'nın da avuçları var.

Öyleyse avuçlarından birini alıp okuyalım. Ben hiç mutluluk göremiyorum. Gerçekten sevilmediğini biliyor. Kandırılmış. Bir kere de değil ama tekrar tekrar, evliliğin her günü.

Charles kollarını önündeki rafa koyup, yüzünü kollarına gömdü. Bir çıkmaza kısılmış, bir kararsızlık seline kapılmış gibi hissediyordu kendini! Neredeyse elle tutulur bir şeydi, pasif değil aktifti; kendisinin değil onun seçeceği bir geleceğe itiyordu Charles'ı.

Vah zavallı Charles, kalbine kulak ver; kendi kendine geleceğinin hapishanesine hâlâ girmediğini kanıtlamak için gelmiştin bu şehre, unuttun mu?.. Ama bir kere kaçmak yetmez, dostum. Nasıl buradan Kudüs'e bir adımda gidemezsen bir kerede de kaçamazsın. Her gün Charles, her saat, özgürlüğünü yeniden kazanmalısın. Çivi çakılmak için her an hazır bekliyor. Seçimi kendin yap. Çağının görev, şeref, özsaygı dediği hapishanede kalıp rahat edebilirsin. Ya da özgürlüğü seçip çarmıha gerilirsin. Tek dostun taşlar, dikenler, sana dönen sırtlar olur; şehirlerin sessizliği ve nefreti.

Zayıfım.

Ama zayıflığından utanıyorsun.

Benim gücümün dünyaya ne faydası olabilir ki?

Cevap gelmedi. Ama bir şeyler Charles'ı sırasından kalkıp mihraba ilerlemeye zorladı. Tahta pencerelerin birinden, mihrabın üzerindeki haça baktı; şöyle bir duraladıktan sonra, ortadaki kapıdan girip koronun durduğu yeri geçti ve sunağa çıkan merdivenleri tırmandı. Kilisenin öte ucundaki ışık oraya zar zor ulaşıyordu. İsa'nın

yüzünü pek seçemese de tuhaf bir biçimde kendini çok yakın hissetti ona. Kendini orada asılı görür gibi oldu... İsa'nın soyluluğu ve evrenselliğiyle değil tabii, sadece çarmıha gerilmiş olarak.

Ama Haç'ın üzerine değil; başka bir şeye çakılmıştı. Zaman zaman Sarah'yı öyle düşünmüştü ki kendini *onun* üzerine çarmıha gerilmiş gibi gördüğü düşünülebilirdi; ama böylesi bir zındıklık geçmiyordu aklından. Daha çok yanında gibiydi, sanki evlenme törenini bekliyorlardı; ama başka bir amaçları da vardı. Bir süre bunun ne olduğunu kavrayamadı; sonra çıkardı.

Onu çarmıhtan indirmekti bu amaç!

Hıristiyanlığın gerçek amacını bütün netliğiyle gördü aniden; bu barbarca imge karşısında ayin yapmak değildi, onu yukarı asarak bundan bir kazanç –günahların bedelini ödeme– beklemek değildi; asılı duran adamın indirilebileceği, yüzündeki o müzmin hüznün silinebileceği, zaferin gülümseyen yüzünün yaşayan insanlar tarafından yaratılabileceği bir dünya kurmaktı.

Çağını bütün netliğiyle görür gibi oldu; bu çağın cafcaflı hayatı, demir gibi gerçeklikleri ve katı kuralları, bastırılmış hisleri ve olur olmaz alaycılığı, temkinli bilimi ve temkinsiz dini, kokuşmuş politikası ve değişmez sınıfları, kendisinin derin özlemlerinin en büyük gizli düşmanıydı. Onu kandırmış olan da buydu; aşk veya özgürlükten tamamen yoksundu bu çağ... Aynı zamanda düşünceden, niyetten, kötülükten de yoksundu; çünkü, kandırmaca onun doğasındaydı; insan değil makineydi. Peşini bırakmayan kısırdöngü buydu, başarısızlığı, zayıflığı, kanser, onu bu duruma sokan hayati hata buydu: Bir gerçeklikten çok bir kararsızlık, bir erkekten çok bir düş, bir sessizlikten çok bir kelime, bir eylemden çok bir iskelet. Bir de fosiller!

Yaşayan bir ölü haline gelmişti.

Dipsiz bir uçurumun kenarında durmak gibi bir şeydi bu.

Başka şeyler de vardı: Kiliseye girdiğinden beri hissettiği –sadece o ana özgü değildi, ne zaman boş bir kiliseye girse böyle hissederdi– o tuhaf yalnız olmama duygusu. Ardında bütün bir cemaat duruyordu. Dönüp ortadaki boşluğa baktı.

Sessiz, boş sıralar.

Charles düşündü: Eğer gerçekten ölmüşlerse, öldükten sonra da

hayat yoksa, benim hakkımda ne düşüneceklerinden bana ne? Bilemezler, yargılayamazlar.

Sonra büyük ilerleme kaydetti: *Ölüler hiçbir şey bilmezler, hiçbir hüküm veremezler.*

Charles'ın o an kurtulduğu düşünce yaşadığı çağa musallat olmuş, onu derinden örselemişti. *In Memoriam*'ın on beşinci şiirinde bu düşünce Tennyson tarafından açıkça ortaya konmuştur. Dinleyin:

Gerçekten ister miyiz ölülerin
Hâlâ yanımızda olmasını bizlerin?
Yok mu saklamamız gereken bir bayağılık?
Korktuğumuz içten gelme bir alçaklık?

Bana alkış tutsun diye can attığım,
Suçuna bile saygı duyduğum,
Gizli bir utancı apaçık görmez mi
Ve azalmaz mı bana olan sevgisi?

Yersiz korkularla haksızlık ediyorum mezara:
İnanç eksikse hata aşkta mı?
Büyük Ölümde bilgelik olmalı;
Ölüler bakışlarıyla delip geçecek beni tepeden tırnağa.

Yanımızda olun tırmandığımızda veya düştüğümüzde:
Tanrı gibi izleyin geçen saatleri
Bizimkilerden fazla gören gözlerinizle,
Bağrınıza basmak için bizi.

Büyük Ölümde bilgelik olmalı; Ölüler bakışlarıyla delip geçecek beni tepeden tırnağa. Charles'ın bütün benliği bu iki iğrenç önermeye isyan etti; geleceğe geri dönmek, doğmamış çocukların yerine ölmüş babanın donuk gözlerine bakmak için duyulan o uğursuz arzuya. Daha önceleri geçmişin bir hayalet gibi var olduğuna duyduğu inanç, farkında bile olmadan, onu mezar içinde yaşamaya mahkûm etmişti sanki.

Bu her ne kadar ateizme sıçrama gibi görünse de öyle değildi; Charles'ın gözünde sahip olduğu yerden edememişti İsa'yı. Daha ziyade Onu canlandırmıştı, tümüyle olmasa bile kısmen, çarmıhtan indirmişti Onu. Charles ağır ağır sıralara yürüyerek sırtını kayıtsızca tahta oymalara döndü. Ama İsa'ya değil. Gözleri yer taşlarında, yine bir aşağı bir yukarı yürümeye başladı. O anda başka bir dünya çalınmıştı gözüne: Yeni bir gerçeklik, yeni bir nedensellik, yeni bir evren. Bir somut görüntüler çağlayanı –varsayımsal otobiyografisinin bir başka bölümü– döküldü zihnine. Hatırlarsınız yine böylesi hülyalara daldığı bir anda Bayan Poulteney oturma odasındaki mermer saatin üç tıklamasında ebedi kurtuluştan, Lady Cotton'a düşmüştü. Tam o sırada Charles'ın amcasını düşündüğünü söylemezsem gerçeği saklamış olurum. Sir Robert'ı bir nişanı bozmakla ve aileye layık olmayan birini getirmekle suçlayan Charles olmayacak, amcası kendi kendini suçlayacaktı. Elinde olmadan zihninde başka bir sahne belirdi: Lady Bella ve Sarah karşı karşıya. Bu karşılaşmada kimin daha onurlu davrandığını görmek için müneccim olmaya lüzum yoktu; Ernestina olsa, Lady Bella'ya karşı Lady Bella'nın silahlarıyla savaşırdı, ya Sarah... O gözler şımarıklıkları ve küçümsemeleri nasıl da boğuverirdi! Onları sessizlikle karşılardı! Masmavi bir gökyüzündeki üç beş kurum tanesine çevirirdi onları!

Ya Sarah'yı giydirmek! Onu Paris'e, Floransa'ya, Roma'ya götürmek!

Tabii Şam yoluna giden Aziz Paulus ile bir kıyaslama yapmanın zamanı değil. Ama Charles durmuştu –heyhat, sırtı yine mihraba dönük– ve yüzüne bir nur yayıldı. Bu belki de sadece merdivenin yanında duran gaz lambasından kaynaklanıyordu; zihnini büyük bir çekicilikle kaplayan daha soylu ama soyut nedenleri tercüme etmemişti. Ama Charles'ın kendisini Sarah'yla kol kola Uffizi galerisinde görür gibi olduğu zaman, her ne kadar banal bir biçimde de olsa, acımasız ama zorunlu (hayatta kalacaksak zorunlu: evet, bugün bile) bir şey olan özgürlüğün saf özünü gördüğüne inanacağınızı umuyorum.

Sonra dönüp sıraya oturdu; çok akıldışı bir şey yaptı, çünkü diz çöküp, kısacık da olsa dua etti. Sonra koridoru geçti, lambanın fitilini ışık iyice solgunlaşana kadar kıstı ve kiliseden çıktı.

49

Bir tek uşağımla hizmetçim var, onlar
da her an çalıp çırpmaya hazırlar...
TENNYSON, *Maud* (1955)

Charles papazın evini bulup çıngırağı çaldı. Kapıyı bir hizmetçi açtı ama favorili genç adam da onun hemen ardındaydı. Efendisi ağır, paslı anahtarı almak üzere öne çıkınca, hizmetçi çekildi.

"Teşekkür ederim, efendim! Her sabah sekizde ayin yapıyorum. Exeter'de uzun zaman mı kalacaksınız?"

"Ne yazık ki hayır! *En passage*'ım..."*

"Sizi tekrar göreceğimi ummuştum. Yardım edebileceğim başka bir şey var mı?"

* (Fr.) Geçerken uğradım. (ç.n.)

Zavallı genç hevesli, ardında kuşkusuz çalışma odasının bulunduğu bir kapıya işaret etti. Kilise dekorlarında belli bir gösteriş sezmişti Charles zaten; Günah Çıkarma'ya davet edildiğini biliyordu. Duvarın öte tarafındaki dua etme yerini ve Meryem heykelini görmek için insanın büyücü olmasına gerek yoktu; çünkü bu genç adam Tractaryen ayrımından çok sonra doğmuştu ve kilise züppeliğinin çok yaygın bir biçimi olan törenler ve giysilerle kendi oyalıyordu, biraz haylazca ama güvenli; çünkü Dr. Phillpotts kilisenin başıydı. Charles onu şöyle bir tarttıktan sonra, yeni dünya görüşüne olan güveni arttı: Bundan daha aptalca olamazdı. Başını eğerek reddetti ve kendi yoluna gitti. Ömrünün sonuna dek kurumsal dinle alıp vereceği kalmamıştı bundan sonra.

Kendi yoluna gitti dedim diye, siz şimdi... doğrudan doğruya Endicott Aile Oteli'ne gittiğini düşünüyorsunuzdur belki de. Modern bir adam kuşkusuz hemen oraya geri dönerdi. Ama Charles'ın yere batasıca Görev ve Etiket düşkünlüğü bunun önünde adeta bir sur gibi duruyordu. İlk ödevi kendini geçmiş yükümlülüklerinden kurtarmaktı; ancak bundan sonra evlilik teklif edebilirdi.

Sarah'nın onu neden aldattığını anlamaya başlamıştı. Sarah, onun kendisini sevdiğini biliyordu; bu aşkın esas derinliğinden bihaber olduğunu da biliyordu. Varguennes'ın ona olan sahte ihaneti, diğer numaraları, onun gözünü açmak için kullanılan stratejilerdi; Charles her şeyin farkına vardıktan sonra bütün söyledikleri, onun gözlerinin açılıp açılmadığını sınamak içindi aslında. Charles çok kötü çuvallamıştı; bunun üzerine aynı stratejiyi kendi değersizliğini kanıtlamak için kullanmıştı Sarah. Böylesi bir fedakârlık yapmak için ne denli asil olması gerekir insanın! Keşke ileri atılıp onu tekrar kollarına alsaydı, kendisinin olduğunu, onu kendisinden kimsenin ayıramayacağını söyleseydi!

Keşke –diye ekleyebilirdi ama eklemedi– Viktoryenlerde (belki de sınıflandırma manyaklıklarının en korkunç sonucu olan) o ölümcül ikicilik olmasaydı, "ruhu" gövdeden daha gerçek, çok daha gerçek, gerçek benlikleri olarak görmeye iten o ikicilik; ruhun gövdeyle alakası bile yoktu, onlara göre, hayvanın üzerinde havada süzülen bir şeydi; yine de eşyanın tabiatındaki açıklanması zor bir hata yü-

zünden, muzır ve yaramaz bir çocuğun ardındaki beyaz bir tutsak balon gibi, hayvanın ardında isteksizce sürükleniyordu.

Bu –her Viktoryen'in iki zihni olduğu gerçeği– on dokuzuncu yüzyıla yaptığımız seyahatlerde mutlaka yanımızda bulundurmamız gereken bir gereç. Sık sık alıntılar yaptığım şairlerde bütün açıklığıyla ve çarpıklığıyla görülen bir şizofreni –Tennyson'da, Clough'da, Arnold'da, Hardy'de hep var; ama sağdan sola, sonra tekrar sağa geçen genç Mill ve Gladstone'unkiler gibi olağandışı politik manevralarda, Charles Kingsley ve Darwin gibi bütün diğer açılardan birbirinden son derece farklı olan entelektüeller arasında yaygın olan nevrozlar ve psikosomatik hastalıklarda; hem sanat hem de hayat hakkında aynı şekilde düşünmeye çalışan –ya da öyle görünen– Pre-Raphaelite'lere yöneltilen saldırılarda; Özgürlük ve Kısıtlama, Aşırılık ve Ilımlılık, Kurallar ve Kararlılık, prensip sahibi insanın Evrensel Eğitime duyduğu özlem ile Evrensel Oy Hakkı'ndan duyduğu korku arasındaki mücadelede; bütün saydamlığıyla yayıma hazırlama ve düzeltme çılgınlığında hep vardı bu şizofreni, öyle ki Mill veya Hardy'nin gerçekte ne olduklarını öğrenmek istiyorsak basılmış nüshalardan ziyade üzerinde düzeltme yapılmış nüshalara bakmalıyız... Nasılsa yakılmaktan kurtulmuş mektuplara, özel günlüklere, hasır altı etme işleminden arta kalan az miktarda kalıntıya. Hiçbir zaman kayıtlar böylesine karıştırılmamıştı, bir toplumun sahte yüzü, avanak yeni kuşağa böylesi başarıyla gerçek diye yutturulmamıştı; sanırım *Dr. Jekyll ile Mr. Hyde*'ı büyük ihtimalle o çağın en iyi kılavuzu yapıyor bu gerçek. Kitabın o gotik üslubunun ardında çok derin ve çağı açıklayan bir gerçek yatıyor.

Her Viktoryenin iki zihni vardı; Charles da en azından buna sahipti. Fore Sokağı'ndan Gemi Hanı'na yürürken, kötü çocuğun Sarah'yı tekrar gördüğünde söyleyeceği kelimeleri prova etmeye başlamıştı bile; duyduğunda onu minnettarlıktan gözyaşına boğacak ve Charles olmadan yaşayamayacağını itiraf ettirecek, tutkulu, şerefli cümleler. Bütün bunları gözlerinde öyle bir canlandırıyordu ki içimden oturup yazmak geliyor. Ama şu anda gerçek, Sam kılığına girmiş, asırlık hanın kapısında bekliyor.

"Ayin nasıldı, Bay Charles!"

"Ben... ben yolumu kaybettim, Sam. İliklerime kadar da ıslandım. Bana küveti dolduruver. Odamda yemek yiyeceğim."

"Baş üstüne, Bay Charles."

On beş dakika sonra Charles'ı çırılçıplak soyunmuş, pek de alışık olmadığı bir işle, çamaşır yıkamakla uğraşırken görebilirdiniz. Kan lekeli gömleğini ve iç çamaşırlarını kendisi için doldurulmuş küvetin içine sokmuş, canla başla sabunlamaktaydı. Kendisini aptal hissediyor, yaptığı işi pek de beceremiyordu. Sam, bir süre sonra yemek tepsisiyle içeri girdiğinde, gömlek sanki öylesine fırlatılmış gibi yarısı küvetin içinde yarısı dışında öylece duruyordu. Sam hiç sesini çıkarmadan giysileri topladı; Charles, ilk kez dağınıklığıyla tanınmasına şükretti.

Yemeğini yedikten sonra yazı kutusunu açtı.

"Bir tanem,

Bir tarafım, sana böyle hitap edebilmekten tarif edilemez ölçüde mutlu; ama diğer tarafım, onun henüz tam olarak anlayamadığı bir varlık için bu sözü nasıl sarf edebildiğine şaşıyor. Sende öyle bir şey var ki onu derinden biliyorum; ama diğer bir yönüne, seninle ilk karşılaştığım zamanki kadar yabancıyım. Bunu söylememin nedeni bu akşamki davranışımı bağışlatmaktan ziyade açıklamak. Bağışlatamam; yine de şuna inanıyorum ki bir bakıma hayırlı sayılabilir çünkü gecikmeli de olsa vicdanımı yoklamaya itti beni. Şimdi uzun uzadıya anlatacak değilim. Ama rahata erdim, benim tatlı ve gizemli Sarah'm, şu an bizi bağlayan şeyin bir ömür boyu süreceğinden eminim. Bırak seni tam anlamıyla tanımayı, tekrar görmek istemeye bile hakkım olmadığının gayet iyi farkındayım, şu an. Bu yüzden ilk işim nişanı bozmak olacak.

Bu işe girmenin yanlış olduğunu uzun zamandır seziyordum zaten; hatta sen hayatıma girmeden önce. Bu yüzden, senden rica ediyorum, kendini bu açıdan suçlama. Suçlanması gereken bir şey varsa, o da benim kendi gerçek mizacıma gözlerimi kapamam. Eğer on yaş daha genç olsaydım, hiçbir yakınlık duymadığım çağımı ve toplumu bu kadar iyi tanımasaydım, eminim Bayan Freeman'la mutlu olabilirdim. Benim hatam yirmi iki değil otuz iki yaşında olduğumu unutmaktı.

Bu yüzden, bana çok acı verse de yarın sabah erkenden Lyme'a gideceğim. Bu işi bir nihayete erdirmenin şu an kafamı en çok meşgul eden mesele olduğunu takdir edersin. Hele bu görevimi bir yerine getireyim, aklım sırf sende olacak: yo, *bizim* geleceğimizde. Beni sana getiren kader miydi bilmiyorum; ama Tanrı şahidimdir, kendin istemediğin

müddetçe, seni benden hiçbir şey ayıramaz. Şimdilik bundan fazlasını söylemek istemiyorum, benim tatlı gizemim. Yalnız şunu bil ki daha önce öne sürdüklerinden daha güçlü kanıtlar bulman gerekecek artık beni başından atabilmen için. Bunu yapmaya kalkışacağına inanamam. Senin olduğumu ve benim olmanı istediğimi biliyor yüreğin.

Bundan böyle niyetimin ne kadar şerefli olduğuna seni ikna etmeme gerek var mı, sevgili Sarah'm? Sana sormak istediğim binlerce şey var, yapmak istediğim binlerce iltifat, vermek istediğim binlerce zevk. Tabii ancak senin o müthiş inceliğinin müsaade ettiği ölçüde.

Seni tekrar kollarına alana kadar ne huzur ne de mutluluk bulamayacak olan,

C. S.

Not: Yazdıklarımı tekrar okuyunca şu an hissettiklerimle hiç alakası olmayan bir resmiyet sezdim. Kusura bakma! Bana hem o kadar yakın hem de öyle yabancısın ki gerçek hislerimi nasıl anlatacağımı bilemiyorum.

Seni çok seven C."

Bu özlü mektup ancak bir sürü müsveddeden sonra yazılabildi. Vakit iyice ilerlediği için Charles onu hemen göndermekten vazgeçmişti. Ağlarken ağlarken uyuyup kalmıştı Sarah herhalde; bir kara gece daha acı çektirecekti ona; ama uyandığında neşeye boğulacaktı. Mektubu defalarca okudu; daha bir-iki gün önce Londra'dan Ernestina'ya yazdığı mektupların belli belirsiz bir esintisi vardı; ama onları yazmak tam bir ıstırap olmuştu, sadece bir zorunluluk ki sonuna notu eklemesinin nedeni de buydu. Sarah'ya da söylediği gibi kendi kendine yabancıydı; ama aynada yüzüne huşu dolu bir keyifle bakıyordu artık. Hem o an hem de gelecek için büyük bir cesaret duydu içinde; kendini benzersiz hissetti, benzersiz bir şey yapmıştı. İsteğine kavuşmuştu sonunda: Yeniden yolculuğa çıkmıştı, yeni bir yol arkadaşı vaadiyle iki kat artıyordu bu yolculuğun keyfi. Sarah'nın bilmediği yönlerini hayal etmeye çalışıyordu: gülen bir Sarah, şarkı söyleyen Sarah, dans eden Sarah. Hayal etmesi çok güçtü, yine de olanaksız değildi... Sam ve Mary'ye yakalanmalarına ramak kalmışken yüzünde beliren o gülümsemeyi hatırladı. Gaipten haber veriyordu bu gülüş sanki, geleceği görmüştü. Ya onu dizlerinin üzerinden kaldırdığı zaman: Ortak yaşamlarında bitmez tükenmez bir keyifle yapacaktı bunu!

Yoluna çıkan bütün taşlara ve dikenlere katlanabilirdi. Küçük bir diken daha geldi aklına: Sam. Ama Sam de diğer bütün uşaklar gibiydi, üstünde durmaya değmez.

Üstünde durmaya değmez ama her işe koşulabilirdi. Ertesi gün oldukça erken bir saatte işe koşuldu. Charles'ı üzerinde bir gecelik, elinde de mühürlü bir mektup ve bir paketle buldu.

"Sam, bunları zarfın üzerinde yazan adrese götürmeni istiyorum. On dakika orada durup cevabını bekleyeceksin. Eğer yoksa –cevap beklemiyorum ama bir ihtimal sen bekle– eğer yoksa hemen buraya dön. Hızlı bir araba kirala. Lyme'a gidiyoruz." Ekledi: "Ama valizleri alma. Bu gece buraya döneceğiz."

"Bu gece mi, Bay Charles! Ama ben düşündüm ki..."

"Ne düşündüğün beni ilgilendirmez. Dediğimi yap!"

Sam sadık uşak tavırlarını takınıp çekildi. Aşağıya inerken bu duruma daha fazla dayanamayacağına karar verdi. Bilgisi olmadan nasıl savaşabilirdi? Hele düşman hakkında böylesi çelişkili söylentiler sürüp girerken. Elindeki zarfa baktı. Adres apaçıktı: *Bayan Woodruff, Endicott Aile Oteli.* Ya Lyme'da sadece bir gün kalmaya ne demeliydi? Hem valizler de burada bekleyecekti! Küçük paketi tersyüz etti, zarfı şöyle bir yokladı. Kalındı, en az üç sayfa. Etrafına şöyle bir göz attıktan sonra, mührü inceledi. Balmumunu icat eden adama lanet okudu.

Şimdi yine giyinmiş olan Charles'ın karşısında duruyor.

"Eee?"

"Cevap yok, Bay Charles."

Charles yüzünü kontrol edemiyordu. Sırtını döndü.

"Ya araba?"

" 'azır bekliyo, efendim."

"Çok iyi. Hemen iniyorum."

Sam çekildi. Daha kapı kapanır kapanmaz Charles ellerini başına kaldırdı, sonra alkış bekleyen bir aktör gibi iki yana açtı kollarını, dudaklarında minnettar bir gülümseme. Çünkü bir gece önce mektubu doksan dokuzuncu kez okuduktan sonra ikinci bir not daha eklemişti. Ernestina'nın ellerinde gördüğümüz broş hakkındaydı bu

not. Charles, Sarah'dan onu kabul etmesini rica ediyordu; onu kabul etmesini, davranışı yüzünden duyduğu pişmanlığı kabul etmesinin bir işareti sayacaktı. Bu ikinci not şöyle bitiyordu: "Ulak, sen bunu okuyana kadar bekleyecek. Eğer paketi geri getirirse... Ama o kadar zalim olamayacağını biliyorum."

Yine de Sam yokken korkunç bir ıstırap çekmişti zavallı adam.

Yine Sam, hüzünlü gözler ve alçak bir sesle konuşuyor. Tranter Teyze'nin bahçesinde, mutfak kapısının hemen yanında bir tür paravan gibi duran leylak çalısının gölgesinde geçmektedir sahne. İkindi güneşi dalların ve ilk beyaz tomurcukların arasından süzülmekte. Yanakları kızararak ve neredeyse durmadan eliyle ağzını kapayarak onu dinleyen kişi de Mary.

"Olcak gibi diyil, olcak gibi diyil."

"Amcası yüzünden 'ep. Kafasını şaşırttı."

"Ya genç hanım; o n'apıcak şindi Sam?"

Sanki bir çığlık duymayı ya da bir gövdenin düştüğünü görmeyi bekler gibi korkulu gözlerle baktılar dalların üzerindeki pencerelere.

"Ya biz Mary. Biz n'olcaz?"

"Yo Sam; doğru olmaz..."

"Seni seviyom, Mary."

"Ah Sam..."

"Gönül eğlendirmedim ben senle. Seni şindi kaybetsem ölürüm."

"Ah, n'apçaz?"

"Ağlama güzelim, ağlama. Bıktım şu üst kattakilerden. Bizden beterler." Sam onu kollarından tuttu. "Eğer hazret usa'anın kendi gibi olduğunu düşünürse yanılır, Mary. Senle o arasında seçim yaparsam, seni seçerim." Hücuma geçmek üzere olan bir asker gibi kasıldı: "Onu bırakacam."

"Sam!"

"Bırakacam. Kömür taşırım. 'Er şeyi yaparım!"

"Ama para; sana para vermez ki!"

"Vermese de olur." Mary'nin üzgün yüzüne acı acı baktı. Ama sonra gülerek ellerini uzattı: "Ama vercek birini tanıyom. Eğer biz kartları doğru oynarsak."

50

> Doğal ayıklanma sayesinde zaman içinde yeni türler ortaya çıktıkça, diğerlerinin gitgide azalacağı ve sonunda yok olacağı sonucuna varmak kaçınılmaz bence. Doğal olarak en fazla zararı, değişim geçiren ve ilerleme kaydeden türlerin en yakın rakipleri görecektir.
>
> DARWIN,
> *Türlerin Kökeni* (1859)

Lyme'a vardıklarında saat tam ikiye geliyordu. Charles birkaç dakikalığına ayırttığı odaya çekildi. Yine bir aşağı bir yukarı yürüyüp duruyordu ama bu sefer onu bekleyen konuşmanın etkisiyle sinirli ve gamlıydı. O varoluşçu dehşet musallat olmuştu yine başına; belki de böyle olacağını bildiğinden, köprüleri atmak için yollamıştı o mektubu Sarah'ya. Exeter'den gelirken yolda kararlaştırdığı binlerce cümleyi tekrar prova etti; ama sonbahar yaprakları gibi aklından uçup gidiyorlardı. Önce derin bir soluk, sonra da şapkasını alıp çıktı.

Mary kapıyı açıp da onu görünce yüzünde kocaman bir gülücük belirdi. Ciddiyetini onun üzerinde denedi.

"Tünaydın. Bayan Ernestina evde mi?"

Ama daha o cevap vermeden Ernestina holün arkasında belirdi. Yüzünde hafif bir tebessüm vardı.

"Hayır! Hanımım yemeğe çıktı. Ama isterseniz içeri gelebilirsiniz."

Oturma odasına girip gözden kayboldu. Charles şapkasını Mary'ye verdi, yakasını düzeltti, keşke ölseydim diye düşündü, sonra holü geçip ateşten gömleği giymeye hazırlandı. Bahçeye bakan bir pencerenin yanında güneş ışığında duran Ernestina neşeyle döndü:

"Bugün babamdan bir mektup... Charles! Charles? Bir şey mi oldu?"

Charles'a doğru bir iki adım attı. Charles ona bakamıyordu, gözlerini halıya dikmişti. Ernestina donakaldı. Onun korkulu gözleriyle Charles'ın ciddi ve sıkıntılı gözleri birleşti.

"Charles?"

"Rica ederim otur!"

"Ama ne oldu?"

"Bunu... söylemek için geldim."

"Ama neden bana öyle bakıyorsun?"

"Çünkü söylemem gereken şeyi anlatmaya nereden başlayacağımı bilemiyorum."

Ernestina gözlerini ondan ayırmaksızın elini arkaya uzatıp pencerenin yanındaki bir iskemleye oturdu. Hâlâ sesini çıkarmamıştı Charles. Ernestina yanındaki masanın üzerinde duran mektuba dokundu.

"Babam..." ama Charles'ın sert bakışı cümlesini yarıda kesti.

"Bundan daha iyi davranamazdı... ama ona gerçeği söylemedim."

"Gerçek mi, ne gerçeği?"

"Uzun, derin ve acılı bir düşünce sürecinden sonra sana layık olmadığıma karar verdiğimi."

Ernestina'nın yüzü bembeyaz kesildi. Charles bir an onun bayılacağını düşünerek, tutmak için ona atıldı; ama Ernestina sanki uykuda olmadığından emin olmak istermiş gibi elini yavaşça sol koluna götürmüştü.

"Charles... Şaka yapıyorsun!"

"Son derece mahcubum... ama şaka yapmıyorum."

"Bana *layık* değil misin?"

"Hem de hiç!"

"Sen... yo, bu bir kâbus." İnanmayan gözlerle ona bakarak ürkekçe gülümsedi: "Telgrafını unutuyorsun. Şaka bu!"

"Eğer benim böyle bir konuda şaka yapabileceğimi düşünüyorsan beni hiç tanımamışsın."

"Ama... ama... telgrafın!"

"Kararımı vermeden önce yollamıştım."

Ancak bunu duyduktan sonra gerçeği kabullenmeye başladı Ernestina. Charles en can alıcı anın bu olacağını önceden tahmin etmişti. Bayılsaydı, histeriye kapılsaydı... ama ne yapacağını bilemiyordu; acıdan nefret ediyordu ve geri dönmek, her şeyi anlatmak, affına sığınmak için belki de çok geç olmadığını düşündü. Her ne kadar Ernestina'nın gözleri uzunca bir süre kapalı kalsa ve tepeden tırnağa şöyle bir titrese de bayılmadı. Babasının kızıydı o; bayılabilmeyi isterdi belki; ama böylesi bir ihanet...

"Öyleyse lütfen ne demek istediğini açıkla!"

Charles bir an rahatladı. Ernestina incinmişti ama ölümcül bir yara almamıştı.

"Bir cümlede anlatamam."

Buruk bir sitemle ellerine baktı. "Öyleyse birçok cümle kullan. Lafını kesmem!"

"Sana karşı hep büyük bir sevgi ve saygı besledim ve hâlâ da besliyorum. Aşkını kazanabilecek kadar şanslı olan her erkek için muhteşem bir eş olacağından bir an bile şüphe etmedim. Ama sana olan ilgimin bir bölümünün alçakça olduğunun da hep farkındaydım. Getireceğin servetten söz ediyorum –bir de senin tek çocuk olman gerçeğinden. İçten içe, Ernestina, hayatımın amaçsız ve boş olduğunu hissetmişimdir hep. Yo, lütfen sözümü kesme! Geçen kış sana

evlilik teklif edersem olumlu cevap alacağımı anlayınca şeytan dürttü sanki. Harika bir evlilik yaparak kendime olan inancımı yenileme fırsatı çıkmıştı karşıma. Sakın soğukkanlı bir hesapçılıkla hareket ettiğimi düşünme. Senden çok hoşlanmıştım. Bu duygunun aşka dönüşeceğine samimiyetle inanıyordum."

Ernestina ağır ağır başını kaldırdı. Ona baktı ama onu görmüyor gibiydi.

"Bu konuşanın sen olduğuna inanamıyorum. Zalimin, kalpsizin, acımasızın teki..."

"Bunun, senin için çok acı bir şoke olduğunu biliyorum."

"Şok ha!" Çileden çıkmışa benziyordu. "Sen böyle istifini bozmadan, kılın kıpırdamadan karşımda durup aslında beni hiç sevmediğini söylerken!"

Sesini yükseltmişti, Charles kalkıp açık duran pencereyi kapadı. Onun eğik duran başına biraz daha yaklaşarak, resmiyetini bozmadan olabildiğince tatlı bir sesle konuştu:

"Kendimi temize çıkarmaya çalıştığım yok. Sadece bu suçu işlemeyi önceden hesaplamadığımı açıklamaya çalışıyorum. Öyle olsaydı şu an yapmakta olduğum şeyi yapabilir miydim? Tek isteğim, kendimden başka kimseyi kandırmadığımı anlaman. Bana ne dersen de –zayıf, bencil... ne istersen– ama hissiz değilim."

Ernestina hafifçe titreyerek iç geçirdi.

"Peki bu büyük keşfi yapmanı sağlayan ne?"

"Bunun ne kadar iğrenç olduğunu biliyorum; ama baban benim yerime nişanı bozmayınca duyduğum hayal kırıklığı oldu bunu fark etmemi sağlayan." Ernestina ona korkunç bir bakış fırlattı. "Dürüst olmaya çalışıyorum. Baban içine düştüğüm durum konusunda sadece çok cömert davranmakla kalmadı. Bana ortağı olmamı bile teklif etti."

Ernestina'nın yüzünde bir şimşek çaktı. "Biliyordum, biliyordum. Evlendikten sonra ticarete atılman gerektiği için. Değil mi?"

Charles pencereye döndü. "Bunu baştan beri biliyordum. Zaten; babandan utanmak züppeliğin dik âlâsı olur."

"Bunları söylemen suçunu azaltmaz."

"Eğer bu yeni teklifi dehşetle karşıladığımı düşünüyorsan haklısın. Ama bu işe hiç uygun olmadığım için dehşete düştüm, teklif yüzünden değil. Şimdi bırak da... açıklamamı bitireyim."

"Kalbimi kırıyorsun."

Yine pencereye döndü Charles.

"Lütfen birbirimize karşı duyduğumuz saygıyı kaybetmemeye çalışalım. Sadece kendi hislerime göre hareket ettiğimi düşünmeni istemem. En çok rahatımı kaçıran, sana hak ettiğin sevgiyi vermeden seninle evlenmekle sana –ve babana– yapacağım haksızlık oldu. Daha farklı insanlar olsaydık fark etmezdi belki; ama değiliz, bir bakıştan, bir kelimeden aşkımızın karşılıklı olup olmadığını anlıyoruz."

Ernestina adeta tısladı: "Anladığımızı sanmıştık."

"Sevgili Ernestina, bu Hıristiyanlığa inanmak gibi bir şey. İnsan inanıyormuş gibi davranabilir. Ama bir işe yaramaz. Eğer kendi kalbini yoklarsan, ufak tefek şüpheler bulacağından eminim. Onları hemen susturmuşsundur tabii, kendine o..."

Ernestina kulaklarını tıkadı, sonra ellerini yavaşça yüzüne kaydırdı. Bir sessizlik oldu. Sonra "Artık ben konuşabilir miyim?" dedi.

"Tabii..."

"Senin için küçük sevimli... bir salon biblosundan öte bir şey olmadığımı biliyorum. Toy olduğumu biliyorum. Şımarık olduğumu da. Sıradan olduğumu da. Ne Truvalı Helen ne Kleopatra'yım. Zaman zaman kulaklarını tırmalayan şeyler söylediğimi, gündelik konularla canını sıktığımı, fosillerle dalga geçtiğimde seni incittiğimi biliyorum. Belki sadece bir çocuğum. Ama senin sevgin ve koruman altında... bana vereceğin eğitimle... daha iyi biri olacağıma inanmıştım. Seni mutlu etmeyi, kendimi geliştirdiğim için beni sevmeni sağlamayı öğrenecektim. Belki bilmiyorsun ama nereden bileceksin, ilk anda senden hoşlanmamın nedeni buydu. Daha önce yüzlerce erkeğin... peşimde koştuğunu biliyorsun. Hepsi de servet avcısı değildi. Toyluğumdan kıyaslama yapamadığım için seçmedim seni. Bana daha cömert, daha akıllı, daha deneyimli göründüğün için seçtim. Nişanlandıktan hemen sonra hatırlıyorum da –inanmazsan günlüğümü getirebilirim– senin kendine inanmadığını yazmıştım. Bunu

hissetmiştim. Başarısız olduğuna, herkesin seni küçümsediğine inanıyorsun, neden bilmem... ama sana asıl düğün hediyemin bu olmasını istemiştim. Kendine inanmanı sağlamak."

Uzun bir sessizlik oldu. Ernestina başı öne eğik oturuyordu.

Charles alçak sesle konuştu: "Neler yitirdiğimi şimdi daha iyi anlıyorum. Ne yazık ki kendimi çok iyi tanıyorum. İnsan hiç olmamış bir şeyi tekrar canlandıramaz."

"Söylediklerimin senin için başka hiçbir anlamı yok mu?"

"Olmaz olur mu, benim için çok şey ifade ediyor."

Sessiz kaldı, oysa Ernestina açıkça bir şeyler daha söylemesini bekliyordu. Tina'dan böyle bir tepki beklemediği için söyledikleri Charles'ı duygulandırmış ve utandırmıştı; onu susturan bu duyguların ikisini de açığa vuramayışıydı. Yumuşak ve alçak bir sesle konuştu Ernestina:

"Söylediklerimden sonra en azından..." ama kelime bulamıyordu.

"Kararımı tekrar gözden mi geçireyim?"

Ernestina onun ses tonundan, Charles'ın farkında olmadığı bir şeyler çıkarmış olmalı ki birden tutkulu bir yakarışla ona baktı. Gözleri zor tuttuğu gözyaşlarından ıslaktı, bembeyaz yüzü acınası bir halde sakin görünmeye çalışıyordu. Gövdesine bir bıçak saplanmış gibi hissetti kendini Charles; ne kadar derinden yaralamıştı onu.

"Charles yalvarırım, yalvarırım biraz daha bekle! Doğru, cahilim, benden ne istediğini bilmiyorum.... Nerede hata yaptığımı bana söylersen... Nasıl olmamı istediğini... Her şeyi yaparım, her şeyi; çünkü seni mutlu etmek için yapamayacağım şey yok."

"Böyle konuşmamalısın."

"Konuşmalıyım –elimde değil– daha dün o telgrafı alınca, ağladım, onu yüzlerce kez öptüm, durmadan her şeyi şakaya vuruyorum diye derin hislerim olmadığını düşünmemelisin. Ben..." Sonra keskin bir önseziye kapılmış gibi cümlesini yarıda bıraktı. Öfkeyle Charles'a baktı. "Yalan söylüyorsun. Onu yolladıktan sonra bir şey oldu."

Charles şöminenin yanına gidip sırtını döndü. Kız hıçkırmaya başlamıştı. Charles buna dayanamadı. Sonunda onu başı öne eğik

görmeyi umarak başını çevirdi; ama Tina gözleri onun üzerinde, açıktan açığa ağlıyordu; onun kendisine baktığını görünce, dehşete düşmüş, kayıp bir çocuk gibi ellerini uzattı, hafifçe ayağa kalktı, bir adım attı ve yere düştü. Bunun üzerine Charles'a bir tiksinti geldi; ondan değil, içinde bulunduğu bu durumdan tiksiniyordu: Gerçekleri saptırmaktan, esas olanı söylememekten. Savaş ya da kazada korkunç bir yara almış hastanın karşısında bir cerrahın kapıldığı hisse benzetilebilir bu; vahşi bir kararlılık –çünkü yapacak başka bir şey yoktur–, hemen ameliyata başlama azmi. Gerçeği söylemek. Hıçkırıklar kesilene kadar bekledi.

"Sana söylemek istemiyordum. Ama evet; bir şey oldu."

Yavaşça ayağa kalkıp, ellerini yanaklarına götürdü Ernestina, gözlerini ondan bir an olsun ayırmıyordu.

"Kim?"

"Onu tanımıyorsun. Adı önemli değil."

"O ve... sen..."

Charles bakışlarını kaçırdı.

"Onu uzun zamandır tanıyorum. Aramızda her şey bitti sanıyordum. Ama Londra'da... bitmediğini fark ettim."

"Ona âşık mısın?"

"Aşk mı? Bilmiyorum... Her ne ise kalbimi rahatça başka birine sunmamı engelliyor."

"Bana neden en başta söylemedin?"

Uzun bir sessizlik oldu. Söylediği her yalanı ortaya çıkaran gözlerine bakmaya tahammül edemiyordu.

Mırıldandı: "Sana acı vermek istemedim."

"Yoksa kendine utanç vermek mi istemedin? Sen... sen bir canavarsın!"

Ernestina kendini iskemleye bıraktı, büyümüş gözlerle ona bakıyordu. Sonra yüzünü ellerine gömdü. Charles onu susturmaya çalışmadı, durmadan şömine rafının üzerindeki porselen koyun biblosuna bakıyordu; o günden sonra öldüğü güne kadar ne zaman bir porselen koyun biblosu görse kendinden iğrendi. Ernestina'nın sonunda söyleyebildiği sözler öyle güçlüydü ki irkildi.

"Ben kendimi öldürmesem bile utanç beni öldürür!"

"Bir anlık üzüntüye bile değmem ben. Başka erkeklerle karşılaşacaksın... hayatın sillesini yememiş erkekler. Şerefli erkekler..." Durakladı, sonra kendini tutamayarak patlak verdi: "Senin için kutsal olan her şey üzerine yemin et, bir daha böyle bir şey söylemeyeceksin!"

Ernestina ona korkunç bir bakış fırlattı: "Seni mazur göreceğimi mi düşünmüştün?" Sessizce başını iki yana salladı Charles. "Ailem, arkadaşlarım: Onlara ne diyeceğim? Bay Charles Smithson'ın metresinin, şerefinden, verdiği sözden... daha önemli olduğunu mu?"

Yırtılan kâğıdın sesi duyuldu. Yüzünü dönmediği halde öfkesini babasının mektubundan çıkardığını biliyordu Charles.

"Onun hayatımdan tümüyle çıktığını zannediyordum. Olağandışı olaylar..."

Sessizlik: Tina'nın aklından onun yüzüne kezzap atmak geçiyordu sanki. Soğuk, zehir gibi bir sesle konuştu:

"Sözünden caydın. Bu gibi bir durumda kadınlar dava açabiliyor."

"Beni mahkemeye vermeye hakkın var. Suçumu kabul etmekten başka yapabileceğim bir şey yok."

"Bütün herkes senin ne mal olduğunu anlayacak. Bu da bana yeter."

"Olup biteni herkes öğrenecek zaten."

Charles'ın yaptığı şeyin ne kadar anormal olduğu kafasına anca dank etmişti Ernestina'nın. Başını sallayıp duruyordu. Charles bir iskemle çekip onun karşısına koydu, dokunamayacak kadar uzak ama ona nüfuz edebilecek kadar yakın.

"Ciddi ciddi bir düşün bakalım, gerçekten cezamı çekmediğimi söyleyebilir misin? Hayatımın en korkunç kararı bu değil mi sence? Şu an dehşet içinde olmadığımı söyleyebilir misin? Ölene kadar bugünü pişmanlıkla anacağım. Seni kandırmış olabilirim; peki kandırdım. Ama kalpsiz olmadığımı bilirsin. Öyle olsaydım şu an burada olmazdım. Bir mektup yazıp uzaklara kaçardım."

"Keşke öyle yapsaydın!"

Charles onun alnına uzun uzun baktıktan sonra ayağa kalktı. Aynadaki görüntüsü ilişti gözüne; aynadaki adam, yani başka bir

dünyadaki Charles gerçek kendisiymiş gibi geldi ona. Odadaki adamsa, Ernestina'nın da dediği gibi bir sahtekârdı; onunla olan ilişkisinde hep sahtekârlık yapmıştı, kendisi gözlemlediği bir yabancıydı sanki. Sonunda hazırlamış olduğu konuşmalardan birine başlayabildi:

"Şu anda senden bekleyebileceğim yegâne duyguların öfke ve sitem olduğunu biliyorum. Tek istediğim bu... doğal hisler silindiğinde kendime en büyük cezayı benim vereceğimi unutmaman... ve tek özrümün saymayı ve sevmeyi öğrendiğim bir insanı aldatmaya gönlümün daha fazla razı olmayışı olduğunu."

Yapmacık geldi bu sözler kulağına; öyleydi de; onun kendisini açıktan açığa küçümsediğinin farkındaydı.

"*Onu* gözümün önüne getirmeye çalışıyorum. Eminim unvan sahibidir: doğuştan soylu. Ah... keşke zavallı, bir tane babacığımı dinleseydim!"

"Bu da ne demek?"

"Soyluları iyi tanır. Onlar hakkında bir tekerleme bile uydurdu: unvan taşıyan cüzdan taşımaz."

"Ben unvan taşımıyorum."

"Sen de amcan gibisin. Sanki mevkiniz, biz dünyanın sıradan yaratıklarının inandığı şeyleri küçümseme hakkı veriyormuş gibi davranıyorsunuz. O da öyle. Hangi kadın bir erkeğe verdiği sözü bozduracak kadar şeytan olabilir? Anladım." Yüzüne tükürür gibi konuştu: "Evli bir kadın!"

"Bunu tartışmak istemiyorum."

"Şimdi nerede? Londra'da mı?"

Ernestina'ya şöyle bir bakıp topuklarının üzerinde döndü ve kapıya yöneldi. Ernestina ayağa kalkmıştı.

"Babam adınızı iki paralık edecek, ikinizi de yerin dibine batıracak. Bütün tanıdıklarınız reddedecek sizi. İngiltere'nin dışına sürüleceksiniz..."

Kapının yanında bir an duraklamıştı. Kapıyı açtı. Ya bu yüzden –ya da ona yaraşacak bir rezalet düşünemediğinden– susup kaldı Ernestina. Sanki çok fazla şey söylemek istiyormuş da söyleyemiyormuş gibi bir ifade vardı yüzünde. Sendeledi; sonra içinde ona baş-

kaldıran bir şey Charles'ın adını haykırdı; sanki bir kâbustu bu, ona uyanmak üzere olduğunun söylenmesini istiyordu.

Charles yerinden kımıldamadı. Ernestina birden iskemlenin yanına, yere düştü. İlk önce ona doğru bir hamle yaptı Charles. Ama düşüşündeki bir şey onu alıkoydu, kız dizlerini çok dikkatli bükmüştü ve kendini yanlamasına halının üzerine bırakıvermişti.

Bir an yere yığılmış kadına baktı ve âdet yerini bulsun diye bayılmış olduğunu fark etti.

"Babana hemen yazacağım" dedi.

Ernestina hiç hareket etmiyordu, gözleri kapalı, eli acıklı bir biçimde yana uzanmış öylece yatıyordu. Charles şöminenin yanındaki zilin kordonunu çektikten sonra yine açık kapıya gitti. Mary'nin ayak seslerini duyar duymaz dışarı çıktı. Hizmetçi merdivenleri koşarak çıkıyordu. Oturma odasını işaret etti Charles.

"Şok geçirdi. Sakın yanından ayrılma! Ben Doktor Grogan'ı getirmeye gidiyorum." Mary'nin kendisi de bir an bayılacak gibi oldu. Elini tırabzana koyup Charles'a acılı gözlerle baktı. "Anladın mı? Sakın yanından ayrılma!" Mary başını salladı ama yerinden kımıldamadı. "Sadece bayıldı. Elbisesinin yakasını gevşet!"

Ona korkuyla bakarak odaya girdi hizmetçi. Charles bir iki saniye daha bekledi. Hafif bir inleme, ardından da Mary'nin sesini duydu.

"Ah, hanımım, hanımım, ben Mary. Doktor geliyo, hanımım. Merak etmeyin, sizi bırakmam."

Charles bir an eşikten içeri göz attı. Mary'nin Ernestina'yı dizlerinin üzerine çekmiş olduğunu gördü. Hanımın yüzü hizmetçinin göğsüne yaslanmıştı. Mary, Charles'a baktı: O çakmak çakmak yanan gözler onları seyretmesini ya da oyalanmasını yasaklar gibiydi. Charles bu dobra dobra suçlamaya boyun eğdi.

51

Daha önce de belirttiğim gibi, feodalizme özgü güçlü bağımlılık ve itaat etme alışkanlıkları uzun bir süre işçi sınıfı üzerinde etkili olmayı sürdürdü. Ama modern ruh artık bu alışkanlıkları neredeyse tamamen ortadan kaldırmıştır... Ülkenin dört bir yanında, şu ya da bu insanlar, şu ya da bu insan grupları, bir İngiliz olarak canlarının istediği şeyi yapma hakkına sahip olduklarını iddia etmeye ve bunu uygulamaya geçirmeye başlamaktalar: Canının istediği yerde yürüme, istediği yerde buluşma, istediği yere girme, istediği gibi borazanını öttürme, istediği gibi tehdit etme, istediği gibi vurma. Bence bütün bunlar anarşiye yol açıyor.

MATTHEW ARNOLD,
Kültür ve Anarşi (1869)

Neyse ki Doktor Grogan viziteye çıkmamıştı. Charles kâhyanın buyur etmesine rağmen içeri girmeyip doktor telaşla aşağıya inene kadar eşikte bekledi: Charles'ın bir hareketi üzerine, söyledikleri duyulmasın diye kapının dışına çıktı adam.

"Biraz önce nişanı bozdum. Çok üzüldü. Rica ederim benden bir açıklama beklemeyin; oyalanmadan Broad Sokağı'na gidin!"

Grogan gözlüğü üzerinden Charles'a dondurucu bir bakış fırlattıktan sonra tek kelime bile etmeden içeri girdi. Birkaç saniye sonra şapkası ve çantasıyla hazırdı. Hemen yürümeye başladılar.

"Sakın?.."

Charles başını salladı; doktorun şaşkınlıktan dili tutulmuştu. Yirmi otuz adım daha yürüdüler.

"O sizin düşündüğünüz gibi değil, Grogan, bundan eminim."

"Nutkum tutuldu, Smithson."

"Kendimi temize çıkarma niyetinde değilim."

"Biliyor mu?"

"Başka biri olduğunu biliyor. Hepsi bu!" Köşeyi dönüp Broad Sokağı'nı tırmanmaya başladılar. "Sizden Sarah'nın adını açıklamamanızı rica ediyorum." Doktor ona sert bir bakış fırlattı. "Bayan Woodruff'ın iyiliği için. Benim değil."

Doktor aniden durdu. "O sabah; yani onunla?.."

"Rica ederim. Gidin şimdi. Sizi handa bekleyeceğim."

Ama Grogan, kendisi de bir kâbusta olmadığına inanmıyormuş gibi ona bakıyordu. Charles bir an öylece durdu, sonra doktora yokuşu işaret ederek, yolun karşısındaki Beyaz Aslan Hanı'na seğirtti.

"Tanrı aşkına, Smithson..."

Charles bir dakikalığına dönüp İrlandalı adamın kızgın gözlerine baktı, sonra tek kelime bile etmeden yoluna devam etti. Doktor da öyle yaptı, ama brandanın altında gözden kaybolana kadar ayırmadı gözlerini Charles'tan.

Charles odasına girdikten sonra doktorun Tranter Teyze'nin evine kabul edildiğini gördü. Kendi ruhu da doktorla birlikte eve girmişti sanki; kendini Yahuda gibi, Ephialtes gibi, zamanın başlangıcından beri gelmiş geçmiş bütün hainler gibi hissediyordu. Ama kapının çalınmasıyla kendi kendine işkence etmekten kurtuldu. Sam gelmişti.

"Derdin ne? Ben zili çalmadım." Sam ağzını açtı ama sesi çıkmadı. Charles bu bakıştaki şaşkınlığa tahammül edemiyordu. "Ama madem geldin; bana bir bardak brandy getir."

Ama bu sadece zaman doldurmak için yapılmıştı. Brandy getirildi ve Charles bir yudum aldı; sonra yine uşağının bakışlarıyla yüz yüze gelmek zorunda kaldı.

"Doğru değil, di mi Bay Charles?"

"Evde miydin?"

"Evet, Bay Charles!"

Charles Broad Sokağı'na bakan pencereye gitti.

"Evet, doğru! Bayan Freeman ve ben artık evlenmeyeceğiz. Şimdi git. Ağzını da sıkı tut!"

"Ama... Bay Charles... benle Mary'ye ne olacak?"

"Sonra, sonra. Şu anda bunu düşünecek halde değilim."

Brandy'sini bitirdikten sonra yazı masasına gidip bir mektup kâğıdı çıkardı. Birkaç dakika geçti. Sam yerinden kımıldamamıştı. Daha doğrusu ayakları gitmiyordu. Gırtlağı bariz bir biçimde kabarmıştı.

"Ne dediğimi duymadın mı?"

Sam'in gözlerinde parlak tuhaf bir bakış belirmişti. "Duydum, efendim. Yalnız 'addim diyil ama benim de kendi durumumu düşünmem lazım."

Charles geri döndü.

"Bu ne demek oluyor şimdi?"

"Bundan sonra Londra'da mı oturcaksınız, efendim?"

Charles masanın üzerinden dolmakalemi aldı.

"Büyük olasılıkla yurtdışına çıkacağım."

"Öyliyse şindiden söyliyim, ben gelemiycem, efendim..."

Charles ayağa fırladı: "Benimle böyle münasebetsizce konuşmaya nasıl cesaret edersin! Defol!"

Sam şimdi dövüş horozu gibi dikilmişti:

"Diyeceyimi diyeyim de öyle. Exeter'e de gelmiycem. İşten çıkıyom!"

"Sam!" Bu bir öfke çığlığıydı.

"Geç bile kaldım..."

"Cehennemin dibine kadar yolun var!"

Bunun üzerine kendini topladı Sam. Efendisinin gözüne bir yumruk yapıştırmamak için kendini zor tutmuştu (Mary'ye böyle demişti sonradan) ama kenar mahalle öfkesini bastırıp beyefendilerin daha hassas silahlar kullandığını hatırladı. Gidip kapıyı açtı, sonra Charles'a dondurucu, tepeden bakan bir bakış fırlattı:

"Sizin arkadaş diye seçtiklerinizle, ben zaten dünyada bir arada bulunmam, *efendim*!.."

Kapı pek öyle nezaketle kapanmadı. Charles gidip öfkeyle açtı kapıyı. Sam koridorda uzaklaşıyordu.

"Bu ne cüret! Gel buraya!"

Sam serinkanlılıkla ona döndü. "Bi şey istiyorsanız, lütfen otel görevlilerinden birini çağırın."

Charles'ın sesini kesen bu son sözlerden sonra, köşeyi dönüp merdivenleri inmeye başladı. Kapının hızla çarpıldığını duyduğunda yüzünde beliren gülümseme fazla uzun sürmedi. Yapmıştı işte. Gemisinin uzaklaşmasını izleyen ıssız bir adaya bırakılmış denizci gibiydi; daha da kötüsü bu cezayı hak ettiğini biliyordu. İşlediği tek suç da gemide isyan çıkarmak değildi korkarım.

Charles hıncını boş brandy bardağından çıkardı, onu ateşe fırlattı. Yoluna çıkan ilk dikenler ve taşlar bunlardı ve bu işten hiç mi hiç hoşlanmamıştı. Bir an kendini kaybedip handan dışarı fırlamayı, gidip Ernestina'nın ayaklarına kapanmayı düşündü; aklını kaçırmış olduğunu, işkence çektiğini, onun aşkını denemek için yaptığını söyleyecekti... yumruğuyla avcunu dövüp duruyordu. Ne yapmıştı? Ne yapıyordu? Ne yapacaktı? Uşağı bile onu küçümseyip reddediyorsa!

Başını elleri arasına alarak öylece durdu. Sonra saatine baktı. İsterse Sarah'yı bu gece görebilirdi; yüzü belirdi gözlerinin önünde, yumuşak, uysal, sevinç gözyaşlarıyla ıslanmış... bu yetmişti. Masaya dönüp Ernestina'nın babasına mektup yazmaya koyuldu. Dr. Grogan geldiğinde hâlâ onunla uğraşıyordu.

52

Bir tabut yap aşkıma
Parlak, sarı altınla,
Gömülecek güzelim
Yeşil söğüt altına.
SOMERSET HALK ŞARKISI:
"Yeşil Söğüt Altına"

Bu keşmekeş içinde en acınası kişi Tranter Teyze'ydi. Öğle yemeğinden dönerken Charles'la karşılaşmayı umuyordu. Oysa evini tam bir felaket içinde buldu. Onu holde karşılayan Mary'nin yüzü bembeyaz ve telaşlıydı.

"Yavrum, ne oldu sana!"

Başını üzüntüyle iki yana sallamaktan başka bir şey gelmiyordu Mary'nin elinden. Üst katta bir kapı açıldı ve iyi yürekli hanım eteklerini toplayıp bir genç kız çevikliğiyle merdivenleri üçer beşer çıktı. Sahanlıkta karşılaştığı Doktor Grogan parmağını dudaklarına götü-

rüp susmasını tembihledi. Ancak o meşum oturma odasına girip de Bayan Tranter oturduktan sonra gerçeği anlattı Grogan.

"Olamaz. Olamaz!"

"Sevgili dostum, ne yazık ki olabilir; hatta oldu bile..."

"Ama Charles... ne şefkatli, nasıl sevgi doluydu... daha dün telgrafta..." Ne kendi odasını ne de doktorun öne eğik yüzünü daha önce hiç görmemiş gibi bir hali vardı.

"Bu hareketi tüyler ürpertici. Anlayamıyorum."

"Ama ne sebep göstermiş?"

"Ernestina söylemiyor. Şimdi telaşa kapılmayın. Uykuya ihtiyacı var. Ona verdiğim ilaç uyutur onu. Yarın her şey ortaya çıkacak."

"Ne ortaya çıkarsa çıksın..."

Ağlamaya başladı. "Hadi sevgili dostum. Ağlayın. Açılırsınız."

"Zavallı kızcağız. Bu acı onu öldürecek."

"Zannetmem. Hiç bu yüzden öleni görmedim."

"Onu benim kadar iyi tanımazsınız... ah, Emily ne der şimdi? Beni suçlayacak." Emily kız kardeşiydi yani Bayan Freeman.

"Sanırım ona hemen telgraf çekilse iyi olur. Ben bu işi halledeyim."

"Aman Tanrım, onu nerede yatıracağım ben şimdi?"

Doktor bu *non sequitur*'a* usulca güldü. Daha önce de böyle vakalarla karşılaşmıştı; kadınca endişelerin bu gibi durumlarda en iyi ilaç olduğunu biliyordu.

"Şimdi Sevgili Bayan Tranter, lütfen beni dinleyin! Birkaç gün yeğeninizi gece gündüz yalnız bırakmayın. Eğer bir hasta gibi bakım istiyorsa müsamaha gösterin. Eğer yarın uyandığında Lyme'dan ayrılmak isterse bırakın gitsin. Yani suyuna gidin. Genç, sağlığı çok iyi. Altı aya kadar bütün neşesinin yerine geleceğine kalıbımı basarım."

"Nasıl bu kadar zalim olabilirsiniz! Bunu asla atlatamayacak. O rezil... ama nasıl..." Birden zihninde bir şimşek çaktı ve uzanıp doktorun kolunu tuttu. "Başka bir kadın var!"

Dr. Grogan burnunu sıvazladı: "Orasını bilemem."

"Canavarın teki o!"

* (Lat.) Mantıkta, bir önceki önermeden çıkarılamayan sonuç. Burada, alakasız laf. (ç.n.)

"Ama canavar olduğunu herkese ilan eden bir canavar. Hem de birçok canavarın iştahla mideye indireceği bir serveti geri tepen bir canavar."

"Evet. Evet. Hiç değilse buna şükredelim." Ama zihni bir o uca, bir öteki uca savrulup duruyordu. "Onu asla bağışlamayacağım." Başka bir fikir geldi aklına. "Hâlâ kasabada mı? Gidip ağzıma geleni söyleyeceğim."

Doktor kolunu yakaladı. "Sizi menederim. Beni buraya kendisi çağırdı. Zavallı kızın durumunun tehlikeli olup olmadığını öğrenmek için bekliyor. Onu görmeye gideceğim. İçiniz rahat olsun, sözümü esirgemem. Derisini yüzeceğim onun!"

"Kırbaçlayıp zindana kapamalı onu. Gençliğimizde böyle yaparlardı. Şimdi de yapılmalı. Zavallı, zavallı meleğim..." Ayağa kalktı. "Onun yanına gitmeliyim."

"Ben de Charles'ın."

"Benden ona söyleyin, kızcağızın mutluluğunu yıktı, hem de o tatlı, o sevecen..."

"Evet, evet... şimdi sakin olun. Şu sizin hizmetçi kızın da neden öyle iki gözü iki çeşme ağladığını bir öğreniverin. Gören de sevgilisinden ayrılanın o olduğunu zanneder."

Bayan Tranter doktoru geçirdikten sonra gözyaşlarını silip Ernestina'nın odasına yollandı. Perdeler çekilmişti ama kenarlardan güneş ışığı sızıyordu. Mary kurbanın yanında oturuyordu. Hanımı içeri girince ayağa kalktı. Derin uykudaydı Ernestina, sırtüstü yatıyordu ama başı yana çevrilmişti. Yüzü tuhaf bir biçimde rahat ve sakindi, nefesi yavaş ve düzenli. Dudaklarında gülücüğe benzer bir şeyler vardı. Bu acı alay Bayan Tranter'ın içini burktu; zavallı yavrucak uyandığında... gözleri yine yaşardı. Ayağa kalkıp gözlerini kuruladıktan sonra ilk kez baktı Mary'ye. Gerçekten de acının pençesinde kıvranan birine benziyordu Mary, tam Tina'nın görünmesi gerektiği gibi; Bayan Tranter doktorun ayrılırken söylediği imalı sözleri hatırladı. Hizmetçiye peşinden gelmesini işaret etti ve birlikte sahanlığa çıktılar. Açık kapının önünde fısıltıyla konuşmaya başladılar.

"Şimdi bana ne olup bitti anlat bakayım, yavrum."

"Bay Charles beni çağırdı, han'fendi, Bayan Tina yere serilmiş yatıyodu ve Bay Charles doktor getirmeğe gitti ve Bayan Tina gözlerini açtı ama bişiy sölemedi, ben de onu yukarı çıkardım, ne yapacağımı bilmiyodum çünkü yatar yatmaz çırpınmağa başladı; ah han'fendi o kadar korkmuştum ki bilemezsiniz, hem ağlar hem de güler gibiydi ve hiç susmuyodu. Sona Doktor Grogan geldi ve onu sakinleştirdi. Ah hanımım..."

"Tamam, tamam, Mary, çok iyi yapmışsın. Hiçbir şey söylemedi mi peki?"

"Basamakları çıkarken söledi hanımım, Bay Charles'ın nereye gittiğini sordu. Doktora dedim. Ondan sonra çırpınmağa başladı hanımım."

"Şşşş. Şşşş!"

Çünkü Mary'nin sesi yükselmeye başlamıştı ve onda da histeri belirtileri vardı. Zaten Bayan Tranter'da büyük bir birilerini avutma arzusu vardı, o da Mary'yi kollarına alıp başını okşadı. Her ne kadar efendi uşak ilişkilerini belirleyen kesin kuralları yıksa da eminim Cennet kapısındaki o kâhya kapıyı yüzüne kapatmayacaktır. Kızın gövdesi hıçkırıklarla sarsılıyordu; ama içeride yatan küçük hanımı hatırına kendini kontrol etmeye çalışıyordu. Sonunda sakinleşti.

"Nen var senin?"

"Sam, hanımım! Alt katta. Bay Charles'a kötü kötü şeyler sölemiş hanımım ve ayrılıcam demiş, Bay Charles artık ona tavsiye mektubu bile vermez." Kendini tutmaya çalıştı. "Bize n'olcak bilmiyoz."

"Kötü şeyler mi? Ne zaman?"

"Burıya gelmeden önce hanımım. Bayan Tina yüzünden."

"Ama nasıl olmuş?"

"Sam bütün bunları önceden biliyodu. Bay Charles'ın; rezil, rezil bi adam olduğunu, hanımım! Ah, hanımım size sölemek istedik ama cesaret edemedik."

Odadan hafif bir ses geldi. Bayan Tranter hemen gidip bir göz attı; ama kızın yüzü sakin ve uykuluydu. Yeniden dışarı çıkıp başını eğmiş olan Mary'nin yanına gitti.

"Ona göz kulak olmam lazım Mary. Sonra konuşuruz." Başını daha da eğdi Mary. "Şu Sam'i gerçekten de seviyor musun?"

"Evet hanımım!"

"O da seni seviyor mu?"

"Efendisiyle ondan gitmedi, hanımım!"

"Ona söyle beklesin. Onunla konuşmak istiyorum. Ona da bir iş buluruz."

Mary'nin gözyaşlarıyla ıslanmış yüzü bunun üzerine kalktı.

"Ben sizin yanınızdan ayrılmak istemiyom, hanımım."

"Ayrılmayacaksın da yavrum: evlenene kadar."

Sonra Bayan Tranter eğilip onu alnından öptü. O gidip Ernestina'nın yanına otururken, Mary de aşağıya indi. Mutfağa gelir gelmez, aşçının tiksinti dolu bakışları altında, dışarıya, leylağın gölgesine ve Sam'in endişeli ama hevesli kollarına koştu.

53

> Bunun bizi nereye getirdiğini görüyoruz... Doğamızın bir yönünü mükemmelleştirmekte ısrarlıyken bütününü ihmal etmek; sadece ahlaki yönümüz, yani boyun eğme ve eylem üzerinde durmak; ahlaki vicdan katılığını en önemli şey saymak ve her konuda mükemmel olmayı, insanlığımızın tamamen ve ahenk içinde gelişmesini başka bir dünyaya bırakmak.
>
> MATTHEW ARNOLD,
> *Kültür ve Anarşi* (1869)

Kendine geldi mi?

"Uyuttum onu."

Doktor odanın öteki ucuna yürüyerek, elleri arkasında, Broad Sokağı'na ve denize bakarak durdu.

"Hiç... hiçbir şey söylemedi mi?"

Doktor geri dönmeksizin hayır gibilerden başını salladı; bir an sustu; sonra büyük bir hışımla Charles'a döndü:

"Açıklamanızı bekliyorum, beyefendi!"

Suçunu hafifletmeye çalışmadan, yarım yamalak açıklamaya çalıştı Charles. Sarah hakkında çok az şey söyledi. Bir tek Grogan'ı Sarah konusunda yanıltmış olduğu için özür diledi; onun bir akıl hastanesine kapatılmasının büyük haksızlık olacağına inanıyordu. Doktor öfkeyle ama sesini çıkarmadan dinledi. Charles sözünü bitirdiğinde tekrar pencereye döndü.

"Keşke Dante'nin Antinomialılara uygun gördüğü cezayı hatırlayabilseydim. Sizi o tür cezalara çarptırırdım."

"Zaten yeterince ceza çekeceğim herhalde."

"Yetmez! Benim gözümde hiçbir ceza kâfi değil size."

Charles kısa bir ara bıraktı.

"Öğütlerinizden sapmadan önce uzun uzun düşündüm."

"Smithson, bir beyefendi öğütlerden sapsa bile beyefendi kalmalı. Yalan söyleyerek yapamaz bunu."

"Yalan söylemenin gerekli olduğuna inanıyordum."

"Nefsinizi doyurmanın gerekli olduğuna inandığınız gibi."

"Bu sözü asla kabul edemem."

"Kabul etmeyi öğrenseniz iyi olur. Bu hareketinizi herkes böyle tanımlayacak çünkü."

Charles odanın ortasında duran masanın yanına gidip elini üstüne koydu. "Ömrüm boyunca yapmacıklı davransaydım daha mı iyi olurdu Grogan? Yapmacık, ikiyüzlülüklerle, mizacımızın bütün sahteliklerinin pohpohlanmasıyla yeterince kirlenmemiş mi çağımız? Ben de buna mı katılsaydım?"

"Kendini bulmak için o masum kızı kullanmadan önce iki kere düşünmeni yeğlerdim."

"Ama insan bir kere kendini buldu mu bunun gerektirdiklerinden kaçabilir mi? Sonuçları ne kadar iğrenç olsa bile."

Doktor yüzünü sertçe buruşturarak başını çevirdi. Charles onun dargın ve sinirli olduğunu görüyordu; savurduğu ilk tehditten sonra taşra âdetlerine yöneltilen bu canavarca hakaretle nasıl baş edeceğini bilemiyor gibiydi. Çeyrek yüzyıldır Lyme'da yaşayan Grogan'la dünyanın altını üstüne getirmiş Grogan arasında gittikçe büyüyen bir çatışma başlamıştı. Başka etkenler de vardı: Charles'tan hoşlanı-

yordu, içten içe –Sir Robert gibi– Ernestina'nın sevimli ama sığ bir yaratık olduğunu düşünüyordu; geçmişine gömülü öyle bir olay vardı ki nefis doyurma hakkında söyledikleri pek de onun görünmesini istediği gibi gayri şahsi değildi. Sesi hâlâ sitemliydi; ama kendisine sorulan ahlaki soruyu göz ardı etti.

"Ben bir doktorum, Smithson. Tek kanuna inanırım. Her türlü acı kötüdür. Gerekli olabilir. Ama bu esas doğasını değiştirmez."

"Kötüden çıkmazsa nereden çıkacak iyi? İnsan eski benliğini yerle bir etmeden yeni bir benlik kazanabilir mi?"

"Ya yoluna çıkan o zavallı genç yaratığı yerle bir etmene ne demeli?"

"Benden kurtulmak için bir kere acı çekmesi daha..." Cümlesini bitiremedi.

"Ya! Demek bundan eminsin, öyle mi?" Charles hiçbir şey söylemedi. Doktor yola bakıyordu. "Suç içledin. Cezan bunu bütün hayatın boyunca hatırlamak olacak. Bu yüzden kendini rahatlatmaya çalışma. Seni ancak ölüm rahatlatacak." Gözlüğünü çıkarıp yeşil bir ipek mendille sildi. Uzun, çok uzun bir sessizlik oldu; konuştuğunda sesinde hâlâ sitem vardı ama daha yumuşaktı.

"Ötekiyle evlenecek misin?"

Charles içten içe derin bir nefes aldı. Grogan odaya girer girmez kendini inandırmaya çalıştığı şeyin boş olduğunu anlamıştı; yani basit bir kaplıca doktorunun fikirlerinin umrunda olmadığı. Bu yaşlı İrlandalı'da Charles'ın büyük saygı duyduğu bir insaniyet vardı; bir bakıma saygı duyduğu her şeyi temsil ediyordu Grogan. Günahlarının tümüyle bağışlanmasını bekleyemeyeceğini biliyordu; ama tümüyle dışlanmayacağını hissetmek ona yetmişti.

"Bunu samimiyetle istiyorum."

"O biliyor mu? Ona anlattın mı?"

"Evet!"

"Senin teklifini kabul etti mi peki?"

"Buna inanıyorum." O sabah Sam'le yolladığı mektuptan söz etti.

Doktor ona yüzünü dönmüştü.

"Smithson senin kötü birisi olmadığını biliyorum. Kızın kendi olağandışı davranışları hakkında anlattıklarına inanmasaydın bunu yapmayacağını biliyorum. Ama seni uyarıyorum, tetikte ol! Onunla ilgili gelecek planları yaparken aklında hep bir şüphe olsun."

"Bunu da düşündüm." Charles hafifçe gülümsemeyi göze aldı. "Erkeklerin kadınlar hakkında ileri geri söylediği bütün o zihin karıştırıcı sözleri de. Bir dükkândaki mallar gibi oturup biz erkeklerin onları incelemesine, birini ya da diğerini işaret etmesine boyun eğmek zorundalar değil mi? Şu hoşuma gitti demesine. Buna boyun eğerlerse onlar için namuslu, saygıdeğer, alçakgönüllü deriz. Ama bu mallardan biri münasebetsizlik edip de kendi adına konuşursa..."

"Anladığım kadarıyla konuşmaktan fazlasını yapmış."

Charles bu lafın üzerinde durmadı. "Yüksek sosyetede hep yapılan bir şeyi yaptı. O çevrede, evlilik yeminlerine ihanet eden birçok kadın neden mazur görülüyor da... neyse, hem asıl suçlu benim. Bana sadece adresini göndermişti. Oraya gitmemin yaratacağı sonuçları engellemek tamamen benim elimdeydi."

Doktor ona sessiz bir bakış fırlattı. Charles'ın dürüstlüğü aşikârdı. Bakışlarını sokağa kaydırdı. Bir iki dakika sonra konuştuğunda sesi eskisi gibi çıkıyordu.

"Belki de yaşlanıyorum. Evlilik sözünü tutmayanlar öyle çoğaldı ki bunlara şaşırmak insanın geri kafalı olduğunu ilan etmesi gibi bir şey. Benim canımı esas sıkan bu değil. İster dini olsun ister yasal, ileri geri söylenen sözlerden ben de tiksiniyorum. Kanunlar benim için bir eşekten farksız, din de ondan aşağı kalmaz. Seni bu açıdan suçlamıyorum, aslında seni hiç suçlamıyorum. Sadece kendi fikrimi söyleyeceğim. Rasyonel ve bilimsel bir seçkinler kitlesine dahil olduğuna inanıyorsun. Yo, yo, biliyorum bu kadar burnu büyük olmadığını söyleyeceksin. Öyle olsun. Neyse, o seçkin kitleye dahil olmayı *istiyorsun*. Bu yüzden suçlamıyorum seni. Hayatım boyunca ben de bu isteği taşıdım. Ama rica ederim bir şeyi aklında tut, Smithson. İnsan tarihi boyunca seçkin kitle seçilmiş olma özrüne sığınmıştır hep. Ama zaman tek bir özür tanır." Doktor gözlüğünü takıp Charles'a döndü: "O da şu: Benimsedikleri dava ne olursa olsun, seçkinler bu karanlık dünyaya hep daha aydınlık ve daha adil bir

ahlak getirmişlerdir. Bunu başaramazlarsa zorbalara, sultanlara, sadece kendi zevki ve gücü peşinde koşan insanlara dönüşürler. Kısacası kendi bayağı ihtiraslarının kurbanı olur çıkarlar. Sanırım nereye gelmek istediğimi anlamışsındır; bu talihsiz günden başlayarak yüklendiğin sorumluluğu da. Daha iyi ve daha cömert bir insan haline gelirsen bağışlanabilirsin. Ama daha bencilleşirsen... iki kere lanetlenirsin."

Charles onun çok şey isteyen gözlerinden kaçırdı gözlerini. "Bu kadar inandırıcı olmasa bile, kendi vicdanım da bunları söyledi bana."

"Öyleyse amin. *Jacta alea est.*"* Masanın üzerinden şapkasını ve çantasını alıp kapıya yöneldi. Ama bir an durakladı; sonra elini uzattı: "Zorlu yolunda başarılar diliyorum."

Charles kendine uzanan elini boğulmakta olan bir adam gibi yakaladı. Bir şeyler söylemeye çalıştı ama başaramadı. Grogan'ın parmakları bir süre daha kuvvetlice sıktı elini, sonra dönüp kapıyı açtı doktor. Dönüp, gözleri ışıldayarak baktı Charles'a.

"Bir saat içinde burayı terk etmezsen, bulabildiğim en büyük kamçıyla geri döneceğim."

Charles şöyle bir dikildi. Ama doktorun gözleri ışıl ışıldı hâlâ. Acılı bir gülücüğü yutkunarak geçiştirdi ve peki dercesine başını eğdi. Kapı kapandı.

İlacıyla baş başa kalmıştı.

* (Lat.) Geriye dönüş yok. (ç.n.)

54

Acı acı bindirdi poyrazım
Ilık lodostan sonra...
A. H. CLOUGH, Şiir (1841)

Charles'ın hakkını yememek lazım, Beyaz Aslan Hanı'ndan ayrılmadan önce Sam'i arattı. Ama uşak ne birahanede ne de ahırların oradaydı. Onun nerede olduğunu gayet iyi biliyordu aslında Charles. Oraya haber yollayamazdı; böylece onu tekrar göremeden ayrıldı Lyme'dan. Avluda onu bekleyen dört tekerlekli arabaya binip perdelerini çekti. Ancak cenaze arabası gibi böyle iki mil gittikten sonra perdeleri açıp eğik akşam ışığını içeri aldı, saat beş civarlarıydı; ışık arabanın kirli boyaları ve döşemesini parlattı.

Ama Charles'ın ruhunu öyle kolay kolay aydınlatamadı. Yine de Lyme'dan biteviye uzaklaşırken omuzlarından bir yük kalkmış gibi

hissediyordu kendini; yenilmişti ama hâlâ ayaktaydı. Grogan'ın ciddi uyarısını –hayatının geri kalanını yaptığı şeyin haklılığını kanıtlamaya adamalıydı– kabul ediyordu. Ama geniş, yeşil çayırlar ve mayıs tarlaları arasından geçerken geleceğin verimli olacağını düşünmemek elde değildi; yeni bir hayat vardı önünde, büyük bir savaşım ama üstesinden gelecekti. Suçu faydalı bile olmuş sayılırdı: Kefareti, hayatına o ana kadar sahip olmadığı anlamı kazandırmıştı.

Eski Mısır'dan bir imge geldi aklına: British Museum'daki bir heykel, karısının yanında duran bir firavun, kadının eli onun beline dolanmış, öteki eli de kolunun üzerinde. Evlilik ahenginin en mükemmel simgesi gibi görünmüştü bu heykel Charles'a, figürlerin aynı taş bloku üzerine oyulmuş olması da cabası. Kendisi ve Sarah henüz o ahenk için yontulmamıştı; ama aynı taştandılar.

Bunun üzerine geleceği düşünmeye verdi kendini, bazı pratik ayarlamalar yapacaktı. Sarah Londra'da rahat bir yere yerleşmeliydi. İşlerini halleder halletmez, Kensington'daki evi satıp tedariki sağlar sağlamaz yurtdışına gitmeliydiler... Belki önce Almanya, sonra kışın güneye, Floransa veya Roma'ya veya belki İspanya'ya. Granada! Elhamra Sarayı! Ay ışığı, aşağıda şarkı söyleyen Çingenelerin uzaktan gelen sesleri, o minnettar, sevgi dolu gözler... yasemin kokan bir odada, birbirlerinin kollarında uyanık yatacaklardı, sonsuz bir yalnızlık içinde, sürgün edilmiş, yine de o yalnızlık içinde birbirine kaynamış, o sürgünlükte birbirinden koparılamaz hale gelmiş.

Gece çökmüştü. Charles pencereden uzanıp Exeter'in uzak ışıklarına baktı. Sürücüye onu ilk önce Endicott Aile Oteli'ne götürmesini söyledi. Sonra arkasına yaslanıp onu bekleyen sahneyi düşlemeye koyuldu. Şehvetle lekelenmeyecekti kuşkusuz; Sarah'ya olduğu kadar Ernestina'ya da borçluydu bunu. Ama bir kez daha enfes bir sessiz sevgi tablosu belirdi gözlerinde, el eleydiler...

Exeter'e girdiler. Adama beklemesini söyleyerek içeri girip Bayan Endicott'ın kapısını çaldı Charles.

"Ah beyefendi, demek yine geldiniz..."

"Bayan Woodruff beni bekleyecekti. Kendim yolumu bulurum."

Yüzünü merdivenlere dönmüştü bile.

"Genç hanım gitti, bayım!"

"Gitti mi! Yani dışarı mı çıktı?"

"Hayır, bayım! Otelden ayrıldı." Charles bön bön kadına baktı. "Bu sabah Londra'ya giden trene bindi."

"Ama.. emin misiniz?"

"Adım gibi eminim, bayım! Arabacıya istasyon dediğini açık seçik duydum. Adam ona hangi trene bineceğini sordu ve o da gayet net bir biçimde Londra, dedi!" Tombul, yaşlı kadın öne çıktı. "Şey, ben de şaşırdım, bayım! Üç günlük parasını ödemişti."

"Peki hiç adres bırakmadı mı?"

"Tek bir kelime bile söylemedi. Tek bir satır bile yazmadı." Üç günlük parasını geri istemeyişiyle kadının gözünde kazandığı itibarı bu yüzden kaybetmişti anlaşılan.

"Bana bir mesaj bırakmadı mı?"

"Ben onun size geldiğini düşünmüştüm. Böyle düşündüm haddim olmayarak."

Orada daha fazla duramayacaktı. "Buyrun, kartım. Eğer ondan haber alırsanız; bana haber verirsiniz. Hiç oyalanmadan. İşte! Bu hizmetiniz ve posta giderleri için biraz para."

Bayan Endicott yaltaklanarak gülümsedi: "Teşekkür ederim efendim. Hemen haber veririm."

Dışarı çıkar çıkmaz tekrar içeri girdi.

"Bu sabah –bir uşak, Bayan Woodruff'a bir paket ve bir mektup getirmedi mi?" Bayan Endicott boş boş bakıyordu. "Saat sekiz sularında gelecekti." Kadının gözleri hâlâ boştu. Sonra Betsy Anne'i çağırıp bir güzel sorguladı... yani Charles aniden çekip gidene kadar.

Arabaya oturup gözlerini kapadı. Kıpırdayacak gücü de isteği de kalmamış gibiydi. Keşke o kadar ince eleyip sık dokumasaydı, keşke hemen gelseydi... ama Sam. Sam! Hırsız! Casus! Bay Freeman'ın adamı mıydı yoksa? Yoksa ona üç yüz pound vermedi diye mi yapmıştı bu alçaklığı? Charles Lyme'da geçenleri şimdi daha iyi anlıyordu: Exeter'e döner dönmez yaptığının ortaya çıkacağının farkındaydı Sam; mektubunu okumuş olmalıydı... Charles karanlıkta kıpkırmızı kesildi. Sam'i eline geçirirse boynunu kıracaktı. Bir an polise gidip onu şikâyet etmeyi bile geçirdi aklından... düpedüz hır-

sızlıktı yaptığı. Ama bunun boş olduğunu biliyordu. Hem esas meseleyi çözmeyecekti: Yani Sarah'nın bulunmasına bir yardımı olmayacaktı.

Üzerine çöken karanlıkta görebildiği tek bir ışık vardı. Londra'ya gitmişti; kendisinin Londra'da yaşadığını da biliyordu. Ama niyeti, Grogan'ın dediği gibi kapısına dayanmak olsaydı, Charles'ın bulunduğunu düşündüğü Lyme'a dönmek olmaz mıydı ilk tepkisi? Onun son derece iyi niyetli olduğuna karar vermemiş miydi? Öyleyse Charles'ı ebediyen kaybettiğini hissetmiş olamaz mıydı? O tek ışık da şöyle bir parlayıp sönmüştü.

O gece yıllardır yapmadığı bir şey yaptı. Yatağının kenarına diz çöküp dua etti; onu bulmak için yakarıyordu; hayatı boyunca araması gerekse bile bulacaktı onu.

55

"Senin hakkında işte!" diye bağırdı Tweedledee ellerini zafer kazanmış gibi çırparak. "Ya senin hakkında rüya görmekten vazgeçerse, o zaman nerede olacaksın sence?"
"Tabii şu an bulunduğum yerde" dedi Alice.
"Sen öyle san!" diyerek dudak büktü Tweedledee. "Hiçbir yerde olmazdın. Sen sadece onun rüyasındaki bir şeysin, işte!"
"Şu şuradaki Kral bir uyansa" diye ekledi Tweedledee: "Sönersin –püff!– tıpkı bir mum gibi!"
"Hiç de değil!" diye öfkeyle bağırdı Alice.

LEWIS CARROLL,
Aynanın İçinden (1872)

Charles ertesi sabah istasyona gülünç denecek kadar erken bir saatte gitti; eşyaların bagaj vagonuna yerleştirilmesi gibi bir beyefendiye hiç de yaraşmayan bir işe nezaret ettikten sonra boş bir birinci sınıf kompartımanı seçip sabırsızlıkla trenin hareket etmesini

beklemeye koyuldu. Zaman zaman başlarını uzatıp kapıdan içeri bakan yolcular, İngilizlerin her an el altında bulundurdukları o Gorgon bakışıyla (bu kompartımana cüzzamlılar alınmaz) püskürtüldüler. Düdük sesini duyunca aradığı yalnızlığı bulduğunu düşündü Charles. Ama son anda gür sakallı bir surat belirdi kapıda. Soğuk bakışına daha da soğuk bir bakışla cevap verdi yerleşme telaşesi içinde olan adam.

"Özür dilerim, beyefendi!" diyerek kompartımanın öteki ucuna geçti yolcu. Oturdu, kırk yaşlarında bir adamdı, silindir şapkası başına sımsıkı oturmuştu, elleri dizlerinde soluklanıyordu. Kendine güveni saldırganlık boyutlarındaydı; bir beyefendi değildi belki de... hırslı bir başuşak (ama başuşaklar birinci mevkide seyahat etmezlerdi) ya da başarılı bir vaizdi –insanları ucuz Cehennem söylevleriyle dine döndüren bir din kabadayısı, bir sözde Spurgeon. Kesinlikle nahoş bir adam diye düşündü Charles, tam çağının adamı: Bu yüzden de muhabbet etmeye kalkışırsa mutlaka susturulmalıydı.

İnsan gizlice birine bakıp hakkında fikir yürütürken sık sık başına geldiği gibi Charles da suçüstü yakalandı; bunun bedelini ödemek zorunda kalmıştı. Adamın sert bakışları, kendi işine bak, der gibiydi. Bakışlarını hemen pencereden yana çevirdi ve adamın en azından, kendisi gibi samimiyetten pek hoşlanmadığını düşünerek avuttu kendini.

Çok geçmeden trenin hareketi Charles'ı mayıştırıp bir gündüz düşüne dalmasına neden oldu. Londra büyük bir şehirdi; ama Sarah'nın çok geçmeden iş araması gerekecekti. Zamanı, kaynakları, isteği vardı; bir iki haftaya kalmaz bulurdu onu; belki de mektup kutusuna başka bir adres atılıverirdi. Tekerlekler, o-kadar-zalim-olamaz, o-kadar-zalim-olamaz, diyorlardı... Cullompton'a giden kırmızı, yeşil vadilerden geçiyordu tren. Charles kiliseyi gördü, nerede olduğunu bilmiyordu, çok geçmeden gözleri kapandı. Bir gece önce pek iyi uyuyamamıştı.

Yol arkadaşı bir müddet Charles'ın uyuduğunu fark etmedi. Ama çenesi göğsüne gömüldükçe –akıllılık edip şapkasını çıkarmış-

tı– peygamber sakallı adam da ona bakmaya başladı, bu meraklı bakışlarının yakalanmayacağından emindi artık.

Acayip bir bakışı vardı: Kavrayıcı, dalgın, oldukça hoşnutsuz; sanki karşısındakinin ne menem bir adam olduğunu gayet iyi biliyormuş da (Charles'ın onu görür görmez düşündüğü gibi) bildiklerinden hiç hazzetmiyormuş gibi. Gözlenmediğini hissettiğinde, daha az soğuk ve otoriter göründüğü doğruydu; ama yüz hatlarındaki o hoş olmayan kendine güven baki kalmıştı: Belki de kendine güvenden çok başkaları hakkındaki yargılarına güvendi bu, onlardan ne elde edebileceğini, ne umabileceğini, ne kadar haraç kesebileceğini bilmekten kaynaklanıyordu.

Bir iki dakika baksa bir sakıncası olmazdı belki. Tren yolculuğu sıkıcıydı; yabancıları gözetlemek zevkliydi; falan filan. Ama yamyamvari bir yoğunluk kazanan bu bakış çok daha uzun sürdü. Taunton'a gelene kadar, orada istasyondan gelen sesler Charles'ı uyandırıncaya kadar. Ama o tekrar uyuklamaya başlayınca yine bir sülük gibi üzerine yapıştı bu bakışlar.

Siz de günün birinde bu tür bir bakışa maruz kalabilirsiniz. Bunun farkına varabilirsiniz; çağımızda çekinme diye bir şey kalmadı. Dikkatli izleyici siz uyuyana kadar beklemeyebilir. Kuşkusuz tatsız bir şey gibi gelecektir bu size, sapkın bir cinsel yaklaşım... bir yabancının bilmesini istemediğiniz şekilde sizi tanıma arzusu. Sorgulama ve sahiplenmenin, alaycılık ve tacizin bir arada bulunduğu bu tuhaf bakış sadece bir mesleğin insanlarına özgüdür bence.

Şimdi seni nasıl kullanabilirim?

Şimdi seninle ne yapabilirim?

Her şeye kadir bir Tanrı'nın –eğer böyle saçma bir şey olsaydı– bakışları tam da böyle resmedilirdi herhalde. Öyle kutsal bir bakış değil; ahlaki açıdan aşağılık ve meşum bir bakış (*nouveau roman** teorisyenlerinin işaret ettiği gibi). Bana çok tanıdık gelen sakallı adamın Charles'a bakan yüzünde bütün netliğiyle gördüm bunları. İşi fazla uzatmayacağım.

Charles'a bakarken kendi kendime sorduğum sorular yukarıdaki iki sorunun aynısı değil. Daha ziyade, ben seninle ne halt edeceğim

* (Fr.) Yeni roman. (ç.n.)

diye soruyorum. Charles'ın işini burada bitirmeyi düşündüm bile; onu sonsuza kadar Londra yolunda bırakmayı. Ama Viktoryen romanı ille belirli bir sonuç talep ediyor; zaten ben de daha önce karakterlere özgürlük verilmesi konusunda nutuklar çekmiştim. Benim sorunum basit: Charles'ın ne istediği belli mi? Evet, öyle! Ama Sarah'nın ne istediği belli değil; hem şu anda nerede olduğundan da pek emin değilim. Eğer bunlar benim hayal gücümden ziyade gerçek hayatın iki parçası olsaydı ikilemin nasıl çözüleceği belli olurdu: Birisi diğerine meydan okur, ya kazanır ya da kaybederdi. Kurgu genellikle gerçeğe uygun olma iddiasındadır: Yazar birbiriyle çelişen istekleri ringe koyup dövüşü tarif eder; ama dövüşün nasıl biteceği bellidir, kendi tuttuğu kazanır. Biz de roman yazanları bu dövüşleri ayarlamaktaki ustalıkları (yani sonucun önceden belli olmadığına bizi ikna etmeleri) ve hangi dövüşçüyü tuttuklarına göre yargılarız: İyi olanı mı trajik olanı mı, kötü olanı mı komik olanı mı artık kimi tutuyorsa.

Ama bu dövüşleri ayarlamanın esas sebebi insanın okurlarına çevresindeki dünyayı nasıl gördüğünü iletmesidir: Karamsar mı iyimser mi, yoksa başka bir şey mi? Ben 1867'ye geri dönmüş gibi yaptım; ama aslında o yılın üzerinden bir asır geçti. İyimser ya da kötümser bir tavır takınmanın hiç faydası yok; çünkü o zamandan beri olup bitenleri hepimiz biliyoruz.

Ben de Charles'a bakmayı sürdürürken, yeni bir dövüş ayarlamak için hiçbir sebep göremiyorum bu sefer. Bana iki seçenek bırakıyor bu. Ya dövüşü kendi haline bırakıp sadece kaydetmekle yetineceğim ya da iki tarafı birden tutacağım. Hafiften takatsiz ama tümüyle tükenmemiş bu yüze bakıyorum. Trenimiz Londra'ya yaklaştıkça işin içinden çıkmak güçleşiyor; yani ikilemin yanlış olduğunu görüyorum. Bu dövüşte bir tarafı tutmamanın tek yolu iki son yazmak. Geriye bir mesele daha kalıyor: İkisini birden aynı anda yazamam, bu sefer de son bölümün gücü yüzünden, ikinci yazdığım son "gerçek" son gibi görünecek.

Cebimden cüzdanımı çıkarıp içinden bir bozuk para alıyorum ve yazı tura atıp sol elimle yakalıyorum.

İşte bu kadar! Birden Charles'ın gözlerini açmış bana bakmakta olduğunu fark ediyorum. Şimdi gözlerindeki ifadeye hoşnutsuzluk denip geçilemez: Benim ya bir kumarbaz olduğumu ya da zihinsel bozukluk gösterdiğimi seziyor. Bozuk parayı cebime koyuyorum. Şapkasını alıp kenarındaki görünmez tozu silkeliyor (aslında hedef benim) ve başına yerleştiriyor.

Paddington istasyonunun çatısını tutan büyük demir direklerin altına giriyor tren. Geldik. İstasyona inip bir hamal tutuyor. Bir iki dakikada talimatlarını verip geri dönüyor. Sakallı adam ortadan kaybolmuş.

56

Ah Tanrım, keşke mümkün olsaydı
Bir saatçik olsun görmek
Sevdiklerimizin ruhlarını, bize anlatırlardı
Nerede, nasıl olduklarını.

TENNYSON, *Maud* (1855)

Özel Dedektiflik Bürosu, Aristokrasinin Hizmetinde ve Sadece Bay Pollaky'nin yönetiminde. Hem İngiliz hem de yabancı polis dedektifleriyle temas halinde. BÜYÜK BİR GİZLİLİK İÇİNDE YÜRÜTÜLEN HASSAS VE DERİNLEMESİNE ARAŞTIRMALAR YAPILIR, İNGİLTERE, AVRUPA VE KOLONİLERE RAPOR GÖNDERİLİR. BOŞANMA DAVALARI İÇİN DELİL TOPLANIR.

Viktorya Çağı Ortalarında Bir Reklam

Bir iki haftaya kalmaz bulurdu onu... Üçüncü haftaya girmişti ve hâlâ bulamamıştı onu. Charles'ı suçlayamayız; her yere girip çıkmıştı.

Her yerde hazır ve de nazır olmayı dört dedektif tutmakla başarmıştı; Bay Pollaky'nin yönetimi altında olup olmadıklarını bilmiyorum ama çok sıkı çalışıyorlardı. Buna mecburdular; çünkü, yeni bir işkoluydu, topu topu on bir yıllık mazisi vardı ve genelde hafife alınıyordu meslekleri. 1866'da bir beyefendinin bir hafiyeyi bıçaklaması pek yerinde bir hareket sayılırdı. "Adam boğazlayanların peşinde koşturanlar" diye uyarıyordu *Punch* "sonuçlarına katlanmak zorundadır."

Charles'ın adamları ilk önce bütün mürebbiye ajanslarını gezmiş, bir sonuç alamamışlardı; kilise okullarına kadar bütün eğitim kurumlarını dolaşmışlardı. Kendisi araba kiralayıp saatlerce boşu boşuna Londra'nın fakir ama temiz semtlerinde, her geçen genç kadının yüzüne bakarak dolanıp durmuştu. Böyle bir semtte oturuyor olmalıydı Saralı: Peckham, Pentonville, Putney; yeni, düzgün yolların ve müstakil evlerin olduğu bu tür mahalleleri araştırdı hep. Yeni ortaya çıkan kadın kâtiplik acentelerini de kontrol ettirdi adamlarına. Âdem'e karşı pek dostça davranmıyordu bunlar; çünkü erkek önyargısının acısını çekmişlerdi ve kadınların özgürleşme hareketi için için buradan tutuşacaktı. Her ne kadar sonuç vermeseler de bu deneyimler Charles için faydasız oldu diyemem. Yavaş yavaş Sarah'nın bir yönünü daha iyi anlamaya başladı; düzeltilebilecek olduğu halde düzeltilmediği için haksız olan toplumsal bir önyargı yüzünden duyduğu küskünlük.

Bir sabah kalktığında kendini çok kötü hissediyordu. Onun bir fahişe olduğu olasılığı, Sarah'nın daha önceden ima ettiği bu olasılık neredeyse kesinleşmişti. O akşam paniğe kapılarak, daha önce de gittiği Samanpazarı mahallesine gitti. Arabacının onun hakkında ne düşündüğünü bilmiyorum; ama karşılaştığı en müşkülpesent adam olduğunu düşünmüş olmalı. Saatlerce o sokakları bir aşağı bir yukarı gezip durdular. Sadece bir kere durdular; arabacı gaz lambasının altında kızıl saçlı bir fahişe görmüştü. Ama daha durur durmaz Charles'ın bastonunun sesiyle tekrar harekete geçti.

Seçme özgürlüğünün diğer sonuçları da kapısına dayanmakta gecikmedi. Sonunda Bay Freeman'a yazmayı başarabildiği mektuba on gün hiç cevap almadı. Ama sonra Bay Freeman'ın avukatlarından biri tarafından, uğursuzca elden getirilen bir mektubu imzalamak zorunda kaldı.

"Beyefendi
Bayan Ernestina Freeman Davasında
Önümüzdeki cuma günü saat üçte, yukarıda adı geçen Bayan Ernestina Freeman'ın babası Bay Ernest Freeman tarafından sizi yazıhanemize davet etmek için talimat aldık. Gelmemeniz müvekkilimizin dava açma hakkını kabul ettiğiniz anlamına gelecektir.

AUBREY & BAGGOTT"

Charles mektubu kendi avukatlarına götürdü. On sekizinci yüzyıldan beri Smithson'ların aile işlerine onlar bakarlardı. Günahını itiraf etmiş olan Charles'ın utangaç utangaç önünde oturduğu masanın ardındaki genç Montague ondan topu topu birkaç yaş büyüktü. Winchester'de birlikteydiler; çok yakın arkadaş olmamakla birlikte birbirlerini iyi tanırlar ve severlerdi.

"Şimdi bu ne demek yani Harry?"

"Sende şeytan tüyü var demek, oğlum. Adamların ödleri kopuyor."

"Öyleyse neden beni görmek istiyorlar?"

"Seni hiç cezasız salıvermeyecekler, Charles. Bunu beklemen de aptallık olur zaten. Bir *confessio delicti* yapmanı isteyecekler sanırım."

"Yani bir suç beyanı mı?"

"Tam üstüne bastın. Korkarım seni çirkin bir belge bekliyor. Ama bana sorarsan imzayı bas derim. Başka şansın yok."

Cuma günü öğleden sonra bir staj binasının cenaze salonuna benzeyen bekleme odasına alındılar. Charles bunun düello gibi bir şey olduğunu düşünüyordu; Montague şahidiydi. Üçü çeyrek geçene kadar bekletildiler. Ama bu ön ceza Montague tarafından zaten tahmin edildiği için huzursuzca bir neşeyle katlandılar.

En sonunda içeri çağrıldılar. Kısa boylu, öfkeli, yaşlı bir adam büyük masasının ardında ayağa kalktı. Onun hemen arkasında Bay Freeman duruyordu. Charles'tan başka kimseyi görmüyordu gözleri, buz gibiydi bu gözler; bütün neşeleri uçup gitti. Charles ona selam verdi ama adam selamını almadı. İki avukat âdet yerini bulsun diye el sıkıştılar. Beşinci biri daha vardı: Uzun boylu, ince, kel bir adam, gözleri insanın içini okur gibiydi. Montague onu görür görmez irkildi.

"Yüksek Avukat Murphy'yi tanıyor musun?"

"Sadece ismen."

Viktorya çağında bu tür avukatlar, aralarından medeni hukuk yargıçlarının seçildiği yüksek bir avukat sınıfıydı; Murphy de bir cellattı, zamanının en çok korkulan adamı.

Bay Aubrey iki ziyaretçiye oturacakları sandalyeleri gösterdi sert bir el hareketiyle, sonra kendisi de oturdu. Bay Freeman gözünü bile kırpmadan aynı yerde duruyordu. Bay Aubrey'in kâğıtları karıştırması, hiç istemediği halde Charles'a bu tür yerlerin iç sıkıcı havasını içine sindirme fırsatı verdi: Hafızlanmış ciltler, yeşil iple bağlanmış parşömen tomarları, fazlasıyla kalabalık bir *columbarium*'daki* kül vazoları gibi üst üste dizilmiş kasvetli, eski dava dosyaları.

Yaşlı avukat sert bakışlarını onlara dikti.

"Sanırım, Bay Montague, bu iğrenç nişan bozma olayının gerçeklerini kimse inkâr edemez. Müvekkilinizin size olanları ne türlü anlattığını bilemeyeceğim. Ama Bay Freeman'a yazdığı mektupta suçu hakkında bol bol delil vermiş, şunu da eklemeliyim ki kendisi gibi olanların her zamanki küstahlığıyla..."

"Bay Aubrey, bu koşullarda böyle bir dil kullanmanız..."

Yüksek Avukat Murphy lafa girdi: "*Benim* nasıl bir dil kullanacağımı bilmek ister miydiniz, Bay Montague –hem de halka açık bir mahkemede?"

Montague derin bir nefes alıp yere baktı. Yaşlı Aubrey büyük bir hoşnutsuzlukla ona bakıyordu: "Montague, büyükbabanızı iyi tanırdım. Sizinki gibi bir müvekkili savunmayı kabul etmeden önce iyice bir düşünürdü –neyse, bunu geçelim. Bence bu mektup..." (Pis bir

* (Lat.) Ölülerin küllerinin saklandığı yer. (ç.n.)

şeyi tutarcasına en ucundan tutup mektubu havaya kaldırdı) "...bu yüz kızartıcı mektup zaten verilmiş olan büyük hasarın üzerine yapılmış münasebetsiz bir hakaretten başka bir şey değil; hem yazanın kendini temize çıkarma çabaları yüzünden hem de suçunun en karanlık noktası olduğunu yazanın da bildiği o çirkin ve alçakça ilişkiden hiç söz etmemesi yüzünden." Charles'a yiyecekmiş gibi baktı. "Bay Freeman'ın sizin aşklarınız konusunda malumat edinemeyeceğini düşünmüş olabilirsiniz, bayım. Yanıldınız. Böyle pespaye bir ilişkiye girdiğiniz kadının adını biliyoruz. Ağza alınmayacak kadar iğrenç olan keyfiyetinizi tespit eden bir tanığımız var."

Charles kıpkırmızı kesildi. Bay Freeman gözleriyle onu deşiyordu. Başını eğmekten başka yapabileceği bir şey yoktu ve Sam'e küfretmekten. Montague konuştu:

"Müvekkilim buraya kendi davranışlarını savunmak için gelmedi."

"Bir dava açılırsa savunma yapmayacaksınız, öyle mi?"

"Meslekte sizin kadar eski olan biri bu soruya cevap vermeyeceğimi biliyor olmalı."

Yüksek Avukat Murphy tekrar lafa girdi: "Şayet bir dava açılırsa onu savunmayacak mısınız?"

"İzninizle, beyefendi, bu konuda düşüncemi kendime saklamak istiyorum."

Kurnaz bir gülümseme belirdi yüksek avukatın dudaklarında.

"Söz konusu olan sizin fikriniz değil, Bay Montague."

"Devam edebilir miyiz, Bay Aubrey?"

Bay Aubrey, yüksek avukata baktı, o da sert bir baş hareketiyle onayladı.

"Bu öyle bir durum ki Bay Montague, savunmaya girişmenizi önermem." Tekrar kâğıtları karıştırdı. "Lafı uzatmayacağım. Bay Freeman'a verdiğim öğüt açık ve seçiktir. Uzun meslek hayatım boyunca hiç böylesi korkunç bir yüz kızartıcı hareketle karşılaşmadım. Müvekkiliniz hak ettiği acımasız yargıya maruz kalmayacak olsa bile, bu berbat davranışın diğerlerine ibret olsun diye teşhir edilmesi gerektiğine kesinlikle inanıyorum." Kelimeleri Charles'ın içine otursun diye bir süre bekledi. Yanaklarının kızarmasını engelleme-

nin bir yolunu arıyordu Charles. En azından artık Bay Freeman da yere bakıyordu; ama Yüksek Avukat Murphy yanakları kızaran bir tanığı nasıl kullanabileceğini gayet iyi biliyordu. Alay ve Sadizmin hassas bir karışımı olan, bir zamanlar bir astının hayranlıkla yılan gibi diye tanımladığı bakışıyla süzmeye başladı Charles'ı.

Bay Aubrey, endişeli bir sesle konuşmasını sürdürdü: "Yine de şu anda sözünü etmek istemediğim bazı sebepler yüzünden, Bay Freeman hiç de gerekli olmadığı halde bu davada bağışlayıcı davranmayı seçti. Bazı şartlar dahilinde, bir dava açmak niyetinde değil."

Charles yutkunarak Montague'ye baktı.

"Müvekkilim müvekkilinize müteşekkir."

"Çok saygıdeğer bir kaynağa danışarak..." Bay Aubrey yüksek avukata hafif bir selam verdi, o da gözlerini ezilip büzülen Charles'tan ayırmaksızın başını salladı "...bir suç beyanı hazırladım. Şunu belirtmeliyim ki Bay Freeman'ın hemen dava açmama kararı tümüyle, müvekkilinizin şu anda, bizim yanımızda ve buradakilerin şahitliğinde bu belgeyi imzalamasına bağlı."

Belgeyi Montague'ye uzattı, o da şöyle bir göz atıp başını kaldırdı.

"Müvekkilimle beş dakika yalnız görüşebilir miyim?"

"Böyle bir şeyi gerekli görmenize çok şaştım" diyerek horozlandı Aubrey ama Montague kararlıydı. "Öyleyse pekâlâ, pekâlâ! Mecbursanız..."

Bunun üzerine Harry Montague ve Charles kendilerini yine o iç karartıcı bekleme odasında buldular. Montague belgeyi okuduktan sonra buruk bir gülüşle Charles'a uzattı:

"İşte ilacın. İçmek zorundasın, dostum!"

Charles belgeyi okurken Montague camdan dışarı bakıyordu.

"Ben, Charles Algernon Henry Smithson, kendi isteğimle, hiçbir baskı altında olmadan, sadece gerçeği ortaya çıkarmak için aşağıda yazanları kabul ediyorum.

1. Bayan Ernestina Freeman'la evlenme taahhüdünde bulundum;

2. Suçsuz taraf (söz konusu Bayan Freeman) bu ciddi taahhüdü bozmama neden olacak hiçbir şey yapmadı;

3. Onunla nişanlanmadan önce sosyal mevkii, karakteri, drahoması ve istikbali hakkında her şeyi biliyordum ve söz konusu Bayan Ernestina Freeman hakkında sonradan öğrendiğim hiçbir şey bu bildiklerimin tersi yönünde değildi;

4. Kendi bencilliğim ve sadakatsizliğim dışında hiçbir haklı gerekçem olmaksızın bu taahhüdü bozdum;

5. Lyme Regis ve Exeter'de, Sarah Emily Woodruff adındaki kişiyle bir ilişkiye girdim ve bu ilişkiyi gizlemeye çalıştım.

6. Bu işin başından beri bütün davranışlarım şerefsizceydi ve bu yüzden bundan böyle bir beyefendi olarak kabul görme hakkına sahip değilim.

Ayrıca, zarar gören tarafın bana karşı *sine die** ve koşulsuz dava açma hakkını kabul ediyorum.

Ayrıca, zarar gören tarafın bu belgeyi istediği gibi kullanabileceğini de kabul ediyorum.

Ayrıca, ilişikteki imzamı atarken özgür irademi kullandığımı, söz konusu şartları gayet iyi anladığımı, yaptıklarımı tümüyle itiraf ettiğimi, hiçbir baskı altında kalmadığımı ve yukarıda belirtilen şartlara ilişkin olarak hiçbir tazmin, tekzip, itiraz ya da inkâr hakkına sahip olmadığımı kabul ediyorum."

"Senin görüşün ne?"

"Bana sorarsan bu belgeyi yazarken epeyce tartışmışlardır. Hiçbir avukat altıncı maddeyi kolay kolay koymazdı oraya. Mahkemeye çıkarsa, aptal olsa bile hiçbir beyefendinin, baskı altında kalmaksızın böyle bir maddeyi kabul etmeyeceği söylenebilir. Bir jüri de bundan çok şey çıkarır. Kesinlikle senin yararına. Aubrey ile Murphy'nin buna izin vermiş olması beni şaşırttı. Sanırım bu Baba'nın cümlesiydi. Senin tükürdüğünü yalamanı istiyor."

"İğrenç bir şey."

Belgeyi parçalayacakmış gibi bir hali vardı.

Montague usulca elinden aldı: "Hukuk gerçekle ilgilenmez, Charles. Bunu bilmen gerekirdi."

"Peki ya 'bu belgeyi istediği gibi kullanabileceği' lafı ne demek oluyor Tanrı aşkına?"

* (Lat.) Süresiz. (ç.n.)

"Belgenin *The Times*'da basılacağını gösteriyor olabilir. Birkaç sene önce böyle bir şey yapılmıştı. Ama içimden bir his bana yaşlı Freeman'ın bu meseleyi gizli tutmak istediğini söylüyor. Gazetelere geçmek isteseydi seni mahkemeye verirdi."

"Yani imzalamam lazım."

"İstersen gidip bazı maddelerin daha değişik yazılmasını isteyebilirim; mahkemeye çıkarsan hafifletici nedenler öne sürmeni sağlayacak bir biçimde. Ama bunu hiç önermem. Bu belgenin acımasızlığı senin lehine. İstedikleri bedeli ödemek bizim işimize yarar. Gerekirse bu bedelin fazlaca ağır olduğunu öne sürebiliriz."

Charles başını salladı ve ayağa kalktılar.

"Bir şey daha var, Harry. Ernestina'nın nasıl olduğunu bilmek isterdim. Ona soramam."

"Bir fırsatını bulursam sonradan yaşlı Aubrey'e sorarım. Aslında fena biri değildir. Baba yüzünden böyle rol kesmek zorunda."

Geri döndüler; itiraf önce Charles sonra da diğerleri tarafından imzalandı. Hepsi de ayaktaydı. Bir an tatsız bir sessizlik oldu. Sonra Bay Freeman sonunda konuştu:

"Seni aşağılık herif, bir daha hayatımı karartayım deme sakın. Biraz daha genç olsaydım gösterirdim ben sana. Eğer..."

"Sevgili Bay Freeman!"

Yaşlı Aubrey'in sert sesi müvekkilini susturmuştu. Charles durakladı, avukatlara selam verdi, sonra da Montague'yle birlikte oradan ayrıldı.

Ama dışarıda Montague, "Arabada beni bekle!" dedi.

Bir iki dakika sonra Charles'ın yanındaydı.

"Bayan Freeman ne kadar olabilirse o kadar iyiymiş. Bunlar Aubrey'in kelimeleri. Yeniden evcilik oynamaya kalkışırsan Freeman'ın neler yapacağını da ima etti. Az önce imzaladığın şeyi bundan sonraki kayınpederine gösterecekmiş. Hayatın boyunca bekâr kalman için yapmış bunu."

"O kadarını ben de tahmin etmiştim."

"Yaşlı Aubrey mahkemeye verilmeyişini kime borçlu olduğunu da söyledi."

"Ernestina'ya mı? Bunu da tahmin etmiştim."

"Adama kalsa seni duman edecekmiş. Ama anlaşılan evi genç hanım yönetiyor."

Charles ancak birkaç yüz metre gittikten sonra konuşabildi:

"Hayat boyu taşıyacağım bu damgayı."

"Sevgili Charles, Püritenlerin arasında Müslüman gibi davranırsan, başka türlü bir muamele bekleyemezsin. Bir çiçekle bahar olmaz. Seni suçlamıyorum. Ama ödediğin bedelin fazla olduğunu söylemeye kalkma bana!"

Araba yoluna devam ediyordu. Charles üzgün gözlerle güneşli caddeye baktı.

"Keşke ölsem!"

"Öyleyse Verrey'e gidelim de şöyle güzel bir ıstakoz ziyafeti çekelim kendimize. Sen de ölmeden önce bana şu gizemli Bayan Woodruff'ı anlat biraz."

O aşağılayıcı konuşmadan sonra günlerce Charles'ın yüzü gülmedi. Çılgınca yurtdışına çıkmak, İngiltere'yi bir daha asla görmemek istiyordu. Kulüptekilerin, tanıdıklarının yüzüne bakamıyordu; kesin talimatlar bıraktı: Kim sorarsa sorsun evde yoktu. Kendini Sarah'yı aramaya vakfetti. Bir gün dedektifler Bayan Woodbury diye birini buldular, Stoke Newington'da bir kız okulunda yeni işe başlamıştı. Kestanerengi saçları vardı, tanıma uyuyordu. Bir öğleden sonra okulun dışında içi içini yiyerek bir saat boyunca bekledi. Bayan Woodbury sınıfının başında dışarı çıktı. Sarah'yı hafiften andırıyordu.

Haziran gelip çatmıştı; hem de görülmedik güzellikte. Charles ay sonuna kadar bekledi ama sonra aramayı bıraktı. Dedektifler ümitliydi ama ne de olsa alacakları ücreti düşünüyorlardı. Londra gibi Exeter de karış karış aranmıştı; Lyme ve Charmouth'da el altından araştırma yapması için bir adam gönderilmişti; hepsi nafile. Bir akşam Charles, Montague'yü Kensington'daki evine çağırdı ve açıkça, çaresiz ellerine bıraktı kendini. Ne yapmalıydı? Montague hiç tereddütsüz cevap verdi. Yurtdışına çıkmalıydı.

"Ama amacı neydi? Kendini bana verdikten sonra sanki onun için hiçbir anlamım yokmuş gibi benden kurtulmak mı?"

"Kuvvetle muhtemel ki –kusura bakma ama– bu olasılık doğru. O doktor doğruyu söylüyor olamaz mıydı? Amacının seni mahvederek bir şeylerden öç almak olmadığından emin misin? Geleceğini yerle bir etmek... seni şu an bulunduğun konuma getirmek, ne dersin Charles?"

"Buna inanamam."

"Ama *prima facie** buna inanmak zorundasın."

"Uydurduğu bütün hikâyelerin ve kandırmacalarının altında bir açıkkalplilik... bir dürüstlük vardı. Belki de ölmüştür. Hiç parası yoktu. Ailesi de."

"Öyleyse bir kâtip yollayıp ölüm kayıtlarına baktırayım."

Bu sağduyulu öneri bir hakaret gibi geldi Charles'a. Ama ertesi gün denileni yaptı; Sarah Woodruff diye birinin ölmediği ortaya çıktı.

Bir hafta daha oyalandı. Sonra da bir akşam aniden yurtdışına çıkmaya karar verdi.

* (Lat.) İlk bakışta, dışarıdan bakılırsa. (ç.n.)

57

Her koyun kendi bacağından asılır;
Budur hâlâ okulda öğrendiğimiz ilk kural –
Sona kalan dona kalır, hey!
A. H. CLOUGH, Şiir (1849)

Şimdi yirmi ay ileri gidelim. Yıl 1869, soğuk bir şubat günü. Bu sırada Gladstone en sonunda başbakan olup Downing Sokağı'ndaki On Numaraya yerleşmiş; İngiltere'de kamuya açık idamların sonuncusu yapılmış; Mill'in *Kadınların Tutsaklığı* kitabı basılmak, Girton Koleji açılmak üzere. Thames'den her zamanki gibi gri çamur akıyor. Ama gökyüzü alay edercesine masmavi; insan başını kaldırdığında kendini Floransa'da sanıyor.

Chelsea'deki yeni rıhtımda karlar hâlâ yer yer erimemiş. Yine de, sırf güneş ışığında olsa bile baharı müjdeleyen bir şeyler var. *Iam ver...** Bir bebek arabasını iterken göstermek istediğim kadın (ama bebek arabaları ancak on yıl sonra kullanılmaya başladığı için gösteremiyorum) Catullus'u hiç duymamıştı, ne de kendi başından geçmiş olmasına rağmen mutsuz aşk üzerine öyle uzun boylu düşünmüştü. Ama baharın insana nasıl duygular verdiğini biliyordu. Ne de olsa geçen baharın meyvesini daha henüz evde bırakıp çıkmıştı (bir mil batıda), hem de öyle bir sarıp sarmalamıştı ki toprağın altındaki küçücük bir tohum gibi görünüyordu. Her ne kadar kıyafetinden belli olmasa da bütün iyi bahçıvanlar gibi tohumları *en masse*** ekmeyi tercih ettiği anlaşılıyordu. Bebek bekleyen annelerin o ağır, telaşsız yürüyüşünde bir şeyler vardır; dünyanın en yumuşak kibri olsa bile bir kibir.

Bu aylak ve hafif kibirli genç hanım bir an parmaklıkların üzerine yaslanıp gri sulara bakıyor. Pespembe yanaklar, buğdayrengi kaşlar, mavilikte olmasa bile parlaklıkta gökyüzünden aşağı kalmayan gözler; Londra bu kadar saf bir şeyi dünyada yaratmış olamazdı. Yine de yolun karşısındaki nehre bakan bir dizi eskili yenili, güzel tuğla eve bakışından Londra'yla bir alıp veremediği olmadığı anlaşılıyor. Bu kalburüstü evlere bakarken hiç kıskançlık yok yüzünde; böyle hoş şeyler olduğu için safiyane bir mutluluk duyuyor.

Londra'nın merkezinden üstü açık bir araba yaklaşıyor. Londra'nın böylesine sıradan öğelerini bile hâlâ büyüleyici ve tuhaf bulduğunu gösteren bir tavırla izliyor onu gri mavi gözler. Karşıdaki büyük evin önünde duruyor. İçinden bir kadın çıkıp kaldırıma iniyor, çantasından bozuk para çıkarıyor.

Nehir kenarında duran kızın ağzı bir karış açık kalıyor. Yanaklarının pembesi bir an solduktan sonra iyice kızarıyor. Arabacı parmaklarını şöyle bir dokunduruyor şapkasının kenarına. Müşterisi hızlı hızlı ardındaki evin giriş kapısına doğru yürümeye başlıyor. Kendini bir ağacın arkasına gizleyerek yola yaklaşıyor kız. Kadın kapıyı açıp içeri giriyor.

---

* (Lat.) Şimdi bahar. (ç.n.)

** (Fr.) Toplu halde, bir arada. (ç.n.)

"Oydu Sam. Aççık seççik gördüm..."

"Yok canım!"

Ama aslında inanıyordu; altıncı his gibi bir şeydi bu. Londra'ya döndükten sonra eski aşçı Bayan Rogers'ı aramıştı; kadın Charles'ın Kensington'da geçirdiği son karanlık haftaları en ince ayrıntısına kadar anlatmıştı ona. Ama bu çok gerilerde kalmıştı artık. Görünüşte eski efendisine karşı duyduğu hoşnutsuzluğu paylaşmıştı onunla. Ama içi ezilmişti; çöpçatanlık başka bir şeydi, çöpyıkanlık bambaşka bir şey.

Pek de fena döşenmemiş küçücük bir odada birbirlerine bakıyorlardı Sam ve Mary: Mary'nin gözlerindeki şaşkınlığa karanlık bir şüpheyle cevap veriyordu Sam'in gözleri. Şöminede parlak bir ateş yanıyordu. Onlar birbirlerine böyle soran bakışlarla bakarken on dört yaşlarında, bakımsız, ufak tefek bir hizmetçi içeri girdi, kucağında kundağı yarı açılmış bir bebek vardı: Carslake Ahırının son iyi hasadı. Sam bu paketi kucağına alıp hemen hoplatmaya girişince bebek yaygarayı bastı, işten her geldiğinde yapardı bunu. Mary bu kıymetli yükü hemen elinden alıp aptal babaya güldü, bu sırada küçük yetim de kapının yanından onlara gülümsüyordu. Artık Mary'nin hamileliğinin iyice ilerlemiş olduğunu açıkça görebiliyoruz.

"Ben gidip bir iki kadeh yuvarlıycam, canım. 'Arriet sen yemeği ateşe koyuver."

"Tamam, efendim. Yarım saatte hazır, efendim."

"Aferin. Canım..." Sanki aklında hiçbir şey yokmuş gibi Mary'nin yanağını öpüp bebeği gıdıkladı.

Yakınlardaki bir meyhanenin talaşlı bir köşesinde, önünde bir bardak cinle otururken beş dakika önceki kadar mutlu görünmüyordu. Dıştan bakıldığında mutlu olmaması için hiçbir sebep yoktu. Kendi dükkânı olmasa da işinden memnundu. İlk bebek kız olmuştu ama bu hayal kırıklığının çok yakında telafi edileceğinden emindi.

Sam Lyme'da kartlarını doğru oynamıştı. Tranter Teyze baştan beri yufka yürekliydi. Mary'nin de yardımıyla kendini onun merhametine bırakmıştı. İşinden cesurca ayrılmakla bütün istikbalini teh-

likeye atmamış mıydı? Bay Charles'ın iş kurmak için ona dört yüz pound borç vereceği (hep fazlasını istemeli) doğru değil miydi? Ne işi mi?

"Tıpkı Bay Freeman'ın işinden 'an'fendi ama çok küçük çapta."

Sarah kartını da çok iyi oynamıştı. İlk günlerde efendisinin kirli sırlarını kimse söylettiremedi ona; dudakları mühürlüydü. Ama Bayan Tranter çok iyiydi; Jericho Malikânesi'nden Albay Locke bir uşak arıyordu ve Sam'in işsizliği fazla uzun sürmedi. Bekârlığı da öyle; törenin giderlerini Mary'nin hanımı karşıladı. Bunun karşılığında bir şeyler yapması gerekiyordu.

Bütün yaşlı, yalnız kadınlar gibi Tranter Teyze de himaye ve yardım edebileceği birilerinin arayışı içindeydi; Sam'in manifaturacılık işine atılmak istediği de ha bire hatırlatılıyordu ona. Böylece bir gün, Londra'da kardeşinin yanında kalırken eniştesine konuyu açmayı göze aldı Bayan Tranter. İlk başta hiç üstünde durmadı adam. Ama genç uşağın ne kadar şerefli davranmış olduğunu kibarca hatırlattılar; Bay Freeman o saat Sam'in bildiklerinin ne kadar çok işe yarayacağını Bayan Tranter'dan çok daha iyi anladı.

"Pekâlâ, Arın. Bir bakayım. Boş bir yer olabilir."

Böylece Sam büyük mağazada çok düşük seviyede de olsa bir yer edinmiş oldu. Ama bu kadarı yeterliydi. Eğitiminin eksikliklerini doğal zekâsıyla kapatıyordu. Uşaklık eğitimi müşterilerle ilişkilerinde yardımcı oluyordu. Çok şık giyiniyordu. Bir gün daha da iyisini yaptı.

Evlenip de Londra'ya gelmesinden altı ay sonra ve meyhanede efkâr dağıttığı akşamdan dokuz ay önce nefis bir nisan sabahıydı. Bay Freeman Hyde Park'taki evinden mağazaya kadar yürümeye karar vermişti o gün. Sonunda bitmez tükenmez vitrininin önünden geçip içeri girdi ve çevresi zemin kat personelinin elemanlarıyla sarıldı. O erken saatte pek az müşteri olurdu. Şapkasını her zamanki azametli tavrıyla kaldırdı, ama sonra herkesi şaşırtan bir hareket yaptı, aniden geri dönüp dışarı çıktı. Alt kattan sorumlu olan müdür de peşinden gitti, eli ayağına dolaşmıştı. Patronun vitrin önünde durmuş bir yere baktığını gördü. Yüreği ağzına geldi ama korka korka Bay Freeman'ın yanına gitti.

"Bir denemeydi, Bay Freeman. Hemen kaldırtırım."

Arkalarında üç adam daha durdu. Bay Freeman onlara şöyle bir baktıktan sonra müdürü tutup birkaç adım geri çekti.

"Şimdi seyret, Bay Simpson!"

Bir beş dakika daha orada durdular. Bir sürü insan, diğer vitrinlerin önünden geçip tam o vitrinin önünde duruyordu. Bazıları, Bay Freeman'ın yaptığı gibi baştan farkına varmıyor, sonra geri dönüp tekrar bakıyordu.

Korkarım size tarif ettiğimde hayal kırıklığına uğrayacaksınız. Ama diğer vitrinlerin tekdüzeliğini görseydiniz bu vitrine hakkını verirdiniz; şunu da unutmayın ki, insanlığın en büyük dehalarının hayatlarını reklam tanrısına adadığı çağımızın aksine, Viktoryenler iyi malın kendini belli ettiğine inanırdı. Fonda koyu mor drapeli bir kumaş vardı. Önünde tellere tutturulmuş her biçim, boy ve tarzda erkek yakalıkları. İşin ilginç tarafı yakalıklara yazı yazılmış olmasıydı. Sanki dile gelmiş bağırıyorlardı: BOL ÇEŞİT FREEMAN'DA.

"Bu, Bay Simpson, bu seneki en iyi vitrinimiz."

"Kesinlikle, Bay Freeman. Cesurca. Göz alıcı."

" 'Bol çeşit Freeman'da'. Bu bizim en önemli özelliğimiz; bizi biz yapan çeşitlerimizin zenginliği değil de ne? 'Bol çeşit Freeman'da': harika! Bundan böyle bütün reklamlarımızda bu cümlenin kullanılmasını istiyorum."

Yeniden girişe doğru yürüdü. Müdür gülümsüyordu.

"Bunu büyük ölçüde size borçluyuz, Bay Freeman, efendim. Şu genç adamı –Bay Farrow'u– hatırladınız mı? Özellikle siz işe almıştınız hani."

Bay Freeman durdu. "Farrow; ilk adı Sam mi?"

"Sanırım öyle efendim."

"Onu bana getir!"

"Sırf bunu yapmak için sabahın beşinde geldi efendim."

Böylece Sam sonunda bu büyük adamla yüz yüze gelmiş oldu.

"Çok parlak bir buluş, Farrow!"

Sam başını eğdi: "Benim için büyük zevkti, efendim."

"Farrow'a ne kadar ücret ödüyoruz, Simpson?"

"Yirmi beş şilin efendim."

"Yirmi yedi şilin, altı peni olacak bundan böyle."

Sam minnettarlığını ifade edemeden çekip gitti. Daha da güzeli, hafta sonu parasını almaya gittiğinde eline bir zarf tutuşturuldu. İçinde üç altın para ve bir kart vardı: "Yetenek ve yaratıcılığın karşılığı."

Şimdi, sadece dokuz ay sonra, maaş büyük bir sıçrama yaparak otuz iki şilin altı peniye yükselmişti; vitrin düzenleme ekibinin ayrılmaz bir parçası haline geldiği için ne zaman zam istese alabileceğine kuvvetle inanıyordu.

Sam kendine fazladan bir cin daha alıp yerine döndü. Onu mutsuz eden –çağımızda reklamcılık oyununa bulaşanların kurtulmayı başarmış olduğu bir kusur olan– vicdanıydı... daha doğrusu hak etmediği halde mutluluk ve şans bulduğunu düşünmesiydi. Faust miti uygar insan için bir arketip haline geldi; her ne kadar Sam'in uygarlığı onu Faust'un kim olduğunu bilemeyecek kadar eğitimsiz bırakmış olsa da Şeytan'la yapılan anlaşmalar hakkında bir şeyler duymuştu ve nasıl sonuçlandıklarını da biliyordu. İnsan bir süre zengin ve mutlu oluyordu; ama günün birinde Şeytan'a bunun bedelini ödemesi gerekiyordu. Talih zorlu bir işverendi; hayal gücüne, iyiliğiyle bağlantılı olarak neler kaybedeceğini gösteriyordu.

Mary'ye neler yaptığını hiç anlatmamış olmak da canını sıkıyordu. Aralarında başka sır yoktu; onun yargılarına güvenirdi. Ara sıra kendi dükkânının sahibi olma özlemi depreşiyordu; buna karşı doğal bir eğilimi olduğu aşikâr değil miydi? Ama Mary, taşralılara has hangi tarlanın daha iyi ürün vereceğini bilme sezgisiyle, onu her seferinde tatlılıkla –birkaç kere de sertlikle– Oxford Sokağı'ndaki değirmen taşına geri göndermişti.

Bu ikisi, sınıf atladıklarını ve bunu bildiklerini kullandıkları dile pek yansıtmıyordu. Mary düşte gibiydi. Haftada otuz şilinden fazla kazanan bir adamla evliydi! Arabacı olan babası asla on şilinin üzerine çıkamamıştı! Yıllık kirası 19 pound olan bir evde yaşıyordu!

Daha da harikası, iki yıl önce kendisinin yaptığı işe almak için on bir aşağılık ölümlüyle konuşma yapmıştı! Neden on bir? Korkarım

Mary, hanım rolünü oynamak için insanın zor beğenir olması gerektiğini düşünüyordu: Bu konuda teyze yerine yeğeni taklit etmek gibi bir yanılgıya düşmüştü. Ama aynı zamanda yakışıklı, genç kocaları olan kadınların yaptıklarını yapıyordu. Hizmetçi seçimini, zekâ ve yeterliliğe göre yapmamıştı; esas baktığı tam bir sünepelikti. Harriet'e yılda altı poundluk bir teklif yaptığını; çünkü, ona acıdığını söylemişti Sam'e; pek de yalan sayılmazdı.

İki bardak cini yuvarladıktan sonra yemeğini yemek için o akşam eve döndüğünde kolunu Mary'nin kalınlaşmış beline dolayıp onu öptü Sam; sonra da iki göğsünün arasına taktığı broşa baktı: Evde takıp, dışarı çıkarken bir hırsıza kaptırmamak için çıkarırdı.

"Şu bizim inci mercan nasıl bakalım?"

Mary gülümseyerek broşu ona doğru biraz kaldırdı:

"Seni tanımaktan çok mutlu, Sam!"

Öylece durup talihlerinin simgesine baktılar; Mary bunu hak ettiğini hissediyordu; Sam ise sonunda bedelini ödemesi gerekeceğini.

58

Aradım durdum. Ama Ah ruhu
O zamandan beri
Benimkine
Tek bir ışık düşürmedi! Evet gitti, o gitti.
HARDY,
"Bir Kıyı Kasabasında 1869 Senesinde"

Ya Charles? O yirmi ay boyunca bir dedektif onu izlemeye çalışsaydı acırdım adama. Avrupa'nın neredeyse her şehrine gitti ama hiçbir yerde uzun kalmıyordu. Piramitlere, Kutsal Topraklara gitti. Bir sürü manzara ve eski kalıntı gezdi; çünkü Yunanistan ve Sicilya'da da bulundu ama görmeyen gözlerle; kendisi ile hiçlik, sonsuz boşluk, tam bir amaçsızlık arasında duran incecik duvarlardan başka bir şey değildiler. Nerede bir iki günden fazla dursa üzerine dayanılmaz bir rehavet, bir melankoli çöküyordu. Bir esrarkeş gibi seyahat bağımlısı olmuştu. Genellikle yalnız yolculuk yapıyor, yanı-

na en fazla bir tercüman ya da bir kurye alıyordu. Sık sık başka yolculara katılıyor ve onlara birkaç gün tahammül etmeye çalışıyordu; ama hep Fransız ya da Alman beyefendileriydi bunlar. İngilizlerden vebadan kaçar gibi kaçıyordu; dostça davranmaya çalışan vatandaşları ona yakınlaşmaya kalkışınca dondurucu bir mesafeyle karşılaşıyorlardı.

O ölümcül bahardaki olaylarla bağlantısı yüzünden paleontoloji ilgisini çekmez olmuştu. Kensington'daki evini kapadığı zaman koleksiyonunun en seçme parçalarını Jeoloji Müzesi'ne devretmişti; kalanları da öğrencilere vermişti. Mobilyaları depoya konmuştu; Montague'ye Belgravia Malikânesi'nin kirası bitince yeniden kiraya vermesi tembihlenmişti. Charles'ın bundan sonra orada oturmaya niyeti yoktu.

Çok okuyor, seyahat günlüğü tutuyordu; ama yerler ve olaylarla ilgiliydi yazdıkları, kafasından geçenlerle ilgisi yoktu: Sadece ıssız hanlarda ve *alberghi*'lerde* akşamları oyalanmak için yazıyordu. Sadece şiir yazıyordu kendini ifade etmek için; çünkü kendi alanında Tennyson'ın Darwin kadar büyük olduğunu keşfetmişti. Bu Saray Şairi'nde çağının bulduğu türden bir büyüklük bulmuyordu kuşkusuz. O zamanlar neredeyse evrensel tiksinti kaynağı olan bir şiir, *Maud* –ustaya pek yakıştırılamıyordu– Charles'ın gözdesiydi; defalarca okumuştu onu, hele bazı bölümlerini yüzlerce kere. Sürekli yanında taşıdığı tek kitaptı. Kendi şiirleri çok daha zayıftı; onları birine göstermektense ölmeyi tercih ederdi. Kendini sürgündeyken nasıl telakki ettiğini göstermek için işte size kısa bir parça:

Ey aştığım amansız denizler, sarp dağlar
Ey başka dil konuşan yüzlerce şehir
Benim için lanetliydi hep yollar
Aranızdan geçerken gördüğüm hoş manzaralar.
Nereye gitsem hayata sordum hep aynı şeyi;
Ne getirdi beni buraya? Ne itiyor gitmeye beni?
Utançtan kaçmak için mi bütün bunlar,
Yoksa amansız bir yasanın neticesi mi?

* (İta.) İtalya'da hanlara verilen ad. (ç.n.)

Şimdi bu kötü tadı ağzınızdan silmek için size çok daha güzel bir şiiri aktaracağım; bunu kalbine kazımıştı Charles, onunla hemfikir olduğum bir konu var: Belki de Viktorya çağının en soylu kısa şiiri buydu:

Evet: Etrafımızı saran yaşam denizinde
Yankılı boğazlar baştan başa aramız
Benek benek o sonsuz su çölünde
Biz ölümlü milyonlar yaşarız yalnız
Adaları kavrar o hızlı akıntı
Ve hissederler sonsuz sınırlarını.

Ama ay aydınlatınca girintileri
Her yerde yayılınca bahar merhemi
Ve küçük vadilerde, yıldızlı gecelerde
Şakıyınca bülbüller o ilahi sesle,
Tatlı notalar bir kıyıdan bir kıyıya
Şarkılarla kanallardan boşaldığında,

Ah o zaman umutsuzluğa benzer bir özlem
Yerleşir içine en derin oyuklarının;
Çünkü hissederler, bir zamanlar
Parçası olduğumuzu tek bir kıtanın.
Şimdi göz alabildiğine su düzlüğü çevremizde
Ah yeniden birleşebilsek keşke!

Kim buyurmuş özlemlerinin ateşinin
Parlar parlamaz söndürülmesini?
Derin arzuları boşa çıkaran kim?
Ayrılmalarına hükmeden Tanrının biri;
Ve konmasını emreden kıyıların arasına
*Issız, tuzlu, yabancı bir denizi.**

* Matthew Arnold, "Marguerite'e" (1853).

Yine de benliğini delik deşik eden bu karamsarlığa rağmen kendini öldürmeyi hiç aklından geçirmedi Charles nasılsa. Çağından, atalarından, sınıfından ve ülkesinden kurtulduğunu hissettiğinde özgürlüğünün Sarah'da hayat bulduğunun farkında değildi; paylaşılan bir sürgün hayalinde. Artık o özgürlüğe inancı kalmamıştı; sadece içine kısıldığı kapanın ya da hapishanenin değiştiğini düşünüyordu. Yine de yalnızlığında sahip çıkabileceği bir şeyler vardı; toplumdışı biriydi o, diğerleri gibi olmayandı, son tahlilde ister aptalca olsun ister akıllıca pek az insanın alabileceği bir kararın sonucuydu. Zaman zaman yeni evli bir çift gördüğünde Ernestina'yı hatırlardı. O zaman kendini sorguya çekerdi. Onları kıskanıyor muydu yoksa onlara acıyor muydu? En azından bu konuda pek pişmanlık duymuyordu. Yazgısı her ne kadar acı da olsa inkâr ettiği yazgıdan daha soyluydu.

Bu Avrupa ve Akdeniz gezilerini yaptığı on beş ay boyunca İngiltere'ye bir kere bile dönmedi. Hiç kimseyle mektuplaşmadı; yazdığı tek tük mektupların hepsi Montague'ye gönderilmişti ve işle ilgiliydi, para ve başka şeyleri nereye göndereceğini bildirmek için. Montague'ye zaman zaman Londra gazetelerine ilan verme yetkisi tanımıştı, "Sarah Emily Woodruff ya da yerini bilen biri..."; ama hiç cevap gelmiyordu.

Nişanın bozulduğu haberini mektuptan okuduğunda başta çok sarsılmıştı Sir Robert; ama sonra kendi yaklaşan mutluluğunun sarhoşluğuyla omuz silkmişti. Charles gençti, anasını sattığım, o kızdan daha iyi, çok çok daha iyi bir kız bulabilirdi; hem sonunda Sir Robert'ı Freeman'larla akraba olmanın vereceği sıkıntıdan kurtarmıştı. Yeğeni İngiltere'den ayrılmadan önce Bayan Bella Tomkins'e saygılarını sunmak için uğramıştı; kadını hiç sevmemiş ve amcası için üzülmüştü. O zaman küçük malikâne önerisini reddetmiş ve Sarah'dan hiç söz etmemişti. Evlilik töreni için geri döneceğine söz vermişti; ama bu söz düzmece bir sıtma kriziyle saf dışı edildi. Düşündüğü gibi ikizi olmadı amcasının; ama Charles'ın sürgünlüğünün on üçüncü ayında bir oğulları yani vârisleri oldu. Charles yazgısını artık o kadar kanıksamıştı ki; kutlama mektubu yolladıktan sonra, Winsyatt'a bir daha asla adım atmama kararlılığından başka bir şey hissetmedi.

Teknik olarak pek de keşiş gibi yaşamasa da –Avrupa'daki iyi otellerde İngiliz beyefendilerinin oralara dağıtmak, kurtlarını dökmek için gittiği bilindiğinden sık sık fırsatlar çıkıyordu– duygusal yönden bâkir kaldı. Bu işi de Yunan tapınaklarını gezmek ya da yemek yemek gibi bir duygusuzlukla yapıyordu (daha doğrusu mahvediyordu). Bir sağlık kürüydü sadece. Aşk dünyadan çekilmişti. Bazen, bir katedral ya da bir resim galerisinde Sarah'yı yanında düşlüyordu. Böylesi anlardan sonra kendini şöyle bir toparlayıp derin derin iç geçirirdi. Bunun tek sebebi kendine boşuna özlem çekmeyi yasaklamış olması değildi; gerçek Sarah ile kendisinin düşlerinde yarattığı Sarah'yı ayıran sınırdan pek emin değildi artık; birisi Havva'nın kişileşmiş haliydi, bütünüyle gizem, aşk ve derinlik, diğeriyse uzak bir kıyı kasabasındaki insanların başına çorap örmeyi seven, yarı çılgın mürebbiyeydi. Onunla tekrar karşılaştığını canlandırıyordu gözünde ve kendi aptallığı ve yanılsamasından başka bir şey göremiyordu. İlanları kesmedi; ama asla bir cevap alamayacağını da düşünmeye başlamıştı.

En büyük düşmanı sıkıntıydı; Paris'te bulunduğu bir akşam artık ne Paris'te olmak istediğini ne de İtalya, İspanya ya da Avrupa'nın herhangi bir yerine gitmek istediğini anlayınca, onu sonunda eve dönmeye iten de bu sıkıntı oldu.

İngiltere'den söz ettiğimi düşünüyorsunuzdur ama öyle değil; orasını bir daha asla evi olarak hissedemedi, Paris'ten ayrıldıktan sonra topu topu bir hafta kaldı orada. Leghorn'dan Paris'e giderken tesadüfen iki Amerikalıyla yolculuk etmişti, yaşlıca bir beyefendi ve yeğeni. Philadelphia'dan geliyorlardı. Belki pek yabancı olmayan bir dilde konuşabilmenin keyfi yüzünden Charles onlardan çok hoşlandı; etrafı görmekten aldıkları o safça keyif –onları Avignon ve Vézelay'a götürüp kendisi gezdirmişti– saçmaydı kuşkusuz. Ama cafcaflı laflar etmiyorlardı en azından. Viktoryen İngilizlerin Amerika'da bulunduğunu düşündüğü türden aptal Yanki tipine uymuyorlardı. Cahillikleri sadece Avrupa'yı görmemişliklerinden kaynaklanıyordu.

Yaşlı Philadelphialı bey okumuş yazmış adamdı, tam bir hayat adamı. Bir akşam yemekten sonra, yeğeninin izleyiciliğinde, anavatan ve isyankâr koloninin karşılıklı üstünlüklerini Charles'la uzun

uzun tartıştılar; her ne kadar tatlılıkla da söylense, Amerikalının eleştirileri Charles'ın çok hassas bir noktasına denk geldi. Amerikan şivesi altında kendininkilere çok benzeyen fikirler bulmuştu; hatta bu durumdan muğlak da olsa Darwinci bir benzetme çıkardı: Amerika günün birinde kendisinden önceki nesli geride bırakacaktı. Oraya göç etmeyi düşünmüyordu kuşkusuz; oysa daha fakir sınıflardan insanlar, her yıl akın akın Amerika'ya göç ediyordu. Onların Atlantik'in öte tarafında bulacaklarını düşündükleri Kenan diyarının (reklamcılık tarihinin en yüz kızartıcı yalanlarıyla cesaretlendiriliyorlardı) kendi düşündeki Kenan diyarıyla alakası yoktu: Daha basit bir toplumda yaşayan, daha aklı başında ve sade beyefendilerin –Philadelphialı amcayla özenli yeğeni gibi– bulunduğu bir yerdi onun kafasında. Amca bunu çok net bir biçimde öne sürmüştü: "Genelde bizim oralarda herkes düşündüğünü söyler. Benim edindiğim izlenimlere göre –kusura bakmayın, Bay Smithson– Londra'da ne *düşünmediğini söylemezsen* vay haline!"

Hepsi bu kadarla da kalmıyordu. Charles bu fikri Londra'da bir akşam yemek yerlerken Montague'ye açtı. Amerika konusu pek heyecanlandırmadı Montague'yü.

"Orada metrekareye düşen konuşulabilir insan sayısının o kadar fazla olduğunu hiç sanmam, Charles. Avrupa'nın bütün ayaktakımını toplayıp da uygar bir toplum yaratamazsın. Ama sanırım, daha eski şehirler, kendilerine göre fena sayılmazlar." Şarabından bir yudum aldı. "Bu arada, belki de *o* oradadır. Sanırım bunu sen de düşünmüşsündür. O ucuz gemilerin koca arayan kadınlarla dolduğunu duymuştum." Hemen ekledi: "Tabii ille de bunun için gitmek gerekmez."

"Ben bunu düşünmemiştim. Açık söylemek gerekirse, şu son aylarda onu pek düşünmedim. Umudumu kaybettim."

"Öyleyse Amerika'ya gidip büyüleyici bir Pocahontas'ın koynunda boğ hüznünü. Duyduğuma göre, soylu bir İngiliz beyefendisi oradaki güzel kadınlar arasından istediğini seçebilirmiş –*pour la dot comme pour la figure**– tabii niyeti buysa!"

Charles güldü: Belki güzeller güzeli kadınları düşündüğü için, belki de Amerika'ya giden bir gemide çoktan yerini ayırttığını Montague'ye henüz söylemediği için; bunu bulmak size kalmış.

* (Fr.) Kimini diploması için, kimini güzelliği için. (ç.n.)

59

Bıktım kendimden, sormaktan usandım
Neyim ben, ne olmalıyım,
Geminin pruvasında, ayaktayım
Yıldızlı denizde çok uzaklara taşınmaktayım.
MATTHEW ARNOLD,
"Kendine Güven" (1854)

Charles'ın Liverpool'dan başlayan yolculuğu pek keyifli geçmedi. Gemi sık sık fırtınaya tutuluyordu; midesi bulanmadığında zamanını çoğunlukla bu ilkel dünyaya doğru neden yola çıktığına şaşarak geçiriyordu. Belki de böylesi daha iyi oldu. Boston'u ahşap kulübelerden oluşmuş sefil bir yer olarak düşünmeye başlamıştı; güneşli bir sabah, eski tuğla binaları, beyaz, tahta kuleleri, o heybetli altın kubbesiyle gerçek şehri görmek güvenini pekiştirdi. İlk izlenimini yalancı çıkarmadı Boston. Philadephialılara nasıl ısındıysa, Boston sosyetesinin açıkkalplilik ve nezaketine de ısındı. Öyle he-

men baş tacı edilmedi; ama geleli daha bir hafta olmuştu ki yanında getirdiği üç beş tanıtma mektubu sayesinde birçok evin kapıları ona açıldı. Athenaum Kulübü'ne davet edildi, bir senatörle bile el sıkıştı; hatta hem mevki hem de yüksekten atma konusunda ondan çok daha iddialı olan birinin buruşuk elini bile sıktı: Yaşlı Nathaniel Lodge, dadısının Beacon Sokağı'ndaki odasından Bunker Tepesi'ndeki topları duymuştu.

Her ne kadar Faneuil Salonu'ndaki özgürlük beşiğine saygıda kusur etmemişse de belli bir husumete maruz kaldı; çünkü, İngiltere İç Savaş'taki ikiyüzlü tutumu yüzünden hâlâ bağışlanmış değildi ve İngilizlerin kafalarındaki Sam Amca gibi fazlaca basitleştirilmiş bir John Bull tipi vardı Amerikalıların kafalarında. Ama Charles'ın bu tipe uymadığı çok açıktı; Bağımsızlık Savaşını haklı gördüğünü söylüyor, Amerikan eğitiminin merkezi olduğu ve Kölelik Karşıtı hareketin ilk başladığı yer olduğu için Boston'u övüyordu. Çay partileri ve kırmızı ceketliler konusundaki dokundurmaları güler yüzlülükle karşılıyor, kimseye tepeden bakmamaya çalışıyordu.

Sanırım özellikle iki şey çok hoşuna gidiyordu –yepyeni bir doğa: Yeni bitkiler, yeni ağaçlar, yeni kuşlar– ve Harvard'a gitmek için kendi adını taşıyan nehirden geçerken keşfettiği yeni, büyüleyici fosiller. Diğeri de Amerikalıların kendileri. İlk başta, onların pek ince bir mizah duygusu taşımadığını fark etmişti belki; bazı esprileri ciddiye alınınca ortaya çıkan ters durumları örtbas etmek zorunda kalmıştı bir iki kere. Ama başka şeyler bunu telafi ediyordu... Açıklık, dürüstlük, misafirperverliğin yanı sıra hoş bir merak: Saflık belki, Avrupa'nın yıpranmış kültüründen sonra insana çok hoş gelen bir tazelik. Çok geçmeden bu tazelik kadınlara has bir şeymiş gibi gelmeye başladı ona. Genç Amerikan kadınları Avrupalı çağdaşlarına nazaran çok daha rahat konuşuyorlardı; okyanusun bu yakasında özgürleşme hareketi yirmi yılını doldurmuştu. Charles'a çok çekici geldi bu ataklık.

Onun bu hisleri karşılıksız değildi; çünkü Boston'da bile kadınların sosyal zevkleri Londra'dakilere benziyordu. Kolayca gönlünü kaptırabilirdi belki; ama Bay Freeman'ın imzalattığı belge hiç aklından çıkmıyordu. Gördüğü her masum kızın yüzüyle arasında bu

belge vardı; sadece bir tek yüz bu belgeyi bağışlayıp, dikkate almayabilirdi.

Bu Amerikalı yüzlerinin birçoğunda Sarah'yı görüyordu belli belirsiz; Sarah'nın meydan okuyuşu, onun dürüstlüğü vardı bu yüzlerde. Bir bakıma onun hakkındaki ilk izlenimini canlandırmışlardı: Olağanüstü bir kadındı ve burada kendini evinde hissederdi. Aslında Montague'nün söylediklerini gittikçe daha çok düşünür olmuştu: Kim bilir belki de gerçekten burada evindeydi. Başka başka ülkelerde geçirdiği on beş ay boyunca ulusal görünüş ve giysi farklılıkları yüzünden onun anısı pek canlanmamıştı. Burada büyük çoğunluğu Anglosakson ve İrlandalı olan kadınlar arasındaydı. İlk geldiği günlerde her kestane saç, her rahat yürüyüş, onunkine benzeyen her yüz durdurmuştu onu.

Bir keresinde meydandan geçip Athenaeum'a giderken patikada önü sıra yürüyen bir kız gördü. O kadar emindi ki kestirmeden gitmek için çimenlere çıktı. Ama Sarah değildi. Kekeleyerek özür dilemek zorunda kaldı. O bir iki dakika boyunca o kadar büyük bir heyecan hissetmişti ki sarsılmış bir halde yoluna devam etti. Ertesi gün bir Boston gazetesine ilan verdi. O günden sonra nereye gitse ilan verir oldu.

İlk kar düştükten sonra Charles güneye indi. Manhattan'a gitti ama orayı Boston kadar sevmedi. Sonra Fransa'da rastladığı arkadaşlarıyla onların şehrinde çok hoş bir on beş gün geçirdi; sonradan ortaya çıkan o meşhur şakayı yersiz bulurdu herhalde ("Büyük ödül Philadelphia'da bir hafta tatil; ikinci gelene Philadelphia'da iki hafta tatil.") Oradan daha da güneye indi; Baltimore'a, Washington'a. Richmond ve Raleigh'da yepyeni bir doğa bekliyordu onu, yeni bir iklim: Yani meteorolojik iklim; çünkü politik iklim güzel olmaktan çok uzaktı: Aralık 1868'deyiz artık. Charles kendini yerle bir edilmiş kasabalarda buldu, acılı insanlar, Yeniden Yapılanma'nın kurbanları arasında; felaket bir başkan olan Andrew Johnson, yerini ondan da korkunç bir başkan olan Ulysses S. Grant'a bırakmak üzereydi. Virginia'da yeniden İngilizleşmesi gerektiğini anladı ama burada yapılan esprileri pek tutmamıştı, orada ve Carolina'da konuştuğu beylerin dedeleri 1775'te, kolonideki üst-sınıflar arasında devrimi

desteklemeyen yegâne adamlardı; Amerika'dan ayrılıp yeniden İngiltere'ye katılma konusunda abuk sabuk konuşmalar bile duydu. Ama bütün bu dertleri diplomatik bir biçimde ve hasar almadan atlattı, ne olup bittiğini tam olarak anlamamakla birlikte, bu bölünmüş milletin tuhaf büyüklüğünü ve ketlenmiş enerjisini seziyordu.

Bugün Amerika Birleşik Devletleri'ne giden bir İngiliz'den farklı değildi hisleri belki: Onu iten ve ona güzel gelen birçok şey vardı; bir tarafta hile, bir tarafta dürüstlük; bir tarafta acımasızlık ve vahşet, bir tarafta daha iyi bir toplum yaratma endişesi ve azmi. Ocak ayını savaşta yerle bir olmuş Charleston'da geçirdi; seyahat mi yoksa göç mü ettiğini anlayamaz olmuştu. Şivesinin zaman zaman Amerikancaya çalmaya, konuşurken bazen Amerikalılara özgü deyimler kullanmaya başladığını fark etti; taraf tutuyordu: Daha doğrusu Amerika'nın kendisi gibi ikiye bölünmüştü, hem köleliliği kaldırmanın doğru olduğunu düşünüyor hem de maceraperest Kuzeyli politikacıların zencilerin özgürlüğünü neden bu kadar canı yürekten savunduğunu gayet iyi bilen Güneylilerin duygularını paylaşıyordu. Tatlı dilberlerin, hınçlı yüzbaşı ve albayların arasında rahat hissediyordu kendini; ama sonra Boston'u hatırlıyordu: orada daha pembe yanaklar ve daha temiz ruhlar... her halükârda daha Püriten ruhlar vardı. Son tahlilde orada daha mutlu olduğuna karar verdi; bunu bir paradoksla kanıtlamak istercesine daha da güneye indi.

Artık sıkılmıyordu. Amerika deneyimi, özellikle o çağın Amerika'sı ona özgürlüğe olan inancını geri vermişti; çevresinde gördüğü, ilk andaki sonuçları ne olursa olsun milli kadere sahip çıkma kararlılığı canını sıkmaktan çok rahatlatmıştı onu. Ev sahiplerinin genellikle gülünç gelen dar kafalılığının ikiyüzlü olmayışlarından kaynaklandığını anlamaya başlamıştı. Huzursuz bir tatminsizlik, insanların kendi kanunlarını uygulama eğilimi –yargıç infazcı olup çıkıyordu sonunda–, kısacası *Liberté*-çürüğü bir anayasanın neden olduğu müzmin vahşet bile Charles'ın gözünde haklılık kazanır gibi oldu. Bütün güneyde anarşi ruhu hâkimdi; yine de bunu kendi ülkesindeki o sert, demir düzene yeğliyordu.

Ama bütün bunları içine atıyordu. Charleston'da bulunduğu sırada, sakin bir akşam vakti, rastlantı eseri kendini üç bin mil ötedeki

Avrupa'ya bakan bir burunda buldu. Orada bir şiir yazdı; geçen sefer okuduğunuzdan biraz daha iyi bir şiir.

Aramaya mı geldiler daha yüce bir gerçeği
İngiltere'nin ak bukleleri ötesinde?
Yoksa bir soru mu bu gençlikleri
Cesaret edip soramadığımız kendimize?

Buradayım, iklimlerine yabancı
Ama aşina bana düşünce ve amaçları;
Bir çağ görüyorum orada
İnsanın yükseleceği mutlulukla

Ve bütün kardeşleri olacak orada;
Bir Cennet kazınmış sanki
Bu nefret ve haksızlık kayalarına.
Annesi gülüyorsa ne olmuş yani

Bebeğin o küçük, zayıf ellerine?
Ne olmuş bugün düşmüşse?
Nasıl olsa sonunda kalkacak
Ve annenin kör sınırlarını kıracak.

Çünkü gururla yürüyecek günün birinde
Toprağının uçsuz bucaksız maviliklerinde
Ve doğaya dönüp şükredecek o akıntıya
Onu atan bu güvenli kıyıya.

Kafiye tutturma çabaları, cevabı kendi içinde olan sorular ve pek de fena olmayan bazı dizelerden sonra Charles'ı bir paragraflığına bir kenara bırakalım.

Mary'nin haberi patlatmasının ardından neredeyse üç ay geçmişti; yani nisan sonuydu. Ama bu arada, ikinci çocuğu istediği gibi erkek olduğu için Sam Talih'e daha da borçlanmıştı. Yemyeşil to-

murcuklar ve kilise çanlarıyla dolu bir pazar akşamıydı, artık lohusa yatağından kalkmış olan genç karısının ve yardımcının akşam yemeğini hazırladığını gösteren çıngırtılar geliyordu aşağıdan; üç haftalık kardeşinin yattığı dizlerin üzerinde ayağa kalkmaya çalışan kızı Sam'in pek hoşuna giden ("Şu küçük maymunun gözlerine bak, felfecir okuyor") fıldır fıldır gözleriyle ona bakınca olan oldu: O bakışlar nedense Sam'in pek de Bostonlularınkine benzemeyen ruhuna işledi.

İki gün sonra, o sırada New Orleans'a geçmiş olan Charles, Vieux Carré'de yaptığı küçük gezintiden sonra oteline döndü. Kâtip ona bir telgraf uzattı.

BULUNDU. LONDRA. MONTAGUE.

Charles kelimeleri okur okumaz başını çevirdi. Bunca uzun zamandan, bunca olup bitenden sonra... görmeyen gözlerle kalabalık caddeye baktı. Birden, hiçbir şey hissetmediği halde gözleri yaşlarla doluverdi. Otelin verandasına çıkıp bir puro yaktı. Bir iki dakika sonra tekrar kâtibe gitti.

"Avrupa'ya ilk gemi; ne zaman yola çıktığını söyleyebilir misiniz?"

60

Lalage gelmiş; hey
Gelmiş, en sonunda!
HARDY,
"Beklemek"

Köprüye gelince arabadan indi. Mayısın son günüydü, ılık, baharlı, evler ağaçlara gömülmüştü, masmavi gökyüzüne beyaz bulutlar serpiştirilmişti. Bunlardan birinin gölgesi bir an Chelsea üzerine düştü, oysa karşısındaki depolar hâlâ güneş içindeydi.

Montague hiçbir şey bilmiyordu. Bu bilgiyi bir mektuptan almıştı; kâğıdın üzerinde sadece isim ve adres vardı. Avukatın masasının yanında dururken Sarah'nın daha önce yolladığı adresi hatırladı Charles; ama bu baskı gibi kitap harfleriyle yazılmıştı. Sadece kısalığı Sarah'yı hatırlatıyordu.

Charles'ın telgrafla ilettiği talimatlara göre çok dikkatli hareket etmişti Montague. Ona kimse yaklaşmayacaktı, korkutulmayacaktı; kaçması için başka fırsat verilmeyecekti. Eline Sarah'yı tarif eden bir kâğıt tutuşturulan bir kâtip üstlenmişti bu sefer dedektiflik yapmayı. Bu tanıma uyan bir hanımın gerçekten de o adreste oturduğunu doğrulamıştı; söz konusu kişi Roughwood adını kullanıyordu. Kurnazca yerleri değiştirilmiş olan heceler bu bilginin doğru olduğunu kanıtlıyordu; ilk şokun ardından bunun evlilik sonucu değişmiş bir soyadı olmadığı anlaşılıyordu. Londra'da tek başına yaşayan kadınlar arasında böyle taktikler pek yaygındı; Sarah'nın evlenmediğini gösteriyordu.

"Gördüğüm kadarıyla Londra'dan postalanmış. Sence..."

"Buraya yollandığına göre verdiğimiz ilanları gören biri yollamış. Senin adına gönderilmiş; demek ki bunu kimin adına çalıştığımızı bilen biri göndermiş ama vereceğimiz ödülle ilgilenmeyen biri. Genç hanımın kendisi yollamış gibi."

"Ortaya çıkmak için neden bu kadar çok beklesin ki? Zaten bu onun yazısı da değil!" Montague'nün sessizliği işin içinden çıkamadığını gösteriyordu. "Kâtibin başka bilgi edinememiş mi?"

"O yalnızca talimatlara göre hareket etti, Charles. Fazla soru sormasını yasakladım. Komşulardan biri onunla konuşurken rastlantıyla oradan geçiyormuş. Adını böyle öğrendik."

"Ya ev?"

"Temiz bir aile oturuyor. Kâtip öyle dedi."

"Herhalde mürebbiyelik yapıyordur."

"Muhtemelen."

Charles bunun üzerine pencereye döndü ki fena yapmadı; çünkü Montague'nün bakışından bir şeyleri sakladığı anlaşılıyordu. Kâtibe soru sormasını yasaklamıştı ama kendisi kâtibe soru sormaktan geri durmamıştı.

"Onu görecek misin?"

"Sevgili Harry, herhalde koskoca Atlantik'i..." Ses tonunu kontrol edemediği için özür dilemek ister gibi gülümsedi Charles. "Ne soracağını biliyorum. Cevap veremem. Kusura bakma, bu mesele çok kişisel. Aslına bakarsan ben de ne hissettiğimi tam olarak bilmi-

yorum. Onu görene kadar da bilemeyeceğim. Tek bildiğim... aklımdan hiç çıkmadığı. Onunla konuşmak *zorundayım*, mecburum... anlasana!"

"Sfenks'e soru sormak zorundasın."

"İstersen öyle de."

"Sfenks'in bilmecesini çözemeyenlerin başına gelenleri unutmadığın sürece mesele yok."

Charles yüzünü buruşturdu. "Sessizlik mi yoksa ölüm mü diye sorarsan, mezarımın başında söylemek istediklerini şimdiden yazmaya başlasan iyi olur derim."

"Nedense buna gerek olmadığını düşünüyorum."

Gülümsediler.

Ama Charles şu anda Sfenks'in evine yaklaşırken gülmüyordu. O bölgeyi tanımıyordu; emekli deniz subaylarının yerleştiği bir yer olduğunu biliyordu sadece. Victoria zamanında Thames şimdikinden çok daha iğrençti, içinden lağım akardı. Bir keresinde koku o kadar dayanılmaz bir hal almış ki Lordlar Kamarası dışarı uğramıştı; koleranın ondan kaynaklandığı düşünülürdü; nehrin kenarında yaşamak, deodoranlı yüzyılımızda olduğu kadar matah bir şey değildi. Buna rağmen Charles evlerin gayet güzel olduğunu gördü; bu bölgeyi seçmeleri biraz sapkınca olsa da buraya fakirlikten gelmedikleri belliydi.

O ölümcül kapıya yaklaşırken içinin titrediğini, yüzünün solduğunu, hakarete uğradığını hissediyordu Charles; heybetli, köklü geçmişi Amerika'da edindiği kişiliği silip süpürmüştü ve üst-sınıftan bir hizmetkârı görmeye gelmiş bir beyefendi olmaktan utanç duyuyordu. Bahçe kapısı dövme demirden yapılmıştı ve ardında tuğladan, yüksek bir eve giden kısa bir patika vardı. Ev tepeden tırnağa, ilk uçuk mavi çiçeklerini açmakta olan bir mor salkımla sarmalanmıştı.

Pirinç kapı tokmağını iki kere vurdu; yirmi saniye kadar bekleyip tekrar vurdu. Bu sefer kapı açıldı. Karşısında bir hizmetçi duruyordu. Arkada geniş bir hol görünüyordu, holde öyle çok resim vardı ki burası evden çok resim galerisine benziyordu.

"Ben, Bayan... Roughwood'la görüşmek istiyordum. Sanırım burada oturuyor."

Hizmetçi, koca gözlü, incecik, genç bir yaratıktı ve dantelli bone takmamıştı. Aslında üzerinde önlük de olmasa, Charles ona nasıl hitap edeceğini bilemeyecekti.

"Adınızı söyler misiniz lütfen?"

Ona "efendim" demediğini fark etti; belki de hizmetçi değildi; aksanı da çok düzgündü. Kartını uzattı.

"Lütfen onu görmek için çok uzaklardan geldiğimi söyleyin."

Hiç çekinmeden kartı okudu kız. Demek hizmetçi değildi. Duraksadı. Ama sonra holün öte tarafından bir ses duyuldu. Charles'tan altı yedi yaş daha büyük bir adam arkadaki kapının ağzında duruyordu. Kız minnettarlıkla ona döndü:

"Bu beyefendi Sarah'yı görmek istiyor."

"Buyrun?"

Elinde bir dolmakalem vardı. Charles şapkasını çıkarıp eşikte konuşmaya başladı.

"Rica etsem... özel bir mesele... onu Londra'ya gelmezden önce tanırdım."

Charles'ın pek hoşuna gitmeyen bir bakışla, çok kısa bir an süzdü adam Charles'ı; hafif bir Yahudi havası vardı, kıyafetleri düzensiz ama gösterişliydi; genç Disraeli gibi. Adam kıza baktı.

"Sarah şu sırada?.."

"Sanırım konuşuyorlar. Hepsi bu!"

Sorumluluğundaki çocuklarla konuşuyordu anlaşılan.

"Öyleyse onu yukarı çıkar, hayatım! Beyefendi..."

Hafif bir selam vererek göründüğü gibi birdenbire kayboldu. Kız Charles'a kendisini takip etmesini işaret etti. Kapıyı kapamak ona kalmıştı. Kız merdivenleri çıkmaya başlayınca, resimlere bakma fırsatı buldu Charles. Hangi akıma dahil olduklarını anlayacak kadar bilgisi vardı modern sanat konusunda; gerçekten o meşhur, kötü ünlü sanatçının imzası vardı bir çoğunda. Yirmi yıl önce yarattığı kargaşa artık dinmişti; o zamanlar yakılması gerektiği söylenen resimler şimdi el yakıyordu. Elinde kalem olan beyefendi bir sanat ko-

leksiyoncusuydu herhalde; kuşku uyandıran tarzdan eserlere meraklı, aynı zamanda hali vakti yerinde biriydi.

Charles kızın ardından bir kat çıktı; resimlerin ardı arkası kesilmiyordu, hep aynı akım. Ama onlara dikkat edemeyecek kadar endişeliydi. İkinci kata çıkarlarken cesaretini toplayıp bir soru sordu:

"Bayan Roughwood burada mürebbiyelik mi yapıyor?"

Kız basamakların ortasında durup geri döndü; alaycı bir şaşkınlık vardı üzerinde. Sonra gözlerini indirdi.

"Artık mürebbiyelik yapmıyor."

Bir an Charles'ın gözlerine baktıktan sonra yoluna devam etti.

İkinci sahanlığa geldiler. Esrarlı kılavuz bir kapının önünde durdu.

"Lütfen burada bekleyin!"

Odaya girip kapıyı açık bıraktı. Pencerenin açık olduğunu gördü Charles, yaz rüzgârında hafif hafif sallanıyordu dantel perde, birbirine geçmiş yaprakların arkasından nehrin pırıltıları görülüyordu. Hafif bir mırıltı duydu. Odanın içini daha iyi görebilmek için konumunu değiştirdi. İçeride iki adam vardı, iki beyefendi. Dışarıdan gelen ışıktan yararlanmak için pencereye çevrilmiş bir resim sehpasının üzerindeki bir resmin önünde duruyorlardı. Uzun olanı bir ayrıntıyı incelemek için öne eğildi, bu sayede arkasında duran adam meydana çıktı. Tesadüf eseri kapıya Charles'ın gözlerinin içine bakıyordu. Hafifçe başını eğip odanın görünmeyen tarafında duran birine baktı.

Charles donakalmıştı.

Çünkü bu yüzü tanıyordu; Ernestina'yla birlikte onun konferansına gidip bir buçuk saat onu dinlemişlerdi. Hâlâ inanamıyordu... ya aşağıdaki adam! O resimler ve çizimler! Karabasandan değil de karabasana uyanmış birisi gibi hemen arkasını dönüp, arkadaki yeşil bahçenin göründüğü yüksek pencereye gitti. Gördüğü tek şey kendi salaklığıydı; bir kere düşen bir kadının düşmeyi sürdüreceğini sanmış, bu yerçekimi kanununu durdurmaya gelmişti. Etrafındaki her şeyin tepetaklak durduğunu gören biri gibi sarsılmıştı.

Bir ses duydu.

Yıldırım gibi dönüp baktı. Henüz kapatmış olduğu kapının önünde duruyordu, eli pirinç kapı kulbundaydı, aydınlıktan karanlığa çıktığı için görmekte güçlük çekiyordu.

Ya kıyafeti! O kadar farklıydı ki bir an başka biri olduğunu düşündü. Onu zihninde hep eski kıyafetleriyle canlandırmıştı, koyu karalardan yükselen acılı bir yüz. Ama bu, Yeni Kadın üniforması giymiş biriydi, kadın modasının bütün özelliklerini açıkça reddediyordu. Bol, koyu mavi bir eteği vardı ve beline yaldızlı tokalı kırmızı bir kemer takmıştı; uzun kollu, bol, pembe beyaz çizgili ipek bluzunun dantel yakasının ortasına akik bir iğne takılmıştı. Saçları gevşekçe arkada kırmızı bir kurdeleye toplanmıştı.

Bu çarpıcı, bohem görüntü Charles'ta aynı anda iki tepki yarattı; birincisi Sarah iki yaş almış gibi değil iki yaş vermiş gibi görünüyordu; ikincisi İngiltere'ye dönmek yerine bir tur atıp Amerika'ya gelmiş gibiydi. Çünkü zeki kadınların çoğu Amerika'da gündüzleri böyle giyinirdi. Bu giysilerin ne kadar aklı başında olduğunu düşündü Charles; o korkunç kasnaklar, iç etekler, cendere gibi korselere kıyasla ne kadar sade ve çekiciydi. Üstü kapalı, paradoksal bir işveyle başka yönlerdeki bir özgürleşmeyi işaret eden bu tarzı pek hoş bulmuştu Charles Amerika Birleşik Devletleri'nde; kafasından geçen şüphelerin de etkisiyle kızaran yanaklarının Sarah'nın bluzundaki karanfil renkli çizgilerden aşağı kalır yanı yoktu.

Ama şoku bir rahatlama takip etmişti: Şimdi neydi, ne olmuştu! O gözler, o ağız, o meydan okuyan tavır... hâlâ aynıydı. Mutlu anılarındaki o olağanüstü kadındı; ama çiçek açmış, kendini bulmuş, kozasını delmişti.

On çok uzun saniye boyunca hiçbir şey konuşulmadı. Sonra Sarah ellerini sinirli bir hareketle kemer tokasının önünde kavuşturdu ve yere baktı.

"Burayı nasıl buldunuz, Bay Smithson?"

Adresi yollayan o değildi. Minnettarlıktan eser yoktu. Ummadığı bir anda onu karşısında gördüğünde buna benzer bir soru sormuş olduğunu hatırladı Charles; ama artık konumlar yer değiştirmişti. Yalvaran kendisi, isteksizce dinleyense Sarah'ydı.

"Avukatıma burada yaşadığınızı söylemişler. Kim söyledi bilmiyorum."

"Avukatınız mı?"

"Bayan Freeman'la nişanımı bozduğumdan haberiniz yok mu?"

Şimdi şoka uğrama sırası ondaydı. Charles'ın gözlerine uzun uzun baktı, sonra bakışlarını yere indirdi. Bilmiyordu. Bir adım daha atıp alçak sesle konuşmaya başladı Charles.

"Bu şehri karış karış aradım. Her ay ilan verdim, bir umut..."

İkisi de yere bakıyorlardı; sahanlığı boydan boya kaplayan nefis Türk halısına. Sesini normalleştirmeye çalıştı Charles.

"Görüyorum ki..." ne diyeceğini bilemedi; ama bambaşka biri olmuşsun demek istiyordu.

"Talihim döndü" dedi.

"İçerideki beyefendi... o şey değil mi?"

Sarah başıyla onayladı.

"Bu ev de ona mı..."

Charles'ın sesinde suçlayıcı bir ton belirince derin bir nefes aldı Sarah. Charles'ın aklına orada burada duyduğu dedikodular gelmişti. Odada değil de aşağıda görmüş olduğu adam hakkında. Sarah hiç sesini çıkarmadan merdivenleri çıkmaya başladı. Charles kök salmış gibi duruyordu. Duraksayan gözlerle ona baktı Sarah.

"Lütfen gel!"

Onun peşinden yukarı çıktı, kuzeye ve aşağıdaki geniş bahçeye bakan bir odaya girdiler. Bir resim stüdyosuydu. Kapının yanındaki masanın üzerinde bir çizim dosyası duruyordu; resim sehpasının üzerinde henüz başlanmış bir yağlıboya tablo vardı, hüzünle yere bakan genç bir kadın, başının üzerinde çiziktirilmiş yapraklar, duvar kenarında ters çevrilmiş başka tualler; öteki duvardaki bir dizi kancaya rengârenk kadın giysileri, eşarplar, şallar asılmıştı; büyük bir toprak çömlek, masalar dolusu tüpler, fırçalar, paletler. Bir *bas relief*,* küçük heykelcikler, içinde sazlar olan bir vazo. Her yer tıklım tıkış doluydu.

Sarah ona sırtını dönmüş, bir pencerenin önünde duruyordu.

* (Fr.) Düz bir yüzeye yapılmış, kabartı oluşturan yontu ya da tasarım. (ç.n.)

"Ben onun kâtibiyim. Asistanı."

"Modelliğini de mi yapıyorsun?"

"Bazen."

"Anlıyorum."

Ama hiçbir şey anlamıyordu; kapının yanındaki masada duran çizimlerden biri çarptı gözüne. Çıplak bir kadındı, daha doğrusu belden yukarısı çıplaktı, kalçasına bir testi dayamıştı. Yüz Sarah'nınkine benzemiyordu; ama öyle bir açıdan bakıyordu ki emin olamadı.

"Exeter'den ayrıldığından beri burada mı yaşıyorsun?"

"Bir yıldır buradayım."

Keşke ona sorabilseydi; nasıl karşılaşmışlardı? Ne sıfatla bir arada yaşıyorlardı? Durakladı, sonra şapkasını, bastonunu ve eldivenlerini kapının yanında duran bir koltuğun üzerine bıraktı. Saçlarını bütün zenginliğiyle görebiliyordu artık, neredeyse beline kadar uzanıyordu. Hatırladığından daha ufak tefek görünüyordu; daha narin. Bir güvercin kanatlarını çırparak pencerenin pervazına konmaya çalıştı ama sonra korkup havalandı. Aşağıda bir kapı açılıp kapandı. Aşağı inen adamların sesleri duyuldu. Oda aralarına giriyordu. Her şey aralarına giriyordu. Sessizlik dayanılmaz oldu.

Onu yoksulluktan, kötü bir evdeki kötü bir işten kurtarmaya gelmişti. Silahlarını kuşanmıştı, ejderhayı öldürmeye hazırdı; halbuki genç hanım bütün kuralları bozmuştu. Hani o zincirler, hani hıçkırıklar, hani yakaran eller? Resmi bir suareye maskeli balo kıyafetiyle gitmiş bir adamdı şimdi.

"Evli olmadığını biliyor mu?"

"Beni herkes dul diye biliyor."

Sonraki sorusu beceriksizceydi; ama bütün inceliğini kaybetmişti.

"Karısı ölmüş mü?"

"Evet. Ama kalbinde değil."

"Yeniden evlenmemiş mi?"

"Kardeşiyle birlikte oturuyor." Sonra orada yaşayan diğer adamın adını söyledi, sanki Charles'ın pek gizleyemediği korkularının bu kadar kalabalıkta gerçekleşmesinin mümkün olmadığını ima eder gibi. Ama söylediği isim 1860'ların sonlarında her mazbut Vik-

toryenin aklını başından alırdı. Çağlarının sözcülüğünü yapmak için yaratılmış o pek kıymetli kişilerden biri olan John Morley bile bu adamın şiirlerinin yarattığı dehşetten apaçık dem vurmuştu. Charles adamın savurduğu laneti özetleyen lafı hatırladı: "Bir avuç satirin libidinal şairi." Ya evin efendisine ne demeli! Onun da esrarkeş olduğu söylenmiyor muydu? Bir sefahat âlemi canlandı Charles'ın zihninde, bir *menage à quatre** –onu yukarı çıkaran kızı da sayarsa *à cinq*.** Ama Sarah'nın görünüşünde sefahat düşkünü bir hal yoktu; şairi tanık diye göstermesi de masumiyetini belli ediyordu; hem öyle olsaydı, abartılı fikirlerine rağmen çok sayılan ve beğenilen bir eleştirmen olan öteki adam, böyle bir fesat yuvasına gelir miydi hiç?

Charles'ın zihninin Morley'e benzeyen yönünü biraz fazlaca vurguluyorum; halbuki Lyme'daki onca çirkin dedikoduya rağmen Sarah'nın gerçek mizacını anında görebilmiş olan tarafı, bu şüpheleri aklından çıkarmak için büyük savaş veriyordu.

Sakin bir sesle konuşmaya başladı; içindeki başka bir ses resmiyetine lanetler yağdırıyordu, o sayısız yalnız günü, yalnız geceyi, ruhunu yanında, üzerinde, önünde hissettiği o zamanları anlatamamasını sağlayan içindeki o engele küfrediyordu... gözyaşlarını, hele gözyaşlarını nasıl diyeceğini bilemiyordu. O gece Exeter'de neler olduğunu anlattı. Kendi seçimini; Sam'in büyük ihanetini.

Charles Sarah'nın yüzünü döneceğini ummuştu. Ama Sarah aşağıdaki yeşilliğe bakmayı sürdürdü, yüzü görünmüyordu. Orada bir yerlerde çocuklar oyun oynuyorlardı. Charles susup ona yaklaştı.

"Söylediklerimin senin için hiçbir anlamı yok mu?"

"Hem de çok. O kadar çok ki..."

Tatlı bir sesle, "Yalvarırım devam et!" dedi Charles.

"Söyleyecek söz bulamıyorum."

Bu kadar yakındayken ona bakamıyormuş gibi biraz uzaklaştı Sarah. Ancak resim sehpasının yanına geldiğinde ona bakmaya cesaret edebildi.

"Ne diyeceğimi bilemiyorum" diye mırıldandı.

---

* (Fr.) Dörtlü âlem. (ç.n.)

** (Fr.) Beşli. (ç.n.)

Ama duygusuzca söylemişti bunu, Charles'ın umutsuzca aradığı o minnettarlık yoktu sesinde; ne acıdır ki sadece şaşkın bir sadelik vardı.

"Beni sevdiğini söylemiştin. İkimizi de hükmü altına alan şeyin sıradan bir ilgi ve çekim olmadığını gösteren... bir kadının verebileceği en büyük kanıtı verdin."

"Bunu inkâr etmiyorum."

Charles'ın gözlerinde incindiğini gösteren bir sitem belirdi. Sarah bakamadı o gözlere. Tekrar sessizlik çöktü odaya, bu sefer pencereye dönen Charles'tı.

"Ama ilgilenecek daha yeni ve hoş şeyler buldun."

"Sizi tekrar göreceğimi hiç sanmıyordum."

"Bu benim sorumun cevabı değil."

"Olanaksız bir şey için yas tutmayı yasakladım kendime."

"Bu da..."

"Bay Smithson, onun metresi *değilim* ben. Eğer onu tanısaydınız, özel hayatındaki trajediyi bilseydiniz... bir an bile..." Devam edemedi. Charles fazla ileri gitmişti; avuçlarını iyice sıkmış kıpkırmızı kesilmişti. Tekrar sessizlik oldu; sonra Sarah sakin bir sesle, "İlgilenecek yeni şeyler buldum. Ama sizin düşündüğünüz türden değil."

"Öyleyse, beni yeniden görmenin canını neden bu kadar sıktığını nasıl yorumlayabileceğimi bilmiyorum." Sarah bir şey söylemedi. "Yine de benden daha çok ilginç ve eğlenceli... dostlar edinmiş olduğunu tahmin etmek güç değil." Ama hemen ekledi: "Düşüncelerimi nefret ettiğim bir şekilde açıklamaya zorluyorsun beni." Sarah hâlâ bir şey söylemiyordu. Buruk bir gülüşle ona döndü Charles. "Şimdi daha iyi anlıyorum. Artık insansevmez olan benim!"

Bu dürüstlük çok işine yaradı. Sarah ona şöyle bir baktı, onun için endişe ettiği belliydi. Bir an duraksadı sonra kararını verdi:

"Sizi bu hale getirmek istememiştim. En iyi olanı yapmak istemiştim. Güveninizi, cömertliğinizi kötüye kullandım, evet, kendimi önünüze attım, sizi bana zorladım, başka yükümlülükleriniz olduğunu da gayet iyi biliyordum. O zamanlar deli gibiydim. Exeter'deki o güne kadar bunu o kadar iyi anlamamıştım. O zaman benim hakkımda düşündüğünüz en kötü şeyler gerçeğin ta kendisiydi." Durakladı, Charles bekliyordu. "O zamandan beri bir amatöre çok güzel gelen resimleri çöpe atan ressamlar gördüm. Bir keresinde engelle-

meye çalıştım. Bana bir sanatçı kendisinin en acımasız yargıcı değilse, sanatçı değildir dediler. Sanırım doğruydu bu. Aramızda başlamış olan şeyi yıkmakta haklı olduğumu düşünüyorum. Bir yalan üstüne kurulmuştu, bir..."

"Bunun suçlusu ben değilim."

"Hayır, siz değilsiniz." Durakladı, sonra daha tatlı bir sesle devam etti: "Bay Smithson, geçenlerde Bay Ruskin'in bir sözü dikkatimi çekti. Bir idrak tutarsızlığından söz ediyordu. Doğalın yapay tarafından, saf olanın saf olmayan tarafından bozulduğunu söylüyordu. Sanırım iki yıl önce olan da buydu." Alçak sesle ekledi: "Ben de hangi taraf olduğumu gayet iyi biliyorum."

O tuhaf zihinsel eşitlik iddiasını tekrar hissetti Charles. Hangi konuda uyuşamadıklarını anladı: Kendi dili çok resmiydi –asla yerine ulaşmayan o aşk mektubunda olduğu gibi– onun diliyse açık ve dolaysızdı. Dillerin biri kofluk ve aptalca bir ketlenmişlik –Sarah'nın az önce dediği gibi yapay bir idrak– diğeriyse bir arı duruluk, düşünce ve yargı saflığı taşıyordu; basit bir sayfa ile Noel Humprey'in düzenlediği dallı güllü, rokoko bir boşluk korkusu taşıyan sayfa arasındaki fark gibi. Aralarındaki gerçek tutarsızlık buydu; ama Sarah kibarlığından –ya da bir an önce ondan kurtulma kaygısından– bunu gizlemeye çalışıyordu.

"Metaforu sürdürebilir miyim? İdrakın doğal ve saf tarafı tekrar kazanılamaz mı, geri alınamaz mı?"

"Korkarım ki hayır!"

Ama bunu söylerken ona bakmıyordu.

"Senin bulunduğun haberi geldiğinde buradan altı bin kilometre uzaktaydım. Bir ay önce. O zamandan beri bu konuşmayı düşünmediğim bir saatim olmadı. Bana... bana sanat konusundaki gözlemlerle cevap veremezsin, her ne kadar uygun düşerlerse düşsünler."

"Bunlar gerçek hayatta da geçerli bence."

"Öyleyse beni asla sevmemiş olduğunu söylüyorsun."

"Bunu söyleyemem."

Arkasını dönmüştü. Charles yine ona yaklaştı.

"Ama söylemelisin! 'Ben baştan sona hep hainlik ettim, o benim için sadece kullanabileceğim bir alet, mahvedebileceğim bir şeydi. Şu anda beni sevip sevmemesi, seyahatlerinde benimle kıyaslayabilecek

tek bir kadın bile bulamaması, benden ayrı olduğu müddetçe bir hayalet, bir gölge, yarım bir varlık olması umrumda bile değil' demelisin." Sarah başını eğmişti. Charles sesini alçattı: "Demelisin ki 'Tek suçunun birkaç saatlik bir kararsızlık olması umrumda bile değil, bu suçunun cezasını şerefini iki paralık ederek...' şeref filan umrumda değil, yapabilsem sahip olduğum her şeyi yüzlerce defa feda ederdim, ama şunu bil ki... sevgili Sarah, ben..."

Kendini ağlamanın eşiğine getirmişti. Elini ürkekçe uzatıp Sarah'nın omuzuna dokundu; ama dokunur dokunmaz onun gövdesinde hissettiği belli belirsiz bir kasılma elini indirmesine neden oldu.

"Başka biri *var*, değil mi?"

"Evet. Başka biri var."

Charles onun öte tarafa çevirdiği yüzüne öfkeli bir bakış fırlattıktan sonra derin bir nefes alıp kapıya yöneldi.

"Rica ederim durun. Söylemem gereken bir şey daha var."

"En önemli şeyi söyledin."

"Başka biri sizin düşündüğünüz şey değil!"

Sesi o kadar değişik, o kadar duygu yüklüydü ki şapkasına uzanmak üzereyken durdu Charles. Geri dönüp ona baktı. İkiye bölünmüş bir varlık gördü orada: O eski suçlayan Sarah ve ona kendisini dinlemesi için yalvaran Sarah. Yere baktı.

"Sizin söylediğiniz anlamda başka biri *var*. O... burada karşılaştığım bir sanatçı. Benimle evlenmek istiyor. Onu beğeniyorum, hem sanatçı hem de insan olarak saygı duyuyorum. Ama onunla asla evlenmeyeceğim. Eğer şu an Bay... ile sizin aranızda bir seçim yapmaya zorlansam, bu evden memnun ayrılan siz olurdunuz. Lütfen buna inanın." Ona biraz daha yaklaşmış, apaçık gözlerini onunkilere dikmişti; ona inanmak zorunda kaldı Charles ve tekrar yere baktı. "İkinizin de rakibi benim. Evlenmek istemiyorum. Evlenmek istemiyorum çünkü... bir kere geçmişim beni yalnızlığa alıştırdı. Yalnızlıktan nefret ettiğimi düşünmüştüm hep. Şimdi yalnızlıktan kolaylıkla kurtulabileceğim bir dünyada yaşıyorum. Onun benim için önemli olduğunu anladım. Yaşamımı paylaşmak istemiyorum. Neysem o olmak istiyorum, ne kadar iyi ve müşfik olsa bile bir kocanın evlilik içinde benden olmamı bekleyeceği kişi değil."

"Ya ikinci neden ne?"

"İkinci neden benim şu an içinde bulunduğum durum. Hayatta mutlu olacağımı beklemezdim hiç. Ama şu an bulunduğum yerden mutluyum. Çok hoş ve eğlenceli bir işim var; öyle güzel bir iş ki bana iş yapıyormuşum gibi gelmiyor artık. Dâhilerle günün her saatinde bir aradayım. Bu tür adamların da kusurları var elbette. Kötü yanları da. Ama herkesin sandığı gibi değiller. Burada karşılaştığım insanlar, şimdiye kadar bu dünyada var olduğunu bilmediğim şerefli çabalar ve soylu amaçla dolu bir topluluk olabileceğini gösterdiler bana." Resim sehpasına döndü. "Bay Smithson. Ben mutluyum, sonunda ait olduğum yeri buldum ya da bana öyle geliyor. Bunu büyük bir alçakgönüllülükle söylüyorum. Bende o dehanın zerresi bile yok, onlara çok küçük, karınca kararınca yardımlar yapmaktan başka bir şey gelmiyor elimden. Çok şanslı olduğumu düşünebilirsiniz. Bunu benden iyi kimse bilemez. Ama şansıma borçlu olduğuma inanıyorum. Onu başka yerde aramamalıyım. Bu şansı her an dönebilecek, elimden alınmasına izin vermemem gereken bir şey olarak görmeliyim." Yeniden durakladı, sonra Charles'a yüzünü döndü: "Benim hakkımda istediğinizi düşünebilirsiniz ama şu anki hayatımı değiştirmek istemiyorum. Hatta bunu benden çok değer verdiğim, beni gösterdiğimden çok daha fazla etkileyen, bana hak etmediğim cömert bir sevgi veren bir adam istese bile." Gözlerini indirdi. "Ondan beni anlamasını rica ediyorum."

Bu uzun konuşma birkaç kere boyunca Charles kendini müdahale etmemek için zor tuttu. Öne sürülen fikirlerin hepsi zındıkça geliyordu ona; yine de içten içe bu zındığa karşı duyduğu hayranlık daha da artmaya başladı. Kimseye benzemiyordu; eskisine kıyasla iyice benzersizleşmişti. Londra'nın ve bu yeni yaşamın onu değiştirmiş, inceliğini artırmış olduğunu gördü; kullandığı kelimeleri ve aksanını arıtmış, sezgilerini dillendirmiş, düşüncelerini netleştirmişti; hayat ve hayattaki rolü konusundaki temel idrakını iyice sağlamlaştırmıştı. Parlak kıyafetleri Charles'ın aklını karıştırmıştı başta. Ama artık, bu giysilerin kendini bilmek ve kendi sahibi olmak hissinin bir unsuru olduğunu sezmeye başlamıştı; artık göze batan bir üniformaya ihtiyacı yoktu. Charles bütün bunları görüyor, yine de kabul edemiyordu. Odanın ortasına doğru biraz yürüdü.

"Ama kadının yaratılmasındaki amacı inkâr edemezsin. Hem ne için? Şu Bay ...." Sehpa üzerindeki resmi işaret etti, "....ve şürekâsına lafım yok. Ama onlara hizmet etmeyi doğanın kanunundan üstün tutamazsın." Bu üstünlükten faydalanmak istiyordu. "Ben de değiştim. Kendim hakkında çok şey öğrendim, eski sahteliklerimden kurtuldum. Hiçbir şart öne sürmüyorum. Şu an Bayan Woodruff neyse, Bayan Charles Smithson da o olacak. Ne bu yeni dünyayı ne de ondan aldığın keyfi sana yasaklayacak değilim. Şu anki mutluluğunu çoğaltmaktan başka bir isteğim yok."

Saralı pencerenin yanına gitti, Charles da gözlerini ondan ayırmadan resim sehpasına yanaştı. Sarah ona doğru döndü.

"Anlamıyorsun. Senin suçun değil. Çok düşüncelisin. Ama beni anlaman mümkün değil."

"Bunu bana daha önce de söylediğini unutuyorsun. Sanırım bunu gurur meselesi yapıyorsun."

"Demek istiyorum ki ben bile kendimi çok iyi anlamıyorum. Neden olduğunu söyleyemem ama mutluluğumun kendimi anlamayışıma bağlı olduğuna inanıyorum."

Charles elinde olmadan gülümsedi. "Saçmalık bu. Kendini anlamana neden olabileceğim için benim teklifimi geri çeviriyorsun."

"Diğer beyefendiyi de reddettiğim gibi reddediyorum seni; çünkü bunun benim için saçmalık olmadığını anlayamıyorsunuz."

Yine sırtını dönmüştü; Charles bir umut ışığı görmeye başladı; çünkü, beyaz çerçevenin üzerindeki bir şeyle oynamaya başlamıştı Sarah, inatçılığından utandığını dışa vuran bir çocuk gibi.

"Oraya kaçamazsın. Gizemini kendine saklayabilirsin. Gizemin benim için kutsaldır."

"Korktuğum sen değilsin, bana olan aşkın. Orada kutsal bir şey kalmadığını gayet iyi biliyorum."

Charles yasal bir belgedeki önemsiz bir söz yüzünden mirastan olmuş biri gibi hissetti kendini; akıldışı kanunun, akılcı amaç üzerindeki galibiyetinin kurbanı. Ama akla yenilecek türden biri değildi Sarah; duygular karşısında daha korumasızdı. Charles bir an durakladıktan sonra ona biraz daha yaklaştı.

"Ben yokken çok düşündün mü beni?"

Bunun üzerine Sarah ona baktı; sanki bu saldırıyı önceden sezmiş ve neredeyse bekliyormuş gibi alaycı bir bakıştı bu. Bir an arkasını dönüp bahçenin öte tarafındaki evlerin çatılarına baktı.

"Önceleri seni çok düşündüm. Altı ay sonra da gazeteye verdiğin ilanları gördüğümde..."

"Demek biliyordun!"

Ama hiç istifini bozmadan sözüne devam etti Sarah: "Oturduğum yeri ve adımı değiştirmek zorunda bıraktı bu beni. Araştırma yaptım. Bayan Freeman'la evlenmediğini o zaman öğrendim, daha önce haberim yoktu."

Duyduklarına inanamayan Charles uzun bir an boyunca öylece donakaldı; sonra Sarah ona kaçamak bir bakış fırlattı. Bu bakışta bir böbürlenme gördüğünü düşündü Charles; Sarah kozunu baştan beri biliyordu –daha da kötüsü bütün elini görebilmek için beklemişti bunu açık etmeden önce. Yavaşça uzaklaştı ve bu hareketin kendisinden çok sakinliğinde, görünürdeki kayıtsızlığında dehşet veren bir şey vardı. Onu gözleriyle takip etti. Sonunda gizemini kavramıştı belki de. İnsanlığın cinsel kaderinde büyük bir bozulma başlamıştı; bir emir eri, koskoca savaşta küçük bir piyondan başka bir şey değildi kendisi; bütün savaşlar gibi aşkla değil, sahiplenme ve sınır genişletmeyle ilgiliydi bu savaş da. Onu biraz daha anladı; erkeklerden nefret ettiği ya da onu diğer erkeklerden daha fazla küçümsediği için değil, cephanesinin bir parçası olduğu için yapmıştı bu manevraları, büyük amacına ulaşmak için. Hatta daha da iyi anladı: Şu anki sözde mutluluğu bir yalandan ibaretti. İçten içe eskisi gibi acı çekiyordu hâlâ; Charles'ın keşfedeceğinden korktuğu gizem de buydu işte.

Bir sessizlik oldu. "Öyleyse sadece benim hayatımı mahvetmekle kalmadın sen. Bunu yapmaktan zevk aldın."

"Bu tür bir karşılaşmanın mutsuzluktan başka bir şey getirmeyeceğini biliyordum."

"Bence yalan söylüyorsun. Benim acı çektiğimi düşünmekten zevk alıyordun bence. Avukatıma o mektubu gönderen de sendin." Sarah'nın bakışında kesin bir inkâr vardı ama Charles yüzünü soğuk soğuk buruşturmakla yetindi. "İşine geldiğinde ne kadar iyi bir

oyuncu olduğunu bildiğimi unutuyorsun. *Coup de grâce*'ı* vurmak için beni neden çağırdığını şimdi daha iyi anlıyorum. Yeni bir kurbanın var. Senin cinsime duyduğun o kadınlıktan uzak ve doymak bilmez nefreti son bir kez daha üzerime kusmak için... Vazifemi yaptığıma göre kovulabilirim artık."

"Beni yanlış değerlendiriyorsun."

Ama bunu o kadar sakin söylemişti ki bütün bu suçlamaları onu hiç etkilemiyor gibiydi; hatta içten içe sapkın bir zevk alıyordu bunlardan. Charles acıyla başını salladı.

"Yo! Benim söylediğim gibi. Göğsüme hançeri sokmakla kalmadın, yarayı tekrar tekrar deşmekten zevk aldın." Cezasını bekleyen bir suçlu gibi, hipnotize olmuş, elinde değilmişçesine ona bakıyordu Sarah. Charles cezayı haykırdı: "Bana yaptığın şeylerin cezasını çekeceksin bir gün. Eğer ilahi adalet diye bir şey varsa, cezan sonsuza kadar sürecek."

Melodramatik kelimeler; ama bazen kelimelerden çok onları söyleten duygular önemlidir: Bu kelimeler de Charles'ın bütün varlığı ve umutsuzluğundan kopup gelmişti. Arkalarında yatan melodram değil trajediydi. Sarah uzun bir süre ona bakıp durdu; Charles'ın ruhundaki korkunç isyan yansıyordu gözlerinde. Aniden başını öne eğdi.

Charles bir an bocaladı; aforoz edilmiş olma hissinin baskısı o kadar kuvvetliydi ki yüzü yıkılmak üzere olan bir barajın duvarına benziyordu. Ama Sarah'nın yüzü nasıl aniden suçlu bir ifadeye bürünmüşse, o da öyle aniden dişlerini kenetleyerek topuklarının üzerinde döndü ve kapıya yöneldi.

Bir eliyle eteğini toplayarak peşinden koştu Sarah. Sesi duyunca geri döndü Charles, Sarah ne yapacağını bilemeden durakladı. Ama daha Charles adımını atmadan yanından geçip kapının önüne dikildi. Çıkış kapanmıştı.

"Böyle düşünerek gitmene izin veremem."

Soluksuz kalmış gibi inip kalkıyordu göğsü. Onu durdurmak için tek güvendiği şey gözleriymişçesine ısrarla Charles'a bakıyordu. Ama Charles kızgınlıkla elini sallayınca konuştu:

* (Fr.) Son, öldürücü darbe. (ç.n.)

"Bu evde beni dünyadaki herkesten daha iyi tanıyan ve anlayan bir hanım var. Seni görmek istiyor. Rica ederim seninle konuşmasına izin ver. Sana... benim gerçek mizacımı benden daha iyi anlatacaktır. Sana karşı olan davranışlarımın düşündüğünden daha masum olduğunu açıklayacaktır."

Charles'ın gözleri öfkeyle Sarah'ya dikildi; sanki barajın yıkılmasını engellemeyecek gibiydi. Kendini kontrol edebilmek için, alevleri söndürüp ortalığı buza kesmek için, büyük gayret sarf ettiği belliydi; başardı da.

"Tanımadığım birinin bana senin davranışlarını mazur gösterebileceğini düşünmene çok şaştım. Şimdi..."

"Bekliyor. Burada olduğunu biliyor."

"Kraliçe bile olsa umrumda değil. Onu görmeyeceğim."

"Ben yanınızda durmayacağım."

Yanakları iyice kızarmıştı, neredeyse Charles'ınkiler kadar. Hayatında ilk –ve son– kez Charles bir kadına karşı güç kullanmak durumunda kaldı.

"Kenara çekil!"

Ama Sarah başını iki yana salladı! Sözlerin hükmü kalmamıştı; bir irade meselesiydi. Tavrı çok içten, neredeyse trajikti; yine de tuhaf bir şey dadanmıştı gözlerine –bir şeyler olmuştu, aralarında başka bir dünyadan gelen hafif bir rüzgâr esiyordu. Onu köşeye sıkıştırdığını biliyormuş gibi bakıyordu ona Sarah; biraz ürkekti, ne yapacağını bilemiyordu; ama düşmanlıktan eser yoktu halinde. Sanki yüzeyin altında meraktan başka hiçbir şey yokmuş gibi: Bir deneyin sonucunu bekliyordu. Bir şey Charles'ı durdurdu. Gözlerini indirdi. Bütün bu öfkenin ötesinde onu hâlâ sevdiğini biliyordu; kaybederse asla unutamayacağı tek varlıktı o. Kemerinin tokasına bakarak konuştu:

"Bütün bunlar ne demek oluyor?"

"Senin kadar şerefli olmayan bir beyefendi bunu hemen anlardı."

Gözlerini taradı. Belli belirsiz bir gülüş mü vardı yoksa? Yo, olamazdı. Yoktu. Onu o geçit vermez gözlerinde birkaç dakika daha alıkoydu Sarah, sonra kapının önünden çekilip şöminenin yanındaki kordonu çekti. Gitmekte serbestti; ama hiç kıpırdamadan onu izliyordu Charles. "Senin kadar şerefli olmayan bir beyefendinin ..." Bu

ne menem bir acayiplikti böyle! Onu herkesten daha iyi anlayan başka bir kadın... erkeklere duyduğu nefret... evde oturanlar... kendi kendine söylemeye cesaret edemiyordu. Kordonu bıraktıktan sonra Sarah yine onun yanına döndü.

"Hemen gelir." Sarah kapıyı açtı; ona anlaşılmaz bir bakış fırlattı. "Rica ederim söyleyeceklerini iyi dinle... konumu ve yaşının gerektirdiği saygıyı göstermeyi ihmal etme."

Bunu söyleyip gitti. Ama o son sözlerde çok önemli bir ipucu gizliydi. Kiminle karşılaşacağını hemen anladı. İşverenin kardeşiydi, şu kadın şair (isimleri daha fazla saklayamayacağım) Bayan Christina Rossetti. Elbette! Onun şiirlerini ne zaman okusa anlaşılmaz bir mistiklik hissetmez miydi? Tutkulu bir gizlilik, kadınlara has bir biçimde haddinden fazla içedönük bir zihin; insani aşk ile tanrısal aşkın arasındaki sınırların, doğrusunu söylemek gerekirse, biraz gülünç bir biçimde bulanıklaşması.

Kapıya gidip açtı. Sarah sahanlığın öte tarafındaki bir kapıdan içeri girmek üzereydi. Ona bakınca Charles konuşmak üzere ağzını açtı. Ama aşağıdan hafif bir ses duyuldu. Birisi yukarı çıkıyordu. Sarah parmağını dudaklarına götürerek odaya girip gözden kayboldu.

Charles durakladı, sonra stüdyoya girince pencerenin önüne gitti. Sarah'nın bu hayat felsefesinden kimin sorumlu olduğunu gayet iyi anlamıştı: *Punch*'ın bir zamanlar hıçkıran rahibe, Pre-Raphaelite Kardeşler Çevresi'nin histerik kız kurusu dediği kadın. Charles dönmemiş olmayı ne kadar isterdi! Kendini bu tatsız duruma sokmadan önce biraz araştırma yapsaydı keşke! Ama oradaydı işte; ama sözü şair hanıma bırakmaya hiç niyeti yoktu. Bu ünlü hanım için milyonlarca kum tanesinden biri, bu egzotik bahçe içindeki sıkıcı bir tohum olabilirdi...

Bir ses duydu. Son derece soğuk bir yüzle döndü. Ama gelen Bayan Rossetti değil, ona kapıyı açmış olan kızdı sadece ve kucağında bir bebek tutuyordu. Anlaşılan kapıyı açık görmüş, çocuk odasına gitmeden içeri şöyle bir göz atayım demişti. Onu yalnız görünce şaşırdı:

"Bayan Roughwood çıktı mı?"

"Bana dediğine göre... bir hanım benimle özel konuşmak istiyormuş. Birazdan gelecek."

Kız başını eğdi: "Anlıyorum."

Ama Charles'ın umduğu gibi geri çekilmek yerine odaya girip çocuğu resim sehpasının yanına, halının üzerine bıraktı. Önlüğünün cebini yoklayıp, bir bez bebek çıkardı, sonra çocuğun keyfinin yerinde olup olmadığından emin olmak için yanına diz çöktü. Sonra hiçbir şey söylemeden ayağa kalkıp odadan çıktı. Charles alınma ile şaşkınlık arası bir ifadeyle bakıyordu.

"Hanımefendi hemen gelecek mi acaba?"

Kız geri döndü. Dudaklarında bir gülücük vardı. Sonra halının üzerindeki çocuğa baktı.

"Geldi bile!"

Kapı kapandıktan sonra Charles bir süre öyle bakakaldı. Kara saçlı, tombul kollu küçük bir kızdı; ne bebek, ne çocuk. Birden Charles'ın canlı olduğunu fark etti. Anlamsız bir sesle bebeği ona uzattı. Düzgün yüzü üzerinde ciddi, gri gözleri vardı, Charles'ın ne olduğunu tam olarak kestiremiyordu... Charles hemen yanına gidip diz çöktü, onu titrek bacakları üzerinde ayağa kaldırıp eski kayıp bir belgenin ilk örneğini gün ışığına çıkaran bir arkeolog gibi bu küçük yüzü incelemeye başladı. Küçük kızın bu inceleme faslından hiç hoşlanmadığı belliydi. Belki de o küçük kollarını çok sıkı tutuyordu. Daha önce de bu tür bir durumla karşılaştığında yaptığı gibi hemen saatine attı elini. Aynı etkiyi yarattı; bir iki dakika sonra hiçbir direnişle karşılaşmadan küçük çocuğu kucağına alıp pencerenin yanındaki iskemleye oturdu. Gözlerini gümüş oyuncaktan alamadan dizleri üzerinde oturuyordu; Charles da gözlerini onun yüzünden, ellerinden, tek bir santiminden bile alamıyordu.

O odada konuşulmuş olan kelimeler aklından çıkmıyordu. İpek gibi yanardönerdi dil; baktığın açıya göre değişiyordu.

Kapının yavaşça açıldığını duydu. Ama dönmedi. Biraz sonra oturduğu iskemlenin yüksek arkalığına bir el kondu. Ne o konuştu ne de elin sahibi; kendini saate kaptırdığı için çocuk da sessizdi. Uzaklarda bir evde bir amatör, ruhunu olmasa da ellerini tempoya uydurarak –çünkü zayıf bir icraydı, ancak sesi uzaktan geldiği için idare edilebiliyordu– piyano çalmaya başlamıştı: Duvarlardan, yapraklar ve güneş ışığından süzülüp gelep bir Chopin mazurkası. Sadece o titrek ses zamanın ilerlediğini gösteriyordu. Yoksa ilerleme olanaksızdı: Tarih canlı bir sona indirgenmişti, hayat dolu bir fotoğrafa.

Ama küçük kız sıkılıp annesine uzandı. Kaldırılıp pışpışlandıktan sonra birkaç adım öteye götürüldü. Charles gözlerini camdan ayıramadı bir süre. Sonra ayağa kalkıp Sarah'ya ve kucağındaki yüke döndü. Gözleri hâlâ vakurdu Sarah'nın, ama içlerinde küçük bir gülücük vardı. Şimdi sitem edilen Charles'tı. Ne var ki o bunun için değil altı bin, altı milyon kilometre yol gitmeye razıydı.

Çocuk bebeğini görünce aşağıya uzandı. Sarah eğilip yerden bebeği aldı ve ona verdi. Bir an çocuğun kucağında bebekle oynayışını seyretti; sonra Charles'ın ayaklarına takıldı gözleri. Gözlerine bakamıyordu.

"Adı ne?"

"Lalage." Şiir gibi g'yi bastırarak telaffuz etti ismi. Hâlâ gözlerini kaldıramıyordu. "Bay Rossetti bir gün sokakta yanıma geldi. Ben farkında değildim ama uzun zamandır beni takip ediyormuş. Resmimi yapmak için izin istedi. Bebek daha doğmamıştı. Durumumu öğrenince bana çok iyi davrandı. İsmi kendisi önerdi. Onun isim babası." Mırıldandı: "Tuhaf bir isim olduğunu biliyorum."

Charles'ın duyguları da tuhaftı; böylesi bir durumda, bu kadar entipüften bir konu hakkındaki fikrinin sorulması tuhaflığını iyice artırıyordu; gemisi tam kayalara bindirdiği anda, kabini hangi kumaşla döşeteceğinin sorulması gibi bir şeydi bu. Yine de beyni uyuştuğu için cevap verdi.

"Yunanca. *Lalageo*'dan geliyor, bir derenin şırıltısı demek."

Sarah, sanki bu etimolojik bilgi için şükranlarını sunuyormuş gibi başını eğdi. Hâlâ ona bakıyordu Charles, direkler kırılıyor, boğulan adamlarının sesleri kulaklarında çınlıyordu. Onu asla bağışlamayacaktı.

Fısıldadığını duydu, "İsmi sevmedin mi?"

"Ben..." yutkundu. "Evet. Çok hoş bir isim."

Sarah yine kafasını eğdi. Ama Charles kımıldayamıyor, bakışlarındaki o korkunç sorguyu silemiyordu. Sanki o geçtikten hemen sonra bir duvar çökmüştü de Charles, "ya bir an geç kalsaydım" diye dehşet içinde yıkıntıya bakıyordu; insan zihninin kolaylıkla bir kenara atıp, mitlerle dolu tavan arasına kaldırdığı o öğenin, baht denen şeyin karşısındaki bu ikili figürde canlanmış haline bakıyordu. Sarah o kara kirpiklerinin peçesi altından yere bakıyordu. Ama Charles bu

gözlerdeki yaşları gördü, daha doğrusu hissetti. Elinde olmadan ondan yana bir-iki adım attı. Sonra tekrar durdu. Yapamayacaktı, yapamayacaktı... alçak sesle de olsa kelimeler boşandı dudaklarından.

"Ama neden? Neden? Ya hiç bulamasaydım..."

Sarah başını daha da eğdi. Sesi zar zor duyuluyordu.

"Böyle olmak zorundaydı."

Charles o zaman anladı: Her şey Tanrı'nın elindeydi, onların günahlarını affetmesine bağlıydı. Yine de Sarah'nın göremediği yüzünden ayıramıyordu gözlerini.

"Ya bana söylediğin bütün o acımasız sözler... vermeye zorladığın cevaplar?"

"Konuşulması lazımdı."

Sonunda ona bakabildi Sarah. Gözleri yaşlarla doluydu ve bakışı inanılmaz ölçüde çıplaktı. Böylesi bakışlarla hayatımızda sadece bir iki kere karşılaşır ve onları paylaşırız; içlerinde kelimeler erir, geçmişler çözülür, öyle anlardır ki en derin gereksinimlerimizin kesinliğiyle, çağların beşiğinin sadece aşk olduğunu anlarız. Birleşen bu iki elde, bir başın diğer başın altına sokulduğu bu kör sessizlikte var olan aşk; sıkıştırılmış bir sonsuzluktan sonra Charles bu sessizliği bozdu, ama sorusu bir sesten çok bir nefes gibi çıkmıştı.

"Senin bilmecelerini anlamak mümkün mü?"

Göğsüne dayalı duran baş sessiz bir itirazla iki yana sallandı. Uzunca bir zaman geçti. Kestane saçlara dudakları değdi. Uzaktaki evdeki yeteneksiz piyanist zılgıtı yiyip (ya da zavallı Chopin'in işkence çeken hayaleti sayesinde) çalmayı kesti. Lalage da, sanki merhametli sessizlik sayesinde müzik estetiği üzerine düşünmeye fırsat bulmuş gibi bebeğini babasının yanağına vurarak, babasına –tam da zamanıydı– vurmalılar olmadan kulaklarında çınlayan bu keman seslerinin biraz fazla iç bayıltıcı olduğunu hatırlattı.

61

Evrim sadece, rastlantı (nükleik asit sarmalında doğal radyasyon sonucu meydana gelen rastlantısal değişimler) ve doğa kanununun bir araya gelip yaşama olasılığı daha yüksek türler yaratmasıdır.

MARTIN GARDNER,
Evrenin İki Yüzü (1967)

Gerçek dindarlık *insanın bildiği şeyi yapmasıdır.*

MATTHEW ARNOLD,
Defterler (1868)

Çok önemsiz olmadığı sürece kitabın sonunda yeni bir karakterden söz etmemek romancılık işinin en eski kurallarından biridir. Umarım Lalage mazur görülmüştür; ama Bay Dante Gabriel Rossetti'nin (yeri gelmişken, Rossetti afyon değil kloral kullanırdı – ölümü de kloralden oldu–) evi olan 16 Cheyne Walk'un karşısında şu son sahne boyunca parmaklıklara yaslanmış duran, son derece

mühim görünüşlü adam ilk bakışta bu kuralın ihlali gibi görünebilir. Onu romana sokmak istemedim ama sahne ışıklarından uzak kalmaya tahammül edemeyen, birinci sınıfta yolculuk etmezse hiç etmeyen, hakkında sadece birinci tekil zamirinin kullanılabileceği, kısacası birinci sınıf bir adam olduğu için ve ben de (en kötü halinde bile olsa) doğaya müdahale etme taraflısı bir adam olmadığım için, kendisi içeri girdi; daha doğrusu, ona sorarsanız, kendini gerçekte *olduğu gibi* gösterdi. Daha önce gerçekte olmadığı gibi boy gösterdiği için aslında yeni bir karakter olmadığını ima etmek istemiyorum; ama içiniz rahat olsun, görünüşüne rağmen bu zat çok önemsiz bir figür; bir gama ışını taneciği kadar önemsiz.

Gerçekte olduğu gibi... hem esasında pek de hoş biri sayılmaz. Bütün yüzünü kaplayan o eski ataerkil sakalı şimdi züppece, Fransız tarzı kesilmiş. Rengârenk işlenmiş yazlık yeleği, parmaklarındaki üç yüzük, kehribar kutusu içindeki panatella, malakit tepeli bastonu ona biraz cafcaflı bir hava veriyor. Papazlıktan ayrılıp operaya girmiş gibi bir hali var; ikincisinde birincisinden daha başarılı olmuş. Kısacası her haliyle tam bir emprezaryo.

Dikkatsizce parmaklıklara dayanırken bir yandan da burnunun tepesini yüzüklü parmaklarıyla hafifçe kıskaca almış. İçi içine sığmıyor gibi. Bay Rossetti'nin evine bakıyor; sanki henüz bir tiyatro almış da onu dolduracağından eminmiş gibi sahiplenici bir havası var. Bu yönü hiç değişmemiş: Dünyayı kendi malı bellemiş ve istediği gibi kullanabileceğini sanıyor.

Ama şimdi doğruluyor. Chelsea'deki *flânerie** çok hoş bir ara oldu, ama onu bekleyen önemli işler var. Saatini –bir Breguet– çıkarıp altın bir zincire dizilmiş bir sürü anahtar arasından küçük bir tanesini seçiyor. Saatini ayarlıyor. Anlaşılan –onu yapan o usta saatçilerden beklenmeyecek bir biçimde– çeyrek saat ileri gitmiş. Tuhaf olan bir başka şey de görünürde saatinin ileri gittiğini anlamasını sağlayacak başka bir saat olmayışı. Ama neden böyle yaptığını tahmin edebiliriz. Sonraki randevusuna geç gidebilmek için alçakça bahane yaratıyor. Bazı kalantorlar, en basit konularda bile hatalı görünmeye tahammül edemez.

* (Fr.) Aylaklık. (ç.n.)

Birkaç yüz metre ötede bekleyen üstü açık arabaya bastonuyla işaret ediyor. Araba kaldırıma yanaşıyor. Uşak aşağıya atlayıp kapıyı açıyor. Emprezaryo biniyor, oturuyor, kırmızı deri koltuğa iyice yayılıyor, uşağının dizlerine örtsün diye uzattığı battaniyeyi elinin bir hareketiyle bertaraf ediyor. Uşak kapıyı açıp selam veriyor, sonra arabacının yanına oturuyor. Adres söyleniyor, arabacı kamçısının sapıyla rozetli şapkasına şöyle bir dokunup yola düzülüyor.

Araba hızla öne atılıyor.

"Yo. Benim söylediğim gibi. Göğsüme hançeri sokmakla kalmadın, yarayı tekrar tekrar deşmekten zevk aldın sen." Cezasını bekleyen bir suçlu gibi, hipnotize olmuş, elinde değilmişçesine ona bakıyordu Sarah. Charles cezayı haykırdı: "Bana yaptığın şeylerin cezasını çekeceksin bir gün. Eğer ilahi adalet diye bir şey varsa, cezan sonsuza kadar sürecek."

Charles bir an bocaladı; aforoz edilmiş olma hissinin baskısı o kadar kuvvetliydi ki yüzü yıkılmak üzere olan bir barajın duvarına benziyordu. Ama Sarah'nın yüzü nasıl aniden suçlu bir ifadeye bürünmüşse, o da öyle aniden dişlerini kenetleyerek topuklarının üzerinde döndü ve kapıya yöneldi.

"Bay Smithson!"

Bir iki adım daha attı; durup omzunun üzerinden ona bir bakış fırlattı; sonra bağışlamama kararını verdiği şiddetle eşiğe dikti gözlerini. Arkasında hafif bir giysi hışırtısı duydu. Hemen ardında duruyordu.

"Az önce söylediğim şeyi kanıtlamıyor mu bu? Bir daha birbirimizi asla görmesek daha iyi olmaz mı?"

"Bu mantık o zaman senin gerçek mizacını bildiğimi varsayıyor. Bilmiyordum."

"Emin misin?"

"Lyme'daki hanımının bencil ve yobaz bir kadın olduğunu düşünmüştüm. Sekreteriyle kıyaslanınca bir azizeymiş meğer."

"Seni bir eş olarak sevemeyeceğimi bile bile seninle evleneceğimi söylersem bencillik yapmış olmaz mıyım?"

Charles ona dondurucu bir bakış fırlattı. "Bir zamanlar senin son kurtuluş umudun olduğumu söylüyordun. Hayattaki tek umudun. Şimdi durumlarımız değişti. Bana ayıracak vaktin yok. Pekâlâ. Ama

kendini savunmaya çalışma. Açtığın yaraya bir de zulüm eklemekten başka bir işe yaramaz."

Hep aklındaydı bu: en güçlü ama en aşağılık tezi. Bunu söylerken titrediğini gizleyemiyordu, tahammülü kalmamıştı, en azından duyduğu öfkeye. Ona acılı bir bakış daha fırlattıktan sonra kendini kapıyı açmaya zorladı.

"Bay Smithson!"

Yine. Şimdi kolunda Sarah'nın elini hissediyordu. O elden, onun kendini felç etmesine izin verdiği için zayıflığından nefret ederek bir kez daha kalakaldı. Ona kelimelerle ifade edemediği bir şey söylemek ister gibiydi Sarah. Belki de bir pişmanlık, bir özür hareketinden öte bir şey değildi. Ama öyle olsaydı eli daha dokunur dokunmaz düşerdi kolundan; sadece psikolojik olarak değil, fiziksel olarak da engelliyordu onu böyle yapmakla. Ağır ağır başını çevirip ona baktı; dudaklarında olmasa bile gözlerinde bir gülücük olduğunu gördü şaşkınlıkla, Sam ve Mary neredeyse onları yakalayacakken gördüğü o tuhaf gülüşün hayaleti. Alay mıydı bu, hayatı bu kadar ciddiye almaması gerektiğini mi söylüyordu? Acısını iyice depreştirmek için miydi? Oysa kendi acılı ve son derece ciddi gözleriyle onun karşısına dikildiğinde düşmeliydi eli. Ama hâlâ kolundaki baskısını hissediyordu; sanki, "baksana, bir çözüm olduğunu görmüyor musun?" diyordu.

Birden anladı. Sarah'nın önce eline, sonra tekrar yüzüne baktı. Buna cevap verircesine yanakları kızardı Sarah'nın, gözlerindeki gülüş çekildi. Eli yana düştü. Sanki birden giysileri düşmüş de karşılıklı çırılçıplak kalmışlar gibi birbirlerine bakmayı sürdürdüler; ama bu Charles için cinsel bir çıplaklıktan çok klinik bir çıplaklıktı, o gizli kanser bütün iğrenç gerçekliğiyle karşısında duruyordu. Gerçek niyetini anlamak için gözlerine baktı ve kendisinden başka her şeyi feda etmeye hazır bir ruh gördü orada –kendi bütünlüğünü korumak için gerçeği, duyguyu, hatta kadınsı alçakgönüllülüğünü bile teslim etmeye hazırdı. O olası, nihai fedakârlık bir an Charles'ı baştan çıkardı. Yanlış bir hamle yaptığını kesinlikle bilmenin verdiği o korku vardı Sarah'da; bu platonik –günün birinde daha samimi olsa bile asla kutsanamayacak– dostluk teklifini kabul etmek onu çok incitecekti.

Ama bunun farkına varır varmaz böylesi bir düzenin gerçekte nasıl olacağını da kavradı: Bu iğrenç evin hedefi haline gelecekti, ağır-

başlı *soupirant*,* şamar oğlanı. Onun karşısındaki gerçek üstünlüğünü kavradı: Asalet, eğitim, cinsiyet değildi bu, hayır; bir verme yeteneği, yani taviz verme yeteneksizliği. Saralı ancak sahip olmak için verebilirdi; ona sahip olmak için... belki karakteri yüzünden, belki kendisindeki sahip olma dürtüsü çok güçlü olduğu, tek bir fetihle tatmin olmadığı için, belki de... ama bilemiyordu, bilemeyecekti– ona sahip olmak yeterli değildi.

Sonunda Sarah'nın onu reddedeceğini bildiğini anladı. Baştan beri onu yönlendirmişti. Sonuna kadar da böyle yapacaktı.

Ona son kez isyanla alev alev baktıktan sonra odadan çıktı. Onu engellemek için başka bir şey yapmadı Sarah. Sanki yanından geçtiği duvarlardaki tablolar sessiz izleyicilermiş gibi dimdik karşıya bakarak yürüyordu Charles. İdam sehpasına doğru ilerleyen son şerefli adamdı. Ağlamak için büyük bir istek duyuyordu; ama o evdeki hiçbir şey o gözyaşlarını göremeyecekti. Bağıra bağıra ağlamak istiyordu hem. Hole inerken, onu yukarı çıkaran kız kucağında küçük bir çocukla odaların birinden çıktı. Konuşmak için ağzını açtı. Charles'ın vahşi ama soğuk bakışı onu susturdu. Evi terk etti Charles.

Bahçe kapısına geldiğinde, geleceği yakaladığı için ne yapacağını bilemediğini fark etti Charles. Bir yetişkinin bütün yetileri ve anılarıyla tekrar doğmuş gibiydi. Ama bir bebek gibi savunmasızdı; her şeye yeniden başlaması, her şeyi yeniden öğrenmesi gerekiyordu! Dalgın dalgın, etrafını görmeksizin, bir kez olsun geri dönüp bakmadan karşıya, nehrin kıyısına geçti. Kimseler yoktu; çok uzaktaki bir üstü açık araba da o parmaklıklara ulaşır ulaşmaz gözden kayboldu.

Nedenini bilmeden yükselmiş olan gri nehre baktı. Bu Amerika'ya geri dönmek demekti; akıntıya karşı otuz dört yıl kürek çekmek demekti: Hepsi boşuna, boşuna, boşuna, irtifa kaybetmişti; kalbi Sarah'nınki gibi bekâr kalacak demekti. Bütün bunlar kara bir çığ gibi üzerine boşandı, sonunda dönüp çıktığı eve baktı. Yukarıdaki açık bir pencerede bir perde kımıldadı gibi geldi ona.

Ama sadece görünüşte öyleydi, mayıs rüzgârının bir oyunu. Çünkü Sarah stüdyoda kalmış, aşağıdaki bahçede çocuğuyla oturan genç

* (Fr.) Âşık, vurgun. (ç.n.)

bir kadına bakıyordu, çocuğun annesi papatyalardan bir taç yapmakla meşguldü. Sarah'nın gözleri yaşlı mıydı? Söylenemeyecek kadar uzakta; camlar yaz göğünün parıltısını yansıttığı için ışık arkasındaki bir gölgeden farkı yok.

Kolunda ısrarla duran o elin ima ettiği teklifi kabul etmemesinin Charles'ın son aptallığı olduğunu, bunun Sarah'nın tavrındaki irade zayıflığını açığa vurduğunu düşünüyorsunuzdur belki. Sarah'nın haklı olduğunu düşünebilirsiniz: Sınırlarını genişletmek için verdiği savaşı daima istilacıya karşı istila edilenin haklı isyanı olarak görebilirsiniz. Ama bunun öbürü kadar akla yakın bir son olmadığını düşünmemelisiniz.

Çünkü dönüp dolaşıp yine ilk prensibime geri döndüm: Bu bölümün ilk epigrafında görülenden öte müdahaleci bir Tanrı yoktur; sadece bahtın verdiği yetenekler ölçüsünde sahip olduğumuz hayat, hayatı bizim kılıyor, Marx'ın tanımladığı anlamda hayat: *insanların amaçlarına ulaşmak için yaptıkları eylemler*. Bu eylemleri idare etmesi gereken ve bana kalırsa Sarah'nın bütün eylemlerini idare etmiş olan temel prensibi de ikinci epigrafta gösterdim. Modern bir varoluşçu "dindarlığın" yerine "insanlık" ya da "sahicilik"i koyacaktır kuşkusuz; ama Arnold'un niyetini de anlayacaktır.

Hayat, gizemli kurallar ve gizemli seçimler nehri ıssız bir kıyı boyunca akıyordu; diğer ıssız kıyı boyundaysa Charles şimdi yürümeye başlamıştı, kendi cesedinin taşındığı bir cenaze arabasının ardından yürüyen bir adam gibi. Mutlak bir intihara doğru mu yürümektedir? Sanmam; çünkü, sonunda kendinde bir inanç zerreciği bulmuştur, üzerinde bir şeyler inşa edebileceği gerçek bir benzersizlik; her ne kadar inkâr etse de, her ne kadar gözlerindeki yaşlar bu inkârı doğrulasa da, Sarah'nın Sfenks rolüne çok münasip düşmesine rağmen, hayatın bir simge olmadığını, tek bir bilmece ve onu bilememekten ibaret olmadığını, tek bir yüzü olmadığını ya da zarlar bir kere kötü gelmişse hemen bırakılamayacağını anlamaya başlamıştı; her ne kadar yetersiz, boş, ümitsiz olsa da katlanılmalıydı hayata ve şehrin demir kalbine taşınmalıydı. Oradan da tekrar dışarı, ıssız, tuzlu, yabancı bir denize.